

De V.I. -commissies in actie

Onderzoek naar de werking van de in het kader van de nieuwe V.I. -wetgeving (wetten van 5 en 18 maart 1998) opgerichte commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling

~

Les commissions de libération conditionnelle en action

Recherche sur le fonctionnement des commissions de libération conditionnelle, créées dans le cadre de la nouvelle réglementation sur la libération conditionnelle (lois des 5 et 18 mars 1998)

Eindrapport Rapport final de recherche augustus / août 2000

Promotor / Promoteur

Charlotte VANNESTE

Onderzoekers / Chercheurs

Eric MAES
Valerie DUPIRE
Fiorella TORO

Inleiding

Naar aanleiding van de inwerkingtreding van de nieuwe wetten op de voorwaardelijke invrijheidstelling werd door de minister van Justitie aan het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (N.I.C.C.) de opdracht toevertrouwd onderzoek te verrichten naar de werkzaamheden van de recent geïnstalleerde commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling en naar de werking van de nieuwe procedure tot voorwaardelijke invrijheidstelling. De onderzoeksopdracht liep van begin januari tot eind december 1999 en werd eenmalig verlengd voor een periode van 1,5 maand (tot 31 januari 2000). Tussentijdse verslagen over de vordering van de werkzaamheden in het kader van het onderzoek werden voorgelegd aan de vergadering van de begeleidingscommissie van 23 februari 1999, en aan de minister van Justitie bij afloop van de eerste onderzoekstermijn medio december 1999. In voorliggend eindrapport werd eveneens rekening gehouden met de opmerkingen die de leden van de begeleidingscommissie formuleerden ten aanzien van een eerdere versie van het rapport dat eind februari 2000 aan de minister van Justitie werd overgemaakt. Door de begeleidingscommissie werd onder meer voorgesteld explicieter de beperkingen (limieten) van het verrichte onderzoek te verduidelijken, alsook duidelijker aan te geven waar bijkomend onderzoek wenselijk of noodzakelijk zou zijn.

1 De onderzoeksopdracht

Het onderzoeksproject had als hoofddoelstelling wetenschappelijke ondersteuning te bieden bij de werkzaamheden van de commissies voor voorwaardelijke invrijheidstelling. Het onderzoek omvat drie luiken, nl. de wetenschappelijke ondersteuning van de werkzaamheden van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (initieel opgevat onder de vorm van een actie-onderzoek; doelstelling op korte termijn), de ontwikkeling van een instrument voor de registratie van kwantitatieve gegevens in verband met de werking van de commissies, en de evaluatie van de V.I.-procedure en de werking van de V.I.-commissies met het oog op de ontwikkeling op langere termijn (m.n. de eventuele oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken).

Een eerste belangrijke onderzoeksbevinding waarop hier reeds de nodige aandacht gevestigd dient te worden, heeft betrekking op de structurele randvoorwaarden die aanwezig dienen te zijn opdat dergelijk evaluatie-onderzoek tot een goed einde kan worden gebracht. Voor de uitvoering van de verschillende onderzoeksluiken waren de onderzoekers uiteraard grotendeels afhankelijk van de medewerking die de verschillende actoren aan het onderzoek wensten te verlenen. Vooral met betrekking tot een aantal essentiële onderzoeksactiviteiten, met name de observaties en de inzage van de dossiers, is evenwel gebleken dat niet steeds de nodige faciliteiten daartoe kunnen worden geboden. Waar de onderzoeker aan Nederlandstalige zijde kon rekenen op de volledige medewerking van de V.I.-commissies (zowel voor wat de deelname aan vergaderingen en vormingsmomenten als de

observatie van zittingen, inzage van V.I.-dossiers en kennisname van de beslissingen betreft), kende de uitvoering van het onderzoek aan Franstalige zijde een aantal belangrijke beperkingen. Zo konden enkel zittingen worden geobserveerd bij de commissie Luik (niet bij de andere commissies), terwijl anderzijds wel toelating werd verleend tot inzage van de dossiers door de commissies Brussel-Franstalig en Bergen, maar niet door de commissie Luik (daar waar wel zittingen konden worden geobserveerd). Eén en ander maakt dan ook dat voorliggend rapport veelal beperkt blijft tot een beschrijving van het functioneren van de Nederlandstalige V.I.-commissies. Voor wat de Franstalige V.I.-commissies betreft, kunnen o.i., gelet op het fragmentaire karakter van het onderzoeksmateriaal, geen betrouwbare onderzoeksgegevens worden gepresenteerd (zie voor een uitgebreide verantwoording ter zake: **deel III**). Deze vaststelling op zich is uiteraard ook uitermate relevant voor toekomstig beleidsondersteunend onderzoek.

1.1 De ontwikkeling van een registratie-instrument

Eén van de bedoelingen van het onderzoeksproject bestond erin vanaf de inwerkingtreding van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (*i.c.* 1 maart 1999) op basis van een beperkt registratieschema een aantal noodzakelijke kwantitatieve gegevens te verzamelen met betrekking tot de werkzaamheden van de V.I.-commissies. Dit "minimale" rooster zou in de loop van het onderzoek verder uitgewerkt en verfijnd worden zodanig dat uiteindelijk een instrument zou worden bekomen dat een meer omvattende statistische analyse mogelijk zou maken. Het finale instrument diende zowel afgestemd te zijn op de vragen die zich op het terrein stellen als rekening te houden met het functioneren van de nieuwe procedure in diverse aspecten van de dagelijkse praktijk. Gezien de registratie ook enig direct praktisch nut diende te hebben voor de V.I.-commissies zelf (en geen bijkomende belasting boven op de zeer drukke werkzaamheden met zich mee mocht brengen), werd van bij het begin gepleit voor de ontwikkeling van een geïnformatiseerde registratietool. Op dit vlak werd in een eerste fase, na overleg met direct betrokken partners, door de onderzoekers een uitgebreide inventaris opgesteld van eventueel te registreren gegevens binnen een geautomatiseerde toepassing en van de te verwachten output ervan. Actueel is deze opdracht evenwel opgenomen in het kader van het informatiseringsproject dat binnen het Ministerie van Justitie voor de parajustitiële diensten wordt uitgewerkt. De ontwikkelde activiteiten en de stand van zaken eind januari 2000 worden verder beknopt toegelicht in **deel IV** van dit eindrapport.

1.2 Wetenschappelijke ondersteuning van de V.I.-commissies en evaluatie met het oog op de ontwikkeling op lange termijn

1.2.1 Ondersteuning van de werking van de V.I.-commissies

Een tweede doelstelling van het onderzoek was bij te dragen tot een wetenschappelijke ondersteuning van de V.I.-commissies in het kader van de V.I.-besluitvorming. De beslissing tot toekenning of afwijzing van een voorwaardelijke invrijheidstelling, en met name de beoordeling van de aan- of afwezigheid van tegenindicaties, is immers een uiterst complexe aangelegenheid. Er mag worden verondersteld dat bij de besluitvorming

inzake V.I. zelfs in vergelijkbare situaties of bij gelijkaardige problematieken verschillende argumentaties of besluitvormingslogica's gehanteerd worden. Om te komen tot enige uniformiteit in de praktijk van de V.I.-commissies werden tijdens de parlementaire werkzaamheden trouwens een aantal waarborgen ingevoerd die voor enige stroomlijning in de besluitvorming dienden te zorgen, nl.: enerzijds blijft de minister betrokken in de V.I.-adviesprocedure, anderzijds zijn de voorzitters van de commissies verplicht minstens tweemaal per jaar te vergaderen met de directeurs-generaal van het Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie en het Directoraat-generaal Strafinrichtingen "(...) met het oog op onderling overleg en uitwisseling van informatie betreffende de toepassing van de wet betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en de wet tot instelling van de commissies en met het oog op het opstellen van een jaarlijks activiteitenverslag met betrekking tot hun werking en die van de commissies" (art. 11, § 1 K.B. 10 februari 1999).

Met het N.I.C.C.-onderzoek werd een gelijkaardig doel nagestreefd, zij het dat het de commissies gezien hun autonome werking uiteraard vrij stond de onderzoekers de nodige faciliteiten te bieden voor de uitvoering van hun onderzoeksactiviteiten.

Voor de uitvoering van dit onderzoeksluik werd op methodologisch vlak (initieel) uitgegaan van het perspectief van het actie-onderzoek (zie bijlage voor wat de gehanteerde methodologie betreft). Terwijl in een eerste fase de werking van de commissies zou worden geobserveerd, zou in een volgende fase worden gezorgd voor de informatie-overdracht naar de commissies toe: gezien de beperkte onderzoekstermijn - en met name het feit dat de concrete resultaten van het onderzoek pas op het eind van de onderzoekstermijn kunnen worden voorgelegd - is de actiefase evenwel zeer onderbelicht gebleven. Bedoeling van de observaties was de verschillende beoordelingscriteria (die worden gebruikt door de actoren die betrokken zijn bij de geobserveerde besluitvormingsprocessen) en hun relatieve gewicht in kaart te brengen - als "spiegel" te fungeren -, en op die manier ook het basismateriaal te leveren voor een proces van overleg en samenspraak tussen de verschillende commissies. Het onderzoek kan als zodanig ook dienen als wetenschappelijke ondersteuning bij de overlegprocedure tussen de commissies voor voorwaardelijke invrijheidstelling en de andere betrokken actoren, in het bijzonder het Directoraat-generaal Strafinrichtingen en het Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie.

1.2.2 Evaluatie m.o.o. de oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken

Uit de Memorie van Toelichting bij de V.I.-wetgeving en de parlementaire debatten blijkt ook zeer duidelijk dat de oprichting van de commissies voor voorwaardelijke invrijheidstelling als een tussentijdse stap werd opgevat. De formule van een strafuitvoeringsrechtbank werd tijdens de parlementaire werkzaamheden geenszins afgeschreven. De minister meende evenwel dat dergelijke optie op korte termijn niet overwogen kon worden omwille van twee redenen. Ten eerste kon de opportuniteit van het model van de strafuitvoeringsrechtbank slechts met kennis van zaken beoordeeld worden wanneer men beschikt over een volwaardig strafuitvoeringsrecht, dat alle aspecten van de strafuitvoering regelt (het werk van de zgn. Commissie-

Dupont). Ten tweede stelt de behoefte aan een multidisciplinaire aanpak een probleem in verband met het statuut van de assessoren die in de rechtbank zouden zetelen: dit probleem kan enkel worden opgelost via een wijziging van artikel 157 van de Grondwet hetgeen op korte termijn niet haalbaar was (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 10-11). Het spoedeisend karakter van de hervorming van de voorwaardelijke invrijheidstelling vroeg volgens de minister om een tussentijdse fase met de instelling van commissies waarvan de werking nuttige kennis en ervaring zou opleveren in het licht van de oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken. De bevoegdheden van deze rechtbanken zouden de voorwaardelijke invrijheidstelling trouwens moeten overstijgen en ook andere modaliteiten van strafuitvoering of maatregelen tot bescherming van de maatschappij moeten omvatten. (Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 71-73)

Rekening houdend met deze overwegingen is het bijgevolg ook logisch dat de nieuwe V.I.-procedure vanaf het begin van haar toepassing op dergelijke wijze geëvalueerd diende te worden dat men zou beschikken over een wetenschappelijke belichting van de verschillende vragen die in deze discussie aan de orde zijn. Hierbij werd bijvoorbeeld gedacht aan vragen omtrent de multidisciplinariteit van de commissies, de juridische aard van de beslissende instantie, de betrokkenheid van het slachtoffer in de procedure, de beroepsmogelijkheden, de kloof tussen enerzijds de verplichting van de veroordeelde om een reclasseringsplan voor te leggen en anderzijds het feit dat het wettelijk kader dat de vrijheidsberoving regelt vanuit het perspectief van reïntegratie zich nog steeds in de ontwerpfase bevindt, de samenwerking tussen Justitie en de voorzieningen die afhangen van de Gemeenschappen, ... Deze dimensie verdiende des te meer aandacht gezien ook de intentie van de huidige minister van Justitie om op relatief korte termijn over te gaan tot de oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken.

Niettegenstaande een grondige literatuurstudie met betrekking tot de voorstellen die hieromtrent in het verleden werden geformuleerd en een rechtsvergelijkende studie naar andere buitenlandse V.I.-systemen in dit opzicht bijzonder verrijkend zouden zijn geweest, kon dergelijke studie - gezien ook het tijdsintensieve karakter van het kwalitatieve onderzoeksgedeelte (observaties van zittingen en analyse van de observatiegegevens) - niet worden uitgevoerd binnen de limieten van de toegestane onderzoekstermijn (en niet worden opgenomen in de eerdere versie van het onderzoeksrapport). De observatiegegevens en de data die via bijkomend onderzoek werden verzameld (dossierstudie), leverden niettemin wel enige informatie op die relevant kon zijn voor het debat in verband met de oprichting van de strafuitvoeringsrechtbanken (verhouding commissies-penitentiaire administratie, betrokkenheid van het slachtoffer in de procedure, rapportage door externe diensten, afstemming V.I.-andere modaliteiten van invrijheidstelling).

Bij de redactie van het (initiële) eindrapport is er voor geopteerd geworden de laatste twee onderzoeksluiken in één geheel te integreren, volgens de chronologie die het verloop van de V.I.-procedure in de praktijk

aanneemt, nl. de adviesprocedure, de besluitvormingsprocedure, en de fase van V.I.-opvolging.

Aan de lacune in de eerste versie van het rapport, m.n. het gebrek aan een apart deel over de problematiek van de strafuitvoeringsrechtbanken, is in voorliggende herwerkte versie enigszins verholpen door bij wijze van uitleiding (**deel VI**) een beknopt overzicht te schetsen van de vroegere hervormingsvoorstellen ter zake en deze expliciet te verbinden met een aantal relevante bevindingen uit het onderzoek; op basis hiervan werden, naast een aantal persoonlijke reflecties, ook een aantal beleidsaanbevelingen geformuleerd. In het rapport is eveneens een syntheseverslag opgenomen waarin de belangrijkste onderzoeksresultaten in extenso worden gepresenteerd (**deel V**).

De beschrijving van de toepassing van de procedure steunt voor een niet onbelangrijk deel - met uitzondering van de statistische gegevens en de observatiegegevens - op door de commissies ingenomen standpunten en hun eigen perceptie over het praktische verloop van de procedure. Het feit dat een aantal aspecten van de procedure vrijwel uitsluitend werden belicht vanuit het perspectief van de V.I.-commissies zelf (de andere actoren werden niet bevraagd), maakt dan ook dat de onderzoeksresultaten enkel in die zin gelezen dienen te worden (zie in dit verband de bronvermeldingen). Niettegenstaande een bevraging van de verschillende bij de procedure betrokken actoren wenselijk zou zijn (geweest) - in de zin dat daarmee een genuanceerdere en diepgaandere kijk op de actuele V.I.-praktijk zou kunnen worden bekomen -, kan de beperktere opzet worden gerechtvaardigd vanuit de overweging dat:

- een breder opzet (d.w.z. eveneens een bevraging van de andere actoren) dermate ruim zou zijn geweest dat de uitvoering ervan binnen de voorziene omkadering (naar tijd en personeel toe) onrealistisch zou zijn geweest; en
- de nieuwe wetten voornamelijk een verandering voor ogen hadden op het vlak van de besluitvormingsinstantie zonder daarbij wezenlijk te raken aan de kernopdrachten van de andere diensten.

De gehanteerde opzet maakt dat in het onderzoeksrapport vooral wordt gefocust op de verschillende aspecten die zich situeren in de fase van de eigenlijke besluitvorming door de V.I.-commissies. Het onderzoeksmateriaal - waarvan het corpus bestaat uit observatiegegevens - liet geen diepgaande analyse toe van de fasen voorafgaand resp. volgend op de V.I.-besluitvorming, m.n. de adviesprocedure en de opvolging van de V.I. (met uitzondering van de beslissingen die de commissies nemen in het kader van de V.I.-opvolging): op dit vlak is dan ook bijkomend onderzoek aangewezen.

2 Gehanteerde onderzoeksbronnen

Voor deze onderzoeksluiken werd - hoewel de focus vooral gericht was op de observatie van zittingen van de V.I.-commissies - gebruik gemaakt van verschillende informatiebronnen en onderzoeksmethoden, nl.:

- deelname aan het vormingsprogramma voor de V.I.-commissies (februari 1999);

- observatie van diverse overlegmomenten, meer bepaald de vormingsdagen die door de Nederlandstalige V.I.-commissies werden georganiseerd in het V.I.P.K. te Merksplas (april 1999, oktober 1999)¹ en de verschillende vergaderingen van het 'Overlegplatform V.I.' dat op basis van art. 11 van het K.B. van 10 februari 1999 werd geïnstalleerd²;
- observaties van zittingen van de V.I.-commissies³;
- informele contacten met de leden van de V.I.-commissies⁴;
- een beperkte kwantitatieve analyse van dossiergegevens (uitsluitend m.b.t. de dossiers waarvan eveneens de behandeling ter zitting werd geobserveerd)⁵; en
- een analyse (en eigen bewerking) van de statistieken die door de Dienst Individuele Gevallen worden bijgehouden⁶.

Voor wat het observatiemateriaal betreft, dient opgemerkt te worden dat door de onderzoekers niet werd geparticipeerd aan de beraadslaging door de commissies, gezien het geheim karakter ervan en het feit dat de wet op limitatieve wijze heeft bepaald welke personen bij het beraad aanwezig mogen zijn. De onderzoekers werden bij bepaalde V.I.-commissies wel toegelaten op de (niet-openbare) zittingen van de commissies; twee commissies (Bergen, Brussel-Franstalig) weigerden op dit vlak evenwel hun medewerking omwille van een andersluidende interpretatie van het begrip "niet-openbaarheid" van de zittingen. In totaal werden voor wat de Nederlandstalige V.I.-commissies betreft 140 behandelingen van dossiers geobserveerd, aan Franstalige zijde (commissie Luik) 65 behandelingen. Voor wat de dossieranalyse en meer bepaald ook de kennisname van de beslissingen betreft, werd aan Nederlandstalige zijde aan de onderzoeker telkens toelating verleend tot inzage van de V.I.-dossiers; de Franstalige

¹ Bronvermelding 'Vormingsdagen V.I.-commissies': deze 'vormingsdagen' zijn tweedaagse bijeenkomsten die in 1999 tweemaal (in de maanden april en oktober) werden georganiseerd. De inhoud van deze vergaderingen heeft enerzijds betrekking op een weergave en discussie over de eigen werking van de commissies, aandachtspunten en knelpunten in de procedure, actuele ontwikkelingen in het werkveld, en omhelst anderzijds meer vormende activiteiten (uiteenzettingen rond specifieke topics). Op deze vergadering zijn in principe alle leden van de commissies, de secretarissen en de leden van de aan de commissies verbonden parketten aanwezig. De discussiepunten worden door de verschillende commissies geagendeerd; tijdens de vergadering zelf worden de agendapunten toegelicht en ter discussie aan de andere commissies voorgelegd. Van elke bijeenkomst wordt een verslag opgemaakt dat aan de verschillende commissie ter goedkeuring wordt voorgelegd. In deze verslaggeving wordt o.m. ook vermeld welke standpunten door elk van de commissies werden ingenomen.

² Bronvermelding 'Overlegplatform V.I.': deze vergaderingen worden meermaals per jaar georganiseerd. Op deze vergaderingen zijn in principe de voorzitters van elke V.I.-commissie, alsook de directeurs-generaal van het DG Strafinrichtingen en het DG Rechterlijke Organisatie (en andere ambtenaren uit de betrokken administraties) aanwezig. De agendapunten voor de vergadering kunnen door elk van de leden worden voorgesteld. Van elke vergadering wordt een uitvoerig verslag gemaakt, waarin de standpunten van de verschillende intervenanten worden aangegeven.

³ Zie voor een uitgebreide toelichting bij de methode van de participerende observatie: bijlage I.

⁴ Bronvermelding 'Mondelinge mededeling': opmerkingen die door één of meerdere leden van één commissie werden geformuleerd tijdens informele contacten.

⁵ Het gaat hier hoofdzakelijk om een registratie van gegevens die toelaten een beeld te schetsen van de wijze waarop de wettelijk voorziene termijnen in de praktijk (kunnen) worden nageleefd. Voor een correcte interpretatie van de resultaten dient rekening te worden gehouden met het feit dat het gaat om dossiers die in een zeer vroege fase na inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wetgeving werden behandeld.

⁶ Met betrekking tot een aantal specifieke aspecten (adviesering door de personeelscolleges, beslissingen van de V.I.-commissies) werden cijfergegevens gebruikt die beschikbaar waren bij de Dienst Individuele Gevallen van het Ministerie van Justitie. Deze gegevens bestrijken een langere tijdsperiode dan de observatieperiode en hebben betrekking op het volledige staal V.I.-dossiers dat in de betrokken periode werd afgehandeld.

commissie te Luik (waar ook observaties konden worden verricht) meende evenwel zelf geen inzage te kunnen geven in de dossiers. Zoals reeds aangehaald, kunnen voor wat de Franstalige V.I.-commissies betreft dan ook geen betrouwbare onderzoeksgegevens worden gepresenteerd.

De observatiefase werd bij de Nederlandstalige commissies eind september '99 afgerond, met het oog op de neerlegging van het onderzoeksrapport tegen eind januari 2000. De volledig uitgetypte observatienota's (Nederlandstalige commissies) waren midden november 1999 voor analyse beschikbaar. De observatiegegevens werden vooreerst geanalyseerd met het oog op de uitdieping van aandachtspunten en besluitvormingscriteria die door de commissies gehanteerd worden bij de behandeling van V.I.-dossiers en dossiers in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping. Daarbij is ook gebruik gemaakt van de motiveringen van de beslissingen door de commissies (beslissingen tot uitstel van de behandeling of weigering van de V.I.). Een loutere analyse van de observatiegegevens heeft immers belangrijke methodologische beperkingen (gebrek aan voldoende informatie voor een vergelijkende analyse). Via bijkomende analyse van de beslissingen tot weigering van de V.I. en tot uitstel van de behandeling van het dossier kon meer zicht worden verkregen op de criteria die de commissies bij hun besluitvorming mee in rekening brengen (vergelijking beslissingen met observatiegegevens); alleszins kon worden afgeleid welke criteria noodzakelijke voorwaarden zijn voor dergelijke beslissingen. Anderzijds kon - na uitsplitsing van het materiaal op basis van de beslissing en onderlinge vergelijking - de hypothese van een relatie tussen bepaalde criteria en een afwijzende beslissing of een beslissing tot uitstel in een aantal gevallen ook expliciet worden uitgesloten, of althans genuanceerd worden. Voor een grondiger analyse is evenwel bijkomend dossieronderzoek nodig: met name daar waar bepaalde criteria (die meespelen bij een afwijzende beslissing) niet voorkomen binnen de observatiegegevens met betrekking tot de positieve beslissingen, zou bijkomend dossieronderzoek meer uitsluitsel kunnen geven in verband met de precieze relatie tussen het geobserveerde criterium en de uiteindelijke beslissing. Dit was evenwel niet mogelijk binnen de vooropgestelde onderzoekstermijn. Waar nodig worden bij de voorstelling van de resultaten dan ook de beperkingen van het beschikbare materiaal expliciet verduidelijkt. Het beperkte tijdsbestek waarbinnen het onderzoek afgerond diende te worden, samen met de vertragingen die de V.I.-procedure in de beginfase heeft opgelopen en het arbeidsintensieve karakter van de verwerking van kwalitatieve gegevens, maakt ook dat geen zeer doorgedreven analyse van het verzamelde materiaal kon worden doorgevoerd (o.m. naar de onderlinge relaties tussen verschillende factoren, bijv. opsplitsing naar delictcategorie toe). Ook kon slechts een eerder oppervlakkige vergelijking tussen de verschillende commissies worden gemaakt. Het basismateriaal is voor de verdere uitdieping van eventuele bijkomende onderzoeksvragen uiteraard nog steeds beschikbaar. De belangrijkste resultaten met betrekking tot dit luik van het onderzoek worden weergegeven in **deel II, hoofdstuk II**.

Naast andere bronnen van informatie leverden de observatiegegevens verder bijzonder nuttige informatie op ter illustratie van o.m. knelpunten in verband met de diverse wettelijk voorziene procedures. Een beeld van de

toepassing van de V.I.-wetgeving in de praktijk en de verschillende knel- en aandachtspunten wordt geschetst in **deel II, hoofdstuk I**, na een korte schets van de historiek en inhoud van de V.I.-wetgeving en van de commentaren die werden geformuleerd naar aanleiding van de nieuwe V.I.-wetgeving (**deel I**). Ook deze commentaren lijken o.i. erg relevant te zijn met betrekking tot de in het vooruitzicht gestelde oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken.

* * *

Activiteiten**Data**Uitwerking registratie-instrument V.I.-commissies*Kennismaking databanken justitie*

Voorstelling DADET (strafberekening)

14-Jan-99

Vergadering Dienst Strafrechtelijk Beleid

19-Jan-99

Vorbereidende overlegvergaderingen

Overleg Inspectie griffie Directoraat-generaal Strafinrichtingen

24-Mar-99

28-Apr-99

Overlegvergadering V.I.-commissies + andere partners

09-Apr-99

23-Apr-99

Overleg Centrum voor Informatieverwerking

05-May-99

Begeleidingscommissie SIPAR

08-Sep-99

15-Oct-99

22-Nov-99

Technische werkgroep SIPAR

08-Oct-99

27-Oct-99

10-Nov-99

18-Nov-99

09-Dec-99

Deelname vormingsactiviteiten V.I.-commissies

Initiële vorming V.I.-commissies

01-feb-99 - 05-feb-99

22-feb-99 - 26-feb-99

Overleg O.M. bij de V.I.-commissies

10-May-99

Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies

26-apr-99 - 27-apr-99

19-okt-99 - 20-okt-99

Overlegplatform V.I.*Observatie vergaderingen 'Overlegplatform V.I.'*

23-Mar-99

23-Apr-99

11-Jun-99

24-Sep-99

13-dec-99

Werkgroep voorstel structuur Jaarverslag

16-Nov-99

12-Jan-99

Begeleidingscommissie NICC-project

23-Feb-99

01-Mar-00

15-May-00

Participatie begeleidingscommissie KBS-project (brochure slachtoffers-gevangenisstraf)

18-Jan-99

01-Apr-99

31-May-99

Studiedagen - conferenties

Studiedag 'De nieuwe wet op de V.I. De rol van de advocaat' (Vereniging van Vlaamse Balies)	23-Apr-99
Studiedagen DWTC/Ministerie van Justitie	11-May-99
	25-May-99
	01-Jun-99
International Conference 'Psychology and Law' - Course 'Risk analysis, ...' (Dublin)	05-jul-99 - 09-jul-99
Denkdag 'Justitieel welzijnswerk en de V.I.' (Steunpunt Algemeen Welzijnswerk)	22-Oct-99
Vorming magistraten 'Keuze en uitvoering van straffen' (Ministerie van Justitie)	07-Dec-99
Studiedag 'La libération conditionnelle: évaluation des pratiques', (Jonge Balie Nijvel, UCL)	04-Apr-00
Congres 'Het schemergebied van het straffen' (WODC-Jaarcongres, Nederland)	18-May-00

Interne vorming

Statistica	08-Jun-99
SIDIS	29-Jun-99

Interne vergaderingen V.I.-commissies

Administratieve vergadering V.I.-commissie Brussel	16-mrt-99
Teamoverleg V.I.-commissie Antwerpen	22-mrt-99
Interne werking V.I.-commissie Antwerpen	11-Oct-99
Administratieve vergadering V.I.-commissie Gent	24-mrt-99

Observaties: dataverzameling

Observatieperiode V.I.-commissie Antwerpen	25-mrt-99
	03-jun-99 - 30-jun-99
	23-Sep-99
Observatieperiode V.I.-commissie Brussel	26-mrt-99
	02-Apr-99
	12-jul-99 - 16-sept-99
Observatieperiode V.I.-commissie Gent	07-Apr-99
	09-jun-99 - 30-sep-99
Observatieperiode V.I.-commissie Luik	06-jul-99 - 23-sep-99
Uittypen observatienota's (Nederlandstalige commissies)	01-okt-99 - 15-nov-99
Registratie dossiergegevens	18-aug-99 - 10-dec-99
Dossieranalyse V.I.-commissie Bergen	27-sep-99 - 28-sep-99

DEEL I:

HET WETTELIJK KADER

Korte historiek, inhoud en commentaren

(wetgeving bijgewerkt tot 31 december 1999 - publicatiedatum B.S.)

1 Inleiding: Korte historiek en achterliggende context

Het stelsel van de voorwaardelijke invrijheidstelling (V.I.) staat reeds sedert geruime tijd sterk onder de publieke en politieke aandacht. Naar aanleiding van de kritieken die in het verleden herhaaldelijk werden geuit ten aanzien van het V.I.-stelsel en een aantal kritische kanttekeningen die werden gesteld bij de post-penitentiare begeleiding, werd in ons land nog vrij recent een nieuwe V.I.-wetgeving van kracht (per 1 maart 1999). Deze nieuwe wetgeving (wetten van 5 en 18 maart 1998)⁷ vervangt de vroegere zgn. wet Lejeune waarmee het V.I.-stelsel in ons land werd geïntroduceerd.

1.1 Korte historiek van de wet-Lejeune (wet van 31 mei 1888)

De wet van 31 mei 1888 voerde het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling in ons strafstelsel in. Met deze maatregel werd voorzien in een overgangssysteem tussen volledige vrijheidsberoving en onvoorwaardelijke vrijheid. De voorwaardelijke invrijheidstelling had in wezen vooral als doel goed detentiegedrag te stimuleren en een effectieve controle na invrijheidstelling mogelijk te maken. De eerste jaren na invrijheidstelling werden cruciaal geacht voor de wederaanpassing aan de samenleving.

In 1831, lang voor de wet-Lejeune, was reeds een vorm van conditionele invrijheidstelling (de "voorwaardelijke genade") geïntroduceerd. Het regentsbesluit van 13 juli 1831 bepaalde o.m. dat goed gedrag aanleiding kon geven tot een strafvermindering. Dergelijke strafvermindering kon enkel voorwaardelijk worden toegekend. De strafvermindering kon geheel of gedeeltelijk worden ingetrokken van zodra niet meer aan de voorwaarden van goed gedrag was voldaan. Enkel gedetineerden die ten minste 1/3 van hun straf, of - voor veroordeelden tot levenslange straf - ten minste zeven jaar hadden ondergaan, konden in aanmerking komen voor een genadevoorstel.⁸ In tegenstelling tot het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling impliceerde de voorwaardelijke genade geen toezicht in de maatschappij na vrijlating, maar diende het enkel als beloning voor voorbeeldig gedrag binnen de gevangenis.

De uiteindelijke invoering van de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling van 31 mei 1888 beantwoordde in belangrijke mate aan de objectieven die de strafrechtsgeleerde Adolphe Prins, als Belgische vertegenwoordiger van de "*défense sociale*"-doctrine, vooropstelde. De invoering van het stelsel van de voorwaardelijke invrijheidstelling betekende immers een eerste stap in de richting van een progressief penitentiair stelsel. Het sleutelkenmerk van dergelijk stelsel was de gefaseerde detentie waarbij volledige vrijheidsberoving evolueerde naar

⁷ Wet 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, *B.S.*, 2 april 1998; Wet 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 2 april 1998.

⁸ Richtlijnen voor het houden van verschillende registers van morele boekhouding en de te vervullen formaliteiten bij de toepassing van het genaderecht werden gegeven door de instructie van 13 juli 1831 en een circulaire van 26 juli 1831.

minder dwingende detentieregimes en ondertoezichtstelling in de samenleving om uiteindelijk te resulteren in de definitieve invrijheidstelling.

Hoewel pas ingevoerd in 1888, zijn de debatten over de V.I. in essentie terug te voeren op de opvattingen die Ducpétiaux in 1857 reeds uitvoerig verdedigde⁹ en waar Prins trouwens zelf naar verwees (Christiaensen, 1993). De voorwaardelijke invrijheidstelling werd door Ducpétiaux beschouwd als een noodzakelijk complement van het toen geldende penitentiair regime van cellulaire afzondering. Aan de V.I. werden tal van voordelen toegeschreven. De V.I. stimuleert goed gedrag in de gevangenis en spoort aan tot verbetering, de V.I. laat toe de verbetering van de veroordeelden te toetsen en hun maatschappelijke reclassering te bevorderen, en door verkorting van de detentieduur levert de V.I. een besparing op voor de Staat (Rubbens, 1912; Peters, 1993; Van Outrive, 1978). De invoering van een stelsel van vervroegde invrijheidstelling (gekoppeld aan toezicht in de samenleving) werd vooral nodig geacht omwille van de hoge recidivecijfers tijdens de eerste jaren na invrijheidstelling. Bovendien werd een middel gezocht om gedetineerden na invrijheidstelling ook dwingend te controleren.

De uiteindelijke invoering van een systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling in ons land - onder impuls van het Internationaal Penitentiair Congres te Stockholm van 1878 - gebeurde vrij laat (1888) in vergelijking met andere Westerse landen. Het systeem was reeds wettelijk voorzien in Engeland en Ierland (1853), Portugal (1861), Saksen (1862), Duitsland (1871), Frankrijk (1885) en diverse andere staten. Hoewel Ducpétiaux reeds overtuigd was van het belang van een vorm van voorwaardelijke invrijheidstelling (als complement van het regime van cellulaire afzondering) en de uiteindelijke invoering van dit systeem geenszins tornde aan het principe van de cellulaire afzondering als toenmalig dominant penitentiair regime¹⁰, getuigde de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling en het eerste uitvoeringsbesluit (K.B. 1 augustus 1888) toch in belangrijke mate van Prins' invloed.

De voorwaardelijke invrijheidstelling werd in 1888 ingevoerd met het oog op de individualisering van de strafuitvoering (als respons op de vanuit de criminologie opgedane inzichten over het ontstaan van de criminaliteit) en was een duidelijke veruitwendiging van de toenmalige tijdgeest. In een periode van economische crisis en sociale onlusten overheerste vóór alles een klimaat van herstel van de sociale orde en versterking van het beheersingsdenken. De wet-Lejeune droeg dan ook duidelijk de sporen van de intenties van de overheid om meer controlerend te interveniëren in het leven van een politiek en sociaal "gevaarlijk" geachte klasse. Centrale uitgangspunten waren de verfijning van het disciplineringsmechanisme en de continuïteit van de controle, en de individualisatie van de strafuitvoering. Deze elementen waren (en zijn voor een belangrijk deel nog steeds) zeer duidelijk terug te vinden in de Belgische V.I.-wetgeving. In dat verband kan o.m. gewezen worden op het belang van het detentiegedrag bij de beoordeling van een eventuele V.I. (disciplinerings tijdens de intramurale fase), de relatief lage strafdrempel die de V.I.-verwachting reeds

⁹ Ducpétiaux, E., *Des conditions d'application du système de l'emprisonnement séparé ou cellulaire*, 1857.

vanaf een vroeg stadium levendig hield en aangepast kon worden in functie van de publieke opinie, de toestand van het land en de criminaliteitssituatie, de extra-murale controlemogelijkheden (vaste verblijfplaats, V.I.-zakboekje, controle door de parketten en de plaatselijke overheden, toezicht van de voogdij-instanties), de duur van de proeftijd die lange tijd het dubbele bedroeg van het strafrestant op het ogenblik van de V.I. en die (sedert de wet van 3 augustus 1899), naargelang het geval, minimaal twee of vijf jaar bedroeg. (Christiaensen, 1985)

Door de samenbundeling van de inspanningen van de penitentiaire administratie en de *patronage* werd via het systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling ook een meer efficiënte bestrijding van de criminaliteit mogelijk gemaakt. Tijdens de parlementaire debatten werd de *patronage* door Lejeune herhaalde malen gepresenteerd als de pijler waarop de wet steunde. In de Memorie van Toelichting bij de wet-Lejeune werd trouwens een krachtig pleidooi gehouden ten voordele van de instelling van de *patronage* (Christiaensen, 1993; Mary, 1990). In feite bleken de inschakeling van de *patronage* als het noodzakelijk complement van de moraliserende actie in de gevangenis en de institutionalisering van de *patronage* in het kader van de V.I.-wet vooral bedoeld te zijn als middel tot indirecte of gecamoufleerde repressie die, naast de directe repressieve werking van de straf, deel uitmaakte van een nieuwe strategie om de gevestigde orde veilig te stellen (Dupont, 1988). Binnen de ontwikkeling van het nieuwe controlerende machtsmiddel, geconcretiseerd in de koppeling van intra- en extra-murale controle, verscheen de *patronage* als een maatschappelijke beweging van een door de sociale problemen verontruste *bourgeoisie*.¹¹

Met een veranderend strafrechts- en penitentiair denken - van een defensief georiënteerd systeem (*défense sociale*) naar een meer positief en op sociale reïntegratie gericht systeem - wijzigde ook het achterliggend concept waarop de voorwaardelijke invrijheidstelling gebaseerd is. De laatste decennia werd de V.I. steeds minder beschouwd als een loutere gunstmaatregel, maar eerder als een wijze van tenuitvoerlegging van de straf voor veroordeelden die in de maatschappij en in het beroepsleven gereclasseerd konden worden.¹² Onder impuls van de Hoge Raad voor Penitentiair Beleid werd het in de vroegere praktijk gehanteerde systeem - waar bij de voorstellen en adviezen op het niveau van de gevangenisdirectie werd gewerkt met het criterium van de "verbetering" - in 1981 ingeruild voor het zogenaamde systeem van de negatieve selectie¹³. Volgens dit systeem diende de selectie van gedetineerden voor wie V.I. kon worden voorgesteld, niet meer te gebeuren op basis van de beoordeling of zij het bewijs van verbetering hadden geleverd maar wel op basis van de vaststelling dat er geen tegenindicaties aanwezig waren. De tegenindicaties konden verband houden met diverse facetten van de wederinpassing en de handhaving van de betrokken gedetineerde in de maatschappij. Meer concreet ging het daarbij om de aard van de persoonlijkheid, de bewustwording over de eigen

¹⁰ Bij gebrek aan een tussenliggende fase met gemeenschappelijke arbeid werd slechts een vrij minieme stap in de richting van een progressief systeem gezet.

¹¹ De Graef et al. (1988): "Le patronage montre une forme humanitaire d'une oeuvre qui est essentiellement une activité destinée à discipliner les comportements de toutes sortes de groupes dites sociaux."

¹² M.O. nr. 1249/IX van 9 maart 1976, *Bull. Best. Strafinr.*, 1976, 107-108.

¹³ M.O. nr. 1390/IX van 20 mei 1981, *Bull. Best. Strafinr.*, 1981, 126-127.

verantwoordelijkheid, de opvang- en huisvestingsmogelijkheden, en de bestaansmiddelen. Niet meer de bijzondere verdiensten die de veroordeelde kon doen gelden, gaven de doorslag, maar wel de wederinpassingsvooruitzichten in de maatschappij¹⁴.

1.2 Kritieken op het V.I.-stelsel

Hoewel het systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling op zich nog steeds als een waardevol instrument wordt beschouwd om de strafuitvoering te individualiseren en te oriënteren naar de persoonlijke en sociale problemen die aan het delinquent gedrag ten grondslag liggen, is het systeem in de loop van de geschiedenis meer dan eens aan kritiek onderhevig geweest. Individuele mislukkingen van de voorwaardelijke invrijheidstelling werden te gelegenertijd breed uitgesmeerd in de media. Vooral de publieke opinie en sommige politici claimden meer dan eens de afschaffing van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Hiermee werd de legitimiteit van het systeem op zich sterk in vraag gesteld.

Vanuit andere hoek richtte de kritiek op de voorwaardelijke invrijheidstelling zich niet op de vraag naar de zinvolheid van het instrument op zich, maar werden wel kanttekeningen geplaatst bij de ondoorzichtige en lange procedure, de onduidelijkheid van de criteria die meespeelden in de besluitvorming, het gebrek aan motivering van de beslissingen, de louter administratieve afhandeling en daarmee samenhangend de uitholling van de rechterlijke beslissing, en de zwakke rechtspositie van de gedetineerden in kwestie (Eliaerts, C., 1980; Snacken, 1997; Neys en Peters, 1988). Sedert de jaren '80 zijn vanuit een rechtspositionele benadering dan ook steeds meer stemmen opgegaan om de V.I. (die nog steeds een gunst is en geen recht) zoveel mogelijk te transformeren tot een recht, onverminderd de mogelijkheid om de V.I. - onder rechterlijke controle - uit te stellen op grond van gedragswetenschappelijke tegenindicaties (Neys en Peters, 1988; Verstraeten en Dupont, 1990). Eén en ander resulteerde in een aanpassing van de procedure voor de personeelsconferentie die transparanter werd en waarbij aan de gedetineerde een aantal procedurele waarborgen werden geboden¹⁵.

1.3 Schets van de ontstaansgeschiedenis van de nieuwe V.I.-wetgeving

Met de nieuwe wetten op de voorwaardelijke invrijheidstelling (zeker één van de meest ingrijpende recente beleidsmaatregelen binnen het strafuitvoeringsbeleid) wordt getracht aan een aantal sedert geruime tijd gelanceerde kritieken op de V.I.-wetgeving tegemoet te komen.

Niettegenstaande sommige deskundigen de nieuwe V.I.-wetgeving - en met name de snelheid waarmee de wet door het parlement werd gejaagd - vooral zien als een reactie op de gebeurtenissen tijdens de zomer van 1996 (Bas en Van de Voorde, 1998¹⁶), dient opgemerkt dat een hervorming van de V.I.-wetgeving

¹⁴ M.O. 30 december 1981.

¹⁵ Zie in dit verband: K.B. 4 april 1991 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de straffenrichtingen, B.S., 26 april 1991; M.O. nr. 1566/IX van 26 april 1991; M.O. nr. 1568/IX van 11 juni 1991.

¹⁶ Bas en Van de Voorde (1998: 9): "Wat één gerechtelijk dossier dat heftige maatschappelijke verontwaardiging veroorzaakt al niet vermag... De jarenlange en vergeefse roep van veroordeelden en experts voor de bevoegdheidsoverdracht met betrekking tot de VI van de uitvoerende naar de rechterlijke macht, vond zijn legitimatie in de grote rechtsonzekerheid en de gebrekkige

door voormalig minister van Justitie Stefaan De Clerck reeds voordien als één van de belangrijkste beleidsprioriteiten naar voren werd geschoven. In zijn "*Oriëntatienota strafbeleid en gevangenisbeleid*" van juni 1996 bevestigde de minister dat het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling een waardevol systeem blijft waarvan de adequate toepassing een sleutelelement vormt van het gevangenis- en strafuitvoeringsbeleid. De minister wees op het feit dat het verstrengen van de toelaatbaarheid tot V.I. en het bij voorbaat uitsluiten van bepaalde categorieën veroordeelden desperado's zou creëren waardoor de strafinrichtingen gevaarlijker en moeilijker beheersbaar zouden worden. Bovendien beschouwde hij de V.I. als een controlerende maar tegelijkertijd ook ondersteunende begeleiding die meer kansen op maatschappelijke reïntegratie biedt dan een zeer lange detentie of een vrijlating zonder voorwaarden bij strafeinde. De cijfergegevens met betrekking tot het verloop van de V.I.-begeleidingen toonden volgens de minister trouwens ook aan dat de V.I. succesvol is. (Minister van Justitie, 1996: 53)

Niettegenstaande het V.I.-systeem door de minister overeind werd gehouden, beklemtoonde hij tegelijkertijd wel dat de toepassing in de praktijk hoogdringend aan bijsturing en verbetering toe was en dat de advies- en beslissingsprocedure evenals de opvolging van de vrijgestelde op punt gesteld diende te worden. Het voorstel van de minister om de rechterlijke macht meer te betrekken bij de strafuitvoering en in het bijzonder de voorwaardelijke invrijheidstelling, impliceerde een hervorming die in twee stappen zou verlopen. In afwachting van de uitbouw van een globaal strafuitvoeringsrecht, een materie die definitief geregeld zou worden in de penitentiaire Beginselenwet¹⁷, ging de voorkeur van de minister i.v.m. de hervorming van het V.I.-stelsel op korte termijn uit naar de instelling van een nationale en tweetalige, multidisciplinair samengestelde, penitentiaire commissie die de minister in bepaalde gevallen zou kunnen adviseren in verband met de al dan niet toekenning van een voorwaardelijke invrijheidstelling, en in specifieke gevallen een voor de minister bindend advies zou kunnen uitbrengen (Minister van Justitie, 1996: 54-55).

Hoewel - uitgaande van de fundamentele invraagstelling van de beslissingsbevoegdheid van de uitvoerende macht inzake vervroegde invrijheidstelling - reeds vóór het uitbarsten van de zaak-Dutroux een hervorming van de V.I. in het vooruitzicht werd gesteld, kwam het hele debat ongetwijfeld wel in een stroomversnelling terecht naar aanleiding van de gebeurtenissen in augustus '96. De *parlementaire onderzoekscommissie* die in oktober 1996 naar aanleiding van deze feiten werd opgericht, stelde in haar verslag van 14 april 1997 tal van knelpunten vast met betrekking tot de voorwaardelijke invrijheidstelling (van Marc Dutroux), zowel op het vlak van de besluitvorming (negatie van het principe van de negatieve selectie, eigen keuze van een externe hulpverlener, i.c. een psychiater) als op het vlak van de sociale en psychologische begeleiding (stereotiep en routinematig karakter, het gebrek aan feedback over de psychologische

rechtsbescherming van de gedetineerde. Het recente en eenmalige 'signaal van de burger' daarentegen dat, naar politieke normen, 'onmiddellijk' werd begrepen, was ingegeven door minder altruïstische drijfveren: het belang van de maatschappij en de belangen van het slachtoffer."

¹⁷ K.B. 25 november 1997 houdende oprichting van een commissie "Basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden", B.S., 7 januari 1998, 303-304.

begeleiding). Met betrekking tot het toezicht op de naleving van de V.I.-voorwaarden wees de commissie op disfuncties op het vlak van de consultatie van informatie over de gerechtelijke antecedenten door de politiediensten, de registratie van politionele tussenkomsten en de informatiedoorstroming naar de parketten, de interpretatie van de V.I.-wet inzake de herroepingsgronden, en de wisselwerking tussen het politietoezicht en de sociale en psychologische begeleiding.¹⁸

De onderzoekscommissie stelde in haar aanbevelingen een hele reeks aanpassingen voor die het V.I.-systeem grondig dienden te vernieuwen. Zo werd o.m. gepleit voor de instelling van strafuitvoeringsrechtbanken die zouden kunnen beslissen over alle modaliteiten en aspecten van de strafuitvoering (met inbegrip van de voorwaardelijke invrijheidstelling), en voor de toekenning van een recht aan het slachtoffer om geconsulteerd te worden in het kader van de V.I.-adviesprocedure. Andere door de commissie geformuleerde aanbevelingen omvatten: de invoering van een systeem van terbeschikkingstelling van de regering (TBR) voor seksuele delinquenten, een striktere afbakening en een stringentere toepassing van de herroepingsprocedure, een verbetering van de kwaliteit van de begeleiding (één verantwoordelijke instantie voor de opvolging van de begeleiding), een uitbreiding van de omkadering op het vlak van de sociale begeleiding, een duidelijke afbakening van de rechtspositie van de hulpverleners, de uitwerking van een regeling rond de keuze van de arts en de hulpverleners die voor de begeleiding instaan, een kwalitatief hoogstaande diagnostiek en begeleiding (in het bijzonder ten aanzien van seksuele delinquenten) waarbij rekening moet worden gehouden met het recht op bescherming van de samenleving, voldoende aandacht voor het geven van feedback aan de instantie die over de naleving van de voorwaarden waakt, de afschaffing van collectieve genademaatregelen, en de invoering (voor wat de toepassing van individuele genademaatregelen betreft) van een advies door een instantie die onafhankelijk is van de minister van Justitie.¹⁹

In een spoedreactie op de schokkende gebeurtenissen in de zomer van '96, werden door de regering, nog vóór de parlementaire onderzoekscommissie van start was gegaan met haar werkzaamheden, een aantal ingrijpende beleidsmaatregelen getroffen met betrekking tot het stelsel van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Door de *bijzondere ministerraad* die op 30 augustus 1996 werd samengeroepen, werden vijf grote maatregelen aangekondigd, nl.: de doorlichting van de lopende begeleidingen buiten de gevangnissen, de verbetering van de adviesverlening inzake vervroegde vrijstelling (o.m. door meer rekening te houden met de belangen van slachtoffers), de herstructurering en uitbreiding van het Bestuur Strafinrichtingen, o.a. van de Dienst Individuele Gevallen (DIG), de Penitentiair Antropologische Dienst (PAD), en de Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing (DMWS), de oprichting van een federale wetenschappelijke instelling voor klinisch onderzoek van zware delinquenten, en de aanpassing van de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling. (Minister van Justitie, 1997)

¹⁸ *Parl. St., Kamer, 1996-97, 713/6, 143-146.*

¹⁹ *Ibid.*, 183-185.

Een belangrijk deel van de toentertijd door de regering aangekondigde maatregelen zijn intussen reeds volledig gerealiseerd. De doorlichting van het V.I.-stelsel werd volledig afgerond en omvatte enerzijds een kritische evaluatie (praktische doorlichting) van de dossiers van individuele personen die onder toezicht stonden (uitgevoerd door de penitentiaire administratie zelf)²⁰, en anderzijds een aantal wetenschappelijke analyses van het invrijheidstellings- en nazorgbeleid (door de universitaire équipes van de UCL, KUL en RUG)²¹. De verbetering van de V.I.-adviesverlening en de verbreding van de betrokkenheid van het slachtoffer in de strafuitvoering, werd, conform de aanbevelingen in het Strategisch Plan van een Nationaal Slachtofferbeleid (juni 1996)²², gerealiseerd via de invoering van de slachtofferfiche en de instelling van de zgn. korte-termijn-procedure in 'delicate' dossiers²³. Tevens werd via de herziening van de wet-Lejeune de positie van het slachtoffer in de V.I.-procedure wettelijk verankerd. Wat de taakstelling van de verschillende diensten van het Bestuur Strafinrichtingen (actueel het Directoraat-generaal Strafinrichtingen) betreft, werd het personeelsbestand van de penitentiaire Oriëntatie- en Behandelingseenheden (momenteel geïntegreerd in de lokale psychosociale diensten) aanzienlijk uitgebreid. Voor dit personeel werd ook een vormingsprogramma op punt gesteld waarbij extra aandacht besteed zou worden aan de rolverwachting die aan hun functie is verbonden (adviesverlening). Een aantal oriëntatie- en behandelingseenheden²⁴ specialiseerden zich intussen ook in de diagnosestelling en pre-therapeutische begeleiding van seksuele delinquenten²⁵. Voor de geïnterneerde seksuele delinquenten werd een gelijkaardig initiatief genomen in de inrichtingen te Merksplas en Paifve. Verder werd ook gewerkt aan de reorganisatie en uitbreiding van de Dienst Voorwaardelijke Invrijheidstelling van het Bestuur Strafinrichtingen waarvan het personeel o.m. zou werken aan de vernieuwde dossiervorming inzake V.I. ten behoeve van de commissies voorwaardelijke invrijheidstelling. Naast de professionalisering van de adviesverlening van de V.I. werd ook de verbetering van de postpenitentiaire opvolging van

²⁰ Over deze doorlichting van individuele dossiers zijn twee rapporten beschikbaar. Zie voor wat de Franstalige dossiers betreft: Ministère de la Justice, Administration des établissements pénitentiaires, Service Social d'Execution de Décisions Judiciaires, *Screening des dossiers de guidance des libérés conditionnels, des libérés provisoires*, Brussel, 1997. Over de doorlichting van de Nederlandstalige dossiers werd volgend rapport gepubliceerd: Ministerie van Justitie, Bestuur Strafinrichtingen, Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing, *Screening van de begeleidingsdossiers van voorlopig en voorwaardelijk in vrijheid gestelden*, Brussel, juli 1997, 95p. + bijlagen.

²¹ Zie hiervoor volgende onderzoeksrapporten: Dupire, V. en Minet, J.-F., *Les processus de réinsertion sociale des condamnés libérés conditionnellement, Volume 1: partie qualitative* (o.l.v. Prof. G. Houchon en Prof. F. Brion), Louvain-la-Neuve, Université Catholique de Louvain, Unité de Criminologie, octobre 1998, 112p.; Dupire, V. en Minet, J.-F., *Les processus de réinsertion sociale des condamnés libérés conditionnellement, Volume 2: partie quantitative* (o.l.v. Prof. G. Houchon en Prof. F. Brion), Louvain-la-Neuve, Université Catholique de Louvain, Unité de Criminologie, octobre 1998; Bouverne-De Bie, M., Roose, R., Vackier, N. en Claeys, A., *Sociale integratie populatie vervroegd invrijheidgestelden, Eindrapport, Deel I: Sociale reïntegratie*, Gent, Universiteit Gent, december 1998, I, 105p., II, 26p., III, 17p., IV, 77p.; Goethals, J., Bogaerts, S. en Maes, E., *Sociale integratie populatie vervroegd invrijheidgestelden, Eindrapport, Deel II: Risk-assessment*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, december 1998, 253p.

²² Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid, *Strategisch Plan van een Nationaal Slachtofferbeleid, Fundamenten voor een Belgisch Handvest van het slachtoffer van een strafrechtelijk misdrijf*, Brussel, s.d., 50p.

²³ Omzendbrieven gericht aan de Franstalige resp. Nederlandstalige procureurs-generaal (M.O. 19 december 1996 en 23 december 1996). Zie ook de M.O. 1671/XIX van 15 januari 1997 - Erkenning van het slachtoffer in het kader van de strafuitvoering (Bestuur Strafinrichtingen).

²⁴ In de strafinrichtingen van Hoogstraten, Jamiouxl, Saint-Hubert, Andenne, Marneffe, Lantin, Mons, Leuven-Centraal, Brugge (M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999).

²⁵ Zie in dit verband ook: Wet 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *B.S.*, 25 april 1995.

vervroegd invrijheidgestelden prioritair gesteld. Dit werd o.m. gerealiseerd via de versterking en herstructurering van de Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing²⁶, en onderhandelingen met de Gemeenschappen en de Gewesten inzake de hulp- en dienstverlening aan (ex-)gedetineerden en hun naastbestaanden en de begeleiding en behandeling van seksuele delinquenten²⁷. Verder werd bij K.B. van 19 april 1999 ook het Penitentiair Onderzoeks- en Klinisch Observatiecentrum (POKO) opgericht. Dit centrum met het statuut van wetenschappelijke inrichting van de Staat heeft als opdracht om enerzijds op vraag van gerechtelijke en administratieve overheden expertises en klinische onderzoeken te verrichten van personen (beklaagden, geïnterneerden, veroordeelden) die bijzondere problemen stellen inzake diagnose, prognose, terugvalrisico en behandeling, en anderzijds wetenschappelijk onderzoek te verrichten op verzoek van de minister van Justitie ter ondersteuning van het penitentiair beleid. (Ministerraad, 1996; Minister van Justitie, 1997; Nota "Een jaar na de witte mars...", oktober 1997)

Wat de laatste aangekondigde hervorming (de aanpassing van de wet-Lejeune) betreft, keurde de *Ministerraad* op 6 december 1996²⁸ twee voorontwerpen van wet inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling goed. Het wetsontwerp

²⁶ Sedert 1 januari 1998 opgesplitst in de Dienst Sociaal Werk bij het Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie en de Psychosociale Dienst bij het Directoraat-generaal Strafinrichtingen. Vanaf 1 juli 1999 kreeg de Dienst Sociaal Werk de nieuwe benaming 'Dienst Justitiehuisen' mee waarbij tevens een nieuwe organisatiestructuur werd uitgetekend. Zie hiervoor: Wet 7 mei 1999 tot wijziging van sommige bepalingen van het Strafwetboek, van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, van de wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, B.S., 29 juni 1999; Wet 12 april 1999 tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en tot overplaatsing van sommige personeelsleden in dienst bij de parketten of verbonden aan een probatiecommissie, B.S., 29 juni 1999; K.B. 13 juni 1999 houdende organisatie van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, B.S., 29 juni 1999; K.B. 13 juni 1999 tot vaststelling van de personeelsformatie van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, B.S., 29 juni 1999; K.B. 13 juni 1999 tot vaststelling van sommige administratieve en geldelijke bepalingen voor de personeelsleden van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie die bekleed zijn met een bijzondere graad, B.S., 29 juni 1999; M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuisen, B.S., 29 juni 1999; M.B. 23 juni 1999 houdende oprichting van de basisoverlegcomités voor de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, B.S., 29 juni 1999; M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de functiebeschrijvingen en -profielen voor het personeel van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, B.S., 29 juni 1999; K.B. 13 juni 1999 genomen ter uitvoering van de wet van 12 april 1999 tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en tot overplaatsing van sommige personeelsleden in dienst bij de parketten of verbonden aan een probatiecommissie, B.S., 29 juni 1999; K.B. 28 oktober 1999 tot wijziging van het koninklijk besluit van 10 februari 1999 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling, B.S., 11 december 1999.

²⁷ Zie in verband met de begeleiding en behandeling van seksuele delinquenten: Wet 4 mei 1999 houdende instemming tot het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik, B.S., 11 september 1999; Wet 4 mei 1999 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en het Waalse Gewest inzake de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik, B.S., 11 september 1999; Decreet 2 maart 1999 houdende de goedkeuring van het samenwerkingsakkoord van 8 oktober tussen de federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik, B.S., 11 september 1999; Decreet 1 april 1999 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat en het Waalse Gewest inzake de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik, B.S., 11 september 1999.

²⁸ In navolging van de verbintenissen die door de eerste minister werden aangegaan na de bijeenkomst met de families van vermoorde, ontvoerde en verdwenen kinderen op 20 oktober 1996 (goedgekeurd op de Ministerraad van 22 oktober 1996).

betreffende de instelling van de V.I.-commissies werd voorgelegd aan de Senaat op 26 maart 1997, het wetsontwerp over de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet tot bescherming van de maatschappij werd op 10 juni 1997 in de Kamer ingediend. Beide wetsontwerpen werden uiteindelijk op 18 resp. 5 maart 1998 goedgekeurd. De nieuwe V.I.-wetgeving werd van kracht vanaf 1 maart 1999.

1.4 Belangrijkste innovaties van de nieuwe V.I.-wetgeving

De belangrijkste innovaties van de nieuwe V.I.-wetgeving hebben o.m. betrekking op: de V.I.-procedure (termijnen, adviesverlenende instanties, initiatiefmogelijkheid voor de gedetineerde, inzage van het dossier, ...), de betrokkenheid van het slachtoffer bij de procedure, de beslissende instantie (multidisciplinaire commissies met jurisdictionele bevoegdheid), de voorwaarden van toelaatbaarheid, de vereiste van éénparigheid in bepaalde gevallen, de mogelijkheid van cassatieberoep, de maximumduur van de proeftijd, de frequentie van rapportage over het verloop van de V.I.-begeleiding, de mogelijkheid tot wijziging van de opgelegde voorwaarden, en de mogelijkheid tot schorsing en herziening van de V.I. In de volgende paragrafen wordt nader ingegaan op de inhoud van de nieuwe wetgeving en op de commentaren die bij de nieuwe wetgeving werden geformuleerd.

2 Toekenningsvoorwaarden

Opdat een voorwaardelijke invrijheidstelling kan worden toegekend, dienen drie voorwaarden voldaan te zijn. Een deel van de uitgesproken straf(fen) moet ondergaan zijn, er moet een reclasseringsplan worden voorgelegd, en er mogen geen contra-indicaties bestaan (art. 2 wet 5 maart 1998).

2.1 Tijdsvoorwaarden

De eerste voorwaarde - die ook reeds in de wet van 1888 was ingeschreven - heeft betrekking op het deel van de straf(fen) dat ondergaan moet zijn (art. 2, al. 2, 1° wet 5 maart 1998). Deze zgn. toelaatbaarheidsdrempel is vastgesteld op één derde voor primairen (met als bijkomende voorwaarde dat meer dan drie maanden moet ondergaan zijn) en op twee derden voor recidivisten²⁹ (meer dan zes maanden moet ondergaan zijn, met evenwel een maximum van veertien jaar). Voor levenslang gestraften geldt een minimaal ondergaan strafgedeelte van tien jaar (voor primairen) of veertien jaar (voor recidivisten).³⁰

In de Memorie van Toelichting werd gepreciseerd dat de toelaatbaarheidsdrempel op het vlak van de tijdsvoorwaarden weliswaar als relatief laag kan worden beschouwd, maar dat men hierbij ook rekening dient te houden met de duur van de straffen die in België worden opgelegd. In dit verband werd trouwens ook gewezen op het feit dat rechters bij de straftoemeting riskeren te anticiperen op de mogelijkheden van vervroegde

²⁹ De staat van wettelijke herhaling dient uitdrukkelijk in het betreffende vonnis of arrest van veroordeling vastgesteld te zijn (M.O. nr. 1690/IX van 13 november 1998 - *Berekening toelaatbaarheidsdatum voorwaardelijke invrijheidstelling*).

³⁰ De complexe problematiek inzake de berekening van de straf en de toelaatbaarheidsdatum voor V.I. werd uitvoerig geregeld in de M.O. 1690/IX van 13 november 1998. Ter ondersteuning van de griffies van de penitentiaire inrichtingen werd in dit verband ook een geautomatiseerd programma (DADET) ontwikkeld dat toelaat op uniforme wijze de toelaatbaarheidsdatum voor V.I. te bepalen.

vrijstelling.³¹ Verder werd ook beklemtoond dat slechts weinig invrijheidstellingen effectief worden toegekend op het ogenblik dat de tijdsvoorwaarden zijn bereikt.³²

In een commentaar op de V.I.-wetgeving werd opgemerkt dat het niet meteen begrijpelijk is waarom de objectieve tijdsvoorwaarden onverkort in de nieuwe wetgeving werden overgenomen. Wanneer men uitgaat van de stelling dat het doel van de V.I. dient aan te sluiten bij de doelstellingen van de gevangenisstraf, dan mogen de toelaatbaarheidsvoorwaarden voor V.I. - aansluitend op de optiek van de minister (cfr. de in de Oriëntatienota geformuleerde doelstellingen) - enkel in functie staan van veiligheid, herstel en reïntegratie. (Smaers en Van Laethem, 1997)

Niettegenstaande de ruime aandacht die doorheen de loop der jaren werd besteed aan het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling, blijft de toepassing ervan in ons huidig strafbestel een vrij marginaal gegeven. In de Oriëntatienota strafbeleid en gevangenisbeleid (1996: 52) stelde de minister dat in 1995 van de invrijheidgestelde veroordeelden slechts 13,3% werd vrijgesteld bij toepassing van de wet-Lejeune³³. De erg beperkte toepassing van de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt o.m. verklaard door het feit dat een ruime categorie van gedetineerden onder het toepassingsgebied van de zgn. voorlopige invrijheidstelling (met het oog op genade) valt.³⁴ Tijdens de parlementaire debatten werd naar aanleiding van een aantal amendementen trouwens ook enige discussie gevoerd over de wettelijkheid van dergelijke wijze van invrijheidstelling³⁵. Door sommige

³¹ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 12.

³² Ibid., 12-13: "In 1995 werd voor de veroordeelden waarvoor een voorwaardelijke invrijheidstelling werd toegestaan deze aan 32% van de gevallen tussen een derde en de helft van de straf verleend; in 37% van de gevallen tussen de helft en de twee derden en in 27% van de gevallen slechts na twee derden of meer van de straf te hebben uitgezeten. In de resterende gevallen betrof het levenslange straffen."

³³ Zie ook: Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 12.

³⁴ Volgens de huidige reglementering is de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling in beginsel slechts van toepassing op veroordeelden tot een straf van meer dan drie jaar (Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 111; M.O. nr. 1693/XIX van 23 december 1998 - Overgang van de huidige naar de nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling). Nochtans werd er in de M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 (Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I) wel aan herinnerd dat het systeem van de voorlopige invrijheidstelling geen automatisme is, en dat, in het geval men een voorlopige invrijheidstelling niet aangewezen acht, aan de betrokken gedetineerde geenszins de mogelijkheid ontzegd mag worden om via de wettelijk voorziene V.I.-procedure alsnog een beslissing uit te lokken. In de V.I.-wetgeving werd op dit vlak trouwens geen enkele beperking voorzien.

³⁵ In het amendement van Duquesne c.s. (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/2, 2: amendement nr. 2) werd voorgesteld om elke andere maatregel van vervroegde invrijheidstelling dan de voorwaardelijke invrijheidstelling te verbieden gezien het gebrek aan een wettelijke basis hiervoor. Opgemerkt werd dat dergelijke maatregelen (van vervroegde invrijheidstelling) zouden leiden tot een uitholling van het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Hoewel de minister zich bewust bleek te zijn van de problemen die deze maatregel (van voorlopige invrijheidstelling) stelt (gevoel van straffeloosheid bij de publieke opinie, overbestrafing door de magistratuur) (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 12), meende hij zich toch te moeten verzetten tegen het voorgestelde amendement, en dit omwille van twee redenen, nl.: de materiële onmogelijkheid voor de penitentiaire administratie om een aanzienlijk aantal dossiers te behandelen (indien het amendement zou worden aanvaard, zouden er jaarlijks 4000 bijkomende dossiers bestudeerd moeten worden), en de voorbereiding van een algemene beginselenwet door Prof. Dupont waarin o.m. ook maatregelen zouden worden voorzien die op de minder lang gestraften van toepassing zouden kunnen zijn (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 40). De minister wees er verder ook op dat in de reglementering inzake de voorlopige invrijheidstelling reeds een verstrenging werd doorgevoerd in de zin dat seksuele delinquenten die werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van meer dan één jaar en minder dan drie jaar, niet meer automatisch zouden worden vrijgesteld (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 41-42).

parlementsleden werd bovendien gepleit voor de invoering van zgn. niet-samendrukbare straffen³⁶.

2.2 Reclasseringsplan en contra-indicaties

De voorwaardelijke invrijheidstelling houdt in ons strafstelsel geen automatische invrijheidstelling in na het ondergaan hebben van een bepaald gedeelte van de straf. Voor het bekomen van de voorwaardelijke invrijheidstelling dient immers aan een aantal bijkomende criteria voldaan te worden. Deze bijkomende voorwaarden betreffen de voorlegging door de veroordeelde van een reclasseringsplan³⁷ waaruit zijn bereidheid en inspanning tot reïntegratie in de samenleving blijkt (art. 2, al. 2, 2° wet 5 maart 1998), en de afwezigheid van contra-indicaties die een ernstig risico inhouden voor de maatschappij of die er redelijkerwijze aan in de weg staan dat de voorwaarden voor de sociale reïntegratie van de veroordeelde worden vervuld (art. 2, al. 2, 3° wet 5 maart 1998).

2.2.1 Het principe van de negatieve selectie: korte omschrijving

Zoals reeds eerder werd aangehaald, gold het criterium van de morele verbetering lange tijd als hét centrale element voor de toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Deze notie van de morele verbetering werd ingevoerd door het K.B. van 17 januari 1921.³⁸ Naast het criterium van de morele verbetering werden ook nog een aantal andere criteria aangehaald die bij de beoordeling van de geschiktheid voor voorwaardelijke invrijheidstelling in rekening gebracht dienden te worden, o.m. het vroegere gedrag, de zedelijke gesteldheid en de bestaansmiddelen bij invrijheidstelling.³⁹ In die zin kon de voorwaardelijke invrijheidstelling niet worden opgevat als een recht, maar diende zij beschouwd te worden als

³⁶ De invoering van dergelijke maatregel werd ook reeds bepleit in de petitie-actie die werd opgestart door een aantal organisaties op het vlak van de slachtofferhulp na het uitbarsten van de zaak-Dutroux: deze organisaties werden trouwens gehoord door de Kamercommissie voor Justitie (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, bijlage 4, 169-184). Door de oppositie werden op dit vlak twee voorstellen gedaan, nl.: in eerste instantie werd gepleit voor de invoering van zgn. "zekerheidsperiodes" variërend van veertien tot dertig jaar, in tweede orde voor verhoging van de toelaatbaarheidsdrempel voor V.I. (de helft voor primairen en drie-vierde voor recidivisten) (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 44 en 81-87). De minister wenste evenwel niet toe te geven aan de roep om niet-samendrukbare straffen omwille van een drietal redenen, nl. omdat 1) ernstige recidive bij personen die vroeger een levensdelict hebben gepleegd, zeer zelden voorkomt, 2) de beslissing met betrekking tot niet-samendrukbare straffen wordt genomen op het ogenblik van de straftoemeting en niet toelaat de verdere evolutie van de veroordeelde tijdens zijn detentie in rekening te brengen, en 3) de invoering van dergelijk stelsel mogelijks kan leiden tot overbestrafing gezien het gevaar reëel is dat het stelsel in zijn toepassing steeds verder wordt uitgebreid naar nieuwe misdrijven, dat zwaardere straffen worden opgelegd en dat de vrijlatingsvoorwaarden verstrengd worden (hetgeen problemen stelt op het vlak van de veiligheid en beheersbaarheid van de gevangenen en mogelijkerwijze ook leidt tot "wrok" ten aanzien van de maatschappij). (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 10-11 en bijlage 3, 163-168) Bovendien argumenteerde de minister dat twee andere bepalingen voldoende waarborgen leken te bieden voor de bescherming van de maatschappij, nl. de mogelijkheid tot terbeschikkingstelling van de regering en de vereiste van unanimité in welbepaalde gevallen. (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 44-45) De minister benadrukte trouwens ook nog dat de belangrijkste doelstelling van de wet bestaat uit "(...) een behoorlijke en gedegen voorbereiding van de invrijheidstelling die in zo optimaal mogelijke omstandigheden dient te verlopen" (Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 45) en hij verwees daarbij o.m. naar het reclasseringsplan.

³⁷ M.O. nr. 1693/XIX, 23 december 1998.

³⁸ Art. 1, eerste lid K.B. 17 januari 1921: "De voorwaardelijke invrijheidstelling wordt slechts vergund aan de veroordeelden, die bewijs van verbetering hebben gegeven."

³⁹ Art. 1, tweede lid K.B. 17 januari 1921: "Om te beoordelen of een veroordeelde, die bewijs van verbetering heeft gegeven, voorwaardelijk in vrijheid mag gesteld worden, houdt de administratie rekening met zijn vroeger gedrag, met de reden der door hem opgelopen veroordeeling, met zijne zedelijke gesteldheid en met de middelen van bestaan waarover hij bij het verlaten der gevangenis zal beschikken."

een gunstmaatregel ten aanzien van gedetineerden die zich deze gunst waardig toonden. Onder impuls van de Hoge Raad voor Penitentiair Beleid werd later de zgn. negatieve selectie ingevoerd. De notie van negatieve selectie impliceerde een omkering van de bewijslast in die zin dat het niet langer meer de gedetineerde zou zijn die zijn verbetering diende te bewijzen. Voortaan diende de administratie aan te tonen welke factoren op het vlak van de sociale reïntegratie zich tegen een voorwaardelijke invrijheidstelling verzetten. Met de huidige V.I.-reglementering werd getracht de notie van de negatieve selectie, die tot dan toe enkel door ministeriële omzendbrieven werd geregeld, wettelijk te verankeren. Een aantal auteurs (o.m. Mary, 1998) menen nochtans dat de notie van de negatieve selectie volledig wordt uitgehold door de wijze waarop het reclasseringsplan en de tegenindicaties in de nieuwe V.I.-wetgeving werden opgevat.

2.2.2 Het reclasseringsplan

Welke inhoud en structuur aan het reclasseringsplan kan worden gegeven, wordt nader omschreven in de M.O. nr. 1693/XIX van 23 december 1998 (*Overgang van de huidige naar de nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling*). Hoewel het reclasseringsplan uitgaat van de gedetineerde zelf en de gedetineerde zelf beslist over de inhoud en vorm van zijn reclasseringsplan, wordt het aangewezen geacht dat het reclasseringsplan volgende elementen zou omvatten: de met het oog op de reclassering gevolgde activiteiten en ondernomen stappen tijdens de detentie, het adres en milieu van opvang, de bestaansmiddelen (inkomsten, vergoedingen, ...), de geplande activiteiten (werk, ontspanning, ...), de voorziene medische en/of psychosociale begeleiding, en de houding en het engagement tegenover de slachtoffers. Bij de opmaak van dit reclasseringsplan wordt de gedetineerde bijgestaan door de bevoegde diensten (art. 2, 2° wet 5 maart 1998), t.t.z. de psychosociale dienst (PSD) van het Ministerie van Justitie (die de coördinatie waarneemt), de Dienst Sociaal Werk (DSW) van het Ministerie van Justitie, de welzijnsteams, ...⁴⁰

In de commentaren die naar aanleiding van de nieuwe V.I.-wetgeving verschenen, werden verschillende problemen aangekaart in verband met het reclasseringsplan. Zo werd o.m. gewezen op het feit dat het criterium van negatieve selectie⁴¹ door de invoering van de vereiste van een reclasseringsplan waaruit de bereidheid en inspanning (!) tot reïntegratie moet blijken, en door de omschrijving van een aantal specifieke tegenindicaties, volledig wordt uitgehold (Mary, 1998; Smaers en Van Laethem, 1997). Gevreesd wordt trouwens voor een erg restrictieve toepassing van de V.I. gezien de toelaatbaarheidsvoorwaarden op cumulatieve

⁴⁰ M.O. nr. 1693/XIX 23 december 1998.

⁴¹ Zowel in de Kamer (*Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/2: Amendement nr. 15 Duquesne c.s.) als in de Senaat (*Parl. St.*, Senaat, 1997-98, 852/3, 15: Amendement nr. 3 Desmedt en Foret) werden door de liberale oppositie trouwens amendementen neergelegd die ertoe strekten het principe van de positieve selectie opnieuw in te voeren. Voorgesteld werd artikel 2, al. 2, 3° (betreffende de tegenindicaties) te vervangen door de volgende bepaling: "De veroordeelde moet alle waarborgen bieden voor de openbare veiligheid en voldoen aan alle gunstige voorwaarden die zijn invrijheidstelling rechtvaardigen." (*Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/2: 48; *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, 852/3, 15) De minister repliceerde hierop dat "(...) men van de gedetineerde [niet kan] vereisen dat hij als het ware het bewijs levert dat zijn vrijlating voor de maatschappij geen enkel risico meer inhoudt." (*Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/8: 49)

wijze vervuld dienen te zijn (Lebrun, 1997). Een andere kritiek betreft de feitelijke afwezigheid van een individueel detentieplan waarop het reclasseringsplan zou moeten aansluiten (Mary, 1998; Rondetafelgesprek, 1997; Smaers en Van Laethem, 1997)⁴², m.n. is de herstel- en reïntegratiegerichte detentie waarop de wet is gebaseerd, in de praktijk geenszins gerealiseerd. De vraag stelt zich trouwens ook wanneer gestart zou moeten worden met de uitvoering van een detentie- en reclasseringsplan, in het bijzonder ten aanzien van preventief gehechten (vermoeden van onschuld!)⁴³ (Kellens, 1998; Rondetafelgesprek, 1997). Kritische kanttekeningen worden ook geplaatst bij de versterking van het diagnostisch instrumentarium van de penitentiaire administratie (o.m. via uitbreiding van de OBE-équipes) tegenover de middelen waarover de voorzieningen van de Gewesten en Gemeenschappen (voor de vrijwillige hulpverlening) beschikken (Mary, 1998; Rondetafelgesprek, 1997)⁴⁴, bij de mogelijkheid dat informatie afkomstig van welzijnsdiensten van de Gemeenschappen zou worden gebruikt ter motivatie van V.I.-beslissingen (vandaar dat deze diensten wellicht ook een sterke terughoudendheid aan de dag gaan leggen voor wat de mededeling van dergelijke - vaak cruciale - informatie betreft: Bas en Van de Voorde, 1998), en bij de actuele rolverwarring (nl. begeleiding vs. rapportage en advies) op het vlak van de positie en taak van de penitentiaire sociale diensten (Kloeck en Pieters, 1998).

2.2.3 De tegenindicaties

De tegenindicaties die bij de V.I.-besluitvorming in beschouwing dienen te worden genomen, zijn op exhaustieve wijze in de wet omschreven, m.n. hebben de tegenindicaties betrekking op de mogelijkheid tot reclassering van de veroordeelde, de persoonlijkheid van de veroordeelde, het gedrag van de veroordeelde tijdens de detentie, het risico op het plegen van nieuwe

⁴² In de Memorie van Toelichting werd gesteld dat het reclasseringsplan dient aan te sluiten bij het detentieplan dat wettelijk zal worden bepaald in de Beginselenwet die door Prof. Lieven Dupont (KUL) wordt uitgewerkt. (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1: 13) Verder werd verduidelijkt dat "het reclasseringsplan mede op het detentieplan [wordt] uitgebouwd: welke opleidingen dienen verdergezet? Zo mogelijk werk waarvoor hij een vorming volgde tijdens zijn detentie. Behandelingsprogramma's die moeten worden voortgezet. Verder opnemen van engagementen tegenover de slachtoffers ...", en eveneens elementen dient te omvatten zoals: "waar gaat hij zich vestigen? Vervangingsinkomen zo hij niet dadelijk werk heeft? ..." (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1: 13-14) Volgens meerdere commentatoren heeft de wetgever op dit vlak een toch wel erg vreemde logica gehanteerd. De vraag stelt zich immers op welke wijze in aansluiting op het detentieplan een reclasseringsplan kan worden uitgewerkt indien dit detentieplan nog omschreven dient te worden in een wet die nog in de maak is. Als reactie op een in de pers verschenen commentaar van Meyvis legde de minister van Justitie in de Senaat een nota neer ("Mogelijkheidsvoorwaarden voor een goede toepassing van de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling") waarin hij de gedeelde verantwoordelijkheid van de Gemeenschappen en Gewesten trachtte aan te tonen en de aanbeveling deed een structureel overleg te organiseren teneinde een coherent beleid te kunnen uitwerken. (Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 41-52)

⁴³ Het is immers mogelijk dat de gedetineerde in het geval van een (langere) periode van voorhechtenis op het ogenblik van de definitieve veroordeling onmiddellijk in de tijdsvoorwaarden voor V.I. verkeert.

⁴⁴ Mary (1998: 727) spreekt van "[des] tentatives de plus en plus réussies du ministère de la Justice de se réapproprié et de contrôler le champ de l'aide sociale en prison, que ce soit par le renouveau des unités d'observation et de traitement ou le renforcement de son service social pénitentiaire." Meyvis vindt in de nieuwe V.I.-wet aanwijzingen voor een versterking van de greep op de gedetineerden in de zin van een grotere selectiviteit in volgende elementen: "(...) de formulering van de contra-indicaties, de verbetering van de adviesverlening via de versterking van de OBE's, de scherpere diagnostisering en advisering met betrekking tot seksuele delinquenten waar heel specifieke interventies voor in gereedheid worden gebracht, de oprichting van een speciaal wetenschappelijk centrum voor zware delinquenten, de oprichting van de V.I.-commissies. Daartegenover staat dat, in verhouding, de greep van gedetineerden om invloed te hebben op hun eigen situatie, om verantwoordelijkheid te nemen en greep te krijgen op hun eigen reclasseringsplan niet versterkt wordt." (Rondetafelgesprek, 1997: 375)

strafbare feiten, en de houding van de veroordeelde tegenover de slachtoffers van de strafbare feiten waarvoor hij werd veroordeeld (art. 2, al. 2, 3° wet 5 maart 1998).⁴⁵

In de commentaren op de V.I.-wetgeving werden twee uiteenlopende standpunten ingenomen met betrekking tot de vraag of de formulering van een aantal wettelijke tegenindicaties al dan niet strijdig is met het principe van de negatieve selectie. Aan de ene kant stelde o.m. Mary (1998) dat het vanuit de logica van het principe van de negatieve selectie niet aan de wetgever toebehoort om de tegenindicaties te verduidelijken (althans niet op exhaustieve wijze): dergelijke lijst kan voor de besluitvormers immers een referentiekader vormen dat op de letter en op cumulatieve wijze wordt opgevolgd, terwijl het enige uitgangspunt voor de beoordeling volgens Mary (1998) het reclasseringsplan zou moeten zijn. Bovendien stellen de in de wet opgesomde tegenindicaties volgens o.a. Mary (1998) heel wat appreciatieproblemen (*infra*). Anderen (Kloeck en Pieters, 1998) argumenteerden - verwijzend naar de Memorie van Toelichting⁴⁶ - dat de V.I.-toelaatbaarheidsvoorwaarden (reclasseringsplan en tegenindicaties) niet negatief, niet absoluut en niet strikt cumulatief geïnterpreteerd mogen worden. Het principe van negatieve selectie verwijst volgens hen fundamenteel naar de noodzaak om de waarde van het reclasseringsplan af te wegen aan het gewicht van eventuele contra-indicaties. Negatieve selectie impliceert volgens hen niet enkel risico-assessment, maar houdt eveneens in dat men, uitgaande van het schadebeperkingsbeginsel en de sociale grondrechtenbenadering, elke mogelijkheid constructief aangrijpt om de kans op maatschappelijke reïntegratie van een gedetineerde te helpen waarmaken.

2.2.3.1 Gedrag tijdens de detentie

Voor wat het gedrag tijdens de detentie betreft, werd in de Memorie van Toelichting verduidelijkt dat moeilijk gedrag binnen de gevangenis geenszins betekent dat men buiten geen normconform bestaan zou kunnen leiden (en vice versa). Zulks wil evenwel nog niet zeggen dat het gedrag tijdens de detentie geen enkele indicatie zou kunnen geven. Bij de beoordeling van dit criterium dient trouwens ook rekening gehouden te worden met een aantal andere elementen, zoals het volgen van vorming of opleiding, het verwerven van een hobby die buiten de gevangenis een zinvolle tijdsbesteding kan inhouden, het gebruiken van verlof om contacten te leggen met diensten voor tewerkstelling, etc.⁴⁷

Een aantal commentatoren merkten - in het verlengde van de reserves die in de Memorie van Toelichting werden gesteld - eveneens op dat het helemaal niet duidelijk is of het gedrag binnen de inrichting wel een goede indicator kan zijn voor een gewijzigde morele ingesteldheid in hoofde van de veroordeelde of voor het gedrag dat hij buiten de inrichting zal stellen

⁴⁵ In de Memorie van Toelichting werd nader gepreciseerd dat deze tegenindicaties in het bijzonder betrekking kunnen hebben op de afwezigheid van een woonst, van een sociaal netwerk, van een inkomen, of van een zinvolle vrijetijdsbesteding, op het afschuiven van de eigen verantwoordelijkheid op het slachtoffer, het nalaten om de financieel benadeelden te vergoeden of het blijven lastig vallen van het slachtoffer, etc. (*Parl. St.*, Kamer, 1996-97, 1070/1, 14-15).

⁴⁶ In de Memorie van Toelichting werd gesteld dat bepaalde tegenindicaties weggewerkt kunnen worden via oplegging van een aantal bijzondere V.I.-voorwaarden die toelaten buffers in te bouwen "op het vlak van de oorzaken en omstandigheden die bij betrokkene tot criminaliteit hebben geleid."

⁴⁷ *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, 1070/1, 14-15.

(Bas en Van de Voorde, 1998)⁴⁸. Anderen vreesden dat de V.I. op grond van deze tegenindicatie (ten onrechte) opnieuw gebruikt zou worden als onderdeel van een straffen-en gunstenpakket met het oog op gedragsbeïnvloeding in de gevangenis (de VI als instrument tot disciplineren en ordehandhaving binnen de gevangenis) (Smaers en Van Laethem, 1997).⁴⁹

2.2.3.2 Reclasseringsmogelijkheden

Met betrekking tot de tegenindicatie op het vlak van de mogelijkheden tot reclassering wordt één en ander uiteraard mede bepaald door de bestaande mogelijkheden om een degelijk reclasseringsplan uit te werken. Volgens de Memorie van Toelichting kunnen gebrekkige reclasseringsmogelijkheden betrekking hebben op de afwezigheid van woonst, van een ondersteunend sociaal netwerk (gezin, opvangsituaties, ...), van inkomen uit arbeid of vervangingsinkomen, van zinvolle vrijetijdsbesteding, ...⁵⁰

Dergelijke tegenindicatie wordt echter moeilijk hanteerbaar wanneer rekening wordt gehouden met het socio-economisch profiel van het merendeel van de gedetineerden en met de steeds geringer wordende mogelijkheden tot beheersing van sociale uitsluiting waarvoor een oplossing trouwens meer en meer wordt gezocht in de richting van een appel op het strafrechtssysteem (Mary, 1998). In het verlengde hiervan werd elders ook gewezen op het feit dat het niet altijd even evident is buiten de gevangensmuren gepaste begeleidingsdiensten te vinden die bereid zijn met justitiecliënteel te werken (Rondetafelgesprek, 1997).

2.2.3.3 Risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten

Het risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten is wellicht wel het meest centrale beoordelingscriterium in de besluitvormingsprocedure (Mary, 1998). Zo beklemtoonde de minister tijdens de parlementaire werkzaamheden zelf dat dit aspect een essentieel element uitmaakt⁵¹ en dat het vermijden van het plegen van nieuwe strafbare feiten als doelstelling van het reclasseringsplan wordt vooropgesteld.⁵²

In de commentaren naar aanleiding van de nieuwe V.I.-wetgeving wezen enkele auteurs op het problematische karakter dat aan dergelijke inschatting van recidiverisico's verbonden is, m.n. gaat het om een factor die (ook) rechtstreeks gelieerd is aan de intensiteit van de sociale controle (o.m. de efficiëntie van de ordediensten) (Mary, 1998). Verder betreft het - zoals in de Memorie van Toelichting zelf wordt aangehaald⁵³ - eveneens een element dat bijzonder moeilijk te evalueren is (Mary, 1998; Kellens, 1998;

⁴⁸ Bas en Van de Voorde (1998): "De meeste onder hen conformeren zich immers tijdens de detentie. De veroordeelde is immers net als wij een calculerende burger die perfect weet welk gedrag binnen de inrichting kan en welk niet en wat de consequenties van dit laatste zijn."

⁴⁹ Smaers en Van Laethem (1997): "Slecht gedrag tijdens de detentie mag alleen tot een weigering van de VI leiden wanneer men hieruit kan opmaken dat er ernstige risico's voor de maatschappij of voor het falen van de sociale reïntegratie voorhanden zijn. De beslissing zal dan ook op die manier moeten worden gemotiveerd! Een weigering louter omwille van slecht gedrag is onduldbaar en onwettelijk."

⁵⁰ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 14.

⁵¹ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 50.

⁵² Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 13: "(...) met de veroordeelde, (...), wordt een reclasseringsplan uitgewerkt met het oog op zijn terugkeer in de maatschappij als burger met een normconform gedrag".

Rondetafelgesprek, 1997; Bas en Van de Voorde, 1998). Dit gegeven betekent volgens de minister nochtans niet dat er helemaal niets te zeggen zou zijn over de toekomst van een veroordeelde. Hij verwees daarbij o.m. naar een gebrekkige reclassering, naar de persoonlijkheid en naar bepaalde delicttypes.⁵⁴ Het gaat er hier volgens Kloeck en Pieters (1998) trouwens ook niet om om een sluitende prognose te formuleren - hetgeen volgens hen inderdaad onmogelijk is - maar wél om in het licht van een zo gefundeerd mogelijke evaluatie van de biografische en delinquente ontwikkeling, het recht op reclassering van een veroordeelde maximaal te waarborgen door hem tijdens de detentieperiode optimale mogelijkheden en kansen te bieden om aan zichzelf en aan zijn toekomstige terugkeer in de samenleving te werken. Het gaat er om de ogen te openen en dit recht op reclassering af te wegen aan het maatschappelijk risico dat een invrijheidstelling zou betekenen. Risico's voor vrijstelling zijn volgens Kloeck en Pieters (1998) in de eerste plaats dan ook aanknopingspunten om op actieve wijze en met de gedetineerde aan een zinvolle invulling van de straf en aan een op maat gesneden detentie- en reclasseringsplan te werken.

2.2.3.4 Persoonlijkheid van de veroordeelde

Volgens Mary (1998) wordt de notie van de sociale reïntegratie als doelstelling van de invrijheidstelling (nog meer) uitgehold wanneer de functie van de penitentiaire oriëntatie- en behandelingseenheden (O.B.E.'s) en die van de dienst die het maatschappelijk toezicht uitoefent (Dienst Justitiehuisen), geherdefinieerd wordt in termen van een veiligheidslogica waarbij men er in eerste instantie om bekommerd is het recidiverisico te beperken. Hij verwijst hierbij naar de formulering die in het ABC-rapport (1995: 33) inzake de psycho-medisch-sociale personeelsbehoeften van de penitentiaire administratie werd gegeven in verband met de taakstelling van het psychosociale personeel: *"Apporter une assistance professionnelle aux autorités compétentes, en vue d'éviter que ne soient mis ou laissés en liberté des délinquants potentiellement dangereux et de contribuer à un déroulement satisfaisant des mesures restrictives de liberté, en suivant les principales étapes du parcours pénal des délinquants, en évaluant leur niveau d'intégration psychosociale quand cela est nécessaire et en les aidant, dans la mesure où cela est nécessaire et/ou possible, à améliorer ce niveau d'intégration."* Volgens Mary (1998) sluit de nieuwe V.I.-wet zich aan bij deze definitie en introduceert zij in dit opzicht opnieuw *"les vieux démons de la criminologie positiviste et étiologique"* door een overdreven accentuering van het belang van het persoonlijkheidsonderzoek. Dit onderzoek heeft zich volgens Mary (1998) sedert meer dan een halve eeuw over het algemeen evenwel beperkt tot de analyse van de "gevaarlijkheid" van een individu op basis van zuiver juridische criteria (zoals de aard van de feiten die aanleiding hebben gegeven tot de veroordeling of de aanwezigheid van vroegere veroordelingen), en niet op grond van psychologische elementen.

⁵³ Ibid., 15: "(...) gedrag is immers het resultaat van de interactie tussen een persoon enerzijds en bepaalde sociale omgevingen en situationele factoren anderzijds, wat maakt dat toekomstig gedrag moeilijk voorspelbaar is."

⁵⁴ Ibid., 15: "(...): gebrek aan een ernstige reclassering; bepaalde persoonlijkheidsstructuren die blijken uit betrouwbare tests of uit observaties, bepaalde types van delinquentie waarvan geweten is dat het recidiverisico [sic] hoog is gezien de specificiteit van de criminogenese (bepaalde seksuele delinquenten), ... zijn elementen die in de inschatting van het gevaar voor herhaling in rekening moeten worden gebracht."

2.2.3.5 Houding tegenover het slachtoffer

In het verlengde van de problemen die naar aanleiding van de zaak-Dutroux aan de oppervlakte zijn gekomen, wordt in de nieuwe V.I.-wetgeving ruime aandacht besteed aan het slachtoffer. Aan het slachtoffer wordt binnen diverse stadia van de V.I.-besluitvormingsprocedure een bijzondere plaats toebedeeld. Eén van de tegenindicaties die de commissies mee in rekening dienen te brengen heeft trouwens betrekking op de houding van de veroordeelde tegenover de slachtoffers van de feiten waarvoor hij werd veroordeeld.

Niettegenstaande de zorg voor het slachtoffer door de meeste commentatoren positief wordt onthaald, werden hierbij toch ook heel wat kanttekeningen geplaatst. Een eerste kanttekening heeft betrekking op de vraag in welke mate men - niettegenstaande de poging die daartoe in de Memorie van Toelichting wordt gedaan - de houding van de veroordeelde tegenover zijn slachtoffers wel kan beoordelen tijdens de gevangenschap (nl. binnen het kunstmatige kader van een gevangenis) (Mary, 1998).⁵⁵ Verder wordt ook (weer) als kritiek geopperd dat de V.I.-wet gebaseerd is op de notie van een "herstelgerichte detentie" die nog niet structureel gerealiseerd is. Meer in het bijzonder stelt zich, rekening houdend met de socio-economische kenmerken van de gedetineerdenpopulatie, in dit verband ook de vraag of de terugbetaling van de burgerlijke partijen (tijdens de detentie) wel ernstig in overweging kan worden genomen zonder structurele aanpassingen op het vlak van het detentieregime (bijv. op het vlak van de verloning van de penitentiare arbeid). Deze kritische bedenkingen in beschouwing nemend, stelde Mary (1998) dat het wellicht zinvoller zou zijn geweest eerst de resultaten af te wachten van de door de minister aangevraagde wetenschappelijke onderzoeken naar de realiseringmogelijkheden van een herstelgerichte detentie⁵⁶ (alvorens dwingende bepalingen terzake in de wetgeving op te nemen). Ook elders werd gewezen op mogelijke problemen op het vlak van het materiële herstel aan het slachtoffer, m.n. werd in dit verband geduid op mogelijke discrepanties in de herstelmogelijkheden van gedetineerden (Rondetafelgesprek, 1997). Andere mogelijke knelpunten op het vlak van de slachtofferdimensie bij de beoordeling van de tegenindicaties hebben betrekking op de moeilijke positie van gedetineerden die elke schuld ontkennen en zich als het ware buiten het systeem plaatsen (Kellens, 1998), op het gevaar tot conformisme en sociale wenselijkheid als leidmotieven van het gedrag van de veroordeelde (Bas en Van de Voorde, 1998), op de vraag naar de beoordeling van veroordeelden die geen concreet slachtoffer hebben gemaakt, maar enkel bepaalde maatschappelijke normen hebben overtreden (Bas

⁵⁵ In de Memorie van Toelichting werd wel een poging gedaan om op dit vlak een aantal "objectieve" criteria te formuleren. Verwezen werd bij wijze van voorbeeld naar het afschuiven van zijn verantwoordelijkheid op het slachtoffer, geen aanstalten maken om de financieel benadeelden te vergoeden hoewel men over voldoende middelen beschikt, het blijven lastig vallen van het slachtoffer. (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 15)

⁵⁶ Zie hierover: Peters, T., Snacken, S., Kellens, G., De Coninck, G., De Jaegher, K., Lauwaert, K., Maes, E., Stassart, E., Tubex, H. en Verhoeven, H., "Bouwstenen voor een coherent herstel- en slachtoffergericht justitiebeleid", in *Het recht op het rechte pad ?*, Van doninck, B., Van Daele, L. en Naji, A. (ed.), Antwerpen, Maklu, 1999, 117-165; De Coninck, G., De Jaegher, K., Lauwaert, K., Maes, E., Stassart, E., Tubex, H. en Verhoeven, H., *Bouwstenen voor een coherent herstel- en slachtoffergericht justitiebeleid*, Rapport van een onderzoek in opdracht van de Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden en o.l.v. Prof. T. Peters, Prof. S. Snacken en Prof. G. Kellens, Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie, in samenwerking met de V.U. Brussel en de U. Liège, Leuven, december 1998, 65p.

en Van de Voorde, 1998), en op het gevaar dat bij de besluitvorming een zeker aantal factoren in verband met de houding ten aanzien van het slachtoffer (in hoofde van de gedetineerde) betrokken worden die nog maar weinig vandoen hebben met de sociale reïntegratie van de veroordeelde (Mary, 1998: Smaers en Van Laethem, 1997).

3 Procedure

Eén van de meest ingrijpende vernieuwingen van de actuele V.I.-wetgeving heeft betrekking op de procedure tot voorwaardelijke invrijheidstelling. In onderstaande paragraaf wordt na een korte schets van het verloop van de vroegere procedure nader ingegaan op de te volgen procedure onder de nieuwe V.I.-wetgeving.

3.1 De procedure onder de wet van 31 mei 1888

Onder de wet van 31 mei 1888 en de latere reglementaire bepalingen werd de - trouwens uitsluitend administratieve - procedure van besluitvorming opgestart via het onderzoek van de dossiers in de schoot van de personeelsconferentie. Aan het voorstel van de personeelsconferentie en het hierbij aansluitend advies van de gevangenisdirecteur, werd zowel het advies van de bestuurscommissie als het advies van het parket (dat de vervolging had uitgeoefend) en het parket-generaal toegevoegd. Deze adviezen werden overgemaakt aan de centrale penitentiaire administratie die een eigen advies formuleerde en het gehele dossier vervolgens doorstuurde naar de minister van Justitie. De minister van Justitie besliste uiteindelijk over de al dan niet toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Voorwaardelijk invrijheidgestelde veroordeelden dienden zich gedurende een bepaalde proeftijd te houden aan de algemene voorwaarde van goed gedrag en aan een aantal bijzondere voorwaarden die in hun concrete geval bijkomend werden opgelegd. De proeftijd bedroeg lange tijd het dubbele van het strafrestant dat nog uitgezeten diende te worden op het ogenblik dat de V.I. in uitvoering kwam, maar werd door de wet van 2 juli 1962 teruggebracht tot de duur van het nog uit te boeten strafrestant (met evenwel een aantal minimumtermijnen). In geval van recidive of bij niet-naleving van de voorwaarden kon de voorwaardelijke invrijheidstelling herroepen worden en werd de veroordeelde in voorkomend geval opnieuw ingesloten om het strafrestant te ondergaan.

3.2 De nieuwe V.I.-procedure

Krachtens de nieuwe V.I.-wetgeving verloopt de V.I.-procedure in twee stappen waarbinnen telkens een specifiek "beslissings"orgaan optreedt. In een eerste fase is dit het personeelscollege dat - behoudens de in de wet voorziene uitzondering na drie negatieve adviezen (*infra*) - de beslissing neemt tot het al dan niet in gang zetten van de procedure ten gronde voor de V.I.-commissies. In een volgende fase nemen de V.I.-commissies de uiteindelijke beslissing tot al dan niet toekenning van de V.I. en beslissingen met betrekking tot het verdere verloop van de V.I.-begeleiding.

3.2.1 Personeelscollege

Drie maanden vóór de toelaatbaarheidsdatum voor invrijheidstelling van de veroordeelde (art. 2, al. 2, 1° wet 5 maart 1998) dient het personeelscollege⁵⁷, na de veroordeelde gehoord te hebben, te onderzoeken of de toelaatbaarheidsvoorwaarden voor V.I. vervuld zijn (art. 3, § 1 wet 5 maart 1998). De samenstelling van het dossier dat opgemaakt dient te worden ter voorbereiding van de vergadering van het personeelscollege, werd nader omschreven in het K.B. van 10 februari 1999⁵⁸ en overgenomen in een aantal ministeriële omzendbrieven⁵⁹.

Voor de gedetineerde in kwestie zijn verschillende procedurele waarborgen met betrekking tot de behandeling van zijn dossier voor het personeelscollege voorzien, m.n. het recht gehoord te worden door het personeelscollege, het recht op bijstand door een advocaat op de zitting van het personeelscollege, een inzagerecht in het dossier vóór de zitting, het recht op het indienen van een memorie (die toegevoegd wordt aan het V.I.-dossier), het recht op het indienen van een verzoekschrift om andere personen te horen op de zitting van het personeelscollege, en het recht op kennisname van de beslissing van het personeelscollege (art. 20-25 K.B. 10 februari 1999).

De beslissingen van het personeelscollege worden genomen bij gewone meerderheid van stemmen⁶⁰ (art. 22 K.B. 10 februari 1999). Het advies van het personeelscollege dient gemotiveerd te worden, en wordt ter kennis gebracht van de veroordeelde, de commissie en de minister (art. 3, § 2 wet 5 maart 1998). De beslissing van het personeelscollege is niet vatbaar voor beroep (art. 3, § 2 wet 5 maart 1998).

⁵⁷ Het personeelscollege is samengesteld uit: de directeur (het inrichtingshoofd of een eerstaanwezend directeur), de adjuncten, de geneesheer-antropoloog van de psycho-sociale dienst (PSD) wanneer hij hierom verzoekt of op vraag van de directeur, een psycholoog van de PSD (d.i. de psycholoog die het meest vertrouwd is met het dossier van de betrokkene), een maatschappelijk assistent van de PSD (d.i. de maatschappelijk assistent die het meest vertrouwd is met het dossier van de betrokkene), en de hoofdbewaarder of de penitentiair assistent (d.i. de penitentiair assistent die hiervoor wordt aangewezen door de hoofdbewaarder) (art. 22 K.B. 10 februari 1999; M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 - *Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I*).

⁵⁸ Art. 22 K.B. 10 februari 1999: dit artikel vervangt art. 38 van het Algemeen Reglement van de strafinrichtingen (K.B. 21 mei 1965). Het 'dossier voorwaardelijke invrijheidstelling' dient, in de mate waarin zij voorhanden zijn, minstens volgende gegevens te omvatten: een afschrift van de opsluitingsfiche, een uittreksel uit het strafregister, een uiteenzetting van de feiten waarvoor de betrokkene werd veroordeeld, een afschrift van de vonnissen en arresten, de berekening van de toelaatbaarheidsdatum voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, een opsomming van de incidenten die aanleiding hebben gegeven tot het opleggen van disciplinaire straffen (synthese van alle tuchtrapporten en hun respectievelijke straffen in de mate waarin deze relevant zijn met het oog op het onderzoek naar de toekenning van een V.I.), het reclasseringsplan van de veroordeelde, het verslag van de psychosociale dienst met het oog op het onderzoek van de voorwaardelijke invrijheidstelling, en, indien vereist, het gemotiveerd advies in de zin van art. 3, § 3, 4° van de wet van 5 maart 1998, informatie over de burgerlijke partijen, informatie betreffende de verblijfstoestand van een vreemdeling, informatie over lopende opsporingsonderzoeken, gerechtelijke onderzoeken of strafzaken, de memories van de veroordeelde en de advocaat, voorgaande adviezen van het personeelscollege betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling, voorgaande beslissingen van de commissie betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling.

⁵⁹ Deze bepalingen werden ook opgenomen in de M.O. nr. 1693/XIX van 23 december 1998 (*Overgang van de huidige naar de nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling*) en de M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 (*Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I*).

⁶⁰ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 55.

3.2.1.1 Hypothese 1: de voorwaarden voor V.I. zijn niet vervuld

Indien het college oordeelt dat de voorwaarden voor voorwaardelijke invrijheidstelling *niet* zijn vervuld, stelt zij de datum vast waarop zij het dossier opnieuw zal onderzoeken. Dit uitstel mag niet meer dan zes maanden bedragen, of meer dan één jaar indien het gaat om een persoon die veroordeeld is tot levenslange straf (art. 3, § 2 wet 5 maart 1998). Indien het personeelscollege drie opeenvolgende malen van oordeel is dat de voorwaarden niet zijn vervuld, vat de directeur van de strafinrichting, op verzoek van de gedetineerde, de commissie (art. 3, § 3, laatste alinea wet 5 maart 1998).⁶¹

Tijdens de parlementaire debatten werd door sommige parlamentsleden gepleit voor een versterking van de rol van het personeelscollege. Vooreerst werd voorgesteld de termijn waarbinnen het dossier opnieuw onderzocht zou moeten worden, te verlengen tot minimum zes maanden en maximum één jaar - volgens het wetsontwerp mocht het uitstel niet meer dan zes maanden bedragen - om de druk op het personeelscollege om alsnog een positieve beslissing te nemen enigszins te verlichten⁶². In zijn reactie stelde de minister dat de termijn van zes maanden (die op basis van een circulaire trouwens reeds werd toegepast) hem niet overdreven lang leek, maar dat aan het personeelscollege ook de mogelijkheid gegeven diende te worden het dossier opnieuw te onderzoeken vóór het verstrijken van die termijn (bijv. om te kunnen beslissen na een penitentiair verlof). Hij stemde er wel mee in dat de termijn op één jaar zou worden gebracht voor levenslang gestraften voor wie een overlevingsstrategie zou moeten worden uitgewerkt⁶³. In een ander voorstel werd geopperd om de aanhangigmaking van de zaak bij de commissie, na drie opeenvolgende afwijzende beslissingen van het personeelscollege, facultatief te maken⁶⁴: geargumenteerd werd dat vertrouwen moet worden geschonken aan het personeelscollege, ook wanneer het afwijzend beslist.⁶⁵ De minister repliceerde hierop dat de veroordeelde na drie afwijzende beslissingen van het personeelscollege vaak niet voor de commissie zal wensen te verschijnen (aangezien ook de negatieve adviezen ter kennis worden gebracht van de commissie), maar in elk geval op een bepaald ogenblik wel de mogelijkheid moet hebben om zijn dossier te laten voorleggen aan de commissie, al was het maar omdat niet uitgesloten kan worden dat het personeel van de gevangenis ten aanzien van een bepaalde veroordeelde vooringenomen zou zijn.⁶⁶

Waar tijdens de parlementaire werkzaamheden vanuit bepaalde hoek werd gepleit voor een versterking van de rol van het personeelscollege, werden

⁶¹ Kellens (1998) stipte hierbij aan dat het dan wel noodzakelijk is dat de desbetreffende juridische informatie ter beschikking staat van gedetineerden. In dit verband kan worden opgemerkt dat het Directoraat-generaal Strafinrichtingen intussen informatiebrochures over de voorwaardelijke invrijheidstelling heeft samengesteld ten behoeve van gedetineerden én personeelsleden.

⁶² *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/8, 53, met verwijzing naar amendement nr. 19 Duquesne c.s. (*Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/2, 11).

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ *Ibid.*, 55, met verwijzing naar amendement nr. 21 en 22 Duquesne c.s. (*Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/2, 11-12).

⁶⁵ Mary (1998) wees (terecht) op een nogal merkwaardige contradictie in de amendementen die door de (liberale) oppositie werden neergelegd. In het eerste amendement wordt gewag gemaakt van mogelijke druk die op het personeelscollege gelegd zou kunnen worden, terwijl in het tweede amendement daarentegen wordt verwezen naar het vertrouwen dat in het personeelscollege moet worden gesteld.

⁶⁶ *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/8, 55.

in de commentaren op de nieuwe V.I.-wetgeving heel wat kritische bedenkingen geformuleerd ten aanzien van de positie van het personeelscollege en de voorziene 'advies'-procedure. Zo werd o.m. kritiek geuit op de sterke machtspositie van de personeelscolleges (filterfunctie) (Mary, 1998; Smaers en Van Laethem, 1997)⁶⁷, op de mogelijkheid van het personeelscollege om de zaak de facto driemaal uit te stellen zonder enige rechterlijke toetsing (Rondetafelgesprek, 1997)⁶⁸, op de dubbelzinnige positie van de penitentiaire administratie (voorbereiding én beoordeling van het reclasseringsplan; Mary, 1998; Houchon, 1988)⁶⁹, en op de afwezigheid van een recht op V.I. (V.I. behoudens limitatief opgesomde en niet-arbitraire beletsels) (Arnauts, 1998).

3.2.1.2 Hypothese 2: de voorwaarden voor V.I. zijn wél vervuld

Indien het personeelscollege van oordeel is dat de voorwaarden wél vervuld zijn, stelt de directeur van de strafinrichting een voorstel inzake voorwaardelijke invrijheidstelling op (art. 3, § 3, 4° wet 5 maart 1998) dat volgende elementen bevat:

- het omstandig advies van het personeelscollege over de vervulling van de voorwaarden voor voorwaardelijke invrijheidstelling;
- het uittreksel uit het strafregister van de veroordeelde en de uiteenzetting der feiten die geleid hebben tot de veroordeling⁷⁰;
- in voorkomend geval, de memorie van de veroordeelde of van zijn raadsman, dat door toedoen van de directeur van de inrichting uiterlijk op de vooravond van zijn vergadering aan het personeelscollege wordt voorgelegd; en
- indien de veroordeelde een straf ondergaat voor feiten bedoeld in art. 372-378 van het Strafwetboek (aanranding van de eerbaarheid, verkrachting)⁷¹, of voor feiten bedoeld in art. 379-386ter van het

⁶⁷ Smaers en Van Laethem (1997: 4) bekritiseerden de tweeslachtigheid van de voorziene procedure als volgt: "Ofwel blijft men de VI als een discretionaire gunst beschouwen, die afhankelijk is van diverse onzekere factoren waarop de gedetineerde geen vat heeft, ofwel erkent men de jurisdictionele aard van de beslissing en aanvaardt men alle consequenties hiervan. Dit zou betekenen dat elke veroordeelde recht heeft op behandeling van zijn dossier door de VI-commissie op de wettelijk vastgestelde minimumtermijn, dat hij recht heeft op een tijdige beslissing en recht op vervroegde invrijheidstelling." De toekenning van een initiatiefrecht aan de veroordeelde (rechtstreekse toegang tot de V.I.-commissies) zou volgens hen geenszins impliceren dat de rol van het personeelscollege in deze volledig uitgespeeld zou zijn: "(...) het personeelscollege zal niet langer de VI-procedure opstarten, maar kan wel een belangrijke adviserende functie blijven vervullen."

⁶⁸ Vanacker, J.: "Er zijn op dit vlak nochtans een aantal mogelijkheden. Men kan eventueel een beroepsmogelijkheid voorzien telkens het college afwijst, men kan een aantal criteria inbouwen, bijvoorbeeld dat geen beroep mogelijk is wanneer het college op basis van een specifieke grond afwijst, en/of een andere specificering vooropstellen." (Rondetafelgesprek, 1997: 383)

⁶⁹ In dergelijke omstandigheden is het volgens Mary (1998) mogelijk dat de penitentiaire administratie ingeval van een weigering omwille van onvoldoende waarborgen in het reclasseringsplan haar eigen verantwoordelijkheid verbergt, nl. dat zij zelf niet de noodzakelijke middelen ter beschikking van de gedetineerde heeft gesteld ter verwezenlijking van dit programma. Zie ook Houchon (1988: 35): "Il faudrait (...) légèrement modifier le rôle de la conférence du personnel qui resterait indispensable mais avec le souci majeur, non d'apprécier, mais d'accomplir."

⁷⁰ In de Memorie van Toelichting werd in verband met de uiteenzetting der feiten, conform het advies van de Raad van State (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 40-41), bij de artikelsgewijze bespreking verduidelijkt dat de uiteenzetting der feiten het door het parket op basis van het strafdossier opgestelde verslag is waarin "(...) nuttige elementen [voorkomen] om te kunnen adviseren of oordelen over een voorwaardelijke invrijheidstelling: verloop van de strafbare feiten; korte inhoud van expertiseverslagen; gegevens met betrekking tot de houding tegenover de slachtoffers." (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 17-18)

⁷¹ Met betrekking tot het gespecialiseerd advies werd door de wet van 13 april 1995 (art. 6) reeds voorzien dat voor bepaalde strafbare feiten van seksuele aard ten aanzien van minderjarigen een bijzonder advies moest worden opgemaakt. Volgens de nieuwe V.I.-wetgeving wordt voor wat de art. 372-378 Sw. betreft geen onderscheid meer gemaakt naargelang ze al dan

Strafwetboek (ontucht, prostitutie, openbare schennis van de zeden) indien ze gepleegd werden op minderjarigen of met hun deelneming, het gemotiveerd advies van een dienst die in de begeleiding of de behandeling van seksuele delinquenten gespecialiseerd is⁷² (art. 3, § 3, 4° wet 5 maart 1998).

Binnen de tien dagen nadat het personeelscollege haar advies heeft uitgebracht, wordt het voorstel van de directeur overgemaakt aan de minister en aan het parket dat de vervolging heeft uitgeoefend (art. 3, § 4 wet 5 maart 1998). De bevoegde commissie wordt in kennis gebracht van het advies (art. 3, § 1-2 wet 5 maart 1998).⁷³

Het openbaar ministerie beschikt over één maand om zijn gemotiveerd advies over de afwezigheid van tegenindicaties (voorwaarden bedoeld in art. 2, al. 2, 3° wet 5 maart 1998) over te maken aan de minister van Justitie. Hierbij stelt zich de vraag waarom het advies van het parket niet rechtstreeks naar de commissie wordt verzonden, of nog, waarom deze taak niet wordt overgelaten aan het openbaar ministerie dat aan de V.I.-commissie is toegevoegd (Smaers en Van Laethem, 1997). Naast haar eigen advies, dient het parket in de door de Koning bepaalde gevallen ook inlichtingen in te winnen⁷⁴ over eventuele bijzondere voorwaarden voor de invrijheidstelling die in het belang van het slachtoffer opgelegd kunnen worden (art. 3, § 4 wet 5 maart 1998). Dergelijke inlichtingen moeten ingewonnen worden:

1. - behoudens wanneer het slachtoffer (resp. zijn rechthebbenden) eerder duidelijk te kennen heeft gegeven dat het niet gecontacteerd wenst te worden -, indien de veroordeelde een straf ondergaat voor één of meerdere nader gespecificeerde feiten (seksuele delicten, doodslag, slagen en verwondingen en diefstal met geweld met ernstige fysieke letsels als gevolg), nl. feiten zoals bedoeld in:
 - art. 347bis, 372-378, 400-404, 407, 408, 410 of 473-476 Sw.; of
 - art. 379-386ter Sw. indien de feiten werden gepleegd op minderjarigen of met hun deelneming; of
 - art. 393-397 Sw. of de strafbare poging tot die feiten;⁷⁵ of

niet werden gepleegd op minderjarigen. Deze wijziging werd aangewezen geacht omdat de eerste categorie "(...) ernstige feiten betreft, die ongeacht de leeftijd van het slachtoffer, veelal hun oorsprong vinden in een «deviante persoonlijkheidsstructuur». Het is dan ook noodzakelijk over een deskundig advies te beschikken alvorens te adviseren en te beslissen over het toekennen van een voorwaardelijke invrijheidstelling." (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 18)

⁷² Bedoeld worden de gespecialiseerde psychosociale diensten in de strafinrichtingen, zij het dat eventueel ook externe gespecialiseerde diensten daarvoor kunnen worden aangezocht.

⁷³ Aanvankelijk werd - in afwijking op de wettelijke bepaling terzake - gesteld dat de directeur ingeval van een positief advies van het personeelscollege (of de opmaak van een voorstel na drie opeenvolgende negatieve adviezen) naast een afschrift van het advies (of alle negatieve adviezen ingeval van drie opeenvolgende negatieve adviezen) een afschrift van het volledige VI-dossier diende over te maken aan de bevoegde commissie (M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999). Nadien werd daar bij een schrijven van de directeur-generaal van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen op teruggekomen (schrijven d.d. 26 mei 1999) en werd opnieuw aangeknoopt met de wettelijke bepalingen terzake. De directeur maakt voortaan geen afschrift van het V.I.-dossier meer over aan de V.I.-commissie (doch enkel het advies). De V.I.-commissie zal het volledige V.I.-dossier ontvangen via de DIG.

⁷⁴ Tubex (1998) betreurt dat in de wetgeving enkel de nadruk wordt gelegd op het inwinnen van inlichtingen, en dat niet wordt gesproken over de taak van de justitieassistent om aan slachtoffers ook informatie mee te geven in verband met de invrijheidstelling - zoals wel voorzien was in de M.O. van 19 december 1996.

⁷⁵ Tubex (1998: 45) stelde met betrekking tot deze categorie van slachtoffers dat "(...) de uitvoerige en genuanceerde lijst misdrijven (een veertigtal artikelen van het Strafwetboek komen in aanmerking) (...) als nadeel [heeft] dat de geviseerde populatie moeilijk af te bakenen is." De eerste ervaringen met de vroegere slachtoffergerichte procedure, zoals die werd geregeld bij de M.O. van 19 december 1996, wezen bovendien ook uit dat de toepassing van de

2. voor zover het misdrijf waarvan men het slachtoffer is, geleid heeft tot een veroordeling tot opsluiting, hechtenis of een gevangenisstraf waarvan het effectief gedeelte ten minste één jaar bedraagt, én indien het slachtoffer (resp. zijn rechthebbenden) zelf of door bemiddeling van zijn advocaat op het secretariaat van het parket of aan een ambtenaar van de Dienst Justitiehuisen belast met het slachtofferonthaal schriftelijk heeft meegedeeld⁷⁶ dat het verder geïnformeerd wenst te worden over een eventuele voorwaardelijke invrijheidstelling of inlichtingen wenst te verstrekken over eventueel in zijn belang op te leggen voorwaarden.⁷⁷

In de Memorie van Toelichting werd met betrekking tot de slachtoffergerichte voorwaarden gepreciseerd dat deze voorwaarden betrekking hebben op het belang van het slachtoffer, zoals bijvoorbeeld een verbod om binnen een bepaalde straal van de woonplaats van het slachtoffer te komen of het betalen van de burgerlijke partijen. Tijdens de parlementaire werkzaamheden werd zelfs voorgesteld om het verbod zich binnen een bepaalde straal van de woonplaats van het slachtoffer te bevinden verplicht te stellen ten aanzien van seksuele delinquenten.⁷⁸ De minister wenste evenwel niet op dit voorstel in te gaan, omdat men niet systematisch elke terugkeer naar de familie kan verhinderen en deze soms zelf voor gezinshereniging kiest.⁷⁹

Binnen de twee maanden na ontvangst van het voorstel van de directeur maakt de minister het voorstel van de directeur samen met zijn advies en met dit van het parket over aan de bevoegde commissie (art. 3, § 5 wet 5 maart 1998). In de Memorie van Toelichting werd terzake verduidelijkt dat de Dienst Individuele Gevallen en Genade - sectie Voorwaardelijke Invrijheidstelling en Genade van de penitentiaire administratie de verschillende adviezen verzamelt en zelf een deskundig advies verleent, dat moet bijdragen tot de kwaliteit en de eenvormigheid van de dossiers.⁸⁰ De rol van de minister van Justitie in de procedure riep bij enkele parlementsleden⁸¹ maar ook bij commentatoren (o.a. Smaers en Van Laethem, 1997) heel wat vragen op. Enkele parlementsleden wensten de rol van de minister trouwens te beperken tot een louter doorgeefluik (ontvangst van de adviezen en verzending naar de bevoegde commissie zonder toevoeging van een eigen advies).⁸² In sommige commentaren werd zelfs gesteld dat de taak van

procedure sterk verschilde tussen het Nederlands- en Franstalige landsgedeelte en dat er in het begin nogal wat 'wildgroei' ontstond in de zin dat de toepassing een uitbreiding kende die niet voorzien was.

⁷⁶ Deze schriftelijke verklaring kan afgelegd worden vanaf het ogenblik dat de veroordeling op basis van de feiten waarvan men het slachtoffer is, in kracht van gewijsde treedt.

⁷⁷ Art. 12 K.B. 10 februari 1999, gewijzigd bij art. 4 K.B. 28 oktober 1999. Voor de bepaling van deze gevallen werd voorafgaand overleg gepleegd met de sector van de slachtofferhulp (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 19).

⁷⁸ Parl. St., Senaat, 1997-98, 852/3, 9 en 22-23.

⁷⁹ Ibid., 12.

⁸⁰ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 19. Niettegenstaande de bijdrage van de minister (i.c. de penitentiaire administratie) in dergelijke bewoordingen werd geformuleerd in de Memorie van Toelichting, wordt in de M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 (*Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I*) niettemin bepaald dat, wanneer het voorstel van de directeur volgens de DIG onvolledig is, het dossier niet wordt teruggezonden of geen bijkomende vragen worden gesteld. De DIG zal in dit geval in haar advies melding maken van eventuele lacunes in het dossier en het aldus overmaken aan de bevoegde commissie.

⁸¹ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 21, 31 en 57.

⁸² Zie hierover het amendement nr. 45 Duquesne, Barzin en Hotermans: Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/4, 10.

stroomlijning in de adviezen in plaats van door de minister van Justitie⁸³ beter opgenomen zou kunnen worden door een beroepsinstantie tegen de V.I.-commissie die dan een soort van eenheid in de rechtspraak zou kunnen ontwikkelen (Rondetafelgesprek, 1997).

In vergelijking met de vroegere procedure heeft de nieuwe V.I.-wetgeving tot gevolg dat drie instanties binnen de V.I.-procedure van het toneel verdwijnen, nl.: de directeur (die voortaan geen apart advies meer geeft)⁸⁴, de bestuurscommissie (de verwijdering van dit orgaan als adviserende instantie werd niet nader toegelicht), en - voorzover het zelf de vervolging niet heeft uitgeoefend - het parket-generaal⁸⁵.

3.2.2 Commissies voorwaardelijke invrijheidstelling

De belangrijkste vernieuwing in de V.I.-wetgeving heeft betrekking op de instelling van multidisciplinaire commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling die ermee belast zijn uitspraak te doen over de toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling.

3.2.2.1 Het commissiemodel en het model van de strafuitvoeringsrechtbank

De instelling van deze commissies is het resultaat van een bepaalde keuze en werd trouwens slechts als voorlopig vooropgesteld. Volgens de Memorie van Toelichting impliceert de strafuitvoeringsrechtbank een juridische benadering met procesgaranties die verwijst naar het concept van voorwaardelijke invrijheidstelling als een recht, behoudens wanneer redenen van veiligheid zich hiertegen verzetten. Het commissiemodel daarentegen, waarbij een magistraat wordt bijgestaan door deskundigen⁸⁶, laat een pluridisciplinaire benadering toe die meer aangewezen is wanneer men de voorwaardelijke invrijheidstelling beschouwt als een modaliteit van strafuitvoering vanuit de invalshoek van sociale reïntegratie, hetgeen ook betekent dat deze gunst slechts wordt toegekend wanneer de sociale reïntegratie verzekerd is.⁸⁷ Wanneer bovendien prioriteit wordt gegeven aan de veiligheidsgedachte, dan dient de appreciatie van wat beschouwd wordt als een "gevaar voor de maatschappij" het voorwerp uit te maken van een grondige analyse die, volgens de minister, multidisciplinair dient te zijn.⁸⁸ Dergelijke benadering laat daarenboven toe dat de administratie mee opgenomen wordt in de procedure op zo'n wijze dat zij zich ook verantwoordelijk en betrokken voelt bij de voorbereiding van de

⁸³ Pieters lichtte in dit verband voor alle duidelijkheid toe dat men de rol van de minister in het kader van de adviesprocedure geenszins moet interpreteren als een poging om op één of andere manier een zekere beslissingsbeïnvloeding te hebben. De rol van de minister vloeit volgens hem wel degelijk voort vanuit de idee van stroomlijning; zijn interventie beperkt zich dan ook tot het geven van een advies zoals ook andere instanties een advies geven. (Rondetafelgesprek, 1997)

⁸⁴ Het apart advies van de directeur werd niet nodig geacht gezien de directeur, als voorzitter, zelf lid is van het personeelscollege en hij bovendien later in de procedure, bij de behandeling van het voorstel, op de zitting van de commissie nog wordt gehoord. (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 17)

⁸⁵ Het feit dat het parket-generaal niet langer in alle gevallen advies geeft, werd gerechtvaardigd door het gegeven dat het openbaar ministerie tijdens de debatten voor de commissie wordt gehoord. (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 17)

⁸⁶ Van Cauwenberghe (1998) meent dat het commissiemodel (m.n. de aanwezigheid van assessoren) ook model zou kunnen staan voor een eventuele hervorming van de procedure in eerste aanleg waar enkel magistraten oordelen over de strafmaat en zich ook vaak moeilijkheden voordoen met betrekking tot het verkrijgen van maatschappelijke enquêtes (gezien de overbelasting van de probatiediensten).

⁸⁷ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 5-6 en 10.

⁸⁸ Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 33.

invrijheidstelling.⁸⁹ Volgens Peters (Rondetafelgesprek, 1997) bestaat de meerwaarde van het multidisciplinaire model erin dat via de aanstelling van assessoren de verbinding met de strafuitvoeringsproblematiek en het terrein gegarandeerd wordt.⁹⁰ Andere commentatoren (Bas en Van de Voorde, 1998) vroegen zich trouwens ook af of het niet beter zou zijn geweest indien ook de beslissingsbevoegdheid inzake andere modaliteiten van de strafuitvoering (penitentiair verlof, halve vrijheid, voorlopige invrijheidstelling) aan de rechterlijke macht zou zijn overgedragen.⁹¹ Deze kwestie kon binnen het kader van het versnelde wetgevingsproces evenwel niet worden beslecht (KloECK en Pieters, 1998).

De formule van een strafuitvoeringsrechtbank werd tijdens de parlementaire werkzaamheden niet afgeschreven. De minister meende evenwel dat dergelijke optie op korte termijn niet overwogen kon worden omwille van twee redenen. Ten eerste kan de opportuniteit van het model van de strafuitvoeringsrechtbank slechts met kennis van zaken beoordeeld worden wanneer men beschikt over een volwaardig strafuitvoeringsrecht, dat alle aspecten van de strafuitvoering regelt (dergelijke regeling wordt momenteel nog voorbereid). Ten tweede stelt de behoefte aan een multidisciplinaire aanpak een probleem in verband met het statuut van de assessoren die in de rechtbank zouden zetelen: dit probleem kan enkel worden opgelost via een wijziging van artikel 157 van de Grondwet hetgeen op korte termijn niet haalbaar was.⁹² Het spoedeisend karakter van de hervorming van de voorwaardelijke invrijheidstelling vroeg volgens de minister om een tussentijdse fase met de instelling van commissies waarvan de werking nuttige kennis en ervaring zou opleveren in het licht van de oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken. De bevoegdheden van deze rechtbanken zouden de voorwaardelijke invrijheidstelling trouwens moeten overstijgen en ook andere modaliteiten van strafuitvoering of maatregelen tot bescherming van de maatschappij moeten omvatten.⁹³ De oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken werd trouwens ook in het huidige Regeerakkoord als beleidsmaatregel aangekondigd (Regeerakkoord, juli 1999).

Met betrekking tot het snelle wetgevingsproces stelden Smaers en Van Laethem (1997) zich de vraag of de gekozen snelle remedie niet meer problemen creëert dan zij tracht op te lossen. Met name wezen zij op het mogelijkerwijze ongrondwettig karakter van de toebedeling van dergelijke materie aan een administratief rechtscollege (in plaats van aan gewone rechtbanken)⁹⁴, en op de noodzaak van een ruimer maatschappelijk debat over

⁸⁹ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 11.

⁹⁰ In die zin werd door Vanacker dan ook een constructieve samenwerking tussen de penitentiaire administratie en de V.I.-commissies bepleit: "Idealiter zouden we met de commissie moeten kunnen samenwerken om te zoeken, niet naar de zero-risk-momenten, maar wel naar de momenten waarop de reclasseringskansen maximaal zijn. En dan kan er aan de gedetineerde een soort incentive, een soort prikkel gegeven waarbij hem duidelijk wordt gemaakt dat er een aantal kansen voorhanden zijn en dat de commissie op dat vlak ook akkoord gaat. Wanneer de V.I.-commissie zodanig wordt opgevat dat zij zich uitsluitend vanuit een rechterlijk receptief standpunt opstelt, dan zal een groot deel van de potentiële werkzaamheid van het commissiemodel verloren gaan." (Rondetafelgesprek, 1997: 384)

⁹¹ De argumentatie hiervoor is de volgende: "Het is (...) in deze context niet ondenkbaar dat een veroordeelde tijdens de detentie van de uitvoerende macht penitentiair verlof krijgt om zijn sociale reclassering voor te bereiden en enkele maanden later zijn VI door de commissie geweigerd ziet."

⁹² Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 10-11.

⁹³ Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 71-73.

⁹⁴ Het gaat hier volgens hen om een materie die betrekking heeft op de persoonlijke vrijheid van het individu en dus op een burgerlijk recht in de zin van art. 144 G.W.

de zin en functie van de (gevangenis)straf vóór wijziging van de V.I.-wet (anders zou men het risico kunnen lopen dat het V.I.-beleid niet kadert binnen een globaal strafuitvoeringsbeleid). Elders (verwijzingen in Kellens, 1998) werden nog een aantal andere bedenkingen geformuleerd ten aanzien van het commissiemodel. Zo werd o.m. kritiek geuit op het juridisch hybride statuut van de commissies (gewezen werd op de inbreng van andere, niet-juridische disciplines in de besluitvorming) en het "spookachtige" karakter van de procedure voor de V.I.-commissies. Gedoeld werd op de niet-openbaarheid van de zittingen, waardoor media en publieke opinie elke controle over de invrijheidstellingen wordt ontnomen. Eveneens werd opgemerkt dat geen garanties worden geboden dat strafrechters nu meer vertrouwen zouden hebben in het gevolg dat aan de door hen opgelegde straffen zou worden gegeven: het gevaar is reëel is dat sommige rechters bij de straftoemeting rekening houden met de mogelijke toekenning van een V.I., en andere niet. Hierdoor kunnen grote verschillen in de opgelegde straffen optreden.

3.2.2.2 Samenstelling

De commissies werden in ieder rechtsgebied van een Hof van Beroep ingesteld en zijn samengesteld uit een werkend rechter van de rechtbank van eerste aanleg (de voorzitter van de commissie)⁹⁵ en twee assessoren (één deskundige op het vlak van de strafuitvoering en één expert op het vlak van de sociale reïntegratie)⁹⁶ (art. 3 wet 18 maart 1998). Elk van deze leden is op voltijdse basis met zijn opdracht belast en wordt aangewezen voor een termijn van drie jaar die éénmaal verlengbaar is voor een periode van vijf jaar (art. 4-5 wet 18 maart 1998).⁹⁷ Aan elke commissie is tevens een lid van het openbaar ministerie⁹⁸, en een secretaris en bestuursassistent verbonden.

Niettegenstaande de betrokkenheid van magistraten bij de besluitvorming inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling door de meeste commentatoren positief werd onthaald, stelde Van Cauwenberghe (1998) zich in de marge hierbij - zonder de genomen optie evenwel in vraag te stellen -, toch enkele bedenkingen. Met name duidde hij op het feit dat de soms bij

⁹⁵ De rechter en zijn plaatsvervanger zijn aangewezen door de eerste voorzitter van het Hof van Beroep van het rechtsgebied waar de commissie zetel heeft: bij de selectie werd rekening gehouden met de nuttige beroepservaring en werd de voorkeur gegeven aan rechters die houder zijn van het diploma van licentiaat in de criminologie (art. 4, § 2 wet 18 maart 1998).

⁹⁶ De assessoren en hun plaatsvervangers zijn aangewezen door de Koning en dienen aan volgende voorwaarden te voldoen: Belg zijn, niet ouder zijn dan 65 jaar, de burgerlijke en politieke rechten genieten, op zijn minst vijf jaar nuttige professionele ervaring hebben op het domein van de strafuitvoering of de sociale reïntegratie en houder zijn van een diploma of studiegetuigschrift uitgereikt door een universiteit of daarmee gelijkgestelde instelling. Voor de assessoren-sociale reïntegratie werd met betrekking tot dit laatste punt een uitbreiding voorzien tot houders van een diploma of studiegetuigschrift waarvan de lijst door de Koning zou worden vastgesteld (art. 5 wet 18 maart 1998): in uitvoering hiervan bepaalt artikel 2 van het K.B. van 28 januari 1999 (houdende het administratief statuut van de assessoren van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, B.S., 6 februari 1999, 3599-3601) dat eveneens houders van een diploma of studiegetuigschrift maatschappelijk assistent uitgereikt door een sociale hogeschool, als assessor sociale reïntegratie kunnen worden benoemd.

⁹⁷ Door Smaers en Van Laethem (1997) werd op dit vlak de vraag gesteld of men buiten de administratie wel voldoende valabele kandidaten zou vinden voor een tijdelijke functie van assessor.

⁹⁸ De leden van het openbaar ministerie worden aangesteld volgens de modaliteiten zoals die gelden voor de rechters, met dit verschil dat de aanwijzing gebeurt door de procureur-generaal en amtsshalve bij gebrek aan kandidaten (art. 6 wet 18 maart 1998). De originaliteit van deze (vrij revolutionaire) vernieuwing is volgens Kellens (1998) vooral gelegen in "(...) le

correctionele rechters aanwezige frustratie in verband met de duur van de effectieve uitgezeten straf niet per definitie weggenomen zou zijn. Verder bestaat er ook het gevaar dat er enige wrevel zou kunnen ontstaan tussen de voorzitter van de commissie en de strafrechter die de zaak ten gronde heeft behandeld (in het bijzonder wanneer het daarbij zou gaan om veroordelingen die uitgesproken werden door een Hof van Beroep, dus door magistraten van een hogere rang). Wat de positie van assessor sociale reïntegratie betreft, werd tijdens de parlementaire debatten heel wat discussie gevoerd over de toegankelijkheid van deze functie voor kandidaten met een diploma maatschappelijk assistent⁹⁹. Sommigen zagen hierin een ongeoorloofde versterking van de machtspositie van maatschappelijk assistenten binnen het gerechtelijk bestel. Anderen meenden juist dat hun ervaring onvermijdelijk zou zijn voor de goede werking van de commissies. De toegang tot de functie als assessor-sociale reïntegratie werd aan de andere kant wel enigszins ingeperkt, in die zin dat - voor wat het criterium van de nuttige professionele ervaring betreft - advocaten en academici wel benoemd kunnen worden als assessor strafuitvoering, maar niet als assessor sociale reïntegratie kunnen zetelen (Smaers en Van Laethem, 1997). Tenslotte werd in de commentaren ook de vraag gesteld naar de onafhankelijkheid van assessoren die gerecruteerd zouden worden uit de penitentiaire administratie, m.n. Van Laethem (Rondetafelgesprek, 1997) stelde zich in dit verband de vraag of zij zich wel voldoende onafhankelijk zouden kunnen opstellen en niet te veel onder druk zouden staan om toch maar de adviezen van de minister van Justitie te volgen (die uiteindelijk hun overste is).

3.2.2.3 Bevoegdheden en procedure

A. Territoriale bevoegdheid

De commissies zijn bevoegd om kennis te nemen van de voorstellen voor voorwaardelijke invrijheidstelling van veroordeelden die gedetineerd zijn in de strafinrichtingen die binnen hun bevoegdheidsterrein vallen (art. 2, § 2 wet 18 maart 1998). In principe gaat het om de inrichtingen die binnen het rechtsgebied van het Hof van Beroep gesitueerd zijn, zij het dat de wet van 18 maart 1998 de mogelijkheid heeft opengelaten uitzonderingen te maken op deze algemene stelregel. Teneinde een al te grote disproportionaliteit in de werklast te vermijden, werd bij K.B. van 10 februari 1999 een aangepaste verdeling doorgevoerd (afwijking op het algemene principe).¹⁰⁰

détachement d'un magistrat du ministère public qui n'est plus interchangeable au sein de son corps. Il est remplacé par un magistrat nommé en surnombre."

⁹⁹ Zie hierover: *Parl. St.*, Senaat, 1996-97, 589/7, 106-110, en de nota van de minister van Justitie inzake de "Professionele kwaliteiten en morele vereisten voor de assessoren Commissie voor VI" - bijlage 8; *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/8, 98-99. Tijdens een rondetafelgesprek over de voorwaardelijke invrijheidstelling werd door de Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing in dit verband voorgesteld de functie van assessor-sociale reïntegratie toegankelijk te maken voor mensen met een basisdiploma menswetenschappen (bijv. maatschappelijk assistenten) die door een bevorderingsexamen in niveau 1 werken (Rondetafelgesprek, 1997: 374).

¹⁰⁰ De territoriale bevoegdheidssfeer van de commissies werd, in afwijking op de algemene stelregel, als volgt bepaald (art. 2 K.B. 10 februari 1999): commissie *Antwerpen* (strafinrichtingen Antwerpen, Hoogstraten, Merksplas, Turnhout, Wortel), commissie *Gent* (strafinrichtingen Brugge, Gent, Ieper en Ruiselede), commissie *Bergen* (strafinrichtingen Bergen, Dinant, Doornik, Jamioulx en Saint-Hubert), commissie *Luik* (strafinrichtingen Aarlen, Lantín, Paifve en Verviers), *Nederlandstalige* commissie *Brussel* (strafinrichtingen Dendermonde, Hasselt, Leuven-Centraal, Leuven-Hulp, Mechelen, Oudenaarde en Tongeren), *Franstalige* commissie *Brussel* (strafinrichtingen Andenne, Hoei, Marneffe, Namen en Nijvel). De *Nederlandstalige* of *Franstalige* commissie te *Brussel* zijn eveneens bevoegd voor de gedetineerden uit de strafinrichtingen in het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad

Voor veroordeelden die hun straf ondergaan in een inrichting van de andere taalgemeenschap dient ten laatste zes maanden vóór het bereiken van hun V.I.-datum de overbrenging naar een andere inrichting gevraagd te worden. Als zodanig wordt vermeden dat er in de loop van de latere procedure onnodig vertaal- of tolkwerk zou dienen te gebeuren. In individuele gevallen (bijv. wanneer de veroordeelde goed gekend is door het lokale PSD-team) kan van deze regeling worden afgeweken.¹⁰¹

Eens een commissie bevoegd is voor een bepaalde veroordeelde, blijft zij in principe ook verder bevoegd voor elke beslissing inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling tot de definitieve invrijheidstelling van de betrokken veroordeelde¹⁰². Op het principe dat de commissie steeds bevoegd blijft voor beslissingen inzake V.I. van een bepaalde veroordeelde, bestaan twee uitzonderingen. Ten eerste kan de gedetineerde, nadat een voorstel tot V.I. werd opgemaakt door de directeur, een gemotiveerde aanvraag richten tot de bevoegde V.I.-commissie om zijn dossier over te dragen aan een commissie waarvan hij de taal kent of waarin hij zich makkelijker uitdrukt (art. 2, § 4 wet 18 maart 1998).¹⁰³ Ten tweede kan de aanvankelijk bevoegde commissie te allen tijde en om welke reden dan ook een verzoek richten tot een andere commissie om haar bevoegdheid inzake een bepaald dossier over te nemen (art. 7, § 1 wet 18 maart 1998).¹⁰⁴

B. Voorziene overlegmomenten en zittingen

In uitvoering van art. 18 van de wet van 18 maart 1998 (in verband met het reglement van inwendige orde) werden in het K.B. van 10 februari 1999 een aantal regels opgenomen in verband met de werkwijze van de commissies (art. 4-11), de te volgen procedure ten aanzien van slachtoffers (art. 12-15), de invrijheidstelling en de verlofpas (art. 16), en de procedure betreffende de schorsing, de nadere omschrijving en de aanpassing aan de omstandigheden van de opgelegde voorwaarden (art. 17-19).

Met betrekking tot de werkwijze van de commissies werd tijdens de parlementaire debatten gesteld dat de commissies op zijn minst één keer per maand zouden zetelen in elk van de inrichtingen die onder hun bevoegdheid vallen, zodanig dat de voorstellen binnen een redelijke termijn onderzocht zouden kunnen worden. Deze verplichting wordt opgelegd door art. 4, § 3 van het uitvoeringsbesluit van 10 februari 1999.

(Vorst, Sint-Gillis) naargelang de taal van het vonnis of arrest waarbij de zwaarste straf werd opgelegd.

¹⁰¹ M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 - *Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I*.

¹⁰² Dit betekent ook dat wanneer een veroordeelde in de loop van zijn detentie, na een eerdere weigering van V.I., wordt overgebracht naar een andere inrichting van waaruit een nieuw VI-voorstel wordt geformuleerd, de aanvankelijk bevoegde commissie gevat wordt. De bevoegdheid wordt immers vastgesteld op het ogenblik dat een eerste voorstel tot V.I. wordt opgemaakt, d.i. na een positief advies van het personeelscollege, of, in geval van drie opeenvolgende negatieve adviezen van het personeelscollege, nadat de gedetineerde de directeur verzoekt de commissie te vatten (M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 - *Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I*; zie ook art. 7, § 1 wet van 18 maart 1998).

¹⁰³ De commissie beslist dan binnen tien dagen over deze aanvraag, en, in geval van een positief besluit, wordt de zaak naargelang van het geval behandeld door de Nederlandstalige of Franstalige commissie van Brussel of door de commissie te Luik (Duitstalige veroordeelden).

¹⁰⁴ De bevoegde commissie beslist uiteindelijk zelf over dit verzoek nadat de aangezochte commissie binnen de vijftien dagen een eensluidend advies heeft uitgebracht (art. 7, § 1 wet 18 maart 1998).

Eveneens werd tijdens de parlementaire voorbereiding gewezen op de noodzaak tot overleg tussen de verschillende commissies zodanig dat uniformiteit in de rechtspraak kan worden verzekerd.¹⁰⁵ Dit overleg werd geïntroduceerd via art. 11, § 1 van het uitvoeringsbesluit waarin wordt gesteld dat de voorzitters van de commissies en de directeurs-generaal van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen en het Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie of hun plaatsvervangers minstens tweemaal per jaar samenkomen met het oog op onderling overleg en uitwisseling van informatie betreffende de toepassing van de wet betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en de wet tot instelling van de commissies en met het oog op het opstellen van een jaarlijks activiteitenverslag met betrekking tot hun werking en die van de commissies.

C. Behandeling van het voorstel inzake V.I.

De behandeling van het voorstel inzake voorwaardelijke invrijheidstelling vindt plaats op de eerste nuttige zitting na ontvangst van het dossier vanwege de minister (art. 4, § 1 wet 5 maart 1998). De commissie houdt zitting op haar zetel, met uitzondering van de zaken waarvoor de zitting dient plaats te vinden in de strafinrichting (art. 4, § 1 K.B. 10 februari 1999), of in een justitiehuis (zoals aangevuld door art. 1 K.B. 28 oktober 1999). Deze uitzonderingen hebben betrekking op de procedure i.v.m. de al dan niet toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling (art. 4, § 1 wet 5 maart 1998: zitting in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat, behoudens uitzondering¹⁰⁶) en de procedure met betrekking tot de herroeping, schorsing of herziening van de V.I. (art. 10, § 2 wet 5 maart 1998: in de strafinrichting waar de zitting zal plaatsvinden¹⁰⁷). De zittingen van de V.I.-commissies zijn niet-openbaar. Op de opmerking van de Raad van State dat volgens een algemeen rechtsbeginsel de openbaarheid van de zittingen van de rechtscolleges gebruikelijk is¹⁰⁸, antwoordde de minister¹⁰⁹ niet alleen dat dit principe niet van toepassing is op administratieve rechtscolleges, maar ook dat een openbare behandeling de sociale reïntegratie van de veroordeelde in het gedrang zou kunnen brengen en risico's zou kunnen opleveren voor de veiligheid van de inrichting.¹¹⁰ Een aantal commentatoren (o.m. Smaers en Van Laethem, 1997) menen evenwel

¹⁰⁵ Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/1, 22.

¹⁰⁶ Indien de commissie de behandeling van het voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling (art. 4, § 1 wet 5 maart 1998) uitzonderlijk elders (dan in de strafinrichting waar de betrokkene zijn straf ondergaat) wil laten doorgaan, wordt het Directoraat-generaal Strafinrichtingen hiervan op gemotiveerde wijze in kennis gesteld (art. 4, § 2 K.B. 10 februari 1999). Het Directoraat-generaal Strafinrichtingen beschikt over vier dagen om de commissie in kennis te stellen van de haar gekende contra-indicaties op het vlak van de orde en de veiligheid. Indien de commissie beslist de behandeling van de zaak elders te laten doorgaan, dan vordert de voorzitter van de commissie het openbaar ministerie de nodige maatregelen met betrekking tot de orde en de veiligheid te treffen (art. 4, § 2 wet 5 maart 1998).

¹⁰⁷ Met betrekking tot de procedure in het kader van de *schorsing, herziening of herroeping van de V.I.* bepaalt art. 10, § 2 van de wet van 5 maart 1998 dat het dossier voor inzage ter beschikking wordt gesteld in de strafinrichting waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden, hetgeen impliceert dat de commissie zelf de inrichting aanduidt waar de behandeling van de zaak zal doorgaan (zie hierover ook de M.O. nr. 1697 van 6 april 1999, p. 30 - *Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel II*).

¹⁰⁸ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 41.

¹⁰⁹ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 19-20.

¹¹⁰ In de loop van de parlementaire debatten werden - zonder succes evenwel - tal van amendementen ingediend om de tekst toch aan te passen conform het advies van de Raad van State

dat het principe van de niet-openbaarheid moeilijk te verzoenen is met de jurisdictionele aard van de beslissing. Blijkbaar heeft de wetgever op dit punt geweigerd de consequenties van zijn principieel uitgangspunt volledig te accepteren.¹¹¹ De commissie kan de behandeling van het voorstel éénmaal uitstellen tot een latere zitting, zonder dat de uitgestelde zitting evenwel meer dan twee maanden later mag plaatsvinden (art. 4, § 7 wet 5 maart 1998). De commissie, of in spoedeisende gevallen de voorzitter, kan ook te allen tijde het advies inwinnen van een deskundige die hij aanwijst. Ook de veroordeelde mag, op eigen kosten, het advies van een deskundige inwinnen en dat advies aan de commissie voorleggen (art. 7, § 3 wet 18 maart 1998). Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen vóór de zitting voor inzage ter beschikking gehouden van de veroordeelde en zijn raadsman (art. 4, § 2 wet 5 maart 1998). Dit betekent nochtans niet dat elke gedetineerde ook daadwerkelijk over een raadsman zal beschikken.¹¹² Wel worden gedetineerden in toepassing van art. 1, § 2 en art. 2, § 2 van het K.B. van 20 december 1999 met betrekking tot de regeling inzake rechtsbijstand voortaan beschouwd als personen wier inkomsten 'onvoldoende' zijn, waardoor ze een beroep kunnen doen op gratis juridische bijstand ('pro deo'), zonder dat bovendien een attest over de inkomsten van de gedetineerde dient aangevraagd te worden bij de diensten voor de directe belastingen (een verklaring van de gevangenisdirecteur dat betrokkene gedetineerd is, volstaat). De veroordeelde (art. 5 en 10 K.B. 10 februari 1999), de directeur van de strafinrichting (art. 5 K.B. 10 februari 1999), het openbaar ministerie bij de commissie (art. 5 K.B. 10 februari 1999), en, in voorkomend geval, het slachtoffer (art. 4 wet 5 maart 1998) en andere personen (art. 5 K.B. 10 februari 1999), worden minstens tien dagen vóór de zitting opgeroepen. Alvorens een beslissing te nemen hoort de commissie de veroordeelde¹¹³ en zijn raadsman, het openbaar ministerie, de directeur van de inrichting¹¹⁴, en - in de gevallen bepaald door de Koning¹¹⁵

(amendement nr. 46 Duquesne, Barzin en Hotermans, *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/4, 10-11; amendement nr. 63 Barzin, Duquesne en Herzet, *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/5, 2).

¹¹¹ Volgens Smaers en Van Laethem (1997) is de openbaarheid van de uitspraak nochtans essentieel om enige controle op de uitspraken van de V.I.-commissie mogelijk te maken en om een zekere eenheid in de rechtspraak te waarborgen. Op zijn minst zou volgens hen met betrekking tot de behandeling van de zaak verzekerd moeten zijn dat de veroordeelde - naar analogie met art. 24 van de wet op de voorlopige hechtenis - na drie afwijzende beslissingen van de V.I.-commissie kan vragen om in openbare terechtzitting te verschijnen. Tijdens een rondetafelgesprek inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling deed Van Laethem in dit verband trouwens de suggestie om in de wetgeving in te schrijven dat "(...) de zitting in principe niet openbaar is en in de gevangenis kan doorgaan, maar dat de gedetineerde na verloop van tijd, bijvoorbeeld na een aantal weigeringen, wel het recht kan hebben om de zitting in het openbaar te laten plaatsvinden, zodat iedereen kan horen wat er gebeurt. Bij wijze van uitzondering zou de administratie of de commissie dan eventueel kunnen beslissen dat de openbaarheid van de zitting de openbare veiligheid in het gedrang zou brengen." (Rondetafelgesprek, 1997: 384)

¹¹² Zoals in de Voorbereidende Werken werd verduidelijkt, wordt de raadsman niet ambtshalve toegewezen en dient de gedetineerde in voorkomend geval en indien hij in de voorwaarden is om een *pro deo* raadsman te krijgen, daartoe een aanvraag te doen. De situatie is anders voor de commissie ter bescherming van de maatschappij waar elke geïnterneerde door een raadsman moet worden bijgestaan: deze situatie wordt verantwoord door het feit dat de geïnterneerde per definitie geacht wordt zijn belangen niet op een behoorlijke manier te kunnen verdedigen. (*Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/8, 59-60) Met betrekking tot deze materie stelden Smaers en Van Laethem (1997: 5) zich evenwel de vraag of naar analogie met de wet op de voorlopige hechtenis, ook niet in de V.I.-wet voorzien zou moeten worden in verplichte (gratis) bijstand door een advocaat. Bovendien wierpen zij, uitgaande van het gegeven dat het slachtoffer zich kan laten bijstaan door een dienst slachtofferhulp, eveneens de vraag op of eenzelfde mogelijkheid ook niet aan de dader moet worden geboden.

¹¹³ Voor alle zittingen van de V.I.-commissies dienen gedetineerden in principe te verschijnen in burgerkledij, los van het feit of de zitting doorgaat op de zetel van de commissie of in een strafinrichting (schrijven van de directeur-generaal van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen d.d. 26 mei 1999)

¹¹⁴ Kellens (1998: 469) meende dat dit niet noodzakelijkerwijze de directeur zou zijn van de strafinrichting van waaruit het voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling werd

en indien hij het vraagt en daarbij een legitiem en direct belang heeft - het slachtoffer in verband met eventueel in zijn belang op te leggen voorwaarden (art. 4, § 3 wet 5 maart 1998).

De bepalingen in verband met de betrokkenheid van het slachtoffer in de V.I.-procedure trok bijzondere aandacht van de parlementsleden. Een aantal parlementsleden achtte het trouwens wenselijk de positie van het slachtoffer nog verder uit te breiden. De minister meende evenwel dat de noodzakelijke erkenning van de rechten van het slachtoffer niet het recht op sociale reïntegratie in hoofde van de veroordeelde in de weg mag staan, en dat een polarisering te allen tijde vermeden dient te worden¹¹⁶. Op basis van dezelfde argumenten verzette de minister zich ook tegen enig inzagerecht in het dossier voor het slachtoffer, tegen de mogelijkheid om gehoord te worden in het kader van een herroepingsprocedure, en tegen het voorstel dat één van de assessoren gespecialiseerd zou zijn in de victimologie (zie hiervoor o.m. ook: Rondetafelgesprek, 1997) en in de commissie zou zetelen als een soort van vertegenwoordiger van de slachtoffers¹¹⁷. Ook andere commentatoren stonden kritisch ten aanzien van een grotere impact van het slachtoffer op het V.I.-besluitvormingsproces, o.m. op grond van het principe dat de uitoefening van de strafrechtelijke functie niet aan individuen maar aan de rechtsstaat (die de noodzakelijke waarborgen biedt ten aanzien van deze uitoefening) toebehoort (Mary, 1998). Wel stelt zich de vraag of alle slachtoffers wel in dezelfde mate in de mogelijkheid zullen verkeren om op dergelijke wijze tussen te komen in de procedure, m.a.w. of door de nieuwe wetgeving geen zekere ongelijkheid tussen slachtoffers wordt geïntroduceerd die zich ook ten aanzien van bepaalde gedetineerden zal laten gevoelen (Mary, 1998).¹¹⁸ Sommige commentatoren bepleitten in dit verband zelfs een recht voor het slachtoffer om gehoord te worden. De toekenning van dergelijk recht zou de zaak niet meer polariseren dan wanneer het slachtoffer gehoord zou worden op basis van een beslissing van de commissie. Bovendien zou dit ook een

ingediend. De M.O. nr. 1697 van 6 april 1999 (*Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel II*) bepaalt evenwel dat het hier gaat om de voorzitter van het personeelscollege dat het positieve advies verleende (wanneer de oproeping niet nader gespecificeerd is).

¹¹⁵ Het slachtoffer, of zijn rechthebbenden (zo het overleden is), wordt gehoord voor zover overeenkomstig artikel 12, § 1 van het betreffende uitvoeringsbesluit nadere inlichtingen bij hem zijn ingewonnen (*supra*; art. 13 K.B. 10 februari 1999). De ambtenaar van de Dienst Justitieleuizen belast met het slachtofferonthaal dient het slachtoffer (of zijn rechthebbenden) in te lichten over de voorwaarden waaronder hij gehoord kan worden (wanneer over de eventueel in zijn belang op te leggen voorwaarden inlichtingen werden ingewonnen) (art. 12, § 2 K.B. 10 februari 1999).

¹¹⁶ *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/8, 14.

¹¹⁷ Hiertegen werd ingebracht dat de assessor sociale reïntegratie ook de reclassering van de gedetineerde versus de situatie van het slachtoffer in rekening dient te brengen. Bovendien zou volgens Meyvis ook de basisdoelstelling van de wet geweld aangedaan worden indien er een aparte assessor-slachtoffers in de commissie zou zetelen: "*Doelstelling van de wet is niet om slachtoffers mee te laten beslissen over de vervroegde invrijheidstelling, maar wel in de besluitvorming de dimensie en de problematiek van het slachtoffer een plaats te geven en mee in rekening te brengen. Een assessor-slachtoffers zou een heel ander karakter geven aan de procedure en aan de besluitvorming omdat een vertegenwoordiger van de slachtoffers mee gaat beslissen over vervroegde invrijheidstelling.*" (Rondetafelgesprek, 1997: 373)

¹¹⁸ Zoals ook door Vanacker werd opgemerkt, bestaat het gevaar dat de slachtoffergerichtheid in de nieuwe wetgeving té minimalistisch ingevuld is, nl.: "*Er zijn (...) een aantal aanzetten in de wet die het concept al wat minimalistisch maken. Concreet denk ik dan bijvoorbeeld aan het slachtoffer dat uitdrukkelijk moet laten weten dat het wenst gehoord te worden en aan de nogal eenzijdige gerichtheid op de seksuele problematiek. In die zin zitten we voor een aantal zaken eigenlijk met het slachtoffer in de enge zin van het woord. De man of vrouw die nog altijd schrik heeft als gevolg van een inbraak, valt blijkbaar niet onmiddellijk onder de bedoelde categorie.*" (Rondetafelgesprek, 1997: 376)

aantal bijkomende positieve effecten opleveren, nl.: een grotere bewustwording van de dader over het aan het slachtoffer aangedane leed, een positieve bijdrage tot de gemoedsrust van het slachtoffer (versus wraaklust) en daaraan gekoppeld de acceptatie van de vrijlating van de dader, een verbetering van de "psychologische heropbouw" en sociale reclassering van de dader, en een grotere legitimiteit van de beslissing tot invrijheidstelling. (Arnauts, 1998) Anderen daarentegen wijzen dan weer op het gevaar van een mogelijke de-responsabilisering van de V.I.-commissies die tegen de belangen van het slachtoffer ingaat. De positie die aan het slachtoffer wordt toebedeeld kan immers ook een instrument zijn om haar de verantwoordelijkheid terug te spelen voor wat de keuze van bijzondere voorwaarden betreft (Mary, 1998; Lebrun, 1997; Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid, 1996).¹¹⁹

Wanneer de V.I.-commissie beslist het slachtoffer te horen, kan het zich op de zitting laten bijstaan door zijn raadsman, door de gemachtigde van een overheidsinstelling of een door de Koning hiertoe erkende vereniging (art. 4, § 3 wet 5 maart 1998; K.B.'s van 16 november 1999). Het feit dat een slachtoffer zich ook zou kunnen laten bijstaan door iemand die geen advocaat is, werd in de Senaat fel bekritiseerd: gesteld werd dat men als zodanig een pseudo-advocatuur zou verkrijgen, zonder garanties van opleiding en bijscholing, van deontologie en van onafhankelijkheid. Opgemerkt werd eveneens dat men op die manier te ver afstapt van de functie van de commissie als rechtbank, en van het feit dat het om een juridisch proces gaat.¹²⁰ Elders werd met betrekking tot de bijstand van het slachtoffer betreurd dat het slachtoffer zich niet kan laten vertegenwoordigen door zijn raadsman, hetgeen nochtans wenselijk zou kunnen zijn om bijvoorbeeld pijnlijke confrontaties te vermijden (Smaers en Van Laethem, 1997).

D. De beraadslaging en de beslissing

Binnen vijftien dagen na de debatten beraadslaagt de commissie en neemt zij een gemotiveerde beslissing. Hoewel de commissie in principe bij gewone meerderheid van stemmen beslist, is in twee gevallen éénparigheid van stemmen vereist, nl.:

- indien de betrokkene werd veroordeeld voor één of meer feiten tot één enkele straf van tien jaar of meer opsluiting, hechtenis of correctionele gevangenisstraf; of
- indien de betrokkene minder dan de helft van de vrijheidsbenemende straffen heeft ondergaan. (art. 4, § 4, al. 2 wet 5 maart 1998)

De opname van een vereiste van eenparigheid in de V.I.-wetgeving is een compromis dat gezien dient te worden als een reactie op de vraag om invoering van niet-samendrukbare straffen en om verhoging van de toelaatbaarheidsdrempel voor invrijheidstelling. In het eerste geval waar eenparigheid van stemmen is vereist (duur van de opgelegde straf), is de

¹¹⁹ Het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid (1996: 25) merkte op dat - uitgaande van de stelling dat de verantwoordelijkheid om te bepalen welke acties ten opzichte van de dader ondernomen kunnen worden, aan de staat toekomt en terecht aan het slachtoffer werd ontnomen - "geen pogingen mogen ondernomen worden dit te ondermijnen door de verantwoordelijkheid voor beslissingen terug naar slachtoffers te schuiven."

¹²⁰ Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 26.

achterliggende idee dat voor veroordeelden tot zware vrijheidsstraffen zoveel mogelijk garanties moeten worden geboden voor de bescherming van de maatschappij: deze bijkomende voorwaarde die is voorzien op het ogenblik dat het onderzoek naar de invrijheidstelling wordt gevoerd, werd verkieslijker bevonden boven de niet-samendrukbare straffen die zich situeren op het ogenblik dat de straf wordt uitgesproken (straftoemeting).¹²¹ Voor wat het tweede geval betreft (reeds ondergane strafduur), luidt de commentaar dat de breuk van 1/3 niet werd opgetrokken tot ½, maar dat er daarentegen voor geopteerd werd om de extra-barrière van de unanimité in te voeren.¹²²

De invoering van dergelijke bijkomende beperkende regeling houdt volgens sommige commentatoren (Smaers en Van Laethem, 1997) een nieuwe factor van rechtsonzekerheid in die haaks staat op de oorspronkelijke finaliteit van de V.I.-hervorming, nl. de verbetering van de rechtbescherming van de gedetineerde. Het is trouwens ook merkwaardig dat een repressiever V.I.-beleid enerzijds niet noodzakelijk werd geacht (gezien de tijdsdrempel niet werd opgetrokken), terwijl er anderzijds toch een extra procedure-barrière werd ingevoerd voor VI op één derde van de straf (Smaers en Van Laethem, 1997). Een vereiste van unanimité geldt binnen de normale rechtspleging bovendien enkel indien men de toestand van de betrokkene wenst te verzwaren: hier is evenwel eenparigheid vereist voor de toekenning van een V.I. (Rondetafelgesprek, 1997). Met dergelijke bepaling wordt trouwens ook het uitgangspunt ondergraven dat aan de wet ten grondslag ligt, nl. de veronderstelling van een reïntegratie- en herstelgerichte invulling van de periode die aan de invrijheidstelling voorafgaat (Rondetafelgesprek, 1997).

Op de niet-naleving van de termijn waarbinnen de commissie moet beraadslagen, staat geen sanctie. Sommige commentatoren menen evenwel dat het niet-respecteren van de termijn in elk geval door de wet gesanctioneerd dient te worden, bijv. via toekenning van een schadevergoeding of dreiging met invrijheidstelling (Smaers en Van Laethem, 1997). Sanctionering zou volgens deze auteurs trouwens voor elke niet-naleving van de wettelijk bepaalde termijnen voorzien moeten worden (bijv. geen tijdig advies is een positief advies).

De beslissing van de commissie dient telkens gemotiveerd te worden. In de wet werd evenwel niet gespecificeerd waarin deze motivering moet bestaan. Smaers en Van Laethem (1997) meenden dan ook dat de motiveringsplicht, teneinde standaardmotiveringen te vermijden, preciezer omschreven zou moeten worden. Naar het voorbeeld van de wet op de voorlopige hechtenis en de TBR-regeling zou volgens hen op zijn minst verwezen moeten worden naar de wettelijk vastgelegde criteria.¹²³

¹²¹ *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, 1070/1, 20.

¹²² *Ibid.*, 21. Deze bepaling heeft wel als implicatie dat primair veroordeelden, waarvan men kan verwachten dat zij sneller invrijheidgesteld zouden worden teneinde hun reclasseringskansen beter te kunnen vrijwaren, zich door de invoering van de unanimité vereiste nu net in een meer ongunstige situatie bevinden dan recidivisten (Mary, 1998; Rondetafelgesprek, 1997). Zelfs indien het effect van dergelijke bepaling wellicht de vroegere praktijk bevestigt (de grote meerderheid van invrijheidstellingen gebeurt inderdaad na de helft van de straf: *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, 1070/8, 34), blijft zij niettemin bijzonder paradoxaal (Mary, 1998).

¹²³ In de marge kan hierbij ook worden aangestipt dat - niettegenstaande geen directe link met de V.I.-wet wordt gelegd - de motiveringsverplichting die door de wet van 27 april 1987 werd ingevoerd op het niveau van de strafgerechten, ook voor de adviesverlenende en beslissende

Indien de commissie het voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling afwijst, bepaalt zij de datum vanaf wanneer het dossier opnieuw onderzocht kan worden door het personeelscollege. Deze termijn mag niet langer zijn dan zes maanden indien de veroordeelde één of meer straffen ondergaat die samen niet meer dan vijf jaar bedragen, en één jaar in de andere gevallen (criminele straffen of correctionele straffen die samen meer dan vijf jaar bedragen) (art. 4, § 6 wet 5 maart 1998).

Indien de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt verleend, wordt de invrijheidstelling verbonden aan de algemene voorwaarde geen nieuwe strafbare feiten meer te plegen. Daarnaast worden ook bijzondere voorwaarden opgelegd die betrekking hebben op de sociale reïntegratie van de veroordeelde, op de bescherming van de maatschappij en op de belangen van het slachtoffer, en die specifiek zijn aangepast aan de persoon van de veroordeelde en aan de sociale situatie waarin hij zal terechtkomen. Indien de veroordeelde een straf ondergaat voor één van de strafbare feiten bedoeld in art. 372-378 van het Strafwetboek (aanranding van de eerbaarheid, verkrachting), dan dient aan de invrijheidstelling bijkomend de voorwaarde verbonden te worden van het volgen van een begeleiding of behandeling bij een dienst die gespecialiseerd is in de begeleiding of behandeling van seksuele delinquenten.¹²⁴ (art. 4, § 5 wet 5 maart 1998)

E. Kennisgeving van de beslissing

De beslissing van de commissie wordt binnen de achtenveertig uur ter kennis gebracht van het openbaar ministerie bij de commissie, de minister, de directeur van de inrichting, en aan de burgemeester van de gemeente waar de invrijheidgestelde verklaart te willen wonen¹²⁵ (art. 4, § 8 wet 5 maart 1998; art. 9 K.B. 10 februari 1999). De veroordeelde wordt binnen dezelfde termijn van de beslissing in kennis gesteld via afgifte van een afschrift van de beslissing door de directeur van de strafinrichting (art. 9, § 8 K.B. 10 februari 1999). De beslissing tot afwijzing van de V.I. wordt ter kennis gebracht van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen en van de directeur van het justitiehuis van het gerechtelijk arrondissement waarin de strafinrichting van waaruit het voorstel werd gedaan, gelegen is; een positieve beslissing (toekenning V.I.) wordt ter kennis gebracht van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen en de directeur van het justitiehuis van het gerechtelijk arrondissement waar de veroordeelde zich gaat vestigen (art. 3 K.B. 28 oktober 1999).

instanties in het kader van de V.I.-wetgeving als belangrijke meerwaarde zou kunnen hebben dat reeds in de veroordelende beslissing relevante en nuttige informatie zou kunnen worden teruggevonden: de hoge verwachtingen met betrekking tot de motivering van de vonnissen werden tot op heden evenwel slechts gedeeltelijk ingelost (Van Cauwenberghe, 1998).

¹²⁴ Deze bepaling wijkt af van hetgeen werd gesteld in artikel 7 van de wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, waar dergelijke voorwaarde verplichtend werd gesteld ten aanzien van veroordeelden die een straf hadden ondergaan voor feiten zoals bedoeld in de artikelen 372-386ter Sw. De wijziging van de wettelijke bepalingen terzake werd verantwoord door het feit dat een verplichting tot begeleiding of behandeling nauwelijks enige zin heeft voor bijvoorbeeld souterneurs en andere personen die prostitutie exploiteren; dit betekent nochtans niet dat de commissie, gelet op haar bevoegdheden, dergelijke voorwaarde niet zou kunnen opleggen indien zij dit noodzakelijk zou achten. (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 21)

¹²⁵ Zie voor de debatten met betrekking tot de informatieverstrekking aan de lokale overheden: Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 65 en 73; Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 169-173.

Op diens verzoek wordt ook het slachtoffer per aangetekend schrijven geïnformeerd over de toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling en over de in zijn belang opgelegde voorwaarden, voor zover het althans een legitiem en direct belang heeft (art. 4, § 8 wet 5 maart 1998).¹²⁶ Indien een slachtoffer door de commissie wordt gehoord en niet eerder te kennen heeft gegeven dat hij de mededelingen zoals bepaald in artikel 4, § 8 van de wet van 5 maart 1998 (inzake de toekenning van de V.I. en de in zijn belang opgelegde voorwaarden) wenst te ontvangen, vraagt de voorzitter hem zelf of hij die informatie wenst te ontvangen (art. 14, § 2 K.B. 10 februari 1999). In de wet is niet voorzien dat het slachtoffer wordt geïnformeerd over een beslissing tot weigering van de voorwaardelijke invrijheidstelling¹²⁷; wel werd bij K.B. van 28 oktober 1999 bepaald dat een beslissing tot afwijzing of toekenning van een V.I. ter kennis wordt gebracht van de directeur van het justitiehuis.

F. Uitvoerbaarheid van de beslissing

De commissie bepaalt het ogenblik waarop de beslissing tot voorwaardelijke invrijheidstelling uitvoerbaar wordt (art. 5 wet 5 maart 1998). In die zin kan worden toegelaten dat het einde van de detentie wordt benut om de noodzakelijke contacten te leggen voor de organisatie van de begeleiding en de voogdij.¹²⁸ De wet voorziet in dit verband niet in een maximumtermijn, hetgeen door sommige commentatoren werd betreurd (Smaers en Van Laethem, 1997). De invrijheidstelling wordt enkel verleend indien de veroordeelde (op het ogenblik dat de beslissing uitvoerbaar wordt) instemt met de voorwaarden die de commissie aan de invrijheidstelling heeft verbonden (art. 4, § 5 wet 5 maart 1998; art. 16, § 1 K.B. 10 februari 1999).¹²⁹

Krachtens art. 3 van het K.B. van 28 oktober 1999 (dat art. 9, § 4 van het K.B. van 10 februari 1999 vervangt) dient de secretaris ten laatste op het ogenblik dat de voorwaardelijke invrijheidstelling uitvoerbaar wordt, volgende gegevens over te maken aan het bevoegde justitiehuis: een afschrift van de opsluitingsfiche, een uittreksel uit het strafregister, de uiteenzetting van de feiten waarvoor de betrokkene werd veroordeeld, het reclasseringsplan van de veroordeelde, het verslag dat door de psychosociale dienst werd opgesteld met het oog op het onderzoek van de voorwaardelijke invrijheidstelling, en, indien vereist, het gemotiveerd advies in de zin van art. 3, § 3, 4° van de wet van 5 maart 1998, informatie over de burgerlijke partijen en de slachtoffers, informatie betreffende de verblijfstoestand van een vreemdeling, informatie over lopende opsporingsonderzoeken, gerechtelijke onderzoeken of strafzaken, de adviezen betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling uitgebracht door

¹²⁶ De ambtenaar van de Dienst Justitieuzeu belast met het slachtofferontheal dient het slachtoffer (of zijn rechthebbenden) in te lichten over de voorwaarden waaronder hij in kennis kan worden gesteld van de toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling en van de in zijn belang opgelegde voorwaarden (wanneer over de eventueel in zijn belang op te leggen voorwaarden inlichtingen werden ingewonnen) (art. 14, § 1 K.B. 10 februari 1999; art. 5 K.B. 28 oktober 1999).

¹²⁷ Zie in dit verband ook: Tubex (1998).

¹²⁸ *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, 1070/1, 22. In dezelfde zin stelt Kellens (1998: 469) dat op die manier vermeden kan worden "(...) *d'être jeté à la rue contre son gré, sans préparation. Ainsi, un employeur peut-il, plus raisonnablement qu'aujourd'hui, s'engager à employer un condamné à un moment de sortie de la prison qui pourra être programmé avec une certaine sécurité.*"

¹²⁹ De voorwaardelijke invrijheidstelling kan in die zin dan ook worden beschouwd als een vorm van "*justice pénale consensuelle*" (Kellens, 1998: 469; Tulkens en van de Kerchove, 1996).

het personeelscollege, het openbaar ministerie en de minister, en de beslissingen van de commissie voor de voorwaardelijke invrijheidstelling. De directeur van het justitiehuis dient de ontvangst van de begeleidingsopdracht aan de commissie te melden.

4 Controle op de voorwaardelijk invrijheidgestelden

In het geval de commissie een voorwaardelijke invrijheidstelling verleent, stelt zij de nadere regels vast met betrekking tot de controle en het toezicht op de veroordeelde en de naleving van de opgelegde voorwaarden (art. 8 wet 18 maart 1998). Hiermee wordt o.m. bedoeld dat de commissie de toezichthouder aanwijst, bepaalt welke begeleiding of behandeling gevolgd dient te worden, welke stappen door de veroordeelde genomen dienen te worden om een goede controle op de naleving van de voorwaarden mogelijk te maken, etc.¹³⁰

Vanuit het oogpunt van een doeltreffende controle bepaalt de commissie eveneens welke voorwaarden aan welke met de controle belaste diensten worden meegedeeld (art. 8, al. 2 wet 18 maart 1998); de voorwaarden die een met de controle belaste dienst dient te controleren, worden haar binnen de drie dagen per brief ter kennis gebracht (art. 9, § 8 K.B. 10 februari 1999). De controle op de voorwaardelijk invrijheidgestelden wordt waargenomen door het openbaar ministerie en de politiediensten¹³¹; het maatschappelijk toezicht gebeurt door de daarmee belaste diensten van het ministerie van Justitie (art. 7 wet 5 maart 1998).

De problematiek van de controle op voorwaardelijk invrijheidgestelden gaf in het parlement aanleiding tot levendige discussies, in het bijzonder bij de bespreking van een amendement dat tot doel had een bijzonder register van zedendelinquenten op te stellen.¹³² Op basis van een negatief advies dat dienaangaande werd uitgebracht door de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, werd dit voorstel verworpen. De commissie oordeelde dat kenmerken van seksuele delinquenten (recidive, ...) ook kunnen voorkomen bij andere types van delinquenten en dat het, indien de commissie de oprichting van registers *ad hoc* zou aanvaarden, derhalve passend zou zijn dat dergelijke registers ook zouden worden opgesteld voor andere types van delinquenten.¹³³ Een gelijkaardige discussie vond ook plaats in de Senaat naar aanleiding van een voorstel om het toezicht op veroordeelden wegens zedenfeiten op minderjarigen te verscherpen via een verbetering van de informatieverstrekking aan de lokale overheden. Ook dit voorstel werd

¹³⁰ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 22.

¹³¹ De controle door de politiediensten was ook reeds in de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt voorzien (art. 20): door artikel 17 van de wet van 5 maart 1998 werd de bedoelde bepaling aangevuld in de zin dat de politiediensten eveneens toezicht zullen houden op de naleving van de hen daartoe meegedeelde voorwaarden die aan de voorwaardelijk invrijheidgestelde worden opgelegd. In de Memorie van Toelichting werd in dit verband verduidelijkt dat de minister van Justitie de vereiste maatregelen zou onderzoeken zodat politiediensten die zouden overgaan tot een identiteitscontrole, er onmiddellijk van in kennis zouden worden gesteld dat de gecontroleerde persoon aan bepaalde voorwaarden is onderworpen, alsook kennis zouden krijgen van die voorwaarden welke kunnen worden nagegaan, zoals bijvoorbeeld het niet bezoeken van bepaalde inrichtingen of van bepaalde personen (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 23).

¹³² Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/4, 7-8: amendement nr. 40 Duquesne, Herzet en Hotermans; Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 76-79 en 101.

¹³³ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, bijlage 5, 185-194.

evenwel verworpen.¹³⁴ Wel werd in de wetgeving een bepaling opgenomen die ertoe strekt dat de veroordeelde om de zes maanden zijn verlofpas dient te laten viseren door de burgemeester van zijn woonplaats.¹³⁵

De diensten van het ministerie van Justitie, *i.c.* de Dienst Justitiehuisen, werken voor wat de controle van de naleving van de voorwaarden betreft samen met politie en parket (art. 7 en 17 wet 5 maart 1998). Met het oog op de sociale reïntegratie verzekeren zij eveneens de begeleiding van de veroordeelde ("*ambiguïté classique du rôle du tuteur, modulant empathie et menace du bâton*": Kellens, 1998: 470) en dit in samenwerking met alle relevante diensten bevoegd inzake hulp- en dienstverlening (art. 7, al. 2 wet 5 maart 1998).¹³⁶ Volgens Mary (1998) gaat deze bepaling ("*de begeleiding en steun met het oog op de sociale reïntegratie (...) waarborgen*") duidelijk in tegen de bevoegdheidsverdeling tussen de federale Staat en de Gemeenschappen die met de wet van 8 augustus 1988 op de hervorming van de instellingen werd ingevoerd: de taak van sociale hulp- en dienstverlening aan gedetineerden met het oog op hun sociale reïntegratie werd immers aan de Gemeenschappen toevertrouwd.

Gezien de eerste dagen van de invrijheidstelling erg belangrijk zijn en de kans op herval net dan groot is¹³⁷, dient de toezichthouder (ambtenaar van het justitiehuis) binnen een maand na de invrijheidstelling aan de commissie verslag over de veroordeelde uit te brengen. Nadien brengt de toezichthouder verslag uit telkens hij het nuttig acht of telkens wanneer de commissie hem daarom verzoekt, zij het ten minste éénmaal om de zes maanden (art. 7, al. 2 wet 5 maart 1998). De toezichthouder kan in voorkomend geval verschillende maatregelen voorstellen (art. 7, al. 2 wet 5 maart 1998), en de commissie kan de opgelegde voorwaarden schorsen, nader omschrijven, of aanpassen aan de omstandigheden zonder dat de opgelegde voorwaarden evenwel verscherpt kunnen worden of dat bijkomende voorwaarden kunnen worden opgelegd (onverminderd de toepassing van artikel 12 dat voorziet in de mogelijkheid tot herziening van de voorwaardelijke invrijheidstelling) (art. 9 wet 18 maart 1998).

Indien de invrijheidstelling wordt verleend onder de voorwaarde van het volgen van een begeleiding of behandeling, nodigt de commissie na inzage van (tijdens de procedure of tijdens de uitvoering van de straf) verrichte expertises de veroordeelde uit om een bevoegde persoon of dienst te kiezen die in dergelijke begeleiding of behandeling kan voorzien (art. 7 wet 5 maart 1998). De keuze van de veroordeelde wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de commissie (art. 7, al. 3 wet 5 maart 1998). De persoon of de dienst die de opdracht aanneemt, brengt onder dezelfde modaliteiten als de toezichthouder, verslag uit aan de commissie en aan de toezichthouder (art. 7, al. 5 wet 5 maart 1998). Zij zijn bovendien ook bevoegd, zonder dat artikel 458 van het Strafwetboek hen kan worden tegengeworpen¹³⁸, de

¹³⁴ Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 169-173.

¹³⁵ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 65; art. 16, § 2, 7° K.B. 10 februari 1999.

¹³⁶ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 23.

¹³⁷ *Ibid.*

¹³⁸ Art. 458 Sw.: "Geneesheren, heelkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met

commissie in kennis te stellen van de onderbreking van de begeleiding of behandeling of van de moeilijkheden die bij de uitvoering ervan zijn gerezen (art. 7, al. 5 wet 5 maart 1998).¹³⁹

5 Definitieve invrijheidstelling, schorsing, herziening en herroeping van de V.I.

Het systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling impliceert dat veroordeelden die worden vrijgesteld nog gedurende een bepaalde periode onder toezicht blijven staan en slechts na afloop hiervan - mits gunstig verloop - de definitieve invrijheidstelling verwerven.

5.1 Proeftijd

De definitieve invrijheidstelling wordt verkregen indien tijdens de proeftijd geen herroeping heeft plaatsgehad (art. 8 wet 5 maart 1998). De proeftijd is in principe gelijk aan de duur van de vrijheidsbenemende straf die nog ondergaan moest worden (op het ogenblik van de dag waarop de V.I.-beslissing uitvoerbaar is geworden), met evenwel een minimum van twee jaar (art. 8, al. 2 wet 5 maart 1998). In geval van veroordeling tot een tijdelijke criminele straf of tot één of meer correctionele straffen die samen vijf jaar hoofdgevangenisstraf te boven gaan, bedraagt de proeftijd ten minste vijf jaar en maximaal tien jaar; in geval van veroordeling tot een levenslange straf bedraagt de proeftijd tien jaar (art. 8, al. 3 en 4 wet 5 maart 1998).¹⁴⁰

Het gegeven dat aan de proeftijd bepaalde minimumtermijnen zijn gekoppeld, leidt in de praktijk niet zelden tot een dilemma in hoofde van de betrokken

gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van honderd frank tot vijfhonderd frank."

¹³⁹ Tijdens de parlementaire debatten werd gewezen op de noodzaak de interpretatie van het beroepsgeheim aan te passen voor veroordeelden die verplicht worden een begeleiding of behandeling te volgen. Gesteld werd dat justitie en welzijnsvoorzieningen, in het belang van de samenleving en van de veroordeelde, dienen samen te werken als evenwaardige partners, met dien verstande dat elkaars positie en elkaars specifieke rol duidelijk omschreven moeten worden en wederzijds gerespecteerd dienen te worden. Zowel het principe van de volledige vrijheid bij de keuze van een behandelingsdienst als een strikte interpretatie van het beroepsgeheim kunnen in conflict komen met het recht van de samenleving op beveiliging tegen maatschappelijk gevaarlijk gedrag (*Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/3, 7-8: amendement nr. 26 van de regering*). De regering stelde derhalve voor om enerzijds de keuze van de behandelingsdienst aan de commissie toe te vertrouwen - na de gedetineerde op dit vlak gehoord te hebben -, en anderzijds deze dienst te verplichten aan de commissie verslag uit brengen over de formele aspecten van de begeleiding (frequentie van bijeenkomsten, uitleg over afwezigheden, stopzetting van de begeleiding of het bestaan van moeilijkheden in de loop van de begeleiding) alsook elk ernstig gevaar voor de fysieke integriteit van derden aan de commissie te signaleren. Deze aanpassing van het beroepsgeheim werd in een regeringsamendement gebaseerd op de notie van de "noodtoestand" die impliceert dat de overtreding van de taak om zich te onthouden tot het mededelen van informatie gerechtvaardigd is wanneer hierdoor een zwaardere inbreuk kan worden voorkomen, *in casu* een ernstig gevaar voor de fysieke integriteit van derden. Verschillende parlementsleden toonden zich evenwel bezorgd over de juridische onzekerheid waarin de behandelingsdienst zich zou kunnen bevinden en amendeerden de tekst van de regering in die zin dat de rechten en verplichtingen van de behandelingsdienst werden gepreciseerd. (*Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/7, 2-3: amendement nr. 100 T'Serclaes, Giet, Landuyt en Verherstraeten; Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 55-61*)

¹⁴⁰ Deze bepalingen corrigeren een anomalie in de vroegere V.I.-wetgeving (art. 4 wet 31 mei 1888) waar wel een maximum proeftijd van tien jaar werd vastgelegd voor levenslang gestraften, maar niet voor veroordeelden tot (een) tijdelijke straf(fen) die (samen) meer dan vijf jaar bedra(a)g(t)en: dit leidde tot de wel erg vreemde situatie dat de proeftijd voor veroordeelden tot een tijdelijke straf langer dan tien jaar kon zijn: "(...) in geval van een veroordeling tot bijvoorbeeld 30 jaar opsluiting en in de veronderstelling dat de veroordeelde na 15 jaar vrijging, was zijn proeftijd 15 jaar; voor de zwaardere veroordeling tot levenslang bedroeg de maximum proeftijd evenwel 10 jaar." (*Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 23*)

gedetineerde, zoals o.m. door Kellens (1998: 470) werd onderstreept¹⁴¹: de gedetineerde wordt soms immers voor de keuze geplaatst tussen een definitieve invrijheidstelling op (relatief korte) termijn of een voorwaardelijke invrijheidstelling op zeer korte termijn, maar met een proeftijd die het strafrestant (ruim) overschrijdt.

5.2 Herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling

In de nieuwe V.I.-wetgeving zijn verschillende bepalingen opgenomen die betrekking hebben op de beslissingen die tijdens de proeftijd inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling kunnen worden genomen, m.n. kan de V.I. worden herroepen, herzien of geschorst en kan de procureur in welbepaalde gevallen overgaan tot een voorlopige aanhouding van de betrokkene.

5.2.1 Gronden voor de herroeping, schorsing en herziening

De voorwaardelijke invrijheidstelling kan volgens de nieuwe wetgeving worden herroepen, geschorst of herzien in drie gevallen, nl.:

- indien de betrokkene gedurende de proeftijd in verdenking is gesteld wegens nieuwe strafbare feiten of indien de bijzondere voorwaarden die aan de invrijheidstelling werden verbonden, niet worden nageleefd;
- indien in een in kracht van gewijsde gegane veroordeling wordt vastgesteld dat de voorwaardelijk invrijheidgestelde vóór het verstrijken van de proeftijd een misdaad of een wanbedrijf heeft gepleegd; of
- indien de commissie van oordeel is dat de veroordeelde de fysieke integriteit van derden ernstig in gevaar brengt en voor zover geen andere geschikte maatregel kan worden getroffen. (art. 10 wet 18 maart 1998)

Aanvankelijk waren enkel de eerste twee mogelijkheden voorzien. De eerste herroepingsgrond bepaalde dat het enkele feit dat nieuwe strafbare feiten waren gepleegd, voldoende was om de voorwaardelijke invrijheidstelling te herroepen, te schorsen of te herzien. Naar aanleiding van het debat in de Senaat over het principe van het vermoeden van onschuld, en meer bepaald over de mogelijkheden waarover de commissie zou beschikken om het realiteitsgehalte van de nieuwe feiten te beoordelen, werd de tekst aangepast in de zin dat er sprake moest zijn van een "inverdenkingstelling".¹⁴² Voor wat de tweede grond betreft, verduidelijkt de wet van 5 maart 1998 (art. 15, al. 2) dat geen verjaring kan worden ingeroepen.¹⁴³ Deze bepaling is een herformulering van de artikelen 4, laatste alinea en 7 van de wet-Lejeune van 1888 die inhoudt dat de voorwaardelijke invrijheidstelling, hoewel ze een modaliteit van strafuitvoering uitmaakt, zelfs na het verstrijken van de proeftijd nog herroepen kan worden; uiteraard kan dit gegeven ernstige problemen stellen vanuit het oogpunt van de sociale reïntegratie (Lebrun, 1997; Mary, 1998). De derde mogelijkheid tenslotte vloeit voort uit een amendement van de

¹⁴¹ Kellens (1998: 470): "Comme actuellement, le dilemme subsistera d'accepter un tel délai s'il approche trop de la fin de sa peine. Dans certain cas, une libération apparaît comme une sorte de sanction supplémentaire. C'est encore plus vrai dans les cas où le délai d'épreuve est d'au moins cinq ans et de dix ans au plus, (...)."
¹⁴² Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/6, 4 - Amendement nr. 69.

¹⁴³ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 24 en 27; Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 148.

regering¹⁴⁴ - een herformulering van een ander amendement¹⁴⁵: "*indien de commissie voor de voorwaardelijke invrijheidstelling oordeelt dat de voorwaardelijk in vrijheid gestelde persoon een gevaar is voor zichzelf of voor anderen*" - en heeft als doel een vorm van subsidiariteit in te voeren. De minister verzette zich tegen een bepaling die de herroeping mogelijk zou maken wanneer de veroordeelde enkel een gevaar voor zichzelf betekent (in dit geval ging zijn voorkeur uit naar de inobservatiestelling, ook bekend onder de oude benaming "collocatie"), en de gevaarsituatie het gevolg is van een ernstige geestesziekte en niet in verband staat met de vroegere veroordeling.¹⁴⁶

5.2.2 Voorlopige aanhouding

In de gevallen waarin herroeping mogelijk is, kan de voorlopige aanhouding worden bevolen door de procureur des Konings of de krijgsauditeur, onder de verplichting om de bevoegde commissie daarvan onmiddellijk in kennis te stellen (art. 11 wet 5 maart 1998). In geval van een bevel tot voorlopige aanhouding neemt de commissie binnen één maand na dat bevel een beslissing tot al dan niet herroeping, schorsing of herziening; bij gebrek aan een beslissing binnen de gestelde termijn wordt de veroordeelde opnieuw in vrijheid gesteld onder dezelfde voorwaarden als voorheen (art. 13 wet 18 maart 1998).

5.2.3 Procedure

Indien de commissie van oordeel is dat zij een beslissing moet nemen inzake herroeping, schorsing of herziening, roept zij de veroordeelde tenminste tien dagen vóór de datum van de behandeling van het dossier op per aangetekende brief (art. 10, § 1 wet 5 maart 1998). Het dossier wordt tenminste vier dagen vóór de zitting voor inzage ter beschikking gesteld van de veroordeelde en zijn raadsman in de strafinrichting waar de zitting zal plaatsvinden (art. 10, § 2 wet 5 maart 1998). De commissie hoort het openbaar ministerie en, voor zover deze aanwezig is, de veroordeelde, die zich kan laten bijstaan door zijn raadsman; de commissie kan beslissen ook andere personen te horen (art. 10, § 3 wet 5 maart 1998).

Binnen vijftien dagen na de debatten beraadslaagt de commissie en neemt zij een gemotiveerde beslissing (art. 10, § 4 wet 5 maart 1998). De beslissing wordt binnen de achtenveertig uur per aangetekend schrijven ter kennis gebracht van de betrokkene (afgifte van een afschrift indien betrokkene gedetineerd is), het openbaar ministerie bij de commissie, de minister en de directeur van de strafinrichting (art. 10, § 5 wet 5 maart 1998). Ook de burgemeester (waar de voorwaardelijk invrijheidgestelde woont) wordt in kennis gesteld van de beslissing (art. 9 K.B. 10 februari 1999), zij het dat hiervoor geen termijn werd bepaald. Het slachtoffer (of in voorkomend geval zijn rechthebbenden) dat een legitiem en direct belang had op het ogenblik van de toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling, wordt binnen de achtenveertig uur per aangetekend schrijven ingelicht van de herroeping of, in geval van herziening, van de in het belang van het slachtoffer gewijzigde voorwaarden (art. 10, § 5 wet 5 maart 1998). Het

¹⁴⁴ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1150/6, 5: amendement nr. 56.

¹⁴⁵ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1150/4, 5 - amendement nr. 25 (van Hotermans, Duquesne en Barzin).

¹⁴⁶ Parl. St., Senaat, 1997-98, 589/13, 7.

slachtoffer wordt evenwel niet opnieuw gehoord voor de commissie.¹⁴⁷ De beslissing wordt eveneens ter kennis gebracht van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen en van de directeur van het bevoegde justitiehuis (art. 3 K.B. 28 oktober 1999).

5.2.4 Gevolgen van de herroeping

In geval van herroeping wordt de veroordeelde onmiddellijk opnieuw opgesloten teneinde het gedeelte van de straf te ondergaan dat nog niet ondergaan was op het ogenblik dat de voorwaardelijke invrijheidstelling uitvoerbaar werd (art. 9, al. 1 wet 5 maart 1998). De herroeping, op grond van artikel 10, 2° van de wet van 18 maart 1998, wordt geacht te zijn ingegaan op de dag waarop de nieuwe feiten (misdaad of wanbedrijf) werden gepleegd (art. 9, al. 1 wet 5 maart 1998).

5.3 Schorsing

In geval van schorsing wordt de veroordeelde eveneens onmiddellijk opnieuw opgesloten; de dagen vrijheidsbeneming worden aangerekend op het gedeelte van de straf dat nog moet worden ondergaan (art. 11, § 2 wet 18 maart 1998). Dit betekent dat de proeftijd, ingeval van invrijheidstelling, evenredig verminderd zal worden, uitgezonderd in het geval van de toepassing van de minimale proeftermijn of een veroordeling tot levenslange straf.¹⁴⁸

Binnen een termijn van ten hoogste twee maanden herroept de commissie de voorwaardelijke invrijheidstelling of heft zij de schorsing op: in dit laatste geval kan de voorwaardelijke invrijheidstelling ook worden herzien. Bij gebrek aan een beslissing binnen de gestelde termijn, wordt de veroordeelde opnieuw in vrijheid gesteld onder dezelfde voorwaarden als voorheen. (art. 11, § 3 wet 18 maart 1998) De termijn van twee maanden waarbinnen de commissie een beslissing dient te nemen, begint, ingeval de betrokkene voorlopig werd aangehouden (op grond van art. 11 van de wet van 5 maart 1998), te lopen op de datum van dit bevel tot voorlopige aanhouding (art. 13 wet 18 maart 1998).

5.4 Herziening

Indien de commissie van oordeel is dat de herroeping niet noodzakelijk is in het belang van de maatschappij, van het slachtoffer of van de sociale reïntegratie van de veroordeelde, kan de commissie de voorwaardelijke invrijheidstelling herzien en de opgelegde voorwaarden verscherpen of bijkomende voorwaarden opleggen. Indien de veroordeelde niet instemt met de nieuwe voorwaarden, wordt de invrijheidstelling evenwel herroepen. (art. 12, § 1 wet 18 maart 1998)

5.5 Commentaar

In vergelijking met het regime onder de wet van 1888 voorziet de nieuwe V.I.-wetgeving wanneer er zich belangrijke probleemsituaties voordoen, in een ruime waaier aan beslissingsmogelijkheden voor de V.I.-commissies. De

¹⁴⁷ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 73; Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 45 - Advies Raad van State.

¹⁴⁸ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 24.

wet van 1888 bood ingeval van niet-naleving van de voorwaarden immers slechts de mogelijkheid tot hetzij herroeping, hetzij het in vrijheid laten van de veroordeelde. Zoals de minister verduidelijkte, diende de veroordeelde onder het regime van de wet van 1888, wanneer de minister overging tot herroeping van de V.I., vaak opnieuw zes maanden te wachten om van een voorwaardelijke invrijheidstelling te genieten. Derhalve was er begrijpelijkerwijze sprake van enige aarzeling om de V.I. te herroepen. Bijgevolg bleven er een aantal gevaarsituaties waarbij niet werd ingegrepen om een overdreven reactie te vermijden.¹⁴⁹

De invoering van de intermediaire modaliteit van schorsing kan volgens Mary (1998) niet beschouwd worden als een maatregel die als doel heeft de reactie van de commissie te versoepelen door te voorzien in een "alternatief" voor de herroeping. Eerder gaat het hier volgens hem om een instrument dat toelaat te vermijden dat men in vrijheid blijft onder dezelfde voorwaarden ("*net-widening*").¹⁵⁰ Elders werd de modaliteit van de schorsing wel als een zeer positieve maatregel onthaald. Met name werd erop gewezen dat de flexibiliteit van de voorwaardelijke invrijheidstelling hierdoor bevorderd kan worden (o.m. via het bewerkstelligen van een soort shock-effect) (Rondetafelgesprek, 1997).

6 Schorsing, nadere omschrijving of aanpassing van de V.I.-voorwaarden

De commissie kan de opgelegde voorwaarden te allen tijde schorsen, nader omschrijven of aanpassen aan de omstandigheden (art. 9 wet 18 maart 1998). De opgelegde voorwaarden kunnen binnen dit kader evenwel niet verscherpt worden, noch kunnen bijkomende voorwaarden worden opgelegd (dit kan enkel in het kader van een procedure tot herziening van de V.I.).

Indien de commissie de opgelegde voorwaarden wenst te schorsen, nader te omschrijven of aan te passen aan de omstandigheden, dan dient dezelfde procedure gevolgd te worden zoals voorzien met betrekking tot de herroeping, herziening en schorsing van de V.I., met dit verschil evenwel dat 1) het dossier voor inzage ter beschikking wordt gesteld op de zetel van de commissie (art. 8 K.B. 28 oktober 1999), en 2) de directeur van de strafinrichting niet in kennis wordt gesteld van de beslissing (art. 17, § 1 K.B. 10 februari 1999). Bovendien is ook niet voorzien dat deze beslissing ter kennis zou worden gebracht van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen.

Indien eerder aan het slachtoffer een in zijn belang opgelegde voorwaarde werd meegedeeld, wordt het ten minste tien dagen voor de zitting per aangetekend schrijven ervan in kennis gesteld dat het op zijn verzoek hieromtrent wordt gehoord. Het slachtoffer dat niet gehoord wenst te worden, kan de commissie wel schriftelijk verzoeken in kennis te worden gesteld van de beslissing omtrent de in zijn belang opgelegde voorwaarden. (art. 17, § 2 K.B. 10 februari 1999)

¹⁴⁹ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 25; Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/7, 153.

¹⁵⁰ De redenering die hierbij gevolgd werd, kan volgens Mary (1998) vergeleken worden met de argumentatie die werd gebruikt voor de uitbreiding van het toepassingsgebied van het uitstel, nl.: niet als alternatief voor een effectieve gevangenisstraf, maar wel om kleinere straffen - waar een effectieve gevangenisstraf wordt beschouwd als excessief - te vermijden.

7 Cassatieberoep

Tegen de beslissingen van de commissie om de voorwaardelijke invrijheidstelling al dan niet toe kennen, te herroepen of te herzien staat cassatieberoep open voor het openbaar ministerie en de veroordeelde (art. 12, al. 1 wet 5 maart 1998). Tegen de beslissing om de voorwaardelijke invrijheidstelling al dan niet te schorsen staat evenwel geen cassatieberoep open (art. 12, al. 2 wet 5 maart 1998). In de Memorie van Toelichting werd verduidelijkt dat deze regeling geïnspireerd is op de jurisprudentie van het Hof van Cassatie inzake de internering. Wanneer de commissie uitspraak doet over de invrijheidstelling van een gedetineerde, bijgevolg over een geschil betreffende de individuele vrijheid van de persoon, treedt zij op als een rechterlijke instantie en vervult zij een jurisdictionele taak. Een dergelijke beslissing moet met redenen omkleed zijn en is vatbaar voor cassatieberoep conform het Wetboek van Strafvordering (Smaers en Van Laethem, 1997).

Indien de commissie de voorwaardelijke invrijheidstelling *toekent*, heeft het cassatieberoep (dat ingediend moet worden binnen een termijn van vierentwintig uur vanaf betekening van de beslissing aan het openbaar ministerie) schorsende kracht en dient het Hof van Cassatie binnen dertig dagen te rekenen vanaf de instelling van het cassatieberoep een beslissing te nemen (art. 13 wet 5 maart 1998). Na een cassatiearrest met verwijzing beslist de anders samengestelde commissie binnen de dertig dagen te rekenen vanaf de uitspraak van dit arrest (art. 14 wet 5 maart 1998).

Wanneer de V.I. *niet* wordt *toegekend*, beschikken het openbaar ministerie en de veroordeelde over de mogelijkheid cassatieberoep aan te tekenen (art. 12 wet 5 maart 1998) binnen vijftien vrije dagen vanaf de betekening van de beslissing.¹⁵¹ De wet voorziet in dit geval geen termijn waarbinnen het Hof van Cassatie uitspraak moet doen.¹⁵²

Ook tegen een beslissing tot *herroeping* of *herziening* van de voorwaardelijke invrijheidstelling kunnen het openbaar ministerie en de veroordeelde cassatieberoep aantekenen. De wet voorziet ook in dit geval geen termijn waarbinnen het Hof van Cassatie uitspraak moet doen.¹⁵³

Meerdere commentatoren (Smaers en Van Laethem, 1997; Rondetafelgesprek, 1997) uitten kritiek op het feit dat tegen de beslissingen van de commissies geen mogelijkheid tot hoger beroep open staat, temeer daar de beslissingen van de commissies een rechterlijk karakter hebben. Volgens Michel (Rondetafelgesprek, 1997) wordt in de V.I.-wetgeving trouwens een dubbel veto ingesteld (naast de mogelijkheid tot uitstel door het personeelscollege ook de afwezigheid van hoger beroep), en is het maar zeer de vraag in welke mate het Hof van Cassatie erin geïnteresseerd zal zijn een soort van beleidsfunctie (stroomlijning van het V.I.-beleid) te gaan waarnemen.

¹⁵¹ M.O. nr. 1697 van 6 april 1999.

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ *Ibid.*

Aangezien het slachtoffer geen partij is in het geding, wordt aan het slachtoffer logischerwijze ook geen beroepsmogelijkheid toegekend in de V.I.-procedure.

8 Ter beschikkingstelling van de regering

Een ander compromis dat werd gesloten naar aanleiding van de vraag om niet-samendrukbare straffen (naast de regel van unanimité), heeft betrekking op de verscherping van de toepassing van de terbeschikkingstelling van de regering.¹⁵⁴ In die zin werd de wet tot bescherming van de maatschappij omgedoopt tot "Wet tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen, gewoontemisdadigers en plegers van bepaalde seksuele strafbare feiten" (art. 16, § 1 wet 5 maart 1998).

Door artikel 16, § 3 van de wet van 5 maart 1998 werd een artikel 23bis ingevoegd in de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij dat voorziet in de mogelijkheid tot terbeschikkingstelling van de regering van bepaalde seksuele delinquenten¹⁵⁵ gedurende een termijn van maximaal tien jaar na afloop van de straf indien deze meer dan één jaar zonder uitstel bedraagt. Onverminderd de toepassing van artikel 22 van de wet tot bescherming van de maatschappij (verplichte terbeschikkingstelling van de regering voor een periode van twintig jaar in geval van recidive van misdaad na misdaad)¹⁵⁶, kan, in geval een nieuwe veroordeling wordt uitgesproken tot een straf van meer dan één jaar zonder uitstel wegens bovenvermelde strafbare feiten, gepleegd binnen een termijn van vijf jaar nadat de straf ondergaan of verjaard is (art. 56 Sw.), de terbeschikkingstelling van de regering worden opgelegd gedurende een termijn van maximaal twintig jaar. In de Memorie van Toelichting werd verduidelijkt dat de bestaansreden voor deze specifieke bepaling ligt in het feit dat de beweegreden om dergelijke misdrijven te plegen in verband moet worden gebracht met een deviante persoonlijkheidsstructuur¹⁵⁷. Met betrekking tot het debat over de niet-samendrukbare straffen, de verhoging van de toelaatbaarheidsdrempel voor invrijheidstelling, en in het bijzonder het amendement ter invoering van een bepaling omtrent de recidive van misdaad na wanbedrijf¹⁵⁸, dient in dit verband ook nog opgemerkt te worden dat artikel 23, al. 2 van de wet tot bescherming van de maatschappij reeds

¹⁵⁴ Kellens (1998: 471) meent op basis van de onderzoeksliteratuur dat het uiterst discutabel is dat niet-samendrukbare straffen enig effect zouden hebben op de recidive: "*D'importantes études ont montré que ce type de législations, au-delà de leur réponse symbolique à la population, n'avait de vertu que de servir certaines réélections politiques ou l'allocation de ressources à des centres spécialisés en patients dangereux, mais nullement d'assurer par quelque effort concerté une réduction de dangers réels pour le public.*" Hij prijst zich dan ook gelukkig dat de regering de doodstraf heeft kunnen afschaffen zonder dat daaraan de voorwaarde tot invoering van niet-samendrukbare straffen werd gekoppeld, en dat ook in de ernstige crisis na de zaak-Dutroux kon worden vermeden dat zou worden teruggegrepen naar dergelijke gemakkelijksoplossing.

¹⁵⁵ Veroordeelden op grond van de artikelen 372, 373, tweede lid, 375, 376, 377, eerste en tweede lid, en vierde tot zesde lid van het Strafwetboek.

¹⁵⁶ Art. 22 wet 1 juli 1964: "*In de gevallen bepaald bij de artikelen 54 en 57 van het Strafwetboek, worden de recidivisten, behalve indien de vroegere straf voor een politieke misdaad werd opgelegd, bij het arrest van veroordeling gedurende twintig jaar na afloop van hun straf ter beschikking van de regering gesteld.*"

¹⁵⁷ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 28.

¹⁵⁸ Parl. St., Kamer, 1997-98, 1070/8, 44-45.

voorziet dat voor dit type van recidive de terbeschikkingstelling van de regering kan worden uitgesproken voor een periode van vijf tot tien jaar.¹⁵⁹

Verder werd, naast de nieuwe bepalingen met betrekking tot het beroepsgeheim, artikel 25 van de wet tot bescherming van de maatschappij aangevuld met de verplichting voor de minister om het advies in te winnen van een dienst die gespecialiseerd is in de begeleiding of behandeling van seksuele delinquenten, alvorens de invrijheidstelling te verlenen aan een persoon die ter beschikking is gesteld van de regering voor feiten bedoeld in de artikelen 372-378 van het Strafwetboek, of voor feiten bedoeld in de artikelen 379-386ter van het Strafwetboek indien ze gepleegd werden op minderjarigen of met hun deelneming (art. 16, § 4 wet 5 maart 1998).

Volgens Mary (1998) is het opmerkelijk dat in het parlement geen enkele fundamentele reflectie werd geuit ten aanzien van de herwaardering van deze beveiligingsmaatregel die nochtans vaak gecontesteerd en tot op heden nog maar weinig toegepast werd (Goethals, 1992). Zoals Smaers en Van Laethem (1997) argumenteren werd bij de herziening van de TBR-regeling in 1990 getracht een evenwicht te bereiken tussen het belang van de bescherming van de maatschappij en de rechtsbescherming van de veroordeelde recidivist. In die zin werd - na een veroordeling van de Belgische Staat door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (Kellens, 1998) - enerzijds de discretionaire bevoegdheid van de minister van Justitie aan banden gelegd, en werd anderzijds een rechterlijke controle ingevoerd op de rechtmatigheid van de internering. Door de huidige regeling wordt volgens Smaers en Van Laethem (1997) evenwel afgeweken van de ratio van de TBR-maatregel gezien reeds bij een eenmalige overtreding van de strafwet TBR kan worden opgelegd.

¹⁵⁹ Art. 23 wet 1 juli 1964: "De recidivisten kunnen in de gevallen bepaald bij de artikelen 56 en 57 van het Strafwetboek, bij het vonnis of het arrest van veroordeling ter beschikking van de regering worden gesteld gedurende tien jaar na afloop van hun straf, indien deze ten minste één jaar gevangenis bedraagt. Zij kunnen ter beschikking van de regering worden gesteld voor een termijn van vijf jaar tot tien jaar, na afloop van hun straf, indien deze minder bedraagt dan één jaar gevangenis. Dezelfde maatregel kan worden getroffen in geval van herhaling van misdaad na wanbedrijf (...)."

Actuele V.I.-reglementering

- Wet 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, *B.S.*, 2 april 1998, 10017-10023.
- Wet 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 2 april 1998, 10041-10046, *err.*, 7 augustus 1998, 25361.
- Decreet 2 maart 1999 houdende de goedkeuring van het samenwerkingsakkoord van 8 oktober 1998 tussen de federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik, *B.S.*, 11 september 1999, 34022.
- Decreet 1 april 1999 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat en het Waalse Gewest inzake de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik, *B.S.*, 11 september 1999, 34063.
- Wet 7 mei 1999 tot wijziging van sommige bepalingen van het Strafwetboek, van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, van de wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, *B.S.*, 29 juni 1999.
- Wet 12 april 1999 tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en tot overplaatsing van sommige personeelsleden in dienst bij de parketten of verbonden aan een probatiecommissie, *B.S.*, 29 juni 1999.
- Wet 4 mei 1999 houdende instemming tot het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik, *B.S.*, 11 september 1999.
- Wet 4 mei 1999 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en het Waalse Gewest inzake de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik, *B.S.*, 11 september 1999.
- K.B. 18 mei 1998 houdende wijziging van het koninklijk besluit van 18 december 1986 betreffende de commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden, *B.S.*, 19 juni 1998, 20063-20064.
- K.B. 10 augustus 1998 betreffende de aanwijzingsprocedure en de evaluatie van de assessoren en hun plaatsvervangers in de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 11 september 1998, 29188-29190.
- K.B. 28 januari 1999 houdende de bezoldigingsregeling voor de assessoren van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot vaststelling van de vergoedingen toegekend aan de leden van de commissies, aan hun plaatsvervangers en aan de leden van het selectiecomité, *B.S.*, 6 februari 1999, 3601-3603.
- K.B. 28 januari 1999 houdende het administratief statuut van de assessoren van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 6 februari 1999, 3599-3601.
- K.B. 28 januari 1999 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van artikel 17 van de wet van 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 6 februari 1999, 3603.
- K.B. 10 februari 1999 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 23 februari 1999, 5270-5278.
- K.B. 19 april 1999 tot wijziging van het koninklijk besluit van 30 oktober 1996 tot aanwijzing van de federale wetenschappelijke en culturele instellingen, *B.S.*, 8 mei 1999, 16034.
- K.B. 19 april 1999 tot instelling van een Penitentiair Onderzoeks- en Klinisch Observatiecentrum met het statuut van Wetenschappelijke inrichting van de Staat, *B.S.*, 8 mei 1999, 16035-16037.
- K.B. 13 juni 1999 houdende organisatie van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, *B.S.*, 29 juni 1999.
- K.B. 13 juni 1999 tot vaststelling van de personeelsformatie van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, *B.S.*, 29 juni 1999.
- K.B. 13 juni 1999 tot vaststelling van sommige administratieve en geldelijke bepalingen voor de personeelsleden van de buitendiensten van de Dienst

- Justitiehuizen van het Ministerie van Justitie die bekleed zijn met een bijzondere graad, *B.S.*, 29 juni 1999.
- K.B. 13 juni 1999 genomen ter uitvoering van de wet van 12 april 1999 tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en tot overplaatsing van sommige personeelsleden in dienst bij de parketten of verbonden aan een probatiecommissie, *B.S.*, 29 juni 1999.
- K.B. 28 oktober 1999 tot wijziging van het koninklijk besluit van 10 februari 1999 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.* 11 december 1999.
- K.B.'s 16 november 1999 (erkenning vzw's als vereniging om bijstand te verlenen aan slachtoffers wanneer ze gehoord worden door een commissie voor de voorwaardelijke invrijheidstelling), *B.S.*, 9 december 1999.
- M.B. 25 februari 1999 tot bepaling van het adres van de zetel van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 3 maart 1999, 6246.
- M.B. 9 april 1999 tot wijziging van het ministerieel besluit van 25 februari 1999 tot bepaling van het adres van de zetel van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 24 april 1999, 13770.
- M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuizen, *B.S.*, 29 juni 1999.
- M.B. 23 juni 1999 houdende oprichting van de basisoverlegcomités voor de buitendiensten van de Dienst Justitiehuizen van het Ministerie van Justitie, *B.S.*, 29 juni 1999.
- M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de functiebeschrijvingen en -profielen voor het personeel van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuizen van het Ministerie van Justitie, *B.S.*, 29 juni 1999.
- M.B. 12 november 1999 tot wijziging van de bijlage bij het ministerieel besluit van 28 mei 1997 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 23 mei 1997 tot vaststelling van de van de voorwaarden voor de toekenning, het tarief en de wijze van uitbetaling van de vergoeding verleend aan de advocaten ter uitvoering van de artikelen 455 en 455bis van het Gerechtelijk Wetboek, *B.S.*, 25 november 1999, 43817-43821.
- M.B. 20 december 1999 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 20 december 1999 tot vaststelling van de voorwaarden voor de toekenning, het tarief en de wijze van uitbetaling van de vergoeding die overeenkomstig de artikelen 508/19, 508/20 en 508/23, van het Gerechtelijk Wetboek wordt verleend aan advocaten, *B.S.*, 30 december 1999.
- M.B. 8 september 1999 tot wijziging van het ministerieel besluit van 25 februari 1999 tot bepaling van het adres van de zetel van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, *B.S.*, 29 oktober 1999.
- M.O. nr. 1690/IX 13 november 1998 - Berekening toelaatbaarheidsdatum voorwaardelijke invrijheidstelling.
- M.O. nr. 1692/IX 27 november 1998 - Elektronisch toezicht.
- M.O. nr. 1693/XIX 23 december 1998 - Overgang van de huidige naar de nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling.
- M.O. nr. 1694/XIX 26 januari 1999 - Halve vrijheid met het oog op de reclassering.
- M.O. nr. 1695/XIX 11 februari 1999 - Toelaatbaarheid voor penitentiair verlof.
- M.O. nr. 1696 26 februari 1999 - Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling (Deel I).
- M.O. nr. 1697 6 april 1999 - Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling (Deel II).
- M.O. nr. 1706/XIX van 20 december 1999 - Voorlopige invrijheidstelling - vervangende gevangenisstraf.
- Omzendbrief nr. COL 9/99 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep, 17 mei 1999.
- Richtlijn 27 januari 1999 - Toelichting omtrent de VI-wetgeving: richtlijnen voor de justitieassistenten omtrent de toepassing (Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie - Dienst Sociaal Werk).
- Brief 26 mei 1999 - Aanpassingen en verduidelijkingen bij de omzendbrieven d.d. 26 februari 1999 (1696) en 6 april 1999 (1697) inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling (Directoraat-generaal Strafinrichtingen - Studiecel Maatregelen).

Bibliografie

- Advies-Bureau-Conseil, *Modèle d'évaluation des besoins en personnel psycho-médico-social de l'administration pénitentiaire*, Ministère de la Fonction publique, décembre 1995.
- Arnauts, L., "Het slachtoffer in het strafproces: het grote misverstand", *De orde van de dag*, 1998, afl. 4, 53-58.
- Bas, R. en Van de Voorde, R., "De nieuwe wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling: nieuw en dus beter?", *De orde van de dag*, 1998, afl. 4, 5-17.
- Bouverne-De Bie, M., Roose, R., Vackier, N. en Claeys, A., *Sociale integratie populatie vervroegd invrijheidgestelden, Eindrapport, Deel I: Sociale reïntegratie*, Gent, Universiteit Gent, december 1998, I, 105p., II, 26p., III, 17p., IV, 77p.
- Christiaensen, S., "Adolphe Prins, 1845-1919", in *Gestalten uit het verleden: 32 voorgangers in de strafrechtswetenschap, de strafrechtspleging en de criminologie*, Fijnaut, C. (ed.), Antwerpen/Leuven, Kluwer Rechtswetenschappen/Universitaire Pers Leuven, 1993, 109-123.
- Christiaensen, S., *Destabilisatie en beheersing. De "défense sociale"-doctrine van A. Prins in het licht van zijn mens- en maatschappijvisie*, Leuven, K.U. Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid (Licentiaatsverhandeling Criminologie), 1985, 177p.
- De Graef, R., Dewit, J. en Peters, T., "Les mesures post-pénitentiaires de contrôle social et le patronage", in *Généalogie de la défense sociale en Belgique (1880-1914)*, Tulkens, F. (ed.), Bruxelles, Story-Scientia, 1988, 143-168.
- De Coninck, G., De Jaegher, K., Lauwaert, K., Maes, E., Stassart, E., Tubex, H. en Verhoeven, H., *Bouwstenen voor een coherent herstel- en slachtoffergericht justitiebeleid*, Rapport van een onderzoek in opdracht van de Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden en o.l.v. Prof. T. Peters, Prof. S. Snacken en Prof. G. Kellens, Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie, in samenwerking met de V.U. Brussel en de U. Liège, Leuven, december 1998, 65p.
- Detienne, J., Houchon, G., en Peters, T., "Hoge Raad voor Penitentiair Beleid: rapport betreffende de werkzaamheden, adviezen en grote opties van penitentiair beleid (1978-1982)", *Panopticon*, 1986, 585-589.
- Dupire, V. en Minet, J.-F., *Les processus de réinsertion sociale des condamnés libérés conditionnellement, Volume 1: partie qualitative* (o.l.v. Prof. G. Houchon en Prof. F. Brion), Louvain-la-Neuve, Université Catholique de Louvain, Unité de Criminologie, octobre 1998, 112p.
- Dupire, V. en Minet, J.-F., *Les processus de réinsertion sociale des condamnés libérés conditionnellement, Volume 2: partie quantitative* (o.l.v. Prof. G. Houchon en Prof. F. Brion), Louvain-la-Neuve, Université Catholique de Louvain, Unité de Criminologie, octobre 1998
- Dupont, L., "Jules Lejeune et la défense sociale", in *Généalogie de la défense sociale en Belgique (1880-1914)*, Tulkens, F. (ed.), Bruxelles, Story-Scientia, 1988, 77-86.
- Dupont, L., *Op weg naar een Beginselenwet Gevangeniswezen. Proeve van Voorontwerp van Beginselenwet Gevangeniswezen en Tenuitvoerlegging van Vrijheidsstraffen* (referaten van de studiedag "De penitentiaire Beginselenwet", K.U.Leuven, 6 februari 1998), Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1998, 293p.
- Dupréel, J., "Les méthodes pénitentiaires actuelles", *Bull. Adm. Pénit.*, 1956.
- Dupréel, J., "Traitement pénitentiaire et criminologie", *Bull. Adm. Pénit.*, 1963.
- Eliaerts, C., "De herziening van de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling: op weg naar een 'strafuitvoeringsrecht'?", *Panopticon*, 1980, 184-196.
- Goethals, J., Bogaerts, S. en Maes, E., *Sociale integratie populatie vervroegd invrijheidgestelden, Eindrapport, Deel II: Risk-assessment*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, december 1998, 253p.
- Goethals, J., "De terbeschikkingstelling van de regering van recidivisten en gewoontemisdadigers in België", *Panopticon*, 1992, 110-134.
- Houchon, G., "Heurts et malheurs de la sélection négative", *Surpopulation pénitentiaire. Entrée et sortie*, Document de travail du département de criminologie et de droit pénal, U.C.L., 1988, n° 22, 27-28.
- Kellens, G., "La politique pénitentiaire moderne à la lumière des expériences belges", *Arch. Pol. Crim.*, 1985, n° 8, 93.
- Kellens, G., "Les lois des 5 et 18 mars 1998 relatives à la libération conditionnelle", *Journal des Tribunaux*, 1998, 465-471.

- Kloeck, K. en Pieters, F., "De nieuwe wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling: niet compleet nieuw, echt wel beter", *De orde van de dag*, 1998, afl. 4, 19-27.
- Kloeck, K., "Het systematisch penitentiair verlof: sluitstuk van een veilige strafuitvoering of draaischijf voor een vernieuwde penitentiaire aanpak?", *Panopticon*, 1983, 542-561.
- Landreville, P., "La récidive dans l'évaluation des mesures pénales", *Déviance et Société*, 1982, 386.
- Lebrun, V., *Avis concernant l'avant-projet de loi relative à la libération conditionnelle et modifiant la loi du 9 avril 1930 de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude remplacée par la loi du 1er juillet 1964* (Note pour le Ministre), Ministère de la Justice, Service de la politique criminelle, Bruxelles, mars 1997, 24p.
- Mary, Ph., "De la cellule à l'atelier. Prins et la naissance du traitement des détenus en Belgique", in *Cent ans de Criminologie à l'U.L.B. Adolphe Prins, L'Union Internationale de Droit Pénal, Le cercle universitaire pour les études criminologiques*, Van der Vorst, P. en Mary, Ph. (ed.), Bruxelles, Ecole des Sciences Criminologiques L. Cornil U.L.B., Bruylant, 1990, 161-184.
- Mary, Ph., "Chronique de criminologie, Les nouvelles lois sur la libération conditionnelle en Belgique", *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 1998, 713-757.
- Meyvis, W., "Voorwaardelijke invrijheidstelling. Gekneld tussen justitie en Vlaamse Gemeenschap", *Panopticon*, 1997, 295-296.
- Minister van Justitie, *Oriëntatienota Strafbeleid en Gevangenisbeleid*, Brussel, juni 1996, 74 p.
- Minister van Justitie, *De zaak Dutroux & consorten: acties van de regering*, Brussel, februari 1997, 93p.
- Ministère de la Justice, Administration des établissements pénitentiaires, Service Social d'Execution de Décisions Judiciaires, *Screening des dossiers de guidance des libérés conditionnels, des libérés provisoires*, Brussel, 1997.
- Ministerie van Justitie, Bestuur Strafinrichtingen, Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing, *Screening van de begeleidingsdossiers van voorlopig en voorwaardelijk in vrijheid gestelden*, Brussel, juli 1997, 95p. + bijlagen.
- Ministerraad, *Bijlage bij de Mededeling van de Regering van 19 september 1996, Beslissingen van de Ministerraad van 30 augustus 1996 over maatregelen inzake preventie, repressie en slachtofferzorg bij seksuele misdrijven*, 19 p.
- Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid, *Strategisch Plan van een Nationaal Slachtofferbeleid, Fundamenten voor een Belgisch Handvest van het slachtoffer van een strafrechtelijk misdrijf*, Brussel, s.d., 50p.
- Neys, A. en Peters, T., "De voorwaardelijke invrijheidstelling gekneld tussen individualisering en rechtspositieregeling", *Panopticon*, 1988, 378-387.
- Nota "Een jaar na de witte mars...", *Stand van zaken inzake de uitvoering van de verbintenissen die door de Eerste Minister en de Regering op 20/10/96 werden aangegaan na de vergadering met de families van de vermoorde, ontvoerde en verdwenen kinderen*, Bijlage 1 (Verbintenissen die door de Eerste Minister werden aangegaan na de bijeenkomst met de families van de vermoorde, ontvoerde en verdwenen kinderen op 20/10/96, goedgekeurd op de Ministerraad van 22/10/96), Bijlage 2 (Stand van zaken inzake de uitvoering van de beslissingen die door de Regering sinds 30 augustus 1996 werden genomen), 17 oktober 1997.
- Peters, T., "Edouard Ducpétiaux, 1804-1868", in *Gestalten uit het verleden: 32 voorgangers in de strafrechtswetenschap, de strafrechtspleging en de criminologie*, Fijnaut, C. (ed.), Antwerpen/Leuven, Kluwer Rechtswetenschappen/Universitaire Pers Leuven, 1993, 33-48.
- Regeerakkoord, *De brug naar de eenentwintigste eeuw*, 7 juli 1999.
- Rondetafelgesprek Voorwaardelijke Invrijheidstelling, *Panopticon*, 1997, 370-394.
- Rubbens, E., *Edouard Ducpétiaux 1804-1868* (Collection de l'Ecole des Sciences Politiques et Sociales de l'Université de Louvain), Bruxelles, Dewit, 1922-34, 2 vol.
- Sasserath, P. en Van Beirs, L., "La libération conditionnelle des condamnés", *R.D.P.C.*, mars 1951, 708 (Rapport belge présenté au XIIème congrès pénal et pénitentiaire de 1950).
- Smaers, G. en Van Laethem, W., "Standpunt Fatik inzake het wetsontwerp VI. Enkele kritische kanttekeningen bij het wetsontwerp inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling", *Fatik*, nr. 75 (september 1997), 3-8.
- Snacken, S., "Juridische uittekening van het detentietraject", in *Van oriëntatienota naar penaal beleid?*, Peters, T. en Vanacker (ed.), Leuven, Panopticon, deelredactie stafuitvoering en justitiële hulpverlening, K.U. Leuven, Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie, 1997, II.47-II.71.

Tubex, H., "De positie van het slachtoffer in de nieuwe wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling", *De orde van de dag*, 1998, afl. 4, 43-51.

Tulkens, F. en van de Kerchove, M., "La justice pénale: justice imposée, justice participative, justice consensuelle ou justice négociée?", *R.D.P.C.*, 1996, 445-494.

Van Cauwenberghe, K., "De rechter en de voorwaardelijke invrijheidstelling", *De orde van de dag*, 1998, afl. 4, 37-41.

Van Oustrive, L., *De gevangenis: een systeem op drift*, Leuven, Davidsfonds, 1978, 129p.

Verstraeten, R. en Dupont, L., *Handboek Belgisch Strafrecht*, Leuven, Acco, 1990.

* * *

DEEL II:

DE TOEPASSING VAN DE V.I.-WETGEVING
IN BEELD

Nederlandstalige V.I.-commissies

Voorafgaand

In dit tweede deel wordt een beeld geschetst van de V.I.-praktijk die zich naar aanleiding van de nieuwe regelgeving (per 1 maart 1999) aan Nederlandstalige zijde heeft ontwikkeld. In een eerste hoofdstuk worden het verloop van de procedure voor de V.I.-commissies en verschillende knel- en aandachtspunten daarbij in beeld gebracht. In een tweede hoofdstuk wordt de wijze van besluitvorming door de V.I.-commissies - in het kader van de V.I.-procedure en de procedure tot schorsing, herziening en herroeping van de V.I. - verder uitgediept.

De hier gepresenteerde bevindingen zijn de resultante van het onderzoekswerk dat in de periode 11 januari 1999 tot 31 januari 2000 kon worden verricht. In het kader van de opvolging van de nieuwe V.I.-wetgeving werden diverse uiteenlopende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. De onderzoeksbronnen zijn dan ook zeer gevarieerd, en hebben o.m. betrekking op informatie die werd verzameld via:

- deelname aan het vormingsprogramma voor de V.I.-commissies (februari 1999);
- observatie van diverse overlegmomenten, meer bepaald de vormingsdagen die door de Nederlandstalige V.I.-commissies werden georganiseerd in het V.I.P.K. te Merksplas (april 1999, oktober 1999) en de verschillende vergaderingen van het 'Overlegplatform V.I.' dat op basis van art. 11 van het K.B. van 10 februari 1999 werd geïnstalleerd;
- observaties van zittingen van de V.I.-commissies;
- informele contacten met de leden van de V.I.-commissies;
- een beperkte kwantitatieve analyse van dossiergegevens (uitsluitend m.b.t. de dossiers waarvan eveneens de behandeling ter zitting werd geobserveerd); en
- een analyse (en eigen bewerking) van de statistieken die door de Dienst Individuele Gevallen worden bijgehouden.¹⁶⁰

Uit de discussies van het 'Overlegplatform V.I.' werd bij de redactie van dit eindrapport evenwel enkel die informatie gedistilleerd die ook elders door de Nederlandstalige V.I.-commissies geproblematiseerd werd. De beperkte onderzoekstermijn en de omvang van het onderzoeksmateriaal lieten niet toe op exhaustieve wijze alle door het 'Overlegplatform V.I.' ter sprake gebrachte procedurele en andere bemerkingen te integreren in het voorliggend rapport. Een meer volledige uitdieping ervan mag worden verwacht in het jaarverslag (over de werking van het overlegplatform en die van de commissies) dat door het 'Overlegplatform V.I.' zelf samengesteld zal worden.

Voor wat de observaties van de zittingen van de V.I.-commissies betreft (zie *bijgevoegde tabellen 1 t.e.m. 4*), werden in totaal 140 behandelingen van dossiers ter zitting doorgevoerd, nl. 41 bij de commissie Antwerpen, 47

¹⁶⁰ Zie voor een korte toelichting bij de gehanteerde bronnen ook de inleiding bij dit rapport evenals bijlage I voor wat meer in het bijzonder de methode van de participerende observatie betreft.

bij de commissie Brussel, en 52 bij de commissie Gent. Opgesplitst naar procedure toe gaat het hierbij om:

- 97 dossiers in het kader van de V.I.-procedure (34 bij de commissie Antwerpen, 35 bij de commissie Brussel, en 28 bij de commissie Gent);
- 32 dossiers in het kader van een procedure tot schorsing, herziening of herroeping van V.I. (7 bij de commissie Antwerpen, 7 bij de commissie Brussel, en 18 bij de commissie Gent);
- 4 dossiers in het kader van een procedure tot aanpassing van de voorwaarden (één bij de commissie Brussel, drie bij de commissie Gent - geen enkel bij de commissie Antwerpen); en
- 7 administratieve zittingen (vier bij de commissie Brussel, drie bij de commissie Gent - geen enkele bij de commissie Antwerpen).

De observatiegegevens met betrekking tot de dossiers die in het kader van een procedure tot aanpassing van V.I.-voorwaarden of tijdens een administratieve zitting werden behandeld, werden - gezien het beperkte tijdbestek, maar vooral ook gezien hun zeer kleine aantal - niet (diepgaand) geanalyseerd.

Afgezien nog van een aantal specifieke problemen die zich stelden op het vlak van de materiaalverzameling (vertraging in verband met de toelating tot de zitting, vertragingen in de V.I.-adviesprocedure, verlofperiodes), werd er bij de selectie van de zittingen gestreefd naar een evenwichtige verdeling over de verschillende commissies en een zo ruim mogelijke variatie naar strafinrichting toe. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het staal geobserveerde dossiers - gezien de materiaalverzameling gebeurde op grond van hoger genoemde selectiecriteria - niet volledig representatief kan worden genoemd voor alle door de commissies behandelde dossiers. Eén en ander reflecteert zich o.m. in het relatieve aandeel van de diverse strafinrichtingen (waar zittingen werden geobserveerd) in het totale staal observaties (het beleid door de personeelscolleges van de betrokken inrichtingen - m.n. de graad van positieve adviesverlening - kan niet geheel verantwoordelijk zijn voor de geobserveerde verhoudingen). Naar plaats van de zitting toe werden de meeste observaties verricht in de strafinrichtingen Brugge en Hoogstraten, en in mindere mate ook in Leuven-Centraal en Mechelen.

De observatiegegevens werden enerzijds geanalyseerd met het oog op de uitdieping van aandachtspunten en besluitvormingscriteria die door de commissies gehanteerd worden bij de behandeling van V.I.-dossiers en dossiers in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping. Daarnaast werd ook gebruik gemaakt van de motiveringen van de beslissingen door de commissies (beslissingen tot uitstel van de behandeling of weigering van de V.I.). De observatiegegevens leverden anderzijds ook bijzondere nuttige informatie op ter illustratie van o.m. knelpunten in verband met de diverse wettelijk voorziene procedures die ook reeds elders ter discussie werden gesteld.

Voor een juiste lezing van de geciteerde fragmenten uit de debatten voor de V.I.-commissies is enige nadere toelichting vereist bij de gebruikte symbolen, nl.:

VZ: (plaatsvervangend) voorzitter van de commissie
 SI: (plaatsvervangend) assessor sociale reïntegratie
 SU: (plaatsvervangend) assessor strafuitvoering
 OM: openbaar ministerie bij de commissie
 OM(pl.): plaatsvervangend lid van het openbaar ministerie bij de commissie
 G: gedetineerde/veroordeelde
 A: raadsman van de gedetineerde
 DIR: directeur van de inrichting
 PS : psycholoog van de PSD
 E-PS: psycholoog van een externe dienst
 MA : maatschappelijk assistent van de PSD
 PSYCH: psychiater van de PSD
 SO : slachtoffer (of rechthebbende)
 A-SO: advocaat van het slachtoffer
 BIJST-SO: persoon die bijstand verleend aan het slachtoffer
 VR : echtgenote van de gedetineerde
 V: vader van de gedetineerde
 OPV: opvanggezin (waar gedetineerde na invrijheidstelling terecht komt)
 (...): fragmenten uit het debat die niet konden worden genoteerd
 [tekst]: fragmenten uit het debat die niet onmiddellijk (konden) worden genoteerd, maar bij het uittypen van de observatiegegevens door de auteur werden aangevuld
 [...]: bewuste weglating van tekstfragmenten die niet relevant zijn voor de thematiek die de auteur wenst te illustreren
 [tekst]: verduidelijking door de auteur (bepaalde gegevens werden soms bewust vervangen, o.m. met het oog op het vermijden van enige mogelijkheid tot identificatie van de betrokken gedetineerde of het slachtoffer)

Teneinde een maximale garantie te kunnen bieden met betrekking tot de anonimiteit van de veroordeelden, slachtoffers en derden die bij de procedure werden betrokken, werden de dossiernummers bij de verwijzing naar de casussen gecodeerd. De gebruikte codes omvatten volgende gegevens:

- een identificatie van de commissie, nl.:
 - ANTW (Antwerpen),
 - BRUS (Brussel-Nederlandstalig), of
 - GENT (Gent).
- gegevens met betrekking tot de zitting, nl.:
 - ADM: administratieve zitting,
 - V.I. (V.I.-procedure zonder voorafgaande beslissing),
 - V.I.-N (behandeling van een dossier in het kader van de V.I.-procedure na een eerdere beslissing tot uitstel van de behandeling van het dossier),
 - HERR (behandeling van een dossier in het kader van een procedure tot schorsing, herziening of herroeping van V.I.),
 - HERR-N (behandeling van een dossier in het kader van een procedure tot schorsing, herziening of herroeping van V.I. na een eerdere beslissing tot uitstel van behandeling van het dossier of schorsing)
- gegevens met betrekking tot de beslissing, nl.:
 - V.I. (toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling),
 - AFW (weigering van de voorwaardelijke invrijheidstelling),
 - SCHORS (schorsing van de voorwaardelijke invrijheidstelling),
 - HERZ (herziening van de voorwaardelijke invrijheidstelling),
 - HERR (herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling),
 - UITST (uitstel van de behandeling van het dossier: het gaat hier om een formele beslissing tot uitstel of om een beslissing tot 'voortzetting' - geen formele beslissing, doch enkel genotuleerd op het zittingsblad), of
- een volgnummer dat aan de behandeling van het dossier werd toegekend (per procedure en beslissing).

Bij wijze van voorbeeld:

De code "BRUS/V.I.-N/AFW/1" dient gelezen te worden als volgt: een dossier behandeld voor de commissie Brussel ("BRUS") in het kader van de V.I.-procedure na een eerdere beslissing tot uitstel ("V.I.-N"), en waarbij de commissie besliste tot weigering van de V.I. ("AFW"). Dit dossier is, wanneer de behandelingen worden geordend naar aard van de zitting en beslissing toe, de eerste in haar soort ("1").

Een volledige lijst met de identificatiegegevens van de betrokken dossiers is apart beschikbaar.

Tabel 1: Aantal observaties naar commissie en plaats van de zitting

<i>Strafinrichting/ justitiehuis/zetel</i>	<i>Antwerpen</i>		<i>Brussel</i>		<i>Gent</i>	
	F	%	F	%	F	%
Antwerpen	5	12,2				
Hoogstraten	21	51,2				
Merksplas	8	19,5				
Wortel	7	17,1				
<i>Subtotaal</i>	<i>41</i>	<i>100,0</i>				
Dendermonde			6*	12,8		
Hasselt			8	17,0		
Leuven-Centraal			11	23,4		
Mechelen			10	21,3		
Oudenaarde			3	6,4		
Tongeren			2	4,3		
Vorst			3	6,4		
Zetel			4	8,5		
<i>Subtotaal</i>			<i>47</i>	<i>100,0</i>		
Brugge					35	67,3
Gent					7	13,5
Ruiselede					4	7,7
Zetel					6	11,5
<i>Subtotaal</i>					<i>52</i>	<i>100,0</i>

* 1 dossier behandeld in Justitiehuis Dendermonde

*Tabel 2: Aantal observaties naar type en plaats van de zitting
(commissie Antwerpen)*

Plaats (gevangenis)										
Type zitting	Antwerpen		Hoogstraten		Merksplas		Wortel		Totaal	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
V.I.	---	---	21	(100)	6	(75,0)	5	(71,4)	32	(78,0)
V.I.-N	---	---	---	---	---	---	2	(28,6)	2	(4,9)
Herroeping	4	(80,0)	---	---	1	(12,5)	---	---	5	(12,2)
Herroeping-N	1	(20,0)	---	---	1	(12,5)	---	---	2	(4,9)
Aanpassing	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Administratief	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Totaal	5	(100)	21	(100)	8	(100)	7	(100)	41	(100)

*Tabel 3: Aantal observaties naar type en plaats van de zitting
(commissie Gent)*

Plaats (gevangenis/zetel)										
Type zitting	Brugge		Gent		Ruiselede		Zetel		Totaal	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
V.I.	14	(40,0)	3	(42,9)	2	(50,0)	---	---	19	(36,5)
V.I.-N	9	(25,7)	---	---	---	---	---	---	9	(17,3)
Herroeping	8	(22,8)	3	(42,9)	2	(50,0)	---	---	13	(25,0)
Herroeping-N	4	(11,4)	1	(14,3)	---	---	---	---	5	(9,6)
Aanpassing	---	---	---	---	---	---	3	(50,0)	3	(5,8)
Administratief	---	---	---	---	---	---	3	(50,0)	3	(5,8)
Totaal	35	(100)	7	(100)	4	(100)	6	(100)	52	(100)

Tabel 4: Aantal observaties naar type en plaats van de zitting (commissie Brussel)

Type zitting	Plaats (gevangenis/justitiehuis/zetel)												Totaal					
	Dendermonde		Hasselt		Leuven-C		Mechelen		Oudenaarde		Tongeren				Vorst		Zetel	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
V.I.	4	66,7	8	100,0	10	90,9	6	60,0	2	66,7	--	---	1	33,3	--	---	31	(65,9)
V.I.-N	1	16,7	---	---	1	9,1	1	10,0	---	---	1	50,0	---	---	--	---	4	(8,5)
Herroeping	---	---	---	---	---	---	3	30,0	1	33,3	1	50,0	1	33,3	--	---	6	(12,8)
Herroeping-N	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	---	1	33,3	--	---	1	(2,1)
Aanpassing	1*	16,7	---	---	---	---	---	---	---	---	--	---	---	---	--	---	1	(2,1)
Administratief	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	---	---	---	4	100,0	4	(8,5)
Totaal	6	(100)	8	(100)	11	(100)	10	(100)	3	(99,9)	2	(100)	3	(99,9)	4	(100)	47	(99,9)

* zitting in het Justitiehuis Dendermonde

HOOFDSTUK I:

AANDACHTSPUNTEN EN KNELPUNTEN IN DE V.I.-PRAKTIJK

In dit eerste hoofdstuk worden een aantal aandachtspunten en knelpunten van de V.I.-praktijk van naderbij bekeken. Het gros van de hier gepresenteerde bevindingen zijn verkregen via deelname aan overlegvergaderingen van de Nederlandstalige V.I.-commissies - aangevuld met ter zake meegedeelde informatie tijdens de vergaderingen van het 'Overlegplatform V.I.' - en via informele contacten met de commissieleden (de aldaar door commissieleden geformuleerde opmerkingen). Zoals ook reeds in de inleiding bij dit rapport werd opgemerkt, dient de lezer voor ogen te houden dat de toepassing van de nieuwe procedure in hoofdzaak vanuit het perspectief van de V.I.-commissies werd belicht. In het kader van dit onderzoek werd voorts ook nuttig gebruik gemaakt van meer 'objectieve' gegevens, zo onder meer de statistieken in verband met de toepassing van de V.I.-wet zoals die worden bijgehouden door de Dienst Individuele Gevallen van het Ministerie van Justitie (desgevallend gaat het om een eigen bewerking ervan). Deze gegevens werden in het rapport gebruikt voor de berekening van de graad van positieve adviesverlening door de personeelscolleges (hetgeen een beeld geeft van de caseload van de commissies) en voor de berekening van de V.I.-toekenningsgraad per commissie. Deze statistieken hebben als belangrijk voordeel dat ze - voor wat de beschouwde tijdsperiode betreft - betrekking hebben op alle behandelde V.I.-dossiers. Met betrekking tot de dossiers waarbij de behandeling ter zitting werd geobserveerd, werden via dossieranalyse en analyse van de beschikkingen eveneens een aantal andere statistische gegevens verzameld: deze data hebben - in tegenstelling tot de DIG-statistieken - evenwel als beperking dat ze een vrij korte periode omvatten, en meer in het bijzonder ook slechts betrekking hebben op dossiers die in een eerste fase vlak na inwerkingtreding van de nieuwe procedure werden behandeld. De lezer dient er dan ook rekening mee te houden dat de situatie op een aantal vlakken - bijv. daar waar het gaat om de duurtijd van de adviesprocedure - intussen 'genormaliseerd' kan zijn, m.a.w. dat de gepresenteerde bevindingen actueel niet meer van toepassing kunnen zijn. Het materiaal wordt hier en daar tenslotte eveneens geïllustreerd aan de hand van de in het kader van het onderzoek verzamelde observatiegegevens.

De belangrijkste bevindingen met betrekking tot de toepassing van de V.I.-wetgeving in de praktijk worden in onderstaande uiteenzetting gepresenteerd op basis van het chronologisch verloop van de procedure, nl.: de adviesprocedure (afdeling 1), de (besluitvormings)procedure inzake V.I. door de V.I.-commissies (afdeling 2), en de opvolging van de V.I. (afdeling 3).

AFDELING I

DE ADVIESPROCEDURE INZAKE V.I.

1 Inleidend

Eén van de meest ingrijpende vernieuwingen van de actuele V.I.-wetgeving heeft betrekking op de procedure tot voorwaardelijke invrijheidstelling. Onder de wet van 31 mei 1888 en de latere reglementaire bepalingen werd de - trouwens uitsluitend administratieve - procedure van besluitvorming opgestart via het onderzoek van de dossiers in de schoot van de personeelsconferentie. Aan het voorstel van de personeelsconferentie en het hierbij aansluitend advies van de gevangenisdirecteur, werd zowel het advies van de bestuurscommissie als het advies van het parket (dat de vervolging had uitgeoefend) en het parket-generaal toegevoegd. Deze adviezen werden overgemaakt aan de centrale penitentiaire administratie die een eigen advies formuleerde en het gehele dossier vervolgens doorstuurde naar de minister van Justitie. De minister van Justitie besliste uiteindelijk over de al dan niet toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Krachtens de nieuwe V.I.-wetgeving is het niet meer de minister van Justitie die beslist over de al dan niet toekenning van een voorwaardelijke invrijheidstelling, maar gebeurt dit door speciaal hiertoe opgerichte commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling. Zoals het geval was in het vroegere systeem, is er ook in de huidige procedure nog steeds sprake van een uitgebreide adviesprocedure voorafgaand aan de eigenlijke fase van besluitvorming. De procedure wordt op de wettelijk voorziene termijn vanuit de gevangenis door het personeelscollege opgestart, en in geval van een positief advies wordt het dossier voor bijkomend advies overgemaakt aan de parketten en aan de minister (*i.c.* de Dienst Individuele Gevallen). In een volgende fase nemen de V.I.-commissies dan de uiteindelijke beslissing tot al dan niet toekenning van de V.I. De commissies staan bovendien ook in voor beslissingen met betrekking tot het verdere verloop van de V.I.-begeleiding. In vergelijking met de vroegere procedure heeft de nieuwe V.I.-wetgeving tot gevolg dat drie instanties binnen de V.I.-procedure van het toneel verdwijnen, nl.: de directeur, de bestuurscommissie en - voor zover het zelf de vervolging niet heeft uitgeoefend - het parket-generaal.

De wijze waarop de adviesprocedure door de wetgever werd geconcipeerd en de concrete toepassing ervan in de praktijk determineren sterk de werking van de V.I.-commissies. Zo bepaalt de voorafgaande activiteit op het niveau van de adviesprocedure o.m. mee de caseload van de commissies, de informatie die de commissies ter beschikking staat met het oog op het nemen van een beslissing, de snelheid waarmee de dossiers door de commissies kunnen worden afgehandeld, ... In hetgeen volgt, wordt nader ingegaan op een aantal van deze aspecten die van rechtstreeks belang zijn voor het functioneren van de commissies. Achtereenvolgens komen daarbij aan bod:

- de wijze waarop de caseload van de commissies wordt geconstrueerd;

- de samenstelling en volledigheid van het dossier dat aan de commissies wordt overgemaakt; en
- de termijn waarbinnen de adviesprocedure wordt afgerond (d.i. vanaf het advies door het personeelscollege tot aan het ogenblik waarop het V.I.-dossier bij de commissie toekomt).

2 Bepaling van de bevoegde commissie en constructie van de caseload van de commissies

Volgens de actuele V.I.-wetgeving verloopt de V.I.-procedure in twee fasen, nl. een fase van adviesverlening en besluitvorming, waarbij telkens een aantal geëigende instanties optreden, elk met hun specifieke bevoegdheden. In een eerste fase - de adviesprocedure - is een belangrijke rol weggelegd voor de personeelscolleges, in de zin dat zij - behoudens de in de wet voorziene uitzondering na drie negatieve adviezen - de initiële beslissing nemen tot het al dan niet in gang zetten van de procedure ten gronde voor de V.I.-commissies. De commissies worden in principe dus pas gevat indien het personeelscollege een positief advies geeft; na positief advies formuleert de directeur van de strafinrichting het V.I.-voorstel en maakt hij dit voor verder advies over aan de andere betrokken instanties. Eén en ander impliceert dat de personeelscolleges een belangrijke filterfunctie vervullen (zie ook *infra*).

2.1 Bepaling van de bevoegde commissie

Welke V.I.-commissie bevoegd is om kennis te nemen van het V.I.-voorstel, wordt bepaald door de gevangenis van waaruit het voorstel tot V.I. wordt geformuleerd. Eens een commissie bevoegd is voor een bepaalde veroordeelde, blijft zij in principe ook verder bevoegd voor elke beslissing inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling tot de definitieve invrijheidstelling van de betrokken veroordeelde¹⁶¹. Op het principe dat de commissie steeds bevoegd blijft voor beslissingen inzake V.I. van een bepaalde veroordeelde, bestaan twee uitzonderingen, nl.:

1. Nadat een voorstel tot V.I. werd opgemaakt door de directeur, kan de gedetineerde een gemotiveerde aanvraag richten tot de bevoegde V.I.-commissie om zijn dossier over te dragen aan een commissie waarvan hij de taal kent of waarin hij zich makkelijker uitdrukt (art. 2, § 4 wet 18 maart 1998; de zgn. '*taaloverdracht*').¹⁶²

¹⁶¹ Dit betekent ook dat wanneer een veroordeelde in de loop van zijn detentie, na een eerdere weigering van V.I., wordt overgebracht naar een andere inrichting van waaruit een nieuw VI-voorstel wordt geformuleerd, de aanvankelijk bevoegde commissie gevat wordt. De bevoegdheid wordt immers vastgesteld op het ogenblik dat een eerste voorstel tot V.I. wordt opgemaakt, d.i. na een positief advies van het personeelscollege, of, in geval van drie opeenvolgende negatieve adviezen van het personeelscollege, nadat de gedetineerde de directeur verzoekt de commissie te vatten (M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 - *Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I*; zie ook art. 7, § 1 wet van 18 maart 1998).

¹⁶² Dat een afwijkende interpretatie van deze procedure vragen doet oproepen naar het verder verloop van de V.I.-procedure, bewijst volgende casus die door de commissie Gent tijdens de vormingsdagen van de Nederlandstalige V.I.-commissies in het V.I.P.K. te Merksplas d.d. 26-27 april 1999 ter discussie werd voorgelegd. In dit - voor zover ons bekend alleenstaand - geval werd door het personeelscollege van een bepaalde strafinrichting (weliswaar in de prille beginfase na de inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-procedure !) een bijzondere 'oplossing' gehanteerd om aan de taalproblematiek te ontsnappen (overplaatsing zonder V.I.-advies). Ten aanzien van een gedetineerde die zijn zaak niet voor het personeelscollege van de betrokken inrichting behandeld wilde zien en zijn transfer naar een andere inrichting vroeg, besliste het personeelscollege geen advies uit te brengen. Betrokkene werd (op zijn verzoek) overgeplaatst naar een gevangenis in het Franstalige landsgedeelte. De V.I.-commissie Gent werd van dit gegeven op de hoogte gebracht via het verslag van het personeelscollege. De

2. De aanvankelijk bevoegde commissie kan te allen tijde en om welke reden dan ook een verzoek richten tot een andere commissie om haar bevoegdheid inzake een bepaald dossier over te nemen (art. 7, § 1 wet 18 maart 1998; de zgn. 'bevoegdheidsoverdracht')

Via de territoriale afbakening van de bevoegdheden van de commissies en het voorzien van enkele duidelijk omschreven uitzonderingsprocedures heeft de wetgever getracht te komen tot een transparante en evenwichtige verdeling van de dossierlast over de verschillende commissies die bovendien ook zo weinig mogelijk ruimte zou laten voor enig misbruik van de procedure. Zo diende onder meer het gevaar van zgn. "commissie-shopping" uitgesloten te worden.

Naast de wettelijk voorziene mogelijkheden van taal- en bevoegdheidsoverdracht kan de bevoegdheid van een aanvankelijk bevoegde commissie volgens een strikte interpretatie van de V.I.-wetgeving ook ongedaan worden gemaakt indien in het kader van de V.I.-opvolging wordt beslist tot een herroeping en vervolgens een nieuw V.I.-voorstel wordt geformuleerd vanuit een strafinrichting die niet onder de bevoegdheid van deze commissie valt. De bevoegde commissie is immers de commissie waaronder de betrokken strafinrichting ressorteert. Deze regeling gaat in feite in tegen de oorspronkelijke bedoeling die in de Memorie van Toelichting als volgt werd verwoord: *"De meest functionele oplossing is (...) de bevoegdheid van de commissie te doen bepalen door de plaats van strafuitvoering. In beginsel blijft dezelfde commissie bevoegd voor de gehele duur van de voorwaardelijke invrijheidstelling van de veroordeelde wat ertoe bijdraagt dat zij de persoon en zijn evolutie des te beter leren kennen. Wordt een voorwaardelijk vrijgestelde bijvoorbeeld opnieuw veroordeeld tijdens de proeftijd, dan zal het ongeacht waar betrokkene zijn straf ondergaat de oorspronkelijke commissie zijn die bevoegd is om een eventuele nieuwe voorwaardelijke invrijheidstelling te bevelen."*¹⁶³

conclusie van de (Nederlandstalige) V.I.-commissies is dat dergelijke interpretatie van de regelgeving in de praktijk niet toelaatbaar is. De V.I.-wetgeving is op dit vlak immers duidelijk, nl. 1) drie maanden vóór de toelaatbaarheidsdatum voor V.I. moet het personeelscollege de zaak in behandeling nemen en een advies (positief of negatief) uitbrengen (nergens wordt voorzien dat het personeelscollege geen advies zou kunnen geven), en 2) een overdracht van dossiers - de bepaling van de bevoegde commissie gebeurt op het ogenblik dat er een positief advies van het personeelscollege werd uitgebracht - is krachtens de regeling in de nieuwe V.I.-wetgeving slechts mogelijk in twee gevallen (taaloverdracht op verzoek van de gedetineerde + bevoegdheidsoverdracht door de bevoegde commissie). De gehanteerde handelswijze houdt volgens de V.I.-commissies een risico van zgn. "commissie-shopping" in (overplaatsing naar een inrichting waar men de persoon in kwestie niet goed kent, onttrekking aan de bevoegdheid van een welbepaalde commissie). Dergelijk gevaar voor misbruik heeft men in de V.I.-wetgeving net trachten te vermijden door te voorzien in uitgewerkte procedures voor wat de overdracht van dossiers naar een andere commissie betreft. Terwijl de gedetineerde door dergelijke transfer een zeker voordeel kan halen, kan de gehanteerde praktijk aan de andere kant ook een nadeel inhouden voor de betrokken gedetineerde. Na drie opeenvolgende negatieve adviezen kan de gedetineerde de commissie immers doen vatten door de directeur. De vraag stelt zich dan ook hoe men het advies van het personeelscollege (geen advies) in het licht hiervan dient te interpreteren (als eerste advies?). De M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 bepaalt overigens dat voor veroordeelden die hun straf ondergaan in een inrichting van de andere taalgemeenschap ten laatste zes maanden vóór het bereiken van hun V.I.-datum de overbrenging naar een andere inrichting gevraagd dient te worden. Als zodanig tracht men te vermijden dat er in de loop van de latere procedure onnodig vertaal- of tolkwerk zou dienen te gebeuren. In individuele gevallen (bijv. wanneer de veroordeelde goed gekend is door het lokale PSD-team) kan evenwel van deze regeling worden afgeweken (M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 - *Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I*). In de concrete aangehaalde casus diende het personeelscollege in feite een advies (negatief of positief) uit te brengen, en, in geval van een positief advies, diende de gedetineerde aan de bevoegde commissie een verzoek tot 'taaloverdracht' te richten.

¹⁶³ Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/1, 21.

Een logische consequentie van de vigerende V.I.-regeling is ook dat, indien nog geen positief advies werd uitgebracht, overbrengingen van gedetineerden naar een andere strafinrichting tot gevolg kunnen hebben dat deze gedetineerden uiteindelijk voor een andere V.I.-commissie zullen verschijnen (dan deze die bevoegd zou zijn geweest mocht er een positief advies verleend worden door het personeelscollege van de oorspronkelijke inrichting).

2.2 De caseload van de V.I.-commissies¹⁶⁴

De caseload van de verschillende commissies wordt in kwantitatief opzicht (d.i. in termen van het volume te behandelen dossiers) bepaald door twee parameters, nl. 1) het aantal voor V.I. in aanmerking komende gedetineerden verblijvend in de strafinrichtingen die onder de bevoegdheid van de respectievelijke commissie vallen, en 2) het percentage gedetineerden waarvoor door de personeelscolleges uiteindelijk een positief advies wordt afgeleverd.

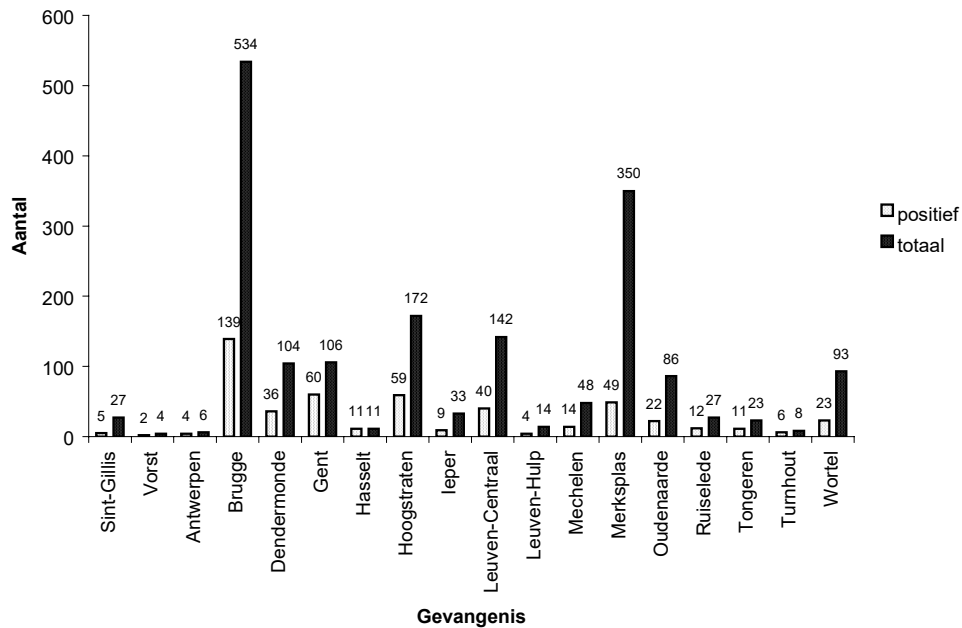
2.2.1 Graad van positieve advisering personeelscolleges

Voor wat de tweede parameter betreft, is het evident dat de activiteit van de personeelscolleges binnen het kader van de V.I.-adviesprocedure een belangrijk selectiemechanisme uitmaakt. De personeelscolleges kunnen driemaal een negatief advies uitbrengen, en daarmee de behandeling 'ten gronde' voor de V.I.-commissies voor een belangrijke tijd afsluiten. In die zin bepalen zij dan ook uiteraard erg sterk de caseload van de verschillende V.I.-commissies. Zeer relevant in dit opzicht is, zoals blijkt uit de door de Dienst Individuele Gevallen beheerde statistiek (periode maart-december 1999), de vaststelling dat er tussen de verschillende strafinrichtingen een belangrijke variatie bestaat in het relatieve aandeel positieve adviezen. De verklaring voor deze verschillen in de graad van positieve advisering is niet direct uit de cijfers af te leiden. Het is nochtans wel aannemelijk te stellen dat verschillen in de gedetineerdenpopulatie, de specifieke functie van de inrichtingen (bijv. arresthuizen: o.a. uitvoering van halve vrijheid), en de personeelsbezetting daarbij een belangrijke rol kunnen spelen. Anderzijds is het ook mogelijk dat naargelang het personeelscollege een verschillende inhoudelijke invulling wordt gegeven aan de wettelijk vastgelegde beoordelingscriteria. De besluitvormingspraktijk binnen de schoot van de personeelscolleges maakte niet het voorwerp uit van de onderzoeksopdracht, en werd in het kader van dit onderzoek dan ook niet nader geanalyseerd. De hier aangehaalde mogelijke verklaringsgronden zijn bijgevolg louter speculatief en dienen via verder onderzoek op hun waarde te worden getoetst.

De variatie in de graad van positieve advisering naargelang de gevangenis voor de periode maart-december 1999 waarvan sprake (vergelijking aantal positieve adviezen t.o.v. het totaal aantal adviezen) is duidelijk af te lezen uit onderstaande figuur.

¹⁶⁴ In deze paragraaf worden enkel cijfergegevens gepresenteerd met betrekking tot de activiteit van de Nederlandstalige personeelscolleges. De respectievelijke gegevens voor wat het Franstalige landsgedeelte betreft, zijn opgenomen in bijlage.

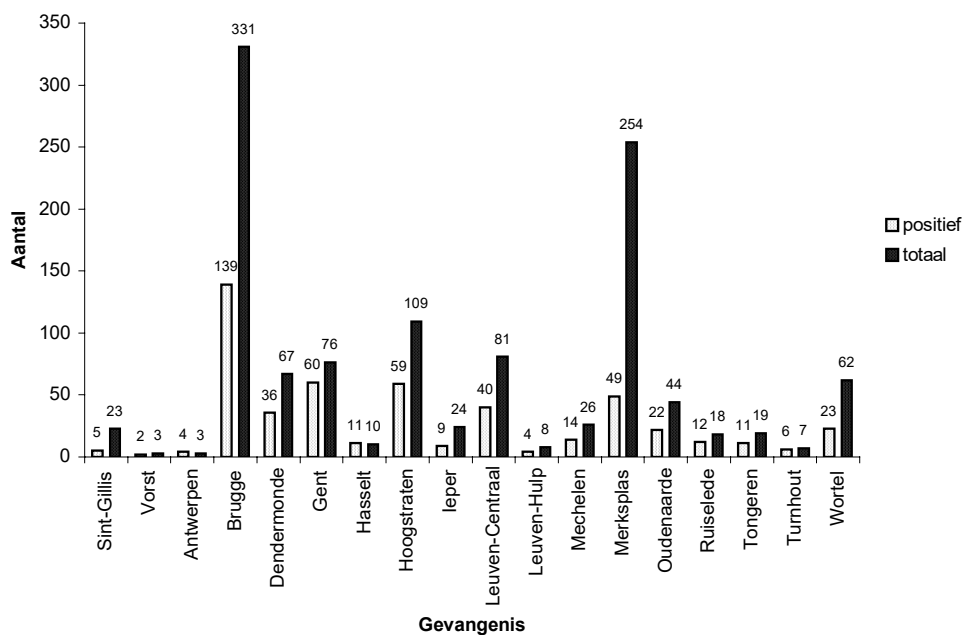
**Totaal aantal adviezen en aantal positieve adviezen personeelscolleges
(per gevangenis)**

Bron: Ministerie van Justitie, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Databestand 'overzicht 01.12.xls' (expertadvies)

In bovenstaande figuur is geen rekening gehouden met het aantal *gedetineerden* waarvoor een advies werd uitgebracht, met name werden in de beschouwde periode voor een aantal *gedetineerden* meerdere adviezen uitgebracht. Het absolute aantal *gedetineerden* waarvoor de diverse personeelscolleges een advies hebben moeten uitbrengen (in de periode tussen 1 maart en 1 december 1999) en het daaruit resulterende aantal positieve adviezen (vergelijking aantal positieve adviezen t.o.v. totaal aantal gedetineerden), wordt weergegeven in onderstaande figuur.

**Totaal aantal gedetineerden en aantal positieve adviezen
personeelscolleges (per gevangenis)**

Bron: Ministerie van Justitie, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Databestanden 'overzicht 01.12.xls' (expertadvies) en 'gedetineerden - pers.college.xls' - eigen bewerking

De cijfers met betrekking tot het aantal positieve resp. negatieve en het totaal aantal adviezen, en het totaal aantal gedetineerden waarvoor door de personeelscolleges een advies werd uitgebracht (voor de periode 1 maart 1999 tot 1 december 1999), zijn nog eens samengevat weergegeven in onderstaande tabel. Tevens wordt daarbij het aantal positieve adviezen gerelateerd aan het totaal aantal uitgebrachte adviezen resp. aan het totaal aantal gedetineerden waarvoor in de bewuste periode advies werd uitgebracht.

Tabel 5: Aantal uitgebrachte adviezen en aantal gedetineerden per personeelscollege en hun relatieve verhoudingen

Gevangenis	Adviezen				Gedetineerden	
	N pos.	N neg.	Tot.adv.	% pos./tot.adv.	Tot.gedet.	% pos adv./tot.gedet.
Sint-Gillis	5	22	27	18,5	23	21,7
Vorst	2	2	4	50,0	3	66,7
Antwerpen	4	2	6	66,7	3*	100,0
Brugge	139	395	534	26,0	331	42,0
Dendermonde	36	68	104	34,6	67	53,7
Gent	60	46	106	56,6	76	78,9
Hasselt	11	0	11	100,0	10*	100,0
Hoogstraten	59	113	172	34,3	109	54,1
Ieper	9	24	33	27,3	24	37,5
Leuven-Ctr.	40	102	142	28,2	81	49,4
Leuven-Hulp	4	10	14	28,6	8	50,0
Mechelen	14	34	48	29,2	26	53,8
Merksplas	49	301	350	14,0	254	19,3
Oudenaarde	22	64	86	25,6	44	50,0
Ruiselede	12	15	27	44,4	18	66,7
Tongeren	11	12	23	47,8	19	57,9
Turnhout	6	2	8	75,0	7	85,7
Wortel	23	70	93	24,7	62	37,1
Totaal	506	1282	1788	28,3	1165	43,4

* Een vergelijking tussen het aantal positieve adviezen (tweede kolom) en het aantal gedetineerden (voorlaatste kolom) laat zien dat er meer positieve adviezen werden verleend dan het totaal aantal gedetineerden waarvoor een advies werd uitgebracht, hetgeen uiteraard niet mogelijk is. De (eerder geringe) afwijking is hier (wellicht) te wijten aan kleine onnauwkeurigheden bij de registratie van de gehanteerde databestanden. Een telling van het totaal aantal uitgebrachte adviezen (zowel Franstalige als Nederlandstalige dossiers) op basis van het databestand 'Overzicht 01.12.xls' (Expertadvies) geeft een totaal van 4252 adviezen; het databestand 'Gedetineerden-pers.college.xls' duidt op een totaal van 4246 adviezen (dus 6 adviezen minder).

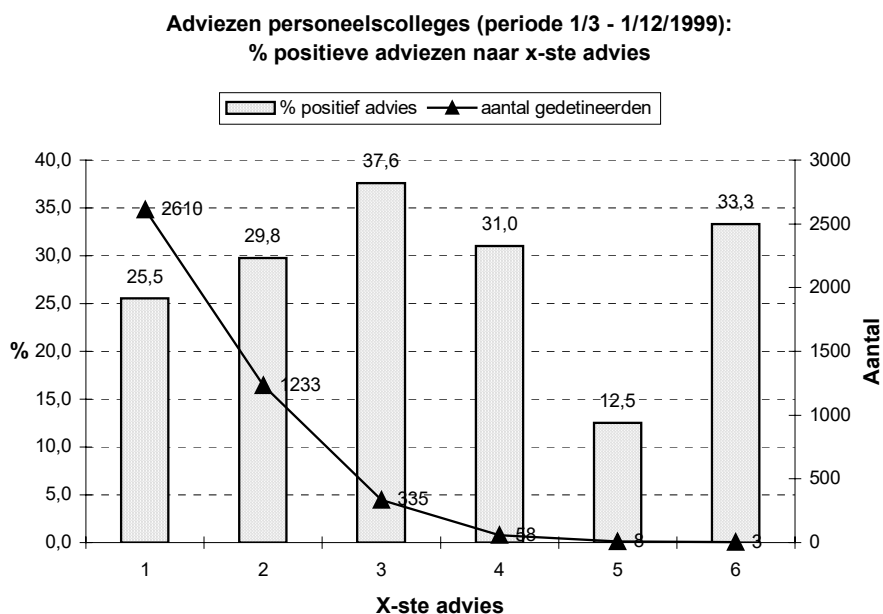
Bron: Ministerie van Justitie, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Databestanden 'Overzicht 01.12.xls' en 'Gedetineerden-pers.college.xls', december 1999.

Zoals blijkt kan een zeer uiteenlopende graad van positieve advisering naar strafinrichting toe worden vastgesteld. Waar een bijzonder tot eerder lage score ($\leq 25\%$) kan worden geobserveerd bij de strafinrichtingen Merksplas (van het totaal aantal adviezen is slechts 14% positief), Sint-Gillis (18%) en Wortel (25%), scoren de inrichtingen Antwerpen (67%), Turnhout (75%) en Hasselt (100%) het hoogst.

Het procentuele aandeel positieve adviezen naar gedetineerden toe dient wel met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden aangezien deze verhouding een vertekening inhoudt omwille van het verschillende tijdstip waarop het advies of (eventuele meerdere) adviezen werden uitgebracht: gedetineerden wiens dossier reeds in een vroeg stadium na inwerkingtreding van de nieuwe procedure door het personeelscollege werd behandeld, hebben relatief gezien uiteraard meer kans op een positieve advisering in de bewuste tijdsperiode dan gedetineerden waarvan het dossier op een later

tijdstip werd behandeld (gezien zij in bepaalde gevallen reeds meer dan één keer voor het personeelscollege zijn kunnen verschijnen).

Zoals uit onderstaande figuur blijkt, neemt de kans op een positief advies globaal genomen trouwens gradueel toe naarmate het dossier meerdere keren door het personeelscollege wordt behandeld, althans voor wat de eerste drie adviezen betreft. Met betrekking tot de 2610 gedetineerden voor wie de personeelscolleges in de periode maart-december 1999 tenminste één advies uitbrachten, werd in 25,5% van de gevallen ter gelegenheid van dit eerste onderzoek een positief advies verleend; dit percentage evolueert naar 37,6% bij het derde onderzoek door de personeelscolleges (voor 335 gedetineerden werd in de betrokken periode driemaal een advies uitgebracht). Vanaf het vierde advies wordt een sterk wisselend patroon in graad van positieve advisering vastgesteld¹⁶⁵. Een minderheid van de gedetineerden wiens dossier in de betrokken periode door de personeelscolleges werd onderzocht, cumuleerde in de betrokken periode meerdere (drie of meer) negatieve adviezen (dit was het geval voor 209 gedetineerden, nl. 62,4% van de 335 gedetineerden voor wie tenminste drie adviezen werden uitgebracht).

Bron: Ministerie van Justitie, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Databestand 'Gedetineerden-pers.college.xls', december 1999.

2.2.2 Impact op de werkelijke caseload van de V.I.-commissies (in kwantitatieve termen)

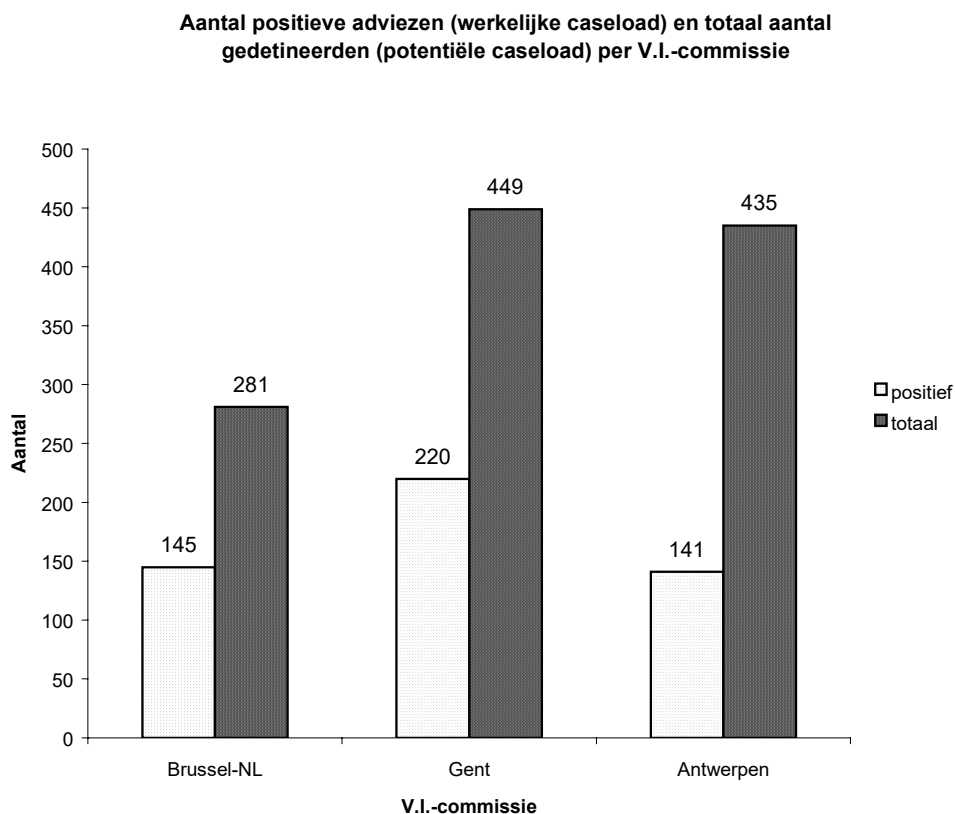
Gezien een positief advies - behoudens de wettelijke uitzondering van drie negatieve adviezen - een conditione sine qua non is voor de behandeling ten gronde door de V.I.-commissie, hebben de geobserveerde verschillen in de graad van positieve advisering naargelang het personeelscollege uiteraard

¹⁶⁵ Van de 58 gedetineerden voor wie in de betrokken periode tenminste vier adviezen werden verleend, hadden twee gedetineerden de bevoegde V.I.-commissie tussentijds doen vatten (d.i. mogelijk na drie negatieve adviezen) teneinde een uitspraak te doen met betrekking tot een eventuele invrijheidstelling. Hoeveel van de 209 gedetineerden waarvoor de personeelscolleges

ook een repercussie op het vlak van de uiteindelijke werklast van de verschillende V.I.-commissies.

Voor wat de bepaling van de kwantitatieve caseload van de V.I.-commissies betreft, werd hier zowel de potentiële (de maximaal mogelijke) als de werkelijke caseload berekend. Bij de berekening van de potentiële caseload wordt uitgegaan van de hypothese dat alle uitgebrachte adviezen positief zouden zijn geweest, of m.a.w. van het totaal aantal gedetineerden waarvoor tenminste éénmaal advies werd uitgebracht. De werkelijke caseload omvat het effectief aantal positieve adviezen. De resultaten van de berekening van beide caseloads zijn in onderstaande figuur weergegeven per V.I.-commissie (in absolute aantallen).

De meest opvallende vaststelling hierbij is ongetwijfeld het feit dat de werkelijke caseload van de V.I.-commissie Antwerpen zich situeert op het niveau van de caseload van de V.I.-commissie Brussel. Bij een gelijkvormig beleid door de personeelscolleges (in de zin van een gelijkaardig percentage positieve adviezen) mocht evenwel worden verwacht dat de caseload van de commissie Antwerpen zich op het niveau van de commissie Gent zou bevinden.

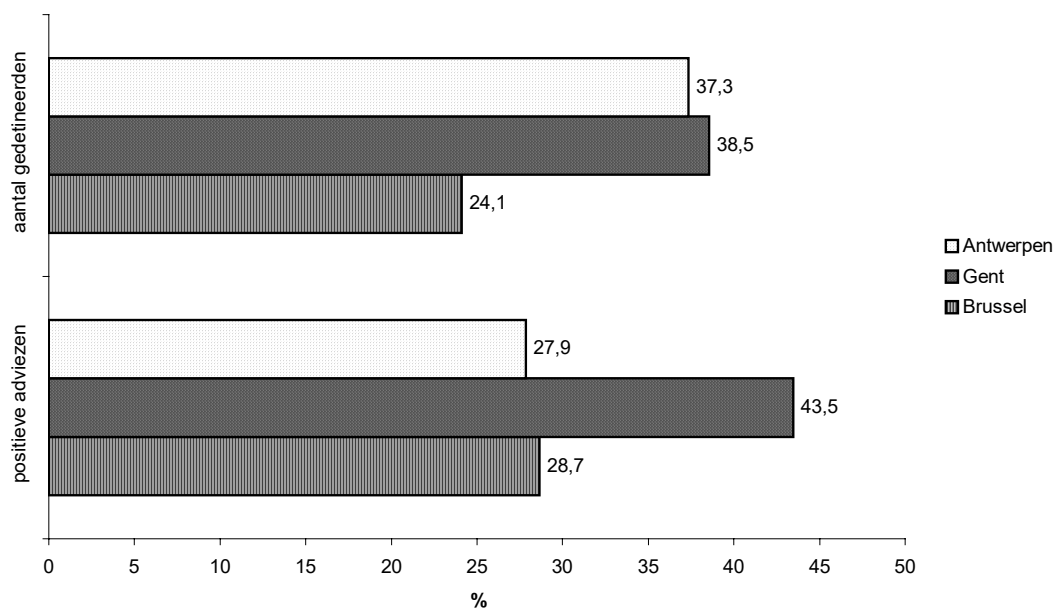
Bron: Ministerie van Justitie, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Databestanden 'overzicht 01.12.xls' (expertadvies) en 'gedetineerden - pers.college.xls' - eigen bewerking

drie negatieve adviezen formuleerden (62,4% van 335), de commissie uiteindelijk hebben gevat, is niet verder onderzocht geworden.

Eén en ander kan ook verhoudingsgewijs worden uitgedrukt. Bij de commissie Brussel werd voor 51,6% van de *gedetineerden* (waarvoor door de personeelscolleges intussen een advies werd uitgebracht) een positief advies verleend; bij de commissie Gent bedraagt het respectievelijke percentage 48,0% tegenover slechts 32,4% bij de commissie Antwerpen.

Deze praktijk weerspiegelt zich ook in het beeld dat wordt verkregen wanneer de procentuele verdeling van de dossiers over de verschillende V.I.-commissies (werkelijke caseload vs. maximaal mogelijke caseload) wordt berekend. Dit wordt gevisualiseerd in onderstaande figuur. Zoals uit deze figuur blijkt, leidt de differentiële aanpak van de personeelscolleges er in de praktijk toe dat het aandeel van de V.I.-commissie Antwerpen in de totale dossierlast (maximale caseload) vermindert van 37,2% (op een gelijk niveau als de V.I.-commissie Gent) tot 27,9% wanneer dezelfde berekening wordt doorgevoerd voor wat de werkelijke werklast betreft (positieve adviezen): de V.I.-commissie Antwerpen valt m.a.w. terug tot op het niveau van de V.I.-commissie Brussel (28,7%). Dit betekent uiteraard ook dat de V.I.-commissies Brussel en Gent naar werkelijke dossierlast toe relatief gezien sterker vertegenwoordigd zijn dan verwacht zou kunnen worden op grond van hun relatieve gewicht qua potentiële werklast (een stijging van 24,1% naar 28,7%, resp. van 38,5% naar 43,5%).

Caseload: procentuele verdeling naar V.I.-commissie

Bron: Ministerie van Justitie, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Databestanden 'overzicht 01.12.xls' (expertadvies) en 'gedetineerden - pers.college.xls' - eigen bewerking

2.2.3 De caseload van de V.I.-commissies in kwalitatief opzicht

Waar hoger enkel de kwantitatieve werklast van de commissies werd geduid, moet voor een correcte inschatting van de werklast van de commissies uiteraard ook rekening worden gehouden met het feit dat de reële werkdruk zich niet uitsluitend laat vertalen in het aantal dossiers. Mogelijke

kwantitatieve verschillen in de voorgedragen dossiers bepalen evenzeer de dagdagelijkse werkdruk van de V.I.-commissies; dit aspect is evenwel veel moeilijker meetbaar. Hetzelfde geldt trouwens eveneens voor wat eventuele verschillen in interne werking van de V.I.-commissies betreft (bijv. de vaststelling dat er een belangrijk verschil bestaat in de wijze waarop de V.I.-beslissingen worden gemotiveerd: *infra*). Andere elementen die mee de werkdruk determineren (en die met name voor de V.I.-commissie Brussel gelden), zijn o.m. het aantal gevangenen waarvoor men bevoegd is - elke commissie dient minstens één keer per maand te zetelen in elke strafinrichting die onder haar bevoegdheid valt - en de spreiding van deze inrichtingen - m.n. de daaraan gekoppelde reistijden.

3 Samenstelling en (on)volledigheid van het V.I.-dossier

Ingeval door het personeelscollege een positief advies wordt geformuleerd, zal het dossier voor de bevoegde V.I.-commissie worden behandeld na toevoeging van het expertadvies van de DIG en de adviezen van de lokale parketten.

3.1 Samenstelling van het V.I.-dossier

De aard en de kwaliteit van de informatie die de commissies wordt toegeleverd, is uiteraard van wezenlijk belang met het oog op hun besluitvorming inzake V.I. Deze informatie geeft concrete invulling aan de verschillende criteria waarop de eigenlijke besluitvorming wordt gebaseerd en biedt in voorkomend geval eveneens aanknopingspunten voor verdere discussie ter zitting. In het kader van de parlementaire voorbereiding, maar ook in de richtlijnen die door de administratie werden uitgewerkt en de diverse overlegmomenten (tussen de commissies onderling, en in het kader van het 'Overlegplatform V.I.')¹⁶⁶ is relatief veel aandacht besteed aan deze problematiek (zowel voor wat de aard van de informatie betreft die kan of zou moeten overgemaakt worden, als voor wat de identiteit van de informatieverstrekker betreft).

Formeel werd de samenstelling van het dossier dat opgemaakt dient te worden ter voorbereiding van de vergadering van het personeelscollege en dat uiteindelijk ook aan de bevoegde V.I.-commissie overgemaakt dient te worden, nader omschreven in het K.B. van 10 februari 1999 (art. 22). Deze bepalingen werden ook overgenomen en verder geëxpliciteerd in een aantal ministeriële omzendbrieven (M.O. nr. 1693/XIX van 23 december 1998 en M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999).

Hoewel de korte ervaring die de commissies intussen in de praktijk hebben kunnen opdoen met de nieuwe procedure globaal genomen resulteerde in een vrij positieve beoordeling van de aard en kwaliteit van de informatievoorziening, werden tijdens diverse overlegmomenten door de commissies nochtans wel een aantal bijkomende aandachtspunten signaleerd. Zo werd door de commissies onder meer gepleit voor een evenwichtiger samenstelling van het V.I.-dossier (meer in het bijzonder een sterkere betrokkenheid van bepaalde disciplines bij de adviesverlening), een

¹⁶⁶ Zie hiervoor de vormingsdagen van de Nederlandstalige V.I.-commissies in het V.I.P.K. te Merksplas d.d. 26-27 april 1999 en 19-20 oktober 1999, en de vergaderingen van het 'Overlegplatform V.I.' d.d. 11 juni 1999, 24 september 1999

uitbreiding en verduidelijking van de lijst van tuchtmaatregelen (ook opnemen van feiten die géén aanleiding gaven tot een tuchtsanctie, contextualiseren van de tuchtfeiten en -maatregelen), en een (her)oriëntering van het zgn. 'expertadvies' tot die informatie die niet elders in het dossier aanwezig is (historiek van het verloop van voorgaande invrijheidstellingen, de wettelijke toestand van medeveroordeelden, bijkomende V.I.-voorwaarden, ...) ¹⁶⁷. Daarnaast zijn in de discussie ook een aantal andere elementen ter berde gebracht die om verdere uitklaring vragen. Het gaat daarbij in wezen om de vraag in welke mate bepaalde informatie (al dan niet integraal) aan de commissies gecommuniceerd kan/moet worden. Zo bijvoorbeeld de vraag naar de mededeelbaarheid van documenten uit vroegere V.I.-dossiers of van informatie die werd vergaard in het kader van andere procedures (halve vrijheid, voorlopige invrijheidstelling) waarin geen tegensprekelijkheid geldt ¹⁶⁸.

Met betrekking tot het gespecialiseerd advies voor seksuele delinquenten ¹⁶⁹ merkten de V.I.-commissies verder op dat de vereiste van dergelijk voorafgaand advies in de praktijk niet steeds wenselijk/noodzakelijk is ¹⁷⁰. Een gespecialiseerd advies werd door de V.I.-commissie Brussel bijvoorbeeld niet opportuun geacht in een casus waar de gedetineerde weliswaar werd veroordeeld wegens verkrachting, maar niet actief aan de feiten had deelgenomen en een eerder geringe rol speelde ('uitkijkpost') (zie onderstaande casus). De opgelegde wettelijke verplichting leidt volgens de commissies in dergelijke gevallen in feite tot een eerderodeloze verzwaring van de procedure. In de geciteerde casus diende de behandeling van de zaak op de eerste zitting verdaagd te worden omwille van het gebrek aan een gespecialiseerd advies in het dossier (niettegenstaande de commissie dergelijk advies feitelijk niet nodig achtte):

Casus BRUS/V.I.-N/V.I./2:

- SU: We hadden beslist de zaak uit te stellen. Er is (nu) een verslag van een gespecialiseerde dienst. Er was slechts één zedenfeit en U was er niet actief bij betrokken. Er is geen psychopathologie, en het risico op recidive is minimaal. [...]
- VZ: Er is geen specifieke therapie nodig.
Het voorstel is de huidige begeleiding verder te laten lopen.
- [...]
- OM: Ik heb geen bezwaar mits een goede omkadering. (Verwijzend naar de adviezen) De relatie tussen de moeder, betrokkene en zijn vriendin moet goed opgevolgd worden. Ik geef een gunstig advies.
- VZ: U hebt het laatste woord.
- G: Dat is korter dan verleden maand.
- VZ: Ja, ik begrijp dat, maar we moesten dat verslag hebben. Toch heeft de administratie gezorgd voor dit advies.

In een andere casus (bij de V.I.-commissie Antwerpen) stelde zich een gelijkaardige vraagstelling naar aanleiding van een dossier waarbij het seksuele delict reeds vroeger het voorwerp uitmaakte van een vervroegde invrijheidstelling, maar de invrijheidstelling werd ingetrokken wegens nieuwe feiten (van andere aard). Ook hier werd - weliswaar door de gedetineerde en zijn raadsman - de vraag opgeworpen in welke mate een

¹⁶⁷ *Ibidem.*

¹⁶⁸ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

¹⁶⁹ Door de wet van 13 april 1995 (art. 6) werd reeds voorzien dat voor bepaalde strafbare feiten van seksuele aard ten aanzien van minderjarigen een bijzonder advies moest worden opgemaakt. Volgens de nieuwe V.I.-wetgeving wordt voor wat art. 372-378 Sw. betreft evenwel geen onderscheid meer gemaakt naargelang ze al dan niet werden gepleegd op minderjarigen.

¹⁷⁰ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

gespecialiseerd advies/gespecialiseerde begeleiding nog wel noodzakelijk was.

Casus ANTW/V.I./V.I./27:

- OM: Het zal moeilijk zijn om een gewone begeleiding te vinden.
VZ: *(Laat dit noteren op het zittingsblad)*
VZ: U bent akkoord (met een begeleiding) bij een gespecialiseerde dienst?
G: Dit is een veroordeling van 1995. Ik ben toen vrijgekomen. Niemand heeft toen naar iets gekraaid. Nu ben ik terug binnen voor andere feiten, en nu (...).
VZ: Wij moeten de wet toepassen hé.
A: Mijn cliënt wil zeggen dat hij een begeleiding volgde en nu terug een begeleiding (moet volgen).
VZ: *(Laat noteren dat betrokkene vroeger reeds in begeleiding was betreffende seksuele delinquentie)*
A: Mijn cliënt is bereid een gespecialiseerde begeleiding te volgen indien de V.I. wordt toegestaan.

Nog in verband met de categorie van seksuele delinquenten kan - op basis van een vergelijking van de reglementering in verband met de voorlopige invrijheidstelling van seksuele delinquenten en de bepalingen ter zake in de V.I.-wetgeving - bovendien ook worden vastgesteld dat de betreffende regelgeving soms onvoldoende op elkaar is afgestemd. Meer in het bijzonder viseren beide invrijheidstellingsmodaliteiten daar waar het gaat om het gespecialiseerd advies, een verschillende doelgroep. Waar de M.O. nr. 1667/IX van 13 september 1996 een gespecialiseerd advies voorschrijft voor "gedetineerden die (...) veroordeeld zijn voor feiten die vallen onder de toepassing van de wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen en die een totaal aan gevangenisstraffen ondergaan van meer dan één jaar tot en met drie jaar", voorziet de V.I.-wet een verplichting van gespecialiseerd advies "indien de veroordeelde een straf ondergaat voor feiten bedoeld in art. 372-378 van het Strafwetboek (aanranding van de eerbaarheid, verkrachting), of voor feiten bedoeld in art. 379-386ter van het Strafwetboek (ontucht, prostitutie, openbare schennis van de zeden) indien ze gepleegd werden op minderjarigen of met hun deelneming". Dergelijk verschillend toepassingsgebied leidt in de praktijk niet alleen tot onduidelijkheid en verwarring, maar brengt ook problemen met zich mee voor wat het verloop van een (eventuele) V.I.-procedure betreft. Indien geen voorlopige invrijheidstelling wordt toegekend, maar wel een V.I.-procedure wordt opgestart, dient soms - indien het gaat om bepaalde seksuele feiten ten aanzien van meerderjarigen - immers onmiddellijk een gespecialiseerd advies opgemaakt te worden (hetgeen uiteraard tot vertragingen in het verloop van de procedure kan leiden), zoals blijkt uit volgende casus.

Casus ANTW/V.I./V.I./27:

- VZ: We hebben ons beraden over het volgende. Er is een vonnis van de correctionele rechtbank van [...] wegens verkrachting. Dat is een feit zoals omschreven in art. 378 van het Strafwetboek. In de wet van 5 maart 1998, in artikel 3, § 3, 4°, staat dat in het voorstel van de directeur een gespecialiseerd advies aanwezig moet zijn. Dat is niet aanwezig in het dossier.
OM: In het dossier staat dat men dat niet zinvol vond gezien het naderend strafeinde.
VZ: De vraag is of dat dan niet voorzien moet worden. Moet de wet dan niet toegepast worden indien het strafeinde (nadert)? Bovendien bepaalt artikel 5 dat als voorwaarde een begeleiding of behandeling bij een gespecialiseerde dienst opgelegd moet worden. Het CGGZ van X is geen gespecialiseerde dienst.
DIR: Indien er sprake is van verkrachting op een meerderjarige, moet er geen gespecialiseerde begeleiding zijn.
VZ: (Geldt dat) voor het advies of de begeleiding?
SI: U spreekt over de wet van '95. Nu is er de wet van '98. De wet is veranderd.
VZ: Die specificering, dat onderscheid tussen minder- en meerderjarigen, is niet opgenomen in de wet. Dus U meent dat indien we het strafeinde naderen, dat advies niet aanwezig moet zijn?

- DIR: Dat is niet volgens de geest van de wet, maar in dit dossier zou betrokkene vrijgaan bij strafeinde indien het advies gevraagd moest worden. In dit geval gaat het ook om een korte straf, een straf van minder dan drie jaar. Er werd geen voorlopige invrijheidstelling toegestaan omdat er nog een andere zaak zou zijn. Uiteindelijk is gebleken dat er toch geen hangende zaak meer zou zijn. Dat was een fout van het parket. Daarom hebben we niet veel tijd gehad om een advies te vragen.
- VZ: Men had betrokkene eventueel kunnen transfereren naar Hoogstraten waar men over een gespecialiseerde dienst beschikt.
- OM: Ik kan mij hier alleen bij aansluiten. De wet is niet gevolgd, maar er is ook bijna strafeinde. Ik opteer toch voor een meer pragmatische oplossing.

3.2 Onvolledigheid van de V.I.-dossiers

Een aspect dat zeer sterk de aandacht heeft weerhouden van de verschillende V.I.-commissies en op enkele vergaderingen aan de orde van de dag werd gesteld¹⁷¹, heeft betrekking op de (on)volledigheid van de V.I.-dossiers die aan de V.I.-commissies worden overgemaakt, en de rol van diverse betrokken instanties op dit vlak. Hoewel in het kader van dit onderzoek niet werd nagegaan welke dimensie de problematiek van onvolledige dossiers in de praktijk aanneemt (d.w.z. niet werd gekwantificeerd), dient haar belang toch niet onderschat te worden afgaande op de aandacht die eraan werd besteed en de consequenties voor het verdere verloop van de procedure. Een definitieve uitklaring van de verantwoordelijkheden op het vlak van de vervollediging van de dossiers verdient aanbeveling. In de praktijk geeft de onvolledigheid van een V.I.-dossier immers niet zelden aanleiding tot een vertraging van de V.I.-procedure: indien de commissies vaststellen dat het dossier onvolledig is, kunnen de commissies vaak niet anders dan de behandeling van het V.I.-voorstel ter zitting uit te stellen (met name indien het dossier niet vervolledigd kon worden tussen het ogenblik van ontvangst van het dossier en de dag van de zitting)¹⁷². Het probleem van de vertraging in de procedure omwille van onvolledigheid van het dossier kon in een initiële fase na inwerkingtreding van de nieuwe procedure enigszins worden opgevangen door het feit dat het volledige V.I.-dossier (niet enkel het advies van het personeelscollege zoals voorgeschreven door de wet) door de gevangenisdirecties aan de commissies werd overgemaakt¹⁷³: hierdoor beschikten de commissies over de nodige tijd om het dossier desgevallend alsnog te vervolledigen voordat zij het dossier officieel via de DIG zouden ontvangen. Bij schrijven van de directeur-generaal van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen werd evenwel op deze praktijk teruggekomen (schrijven d.d. 26 mei 1999) en werd opnieuw aangeknoopt met de wettelijke bepalingen ter zake: de directeur diende voortaan geen afschrift van het

¹⁷¹ Zie hiervoor: Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999; Vergadering 'Overlegplatform V.I.' d.d. 11 juni 1999

¹⁷² Niettegenstaande in de Memorie van Toelichting werd gesteld dat het advies van de minister (i.c. de penitentiaire administratie) dient bij te dragen tot de kwaliteit en eenvormigheid van de dossiers (Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 19), wordt in de M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 (*Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling - Deel I*) niettemin bepaald dat, wanneer het voorstel van de directeur volgens de DIG onvolledig is, het dossier niet wordt teruggezonden of geen bijkomende vragen worden gesteld. De DIG zal in dit geval in haar advies melding maken van eventuele lacunes in het dossier en het aldus overmaken aan de bevoegde commissie.

¹⁷³ De nieuwe V.I.-wetgeving voorziet dat de binnen de tien dagen nadat het personeelscollege haar advies heeft uitgebracht, het voorstel van de directeur overgemaakt dient te worden aan de minister en aan het parket dat de vervolging heeft uitgeoefend (art. 3, § 4 wet 5 maart 1998). Volgens art. 3, § 1-2 van de wet van 5 maart 1998 wordt de bevoegde commissie op dat ogenblik enkel in kennis gebracht van het advies van het personeelscollege. Aanvankelijk werd evenwel - in afwijking op de wettelijke bepaling ter zake - gesteld dat de directeur ingeval van een positief advies van het personeelscollege (of de opmaak van een voorstel na drie opeenvolgende negatieve adviezen) naast een afschrift van het advies (of alle negatieve adviezen ingeval van drie opeenvolgende negatieve adviezen) een *afschrift van het volledige*

V.I.-dossier meer over te maken aan de V.I.-commissie (doch enkel het advies), en de V.I.-commissie zou het volledige V.I.-dossier - zoals wettelijk voorgeschreven - ontvangen via de DIG¹⁷⁴. Dit impliceert uiteraard ook dat de commissies actueel vaak over zeer weinig tijd beschikken om het dossier indien nodig vóór de gefixeerde zittingsdatum nog te vervolledigen. Een uitstel van de behandeling ter zitting is in dergelijke gevallen dan ook de meest waarschijnlijke beslissing.

Dossierstukken die - luidens de mededelingen van de V.I.-commissies ter zake - vaak ontbreken zijn de uiteenzetting der feiten, de afschriften van vonnissen en arresten (vaak enkel uittreksels aanwezig), en, in sommige gevallen ook de slachtofferinformatie (in de gevallen waarin dit uiteraard vereist is). In eerste instantie gaat het om informatie die de gevangenen dienen te verkrijgen van de betrokken lokale parketten (uiteenzetting der feiten, afschriften vonnissen en arresten). In bepaalde gevallen ontbreekt - zoals eerder ook reeds werd aangegeven - ook een gespecialiseerd advies voor seksuele delinquenten.

3.2.1 Afschriften van vonnissen en uiteenzetting der feiten

Waar het ontbreken van de afschriften en vonnissen in de V.I.-dossiers voor een deel verklaard kan worden vanuit de vroegere V.I.-praktijk (waar geen volledige afschriften bij het voorstel gevoegd dienden te worden) en de overgang naar het nieuwe systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling, zou men op termijn redelijkerwijze mogen verwachten dat de gevangenen in een vroegere fase van de detentie over deze stukken zullen beschikken. Afgezien nog van het feit dat de V.I.-wet deze informatie verplicht stelt, zijn de bedoelde dossierstukken (afschriften van vonnissen en arresten) vanuit inhoudelijk oogpunt van cruciaal belang voor de besluitvorming inzake V.I. Zo stellen de commissies onder meer dat de daarin opgenomen informatie hen toelaat de ernstgraad van de feiten te beoordelen, de motivering van de straf te kennen, eventuele onverenigbaarheden vast te stellen (bijv. of de voorzitter-magistraat van de V.I.-commissie in de betreffende zaak kan zetelen), bijkomende info te verkrijgen met betrekking tot de slachtoffers en burgerlijke partijen, en de V.I.-voorwaarden adequaat af te stemmen op eventuele probatie-voorwaarden¹⁷⁵. Met betrekking tot dit laatste aspect konden trouwens een aantal interessante casussen worden geobserveerd, o.m. bij de V.I.-commissie Antwerpen:

Casus ANTW/V.I.-N/V.I./2:

- SI: Is er al beslist dat je in [residentiële instelling] terecht kan?
G: Ja, die beslissing is genomen. Maar, er wordt nu nog gewerkt aan de motivatie. Je moet er ook willen blijven.
VZ: Ga je eerst naar het crisisopvangcentrum, en dan naar [residentiële instelling]?
G: Ja, eerst naar het CIC, en dan naar het dagcentrum (of de) therapeutische gemeenschap.
Ik zal wel geen zes weken meer moeten verblijven in het CIC. Gezien ik vanuit de gevangenis word opgenomen, (ik ben al) clean.
SU: Je hebt al een paar keer geprobeerd, maar blijkbaar loopt het snel mis. Heb je daar een verklaring voor?
G: Ik ben één keer in de psychiatrie geweest, zes weken. Nu gebruik ik niet meer. Vroeger was ik jong, nu (heb ik) geleerd.

VI-dossier diende over te maken aan de bevoegde commissie (M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999).

¹⁷⁴ In de praktijk blijkt deze richtlijn evenwel niet helemaal nagevolgd te worden: sommige strafinrichtingen zenden immers nog steeds de volledige dossiers door naar de bevoegde V.I.-commissie (Mondelinge mededeling V.I.-commissie Antwerpen, 24 november 1999).

¹⁷⁵ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Antwerpen (3 juni 1999).

SI: Zou je de voorwaarde kunnen naleven het programma volledig te voldoen, inclusief de nazorg?

G: Daarom wil ik nog niet direct die stap zetten.

VZ: Je bent nog niet zeker in [residentiële instelling], maar je bent wel bereid iets anders te zoeken indien je daar niet opgenomen zou kunnen worden.

G: Ja, [residentiële instelling] is de zwaarste uit de hele serie. Achttien maanden is niets in vergelijking met vier jaar. Dat is twaalf maanden TG.

SU: Indien je V.I. (krijgt), zal de proeftijd langer zijn dan de straf die je nu nog moet uitzitten.

G: Ja maar ik heb ook nog negen maanden probatie.

VZ: Ja, in de TG is er een beter aanbod. In de gevangenis kan men nooit dergelijk aanbod geven.

SI: In het vonnis staat dat er een residentiële opname in [residentiële instelling] moet gebeuren. Dat is een probatievoorwaarde.

VZ: De voorwaarden moeten op elkaar afgestemd zijn.

Wat de uiteenzetting der feiten betreft, werd elders voorgesteld dit document niet meer verplicht te stellen in de minder ernstige gevallen, maar slechts in bepaalde gevallen een uiteenzetting der feiten te vereisen die nuttige gegevens moet bevatten; een afschrift van de vonnissen/arresten zou evenwel steeds aanwezig moeten zijn¹⁷⁶.

3.2.2 Slachtofferinformatie

De verklaring voor het feit dat de (in bepaalde gevallen) wettelijk voorgeschreven slachtofferinformatie¹⁷⁷ soms ontbreekt, is niet geheel duidelijk en kon binnen het bestek van dit onderzoek niet verder worden achterhaald. Mogelijkerwijze gaat het hier om een onvoldoende bekendheid met de nieuwe wetgeving (niettegenstaande de duidelijke instructies van het College van Procureurs-generaal) of om tijdsdruk. Gezien deze informatie verplicht bij het dossier gevoegd dient te zijn, wordt de behandeling van het voorstel tot V.I. - indien de commissies tussen het ogenblik waarop zij het dossier ontvangen vanwege de DIG en de datum waarop de zitting is gefixeerd het dossier niet kunnen aanvullen met de vereiste slachtofferinformatie - verdaagd naar een latere zitting (na eventueel een deel van de debatten gevoerd te hebben).¹⁷⁸ Dit impliceert uiteraard ook dat volgens de huidige stand van de V.I.-wetgeving niet verhinderd kan worden dat de V.I.-procedure wordt geblokkeerd. Er is op dit verband immers geen enkele sanctie voorzien bij overschrijding van de wettelijk voorgeschreven termijnen.

Casus GENT/V.I./UITST/1:

VZ: Er is één probleem in Uw dossier. Men is wettelijk verplicht het slachtoffer te contacteren. In Uw dossier is dat niet gebeurd. Op 13/7 zal dat stuk binnen zijn. [...] Door het ontbrekend stuk kunnen we pas een beslissing nemen van zodra dat stuk er is.

[...]

VZ: Jij mag niet het slachtoffer worden van het laattijdige stuk. Het probleem kan wel zijn dat het slachtoffer gehoord wenst te worden. We zullen de zaak uitstellen tot 14/7. Het kan zijn dat de commissie op 14/7 zelf uitspreekt ("op de banken"). De zaak wordt in voortzetting gezet.

Naar de wettelijk voorziene categorieën van slachtoffers toe wordt vanuit de praktijk vastgesteld dat, waar de vereiste slachtofferinformatie wel beschikbaar is, het vooral gaat over de categorie van slachtoffers waarbij

¹⁷⁶ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking O.M. V.I.-commissie Brussel).

¹⁷⁷ Naast haar eigen advies, dient het parket in de door de Koning bepaalde gevallen ook inlichtingen in te winnen over eventuele bijzondere voorwaarden voor de invrijheidstelling die in het belang van het slachtoffer opgelegd kunnen worden (art. 3, § 4 wet 5 maart 1998).

¹⁷⁸ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Antwerpen (3 juni 1999); Vorming der magistraten, Ministerie van Justitie, 7 december 1999 (uiteenzetting voorzitter V.I.-commissie Antwerpen).

het parket wettelijk verplicht is inlichtingen bij hen in te winnen. In dit verband stelde zich de vraag in welke mate andere slachtoffers wel voldoende geïnformeerd zijn over de mogelijkheid dat zij zich kunnen manifesteren (tweede categorie)¹⁷⁹, en of de parketten op dit vlak geen meer (pro)actieve rol dienen te spelen.¹⁸⁰ Voor wat de eerste categorie van slachtoffers betreft, werd daarenboven opgemerkt dat de lijst van misdrijfcategorieën eerder arbitrair is samengesteld. Er zijn immers ook nog andere misdrijven die ernstige traumatische gevolgen kunnen hebben voor het slachtoffer (bijv. brandstichting bij nacht in een bewoond huis): weliswaar kunnen slachtoffers van dergelijke misdrijven eventueel wel verzoeken om gehoord of geïnformeerd te worden (tweede categorie), maar zij dienen daartoe zelf het initiatief te nemen.¹⁸¹ Ook werden vragen gesteld bij het feit dat de commissie binnen het kader van de V.I.-procedure ook nog beslissingen dient te nemen met betrekking tot het direct en legitiem belang van slachtoffers die wettelijk gezien al verplicht bevraagd dienen te worden door het parket (eerste categorie).¹⁸²

3.2.3 Afwezigheid van een gespecialiseerd advies voor seksuele delinquenten

In de praktijk blijkt eveneens dat soms geen gespecialiseerd advies voor seksuele delinquenten in het dossier aanwezig is. Voor de V.I.-commissies stelde zich in dit verband de vraag of men bij afwezigheid van een advies van een gespecialiseerde dienst eventueel een andere *persoon* zou kunnen aanduiden of toch een beslissing kan nemen zonder gespecialiseerd advies¹⁸³. Waar zich volgens de commissie Antwerpen hier de vraag stelt naar de onontvankelijkheid van het voorstel, en de gevangenen in dit geval (wanneer de commissie het voorstel niet ontvankelijk verklaart) dienen te reageren, bestaat volgens de commissie Brussel echter het gevaar dat men uiteindelijk niet reageert en dat de procedure als zodanig wordt geblokkeerd. De moeilijkheid is soms ook dat er in het dossier wel een PSD-advies aanwezig is dat men in feite als een gespecialiseerd/deskundig advies mag beschouwen, maar dat de betrokken PSD niet erkend is als een gespecialiseerde dienst (conform het Samenwerkingsakkoord). Vaak is er in dergelijk geval ook al een begeleiding lopende, maar kan de

¹⁷⁹ In dit verband kan wel verwezen worden naar een project dat met subsidies van de Koning Boudewijnstichting werd uitgevoerd door de Koninklijke Commissie der Beschermingscomités in samenwerking met de Katholieke Universiteit Leuven, en waarbij werd beoogd ten behoeve van slachtoffers een brochure samen te stellen over de problematiek van de uitvoering van de gevangenisstraf. Deze officiële publicatie van deze brochure kan eerstdaags worden verwacht.

¹⁸⁰ Vorming der magistraten, Ministerie van Justitie, 7 december 1999 (uiteenzetting voorzitter V.I.-commissie Antwerpen).

¹⁸¹ Vorming der magistraten, Ministerie van Justitie, 7 december 1999 (uiteenzetting voorzitter V.I.-commissie Antwerpen).

¹⁸² Vorming der magistraten, Ministerie van Justitie, 7 december 1999 (uiteenzetting voorzitter V.I.-commissie Antwerpen).

¹⁸³ Vergelijk volgende bepalingen:

Art. 3, § 3, 4° wet 5 maart 1998 (V.I.-wet): [Het V.I.-voorstel omvat] "*indien de veroordeelde een straf ondergaat voor feiten bedoeld in de artikelen [...], het gemotiveerd advies van een dienst die in de begeleiding of behandeling van seksuele delinquenten is gespecialiseerd.*"

Art. 3 Samenwerkingsakkoord: "*De gespecialiseerde psychosociale teams* [d.i. équipes binnen de strafinrichtingen] vervullen volgende taken: [...]; 3° verlenen van advies inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling van veroordeelden [...] ten behoeve van de bevoegde overheid; [...]."

Art. 9 Samenwerkingsakkoord: "*De gespecialiseerde voorzieningen* [d.i. externe voorzieningen] vervullen de hiernavolgende taken: 1° advies verlenen inzake daders van seksueel misbruik die vallen onder één van de regelingen [waaronder de voorwaardelijke invrijheidstelling], zonder afbreuk te doen aan de taak van de gespecialiseerde psychosociale teams werkzaam in de strafinrichtingen [...];", en art. 10 Samenwerkingsakkoord: "*Een gespecialiseerde voorziening kan weigeren op een verzoek om adviesverlening in te gaan [...].*"

begeleidingsdienst (deontologisch gezien) geen advies geven.¹⁸⁴ Met betrekking tot de bedoelde adviesverlening door de intra-penitentiaire gespecialiseerde equipes stelt de problematiek zich niet enkel in kwantitatieve termen (caseload), maar ook in kwalitatief opzicht: ingevolge mutaties werden leden van gespecialiseerde equipes overgeplaatst naar strafinrichtingen waar geen gespecialiseerde dienst aanwezig is, waardoor gespecialiseerde teams vaak ook niet langer over gekwalificeerd personeel beschikken.¹⁸⁵

4 Naleving van de wettelijk voorziene termijnen

De snelheid waarmee V.I.-dossiers de procedure doorlopen, wordt - zoals in de voorgaande paragraaf ook reeds werd aangehaald - deels bepaald door de mate waarin men er in slaagt volledige dossiers aan de commissies over te maken. Evenzeer determinerend voor de afhandelingssnelheid is de termijn waarbinnen de adviesprocedure wordt afgerond. De wetgever heeft op dit vlak enkele maximumtermijnen vastgesteld, zij het dat de overschrijding van deze termijnen nergens gesanctioneerd wordt.

Onderstaande tabel geeft (op basis van geregistreeerde gegevens met betrekking tot de dossiers waarbij observaties werden verricht) een overzicht weer van de gemiddelde duur van de adviesprocedure (termijn tussen de zitting van het personeelscollege en de ontvangst van het V.I.-dossier door de commissies), de standaarddeviatie (d.i. de gemiddelde afwijking van de geobserveerde termijnen ten opzichte van het gemiddelde) en de geobserveerde minimum- en maximumtermijnen.

Tabel 7: Gemiddelde, minimum- en maximumduur van de adviesprocedure (dagen)

	Gemiddelde	SD	Min.	Max.	N
Antwerpen	87,0	13,8	66	131	29
Brussel	110,5	22,4	61	143	30
Gent	111,2	22,8	68	141	25

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

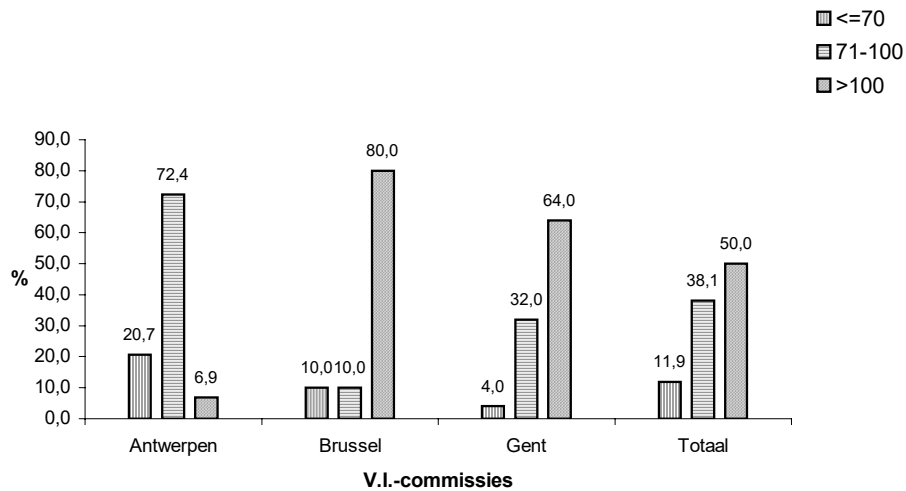
Zoals uit deze tabel kan worden afgelezen, bedraagt de gemiddelde duur van de adviesprocedure tussen de 87 (Antwerpen) en 111 dagen (Brussel/Gent), met een minimumduur tussen de 60-70 dagen, en een maximumduur rond de 130-140 dagen.

Globaal genomen kon de adviesprocedure slechts in één op de tien dossiers binnen de wettelijk voorziene termijn van 70 dagen worden afgerond. In de helft van de dossiers werd een vertraging van meer dan één maand (categorie > 100 dagen) vastgesteld. De vertraging binnen de adviesprocedure blijkt evenwel erg te variëren naargelang de V.I.-commissie die wordt gevat, met name is voor de dossiers van de commissie Antwerpen sprake van een eerder minimale vertraging (slechts in 6,3% van de gevallen bedroeg de vertraging meer dan één maand).

¹⁸⁴ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

¹⁸⁵ Vergadering 'Overlegplatform V.I.' d.d. 11 juni 1999.

Duur van de adviesprocedure (naar tijdscategorieën; in dagen)

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

De belangrijke vertraging die kan worden vastgesteld in de behandeling van de dossiers op het niveau van de adviesprocedure - wettelijk werd een maximale duur van twee maanden en tien dagen voorzien (d.i. 70 dagen)¹⁸⁶ - verdient alleszins de nodige aandacht, en werd trouwens op diverse overlegmomenten en ter gelegenertijd ook in de media uitvoerig becommentarieerd¹⁸⁷. Een opstopping van de procedure kan niet alleen veiligheidsproblemen creëren binnen de strafinrichtingen (omwille van de onduidelijkheid over de toekomst en de onrust die ermee gepaard gaat)¹⁸⁸. Vertragingen in de (advies)procedure hebben vaak ook als gevolg dat bepaalde dossierinformatie achterhaald is op het ogenblik dat de zaak wordt behandeld voor de V.I.-commissie (zoals blijkt uit onderstaande casus)¹⁸⁹.

Casus BRUS/V.I./V.I./13:

(Datum zitting: augustus 1999)

DIR: Het is een voorbeeldige gedetineerde. De penitentiaire verlopen zijn goed verlopen. Ik kan enkel positief zijn. Het enige probleem was de woonst. Dat is nu gedeeltelijk opgelost. We pleiten wel voor budgetcontrole en een verbod op contact met medeplichtigen.

MA: In verband met de woning heb ik telefonisch contact gehad met de zus en heb ik bevestiging gekregen. Op het vlak van tewerkstelling pleit ik voor een ernstige controle. Ik heb gehoord dat het niet voor 100% zeker is.

VZ: Wat moeten we daaronder verstaan?

A: De brief - met de bevestiging - dateert van maart.

De hier geschetste situatie vertoont trouwens veel gelijkenis met de ervaring die o.m. ook werd opgedaan bij de aanloop naar de hervorming van

¹⁸⁶ Binnen de twee maanden na ontvangst van het voorstel van de directeur (die dit voorstel binnen de 10 dagen na de zitting van het personeelscollege aan de minister dient over te maken), dient de minister (i.c. de Dienst Individuele Gevallen) het voorstel van de directeur samen met zijn advies en met dit van het parket (de parketten) over te maken aan de bevoegde commissie (art. 3, § 5 wet 5 maart 1998).

¹⁸⁷ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999 en 19-20 oktober 1999; Vergadering 'Overlegplatform V.I.' d.d. 11 juni 1999 en 24 september 1999; De Morgen, 12 augustus 1999; Le Soir, 18-19 september 1999, De Standaard, 4 november 1999; De Morgen, 4 november 1999.

¹⁸⁸ Vergadering 'Overlegplatform V.I.', d.d. 11 juni 1999 (opmerking commissie Gent).

¹⁸⁹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999; Vergadering 'Overlegplatform V.I.' d.d. 24 september 1999 (opmerking commissie Luik).

het V.I.-systeem in Engeland en Wales. Zo stelde de *Carlisle Committee*, belast met het onderzoek naar de kritieken op het V.I.-systeem, in 1988 in haar rapport dat vertragingen in de procedure nefaste gevolgen kunnen hebben en daarom ook de nodige aandacht verdienen, nl. "(...) *the time taken to process those cases which have to be reviewed by the Parole Board mean[s] that the system always seems to be struggling to keep up with itself. Sometimes it fails and prisoners have no news of their fate when their parole eligibility date arrives.*"¹⁹⁰ In hun studie naar het functioneren van het V.I.-stelsel vóór de hervormingen van het systeem, geïntroduceerd met de *Criminal Justice Act* van 1991, hun ingang vonden in de praktijk, constateerden Hood en Shute (1994) op grond van hun observaties dat vertragingen in de procedure een belangrijk probleem vormden, en soms een dermate grote omvang aannamen dat zij de besluitvorming erg bemoeilijkten: "*Delays of this kind make the parole decision even harder, because many of the reports in the dossier will be out of date by the time the case comes to be considered by the Board.*"¹⁹¹

Gezien de in het kader van ons eigen onderzoek geobserveerde zittingen betrekking hebben op dossiers die in de aanvangsfase van de nieuwe V.I.-procedure werden behandeld en er in de wet met betrekking tot het verloop van de adviesprocedure geen specifieke overgangsbepalingen werden ingeschreven - waardoor in maart '99 een omvangrijk aantal dossiers aan de DIG voor advies werden overgemaakt -, dient voor een correcte inschatting de duur van de adviesprocedure opnieuw geëvalueerd te worden. Blijkens cijfers die ter zake door de DIG zelf worden verspreid ('Overzicht Expert Advies'), blijkt de situatie zich op dit vlak intussen wel genormaliseerd te hebben¹⁹².

¹⁹⁰ *Report of the Review Committee*, Cm 532, HMSO, 1988, paragraaf 192 (geciteerd in: Hood, R. en Shute, S., *Parole in Transition. Evaluating the Impact and Effects of Changes in the Parole System. Phase One. Establishing the Base-Line*, Occasional Paper No. 13, Centre for Criminological research, University of Oxford, 1994, p. 52).

¹⁹¹ Hood, R. en Shute, S., *Parole in Transition. Evaluating the Impact and Effects of Changes in the Parole System. Phase One. Establishing the Base-Line*, Occasional Paper No. 13, Centre for Criminological research, University of Oxford, 1994, p. 52-53.

¹⁹² Hierbij moet nochtans worden opgemerkt dat de data die bij de opmaak van de statistiek worden gehanteerd, een licht vertekend (lees: ietwat rooskleuriger) beeld (kunnen) geven. Zoals ook in de - in het kader van dit onderzoek verrichte - dossieranalyse (in het expertadvies: rubriek 'verificatie van de termijnen') kon worden vastgesteld, wordt de termijn van twee maanden waarbinnen de minister van Justitie zijn advies dient te geven, (voor de berekening van de termijn waarbinnen het advies aan de commissie overgemaakt dient te worden) blijkbaar niet berekend vanaf de werkelijke aankomst van het dossier bij de DIG. Opmerkelijk is immers dat er zich tussen de datum van verzending van het dossier door de directeur en de datum van ontvangst van het dossier door de DIG vaak twee tot drie weken situeren. Zie in dit verband ook: Vergadering 'Overlegplatform V.I.' d.d. 13 december 1999 (agendapunt nr. 16).

AFDELING II

DE BESLUITVORMINGSPROCEDURE INZAKE V.I.

1 De V.I.-toelaatbaarheidsvoorwaarden

1.1 De tijdsvoorwaarden en het Verdrag van Straatsburg inzake de overbrenging van gevonnisse personen (21 maart 1983)

Met betrekking tot de objectieve toelaatbaarheidsdrempel (de tijdsvoorwaarden) werd in de Memorie van Toelichting gepreciseerd dat deze als relatief laag kan worden beschouwd, maar dat daarbij ook rekening moet worden gehouden met het feit dat rechters bij de straftoemeting riskeren te anticiperen op de mogelijkheden van vervroegde vrijstelling, én met de duur van de straffen die in België worden opgelegd.¹⁹³

Krachtens het Verdrag inzake de overbrenging van gevonnisse personen (ondertekend te Straatsburg op 21 maart 1983) en de wet van 23 mei 1990 inzake de overbrenging tussen Staten van de gevonnisse personen, kunnen evenwel ook in het buitenland uitgesproken straffen in België ten uitvoer worden gelegd. In een eerder uitzonderlijke casus die in het kader van het onderzoek kon worden geobserveerd, en waarbij een V.I.-voorstel werd behandeld van een in Nederland gevonnisse gedetineerde, stelde de betrokken commissie zich de vraag naar de opportuniteit van de toepassing van eenzelfde toelaatbaarheidsdrempel als deze die geldt voor in België berechte gedetineerden. Met name werd hierbij gewezen op het feit dat de (in Nederland) opgelegde strafduur korter was dan men bij een berechting in België verwacht zou mogen hebben, en dat de toelaatbaarheidsdrempel voor vervroegde invrijheidstelling in Nederland pas op 2/3 van de straf is gesitueerd (tegenover 1/3 in België). Niettegenstaande deze overwegingen wettelijk gezien uiteraard niet in aanmerking mogen worden genomen bij de besluitvorming inzake V.I. (en trouwens ook niet meespeelden bij de uiteindelijke beslissing van de commissie), meende de betrokken commissie niettemin dat bepaalde in het buitenland gevonnisse gedetineerden die via toepassing van het verdrag (al dan niet doelbewust) voor uitvoering van hun straf in België opteren en als zodanig onder de (gunstigere) Belgische V.I.-regeling komen te vallen, "dubbel beloond" kunnen worden (m.n. op het niveau van zowel de straftoemeting - via berechting in het buitenland - als de strafuitvoering - via detentie in België).

In de Belgische V.I.-wetgeving werd in dit verband alleszins geen enkel corrigerend mechanisme voorzien. Art. 10 van de wet van 23 mei 1990 inzake de overbrenging tussen Staten van de gevonnisse personen bepaalt weliswaar dat de procureur des Konings - indien de in het buitenland uitgesproken straf naar aard en duur niet overeenstemt met die welke voor dezelfde feiten in de Belgische wet (niet straftoemetingspraktijk!) is vastgesteld - de zaak aanhangig dient te maken bij de rechtbank van eerste aanleg en een

¹⁹³ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 12.

aanpassing van de straf dient te vorderen aan die welke in de Belgische wet is vastgesteld voor een misdrijf van dezelfde aard. Maar de in het buitenland uitgesproken straf kan geenszins worden verzwaard.

2 De behandeling van het voorstel inzake V.I.

2.1 Voorbereiding van de zitting

Binnen de (Nederlandstalige) V.I.-commissies worden de V.I.-dossiers bij binnenkomst evenredig en op toevallige wijze verdeeld onder de drie commissieleden. Het commissielid aan wie het dossier werd toegewezen is de zgn. "dossiërtitularis" die o.m. ook instaat voor de verdere opvolging van de V.I. De dossiers worden ter voorbereiding van de zitting (uiteraard) wel door alle commissieleden gelezen. Hierbij worden diverse hulpmiddelen gehanteerd. Bij de V.I.-commissie Antwerpen worden bijvoorbeeld *standaardfiches* (fiche titularis, fiche niet-titularis) gebruikt (de fiches niet-titularis worden evenwel niet meer systematisch gebruikt) (zie *bijlage*); een gelijkaardig schema wordt binnen de V.I.-commissie Brussel opgemaakt door de dossiërtitularis (zie *bijlage*). Ter voorbereiding van de zitting wordt ten behoeve van de commissieleden en het openbaar ministerie soms ook een *mini-dossier* samengesteld (bijvoorbeeld in de V.I.-commissie Antwerpen) dat volgende documenten omvat: de opsluitingsfiche, het berekeningsblad (DADET), het PSD-verslag, het advies van het personeelscollege, het advies van de DIG, en het reclasseringsplan. In de V.I.-commissie Brussel wordt niet met mini-dossiers gewerkt maar maakt elk commissielid persoonlijk copies uit het dossier.¹⁹⁴

2.2 Fixering van de zitting

Volgens art. 4, § 1 wet 5 maart 1998 dient de behandeling van het voorstel inzake voorwaardelijke invrijheidstelling plaats te vinden op de eerste nuttige zitting na ontvangst van het dossier vanwege de minister (i.c. de DIG).

2.2.1 Gemiddelde tijd tussen de datum ontvangst van het dossier en de zittingsdatum

Over het algemeen worden de dossiers door de commissies vrij snel voor behandeling ter zitting gefixeerd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gemiddelde duur, de standaarddeviatie en de minimum- en maximumtermijnen waarbinnen de zittingen na ontvangst van het V.I.-dossier vanwege de DIG plaatsvinden.

¹⁹⁴ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

Tabel 8: Gemiddelde, minimum- en maximumtermijn tussen ontvangst van het dossier en de behandeling ter zitting* (dagen)

	Gemiddelde	SD	Min.	Max.	N
Antwerpen	18,5	4,5	12	33	31
Brussel	24,5	12,8	12	49	29
Gent	21,8	3,5	17	27	19

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

* Het gaat hier enkel om dossiers die voor een eerste behandeling werden gefixeerd, d.w.z. exclusief gefixeerde dossiers na een eerdere beslissing tot uitstel.

2.2.2 Fixering van onvolledige dossiers

Rekening houdend met de problematiek van vaak onvolledige dossiers stelde zich binnen de (Nederlandstalige) V.I.-commissies de vraag in welke mate onvolledige dossiers onmiddellijk gefixeerd zouden moeten worden, m.a.w. dienen onvolledige dossiers eerst aangevuld te worden alvorens een zittingsdatum kan worden bepaald? De V.I.-commissies waren, vanuit de overweging dat men 'niet mag spelen met de tijd van de gedetineerde', unaniem van oordeel dat alle dossiers (al dan niet volledig) gefixeerd moeten worden voor behandeling op de eerst nuttige zitting.¹⁹⁵

Waar in de beginfase na inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-procedure de V.I.-dossiers (en niet enkel de adviezen) door de gevangenisdirecties aan de V.I.-commissies werden overgemaakt¹⁹⁶, kon men de resterende tijd (tussen ontvangst van het dossier van de gevangenisdirectie en de ontvangst van het dossier van de DIG - d.i. met de bijkomende adviezen van de DIG en de lokale parketten - of de uiteindelijke behandeling van de zaak) nuttig besteden om ontbrekende informatie op te vragen en/of inhoudelijke interventies te doen (bijv. aanstellen van een deskundige¹⁹⁷). Een onmiddellijke inhoudelijke interventie naar de PSD toe werd door de commissies evenwel niet aangewezen geacht omdat op die wijze ook het advies van de DIG zou worden beïnvloed.¹⁹⁸ Het feit dat de volledige V.I.-dossiers momenteel niet meer rechtstreeks vanuit de gevangenis aan de V.I.-commissies worden overgemaakt (maar via de DIG bij de commissies toekomen, zoals trouwens ook wettelijk voorzien is), maakt dat er voor de V.I.-commissies vaak onvoldoende tijd rest om de dossiers te vervolledigen vóór de datum waarop de behandeling van de zaak is voorzien. Meestal wordt de behandeling van de zaak door de commissies ter zitting uitgesteld (voor een maximale periode van twee maanden). In het licht van een streven naar een snelle afhandeling van de procedure is een definitieve uitklaring van de verantwoordelijkheden met betrekking tot de vervollediging van de V.I.-dossiers (wettelijke regeling) bijzonder aangewezen.

¹⁹⁵ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

¹⁹⁶ De M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999 gaf een ruimere omschrijving dan hetgeen in de wet wordt gesteld met betrekking tot de informatie die de V.I.-commissie ontvangt naar aanleiding van de behandeling van de zaak door het personeelscollege, nl. in geval van een positief advies werd een afschrift van dit advies samen met het volledige V.I.-dossier aan de bevoegde commissie overgemaakt.

¹⁹⁷ De V.I.-wet stelt dat de commissie 'te allen tijde' een deskundige kan aanstellen.

¹⁹⁸ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

¹⁹⁹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

2.3 Oproeping voor de zitting

De veroordeelde (art. 5 en 10 K.B. 10 februari 1999), de directeur van de strafinrichting (art. 5 K.B. 10 februari 1999), het openbaar ministerie bij de commissie (art. 5 K.B. 10 februari 1999), en, in voorkomend geval, het slachtoffer (art. 4 wet 5 maart 1998) en andere personen (art. 5 K.B. 10 februari 1999), dienen minstens tien dagen vóór de zitting opgeroepen te worden.

Het feit dat de slachtofferinformatie soms niet in het V.I.-dossier aanwezig is en de commissie (via tussenkomst van het aan de commissie verbonden lid van het openbaar ministerie) in dit geval soms pas vrij laat het dossier kan vervolledigen, maakt dat het slachtoffer in bepaalde gevallen niet binnen de door de wet voorgeschreven tijdslimieten voor de zitting kon worden uitgenodigd.²⁰⁰ Anderzijds is het in uitzonderlijke gevallen ook voorgekomen dat een gedetineerde niet binnen de termijn van tien dagen voor de zitting werd opgeroepen: in dergelijk geval werd aan de gedetineerde gevraagd of hij vrijwillig voor de commissie wenste te verschijnen.

Casus GENT/V.I./V.I./5:

VZ: (Verifieert identiteit)

[...]

VZ: Normaal moeten wij U 10 dagen voor de zitting verwittigen. In uw dossier zijn er dat uiteindelijk maar 9 geweest. Daarom moet ik U vragen of U bereid bent vrijwillig te verschijnen.

G: Ja.

2.4 Plaats van de zitting

2.4.1 Wettelijke bepalingen

Met uitzondering van de zaken waarvoor de zitting dient plaats te vinden in de strafinrichting, houdt de commissie zitting op haar zetel (art. 4, § 1 K.B. 10 februari 1999), of in een justitiehuis (zoals aangevuld door art. 1 K.B. 28 oktober 1999). Deze uitzonderingen hebben betrekking op de procedure in verband met de al dan niet toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling (art. 4, § 1 wet 5 maart 1998: zitting in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat, behoudens uitzondering) en de procedure met betrekking tot de herroeping, schorsing of herziening van de V.I. (art. 10, § 2 wet 5 maart 1998: in de strafinrichting waar de zitting zal plaatsvinden).

2.4.2 De plaats van de zitting en de problematiek van transfers

De gevangenis waar de veroordeelde op het ogenblik van de zitting verblijft, dient duidelijk onderscheiden te worden van de gevangenis van waaruit het V.I.-voorstel werd geformuleerd (en waardoor de bevoegde commissie wordt bepaald). Vanuit de (Nederlandstalige) V.I.-commissies werd het verkieslijk geacht de veroordeelde, van zodra een voorstel tot V.I. is opgemaakt, te behouden in de strafinrichting van waaruit het voorstel werd opgemaakt.²⁰¹ Dit standpunt werd trouwens ook ingenomen in de M.O. nr. 1697 van 6 april 1999. De onderrichtingen ter zake bepalen dat, behoudens

²⁰⁰ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking V.I.-commissie Antwerpen).

²⁰¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

akkoord van de DIG, geen overbrengingen meer worden toegestaan vanaf het ogenblik dat er een positief advies is van het personeelscollege. Overplaatsingen omwille van disciplinaire moeilijkheden, e.d. zijn volgens de instructies (uiteraard wel mogelijk maar zijn) eerder uitzondering dan regel.

Voor wat de problematiek met betrekking tot gedetineerden die worden overgeplaatst naar een andere strafinrichting voor uitvoering van een maatregel van halve vrijheid betreft, meenden de commissies dat een mogelijke oplossing er in zou kunnen bestaan te bepalen dat de betrokken gedetineerde (onder halve vrijheid) zich dient te verplaatsen naar een (door de commissie nader bepaalde) strafinrichting die onder de bevoegdheid van de betrokken commissie ressorteert.²⁰² In de praktijk wordt door de commissie Antwerpen in dit verband bij de lokale gevangenisdirectie gepeild naar de mogelijkheid van de gedetineerde om zich zelf te verplaatsen naar de strafinrichting waar de zitting zal doorgaan. Bij de andere commissies wordt aan de plaatselijke gevangenisdirectie gevraagd betrokkene naar de strafinrichting (vanwaar het voorstel tot V.I. werd gedaan) te doen overbrengen (o.m. ook met het oog op de inzage van zijn dossier). De problematiek in verband met de transfers stelt zich evenwel veel scherper met betrekking tot de lopende begeleidingen, meer in het bijzonder daar waar er sprake is van een voorlopige aanhouding of een aanhoudingsmandaat in het kader van de wet op de voorlopige hechtenis. Enerzijds dient rekening gehouden te worden met het feit dat de gedetineerde ook ter beschikking moet worden gehouden van de lokale gerechtelijke autoriteiten, anderzijds heeft de concrete organisatie van de transfers (nl. de overbrenging naar de strafinrichting enkele dagen voor de zitting met het oog op de inzage van het dossier, en de terugkeer na afloop van de zitting) ook implicaties op het vlak van de termijn die de gedetineerde uiteindelijk ter beschikking staat om een eventuele "alternatieve" reclassering uit te werken. De commissie moet in geval van voorlopige aanhouding immers beslissen binnen één maand na dit bevel: o.m. door de overbrengingen - alleszins wanneer dit gebeurt via de reguliere gevangenstransfer - kan kostbare tijd verloren gaan om een nieuwe reclassering uit te werken (*infra*).

2.5 Inzage dossier

Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen vóór de zitting voor inzage ter beschikking gehouden van de veroordeelde en zijn raadsman (art. 4, § 2 wet 5 maart 1998).

2.5.1 Inzage dossier in geval van halve vrijheid

De V.I.-commissies bepalen, binnen de grenzen van de wet uiteraard, waar de behandeling van de zaak zal plaatsvinden. De behandeling van het voorstel tot V.I. wordt in principe behandeld in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat (art. 4, § 1 wet 5 maart 1998), zij het dat de commissie uitzonderlijk kan beslissen de zaak elders (dan in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat) te behandelen (art. 4, § 1 wet 5 maart 1998; art. 4, § 1 K.B. 10 februari 1999). In geval aan een veroordeelde een halve vrijheid werd toegekend, vindt de zitting

²⁰² Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

plaats in de gevangenis die door de V.I.-commissie wordt aangeduid (de gevangenis van waaruit het V.I.-voorstel werd geformuleerd).

Met betrekking tot de inzage van de dossiers hanteren de V.I.-commissies een enigszins verschillende praktijk. De inzage van het dossier gebeurt in de strafinrichting waar de gedetineerde verblijft op het ogenblik van de oproeping voor de zitting (V.I.-commissie Antwerpen; d.i. tien dagen vóór de zitting), of waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden (V.I.-commissie Gent/Brussel: gevraagd wordt de gedetineerde minstens vier dagen vóór de zitting te transfereren naar de betrokken inrichting m.o.o. de inzage van zijn dossier).

2.5.2 Bijstand door een (vertrouwens)persoon

In de M.O. nr. 1697 van 6 april 1999 wordt aan de V.I.-commissies de bevoegdheid verleend om - naast de 'normale' wijze van inzage, nl. door de veroordeelde eventueel samen met zijn raadsman - al dan niet een andere vorm van dossierinzage toe kennen, nl. *"wanneer de veroordeelde of diens advocaat een andere vorm van inzage wensen, moeten zij zich tot de bevoegde commissie wenden"*. Niettegenstaande de (Nederlandstalige) V.I.-commissies meenden dat alleszins de mogelijkheid moet worden opengelaten dat de gedetineerde zijn dossier samen met andere (vertrouwens)personen zou kunnen inzien, stelden zij evenwel dat dergelijke bevoegdheid niet rechtstreeks voortvloeit uit de V.I.-wet of het uitvoeringsbesluit, en dat het niet opportuun zou zijn dat de V.I.-commissies dergelijke beslissingen zouden nemen. Het zou immers niet erg logisch zijn indien de V.I.-commissies dergelijke vorm van inzage zouden weigeren indien de gedetineerde in een voorafgaand stadium (behandeling voor het personeelscollege) hiertoe wel de mogelijkheid gekregen zou hebben (M.O. nr. 1696 van 26 februari 1999). De V.I.-commissies meenden dan ook dat dergelijke bevoegdheid behouden zou moeten worden bij de directeur van de strafinrichting waar het dossier ter inzage ligt. Wel zouden de commissies eventueel geconsulteerd kunnen worden voor advies dienaangaande.

2.5.3 Inzage van het dossier door andere personen

Met betrekking tot de inzage van de dossiers heeft zich binnen de V.I.-commissie te Antwerpen ook een praktijk ontwikkeld waarbij aan de advocaat van de gedetineerde de mogelijkheid wordt geboden om het dossier op de zetel van de commissie te raadplegen. De andere commissies bieden dergelijke mogelijkheid vooralsnog niet.

Verder werd door de V.I.-commissie te Brussel de vraag opgeworpen of het ook niet billijk/wenselijk zou zijn dat voor het *slachtoffer* een beperkt inzagerecht zou worden voorzien (*cfr.* de wet-Franchimont).²⁰³ In de huidige regeling is nergens voorzien dat het slachtoffer enige concrete informatie zou ontvangen met betrekking tot de veroordeelde of de wijze waarop de straf werd uitgevoerd, zijn reclasseringsvooruitzichten, ...

²⁰³ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

2.6 Verloop van de zitting

2.6.1 Praktische inrichting van de zittingszaal

De behandeling van de V.I.-voorstellen in de strafinrichtingen vindt plaats in daartoe ingerichte lokalen, meestal in de vergaderzaal van het personeelscollege of de bezoekruimte. Afhankelijk van de beschikbare infrastructuur nemen de op de zitting aanwezige personen plaats aan een gemeenschappelijke grote rechthoekige tafel of aan tafeltjes die in een vierkant/rechthoek worden geplaatst.

Opvallend is de bijzondere aandacht die door de V.I.-commissies wordt besteed aan een respectvolle bejegening van gedetineerden die voor de commissie verschijnen. Zo werd er door de V.I.-commissies bijvoorbeeld voor gepleit dat gedetineerden in burgerkledij voor de commissie zouden verschijnen - hetgeen werd bekrachtigd door een schrijven van de directeur-generaal van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen d.d. 26 mei 1999 -. Het dragen van gevangenskledij werd door de V.I.-commissies niet alleen als erg depersonaliserend beschouwd, maar zou bovendien ook niet erg consequent zijn met de procedure voor het vonnisgerecht waar de persoon in kwestie wel in burgerkledij kan verschijnen.²⁰⁴

De plaatsen die door de diverse aanwezige personen in de zittingszaal worden ingenomen, blijken bij de verschillende (Nederlandstalige) V.I.-commissies over het algemeen vrij gelijklopend te zijn. De type-opstelling is dat aan de ene zijde de voorzitter plaatsneemt in het midden, met aan weerszijden van de voorzitter de assessoren (eventueel de secretaris); aan de andere zijde (recht tegenover de voorzitter) de gedetineerde en zijn eventuele raadsman, aan één van de zijanten (duidelijk onderscheiden van de commissieleden) het openbaar ministerie bij de commissie (eventueel ook de secretaris), aan de andere zijkant (of soms aan de zijde van de gedetineerde) de directeur (en eventueel het PSD-lid). Het enige in het oog springende, maar op zich nietszeggende verschil in opstelling bij de verschillende commissies is dat de assessor strafuitvoering in de Nederlandstalige V.I.-commissie Brussel steeds links van de voorzitter plaatsneemt (in de andere commissies rechts).

Indien een slachtoffer op de zitting aanwezig is, neemt het in principe plaats aan dezelfde zijde van de tafel (of de in een vierkant geplaatste tafels) als de gedetineerde, zij het dat wel telkens wordt voorzien dat de advocaat van de gedetineerde en/of de persoon die het slachtoffer bijstaat, plaatsneemt tussen de gedetineerde en het slachtoffer (zodanig dat er enige fysieke afscherming bestaat tussen gedetineerde en slachtoffer).

2.6.2 Verloop van de zitting

De zitting kent bij de Nederlandstalige V.I.-commissies een vrij verschillend verloop, zoals blijkt uit onderstaande samenvattende tabel (tabel 9).

²⁰⁴ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

	Antwerpen	Brussel	Gent
Vóór start debat	Geen bijzonderheden	Geen bijzonderheden	Vóór behandeling van het dossier geeft de dossiertitularis een korte uiteenzetting over de belangrijkste elementen van het dossier
Eigenlijke behandeling V.I.	De voorzitter leidt de zaak in: vraagt of betrokkene een advocaat heeft, of het dossier werd ingezien, of er bezwaar is tegen de aanwezigheid van de N.I.C.C.-onderzoeker, en schetst kort het verloop van de zitting. Daarna wordt aan de gedetineerde gevraagd zijn <u>reclasseringsplan</u> toe te lichten. Afwisselend worden door de <u>voorzitter</u> en de <u>assessoren</u> bijkomende vragen gesteld. Nadien wordt de <u>directeur</u> gehoord (vraag om verdere toelichting) en wordt het <u>OM</u> om advies gevraagd. Indien een slachtoffer aanwezig is, wordt het gehoord nadat reeds een substantieel deel van de debatten werden gevoerd. De <u>advocaat</u> en de <u>gedetineerde</u> hebben het laatste woord. De voorzitter sluit de debatten met melding binnen welke termijn de commissie een beslissing zal nemen.	De voorzitter leidt de zaak in: verifieert de identiteit (vraagt waar en wanneer betrokkene werd geboren), omschrijft de bevoegdheid van de commissie, stelt de commissieleden voor bij naam, vraagt of er bezwaar is tegen de aanwezigheid van de NICC-onderzoeker, vraagt of betrokkene een advocaat heeft en of het dossier werd ingezien. Indien een slachtoffer aanwezig is, wordt eerst het slachtoffer gehoord. Daarna brengt de titularis <u>verslag</u> uit over het dossier waarbij de gedetineerde uitgebreid wordt bevraagd. Aandachtspunten zijn o.m.: gepleegde feiten en achterliggende problematiek (seksueel, persoonlijkheid, drugs), gerechtelijk verleden en eventuele intrekking van VLV/VI, houding ten aanzien van de feiten, burgerlijke partijen, detentiegedrag, adviezen DIG en parketten, reclasseringsvooruitzichten (werk, woonst, relaties, begeleiding), Systematisch worden mogelijke V.I.-voorwaarden overlopen en wordt het akkoord van de gedetineerde gevraagd. Nadien worden de <u>directeur</u> en het <u>PSD-lid</u> om toelichting gevraagd en geeft het <u>OM</u> zijn advies. Vervolgens krijgen de <u>advocaat</u> en de <u>gedetineerde</u> het laatste woord. De voorzitter sluit de debatten met de melding wanneer de commissie een beslissing neemt.	De voorzitter leidt de zaak in: verifieert de identiteit (vermeldt naam, geboortedatum), vraagt of betrokkene een advocaat heeft, of betrokkene zijn dossier heeft ingezien, en schetst het verloop van de zitting. Onmiddellijk daarna wordt aan de <u>directeur</u> gevraagd zijn advies uit te brengen, eventueel gevolgd door enkele vragen ter verduidelijking vanuit de commissie. De directeur verlaat dan de zaal. Nadien worden vragen gesteld vanuit de <u>commissie</u>, in principe beginnend met de dossiertitularis. (Indien een slachtoffer aanwezig is, wordt eerst het slachtoffer gehoord) Verder wordt het advies van het <u>OM</u> gevraagd en krijgen de <u>advocaat</u> en de <u>gedetineerde</u> het woord. De voorzitter sluit de debatten met de melding wanneer de commissie een beslissing neemt.

2.6.3 Partijen die gehoord (kunnen) worden

Alvorens een beslissing te nemen hoort de commissie de veroordeelde en zijn raadsman, het openbaar ministerie, de directeur van de inrichting, en - in de gevallen bepaald door de Koning en indien hij het vraagt en daarbij een legitiem en direct belang heeft - het slachtoffer in verband met eventueel in zijn belang op te leggen voorwaarden (art. 4, § 3 wet 5 maart 1998).

2.6.3.1 De veroordeelde

Wat de aanwezige personen tijdens de V.I.-zittingen betreft, blijkt uit onze observaties (zie onderstaande tabel) - weliswaar geen toevalsgewijze getrokken steekproef - dat de *gedetineerde* in de overgrote meerderheid van de gevallen op de zitting aanwezig is bij de behandeling van zijn V.I.-voorstel.

Tabel 10: Procedure V.I.: aanwezige personen

Strafinrichting	Aanwezige personen (%)						N
	G	A	PSD	SO	Bijst.-SO	Andere	
Antwerpen	---	---	---	---	---	---	0
Hoogstraten	100,0	33,3	0,0	9,5	9,5	0,0	21
Merksplas	100,0	50,0	33,3	0,0	0,0	16,7*	6
Wortel	85,7	57,1	14,3	0,0	0,0	0,0	7
<i>Subtotaal</i>	<i>97,0</i>	<i>41,2</i>	<i>8,8</i>	<i>5,9</i>	<i>5,9</i>	<i>2,9</i>	<i>34</i>
Dendermonde	100,0	60,0	100,0	0,0	0,0	0,0	5
Hasselt	100,0	75,0	100,0	0,0	0,0	0,0	8
Leuven-Ctr	100,0	18,2	81,8	18,2	18,2	0,0	11
Mechelen	100,0	42,9	100,0	0,0	0,0	0,0	7
Oudenaarde	100,0	50,0	100,0	0,0	0,0	0,0	2
Tongeren	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	1
Vorst	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	1
<i>Subtotaal</i>	<i>100,0</i>	<i>48,6</i>	<i>94,3</i>	<i>8,6</i>	<i>5,7</i>	<i>0,0</i>	<i>35</i>
Brugge	95,6**	56,5	4,3	4,3	4,3	30,4***	23
Gent	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3
Ruiselede	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2
<i>Subtotaal</i>	<i>96,4</i>	<i>46,4</i>	<i>3,6</i>	<i>3,6</i>	<i>3,6</i>	<i>25,0</i>	<i>28</i>

* tolk (n=1)

** gedetineerde niet teruggekeerd na uitgangspermissie (n=1)

*** stagiair (n=3), opvanggezin (n=1), psycholoog externe dienst én echtgenote gedetineerde (n=1), vader gedetineerde (n=1), geneesheer ziekenhuis (n=1)

Bron: eigen observaties

Opmerking: de percentages dienen gelezen te worden in verhouding tot de rijtotalen, en met de nodige omzichtigheid geïnterpreteerd te worden, gelet op de vaak zeer lage absolute aantallen.

Zeer uitzonderlijk blijft een gedetineerde afwezig: voor de V.I.-commissie Antwerpen werd door een gedetineerde éénmaal afstand gedaan van het recht gehoord te worden (op grond van art. 5 van het K.B. van 10 februari 1999; dit impliceert dat ook de raadsman niet wordt gehoord). Door de commissie

werd dit evenwel niet erg geapprecieerd (met een beslissing tot uitstel van de behandeling van het dossier tot gevolg).

Casus ANTW/V.I./UITST/2 - ANTW/V.I.-N/V.I./2:

(Betrokkene heeft een verklaring van niet-verschijnen opgemaakt. Hij had een afspraak met een begeleidingsdienst)

[...]

OM: Ik vind toch dat de V.I.-commissie boven [begeleidingscentrum] gaat.

VZ: Het ware wenselijk geweest, maar het is natuurlijk niet verplicht aanwezig te zijn.

DIR: Indien de commissie dit belangrijk vindt, zal de directeur dit meedelen aan de gedetineerde.

SI: De commissie staat ook in voor de opvolging. Hiervoor is een persoonlijke kennismaking wel zeer belangrijk.

VZ: Mag ik het advies van het OM?

OM: Wat mijn advies betreft, had ik de persoon liever zelf gezien. Het is jammer dat hij er niet is. Ik vind toch dat het belangrijk is betrokkene persoonlijk te zien.

DIR: Indien ik dit geweten had, had ik dit de persoon in kwestie wel aangeraden te verschijnen voor de commissie.

(De zitting wordt geschorst voor een tussentijds beraad)

VZ: De voorlopige invrijheidstelling werd vroeger reeds ingetrokken. We hadden toch graag persoonlijk contact.

We stellen de zaak uit tot [datum] teneinde betrokkene persoonlijk te kunnen horen.

Vervolgzitting:

G: Wat het reclasseringsplan betreft, kan ik opgenomen worden in [begeleidingscentrum]. Ik ben tweemaal op verlof geweest, en heb ook een gesprek gehad met de gevangenis te Gent; De begeleider is mij nu goed aan het begeleiden. Op 4 en 5 juli kan ik op verlof en op 5 juli heb ik opnieuw een gesprek met [begeleidingscentrum].

VZ: Wat moet het resultaat zijn van dat gesprek?

G: Zien of ik er klaar voor ben. Het is natuurlijk een zware stap.

VZ: De vorige keer was U ook in [begeleidingscentrum]. Maar de commissie wou U zelf zien. We vonden dit toch belangrijk.

Het is belangrijk om weten dat U op 5 juli nog een gesprek zult hebben.

In de wet werd niet in de mogelijkheid voorzien dat een gedetineerde zich zou kunnen laten vertegenwoordigen door zijn raadsman (nl. de gedetineerde wordt gehoord en kan zich laten bijstaan door zijn raadsman). Gelet op een veroordeling door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (arrest van 21 januari 1999) en recente cassatierechtspraak met betrekking tot de vertegenwoordiging bij verstek (arrest van 16 maart 1999) diende volgens de V.I.-commissies in dit verband wel een standpunt ingenomen te moeten worden²⁰⁵. Het E.H.R.M. oordeelde immers dat (met betrekking tot de procedure voor de strafrechtbanken) de Belgische regeling van de vertegenwoordiging van de afwezige beklaagde art. 6.1 en 6.3.c van het E.V.R.M. schendt. De Belgische regeling van de veroordeling bij verstek en de mogelijkheid tot instelling van een verzetprocedure werd door het Hof beschouwd als een loutere verplaatsing van het probleem, aangezien het verzet ongedaan wordt verklaard indien de beklaagde opnieuw niet verschijnt, maar wel zijn raadsman (volgens de Belgische regeling dient de beklaagde vroeg of laat in persoon te verschijnen). Het Hof bevestigde dat de beklaagde zijn recht niet verliest zich te laten bijstaan door een raadsman doordat hij alleen maar niet verschijnt.²⁰⁶ In navolging van dit arrest wijzigde ook de vaststaande rechtspraak van het Hof van Cassatie met betrekking tot deze materie. In haar arrest van 16 maart 1999 stelde het Hof van Cassatie in een gelijkaardige zaak uitdrukkelijk dat de vonnissende rechters "*door in deze omstandigheden de eiser het recht te ontfemen zich te laten vertegenwoordigen door zijn raadsman, hem de mogelijkheid ontnemen*

²⁰⁵ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁰⁶ Arnou, L., "Verplichting te verschijnen voor strafrechter: België veroordeeld", *De Juristenkrant*, februari 1999.

*zijn verdediging voor te dragen door de raadsman van zijn keuze, mitsdien de artikelen 6.1 en 6.3c EVRM schenden."*²⁰⁷

Relevant in dit verband is ook dat binnen het totale staal observaties slechts één casus (voor de commissie Gent: in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping) werd geobserveerd waarbij de commissie toch toestond dat de veroordeelde zich door zijn raadsman zou laten vertegenwoordigen (teneinde de professionele reclassering niet in gevaar te brengen). In een ander dossier (bij de commissie Antwerpen: *infra*) werd de gedetineerde weliswaar ook vertegenwoordigd door zijn raadsman, maar slechts voor de duur dat het slachtoffer werd gehoord.

Casus GENT/HERR-N/HERZ/1:

VZ: Weet de advocaat misschien waar betrokkene is?

A: Ja, ik heb goed nieuws. Betrokkene heeft werk. Hij werkt momenteel in [buitenland] op een werf. Ik wil mijn cliënt niet graag in gevaar brengen op zijn werk. Hij zou anders moeten uitleggen waarom hij op een zitting moet verschijnen.
(De advocaat legt een stuk neer)

[...]

VZ: We hebben hier ook een probleem in verband met de vertegenwoordiging. We houden eraan betrokkene zelf te zien. U kan wel positieve elementen aanhalen, maar toch.

A: Het is ook een afwegen. Nu de eerste twee weken is hij in proef. De werkgever weet misschien niets van zijn voorbije veroordelingen. Er bestaat dan ook een gevaar om een mooie kans te laten schieten. Hij is pas begonnen.

[...]

VZ: De commissie laat betrokkene vertegenwoordigen, onder voorbehoud dat we betrokkene toch nog wensen te horen.

(naar het OM): Is er een bezwaar tegen de voorgestelde werkwijze?

OM: Nee.

Met betrekking tot de problematiek van de afwezigheid van de veroordeelde in het kader van de V.I.-procedure werd (in een andere zaak bij de commissie Gent) vastgesteld dat de gedetineerde op het ogenblik van de behandeling van zijn dossier reeds sedert enige tijd ontvlucht was (niet terugkeer penitentiair verlof). De commissie meende dat men in dergelijk geval eveneens zitting dient te houden in aanwezigheid van de directeur, en dat de commissie uitspraak kan doen bij verstek. In de V.I.-wet is geen rekening gehouden met de mogelijkheid van dergelijke bijzondere omstandigheid: alleszins is niet voorzien in de mogelijkheid van een verzetsprocedure.

Casus GENT/V.I./AFW/3:

(Betrokkene is niet teruggekeerd na penitentiair verlof. De vraag stelt zich volgens de commissie hier hoe de regeling in verband met cassatie geïnterpreteerd moet worden bij iemand die niet in de gevangenis zit op het ogenblik van de behandeling van zijn V.I.-voorstel. De gedetineerde is weliswaar niet aanwezig, maar indien de procedure wordt gehouden, moet de directeur volgens de commissie in elk geval wel aanwezig zijn.)

VZ: Dit is een zuivere formaliteit, om geen procedurefouten te maken. Weet U of betrokkene al terug is?

(De directeur informeert bij de griffie of men via SIDIS kan nagaan of betrokkene ergens opnieuw in de gevangenis werd opgesloten. De griffie meldt dat SIDIS uiteindelijk niet geraadpleegd kon worden, maar wel vaststaat dat betrokkene alleszins niet in de eigen inrichting verblijft)

OM (pl.): Ik adviseer ongunstig.

²⁰⁷ Arnou, L., "Straatsburg zorgt voor ommezwaai in cassatierechtspraak", *De Juristenkrant*, april 1999.

2.6.3.2 De raadsman

Wat de aanwezigheid van de advocaat ter zitting betreft, scoren naar strafinrichting toe vooral de inrichtingen Gent, Ruiselede, Hoogstraten en Leuven-Centraal laag. De algemene tendens is dat in iets minder dan de helft van de gevallen een advocaat aanwezig is.²⁰⁸

2.6.3.3 De psychosociale dienst van de gevangenis

Voor de V.I.-commissie Brussel wordt systematisch een lid van de PSD opgeroepen (in één geval was geen lid van de PSD aanwezig omdat het PSD-lid op het ogenblik van de behandeling niet meer beschikbaar was). In de andere commissies (Antwerpen, Gent) is de aanwezigheid van een PSD-lid op de zitting zeer uitzonderlijk.

2.6.3.4 Het slachtoffer en bijstand aan het slachtoffer

De aanwezigheid van een slachtoffer (of belanghebbende) is eerder uitzonderlijk (in het totaal in zes dossiers). Meestal wordt het slachtoffer ook bijgestaan door een derde (in één geval - voor de commissie Brussel - was dit niet het geval). In de vijf dossiers waarbij het slachtoffer ter zitting werd bijgestaan, ging het in twee gevallen om de advocaat van het slachtoffer, en verder in telkens één dossier om een hulpverlener van de dienst slachtofferonthaal, een lid van de politie en een personeelslid van de stedelijke dienst (MSOC). Bijstand door een daartoe erkende vereniging werd niet geobserveerd - de erkenning van een aantal verenigingen gebeurde trouwens slechts zeer recent (K.B.'s van 16 november 1999).

Op basis van ervaringen van commissieleden ter zake mag worden gesteld dat, naast de wettelijke beperkingen uiteraard, de eerder geringe aanwezigheid van slachtoffers op de zitting mede verklaard zou kunnen worden door het feit dat het slachtoffer op de zitting geconfronteerd zal worden met de dader²⁰⁹, en dat de zitting in de strafinrichting zelf plaatsvindt.²¹⁰ In de wet werd trouwens niet voorzien dat het slachtoffer zich zou kunnen laten vertegenwoordigen (het slachtoffer kan zich enkel laten bijstaan). In één - zeer treffend - geval, behandeld voor de commissie Antwerpen, werd aan het slachtoffer op haar uitdrukkelijke vraag - met toestemming van de gedetineerde - wel toegestaan gehoord te worden in afwezigheid van de dader (hoewel dit wettelijk niet voorzien is). De gedetineerde stemde in met de vertegenwoordiging door zijn raadsman (waardoor de tegensprekelijkheid van het debat kon worden gerespecteerd).

Casus ANTW/V.I./V.I./18:

VZ: Vóór de zitting is gevraagd of ze de confrontatie aankan. Ze vroeg of ze toch apart gehoord zou kunnen worden. Bent U hiertoe bereid, van U te laten vertegenwoordigen door uw advocaat? U hebt het recht om aanwezig te zijn. (Vraagt aan secretaris akkoord van betrokkene te acteren)

(De gedetineerde verlaat de zaal. Het slachtoffer en haar advocaat komen binnen)

²⁰⁸ In sommige gevallen is het absolute aantal zeer klein, hetgeen maakt dat de respectievelijke percentages in bovenstaande tabel met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd dienen te worden.

²⁰⁹ Waar één van de bekommernissen van het slachtoffer (gesuggereerde V.I.-voorwaarden) vaak is dat er geen contact meer zou zijn met de dader, wordt het slachtoffer wel verplicht tot dergelijke confrontatie bij de behandeling van het V.I.-voorstel ter zitting.

²¹⁰ Vorming der magistraten, Ministerie van Justitie, 7 december 1999 (uitlegging voorzitter V.I.-commissie Antwerpen).

Elders werd in dit verband een andere procedurevorm voorgesteld: zo zou men met betrekking tot de kennisname van verzuchtingen van het slachtoffer of andere belanghebbenden die optreden namens het slachtoffer (bijv. ouders) bijvoorbeeld kunnen werken volgens een procedure waarin deze personen worden doorverwezen naar het O.M. dat hen hoort, een P.V. van het verhoor opstelt en dit document toevoegt aan het dossier (zodanig dat het ook consulteerbaar is voor de veroordeelde). Dergelijke procedure zou bijvoorbeeld (ook) kunnen toegepast worden in die gevallen waarbij het slachtoffer niet gehoord wenst te worden in aanwezigheid van de veroordeelde.²¹¹ In de praktijk werd dergelijke werkwijze trouwens reeds toegepast.²¹²

Verder werd door de V.I.-commissies ook opgemerkt dat het in de praktijk zeer moeilijk is de interventie van het slachtoffer strikt te beperken tot het horen van het slachtoffer in verband met eventuele slachtoffergerichte voorwaarden (zoals wettelijk omschreven is)²¹³. Uitzonderlijk wordt dit evenwel (al dan niet bewust) ook enigszins gestimuleerd:

Casus ANTW/V.I./V.I./15:

(De slachtoffers - vader en zus van het overleden slachtoffer - worden binnengelaten, alsmede de justitieassistent van de dienst slachtofferonthaal die de slachtoffers bijstaat)

VZ: Is er een bezwaar dat Dhr. X (= justitieassistent) (aanwezig is)?

G: Nee.

VZ: Wij hebben beslist U te horen, niet over de feiten zelf maar wel in verband met de voorwaarden. Ik weet niet hoe U hebt afgesproken wie eerst zal spreken. We hebben de slachtofferfiche gelezen. De feiten hebben nog altijd een sterke impact, er is sprake van ontwrichting, en er zijn lichamelijke klachten.

2.6.3.5 Andere 'derden'

De aanwezigheid van *andere personen* op de zitting is eveneens eerder uitzonderlijk²¹⁴: meestal gaat het om een familielid of naaste relatie van de gedetineerde, of een hulpverlener van een externe dienst. Behoudens de regelmatige aanwezigheid van de N.I.C.C.-onderzoeker, werden soms ook andere observatoren (plaatsvervangend voorzitter, stagiair) toegelaten op de zitting.

2.6.4 Permanente vs. tijdelijke aanwezigheid van 'derden'

Door de V.I.-commissies werd de vraag opgeworpen in welke mate 'derden' (extern aan de commissies) al dan niet permanent de zitting zouden kunnen bijwonen. Waar enerzijds werd geargumenteed dat derden bij de behandeling van de zaak voor de V.I.-commissie worden gehoord als getuige en bijgevolg in principe niet voortdurend aanwezig kunnen zijn tijdens de behandeling van de zaak, werd anderzijds wel opgemerkt dat bepaalde derden (bijv. de directeur van de strafinrichting; in het kader van de herroepingsprocedure desgevallend de justitieassistent) toch de hele behandeling zouden moeten kunnen volgen teneinde de commissie ook toe te laten bijkomende vragen te stellen. De aanwezigheid van de directeur gedurende de volledige behandeling kon ook vanuit meer praktische overwegingen aangewezen zijn, m.n. kan als zodanig in het geval meerdere opeenvolgende behandelingen van

²¹¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking O.M. V.I.-commissie Brussel).

²¹² Mondelinge mededeling V.I.-commissie Brussel (12 januari 2000).

²¹³ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²¹⁴ In de cijfers met betrekking tot de aanwezigheid van andere personen op de zitting zijn ook personen meegerekend die niet voor de commissie verschijnen om gehoord te worden.

dossiers zijn gefixeerd, een voortdurend komen en gaan van de directeur worden vermeden. Als tegenargument werd evenwel aangevoerd dat de gedetineerde vrij moet kunnen spreken voor de commissie: de vraag stelde zich of dit wel kan indien de directeur van de inrichting voor de volledige duur op de zitting aanwezig is.²¹⁵ Verder werd als argument contra eveneens aangevoerd dat de verschillende partijen (bijv. de gevangenisdirecteur en het slachtoffer) bij voorkeur op gelijke wijze behandeld dienen te worden (met het oog op het vermijden van betwistingen ter zake).²¹⁶

De praktijk heeft intussen uitgewezen dat met deze problematiek op enigszins verschillende wijze wordt omgegaan binnen de V.I.-commissies. Waar de aanwezigheid van slachtoffers en andere derden op de zitting bij alle (Nederlandstalige) V.I.-commissies wordt gelimiteerd tot hun respectievelijke interventie, bestaat er een belangrijk verschil voor wat de aanwezigheid van de directeur betreft. Terwijl de directeur bij de V.I.-commissies Antwerpen en Brussel voor de volledige duur van de debatten aanwezig is, wordt de directeur bij de commissie Gent enkel gehoord voor zijn advies (onmiddellijk na de inleiding door de voorzitter). Eén en ander lijkt ook gereflecteerd te worden in het advies dat door de directeur ter zitting wordt gegeven. Zo is het advies van de gevangenisdirectie bij de V.I.-commissie Gent doorgaans uitvoeriger gestoffeerd, zij het dat het daarbij vaak gaat om een herhaling van het advies dat reeds door het personeelscollege werd gegeven, desgevallend aangevuld met nieuwe informatie (wijzigingen die zich hebben voorgedaan tussen de opmaak van het V.I.-voorstel en de zitting).

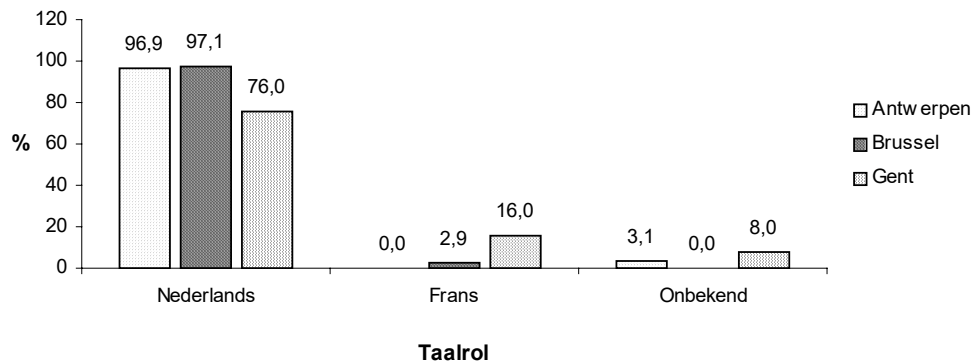
2.6.5 Aanstelling van een tolk

Niettegenstaande in de V.I.-wet een procedure werd ingeschreven met betrekking tot de zgn. taaloverdracht, en in de M.O. van 26 februari 1999 een nadere regeling werd uitgewerkt voor de overbrenging van anderstalige gedetineerden naar een strafinrichting in het respectievelijke landsgedeelte (zij het dat uitzonderingen werden toegestaan), blijft - op basis van onze observaties - de vaststelling dat niet zelden anderstalige gedetineerden voor de V.I.-commissie verschijnen. Vooral voor de V.I.-commissie te Gent blijkt dit, gezien het grote aantal Franstalige gedetineerden in het Penitentiair Complex Brugge, een vrij courante praktijk te zijn. Zoals in onderstaande figuur wordt weergegeven (gegevens op basis van de vermelding op de opsluitingsfiche), behoorde 16% van de gedetineerden die voor de commissie Gent verschenen, tot de Franse taalrol (tegenover 2,9% bij de commissie Brussel en 0% bij de commissie Anwerpen).

²¹⁵ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²¹⁶ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Gent (22 juni 1999).

Taalrol gedetineerden naar V.I.-commissie (observaties)

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

Het feit dat voor de commissies soms gedetineerden verschijnen die onvoldoende Nederlands blijken te kunnen spreken of te verstaan (zoals o.m. blijkt uit onderstaande casus), maakt dat door de V.I.-commissie Brussel vrij snel een tolk wordt aangesteld.²¹⁷

Casus BRUS/V.I./V.I./4:

VZ: U spreekt Nederlands?
 G: Een beetje.
 [...]
 G: Het probleem (is dat ik het) niet goed versta.
 [...]
 OM: Zou er toch geen tolk aanwezig moeten zijn? Hij kan zich niet verwoorden.
 VZ: Het probleem is dat het zijn tijd is.
 A: Ik heb gebeld met de griffie. Maar het was niet nodig volgens de griffie.
 VZ: Het gaat over uw V.I. Dat is belangrijk voor U. Achteraf mag ook niet gezegd worden dat (...). Een minimum aan communicatie is nodig. Ik ben persoonlijk geneigd om de zaak verder te zetten. Misschien moeten we eerst met U (= advocaat) praten en dan gerichte vragen stellen naar de gedetineerde toe.
 A: Betrokkene wenst gehoord te worden, geen uitstel (van de zaak). Er mag geakteerd worden dat de verdediging er geen probleem mee heeft dat er (...).
 OM: Akkoord.

Bij de V.I.-commissie Gent werd tot nog toe een heel andere praktijk ontwikkeld. In plaats van een eerder systematische inschakeling van een tolk, wordt bij de commissie Gent het systeem gehanteerd dat het advies van de directeur en dat van het O.M. bij de commissie in het Nederlands worden gegeven, terwijl de vraagstelling door de commissieleden in het Frans of Engels gebeurt (de veroordeelde spreekt zijn eigen taal) – enkel in één ander geval (Spaanssprekende veroordeelde: in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping van de V.I.) werd een tolk aangesteld. In dit verband wordt ook telkens aan de gedetineerde verduidelijkt dat er andere proceduremogelijkheden zijn, nl. ofwel een uitstel van de behandeling van het dossier (voor de aanstelling van een tolk), ofwel de behandeling van de zaak voor een andere commissie (taaloverdracht).

²¹⁷ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking commissie Brussel).

Casus GENT/V.I./V.I./3:

(Het betreft een Franstalig dossier. Er is geen tolk aanwezig. De wettelijke situatie ter zake is volgens de commissie niet erg duidelijk. De commissie zou wel kunnen stellen dat zij de persoon in kwestie voldoende begrijpt, maar toch stelt zich het probleem dat eventueel cassatieberoep wordt aangetekend.)

VZ (in het Frans): (Verifieert identiteit)

De wet stelt dat de procedure in het Nederlands moet verlopen. Hebt U daar bezwaar tegen? Er zijn twee mogelijkheden. Ofwel vraagt U een andere commissie, ofwel moet er een tolk worden voorzien. *(De gedetineerde heeft geen bezwaar)*

De vraag die zich hierbij stelt is evenwel of de niet-aanstelling van een tolk, zelfs met akkoord van de betrokken gedetineerde, waarbij de debatten deels in een andere taal (m.n. de bevraging door de commissieleden) verlopen, niet in strijd is met de wettelijke bepalingen ter zake. Art. 2 van de wet van 18 maart 1998 schrijft immers voor in welke taal de rechtspleging moet verlopen.²¹⁸

Bij de V.I.-commissie Antwerpen werd in het kader van het onderzoek met betrekking tot deze problematiek slechts één relevante casus geobserveerd: in dit geval werd een penitentiair beambte ter zitting als tolk beëdigd.

2.6.6 (Gemiddelde duur) van de zitting (behandeling van een dossier)

De gemiddelde duur van de behandeling van een dossier ter zitting (in het kader van de V.I.-procedure) bedraagt in Antwerpen en Gent tussen de 20-30 minuten per dossier. In Brussel duren de debatten over het algemeen beduidend langer, gemiddeld ongeveer 40 minuten.

Tabel 11: Gemiddelde, standaarddeviatie, en minimum- en maximumduur van de debatten

	Gemiddelde	SD	Min.	Max.	N
Duur (incl. schorsing)					
Antwerpen	26,3	17,0	5	80	33
Brussel	41,5	18,1	5	85	33
Gent	29,6	17,4	4	80	27
Duur (excl. schorsing)*					
Antwerpen	21,1	10,0	5	58	30
Brussel	41,2	18,0	5	85	33
Gent	27,8	14,3	4	60	27

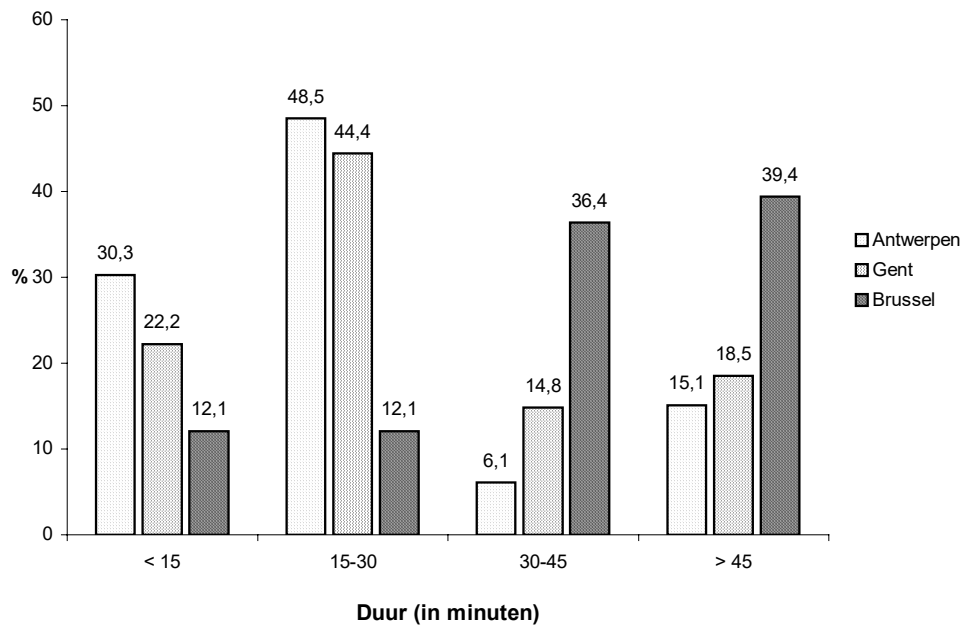
Bron: eigen observaties

* De mediaan (middelste waarde) bedraagt respectievelijk voor Antwerpen 21,5, voor Brussel 42 en voor Gent 29.

Meer gedetailleerd uitgesplitst naar tijds categorieën toe, geeft dit volgend beeld (het onderscheid tussen zittingen met of zonder schorsing van de debatten bleek hierbij niet relevant te zijn).

²¹⁸ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999. Art. 2 wet 18 maart 1998: "Voor de commissies werkzaam in het rechtsgebied van de Hoven van Beroep te Antwerpen en te Gent wordt de rechtspleging in het Nederlands gevoerd."

Duur van de behandeling naar V.I.-commissie

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

Opmerking: de percentages dienen gelezen te worden in relatie tot de respectievelijke V.I.-commissie (bijv.: 30,3% van de zittingen van de commissie Antwerpen duurde minder dan 15 minuten)

Een bijzonderheid bij de V.I.-commissie Antwerpen is dat vrij frequent gebruik wordt gemaakt van een tijdelijke schorsing van de debatten. Veelal gaat het om een kort tussentijds beraad. In een minderheid van de gevallen worden de debatten geschorst om aan de gedetineerde de mogelijkheid te geven (bijkomende) dossierstukken in te zien (V.I.-commissie Brussel en Antwerpen), om (de raadsman) toe te laten contacten te leggen met externe diensten (met het oog op het bekomen van attesteringen) (V.I.-commissie Antwerpen), of in afwachting van de aankomst van de raadsman (V.I.-commissie Gent).

Tabel 12: Reden van schorsing van de debatten

	Antwerpen	Brussel	Gent
Reden schorsing debat			
Tussentijds beraad	8	---	1
Inzage dossier	1	1	---
Contactname extern	1	---	---
Afwezigheid raadsman	---	---	1
Missing	---	0	1
N	10	1	3

Bron: eigen observaties

3 Beraadslaging en beslissing

Binnen vijftien dagen na de debatten dient de commissie te beraadslagen en een gemotiveerde beslissing te nemen.

3.1 Ontwikkelde praktijk en gemiddelde duur voor het nemen van een beslissing

Met betrekking tot de beraadslaging en de besluitvorming werd binnen de V.I.-commissies een praktijk ontwikkeld die op een aantal vlakken vrij gelijklopend is. De beraadslaging vindt normaliter vrij kort na de zitting plaats, in aan- of afwezigheid van de secretaris. Bij de commissie Gent wordt - in tegenstelling tot de wettelijke voorschriften terzake - de aanwezigheid van de secretaris bij de beraadslaging niet noodzakelijk geacht: gezien de werkdruk wordt de administratieve dienst van de commissie van deze taak ontlast. Aansluitend op de dossierbespreking binnen de schoot van de commissie wordt in beginsel door de dossiertitularis een ontwerp van beslissing opgemaakt dat nadien eventueel nog wordt gecorrigeerd door de andere leden van de commissie. De secretaris staat verder in voor de verzending van de beslissing aan de diverse betrokken instanties.

Onderstaande tabel geeft weer binnen welke termijn de commissies tot een beslissing komen, enerzijds berekend vanaf de ontvangst van het dossier van de DIG tot aan de eindbeslissing (nl. toekenning of weigering van V.I.: d.i. de volledige procedure voor de commissie), anderzijds geteld vanaf de behandeling ter zitting tot aan de eerste beslissing (uitstel, toekenning of weigering: d.i. de termijn waarbinnen na een eerste behandeling een - al dan niet tussentijdse - beslissing mag worden verwacht).

Tabel 13: Gemiddelde, standaarddeviatie, en minimum- en maximumtermijn voor het nemen van een (eind)beslissing (dagen)

	Gemiddelde	SD	Min.	Max.	N
<i>Na ontvangst van het dossier (tot eindbeslissing) *</i>					
Antwerpen	21,8	6,0	13	37	30
Brussel	40,7	18,5	21	88	26
Gent	43,6	23,8	20	96	24
<i>Na behandeling ter zitting (tot eerste beslissing) **</i>					
Antwerpen	1,9	1,6	0	8	33
Brussel	10,3	3,6	0	14	35
Gent	6,4	1,5	0	8	28

* Onder eindbeslissing wordt een definitieve beslissing verstaan, nl. toekenning of weigering van een V.I. In het kader van de V.I.-procedure is het mogelijk dat dergelijke beslissing pas wordt genomen na een eerdere beslissing tot uitstel van de behandeling (dit uitstel mag maximum twee maanden bedragen).

** Met 'eerste beslissing' wordt de beslissing bedoeld die de commissie neemt aansluitend op de eerste behandeling van het dossier ter zitting. Het kan gaan om een beslissing tot toekenning van V.I., weigering van V.I. of een uitstel van de behandeling van het dossier.

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

Zoals blijkt uit deze tabel is de termijn waarbinnen de gedetineerde na een eerste zitting een beslissing van de V.I.-commissie mag verwachten vrij kort. Vooral bij de commissie Antwerpen wordt zeer snel een beslissing genomen (gemiddeld niet langer dan twee dagen na de zitting). De reden hiervoor is dat de - doorgaans trouwens zeer korte - beraadslaging meestal plaatsvindt op dezelfde dag van de zitting of de dag nadien, en de beslissing van de commissie enkel gemotiveerd wordt indien de V.I. wordt afgewezen (*infra*). Bij de andere V.I.-commissies verloopt het besluitvormingsproces iets langzamer, maar worden de beslissingen wel uitvoeriger gemotiveerd (bij de commissie Brussel kan vrijwel steeds een zeer uitgebreide motivering worden aangetroffen).

Ook naar de termijn van de volledige procedure voor de V.I.-commissie toe kan worden vastgesteld dat de dossiers sneller worden afgehandeld bij de commissie Antwerpen: een eindbeslissing volgt gemiddeld gezien na ongeveer drie weken na ontvangst van het dossier (vanwege de DIG). De afhandeling van de dossiers duurt bij de andere V.I.-commissies dubbel zo lang (ongeveer 40 dagen), zij het dat de termijn - rekening houdend met de mogelijkheden en beperkingen ter zake (oproepingstermijnen, mogelijkheid tot uitstel van de behandeling, motiveringsvereiste, spreiding van de inrichtingen, ...) - niet overdreven lang mag worden genoemd. Voor het geobserveerde verschil tussen de verschillende commissies kunnen diverse verklaringen worden aangevoerd, zoals o.m.: een kortere termijn tussen de ontvangst van het dossier en de behandeling ter zitting bij de commissie Antwerpen (*supra*: fixatie van de zittingen), een kortere termijn waarbinnen een beslissing wordt genomen bij de commissie Antwerpen, een frequentere toepassing van de mogelijkheid tot uitstel van de behandeling van het dossier (vooral bij de commissie Gent - *cfr.* het aantal geobserveerde dossiers na een eerder uitstel en het aantal beslissingen tot uitstel -, in iets mindere mate bij de commissie Brussel), en het aantal inrichtingen die onder de bevoegdheid van de commissies vallen, en de geografische spreiding ervan (dit laatste geldt met name voor de commissie Brussel).

Eén en ander wordt ook gereflecteerd in het beeld dat wordt verkregen wanneer de volledige duur van de procedure (vanaf de zitting van het personeelscollege tot aan de eindbeslissing) wordt berekend - zoals weergegeven in onderstaande tabel. De kortere duur van de procedure voor de commissie Antwerpen hangt samen met een snellere doorstroming van de dossiers vanuit de gevangenis naar de commissie toe (via de DIG), de kortere tijdspanne tussen de ontvangst van het dossier en de behandeling ter zitting, het snellere besluitvormingsproces, en het relatief geringer aantal beslissingen tot uitstel van de behandeling van het dossier.

Tabel 14: Gemiddelde, standaarddeviatie, en minimum- en maximumduur van de volledige V.I.-procedure (van de zitting van het personeelscollege tot de eindbeslissing door de commissie) (dagen)*

	Gemiddelde	SD	Min.	Max.	N
Antwerpen	109,9	16,6	83	157	31
Brussel	146,4	24,5	98	192	27
Gent	158,2	24,8	96	197	23

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

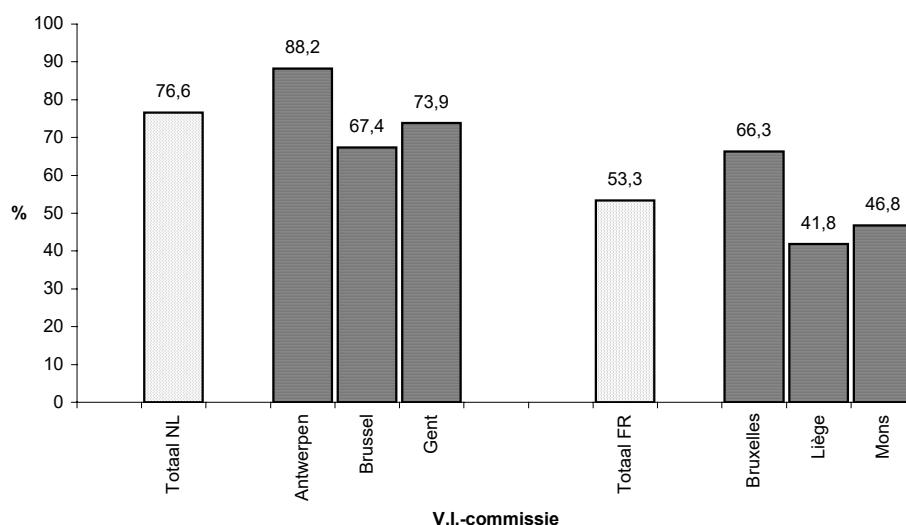
* Het gaat hier zowel om dossiers waarbij ter gelegenheid van een eerste zitting een beslissing werd genomen als dossiers waarbij eerst werd beslist tot een uitstel van de behandeling van de zaak.

De gepresenteerde cijfers wijzen op een niet onbelangrijke vertraging van de V.I.-procedure voor de commissies Brussel en Gent, die - gezien de eerder snelle afhandeling voor de commissies zelf - toegeschreven kan worden aan de geobserveerde vertragingen op het niveau van het expertadvies (*supra*). De observaties hebben evenwel betrekking op dossiers die in de prille beginfase van de inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wet werden behandeld. In welke mate de termijnen actueel wel kunnen worden gerespecteerd dient dan ook nader geëvalueerd te worden.

3.2 Toekenningsgraad V.I.

Een analyse van de beschikbare cijfers in verband met de door de V.I.-commissies genomen beslissingen (beslissingen tot uitstel van de behandeling van het dossier niet meegerekend), wijst uit dat er op het vlak van de V.I.-besluitvorming belangrijke verschillen bestaan tussen de Nederlandstalige en Franstalige commissies. Waar de Nederlandstalige V.I.-commissies globaal genomen in 76,6% van de gevallen een V.I. toekennen, situeert de toekenningsgraad zich bij Franstalige commissies (in totaal) net boven de helft (53,3%). Vooral de commissies te Luik en Bergen lijken een eerder restrictieve toepassing van de V.I.-wetgeving te hanteren. De Franstalige commissie Brussel situeert zich daarentegen op eenzelfde niveau als haar Nederlandstalige tegenhanger. Aan Nederlandstalige kant blijkt vooral de V.I.-commissie Antwerpen zeer liberaal te zijn in haar besluitvorming.

**Toekenningsgraad V.I. per commissie
(toestand op 1 december 1999)**

Bron: Ministerie van Justitie, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Databestand 'Beslissingen Comm.VI.xls', december 1999 (eigen bewerking).

In absolute cijfers gaat het om volgende aantallen:

Tabel 15: Beslissingen in het kader van de V.I.-procedure (per commissie: toestand op 1 december 1999)

	Negatief	Positief	Totaal	%
Antwerpen	12	90	102	88,2
Brussel-NL	29	60	89	67,4
Gent	35	99	134	73,9
Bruxelles-FR	33	65	98	66,3
Liège	39	28	67	41,8
Mons	41	36	77	46,8

Bron: Ministerie van Justitie, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Databestand 'Beslissingen Comm.VI.xls', december 1999 (eigen bewerking)

De vraag stelt zich uiteraard in welke mate de hierboven geschetste tendens (en m.n. de hoge toekenningsgraad aan Nederlandstalige zijde) ook nog op korte of middellange termijn zal worden doorgetrokken. Het is niet denkbeeldig dat de hoge toekenningsgraad bij de Nederlandstalige V.I.-commissies op termijn enigszins afgezwakt zal worden. Niet alleen zullen in de nabije toekomst meer dossiers voor de commissies behandeld worden waarvoor driemaal een negatief advies werd geformuleerd door het personeelscollege (de gedetineerde kan de directeur dan vragen toch de commissie te vatten), maar ook de concrete ervaring met de opvolging van veroordeelden die de commissies zelf voorwaardelijk in vrijheid gesteld hebben (m.n. toekomstige ervaringen met recidive), zou tot een restrictievere toepassing van de V.I. kunnen leiden. Dit blijven voornamelijk evenwel interessante onderzoekshypothesen waarover actueel nog geen uitsluitsel kan worden gegeven.

3.3 Graad van convergentie tussen het DIG-advies en de beslissing door de V.I.-commissie

In welke mate de adviezen van de DIG ook worden opgevolgd door de Nederlandstalige V.I.-commissies in termen van de uiteindelijke V.I.-beslissing (beslissingen tot uitstel niet meegerekend) blijkt uit onderstaande tabel. De weergegeven percentages dienen gelezen te worden in verhouding tot de rijtotalen.

Tabel 6: Graad van convergentie tussen het advies van de DIG en de beslissing door de V.I.-commissie

Advies DIG	Antwerpen (%)		
	Toekenning	Weigering	Totaal (n)
Positief	100,0	0,0	(21)
Negatief	81,8	18,2	(11)
Totaal (n)	(30)	(2)	(32)
Advies DIG	Brussel (%)		
	Toekenning	Weigering	Totaal (n)
Positief	90,5	9,5	(21)
Negatief	71,4	28,6	(7)
Totaal (n)	(24)	(4)	(28)
Advies DIG	Gent (%)		
	Toekenning	Weigering	Totaal (n)
Positief	92,9	7,1	(14)
Negatief	40,0	60,0	(10)
Totaal (n)	(17)	(7)	(24)

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

Op basis van bovenstaande gegevens kan worden geconcludeerd dat een positief advies door de DIG in het merendeel van de gevallen ook leidt tot een positieve beslissing door de commissie. In Antwerpen is er sprake van een volledige overeenstemming (alle positieve adviezen leiden tot een beslissing tot V.I.), in Brussel resp. Gent is dit het geval in 90,5 resp. 92,9% van de gevallen. Relatief gezien meer afwijkingen worden vastgesteld waar de DIG een negatief advies geeft: waar dergelijk advies bij de V.I.-commissie Antwerpen, in minder sterke mate ook bij de commissie Brussel slechts in een minderheid van de gevallen ook leidt tot een afwijzende beslissing (18,2% resp. 28,6% van de negatieve adviezen leiden tot een weigering van V.I.), wordt dit advies relatief gezien strikter nagevolgd door de commissie Gent (60% van de negatieve adviezen resulteren in een beslissing tot weigering van V.I.). Alleszins blijkt wel dat de V.I.-toekenningsgraad lager is in geval van een negatief DIG-advies (dan bij een positief advies).

3.4 Motivering van de beslissing

Krachtens de wettelijke bepalingen ter zake dient de beslissing van de commissie telkens gemotiveerd te worden. In de wet werd evenwel niet gespecificeerd waarin deze motivering moet bestaan.

In de praktijk kan met betrekking tot de motiveringsverplichting een toch wel zeer verschillende toepassing worden geobserveerd. Waar de V.I.-commissie Gent en Brussel hun beslissingen uitvoerig motiveren, en daarbij telkens uitdrukkelijk verwijzen naar de verschillende elementen van het reclasseringsplan en de wettelijk omschreven tegenindicaties (bij de commissie Brussel wordt ook verwezen naar de veroordeling waarop de beslissing betrekking heeft), worden de beslissingen bij de V.I.-commissie Antwerpen enkel gemotiveerd indien geen V.I. wordt toegekend. In geval van een positieve beslissing wordt bij de V.I.-commissie Antwerpen volstaan met de melding dat voldaan is aan de wettelijke voorwaarden (verwijzing naar de toepasselijke wetsartikelen; zie ook de termijn waarbinnen een beslissing wordt genomen: *supra*).

Naast de vraag of via een eenvoudige verwijzing naar het voldaan zijn van de wettelijke bepalingen wel tegemoet gekomen wordt aan de wettelijke motiveringsplicht, stelt zich eveneens de vraag of een uitgebreide inhoudelijke motivering, ook wanneer een V.I. wordt toegekend, niet wenselijk is in het licht van het verdere verloop van de procedure of de post-penitentiaire begeleiding. Enerzijds biedt een diepgaandere motivering - via het inzichtelijk maken van de eigen overwegingen die de beslissing hebben bepaald - voor de V.I.-commissies aanknopingspunten voor de verdere opvolging van het dossier (bijv. in het kader van een eventuele herroepingsprocedure), en wordt ook een reflectie mogelijk gemaakt over het eigen functioneren (met name in verband met de invulling die wordt gegeven aan de wettelijk omschreven toelaatbaarheidsvereisten). Anderzijds geeft een uitgebreide motivering ook meer duidelijkheid naar de gedetineerde toe, in de zin dat inzichtelijk wordt gemaakt op welke basis deze of gene beslissing werd genomen en welke aandachtspunten de V.I.-commissies daarbij voor ogen hebben gehad. Een ander voordeel is trouwens ook dat de veroordeelde in een eventuele latere procedure kan worden aangesproken op de engagementen waartoe hij zich tijdens de V.I.-zitting uitdrukkelijk heeft verbonden, en geconfronteerd kan worden met verschillende elementen die hebben meegespeeld bij de besluitvorming door de V.I.-commissie (zie onderstaande casus).²¹⁹

Casus BRUS/HERR/HERR/2:

- VZ: Je bent de vorige keer voor de commissie voorgesteld.
(*Vraagt of er bezwaar is tegen de aanwezigheid van de NICC-onderzoeker*)
Dat is niet goed hé.
- G: Ik ben voor de commissie gekomen. Er werden voorwaarden opgelegd, waaronder een opname in de therapeutische gemeenschap. [...] Ik ben naar het crisisinterventiecentrum gegaan met een stafmedewerker. Ik ben ingeleid geworden in de groep. Ik heb moeten uitleggen waarom ik daar was. Alle personen die daar waren, hadden een ernstig drugprobleem. En iedereen was daar uit vrije wil. Ik wist ook niet wat introgesprekken waren. Men zei mij dat dit was om een advies te bepalen, terwijl voor mij al vaststond dat ik naar een therapeutische gemeenschap moest. Ik zei dat ik niet wist wat de bedoeling was. Er moest voor mij toch geen advies bepaald worden. Men zei mij dat ik een jaar TG moest verdienen. Ik wist dat niet. Daarna begon men over mijn problematiek te spreken. Ik zei dat ik geen drugs meer

²¹⁹ Opmerking V.I.-commissie Brussel (20 oktober 1999).

gebruikte. Er werd mij gevraagd wat ik daar dan kwam doen, (er werd mij gezegd) dat ik er dan niet thuishoorde. Men zei mij dat er geen plaats voor mij was.

VZ: We moeten de zaken toch eens goed op een rijtje zetten. In de beslissing staat 'een langdurige residentiële opname'. Hier hebben we toen gezegd dat het moeilijker zou zijn dan in de gevangenis. (Leest voor uit het dossier) De dokter stelt dat U niet wenst mee te werken aan de begeleiding.

G: Ik heb dat niet gezegd. Ik heb gezegd dat ik het spijtig vond dat ik nu niet naar [residentiële instelling] mocht.

SI: Er zijn twee dingen. Enerzijds zijn er intakegesprekken geweest, anderzijds zegt U in [residentiële instelling] dan dat U zich afvraagt wat U daar moet doen. De dokter heeft mij bevestigd dat U zich afvroeg wat U daar kwam doen, dat het niets voor U was.

G: Ja, dat is juist.

VZ: Dat staat toch haaks op uw reclasseringsplan.

G: Men zei mij in [residentiële instelling] dat één jaar opname niet nodig was voor mij.

VZ: We hebben er hier op de commissie over gesproken. Je bent acht dagen daar gebleven.

G: Men heeft mij gezegd: 'U bent geen gebruiker, U bent een crimineel. U hoort thuis in de gevangenis'.

SI: Mijnheer X wist dit toch.

G: Ja, maar hij zei mij 'voor uw vroeger druggebruik'.

VZ: Ik denk dat U ons een aantal dingen niet vertelt. Ik kan mij moeilijk voorstellen dat ze zeggen dat je in de gevangenis hoort. We hebben nu al een vijftig dossiers behandeld. Dat zijn ook allemaal mensen (...). Ik kan mij voorstellen dat er zich een gesprek heeft afgespeeld waarbij U zich afvroeg waarom U er was en dat zij dan gezegd hebben: 'dan was je beter in de gevangenis gebleven'.

G: [X] had mij gezegd dat dat het beste was.

SI: Uiteraard is dat een tegenindicatie voor U. Waar is uw eigen motivatie dan?

SU: Ik hoor U nergens zeggen dat U ook moest werken aan uw persoonlijkheid. U had zelf moeten zeggen dat U niet enkel voor drugs kwam.

G: In [residentiële instelling] vonden ze dat niet nodig.

SU: Je hebt dat snel bevestigd hé. Je had zelf ook kunnen zeggen dat je nog andere problemen had.

A: Ik denk niet dat hij helemaal geen voorwaarden wil. Via de justitieassistent is er een voorstel geweest om rond andere problemen te werken. In het advies van het justitiehuis wordt een voorstel gedaan rond budgetbegeleiding.

VZ: (Leest voor uit de beslissing) Een langdurige residentiële begeleiding, dat staat in de beslissing. Na acht dagen moet men niet afkomen met een ambulante begeleiding. Dat is niet correct hé.

A: Er is iets misgelopen in het CIC. Een communicatiestoornis (met als gevolg) dat hij zich niet gewenst voelde.

SI: Dat voorstel is ten onrechte. Dat gaat in tegen de beslissing.

G: De justitieassistent heeft mij ook gevraagd een kortdurend programma te volgen.

VZ: We zijn hier niet op de markt hé. We zijn hier voor de commissie V.I. We wisten allemaal dat uw dossier geen alledaags dossier was.

G: Wat bedoelt U daarmee?

VZ: De feiten, de familiale relaties. Blijkbaar zie je nu een aantal dingen (...). We schrijven niet zomaar dat een langdurige residentiële behandeling nodig is.

G: Ik weet niet wat ik moet doen in [residentiële instelling]. Men kon in [residentiële instelling] niet begrijpen dat ik niet iemand was met zware problemen.

VZ: Wellicht heeft men daar iemand anders gezien dan men hier is komen zien.

3.5 Nieuwe behandeling door het personeelscollege na afwijzing

Indien de commissie het voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling afwijst, dient zij een datum te bepalen vanaf wanneer het dossier opnieuw onderzocht kan worden door het personeelscollege. Volgens de wet mag deze termijn niet langer zijn dan zes maanden indien de veroordeelde één of meer straffen ondergaat die samen niet meer dan vijf jaar bedragen, en één jaar in de andere gevallen (criminele straffen of correctionele straffen die samen meer dan vijf jaar bedragen) (art. 4, § 6 wet 5 maart 1998).

3.5.1 Termijnen: toepassing in de praktijk

In onderstaande tabel wordt (op basis van de observatiegegevens) een beeld geschetst van de verschillende termijnen vanaf wanneer de afgewezen V.I.-voorstellen volgens de betrokken V.I.-commissies opnieuw door het personeelscollege behandeld konden worden.

Tabel 16: Termijn vanaf wanneer het V.I.-dossier opnieuw door het personeelscollege kan worden behandeld (na afwijzing van V.I.)

Strafcategorie		Termijn in dagen	Termijn in maanden	Gemiddelde (in dagen)
Antwerpen	3/5 j.	156	5,2	119,5
	10/15 j.	83	2,8	
Brussel	5/7 j.	52	1,7	98,5
	10/15 j.	159	5,3	
	> 15 j.}	84	2,8	
	}	99	3,3	
Gent	1/3 j.	116	3,9	93,0
	3/5 j.}	65	2,2	
	}	123	4,1	
	5/7 j.}	53	1,8	
	}	65	2,2	
	}	83	2,8	
	}	146	4,9	
	}			

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

Niettegenstaande vrij sterke variaties naargelang het individuele geval, kan globaal genomen worden gesteld dat de gemiddelde termijn (waarna het dossier opnieuw door het personeelscollege kan worden onderzocht) die door de V.I.-commissies bij een afwijzende beslissing wordt vooropgesteld, veel korter is dan wettelijk als maximum werd bepaald.

3.5.2 Suggereren van strafuitvoeringsmodaliteiten en andere acties

Zoals het geval is wanneer de uitvoerbaarheid van een beslissing tot V.I. afhankelijk wordt gemaakt van een vooraf te realiseren voorwaarde (waar ten aanzien van de penitentiare administratie vaak de toepassing van strafuitvoeringsmodaliteiten wordt voorgesteld), worden ook bij weigering van V.I. (ten behoeve van de gedetineerde, maar ook ten aanzien van de penitentiare administratie) door de commissies vaak suggesties geformuleerd met betrekking tot te ondernemen stappen die kunnen leiden tot een opheffing van de gronden die aanleiding gaven tot de concrete beslissing. In dit verband wordt soms o.m. verwezen naar de noodzaak de professionele reclassering verder uit te klaren, een grondiger persoonlijkheidsonderzoek te verrichten, of de wenselijkheid een halve vrijheid toe te staan met het oog op het opstarten van een opleiding/begeleiding.

Casus GENT/V.I.-N/AFW/1 - motivering van de beslissing:

"(...) Tenslotte acht de Commissie het aangewezen dat veroordeelde geleidelijk zou voorbereid worden op een terugkeer naar de vrijheid. De tot op heden verleende penitentiare verlopen kunnen in dit proces als een eerste stap worden gezien; een periode van halve vrijheid met het oog op reclassering - teneinde te starten met de beroepsopleiding bij het [centrum] - zou eventueel kunnen deel uitmaken van een tweede fase tijdens dewelke tevens de psychiatrisch-psychologische begeleiding zou kunnen opgestart worden."

Casus BRUS/V.I./AFW/1 - motivering van de beslissing:

"(...) Het PSD-verslag van [datum] bevat wel een aantal geactualiseerde gegevens over betrokkene, maar zoals gesteld in dat verslag is slechts een summier persoonlijkheidstesting verricht. Om de hierboven beschreven tegenindicaties qua

persoonlijkheid nader te kunnen evalueren en desgevallend bijzondere voorwaarden op te leggen die het risico op recidive beperken wenst de commissie te kunnen beschikken over een uitgebreider persoonlijkheidsonderzoek."

Ogemerkt moet worden dat de bevoegdheid van de V.I.-commissies zich uitsluitend beperkt tot de beslissing over de V.I.. De voorbereiding van de reclassering behoort daarentegen tot de kernopdrachten van o.m. de penitentiaire administratie. De administratie neemt dan ook een belangrijke sleutelpositie in met betrekking tot het vrijstellingsbeleid.

3.6 V.I.-voorwaarden

Indien de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt verleend, wordt de invrijheidstelling verbonden aan de algemene voorwaarde geen nieuwe strafbare feiten meer te plegen, en worden door de V.I.-commissies bijzondere voorwaarden aan de invrijheidstelling gekoppeld (met in het bijzondere geval van bepaalde seksuele delinquenten een verplichte gespecialiseerde begeleiding of behandeling).

3.6.1 Vooropgestelde principes

De V.I.-commissies meenden dat bij de formulering van de V.I.-voorwaarden best een aantal *fundamentele principes* in acht genomen worden²²⁰, nl.: V.I.-voorwaarden moeten realiseerbaar en controleerbaar zijn, in eerste instantie positief omschreven zijn, en op het vlak van hun (verdere) uitvoering niet afhankelijk worden gemaakt van een derde (bijv. "voor zover nodig wordt geacht door de behandelend geneesheer").

De invoeging van de omschrijving "zolang nodig wordt geacht" werd - niettegenstaande hierdoor ten aanzien van de veroordeelde een zekere duurzaamheid van de voorwaarde zou worden benadrukt - niet raadzaam geacht aangezien hiermee ook direct de vraag zou worden opgeroepen wie dergelijke nood dient te beoordelen. Een betere oplossing zou er volgens de V.I.-commissies in bestaan dat justitieassistenten de commissie vatten indien zij van mening zouden zijn dat V.I.-voorwaarden opgeschort zouden moeten worden.

De koppeling van een vast tijdstip aan de voorwaarden (geldigheidsduur van de voorwaarde) werd ook niet aangewezen geacht aangezien men voor de concrete uitvoering van de voorwaarden vaak afhangt van derden-organisaties.

V.I.-voorwaarden mochten volgens de V.I.-commissies ook geen expliciete mogelijkheid tot verzwarend van de voorwaarden inhouden. Een omschrijving in de zin van "*zich ambulant, desnoods residentieel laten behandelen*", werd afgewezen gezien als zodanig uitdrukkelijk in een mogelijke verstrenging van de voorwaarde wordt voorzien: dergelijke formulering zou voor de gedetineerde in feite neerkomen op de 'ondertekening van een blanco cheque' (aangezien hij vooraf eigenlijk niet weet waartoe hij zich verbindt). Een tegenargument is evenwel dat het in bepaalde crisissituaties vaak noodzakelijk is dat men snel kan reageren (bijv. via opname in een crisisopvangcentrum).

²²⁰ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

Door de V.I.-commissies werd eveneens als principe vooropgesteld dat er een werkbaar evenwicht dient te worden gevonden tussen een strikte en een bredere formulering van de V.I.-voorwaarden: waar een strikte formulering noodzakelijk is om voldoende controle mogelijk te maken, biedt een ruimere formulering het voordeel dat een overbelasting van de V.I.-commissies kan worden vermeden (met name een overdreven toepassing van de procedure tot aanpassing, wijziging of nadere omschrijving van de voorwaarden).

Voorwaarden die volgens de V.I.-commissies in principe steeds opgelegd dienden te worden, zijn o.m.: niet van woonplaats veranderen, zich niet vestigen in het buitenland, en strikt de oproepingen door de justitieassistent opvolgen. Wat deze laatste voorwaarde betreft, werd opgemerkt dat de omschrijving "*diens richtlijnen strikt naleven*" een zeer ruime formulering inhoudt die met zich meebrengt dat een verzwaring van de voorwaarden wordt geïntroduceerd in de omschrijving en de uitvoering van de voorwaarden afhankelijk wordt gemaakt van een derde. Een andere mogelijke formulering, nl. "*diens advies opvolgen*", werd ook niet wenselijk geacht, gezien dergelijke omschrijving verwijst naar een beslissing (die tot de bevoegdheid behoort) van de justitieassistent: wel werd het wenselijk geacht dat justitieassistenten de beslissingen die zij in individuele dossiers nemen (ook) ook zouden melden aan de V.I.-commissie.

3.6.2 Toepassing in de praktijk

Niettegenstaande de V.I.-commissies tijdens hun overleg een aantal belangrijke principes vooropstelden met betrekking tot een adequate formulering van V.I.-voorwaarden, blijkt in de praktijk dat hier (noodgedwongen) toch nog vrij vaak van wordt afgeweken. Zo wordt met betrekking tot de begeleiding door de justitieassistent (bij de commissie Gent) regelmatig de formulering gehanteerd "*intensief meewerken aan de maatschappelijke begeleiding door de justitieassistent, diens richtlijnen stipt naleven, en ingaan op elke uitnodiging*". Bij de commissies Brussel en Antwerpen wordt steeds volgende omschrijving gehanteerd: "[zich onderwerpen aan het maatschappelijk toezicht/meewerken aan de maatschappelijke begeleiding] en gevolg geven aan de oproepingen van de justitieassistent en de bevoegde commissie voor voorwaardelijke invrijheidstelling". Deze laatste aanvulling wordt soms ook gebruikt door de commissie Gent.

Bij de commissies Antwerpen en Gent kan ook worden vastgesteld dat de bepaling van de *duur* van de ambulante/residentiële begeleiding of behandeling in sommige gevallen wordt overgelaten aan het oordeel van de betrokken hulpverleners (en eventueel de justitieassistent):

- "*verplichting zich ambulant te laten behandelen, zolang nodig wordt geacht door de hulpverleners*";
- "*verplichting te verblijven in [opvangcentrum] zolang dit door de begeleiders aldaar en de justitieassistent zinvol wordt gacht*".

Bij de commissie Gent wordt dergelijke formulering in andere gevallen soms wel aangevuld met: "*in overleg met de commissie*".

Ook de keuze van een (externe) begeleidende dienst wordt soms (voor een deel) gedelegeerd, m.n. aan de justitieassistent, bijv.:

- "*verplichting in overleg met de justitieassistent bij een terzake bevoegde dienst een [...] begeleiding volgen*" (commissie Brussel);

- "verplichting zich inzake [...] intensief residentieel te laten behandelen in [...], of een andere en vergelijkbare instelling met dezelfde doelstelling, en [...]. Een eventuele wijziging van behandelende instantie dient voorafgaandelijk met de justitieassistent te worden overlegd en door hem/haar te worden goedgekeurd." (commissie Antwerpen).

Sporadisch wordt (bij de commissies Antwerpen en Gent) ook expliciet een mogelijke *verzwaring* van de voorwaarden in de formulering geïntroduceerd, nl. "*zich ambulant, desgevallend residentieel laten behandelen bij (...)*". De opportuniteit van dergelijke residentiële opname wordt (bijvoorbeeld bij de commissie Antwerpen) veelal overgelaten aan de betrokken hulpverleners, nl.: "*verplichting zich met betrekking tot zijn drugproblematiek ambulant te laten begeleiden bij [...]; zich zo nodig residentieel te laten begeleiden wanneer de hulpverleners dit aangewezen achten*".

Met betrekking tot de verbodsbepalingen van woonst, werk, opleiding en/of begeleiding te veranderen wordt steeds (bij alle commissies) gesteld dat dergelijke wijziging voorafgaandelijk overlegd dient te zijn met de justitieassistent. Bij een adreswijziging wordt daarenboven vereist dat het nieuwe adres aan de commissie wordt meegedeeld.

Voor een gedetailleerd overzicht van de meest courante V.I.-voorwaarden die (door de commissie Antwerpen) worden opgelegd, kan worden verwezen naar de voorwaardenset die *in bijlage* is gevoegd.

Op basis van de beslissingen die betrekking hebben op de geobserveerde behandelingen van V.I.-dossiers kunnen naar aard van de opgelegde V.I.-voorwaarden en hun frequentie naar V.I.-commissie toe, volgende gegevens worden afgeleid.

Tabel 17: Opgelegde V.I.-voorwaarden

	Antwerpen		Brussel		Gent	
<i>Maatschappelijke begeleiding justitieassistent</i>						
Begeleiding justitieassistent/periodiek contact	100	(30)	100	(24)	100	(17)
Schriftelijke verslaggeving overmaken aan justitieassistent	---	---	---	---	5,9	(1)
<i>Woonst/verblijf</i>						
Vestiging op vast adres	97,0	(29)	83,3	(20)	5,9	(1)
Adres melden van zodra woonst	---	---	4,2	(1)	---	---
Geschikte woonst zoeken	---	---	4,2	(1)	---	---
Opname in opvangtehuis	13,0	(4)	8,3	(2)	---	---
Zich niet naar het buitenland begeven	---	---	---	---	11,8	(2)
Niet veranderen van woonst	97,0	(29)	91,7	(22)	82,3	(14)
Verbod zich op bepaalde plaatsen te vestigen	3,3	(1)	4,2	(1)	17,6	(3)
Verbod op bepaalde plaatsen te vertoeven	20,0	(6)	20,8	(5)	17,6	(3)
Bewijs leveren van vertrek naar het buitenland	---	---	---	---	5,9	(1)
Verwittiging commissie indien verblijf in België	---	---	---	---	5,9	(1)
<i>Tewerkstelling/opleiding</i>						
Regelmatig werken	56,6	(17)	62,5	(15)	5,9	(1)
Werken op een bepaalde plaats	3,3	(1)	---	---	5,9	(1)
Regelmatig werken of beroepsopleiding volgen	30,0	(9)	12,5	(3)	41,2	(7)
Regelmatig werken of beschikken over een dagbesteding	---	---	4,2	(1)	---	---
Beroepsopleiding volgen en aansluitend werken	13,3	(4)	8,3	(2)	23,5	(4)
Indien werkloos (of geen beroepsopleiding): actief werk zoeken/BO volgen/dagprogramma	36,6	(11)	58,3	(14)	17,6	(3)

volgen/zinnvolle tijdsbesteding					
Niet veranderen van werk	50,0	(15)	87,5	(21)	88,2 (15)
Niet veranderen van beroepsopleiding	16,6	(5)	58,3	(14)	47,1 (8)
Verbod te werken op bepaalde plaatsen, in bepaalde sectoren of activiteiten	36,6	(11)	8,3	(2)	11,8 (2)
<i>Dagbesteding/vrijetijdsbesteding</i>					
Beschikken over een zinnvolle en controleerbare dag-of vrijetijdsbesteding	3,3	(1)	---	---	35,3 (6)
Gedetailleerd activiteitenplan bij zich houden	---	---	4,2	(1)	5,9 (1)
Niet veranderen van dagactiviteiten/vrijetijdsbesteding	3,3	(1)	4,2	(1)	11,8 (2)
Alfabetiseringscursus volgen	---	---	4,2	(1)	---
Scholing volgen m.o.o. het behalen van het rijbewijs en een verkeerscursus volgen bij het B.I.V.V.	3,3	(1)	---	---	---
<i>Slachtoffergerichte voorwaarden*</i>					
Verbod op contact met het slachtoffer	20,0	(6)	20,8	(5)	23,5 (4)
Burgerlijke partijen vergoeden of een regeling uitwerken	60,0	(18)	70,8	(17)	41,2 (7)
Cursus 'Slachtoffer in Beeld' volgen	3,3	(1)	---	---	---
<i>Begeleiding/behandeling**</i>					
Ambulant	63,3	(19)	79,2	(19)	64,7 (11)
Residentieel	16,6	(5)	4,2	(1)	11,8 (2)
Niet veranderen van begeleiding	60,0	(18)	83,3	(20)	23,5 (4)
<i>Geldbesteding</i>					
Budgetbegeleiding volgen (indien nodig)	6,6	(2)	16,7	(4)	23,5 (4)
Inzage verlenen in inkomsten/schulden	---	---	29,2	(7)	5,9 (1)
Werken via een vaste bankrelatie	3,3	(1)	---	---	---
Periodiek verstrekken van attesten	3,3	(1)	---	---	---
Gerechtskosten afbetalen	---	---	4,2	(1)	5,9 (1)
<i>Controlerende voorwaarden***</i>					
Urinecontroles	---	---	41,7	(10)	11,8 (2)
Verbod alcoholgebruik	3,3	(1)	12,5	(3)	---
Verbod alcoholmisbruik	46,6	(14)	20,8	(5)	58,8 (10)
Verbod medicatiegebruik of -misbruik	---	---	45,8	(11)	29,4 (5)
Verbod druggebruik	50,0	(15)	41,7	(10)	41,2 (7)
Verbod van deelname aan kansspelen	3,3	(1)	---	---	---
Verbod op contact met medeplichtigen	---	---	41,7	(10)	47,1 (8)
Verbod op contact met ex-gedetineerden	---	---	---	---	52,9 (9)
Verbod plaatsen te bezoeken met een verdachte reputatie inzake illegale praktijken en/of drugs	43,3	(13)	54,2	(13)	64,7 (11)
Verbod contact te hebben met personen die inzake illegale praktijken en/of drugs een verdachte reputatie hebben	43,3	(13)	50,0	(12)	64,7 (11)
Verbod op contact met minderjarigen	---	---	4,2	(1)	23,5 (4)
Verbod wapenbezit en -dracht	16,6	(5)	37,5	(9)	---
Rijverbod strikt naleven	---	---	12,5	(3)	---
N	(30)		(24)		(17)

* Slachtoffergerichte voorwaarden die betrekking hebben op het verblijf van de voorwaardelijke invrijheidgestelde (buurtverbod) werden opgenomen onder de 'rubriek woonst/verblijf'

** Het gaat hier om algemene begeleiding, begeleiding inzake alcohol/drugs, begeleiding voor seksuele problemen, begeleiding voor agressieproblematiek, sociaal-administratieve begeleiding, psychologische of psychiatrische begeleiding, psychosociale begeleiding, of medische begeleiding. Budgetbegeleiding werd in een aparte rubriek ondergebracht.

*** Beroepsverboden werden opgenomen onder de rubriek 'tewerkstelling/opleiding'

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

Samenvattend kan worden gesteld dat meest frequent voorwaarden worden opgelegd met betrekking tot: de maatschappelijke begeleiding door de justitieassistent, de verplichting te werken of een opleiding te volgen, zich op een vast adres te vestigen (alleszins niet van woonst te veranderen), zich te onderwerpen aan een externe ambulante begeleiding, de

burgerlijke partijen te vergoeden, een verbod op alcoholmisbruik of druggebruik, op contact met medeplichtigen (evenwel nooit bij de commissie Antwerpen), en plaatsen te bezoeken of contact te hebben met personen die een verdachte reputatie hebben inzake drugs of andere illegale praktijken. Daarnaast zijn er evenwel ook een aantal belangrijke accentverschillen waar te nemen naargelang de V.I.-commissie, zoals bijvoorbeeld: de afwezigheid van verbodsbepalingen op het vlak van medicatiemisbruik en op contact met medeplichtigen/ex-gedetineerden maar de sterke belichting van beroepsverboden bij de commissie Antwerpen; de oplegging van een verbodsbepaling tot contact met ex-gedetineerden en de vrij sterke accentuering van de vrijetijdsbesteding bij de commissie Gent (niet bij de andere commissies); de vrij frequente oplegging van urinecontroles bij de commissie Brussel, ... In sommige gevallen (commissie Brussel) worden bepaalde V.I.-voorwaarden (bijv. rijverbod respecteren, urinecontroles) doelbewust opgelegd vanuit de overweging tijdens de proeftijd desgevallend te kunnen ingrijpen zonder dat daarvoor de aanwezigheid van een formele herroepingsgrond (inverdenkingstelling of nieuwe veroordeling) dient afgewacht te worden (d.i. een anticipatie op de beperkingen die zich later kunnen stellen met betrekking tot het optreden van de gerechtelijke instanties).

3.6.3 De post-penitentiaire begeleiding en behandeling van seksuele delinquenten²²¹

Voor bepaalde categorieën van seksuele delinquenten dient krachtens de V.I.-wet bijkomend een begeleiding of behandeling bij een ter zake gespecialiseerde dienst als bijzondere voorwaarde opgelegd te worden. Recent werd in dit verband ook een Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap afgesloten en wettelijk en decretaal bekrachtigd (van kracht sedert 21 september 1999).

De concrete toepassing van de betreffende bepalingen in de V.I.-wetgeving en het Samenwerkings-akkoord leidde in de praktijk tot tal van moeilijkheden en riep voor de V.I.-commissies heel wat vragen op. Met name stelde zich de vraag hoe de V.I.-wet en het betreffende Samenwerkingsakkoord zich tot elkaar verhouden. Niettegenstaande het Samenwerkingsakkoord in de hiërarchie van rechtsnormen op gelijke voet staat met de V.I.-wet, blijkt uit een vergelijkende analyse van beide teksten dat het wetgevingsproces niet altijd afgestemd of synchroon verlopen is. Er werden in dit verband tal van tegenstrijdigheden en lacunes in de respectievelijke wettelijke bepalingen vastgesteld, nl.:

- Wat het *gespecialiseerd advies* en de *gespecialiseerde begeleiding of behandeling* betreft, geeft de V.I.-wet een beperktere omschrijving van het toepassingsgebied (art. 3, § 3, 4° wet 5 maart 1998; art. 4, § 5 wet 5 maart 1998) dan het Samenwerkingsakkoord²²².

²²¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999 en 19-20 oktober 1999.

²²² Art. 3, § 3, 4° wet 5 maart 1998: "(...) indien de veroordeelde een straf ondergaat voor feiten bedoeld in de artikelen 372 tot 378 van het Strafwetboek, of voor feiten bedoeld in de artikelen 379 tot 386ter van hetzelfde Wetboek indien ze gepleegd werden op minderjarigen of met hun deelneming (...)." Art. 4, § 5 Wet 5 maart 1998: "Indien de veroordeelde een straf ondergaat voor één van de strafbare feiten bedoeld in de artikelen 372 tot 378 van het Strafwetboek, dan moet aan de invrijheidstelling de voorwaarde worden verbonden van het volgen van een begeleiding of een behandeling bij een dienst die in de begeleiding of de behandeling van seksuele delinquenten is gespecialiseerd." Art. 2 Samenwerkingsakkoord: "Dit

- Er bestaan ook verschillende interpretaties met betrekking tot de vraag *wie in de begeleiding of behandeling dient te voorzien*. Volgens één interpretatie geeft de V.I.-wet op dit vlak geen duidelijkheid, in de zin dat het volgens een combinatie van artikel 4 en 7 van de wet van 5 maart 1998 hierbij zowel om een dienst als een persoon kan gaan. Volgens een andere interpretatie kan de gespecialiseerde begeleiding of behandeling evenwel enkel worden uitgevoerd door een dienst: artikel 7 van de wet van 5 maart 1998 spreekt weliswaar zowel over een dienst als een persoon (begeleiding van alle categorieën veroordeelden), maar art. 4, § 5 dat specifiek handelt over seksuele delinquenten, stelt dat de begeleiding (voor seksuele delinquenten) enkel kan gebeuren door een dienst.²²³ De ratio hierbij is dat er bij seksuele delinquenten wordt uitgegaan van een vereiste van multidisciplinariteit, m.n. dient vermeden te worden dat iemand terecht zou komen bij een persoon die niet multidisciplinair omkaderd is.²²⁴
- Waar in de V.I.-wetgeving wordt gesteld dat de gedetineerde een persoon (art. 7 wet 5 maart 1998) of dienst (art. 7 wet 5 maart 1998; gespecialiseerde dienst volgens art. 4 van dezelfde wet) ter goedkeuring aan de commissie voorstelt, omvat het bedoelde Samenwerkingsakkoord een *gesloten lijst van voorzieningen* (in bijlage bij het Samenwerkingsakkoord gevoegd).
- Het Samenwerkingsakkoord beperkt zich tot de begeleiding/behandeling in een ambulante setting, en voorziet niet in de erkenning van diensten voor een begeleiding of behandeling in een gespecialiseerde *residentiële setting* (terwijl de V.I.-wet ter zake geen beperking inhoudt).

Eén van de cruciale vragen die zich in dit verband hebben gesteld, is de *vraag in welke mate de commissies gebonden zijn door de lijst van gespecialiseerde voorzieningen* die in bijlage bij het Samenwerkingsakkoord zijn opgenomen. Is de V.I.-commissie voor wat de aanwijzing of goedkeuring van de begeleidende of behandelende (persoon of) dienst betreft, gebonden aan de lijst van het Samenwerkingsakkoord of kan zij ook andere (personen of) diensten met deze opdracht belasten? Door de V.I.-commissies werden op dit vlak twee uiteenlopende standpunten ingenomen.

Het eerste standpunt (commissie Brussel en Antwerpen) luidt dat de V.I.-commissies in principe gebonden zijn door de lijst van voorzieningen. Het Samenwerkingsakkoord werd bij wet goedgekeurd en staat in de hiërarchie van rechtsnormen op gelijke voet met de V.I.-wet. In het Samenwerkingsakkoord wordt trouwens expliciet verwezen naar de V.I.-wet en de categorie van (seksuele) delinquenten waarop het van toepassing is. Het Samenwerkingsakkoord biedt volgens deze commissies slechts twee

Samenwerkingsakkoord heeft betrekking op de begeleiding en behandeling van personen die feiten als bedoeld in artikel 372 tot en met 386ter van het Strafwetboek hebben gepleegd (...), en die onder de toepassing vallen van [de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling]."

²²³ Art. 4 wet 5 maart 1998: "Indien de veroordeelde een straf ondergaat voor één van de strafbare feiten bedoeld in de artikelen 372 tot 378 van het Strafwetboek, dan moet aan de invrijheidstelling de voorwaarde worden verbonden van het volgen van een begeleiding of behandeling bij een dienst die in de begeleiding of de behandeling van seksuele delinquenten is gespecialiseerd." Art. 7 van dezelfde wet: "Indien de invrijheidstelling wordt verleend onder de voorwaarde van het volgen van een begeleiding of behandeling, nodigt de commissie, (...), de veroordeelde uit om een bevoegde persoon of dienst te kiezen. Die keuze wordt aan de commissie ter goedkeuring voorgelegd."

²²⁴ Art. 8 Samenwerkingsakkoord: "De gespecialiseerde voorzieningen beantwoorden minstens aan volgende criteria: (...); beschikken over een multidisciplinair samengesteld team voor psychosociale begeleiding of hebehandeling van daders van seksueel misbruik; (...)."

mogelijkheden om af te wijken van de (in bijlage opgenomen) lijst van voorzieningen, nl.:

- artikel 10 van het Samenwerkingsakkoord voorziet de mogelijkheid dat de gespecialiseerde (externe) voorziening een begeleidings- of behandelingsopdracht *weigert of stopzet*, waarna een *andere regeling* zal worden uitgewerkt²²⁵; volgens de commissies zal de dienst aan wie de begeleiding wordt overgedragen, eveneens moeten voldoen aan de (kwaliteits)criteria die in het Samenwerkingsakkoord zijn omschreven; en
- de gespecialiseerde begeleiding of behandeling kan op basis van artikel 11 van het Samenwerkingsakkoord, mits akkoord van de bevoegde overheid, geheel of gedeeltelijk worden overgedragen aan een andere gespecialiseerde voorziening, een steuncentrum of individuele therapeut die de nodige specialisatie kan voorleggen.

Hiertegenover staat het standpunt (V.I.-commissie Gent) dat, zelfs al verwijst het Samenwerkingsakkoord naar de V.I.-wet, de commissies niet (!) gebonden zijn door de lijst van voorzieningen die in het Samenwerkingsakkoord zijn opgenomen. Het Samenwerkingsakkoord dient in deze optiek opgevat te worden als een aanbod dat de commissies geenszins bindt, en als een instrument tot erkenning van gespecialiseerde diensten (de federale wetgever kan op dit vlak zelf geen diensten erkennen, maar moet dit doen via een samenwerkingsakkoord). Het Samenwerkingsakkoord biedt dan een zekere vorm van ondersteuning voor het werk van de V.I.-commissies in de zin dat er via subsidiëring van de betrokken voorzieningen zekere waarborgen worden gecreëerd voor een effectieve en kwaliteitsvolle begeleiding of behandeling. Vanuit die optiek doet het Samenwerkingsakkoord ook geen afbreuk aan de autonome beslissingsbevoegdheid van de V.I.-commissies. Dergelijke visie komt verder ook tegemoet aan het principe van de vrijheid van keuze van behandeling/therapie (weliswaar goed te keuren door de V.I.-commissie). Volgens deze interpretatie kunnen de commissies zelf bepalen wat zij als een gespecialiseerde dienst beschouwen, met dien verstande evenwel dat zij - omgekeerd - op grond van het Samenwerkingsakkoord niet de deskundigheid mogen ontkennen van een dienst die opgenomen is in de lijst van gespecialiseerde voorzieningen.

3.7 Kennisgeving van de beslissing

De beslissing van de commissie dient binnen wettelijk bepaalde termijnen ter kennis gebracht te worden van het openbaar ministerie bij de commissie, de minister, de directeur van de inrichting, de burgemeester van de gemeente waar de invrijheidgestelde verklaart te willen wonen, het Directoraat-generaal Strafinrichtingen en de directeur van het justitiehuis, en, in voorkomend geval, het slachtoffer.

Voor wat de controle op de invrijheidgestelde door het plaatselijk controlerend parket betreft, wordt een volledig afschrift van de beslissing van de V.I.-commissie via het lid van het openbaar ministerie dat aan de

²²⁵ Art. 10 Samenwerkingsakkoord: "*Een gespecialiseerde voorziening [...] kan een begeleidings- of behandelingsopdracht weigeren of stopzetten. In dat geval zal zij de bevoegde overheid hiervan onmiddellijk in kennis stellen. De stopzetting van een begeleiding of behandeling is het onderwerp van een overleg tussen de bevoegde overheid, de gespecialiseerde voorziening, de justitieassistent en de betrokken persoon. In afwachting van een andere regeling die de continuïteit van de psychosociale begeleiding of behandeling waarborgt, wordt de betrokken persoon gedurende maximaal één maand verder begeleid door de gespecialiseerde voorziening.*"

commissie is verbonden, overgemaakt aan het lokale parket (zie onderstaande modelbrief). Daarbij wordt ook gevraagd de identiteit van de invrijheidgestelde en enkele nader gespecificeerde (in principe controlerende) voorwaarden te laten seinen in het Centraal Signalementenblad (CSB).

Model kennisgeving beslissing aan controlerend parket (via het O.M. bij de commissie) - Gent:

Aan de Heer Procureur des Konings
van en te [arrondissement]

Betreft: [naam]

Mijnheer de Procureur des Konings,

Bij toepassing van art. 7 van de wet van 5.3.98 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling, maak ik U hierbij een afschrift over van de beslissing van de Commissie alhier d.d. [datum], waarbij de voorwaardelijke invrijheidstelling gelast werd van [naam] geboren op [datum] die verklaarde te zullen gaan wonen te [adres].

Ik verzoek U de door voornoemd artikel voorziene controle op de voorwaardelijk in vrijheid gestelde te organiseren en te dien einde o.m. betrokkene in het C.S.B. te doen seinen als voorwaardelijk in vrijheid gestelde afhangende van hoger vermelde Commissie, met opgave van zijn woonplaats, het met de controle belast parket, de algemene voorwaarde dat betrokkene geen nieuwe strafbare feiten mag plegen en de in de beslissing onder de nummers [...] tot en met [...] van de opgelegde bijzondere voorwaarden. ([...] blad: streng verbod)

In de seining dient ook opgenomen te worden dat wanneer zich conform art. 11 van de wet van 5.3.98 een voorlopige aanhouding opdringt door de Procureur des Konings van het gerechtelijk arrondissement waar betrokkene zich bevindt, dit uiterlijk de daaropvolgende werkdag ter kennis dient gebracht te worden van het met de controle belast parket en van het Openbaar-Ministerie bij hoger genoemde Commissie. De seining en het toezicht mogen ook niet voor gevolg hebben dat betrokkene nodeloos wordt verontrust en dat, wanneer wordt vastgesteld dat hij de bijzondere voorwaarden niet naleeft, hij hierover zo discreet mogelijk zal worden geïnterpelleerd.

Tevens verzoek ik U, bij toepassing van art. 20 van de wet van 5.8.92 op het politieambt, de rijkswacht en de gemeentelijke politie van de woonplaats van betrokkene in het bijzonder in kennis te stellen van de onder de nummers [...] t/m [...] van de beslissing vermelde bijzondere voorwaarden ([...] blad - streng verbod) en van het door hen op de naleving hiervan uit te oefenen toezicht.

Met de meeste hoogachting,

O.M. bij de commissie V.I.

Met betrekking tot de seining van invrijheidgestelde veroordeelden werden twee problemen gesignaleerd, nl.:

- in bepaalde gevallen werd de beslissing van de V.I.-commissie toch integraal in het Centraal Signalementenblad opgenomen; en
- de publicatie in het CSB via de APSD kent een belangrijke vertraging.²²⁶

Bij de wettelijke verplichting tot kennisgeving van de beslissing aan de burgemeester werden door de V.I.-commissies heel wat vraagtekens geplaatst. Waar soms de vraag werd gesteld naar de opportuniteit van dergelijke kennisgeving²²⁷, en meer in het bijzonder daar waar het gaat om een beslissing waarbij de V.I. geweigerd wordt²²⁸, werd elders ook de vraag opgeworpen of het wel wenselijk is dat de burgemeester de volledige

²²⁶ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²²⁷ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Gent (22 september 1999).

²²⁸ Vergadering 'Overlegplatform V.I.'

beslissing (met alle V.I.-voorwaarden) ontvangt - enkel de mededeling van de verbodsbepalingen werd in dit verband nuttig geacht (in het licht van de functie van de burgemeester als hoofd van de gemeentepolitie) -. ²²⁹ In de praktijk blijkt de verplichting tot kennisgeving van de beslissing aan de burgemeester trouwens ook tot heel wat misverstanden te hebben geleid. Met name werd geruime tijd, in tegenstelling tot de wettelijke bepalingen ter zake, enkel de aard van de beslissing (commissie Gent) of werden enkel de controlerende voorwaarden aan de burgemeester meegedeeld (en werd niet de volledige beslissing overgemaakt; commissie Antwerpen).

Verder werd in een aantal gevallen ook vastgesteld dat de controlerende politiediensten soms kennis krijgen van alle V.I.-voorwaarden die door de commissie zijn opgelegd geworden, niettegenstaande door de commissie (o.m. via seining in het CSB) enkel de controlerende voorwaarden als mededeelbaar werden beschouwd. Het principe dat ten aanzien van bepaalde door de commissie aangeduide diensten enkel die voorwaarden ter kennis mogen zijn die de commissie zelf aan de betrokken diensten kenbaar wenst te maken, blijkt in de praktijk dus niet steeds gerealiseerd te kunnen worden. Niettegenstaande de commissies het niet opportuun achten dat politiediensten bijvoorbeeld kennis zouden hebben van voorwaarden die betrekking hebben op de reïntegratie van de betrokken veroordeelde (voorwaarden in verband met opleiding, begeleiding, ...), maken de bij de organisatie van de controle gehanteerde communicatiestromen (wettelijke verplichting tot kennisgeving van de beslissing aan de burgemeester, overmaking van de beslissing aan het controlerend parket met vraag tot seining van bepaalde voorwaarden in het CSB) wellicht dat politiediensten soms toch kennis krijgen van dergelijke V.I.-voorwaarden. Uiteraard kunnen politiediensten mogelijkerwijze ook kennis krijgen van bepaalde V.I.-voorwaarden via de mededelingen die ter zake worden gedaan in de verlofpas (afhankelijk van de voorwaarden die de V.I.-commissie meent te moeten laten inschrijven in de verlofpas). In de beslissingen van de V.I.-commissie Gent wordt expliciet gesteld dat alle V.I.-voorwaarden in de verlofpas opgenomen dienen te worden, waardoor ook de politiediensten kennis kunnen krijgen van alle voorwaarden. Volgens artikel 16, § 3 van het K.B. van 10 februari 1999 is de veroordeelde immers verplicht zijn *verlofpas* te *overhandigen* bij elke vordering van een lid van de politionele of gerechtelijke overheden. Op een parlementaire vraag ter zake ²³⁰ antwoordde de minister van Binnenlandse Zaken trouwens ook dat het aan de burgemeester toekomt te bepalen wie best de taak op zich zou nemen om de *verlofpas* te *viseren*, en hij specificeerde daarbij als volgt: "*Het is logisch en in de geest van de wet dat deze aan de politie wordt toevertrouwd zodra zij met het toezicht op de betrokkene wordt belast.*" Binnen eenzelfde logica is het o.i. dan ook niet onwaarschijnlijk dat de burgemeester ook integraal de *beslissing* die hij van de V.I.-commissie ontvangt (en waarin alle V.I.-voorwaarden zijn omschreven), aan de controlerende politiedienst overmaakt.

Met betrekking tot de kennisgeving van de beslissingen aan de slachtoffers, werd in de wet nergens voorzien dat slachtoffers die een direct en legitiem belang hebben, geïnformeerd zouden worden over de beslissing waarbij de V.I. wordt geweigerd. In de praktijk wordt de weigering van een V.I. door

²²⁹ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Antwerpen (21 september 1999).

²³⁰ Parlementaire vraag nr. 13 (Vandeuren) van 16 augustus 1999.

de V.I.-commissies nochtans wel ter kennis gebracht van de betrokken slachtoffers. Eveneens stelde zich, blijkens een vraag in de Kamercommissie voor Justitie, een interpretatieprobleem in verband met de termijn waarbinnen het slachtoffer op de hoogte gebracht dient te worden van de beslissing van de commissie, m.n. het ogenblik waarop de termijn van 48 uur begint te lopen (vanaf de datum van de beslissing of de datum van de uitvoerbaarheid?). De minister ging niet akkoord met de interpretatie door V.I.-commissie Brussel, m.n. dat de termijn pas begint te lopen op het ogenblik dat de veroordeelde zich akkoord heeft verklaard met de V.I.-voorwaarden, maar meende dat de termijn moet worden gezien vanaf de beslissing tot V.I.²³¹

In de beschikkingen van de V.I.-commissies wordt meestal nader gespecificeerd welke voorwaarden aan welke personen/diensten worden meegedeeld. Waar in de beslissingen van de V.I.-commissies Brussel en Antwerpen expliciet wordt bepaald dat bepaalde (controlerende) voorwaarden aan alle politiediensten worden meegedeeld, wordt in de beslissingen van de V.I.-commissie Gent slechts zeer uitzonderlijk gesteld dat bepaalde voorwaarden aan de politie worden meegedeeld; het gaat daarbij ook steeds om één welbepaalde politiedienst (van een nader gespecificeerde gemeente). Verder werd in de beslissingen van de commissie Brussel ook steeds gesteld dat de voorwaarden worden meegedeeld aan de directeur van het justitiehuis en aan het openbaar ministerie bij de commissie. Bepaalde V.I.-voorwaarden worden regelmatig ook meegedeeld aan externe begeleidingsdiensten, soms rechtstreeks (V.I.-commissie Antwerpen en Gent), soms via de omweg van de justitieassistent (V.I.-commissie Brussel).

3.8 Uitvoerbaarheid van de beslissing

Indien de commissie beslist tot toekenning van V.I., bepaalt zij ook het ogenblik waarop deze beslissing uitvoerbaar wordt. De opname van dergelijke bepaling werd in de parlementaire voorbereidende werken verantwoord door het feit dat het einde van de detentie als zodanig benut zou kunnen worden om de noodzakelijke contacten te leggen voor de organisatie van de begeleiding en de voogdij.²³²

3.8.1 Aandachtspunten bij de omschrijving van de uitvoerbaarheid

Door de V.I.-commissies werden een aantal aandachtspunten omschreven waarbij bij de bepaling van de uitvoerbaarheid van de V.I.-beslissing rekening zou moeten worden gehouden, nl.:

- Indien de V.I.-commissie beslist tot toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling voordat de datum van toelaatbaarheid bereikt is, dient met betrekking tot de uitvoerbaarheid van de beslissing gesteld te worden dat betrokkene vrij kan gaan van zodra hij in de tijdsvoorwaarde verkeert (tenzij de commissie ook nog andere voorwaarden verbindt aan de uitvoerbaarheid van de beslissing);
- Indien de V.I.-commissie een opname in een residentiële instelling noodzakelijk acht en op het ogenblik van de V.I.-beslissing in de betrokken instelling geen plaats beschikbaar is, wordt best een vaste datum gefixeerd waarop de beslissing uitvoerbaar wordt ("vrij op ...").

²³¹ Vraag nr. 721 (Verherstraeten), Verslag kamercommissie Justitie, 11 januari 2000.

²³² Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 22.

De formulering "vrij van zodra plaats beschikbaar in ..." werd door de V.I.-commissies niet aangewezen geacht gezien vroegere cassatierechtspraak (inzake de internering) hieromtrent²³³. Een alternatieve formulering zou ook kunnen zijn: "vrij mits opname in (...). De datum van opname wordt ter goedkeuring aan de commissie voorgelegd".²³⁴

3.8.2 Toepassing in de praktijk

In welke mate de beslissingen tot V.I. onmiddellijk uitvoerbaar worden of welke voorafgaande vereisten door de commissies desgevallend aan de uitvoerbaarheid van de beslissing worden gekoppeld, wordt weergegeven in onderstaande tabel.

²³³ Zie: Cass., 17 augustus 1982, Arr. Cass., 1981-82, 1411: nietig is de beslissing van een commissie tot bescherming van de maatschappij die een gedeelte van haar rechtsprekende bevoegdheid aan de bestuurlijke overheid overdraagt door enerzijds de invrijheidstelling op proef van de geïnterneerde te bevelen en anderzijds de uitvoering van die beslissing afhankelijk te stellen van de vervulling van bepaalde voorwaarden voor de reclassering van de geïnterneerde, en wel de mogelijkheid van zijn onderbrenging in een geschikt tehuis en van zijn tewerkstelling in een beschutte werkplaats; Cass. 26 juni 1984, Arr. Cass., 1983-84, 1404-1406: nietig is de beslissing waarbij een commissie tot bescherming van de maatschappij een gedeelte van haar rechtsmacht overdraagt aan een bepaalde geneesheer van een privé-psychiatrische instelling door de invrijheidstelling op proef van de geïnterneerde te gelasten doch de uitvoering van haar beslissing te doen afhangen van de reclasseringsvoorwaarde dat de bedoelde geneesheer zal oordelen of de geïnterneerde in de bedoelde inrichting kan worden opgenomen en of en wanneer die voorwaarde van reclassering zal vervuld zijn.

²³⁴ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

Tabel 18: Uitvoerbaarheid van de V.I.-beslissing

	Antwerpen		Brussel		Gent	
Op vastgesteld ogenblik	60,0	(18)	84,0	(21)	94,1	(16)
Onmiddellijk	---	---	---	---	70,6	(12)
Kracht van gewijsde	---	---	---	---	5,9	(1)
Gespecificeerde datum (ev. behoudens cassatieberoep)	56,6	(17)	84,0	(21)	17,6	(3)
Zodra V.I. toelaatbaar, doch niet voor (bepaalde datum)	3,3	(1)	---	---	---	---
Na prestatie/voorlegging attest	40,0	(12)	16,0	(4)	5,9	(1)
Na verzekerde tewerkstelling (ev. verwijzing naar te verlenen faciliteiten)	13,3	(4)	---	---	---	---
Na verzekerde tewerkstelling en goedkeuring attest door commissie	---	---	4,0	(1)	---	---
Op datum te bepalen door voorzitter na attest van tewerkstelling (ev. nader gespecificeerd)	---	---	4,0	(1)	---	---
Na verzekerde tewerkstelling of beroepsopleiding (ev. Verwijzing naar te verlenen faciliteiten)	3,3	(1)	---	---	---	---
Na beëindiging beroepsopleiding in gevangenis	3,3	(1)	---	---	---	---
Op datum te bepalen door voorzitter na attest van tewerkstelling of beroepsopleiding	---	---	4,0	(1)	---	---
Na verzekerde tewerkstelling en (nader gespecificeerde) begeleiding	3,3	(1)	---	---	---	---
Op datum te bepalen door voorzitter na huurcontract en verbintenis in verband met gespecialiseerde medico-psychosociale begeleiding	---	---	4,0	(1)	---	---
Mits onmiddellijke aansluitende opname in (nader gespecificeerde) instelling (ophaling/overbrenging)	6,7	(2)	---	---	5,9	(1)
Na verzekerde begeleiding bij gespecialiseerde dienst, zodra de V.I. toelaatbaar is, doch niet voor (bepaalde datum)	3,3	(1)	---	---	---	---
Op ogenblik dat dienst bereid is betrokkene op te nemen en na overbrenging naar de dienst	3,3	(1)	---	---	---	---
Onder opschortende voorwaarde van voorlegging van attesten m.b.t. lopende invorderingsprocedures	3,3	(1)	---	---	---	---
Totaal	100	(30)	100	(25)	100	(17)

Bron: eigen dossierstudie op grond van geobserveerde zittingen

Meest opvallende vaststelling uit bovenstaande tabel, is het feit dat, waar de commissies Gent en Brussel de uitvoerbaarheid van de V.I.-beslissing slechts vrij uitzonderlijk laten afhangen van een voorafgaand te realiseren voorwaarde (in 5,9% resp.16,0% van de beslissingen), de commissie Antwerpen vrij frequent van deze mogelijkheid gebruik maakt (in 40% van de beslissingen). Ander belangrijk verschilpunt is eveneens dat de commissie Antwerpen het aan de lokale gevangenisdirectie overlaat om te oordelen of aan de vereiste van de uitvoerbaarheid van de beslissing tegemoet gekomen wordt (bijv. een verzekerde tewerkstelling), terwijl dergelijke beoordeling bij de commissie Brussel gebeurt door de voorzitter van de commissie zelf (nl. op een datum te bepalen door de voorzitter na voorlegging van een attest).

Het verlenen van faciliteiten aan de gedetineerde teneinde tegemoet te kunnen komen aan de voorwaarde van uitvoerbaarheid, is een bevoegdheid die volgens de huidige stand van de wetgeving toekomt aan de penitentiaire administratie (m.n. de DIG). Voor een adequate uitvoering van de beslissingen van de V.I.-commissies is dan ook een vlotte samenwerking

tussen administratie en commissie en een op elkaar afgestemd beleid vereist. In het kader van dit onderzoek kon onvoldoende worden geëxploreerd welke knelpunten zich op dit vlak in de praktijk stellen. Wel werden op een vergadering van het 'Overlegplatform V.I.' door de penitentiaire administratie zelf een aantal knelpunten geduid. Zo werd onder meer gesteld dat de diverse commissies niet alleen een verschillende praktijk hanteren (zie ook: *supra*), maar ook dat de mogelijkheden van de administratie om de voorafgaande voorwaarden te realiseren, in wezen beperkt zijn (uitgangspermissie, penitentiair verlof). Sommige maatregelen die de administratie kan nemen, worden juridisch gezien bovendien beschouwd als een vorm van strafonderbreking, hetgeen implicaties heeft voor de rechten van gedetineerden met betrekking tot een aantal aspecten van de welzijns- en gezondheidszorg (OCMW-hulpverlening, ziekteverzekering).²³⁵ De in het kader van het onderzoek verrichte observaties duiden verder ook nog op een ander mogelijk knelpunt: zo werd er sporadisch ter zitting door de gevangenisdirectie ook op gewezen dat eveneens rekening moet worden gehouden met de duur van de aanvraagprocedure voor toekenning van bijzondere strafuitvoeringsmodaliteiten (zie onderstaande casus). Een mogelijke oplossing die met betrekking tot de hier geciteerde problematiek door de administratie werd geformuleerd, bestaat erin dat de contacten met personen of instanties die na invrijheidstelling zouden meewerken in het kader van de realisatie van de voorwaarden, op voorhand vanuit de gevangenis geformaliseerd zouden worden en dat de diverse actoren daarbij ook in kennis zouden worden gesteld van hun verplichtingen (o.a. op het vlak van de rapportage)²³⁶.

Casus ANTW/V.I./V.I./27:

- VZ: Je hebt je dossier ingezien. Er moet in [stad] naar begeleiding gezocht worden. Is dat in orde?
- A: Dat is nog niet in orde. Dat is nog niet volledig geregeld.
- DIR: Ik heb er zelf geen zicht op. Dit is een dossier van [een andere gevangenisdirecteur].
- VZ: Dat is nogal essentieel hé. Is er al een intake geweest? Zijn ze al bij U geweest?
- G: Nee.
- VZ: Hoe wordt dan getracht om dat wel in orde te brengen.
- A: We dachten (...).
- VZ: Dat is een kwestie van slechte coördinatie.
- SU: Hoe ziet U die begeleiding?
- G: Ik ben naar (de) psychiater geweest. Maar die vindt dat niet nodig. Dat kost veel geld en daar worden geen (relevante) vragen gesteld. Je moet 3.000 fr. betalen om te zeggen wat je de laatste maand hebt gedaan. De bedoeling is gesprekstherapie te volgen, in groep.
- VZ: Kan (de) [ambulant centrum] dat doen?
- G: Ik weet het niet. Ik heb niemand gezien.
- SU: Wat opvalt in het dossier, is dat er geen enkel attest is. [...]
- [...]
- VZ: [...]
- En wat met de gespecialiseerde begeleiding of behandeling?
- OM: Het één vloeit voort uit het ander.
- DIR: We kunnen eventueel uitgangspermissie toestaan, maar de aanvraag voor een uitgangspermissie duurt drie weken.
- OM: Het zal moeilijk zijn om een gewone begeleiding te vinden.

²³⁵ Vergaderingen 'Overlegplatform V.I.' d.d. 24 september 1999 en 13 december 1999.

²³⁶ Vergadering 'Overlegplatform V.I.' d.d. 13 december 1999.

3.8.3 Wijzigingen in de toestand tussen de V.I.-beslissing en het ogenblik van uitvoerbaarheid

Het feit dat zich tussen de datum van de V.I.-beslissing en het ogenblik van de uitvoerbaarheid van de beslissing soms belangrijke wijzigingen kunnen voordoen, leidt in de praktijk niet zelden tot problematische situaties waarbij zich de vraag stelt in welke mate de V.I.-beslissing al dan niet onverkort moet worden uitgevoerd.

3.8.3.1 Aanbeveling van nieuwe straffen

Dergelijke situatie doet zich bijvoorbeeld voor in geval gedetineerden nog vóór de effectieve invrijheidstelling opnieuw veroordeeld worden of nieuwe straffen worden aanbevolen. Hierbij stelt zich de vraag in welke mate dergelijke nieuwe straffen aanleiding kunnen geven tot een herziening van de beslissing van de commissie, bijv. omdat de aard van de feiten een nieuw licht kan werpen op de zaak, of omdat - indien de nieuwe straffen mee in rekening zouden worden gebracht voor de berekening van de toelaatbaarheid voor V.I. - zij de V.I.-toelaatbaarheidsdatum fundamenteel zouden wijzigen.

Luidens de interpretatie die binnen de V.I.-commissie Antwerpen in een concrete casus werd aangehouden (aanbeveling van de uitvoering van vervangende gevangenisstraffen), kunnen nieuwe straffen die na de beraadslaging door de commissie door het parket worden aanbevolen geen afbreuk doen aan de beslissing van de commissie. De beslissing van de commissie dient bijgevolg onverkort uitgevoerd te worden, en de nieuwe straffen dienen diensgevolge - los van de straffen waarvoor door de commissie een V.I. werd toegekend - volgens de overeenkomstige modaliteiten uitgevoerd te worden, in bepaalde gevallen zelfs niet uitgevoerd te worden (hoofdgevangenisstraffen tot vier maanden, mits uitzonderingen; vervangende gevangenisstraffen).²³⁷

3.8.3.2 Nieuwe feiten of tuchtproblemen

Een gelijksoortig probleem doet zich ook voor in geval na de beslissing van de V.I.-commissie, maar vóór het ogenblik waarop de beslissing van de commissie uitvoerbaar wordt, blijkt dat nieuwe feiten werden gepleegd of dat er zich tuchtproblemen voordeden.

3.8.3.3 Wegvallen van elementen uit het reclasseringsplan

Eveneens is het mogelijk dat intussen bepaalde elementen uit het reclasseringsplan wegvallen, waardoor niet meer dezelfde reclassering kan worden voorzien als deze die de commissie voor ogen stond. Dergelijk geval deed zich o.m. voor bij de V.I.-commissie Gent²³⁸:

De commissie kende een V.I. toe met als V.I.-voorwaarde een residentiële opname voor de behandeling van een ernstige seksuele problematiek. In de beslissing van de commissie werd bepaald dat de beslissing onmiddellijk uitvoerbaar zou zijn. In tegenstelling tot eerdere berichtgeving (mondellinge bevestiging door de PSD) bleek evenwel dat de betrokken gedetineerde op het ogenblik dat de beslissing uitvoerbaar zou worden, niet meer opgenomen kon worden in de residentiële instelling.

²³⁷ Brief van de V.I.-commissie Antwerpen aan de gevangenisdirectie van het PSC Hoogstraten, d.d. 17 november 1999.

²³⁸ Mondellinge mededeling V.I.-commissie Gent (november 1999).

Via een alternatieve formulering met betrekking tot de uitvoerbaarheid van de beslissing, zoals "*mits opname in* (specifieke vermelding van de instelling)", zou weliswaar vermeden kunnen worden dat de betrokken gedetineerde op vrije voeten zou worden gesteld zonder residentiële opname, maar dergelijke erg gespecificeerde formulering houdt anderzijds het risico in dat in bepaalde gevallen (ook in bovenstaande casus) nooit aan de voorwaarde van uitvoerbaarheid kan worden tegemoet gekomen.

Een meer algemene formulering, nl. "*mits residentiële opname*", biedt in dergelijke situatie (zoals in de hoger beschreven casus) weliswaar wellicht geen volledig bevredigende oplossing (gezien als zodanig een grotere keuzevrijheid aan de gedetineerde wordt gelaten), maar heeft als voordeel dat men beschikt over 'uitwijk'mogelijkheden en een onmiddellijk aansluitende opname wel gerealiseerd zou kunnen worden. Eventueel zou aansluitend via een procedure tot aanpassing van de voorwaarden de nieuwe behandelingsinstelling formeel kunnen worden aangeduid.

Bij de V.I.-commissie Brussel tracht men deze problematiek te counteren door - waar dit aangewezen wordt geacht - op het vlak van de uitvoerbaarheid van de beslissing te bepalen dat de beslissing slechts uitvoerbaar wordt op een datum te bepalen door de voorzitter na voorlegging van een attest. De vraag stelt zich evenwel of de voorzitter van de commissie zich dergelijke beslissingsbevoegdheid kan toeëigenen²³⁹ (de wet heeft niet voorzien in de mogelijkheid van een presidentiële beslissing).

In een andere casus, bij de V.I.-commissie Antwerpen (ANTW/V.I./V.I./11) stelde zich een probleem dat enigszins verwant is aan de hierboven besproken problematiek. Met name stelde zich in deze casus de vraag in welke mate het niet meer kunnen realiseren van één van de opgelegde V.I.-voorwaarden (residentiële opvang) - zonder dat de uitvoerbaarheid van de beslissing daarvan afhankelijk is gemaakt - een invrijheidstelling in de weg kan staan.

In de beschikking van de commissie werd op het vlak van de uitvoerbaarheid van de beslissing gestipuleerd dat de beslissing (toekenning V.I.) uitvoerbaar werd "*na verzekerde tewerkstelling, waartoe hem binnen het gevangeniswezen de nodige faciliteiten dienen te worden verleend, [...]*" Eén van de opgelegde V.I.-voorwaarden betrof het verblijf in een residentieel opvangcentrum. Naar aanleiding van een penitentiair incident werd de betrokken gedetineerde in een andere strafinrichting opgenomen, en viel ook de mogelijkheid tot opname in het residentiële centrum weg (één van de V.I.-voorwaarden). De betrokken gedetineerde werd niet vrijgesteld (!). De commissie liet aan de gedetineerde weten dat hij een verzoek diende te richten aan de commissie met het oog op de instelling van een procedure tot aanpassing van de V.I.-voorwaarden. Volgens de commissie Antwerpen biedt deze procedure in deze casus een uitkomst, aangezien de V.I.-wet nergens bepaalt dat deze procedure pas na een effectieve invrijheidstelling mogelijk zou zijn.

3.8.3.4 Wettelijke beperkingen

De Belgische wetgever heeft op dit vlak nergens de mogelijkheid voorzien van een presidentiële beslissing of van de instelling van procedure tot herziening van de beslissing vóórdat deze uitvoerbaar wordt.

Interessant is alleszins dat deze laatste mogelijkheid (herziening van de beslissing voor de datum van uitvoerbaarheid) in een aantal uitzonderlijke gevallen wel werd voorzien in o.m. het Amerikaanse rechtsstelsel. Zo wordt

²³⁹ Vergadering 'Overlegplatform V.I.', 13 december 1999.

in het handboek (Manual) van de U.S. Parole Commission o.m. het volgende bepaald (p. 87): "When an effective date of parole has been set by the Commission, release on that date is conditioned upon continued satisfactory conduct by the prisoner. If a prisoner granted such a date has been found in violation of institution rules by a Disciplinary Hearing Officer or is alleged to have committed a new criminal act at any time prior to the delivery of the certificate of parole, the Regional Commissioner shall be advised promptly of such information. The prisoner shall not be released until the institution has been notified that no change has been made in the Commission's order to parole. Following receipt of such information, the Regional Commissioner may reopen the case and retard the parole date for up to 90 days without a hearing, or schedule a rescission hearing under this section on the next available docket at the institution or on the first docket following return to a federal institution from a Community Corrections Center or a state or local halfway house."

In de V.I.-wetgeving is ook nergens voorzien in de mogelijkheid van een (voorlopige) presidentiële beslissing (cfr. de ontwikkelde praktijk bij de V.I.-commissie Brussel). De wet op het sociaal verweer (internering) daarentegen geeft aan de voorzitter van de commissie tot bescherming van de maatschappij, in uitzonderlijke omstandigheden, in dit verband nochtans wel enige beslissingsmacht, nl.: "In dringende gevallen kan de voorzitter van de commissie voorlopig de invrijheidstelling van de geïnterneerde gelasten; hij geeft hiervan onmiddellijk kennis aan de procureur des Konings. Zijn beslissing wordt voorgelegd aan de commissie, die tijdens haar eerstkomende vergadering uitspraak doet." (art. 18, al. 3 Wet van 9 april tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewoontemisdadigers, zoals vervangen bij artikel 1 van de wet van 1 juli 1964).

3.8.4 Instemming met de V.I.-voorwaarden

Volgens art. 4, § 5 van de wet van 5 maart 1998 en art. 16, § 1 van het K.B. van 10 februari 1999 wordt de invrijheidstelling enkel verleend indien de veroordeelde (op het ogenblik dat de beslissing uitvoerbaar wordt) instemt met de voorwaarden die de commissie aan de invrijheidstelling heeft verbonden. Op grond van de observatiegegevens kan worden geconcludeerd dat dergelijke weigering van V.I.-voorwaarden in de praktijk slechts zeer uitzonderlijk voorkomt (slechts één weigering, bij de V.I.-commissie Antwerpen).

Dat de veroordeelde zijn voorafgaand akkoord met de opgelegde V.I.-voorwaarden dient te geven wanneer tijdens de periode tussen de beslissing tot toekenning van de V.I. en de uitvoerbaarheid van de V.I.-beslissing een penitentiair verlof of uitgangspermissie wordt toegekend (M.O. nr. 1697 van 6 april 1999), dient volgens de V.I.-commissies gezien te worden in het licht van het objectief om de gedetineerde zijn V.I.-voorwaarden reeds tijdens een eventueel verlof te doen naleven.²⁴⁰

²⁴⁰ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

4 Cassatieberoep

Tegen de beslissingen van de commissie om de voorwaardelijke invrijheidstelling al dan niet toe kennen, te herroepen of te herzien, staat cassatieberoep open voor het openbaar ministerie en de veroordeelde (art. 12, al. 1 wet 5 maart 1998).

4.1 Wettelijk voorziene termijnen en toepassing in de praktijk

Indien de commissie de voorwaardelijke invrijheidstelling toekent, heeft het cassatieberoep (dat ingediend moet worden binnen een termijn van vierentwintig uur vanaf betekening van de beslissing aan het openbaar ministerie) schorsende kracht en dient het Hof van Cassatie binnen dertig dagen te rekenen vanaf de instelling van het cassatieberoep een beslissing te nemen (art. 13 wet 5 maart 1998). Wanneer de V.I. niet wordt toegekend, beschikken het openbaar ministerie en de veroordeelde over de mogelijkheid cassatieberoep aan te tekenen (art. 12 wet 5 maart 1998) binnen vijftien vrije dagen vanaf de betekening van de beslissing (M.O. nr. 1697 van 6 april 1999). De wet voorziet in dit geval geen termijn waarbinnen het Hof van Cassatie uitspraak moet doen (M.O. nr. 1697 van 6 april 1999). Na een cassatiearrest met verwijzing beslist de anders samengestelde commissie binnen de dertig dagen te rekenen vanaf de uitspraak van dit arrest (art. 14 wet 5 maart 1998). In de Memorie van Toelichting werd verduidelijkt dat de regeling rond het cassatieberoep geïnspireerd is op de jurisprudentie van het Hof van Cassatie inzake de internering. Wanneer de commissie uitspraak doet over de invrijheidstelling van een gedetineerde, bijgevolg over een geschil betreffende de individuele vrijheid van de persoon, treedt zij op als een rechterlijke instantie en vervult zij een jurisdictionele taak.

Niettegenstaande in het kader van dit onderzoek geen volledig betrouwbare statistiek werd bijgehouden met betrekking tot het aantal ingestelde cassatieberoepen, lijkt de instelling van cassatieberoep in de praktijk nochtans zeer beperkt te zijn: bij de geobserveerde dossiers (alle zittingen samen) werd per commissie maximaal twee à drie maal een cassatieberoep ingesteld (meestal door de gedetineerde).

4.2 Relevantie van cassatieberoep door de gedetineerde tegen een beslissing tot V.I.

Niettegenstaande het op het eerste gezicht erg vreemd lijkt dat een gedetineerde cassatieberoep zou aantekenen tegen een beslissing tot toekenning van voorwaardelijke invrijheidstelling, is het anderzijds nochtans heel goed mogelijk dat een veroordeelde belang zou hebben bij een cassatieberoep tegen een beslissing tot toekenning van V.I., bijvoorbeeld wanneer hij niet akkoord gaat met de opgelegde voorwaarden of met de voorwaarden die aan de uitvoerbaarheid van de beslissing worden gesteld. De formulering van artikel 12 van de wet van 5 maart 1998 mag niet geïnterpreteerd worden als zou de veroordeelde enkel cassatieberoep kunnen aantekenen tegen de beslissing tot toekenning van de V.I. en niet tegen de opgelegde V.I.-voorwaarden, aangezien de V.I.-voorwaarden beschouwd dienen te worden als een integraal deel van de beslissing. Ook het feit dat een gedetineerde zich bij de directeur kan verzetten tegen de opgelegde V.I.-voorwaarden, doet geen afbreuk aan de mogelijke opportuniteit van een

cassatieberoep wegens niet-akkoord met de V.I.-voorwaarden, aangezien dergelijk verzet slechts is voorzien op het ogenblik dat de V.I.-beslissing uitvoerbaar wordt, d.w.z. op een ogenblik dat de termijn voor cassatieberoep reeds verstreken (kan) zijn (art. 16, § 1 K.B. 10 februari 1999). Bovendien impliceert het feit dat de betrokken persoon op dat ogenblik weigert zijn akkoord te geven met de opgelegde voorwaarden, dat de V.I.-procedure opnieuw voor het personeelscollege opgestart dient te worden (art. 16, § 1 K.B. 10 februari 1999).²⁴¹

4.3 Termijn voor cassatieberoep (beslissing tot V.I.)

Krachtens artikel 12-13 van de wet van 5 maart 1998 beschikt de veroordeelde over een termijn van vierentwintig uur, te rekenen vanaf de dag waarop de beslissing aan het openbaar ministerie werd betekend, om cassatieberoep aan te tekenen. Door de V.I.-commissies werd in dit verband opgemerkt dat het zeer merkwaardig is dat de cassatietermijn begint te lopen vanaf het tijdstip van betekening aan een andere persoon (i.c. het openbaar ministerie).²⁴²

4.4 De notie van de 'anders samengestelde commissie'

Dat bij verbreking van de beslissing van de V.I.-commissie door het Hof van Cassatie een anders samengestelde commissie een nieuwe beslissing dient te nemen, impliceert dat zowel de voorzitter als de assessoren vervangen dienen te worden. De secretaris en het openbaar ministerie bij de commissie kunnen de zaak wel blijven opvolgen aangezien zij geen deel uitmaken van de commissie.²⁴³

4.5 Termijn waarbinnen een nieuwe beslissing moet volgen

De termijn waarbinnen de anders samengestelde commissie (na verwijzing) een nieuwe beslissing dient te nemen (dertig dagen), is geen (!) *vervaltermijn*. De gedetineerde noch het O.M. beschikken in dergelijk geval over enige mogelijkheid om toch een beslissing uit te lokken (er is op dat ogenblik immers geen beslissing waartegen men cassatieberoep zou kunnen aantekenen).²⁴⁴

5 Rol van het openbaar ministerie

Naast het geven van een eigen zelfstandig advies ter zitting, worden door het O.M. verbonden aan de V.I.-commissies verschillende uiteenlopende taken opgenomen (zie *bijlage*)²⁴⁵:

- Zo wordt door het betrokken O.M. bij de V.I.-commissies Gent en Antwerpen stelselmatig deelgenomen aan de interne werkvergaderingen van de V.I.-commissie. Het lid van het openbaar ministerie bij de commissie Brussel is weliswaar niet aanwezig op dergelijke teamvergaderingen van de commissie, maar krijgt vanuit de V.I.-commissie wel bepaalde vragen toegespeeld die uit dit overleg naar boven komen.

²⁴¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁴² Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁴³ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁴⁴ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁴⁵ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

- Ter voorbereiding van de zitting staat het O.M. bij de commissies in voor de vervollediging van het dossier voor wat betreft de afschriften van vonnissen en arresten, de uiteenzetting van de feiten, de adviezen van de parketten, de slachtofferinformatie, en informatie over hangende zaken.
- Door de leden van het O.M. wordt tevens een controle uitgevoerd op de wettelijkheid van de beslissingen van de V.I.-commissies (bijv. nagaan of de beslissing met unanimiteit werd genomen indien dit vereist is).
- In geval van een beslissing tot V.I. staan de leden van het O.M. in voor de seining van de voorwaardelijk invrijheidgestelde en de controlerende V.I.-voorwaarden in het Centraal Signalementenblad via tussenkomst van het lokale, controlerende parket.

Een algemene vaststelling met betrekking tot de opdracht van het openbaar ministerie bij de V.I.-commissies is dat hun rol in de V.I.-wetgeving vrij marginaal werd omschreven (nl. in de V.I.-wetgeving wordt enkel verwezen naar het advies dat het betrokken O.M. ter zitting dient te geven). Vooral met betrekking tot de opvolging van lopende begeleidingen bestaat er op dit vlak nogal wat onduidelijkheid over de rol van het O.M. en met name over haar verhouding tot de V.I.-commissies. In de praktijk blijkt trouwens ook dat de samenwerking tussen het O.M. bij de commissie en de V.I.-commissies binnen elke commissie op een enigszins andere wijze wordt georganiseerd (*infra*).

AFDELING III

DE OPVOLGING VAN DE VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING

Met betrekking tot de opvolging van V.I.-begeleidingen worden in de verdere uiteenzetting volgende elementen behandeld:

- de overdracht van 'oude' V.I.-dossiers (lopende begeleidingen);
- de samenwerking met justitieassistenten en externe diensten;
- de interne werkorganisatie bij de commissies inzake de opvolging en de samenwerking tussen de V.I.-commissie en het O.M. bij de commissie;
- de samenwerking met de lokale (controlerende) parketten;
- knelpunten met betrekking tot de procedure tot schorsing, herziening en herroeping van de V.I.; en
- opmerkingen in verband met de procedure tot aanpassing, nadere omschrijving of schorsing van de V.I.-voorwaarden.

1 Overdracht 'oude' dossiers (lopende begeleidingen)

Gezien de nieuwe V.I.-wetgeving onmiddellijk van kracht werd per 1 maart 1999 en de V.I.-commissies ook verantwoordelijk werden voor de opvolging van de lopende V.I.-begeleidingen, diende een overdracht van deze dossiers van de minister van Justitie naar de V.I.-commissies gerealiseerd te worden.

Vooraf in de beginfase na de inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wetgeving hebben zich daarbij - volgens de informatie die ter zake door de V.I.-commissies werden meegedeeld - een aantal praktische moeilijkheden voorgedaan. Zo werden door de commissies onder meer volgende knelpunten gesignaleerd:

1) De overmaking van de zgn. 'syntheseverslagen'²⁴⁶ in verband met de reeds lopende begeleidingen liep in de beginfase na inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wetgeving, enige vertraging op. Hierdoor beschikten de commissies in de praktijk in een aantal dossiers de facto over vrij weinig informatie met betrekking tot het verloop van de begeleiding²⁴⁷. Eén en ander kan wellicht worden verklaard door het gebrek aan overgangsmaatregelen in de nieuwe V.I.-wetgeving en daaruit voortvloeiend de enorme werkdruk bij de overgang naar het nieuwe systeem (redactie van syntheseverslagen voor alle lopende begeleidingen naast de gewone begeleidings- en rapportageopdrachten), en een aantal meer structurele knelpunten op het vlak van de personele infrastructuur van de

²⁴⁶ Krachtens de nieuwe procedures zouden de verslagen van de justitieassistenten ter inzage kunnen worden gesteld van de invrijheidgestelde veroordeelden. Gezien deze begeleidingsverslagen evenwel waren opgemaakt binnen een ander tijds kader, nl. op een ogenblik dat er minder uitgewerkte procedures waren voorzien, met geringere procedurele waarborgen voor de betrokken veroordeelden: geen inzagerecht), meenden de justitieassistenten dat voor de reeds lopende begeleidingen voor wat de voorbije begeleidingsperiode betreft enkel zgn. 'syntheseverslagen' aan de commissies konden worden overgemaakt (d.i. een samenvattend verslag, met uitzuivering van de niet aan de veroordeelde mededeelbaar geachte informatie).

²⁴⁷ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999 en 19-20 oktober 1999.

justitiehuizen (onderbezetting van sommige diensten/geen vervanging van sommige personeelsleden).

2) De 'oude' dossiers die (door de justitieassistenten) aan de commissies werden overgedragen, bleken volgens de commissies vaak (zeer) onvolledig te zijn. Deze problematiek werd verder uitgeklaard tijdens een aantal vergaderingen van het 'Overlegplatform V.I.'²⁴⁸ met als resultaat dat tussen de commissies en de betrokken administraties een concrete procedure werd afgesproken in verband met de vervollediging van de overgedragen V.I.-dossiers²⁴⁹. De DIG engageerde zich daarbij om, indien daartoe door de commissies werd verzocht, 1) 'objectieve gegevens' (opsluitingsfiche, uittreksel uit het strafregister, ...) aan de commissies over te maken, en 2) inzake OBE- of PSD-verslagen contact te nemen met de opsteller van het rapport teneinde te achterhalen of er tegenindicaties bestaan om het verslag aan de commissie over te maken (indien dit het geval zou zijn, zou het verslag niet worden overgemaakt)²⁵⁰.

3) Bij de overdracht van de 'oude' V.I.-dossiers deed zich eveneens het probleem voor dat een aantal dossiers - zoals bijvoorbeeld blijkt uit onderstaande casus - aan een verkeerde, d.i. niet-bevoegde, commissie werd overgedragen.²⁵⁶

Casus BRUS/ADM/-/:

VZ: Er zijn toch wel enkele problemen. Waar bent U voorgesteld voor V.I.?
G: In Brugge.
VZ: We zijn niet bevoegd, en moeten uw dossier overmaken aan de commissie van Gent.
Bent U voorwaardelijk of voorlopig vrij?
G: Voorwaardelijk. (Toont verlofpas)
VZ: Waar heb je dat gekregen?
G: (Bij de) politie van [gemeente X].
VZ: In uw boekje staat (gevangenis) Dendermonde.
G: Ik heb in Dendermonde in halve vrijheid gezeten.
[...]
VZ: Wij zijn niet bevoegd, en moeten uw dossier overdragen.
(Overloopt de voorwaarden: [...])

4) Bij de door de minister doorgevoerde operatie waarbij de voorlopige invrijheidstellingen met het oog op een voorwaardelijke invrijheidstelling werden omgezet in een voorwaardelijke invrijheidstelling²⁵⁷ deden zich in de

²⁴⁸ Vergadering 'Overlegplatform V.I.', d.d. 23 maart 1999 en 11 juni 1999.

²⁴⁹ Het opvragen van ontbrekende elementen in het V.I.-dossier via de justitieassistent werd door de (Nederlandstalige) V.I.-commissies immers niet de meest aangewezen weg geacht, aangezien de justitie-assistenten vaak zelf niet over alle informatie beschikken (!). (Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999)

²⁵⁰ Vergadering 'Overlegplatform V.I.', d.d. 11 juni 1999.

²⁵¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁵² Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁵³ Vergadering 'Overlegplatform V.I.', d.d. 23 maart 1999.

²⁵⁴ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁵⁵ Vergadering 'Overlegplatform V.I.', d.d. 11 juni 1999.

²⁵⁶ Welke commissie voor een bepaald dossier bevoegd is, valt niet af te leiden uit het proces-verbaal van invrijheidstelling (door de DIG werden de PV's aan de commissies overgemaakt, zodat zij zouden kunnen vaststellen voor welke dossiers zij bevoegd zijn), maar wordt (krachtens de vigerende V.I.-wetgeving) bepaald door de gevangenis van waaruit het voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling werd opgemaakt.

²⁵⁷ Gelet op de nakende inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wetgeving vanaf 1 maart 1999 en de overdracht van de beslissingsbevoegdheid inzake V.I. van de minister van Justitie naar de V.I.-commissies toe, werden in de loop van de maand februari '99 door de toenmalige minister alle lopende voorlopige invrijheidstellingen in afwachting van een voorwaardelijke invrijheidstelling omgezet in een voorwaardelijke invrijheidstelling. Deze ingreep was noodzakelijk om te vermijden dat men nadien in een patstelling terecht zou komen: vanaf 1 maart 1999 zou een omzetting immers niet meer mogelijk zijn, aangezien zowel de minister als de commissies ter zake niet bevoegd zouden zijn. De minister zou immers geen V.I. meer kunnen

beginfase na inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wetgeving een aantal praktische problemen voor, in die zin dat in een aantal gevallen niet geheel duidelijk was of de betrokken veroordeelden zich formeel akkoord hadden verklaard met de voorwaardelijke invrijheidstelling. Sommige veroordeelden werden daardoor trouwens onterecht voorlopig aangehouden door het parket en/of door de commissies voor een procedure tot schorsing, herziening of herroeping opgeroepen (zie bijvoorbeeld onderstaande casus).

Casus GENT/HERR/ONBEV/1:

VZ: (*Richt zich tot advocaat*) Uw cliënt is voorlopig invrijheidgesteld. De voorwaarden voor voorwaardelijke invrijheidstelling zijn niet voor aanvaarding getekend. Dit is belangrijk voor de bepaling van de bevoegdheid van de commissie. De commissie is enkel bevoegd inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling.
Het probleem is dat de commissie in principe de noodzakelijke informatie had moeten ontvangen van de Dienst Individuele Gevallen. Dit is evenwel niet gebeurd.
De commissie heeft dit meegedeeld aan het parket dat de voorlopige aanhouding had bevolen, en het parket heeft betrokkene dan opnieuw vrijgelaten.
(*Richt zich tot de gedetineerde*) Hebt U iets getekend?

G: Ik doe dat niet. Iemand anders regelt dat.

[...]

VZ: Er is een Ministerieel Besluit maar blijkbaar zijn de voorwaarden niet aanvaard. De vraag stelt zich uiteraard wie bevoegd is. Totdat niets getekend is, is de commissie niet bevoegd. Bij een voorlopige invrijheidstelling is de DIG bevoegd. (*Men laat navraag doen bij de griffie*). Oorspronkelijk dachten wij dat je je voorwaarden in [residentiële instelling] niet opgevolgd had.

A: Dit dossier is echt onbegrijpelijk. In '96 werd mijn cliënt vrijgesteld met bepaalde voorwaarden. (*Advocaat somt de voorwaarden op*) Hij is toen naar het [residentiële instelling] gegaan (*verwijst naar het attest van de dokter*). Nu, mijn cliënt belde mij op vanuit de gevangenissen.

[...]

Mijn cliënt is eens verhuisd geweest [...] maar hij heeft een vast adres. Hij heeft zijn [...] gevonden die in [...] woont. Hij kon daar een appartementje krijgen. Hij ging zich aangeven bij de politie, zijn nieuw adres melden, en men klist hem. Het gaat hier om een onwettelijke (!!) hechtenis.

Op [...] februari 1999 was er een nieuwe beslissing van de minister van Justitie. Blijkbaar moest er iets ondertekend worden. De justitieassistent had dit moeten voorleggen aan betrokkene.

Op [...] mei 1999 vindt de justitieassistent dat betrokkene geseind moet worden. Hij was zogezegd "spoorloos". Maar betrokkene is zelf ontelbare keren bij de justitieassistent geweest.

Ik zou u graag willen vragen om een beschikking waarin u zou stellen dat mijn cliënt volledig vrijuit gaat, dat de voorwaarden volledig worden nageleefd, dat betrokkene onterecht werd vastgehouden, [...]

VZ: De commissie is niet bevoegd want de voorwaarden van het Ministerieel Besluit zijn niet ondertekend. De commissie kan slechts bevoegd zijn vanaf het ogenblik van ondertekening.

A: Betrokkene kon dezelfde voorwaarden niet ondertekenen. De voorwaarde van begeleiding in [residentiële instelling] moest er niet meer in worden opgenomen.

[...]

OM: Wat mijn advies betreft, meen ik dat de commissie in principe niet bevoegd is. Ik stel voor betrokkene zo snel mogelijk zijn V.I.-besluit te laten tekenen.

SI: Het is best de voorwaarden te ondertekenen zoals ze er nu staan en onmiddellijk een aanpassing te vragen aan de commissie.

VZ: De commissie zal dadelijk een beslissing nemen en zal zich onbevoegd verklaren.

5) Het feit dat de nieuwe V.I.-wetgeving onmiddellijk van kracht werd met ingang van 1 maart 1999 impliceert ook dat de maximumtermijn van de proeftijd gerespecteerd moet worden. Dit betekende dat de proeftijd voor een aantal overgedragen dossiers gecorrigeerd diende te worden. Met name diende de proeftijd in een aantal gevallen teruggebracht te worden tot tien jaar.

toekennen, terwijl de commissies in geval van een omzetting zouden raken aan de eerdere beslissing van de minister (en enkel een V.I. kunnen toekennen volgens de nieuwe V.I.-procedure).

2 Samenwerking met de justitieassistenten en externe diensten

2.1 Opdracht van de justitieassistenten

Krachtens de vigerende V.I.-wetgeving gebeurt het maatschappelijk toezicht op de naleving van de V.I.-voorwaarden door de toezichthouder, i.c. de justitieassistent. De justitieassistent dient binnen een maand na de invrijheidstelling aan de commissie verslag over de veroordeelde uit te brengen. Nadien is hij verplicht verslag uit te brengen telkens hij het nuttig acht of telkens wanneer de commissie hem daarom verzoekt, zij het ten minste éénmaal om de zes maanden (art. 7, al. 2 wet 5 maart 1998). De toezichthouder kan in voorkomend geval ook verschillende maatregelen voorstellen (art. 7, al. 2 wet 5 maart 1998).

De V.I.-commissies meenden dat zij in het kader van de opvolging van de voorwaardelijk invrijheidgestelden eveneens een taak vervullen op het vlak van de inhoudelijke kwaliteitsbewaking van de V.I.-begeleiding. Deze opdracht is een element dat inherent verbonden is aan de opvolging van de V.I. Dergelijke kwaliteitsbewaking wordt in de praktijk gerealiseerd door bijvoorbeeld bijkomende informatie over bepaalde aandachtspunten op te vragen bij de justitieassistent of een administratieve zitting te organiseren²⁵⁸, d.i. een informele procedure waarbij de gedetineerde en desgevallend ook de justitieassistent worden uitgenodigd op een zitting teneinde moeilijkheden in de V.I.-begeleiding uit te klaren (bijv. niet-naleving van V.I.-voorwaarden): gradueel gezien (in de hiërarchie van mogelijke interventies) situeert dergelijke maatregel zich net vóór de instelling van een procedure tot schorsing, herziening of herroeping. Voordeel van dergelijke administratieve zitting is dat aan de veroordeelde een duidelijk signaal kan worden gegeven dat de situatie uit de hand loopt en dat de commissie nauwlettend toeziet op de naleving van de V.I.-voorwaarden²⁵⁹; nadeel is evenwel de bijkomende werklast en het latente risico op ondergraving van het begeleidingswerk (nl. moet vermeden worden dat de begeleiding door de justitieassistent negatief wordt geëvalueerd).²⁶⁰

Voor wat de samenwerking met de justitieassistenten betreft, werd door de V.I.-commissies o.m. opgemerkt dat:

- het alleszins belangrijk is aan de justitieassistenten feedback te geven over de opvolging van de V.I. (bijv. door te reageren op de verslaggeving);
- de verslaggeving en de gehanteerde methodologie door de justitieassistenten op bepaalde vlakken nog voor verbetering vatbaar is, meer in het bijzonder werd door de V.I.-commissies op dit vlak een grotere uniformiteit bepleit, bijvoorbeeld voor wat de bronnenvermelding betreft;
- - zoals eerder ook reeds werd aangegeven - enige vertraging kon worden geconstateerd in de overmaking van de 'syntheseverslagen' met betrekking tot de lopende V.I.-begeleidingen ('oude' dossiers); in welke mate de wettelijk voorziene termijnen in verband met de rapportageverplichting

²⁵⁸ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁵⁹ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Antwerpen (3 juni 1999); Mondelinge mededeling V.I.-commissie Gent (16 juni 1999).

²⁶⁰ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Antwerpen (3 juni 1999).

ten aanzien van de 'oude' en 'nieuwe' V.I.-dossiers (d.i. waar de V.I. volgens de nieuwe procedure werd toegekend) actueel kunnen worden nageleefd, dient verder uitgeklaard te worden (in het kader van deze studie werden hieromtrent geen cijfergegevens verzameld).²⁶¹

2.2 Samenwerking met externe diensten en de prestatieverbinten

Indien de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt verleend en een voorwaarde tot het volgen van een begeleiding of behandeling werd opgelegd, dient de persoon of dienst die deze begeleiding of behandeling op zich neemt, krachtens de nieuwe V.I.-wetgeving onder dezelfde modaliteiten als de toezichthouder (justitieassistent) verslag uit te brengen aan de commissie én aan de toezichthouder (art. 7, al. 5 wet 5 maart 1998). Deze personen of diensten zijn bevoegd, zonder dat artikel 458 van het Strafwetboek hen kan worden tegengeworpen, de commissie in kennis te stellen van de onderbreking van de begeleiding of behandeling of van de moeilijkheden die bij de uitvoering ervan zijn gerezen (art. 7, al. 5 wet 5 maart 1998).

2.2.1 Rapportageverplichting

2.2.1.1 Rapportage conform art. 7 V.I.-wet

Niettegenstaande de V.I.-wetgeving een rechtstreekse rapportageverplichting oplegt ten aanzien van externe personen of diensten die meewerken aan de uitvoering van de voorwaardelijke invrijheidstelling (op het vlak van begeleiding of behandeling), blijkt de rapportage in de praktijk meestal te verlopen via de justitieassistent. Meestal wordt door de justitieassistent wel weergegeven of de rapportage voldoende en/of accuraat is.²⁶² De commissies bepleitten met betrekking tot de rapportage door externe diensten een eerder realistische benadering, meer in het bijzonder voor wat de reeds lopende begeleidingen ('oude' dossiers) betreft. Waar de taak van de justitieassistent op dit vlak volgens de commissies zeer duidelijk is (nl. rapportageverplichting volgens de bepalingen van de nieuwe V.I.-wet), voorzagen zij in dit verband immers wel een aantal problemen ten aanzien van externe diensten die meewerken aan de begeleiding. Indien externe diensten die - vóór de nieuwe V.I.-wet van kracht werd - een begeleiding op zich namen volgens de bepalingen van de oude wet, verplicht zouden worden vanaf 1 maart 1999 volgens de nieuwe V.I.-wetgeving te rapporteren, dan zou dit neerkomen op een 'verandering van de spelregels tijdens de rit'. In tegenstelling tot de vroegere praktijk werd in de nieuwe V.I.-wetgeving trouwens geen buffer meer voorzien voor wat de rapportage door externe diensten betreft, nl. waar externe diensten vroeger mondeling of schriftelijk konden rapporteren aan de justitieassistent, dienen externe diensten momenteel in principe rechtstreeks te rapporteren aan de justitieassistent én aan de V.I.-commissie. Enige soepelheid in de samenwerking met deze externe diensten werd door de commissies dan ook raadzaam geacht.²⁶³ Met betrekking tot de lopende begeleidingen ('oude' dossiers) werd door de commissies alleszins signaleerd dat een aantal externe diensten soms weigeren te rapporteren (eventueel zou de commissie

²⁶¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking V.I.-commissie Brussel).

²⁶² Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁶³ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

op dit vlak een aanpassing van de voorwaarden kunnen voorstellen)²⁶⁴. Verder werd ook expliciet de wens uitgedrukt dat externe diensten aan de commissies melding zouden maken van situaties die een gevaar inhouden voor de fysieke integriteit van derden. Op dit vlak werd door de commissies gesuggereerd dat samenwerkingsakkoorden bijzonder nuttig zouden kunnen zijn door ter zake een duidelijke(re) verplichting in te schrijven²⁶⁵ - naar analogie met de bepaling die in het samenwerkingsakkoord inzake seksuele delinquenten figureert. Waar de rapportage naar elke commissie - luidens de mededelingen die ter zake door de commissies werden gedaan - in de praktijk meestal verloopt via de justitieassistent (en in de meeste gevallen dus niet rechtstreeks door de externe dienst gebeurt), werd door de commissies in dit verband wel gesteld dat de justitieassistenten de inhoud van de rapportage door externe diensten alleszins moeten kunnen controleren en dit ook dienen te signaleren aan de commissies (en bij voorkeur zelfs een copie van het verslag van de externe begeleidingsdienst aan de commissie dienen over te maken).²⁶⁷

2.2.1.2 Rapportage ten aanzien van bepaalde seksuele delinquenten

Met betrekking tot de rapportage over de begeleiding/behandeling van seksuele delinquenten, werden verschillende tegenstrijdigheden of interpretatiemoeilijkheden gesignaleerd. Zo bepaalt de V.I.-wet algemeen dat zowel de justitieassistent als de begeleidende dienst *rechtstreeks* aan de V.I.-commissie dienen te rapporteren over de 'opvolging', terwijl in het Samenwerkingsakkoord inzake de begeleiding en behandeling van seksuele delinquenten (= specifiek voor deze doelgroep) wordt gesteld dat de gespecialiseerde voorziening rapporteert ten behoeve van de overheid *via* de justitieassistent. Verder is ook de inhoud van de vereiste rapportage in het Samenwerkingsakkoord gedetailleerder omschreven dan in de V.I.-wet.²⁶⁸

²⁶⁴ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking V.I.-commissie Antwerpen).

²⁶⁵ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking V.I.-commissie Gent).

²⁶⁶ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking V.I.-commissie Gent).

²⁶⁷ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁶⁸ Vergelijk volgende bepalingen:

Art. 7, al.4 en 5 Wet 5 maart 1998: "Deze persoon of dienst die de opdracht [d.i. externe begeleiding] aanneemt, brengt aan de commissie en aan de justitieassistent die met het maatschappelijk toezicht is belast, binnen de maand na de invrijheidstelling en telkens als die persoon of dienst het nuttig acht, of op verzoek van de commissie en ten minste om de zes maanden, verslag uit over de opvolging van de begeleiding of de behandeling.

De bevoegde persoon of dienst is, zonder dat hem artikel 458 van het Strafwetboek kan worden tegengeworpen, bevoegd om de commissie in kennis te stellen van de onderbreking van de begeleiding of behandeling dan wel moeilijkheden die bij de uitvoering daarvan gerezen zijn."

Art. 9 Samenwerkingsakkoord: "De gespecialiseerde voorzieningen vervullen de hiernavolgende taken: [...]

3° opstellen van een verslag over de opvolging van de begeleiding of de behandeling ten behoeve van de bevoegde overheid en de justitieassistent, binnen de maand na de inwerkingtreding van de gestelde begeleidings- en behandelingsvoorwaarden, telkens als de begeleidende dienst het nuttig acht, als de bevoegde overheid het vraagt, bij wijzigingen in de situatie, en tenminste om de zes maanden.

In het verslag [...], worden de volgende punten behandeld:

1° data en uren van gemaakte afspraken;

2° afwezigheden die niet gerechtvaardigd zijn;

3° eenzijdige stopzetting van de behandeling door de betrokken persoon;

4° mate waarin de betrokken persoon een inspanning levert om nuttig gebruik te maken van de begeleidingsessies;

5° situaties van acute sociale gevaarlijkheid met ernstig risico voor derden;

Dit verslag wordt aan de justitieassistent bezorgd. In geval van spoedeisendheid en onbereikbaarheid van de justitieassistent wordt rechtstreeks verslag uitgebracht aan de procureur des Konings;"

Casus GENT/V.I.-N/V.I./5:

- VZ: Ik heb nog een vraag in verband met de rapportering. U hebt een goede relatie met het justitiehuis. (Dat kan ook een) nadeel (zijn), indien teveel vertrouwd wordt op het justitiehuis. Bent U bereid te rapporteren en in te grijpen? Er is geen gevaar voor de schending van uw beroepsgeheim strafrechtelijk gezien. Wij hoeven de inhoud niet te kennen hé.
- E-PS: Indien het gaat over niet komen naar afspraken en ingeval dat er gevaar is voor de maatschappij, nemen wij contact met de justitieassistent. Zonder consultatie met het justitiehuis, (doen wij dat) niet.
- VZ: Het gevaar is dat de ene het op de andere schuift.
- E-PS: Dat wordt gewogen door mij en door de andere partij. En indien er gevaar dreigt, (zal dat signaleerd worden). Wij kunnen seksueel misbruik niet accepteren hé.
- VZ: U zal wellicht het eerst (daarover) ingelicht worden. Dat betekent niet dat onmiddellijk de strengste maatregelen worden getroffen. De commissie heeft ook mogelijkheden hé.
- E-PS: Dat staat eigenlijk ook wel in de prestatieverbintenis.
- SU: Het verschil is dat in het Samenwerkingsakkoord staat dat U rapporteert aan de justitieassistent, terwijl in de wet staat dat U rapporteert aan de commissie én aan de justitieassistent.

De vraag stelt zich hier dus via welk(e) kanaal (kanalen) de rapportage dient te verlopen en of ten aanzien van seksuele delinquenten (naar inhoud van de rapportage toe) de ruimere omschrijving van het Samenwerkingsakkoord gehanteerd moet worden.²⁶⁹

3 Interne werkorganisatie i.v.m. de opvolging en samenwerking tussen de V.I.-commissie en het O.M. bij de commissie

Voor wat de opvolging van lopende V.I.-begeleidingen betreft, werd binnen elke commissie een eigen praktijk ontwikkeld, die op een aantal vlakken soms gelijkenissen vertoont met de praktijk van een andere commissie, maar op het vlak van een aantal andere aspecten soms sterk afwijkt, bijvoorbeeld voor wat de rolinvulling en betrokkenheid van het aan de commissie verbonden O.M. bij de activiteiten van de V.I.-commissies betreft.

3.1 V.I.-commissie Antwerpen²⁷²

Bij de V.I.-commissie Antwerpen werd nog vrij recent een nieuw model van interne werking geïntroduceerd, waarbij een herschikking van de tot dan geldende werkwijze werd nagestreefd. Hierbij werd met name gefocust op het wegwerken van bestaande dubbele overlegmomenten. In eerste instantie was het vooral de bedoeling de rolverwarring tussen het openbaar ministerie (verbonden aan de commissie) en de V.I.-commissie zelf te remediëren. Het oorspronkelijke model en het intussen - operationeel geworden - voorstel tot verandering is weergegeven in navolgend schema.

Bij de organisatie van de V.I.-opvolging wordt een onderscheid gemaakt tussen twee soorten situaties, nl. een eerste situatie waarbij de (externe) bron van informatie het openbaar ministerie (of de politiedienst) is, en een tweede situatie waarbij de informatiebron de justitieassistent is. De actuele werking verloopt als volgt:

- In de eerste situatie (bron: O.M.) wordt geoordeeld dat het tot de (exclusieve) bevoegdheid van het openbaar ministerie bij de commissie behoort om te oordelen over de opportuniteit van een eventuele actie. De

²⁶⁹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁷⁰ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁷¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁷² Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

voorzitter zal steeds gevolg geven aan de wens van het O.M. bij de commissie om een zaak te fixeren.

- In de tweede situatie (bron: justitieassistent) wordt een verder onderscheid gemaakt tussen niet-problematische en problematische situaties.
 - Met betrekking tot de niet-problematische situaties werden veelal reeds typehoudingen ontwikkeld. De commissie opteert hier voor een non-interventionistische houding, d.w.z. voor de minst ingrijpende interventie daar waar opgetreden moet worden. Vandaar wellicht ook het geringere aantal administratieve zittingen (bij deze commissie). Voorbeeld van een niet-problematische situatie is een aanvraag om in het buitenland te verblijven. In de (niet-problematische) situaties kan bijvoorbeeld gereageerd worden door middel van een brief aan de justitieassistent. Indien dit geen goed resultaat geeft, kan de reactie bestaan in een politionele aanmaning via het O.M., en, indien dit geen resultaat heeft, een verzoek tot voorlopige aanhouding of een seining met het oog op een voorlopige aanhouding. In principe worden deze zaken door de dossiertitularis (lid van de commissie) zelf afgehandeld (d.w.z. zonder bespreking op een teamoverleg). In leersituaties, d.w.z. een nieuwe situatie waarvoor nog geen standaardhoudingen werden ontwikkeld, zal de zaak op een teamoverleg (waarop ook het O.M. aanwezig is) worden gebracht teneinde in overleg een beslissing te nemen.
 - Voor wat de problematische situaties betreft, zal de dossiertitularis naar een forum (overleg met andere commissieleden) zoeken om het dossier te bespreken met het oog op een
 - eventuele fixering van de zaak, maar zonder verder teamoverleg.

		Situatie 1		Situatie 2.1.		Situatie 2.2.		
Bron		Politie/parket		Justitieassistent		Justitieassistent		
Ontvanger		Openbaar Ministerie commissie		Dossier titularis		Dossier titularis		
Actie								
	Mini-overleg	Contact OM-comm. met dossier titularis/voorzitter		Contact titularis-voorzitter eventueel info aan OM-comm. ("klankbord")				
	Team	eventueel team m.o.o. eventuele fixering (in principe herziening/herroeping)		eventueel team m.o.o. eventuele fixering (in principe herziening/herroeping)		Team in regel formele schriftelijke reactie		
Reden		voorlopige aanhouding alarmerende situatie		relatief ernstige situaties die aanleiding kunnen geven tot herroeping/herziening		voorstel JA opschorting begeleiding vraag justitieassistent adm. zitting vraag verblijf buitenland		
Opmerking			dikwijls déjà-vu effect geen zuivere situatie OM-comm. - commissie			eigenlijk overbodig: standaard-houdingen af te leiden uit praktijk		
Voorstel verandering		OM-comm. contacteert voorzitter die gevolg geeft aan wens/noodzaak van OM de zaak te fixeren		OM: dienstverlenende, geen beslissende rol Overleg titularis met andere commissieleden indien problematische situatie, m.o.o. eventuele fixering		Non-interventionistische houding: politionele aanmaning via OM administratieve zitting brief aan justitieassistent Indien geen resultaat: verzoek voorlopige aanhouding seining m.o.o. voorlopige aanh.		

3.2 V.I.-commissie Gent²⁷³

Onder meer voor wat de opvolging van V.I.-dossiers betreft, organiseert ook de V.I.-commissie Gent administratieve opvolgingsvergaderingen (d.i. vergelijkbaar met het aanvankelijk systeem van teamoverleg in de commissie te Antwerpen²⁷⁴ - evenwel niet te verwarren met administratieve zittingen!). Daarbij zijn zowel de leden van de commissie (zonder de secretaris) als het openbaar ministerie aanwezig (d.w.z. dat alle zaken samen worden besproken). Elk lid van de commissie beheert zijn eigen dossiers, hetgeen ook impliceert dat de titularissen een zekere autonomie hebben (bijv. instructies naar de justitieassistent toe worden door de titularis getekend in opdracht van de voorzitter). Het systeem van de administratieve opvolgingsvergaderingen blijkt volgens de commissie zelf in de praktijk zeer nuttig te zijn, in de zin dat o.m. ook een aantal concrete afspraken worden gemaakt met het O.M. (bijvoorbeeld in verband met het vervolledigen van dossiers, het opzoeken van adressen via het Rijksregister, het seinen van bepaalde veroordeelden, etc.) (= gezamenlijke beslissingsbevoegdheid tot fixatie van dossiers).

3.3 V.I.-Commissie Brussel²⁷⁵

In tegenstelling tot de praktijk die bij de commissie te Gent werd ontwikkeld, vinden de administratieve vergaderingen bij de V.I.-commissie Brussel plaats zonder het O.M.. De werkrelatie tussen de V.I.-commissie en het O.M. bij deze commissie verloopt trouwens zeer formalistisch. De door de commissie genomen beslissingen naar aanleiding van de administratieve vergaderingen worden schriftelijk overgemaakt aan het O.M. dat passend zal reageren. De commissie Brussel kent - in tegenstelling tot de commissie Antwerpen - geen systeem waarbij het O.M. de commissie vat. Wel suggereert het O.M. soms bepaalde acties onder de vorm van formuleringen zoals "Meent U niet dat (...)?", "Is het niet aangewezen dat (...)?". Op de administratieve vergaderingen brengen de titularissen dossiers naar voor waarvan zij menen dat er een concrete beslissing moet worden genomen. Op de administratieve vergaderingen worden ook andere aspecten besproken (bijv. de vraag of de PSD systematisch aanwezig moet zijn op de zitting). Beslissingen tot fixatie worden genomen door de administratieve vergadering (= exclusieve bevoegdheid van de commissie).

4 Samenwerking met de lokale (controlerende) parketten

Artikel 7 van de wet van 5 maart 1998 bepaalt dat de controle op de voorwaardelijk invrijheidgestelden wordt waargenomen door het openbaar ministerie en de politiediensten.

4.1 Controle op de naleving van de V.I.-voorwaarden: urinecontroles

Met betrekking tot de samenwerking tussen het O.M. bij de commissie en de lokale controlerende parketten in verband met de controle op de naleving van de V.I.-voorwaarden werden tot op heden weinig noemenswaardige

²⁷³ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁷⁴ Individuele dossiers worden bij de commissie Antwerpen in principe niet meer besproken op een teamoverleg (enkel wanneer het gaat om zgn. 'leersituaties').

²⁷⁵ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

problemen gemeld, met uitzondering van een casus bij de commissie te Brussel. Door deze commissie wordt aan veroordeelden regelmatig (m.n. in gevallen waar er sprake is van een zware drugsproblematiek) de V.I.-voorwaarde opgelegd zich te onderwerpen aan urinecontroles. Daartoe wordt door het openbaar ministerie bij de commissie aan het plaatselijk controlerend parket gevraagd een zgn. "dossier drugs 60" te openen (informatie-onderzoek). De uitvoering van deze controles via opening van een dossier wordt gevraagd aan het plaatselijk parket aangezien het openbaar ministerie bij de commissie deze bevoegdheid niet heeft en geen taxatie van de kosten kan doen. Vanuit één parket werd evenwel de vraag gesteld waar het O.M. bij de commissie de bevoegdheid haalt om dergelijke vraag aan het lokale parket te stellen. Dergelijk dossier wordt volgens het betreffende parket immers enkel geopend indien er sprake is van nieuwe feiten. Volgens de commissies dient het parket nochtans niet enkel te vervolgen, maar ook op te sporen, en zou zij bijgevolg ook gevolg moeten geven aan de vraag tot uitvoering van urinecontroles.²⁷⁶

Naar aanleiding van deze concrete casus werd evenwel ook de vraag opgeworpen naar de opportuniteit van het opleggen van dergelijke voorwaarde. De commissie Antwerpen hanteert ter zake een andere vorm van controle (nl. een controle door de justitieassistent) en stelde zich de vraag in welke mate urinecontroles wel een ontradend effect zouden hebben. V.I.-voorwaarden zijn er niet enkel om te controleren, maar ook om bepaalde aspecten bespreekbaar te stellen. Volgens de commissie Brussel dienen de voorwaarden wel degelijk controleerbaar te zijn en kan de bespreking (van de problematiek) ook nadien gebeuren. Het feit dat welzijnsdiensten urinecontroles in hun werking integreren, wijst er op dat zelfs zij een materieel bewijs nodig hebben om dit (gebruik) bespreekbaar te stellen. Een positieve controle betekent trouwens niet dat daarvoor ook automatisch zal worden herroepen. Volgens de commissie Gent is het alleszins belangrijk dat op tijd kan worden ingegrepen (zonder dat afgewacht moet worden).²⁷⁷

4.2 Voorlopige aanhouding

In de gevallen waarin een herroeping mogelijk is, kan ook de voorlopige aanhouding worden bevolen door de procureur des Konings of de krijgsauditeur (art. 11 wet 5 maart 1998). De commissie dient in dit geval binnen één maand na het bevel tot voorlopige aanhouding een beslissing tot al dan niet herroeping, schorsing of herziening te nemen; bij gebrek aan een beslissing binnen de gestelde termijn wordt de veroordeelde opnieuw in vrijheid gesteld onder dezelfde voorwaarden als voorheen (art. 13 wet 18 maart 1998).

Met betrekking tot de mogelijkheid tot voorlopige aanhouding werden verschillende knelpunten gesignaleerd:

- Het bevel tot voorlopige aanhouding verschilt nogal van parket tot parket (*gebrek aan uniformiteit*). Vandaar dat aan de bevoegde procureur-

²⁷⁶ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁷⁷ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁷⁸ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999 en 19-20 oktober 1999; Mondelinge mededeling V.I.-commissie Gent (18 augustus 1999).

generaal een uniform model van voorlopige aanhouding werd voorgesteld (zie bijlage).²⁷⁹

- De commissies zijn op dit vlak volledig *afhankelijk van het beleid van de lokale parketten*, en beschikken niet over de mogelijkheid zelf (via het O.M. bij de commissie) te interveniëren wanneer zij dit wenselijk zouden achten. In de praktijk wordt momenteel in geval van een problematische situatie door het O.M. bij de commissie aan het lokale controlerende parket soms wel een voorlopige aanhouding gevraagd of gesuggereerd. Vooral de te respecteren oproepingstermijn (van tien dagen) in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping van de V.I. werkt erg belemmerend in geval een onmiddellijke interventie aangewezen is (de veroordeelde is door de oproeping verwittigd dat er opgetreden zal worden)²⁸⁰. Vanuit de commissies werd - vanuit de vaststelling dat sommige parketten niet reageren wanneer een voorlopige aanhouding wordt gevraagd of voorgesteld - dan ook gesuggereerd dat het nuttig/wenselijk zou zijn dat (ook) *aan het openbaar ministerie bij de commissie de bevoegdheid* zou worden toegekend om een *voorlopige aanhouding te bevelen*.²⁸¹ Ten aanzien van deze optie kunnen wel een aantal bezwaren worden geformuleerd. Actueel wordt de beslissing tot voorlopige aanhouding genomen door iemand die volledig buiten de commissie staat, en die daar dus wellicht objectiever (nl. van buitenaf) over oordeelt; nadeel van het andere systeem is dat alles intern wordt geregeld. Een ander mogelijk bezwaar is van meer praktische aard, m.n. is er het materieel bezwaar dat er dan ook een continuïteit in de dienst moet worden verzekerd (hetgeen meer plaatsvervangers voor het openbaar ministerie vereist).²⁸² Bovendien stelt zich in dat verband ook de vraag naar de bevoegdheid *rationae loci*.²⁸³
- Met betrekking tot de gronden waarop een bevel tot voorlopige aanhouding kan worden uitgevaardigd, werd opgemerkt dat een strikte interpretatie van de wet impliceert dat *het ernstig gevaar voor de fysieke integriteit van derden* door de commissie zelf als zodanig moet worden beoordeeld. Art. 10 van de wet van 18 maart 1998 schrijft immers voor dat een schorsing, herziening of herroeping van de V.I. (voor de voorlopige aanhouding gelden dezelfde gronden) o.m. mogelijk is indien "de commissie van oordeel is dat de veroordeelde de fysieke integriteit van derden ernstig in gevaar brengt en voor zover geen andere geschikte maatregel kan worden getroffen". De vraag stelt zich in dit verband dan ook of het controlerende parket in dit geval voorafgaand de bevoegde commissie dient te consulteren.²⁸⁴
- Verder werd door verschillende commissies ook herhaalde malen geduid op het feit dat een voorlopige aanhouding volgens de huidige stand van de wetgeving (met name de korte termijn van een schorsing) de handelingsruimte met betrekking tot de door de commissie te nemen beslissing aanzienlijk inperkt. Gezien bij een eventuele beslissing tot

²⁷⁹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁸⁰ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Gent (7 april 1999; 30 september 1999).

²⁸¹ Mondelinge mededeling O.M. bij de V.I.-commissie Brussel (26 maart 1999); Mondelinge mededeling V.I.-commissie Gent (30 september 1999); Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁸² Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking V.I.-commissie Brussel).

²⁸³ Mondelinge mededeling O.M. bij de V.I.-commissie Brussel (26 maart 1999).

²⁸⁴ Vorming der magistraten, Ministerie van Justitie, 7 december 1999 (uitlegging voorzitter V.I.-commissie Antwerpen).

schorsing van de V.I. de schorsingstermijn begint te lopen vanaf de datum van uitvoering van het bevel tot voorlopige aanhouding en de duur van de schorsing maximaal twee maanden mag bedragen, rest er voor de gedetineerde vaak té weinig tijd om tegen de op een beslissing tot schorsing volgende zitting (d.i. binnen de twee maanden na de schorsing) een aangepast reclasseringsplan aan de commissie voor te leggen. In plaats van een beslissing tot herziening aansluitend op een aanvankelijke beslissing tot schorsing van de V.I., zien de commissies zich in dergelijk geval vaak genoodzaakt de V.I. onmiddellijk (ter gelegenertijd van de eerste zitting) te herroepen en via de omweg van het personeelscollege een eventuele nieuwe V.I. toe te kennen. Een beslissing tot herziening volgend op de eerste zitting is nog veel minder waarschijnlijk, aangezien de commissie bij een voorlopige aanhouding binnen één maand na dit bevel een beslissing dient te nemen: de veroordeelde beschikt in dit geval uiteraard over zeer weinig tijd om een "alternatief" reclasseringsplan uitgewerkt te hebben.

- Opgemerkt werd ook dat de dagen van voorlopige aanhouding wel op het nog uit te boeten strafrestant worden aangerekend in geval de commissie beslist tot schorsing van de V.I. (combinatie van art. 11, § 2 en art. 13 van de wet van 18 maart 1998)²⁸⁵ (als dagen schorsing), maar niet indien de commissie onmiddellijk tot een herroeping van de V.I. overgaat²⁸⁶. Bovendien worden de dagen voorlopige aanhouding ook niet aangerekend indien de commissie uiteindelijk geen beslissing neemt. Eén en ander maakt ook dat de V.I.-commissies hun besluitvorming - en met name daar waar het gaat om een zeer kort strafrestant - kunnen laten afhangen van de wijze waarop de schorsingstermijn (nl. vanaf de uitvoering van het bevel tot voorlopige aanhouding) wordt aangerekend op het strafrestant. Een beslissing tot schorsing kan er theoretisch gezien immers toe leiden dat het strafrestant volledig uitgezeten is op het ogenblik dat dergelijke beslissing zou worden genomen.

5 De procedure tot schorsing, herziening of herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling

5.1 Gronden voor de herroeping, schorsing en herziening

5.1.1 Wettelijke bepalingen

De voorwaardelijke invrijheidstelling kan volgens de nieuwe wetgeving (art. 10 wet 18 maart 1998) worden herroepen, geschorst of herzien in vier gevallen, nl.:

- indien de betrokkene gedurende de proeftijd in verdenking is gesteld wegens nieuwe strafbare feiten;
- indien de bijzondere voorwaarden die aan de invrijheidstelling werden verbonden, niet worden nageleefd;

²⁸⁵ Art. 13: "Indien de commissie een schorsing gelast overeenkomstig artikel 11, wordt deze geacht te zijn ingegaan op de datum waarop het bevel tot voorlopige aanhouding is uitgevoerd."; art. 11, § 2: "In geval van schorsing wordt de veroordeelde onmiddellijk opnieuw opgesloten. De dagen vrijheidsbeneming worden aangerekend op het gedeelte van de straf dat nog moet worden ondergaan."

²⁸⁶ Mondelinge mededeling Inspectie griffie Directoraat Generaal Strafinrichtingen (9 december 1999).

- indien in een in kracht van gewijsde gegane veroordeling wordt vastgesteld dat de voorwaardelijk invrijheidgestelde vóór het verstrijken van de proeftijd een misdaad of een wanbedrijf heeft gepleegd; of
- indien de commissie van oordeel is dat de veroordeelde de fysieke integriteit van derden ernstig in gevaar brengt en voor zover geen andere geschikte maatregel kan worden getroffen.

5.1.2 De inverdenkingstelling als mogelijke grond voor een schorsing, herziening of herroeping

Ten aanzien van de grond van de inverdenkingstelling werden door de V.I.-commissies tal van bedenkingen geformuleerd.

Een eerste punt betreft de interpretatie die gegeven dient te worden aan het begrip "inverdenkingstelling". Zo meende de V.I.-commissie te Gent aanvankelijk dat dit begrip ruimer opgevat diende te worden dan de enge omschrijving van de wet-Franchimont (wet 12 maart 1998). Ook andere handelingen dienden in die optiek als een inverdenkingstelling beschouwd te worden (bijv. de vordering van een gerechtelijk onderzoek door het parket, de eindvordering van het parket voor de raadkamer, een verwijzing door de raadkamer, een dagvaarding). De V.I.-commissie te Brussel hield - verwijzend naar de parlementaire voorbereidende werken - evenwel een andere interpretatie aan, en repliceerde dat het hier gaat om een formeel criterium en dat de V.I.-wet op dit vlak zeer eng geïnterpreteerd dient te worden, nl. als een inverdenkingstelling door de onderzoeksrechter zoals voorzien in de wet-Franchimont.²⁸⁷ In de praktijk wordt deze laatste interpretatie momenteel door alle V.I.-commissies gevolgd.

Verder stelde zich ook de vraag wanneer de feiten waarop de inverdenkingstelling gebaseerd is, gepleegd dienen te zijn. Zo deed zich bij de V.I.-commissie te Gent een geval voor waarbij een veroordeelde tijdens de proeftijd van voorwaardelijke invrijheidstelling in verdenking werd gesteld voor nieuwe feiten die hij tijdens zijn voorlopige invrijheidstelling had gepleegd (er was geen sprake van een intrekking van de voorlopige invrijheidstelling). De vraag stelde zich hier of de V.I.-commissie bevoegd is om in dergelijk geval een procedure tot schorsing, herziening of herroeping van de V.I. in te stellen. Art. 10 van de wet van 18 maart 1998 spreekt in dit verband over een *inverdenkingstelling* van de betrokkene *tijdens de proeftijd* wegens nieuwe strafbare feiten. Terwijl de wetgever duidelijk heeft gesteld dat de inverdenkingstelling dient plaats te vinden tijdens de proeftijd, is niet eenduidig af te leiden wanneer de feiten gepleegd dienen te zijn. De bepalingen in de wetgeving vermelden niets over het tijdstip waarop de nieuwe feiten gepleegd dienen te zijn, maar spreken wel over "nieuwe" strafbare feiten. De vraag stelde zich dan ook of zowel de nieuwe strafbare feiten als de inverdenkingstelling tijdens de proeftijd dienen plaatsgevonden te hebben om over te kunnen gaan tot de instelling van een procedure tot schorsing, herziening of herroeping.²⁸⁸

De V.I.-commissies plaatsten ook een meer fundamentele bedenking bij de inverdenkingstelling als een mogelijke grond voor een herroeping van de

²⁸⁷ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

V.I. Zo merkte o.m. de V.I.-commissie te Antwerpen op dat de inverdenkingstelling een zeer gevaarlijk criterium is. Met name opperde zij dat de commissie zich verregaand zou engageren met betrekking tot de schuldvraag indien op basis van dit criterium zou worden overgegaan tot een herroeping van de V.I. Niettegenstaande vanuit de andere V.I.-commissies werd gesteld dat het formele criterium van de "inverdenkingstelling" los staat van de schuldvraag en dat niet de commissie oordeelt over de schuld (maar de onderzoeksrechter zich hierover heeft uitgesproken), meende de V.I.-commissie te Antwerpen niettemin dat een herroeping op basis van een inverdenkingstelling niet alleen het vermoeden van onschuld aantast, maar ook daadwerkelijk invloed kan hebben op de uiteindelijke uitspraak van het vonnisgerecht.²⁸⁹ Dat de mogelijkheid tot schorsing, herziening en herroeping op grond van een inverdenkingstelling een moeilijk probleem blijft, werd nochtans ook aanvaard door de V.I.-commissie te Brussel: er is op dat ogenblik immers nog geen nieuwe veroordeling (de betrokken invrijheidgestelde kan ook nog vrijgesproken worden).²⁹⁰

5.2 Het verloop van de procedure

5.2.1 Oproepingen

Indien de commissie van oordeel is dat zij een beslissing moet nemen inzake herroeping, schorsing of herziening, dient zij de veroordeelde tenminste tien dagen vóór de datum van de behandeling van het dossier op te roepen per aangetekend schrijven (art. 10, § 1 wet 5 maart 1998).

De afwijkende regeling die werd voorzien voor veroordeelde gedetineerden door art. 10 van het K.B. van 10 februari 1999, is enkel van toepassing voor oproepingen in het kader van een procedure tot al dan niet toekenning van een V.I. (art. 5 K.B. 10 februari 1999). Hoewel o.m. een aantal gevangenisdirecteurs het het meest aangewezen achtten dat voor de oproepingen en kennisgevingen een aangetekend schrijven zou worden toegestuurd aan de gevangenisdirecteur die dan op zijn beurt zou zorgen voor de kennisgeving aan de veroordeelde, laat de wet dergelijke handelswijze in dit geval evenwel niet toe.²⁹¹

5.2.2 Plaats van de zitting en inzage van het dossier

In het kader van een procedure tot schorsing, herziening of herroeping van de V.I. bepaalt de commissie in welke strafinrichting de zitting zal plaatsvinden. Het dossier wordt voor inzage ter beschikking gesteld in de strafinrichting waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden.

Zoals bij de procedure tot V.I. stelt zich ook hier de problematiek in verband met mogelijke overbrengingen van gedetineerden tussen verschillende strafinrichtingen, meer in het bijzonder daar waar er sprake is van een voorlopige aanhouding of een aanhoudingsmandaat in het kader van de wet op de voorlopige hechtenis. In dit verband stelde zich in de beginfase na

²⁸⁸ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999 (casus V.I.-commissie Gent).

²⁸⁹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁹⁰ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking V.I.-commissie Brussel).

²⁹¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999 (opmerking V.I.-commissie Antwerpen).

inwerkingtreding van de nieuwe wet onder meer de vraag in welke mate het wel wenselijk is dat de commissies ook zouden zetelen in strafinrichtingen die niet onder hun bevoegdheidssfeer ressorteren. Dergelijke optie zou als implicatie hebben dat soms een verre verplaatsing ondernomen dient te worden voor een meestal zeer beperkt aantal casussen, waardoor trouwens ook de verwerkingscapaciteit van de commissies onder druk zou komen te staan.²⁹² Alleszins is op dit vlak een vlotte samenwerking tussen administratie en V.I.-commissie vereist. Actueel blijkt zich intussen alvast wel een praktijk geïnstalleerd te hebben waarbij elders opgesloten gedetineerden worden overgeplaatst naar een inrichting die onder de bevoegdheidssfeer van de betrokken commissie valt, zij het dat de gehanteerde werkwijze varieert naargelang de V.I.-commissie. Transfers worden geregeld via de reguliere 'gevangenistransfer' (V.I.-commissie Gent en Brussel), of via een uithalingsbevel dat aan de districtscommandant van de Rijkswacht wordt overgemaakt door bemiddeling van de directeur van de inrichting (V.I.-commissie Antwerpen).

5.2.3 Personen die gehoord (kunnen) worden

Alvorens een beslissing te nemen, hoort de commissie het openbaar ministerie en, voor zover deze aanwezig is, de veroordeelde, die zich kan laten bijstaan door zijn raadsman. De commissie kan beslissen ook andere personen te horen. (art. 10, § 3 wet 5 maart 1998) Op basis van de eigen observatiegegevens kan worden vastgesteld dat de veroordeelde (V) meestal aanwezig is op de zitting tot schorsing, herziening of herroeping van de V.I., zij het dat de commissie Gent op dit vlak beduidend lager scoort dan de andere commissies. Wellicht vloeit dit verschil voort uit een andere praktijk met betrekking tot de organisatie van de zitting. Zo worden bij de V.I.-commissie te Gent niet zelden personen opgeroepen die zich in staat van vrijheid bevinden, terwijl men bij de V.I.-commissie te Antwerpen vaak om een voorlopige aanhouding verzoekt wanneer men iemand voor een herroepingsprocedure wenst op te roepen. Door de V.I.-commissies werd op dit vlak betreurd dat in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping niet werd voorzien in een verstekprocedure. De vertegenwoordiging van een afwezige veroordeelde is volgens de huidige stand van de wetgeving eveneens uitgesloten.²⁹³

²⁹² Deze problematiek werd aangekaart tijdens één van de vormingsdagen van de Nederlandstalige V.I.-commissies (Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999).

²⁹³ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

Tabel 19: Procedure herroeping: aanwezige personen

Strafinrichting	Aanwezige personen (%)					N
	V	A	DIR	JA	Andere	
Antwerpen	100,0 (5)	100,0 (5)	0,0 (0)	20,0 (1)	40,0* (2)	5
Hoogstraten	---	---	---	---	---	0
Merksplas	100,0 (2)	50,0 (1)	50,0 (1)	0,0 (0)	0,0 (0)	2
Wortel	---	---	---	---	---	0
<i>Subtotaal</i>	<i>100,0 (7)</i>	<i>85,7 (6)</i>	<i>14,3 (1)</i>	<i>14,3 (1)</i>	<i>28,6 (2)</i>	<i>7</i>
Dendermonde	---	---	---	---	---	0
Hasselt	---	---	---	---	---	0
Leuven-Centraal	---	---	---	---	---	0
Mechelen	100,0 (3)	33,3 (1)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	3
Oudenaarde	100,0 (1)	100,0 (1)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	1
Tongeren	100,0 (1)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	1
Vorst	100,0 (2)	100,0 (2)	0,0 (0)	0,0 (0)	0,0 (0)	2
<i>Subtotaal</i>	<i>100,0 (7)</i>	<i>57,1 (4)</i>	<i>0,0 (0)</i>	<i>0,0 (0)</i>	<i>0,0 (0)</i>	<i>7</i>
Brugge	66,7 (8)	25,0 (3)	0,0 (0)	25,0 (3)	8,3** (1)	12
Gent	75,0 (3)	25,0 (1)	0,0 (0)	25,0 (1)	0,0 (0)	4
Ruiselede	100,0 (2)	0,0 (0)	0,0 (0)	50,0 (1)	0,0 (0)	2
<i>Subtotaal</i>	<i>72,2 (13)</i>	<i>22,2 (4)</i>	<i>0,0 (0)</i>	<i>27,8 (5)</i>	<i>5,5 (1)</i>	<i>18</i>

* plaatsvervangend voorzitter-observator (n=2)

** tolk (n=1)

De aanwezigheid van een advocaat (A) blijkt sterk te variëren naargelang van de gevangenis/commissie. Een justitieassistent (JA) was in geen enkel geval aanwezig bij de V.I.-commissie Brussel, zeer uitzonderlijk bij de V.I.-commissie Antwerpen (in 14,3% van de gevallen), en iets vaker bij de V.I.-commissie Gent (27,8%). Justitieassistenten zijn in voorkomend geval meestal permanent op de zitting aanwezig. De aanwezigheid van de directeur (DIR) ter zitting is zeer uitzonderlijk (éénmaal bij de commissie Antwerpen).

5.2.4 Kennisgeving van de beslissing

Binnen vijftien dagen na de debatten dient de commissie een gemotiveerde beslissing te nemen (art. 10, § 4 wet 5 maart 1998). De beslissing wordt ter kennis gebracht van de betrokkene (afgifte van een afschrift indien betrokkene gedetineerd is), het openbaar ministerie bij de commissie, de minister en de directeur van de strafinrichting (art. 10, § 5 wet 5 maart 1998). Ook de burgemeester (waar de voorwaardelijk invrijheidgestelde woont) wordt in kennis gesteld van de beslissing (art. 9 K.B. 10 februari 1999). In de wetgeving werd evenwel *geen termijn* voorzien waarbinnen deze beslissing aan de *burgemeester* ter kennis dient te worden gebracht. Volgens het recente K.B. van 28 oktober 1999 dienen verder ook het Directoraat-generaal Strafinrichtingen en de directeur van het bevoegde justitiehuis kennis te krijgen van deze beslissing. Bij gebrek aan enige regeling op dit vlak, werd door de V.I.-commissies geruime tijd een verschillende praktijk gevoerd: waar bijvoorbeeld de V.I.-commissie Antwerpen reeds vanaf het begin een afschrift van het volledige V.I.-dossier overmaakte aan het justitiehuis, verkeerde de V.I.-commissie Gent lange tijd in de waan dat deze taak werd opgenomen door het bevoegde centraal bestuur (Directoraat-

generaal Rechterlijke Organisatie) en werden in een eerste fase derhalve geen dossiers overgemaakt aan het justitiehuis²⁹⁴.

Ingeval een beslissing tot herroeping bij verstek wordt uitgesproken, schrijft het openbaar ministerie verbonden aan de V.I.-commissie een bevel tot gevangenneming uit dat aan het controlerend parket wordt overgemaakt. De betekening van de beslissing geldt enkel als kennisgeving en niet als opdracht tot tenuitvoerlegging van het strafrestant. De opdracht tot tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf wordt overgemaakt aan de directeur van de strafinrichting waar betrokkene opgesloten is of aan het lokale parket. Het bewijs van tenuitvoerlegging wordt vervolgens opgevraagd via de directeur van de strafinrichting (copie van de opsluitingsfiche).²⁹⁵

5.3 Beslissing tot schorsing van de V.I.

5.3.1 Vraag naar het ogenblik waarop de schorsingstermijn een aanvang neemt

Met betrekking tot de vraag naar het ogenblik waarop de schorsingstermijn begint te lopen ten aanzien van een persoon in vrijheid, werd door de V.I.-commissies een uiteenlopende interpretatie gehanteerd. Zo werd vanuit de commissie Gent gesteld dat de termijn van twee maanden waarbinnen na een beslissing tot schorsing een nieuwe beslissing moet worden genomen, begint te lopen *op het ogenblik dat de veroordeelde aangehouden wordt*. De commissie Antwerpen sluit zich hierbij aan, gezien dergelijke interpretatie de mogelijkheid biedt dat de zaak (bij de zitting die moet leiden tot een nieuwe beslissing) op tegenspraak wordt behandeld. De commissie Brussel hanteert evenwel een andere logica, en gaat in de praktijk (na een beslissing tot schorsing) steeds onmiddellijk over tot een fixatie voor de volgende behandeling van de zaak (d.i. nieuwe behandeling binnen de twee maanden *na de beslissing tot schorsing*). Een beslissing tot schorsing dient volgens deze commissie immers gezien te worden als een voorlopige maatregel die als finaliteit heeft nieuwe informatie te vergaren (waarvoor een maximumperiode van twee maanden is voorzien). De interpretatie die door de commissie Gent aan de schorsing wordt gegeven, lijkt volgens de commissie Brussel eerder ingegeven te zijn door het gebrek aan een verstekprocedure (nl. de schorsing gaat in op het ogenblik van de aanhouding, zodat de volgende behandeling op tegenspraak kan worden behandeld). Volgens de commissie Brussel is het trouwens ook niet erg zinvol iemand te schorsen die ter zitting afwezig blijft, aangezien dergelijke logica ingaat tegen de natuur van de schorsingsmaatregel. In dergelijk geval is volgens de commissie Brussel eerder een verzoek tot voorlopige aanhouding aangewezen.²⁹⁶ Hiervoor is men als commissie uiteraard wel afhankelijk van het beleid dat de lokale parketten op dit vlak voeren.²⁹⁷

5.3.2 Samenstelling van de commissie na een beslissing tot schorsing

In de marge hierbij werd ook de vraag gesteld in welke mate de V.I.-commissie na een initiële beslissing tot schorsing op dezelfde wijze samengesteld dient te zijn; met name in de verlofperiodes kunnen soms niet

²⁹⁴ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Gent (18 augustus 1999).

²⁹⁵ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

²⁹⁶ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

²⁹⁷ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999 (opmerking V.I.-commissie Gent).

dezelfde commissieleden zetelen.²⁹⁸ Ook hier werd door de V.I.-commissies een verschillend standpunt ingenomen. Zo meende de V.I.-commissie Gent (in tegenstelling tot de commissie Brussel) dat de beslissing tot schorsing een autonome beslissing is en dat de commissie derhalve niet op dezelfde wijze samengesteld hoeft te zijn.²⁹⁹

5.3.3 Duur van de schorsing

De V.I.-wetgeving voorziet in een eerder vrij korte maximumtermijn van de maatregel tot schorsing van een V.I. Vooral in geval van een voorlopige aanhouding (waarbij de schorsingstermijn begint te lopen vanaf de datum van uitvoering van het bevel tot voorlopige aanhouding) blijkt deze beperking in de praktijk nogal wat moeilijkheden met zich mee te brengen. Zo dient immers ook rekening gehouden te worden met de oproepingstermijn (enerzijds voor de initiële zitting, anderzijds ook voor de vervolgzitting na een beslissing tot schorsing), de tijd die nodig is om tot een gemotiveerde beslissing te komen, de regeling van eventuele transferten (van de strafinrichting waar betrokkene verblijft naar de inrichting waar de zitting zal doorgaan, en omgekeerd), en de duur van de aanvraagprocedure van eventuele uitgangspersmissies teneinde de reclassering opnieuw op punt te kunnen stellen. De uitwerking van een nieuwe reclassering blijkt dan ook niet steeds haalbaar te zijn binnen de vooropgestelde termijn van twee maanden.³⁰⁰

5.4 Onmiddellijke wederopsluiting in geval van herroeping

In geval van herroeping wordt de veroordeelde onmiddellijk opnieuw opgesloten teneinde het gedeelte van de straf te ondergaan dat nog niet ondergaan was op het ogenblik dat de voorwaardelijke invrijheidstelling uitvoerbaar werd (art. 9, al. 1 wet 5 maart 1998). Indien de veroordeelde in staat van vrijheid voor de commissie verschijnt, kan evenwel niet verhinderd worden dat de persoon in kwestie de strafinrichting verlaat zolang nog geen beslissing werd genomen (tenzij men de betrokkene vóór de zitting voorlopig zou laten aanhouden).³⁰¹ Voor wat de (onmiddellijke) wederopsluiting betreft, is het volgens de V.I.-commissies nochtans niet nodig dat er reeds een volledig uitgeschreven beschikking is opgesteld: het is mogelijk dat de commissie onmiddellijk na de debatten mondeling een beslissing uitspreekt en het O.M. een bevel tot gevangenneming uitvaardigt (waarna overgegaan kan worden tot onmiddellijke uitvoering van de beslissing en opsluiting van de betrokkene).³⁰²

5.5 Vraag naar de mogelijkheid van een aanpassing van de voorwaarden binnen de procedure tot schorsing, herziening, herroeping

In verband met de vraag of de commissie na een beslissing tot schorsing kan overgaan tot aanpassing van de V.I.-voorwaarden, werden door de V.I.-commissies verschillende interpretaties gehanteerd. Enerzijds werd gesteld dat de wet voorziet dat de commissie na een schorsing enkel kan beslissen tot herroeping van de V.I., tot opheffing van de schorsing, of tot

²⁹⁸ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Antwerpen (24 juni 1999).

²⁹⁹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

³⁰⁰ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Brussel (30 augustus 1999).

³⁰¹ Mondelinge mededeling V.I.-commissie Gent (18 augustus 1999).

³⁰² Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

herziening van de V.I. (art. 11, § 3 wet 18 maart 1998), en dat de procedure tot aanpassing van de V.I.-voorwaarden een aparte procedure inhoudt (met andere regels dan de herroepingsprocedure: art. 9 wet 18 maart 1998; art. 17-19 K.B. 10 februari 1999)³⁰³, o.m. ook in verband met de betrokkenheid van het slachtoffer bij de procedure. Anderzijds werd geargumenteed dat "*qui peut le plus, peut le moins*": indien de commissie kan schorsen, herzien of herroepen, kan zij ook de voorwaarden aanpassen - dit is immers een beslissing met minder zware gevolgen³⁰⁴.

6 De procedure tot aanpassing, nadere omschrijving of schorsing van de V.I.-voorwaarden

De commissie kan de opgelegde voorwaarden te allen tijde schorsen, nader omschrijven of aanpassen aan de omstandigheden (art. 9 wet 18 maart 1998). De opgelegde voorwaarden kunnen binnen dit kader evenwel niet verscherpt worden, noch kunnen bijkomende voorwaarden worden opgelegd (dit kan enkel in het kader van een procedure tot herziening van de V.I.).

6.1 Toepassing

In de praktijk blijkt deze procedure slechts zeer sporadisch toegepast te worden. Vanuit de V.I.-commissies werd opgemerkt dat deze procedure zeer omslachtig is en dat een aanpassing van de V.I.-voorwaarden bijvoorbeeld via een schriftelijke procedure afgehandeld zou moeten kunnen worden.³⁰⁵

6.2 Vraag naar rapportageverplichting in geval van opgeschorte V.I.-voorwaarden

Over de vraag of in geval van opgeschorte V.I.-voorwaarden (of opgeschorte V.I.-begeleidingen³⁰⁶) de regelmatige rapportageverplichting door de justitieassistent blijft gelden, werden door de V.I.-commissies uiteenlopende standpunten ingenomen. Zo werd vanuit de commissie Antwerpen geargumenteed dat de rapportageverplichting niet strookt met artikel 9 van de wet van 18 maart 1998 waarin wordt gesteld dat de voorwaarden geheel geschorst kunnen worden. Volgens de commissie Brussel stelt artikel 7 van de V.I.-wet evenwel dat er bij een V.I. een maatschappelijk toezicht is. De vraag die zich hier volgens de commissie Brussel stelt, is dan ook of men het maatschappelijk toezicht als voorwaarde kan opleggen terwijl het wettelijk voorzien is, en of men een wettelijk opgelegde voorwaarde (nl. het maatschappelijk toezicht) wel kan schorsen. Indien elk contact wordt verbroken (via een schorsing van het maatschappelijk toezicht), kan men als commissie bovendien ook geen signaal meer krijgen dat de schorsing herzien moet worden. Een opschorting van de bijzondere voorwaarden beperkt trouwens ook zeer sterk de handelingsruimte van de commissie indien de situatie alsnog ontspoord (de gronden tot herroeping, herziening, schorsing van de V.I. zijn beperkt, en dergelijke beslissing zal in dit geval niet meer mogelijk zijn omwille van niet-naleving van de voorwaarden). Het

³⁰³ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

³⁰⁴ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 26-27 april 1999.

³⁰⁵ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

³⁰⁶ Bij sommige overgedragen dossiers werd de V.I.-begeleiding de facto opgeschort, hetgeen bij de commissies niet alleen de vraag opriep naar de basis waarop de minister onder het vroegere systeem dergelijke beslissing kon nemen, maar ook naar de mate waarin de commissies hierdoor

maatschappelijk toezicht kan volgens de commissie Brussel niet beschouwd worden als een bijzondere voorwaarde (want opgelegd door de wet), en kan naar inhoud toe ook veel ruimer zijn dan de bijzondere voorwaarden, bijvoorbeeld doordat dit toezicht ook betrekking kan hebben op het "goed gedrag" van betrokken veroordeelde (dit hoeft niet noodzakelijk gerelateerd te zijn aan de bijzondere voorwaarden). De commissie Brussel meent dat het maatschappelijk toezicht de facto een vorm van een tweede algemene voorwaarde (naast de algemene voorwaarde dat geen nieuwe strafbare feiten gepleegd mogen worden) is. Hieruit vloeit ook voort dat de rapportageverplichting blijft gelden, zelfs indien de bijzondere voorwaarden in hun geheel opgeschort zouden worden.³⁰⁷

* * *

wel gebonden kunnen zijn. (Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999)

³⁰⁷ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, Merksplas, V.I.P.K., 19-20 oktober 1999.

HOOFDSTUK II:

AANDACHTSPUNTEN EN BESLUITVORMINGSCRITERIA

BIJ DE PROCEDURES TOT

VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING

EN

SCHORSING, HERZIENING EN HERROEPING VAN DE V.I.

AFDELING I

DE PROCEDURE TOT VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING

1 Inleidend: algemene bemerkingen

In onderstaande uiteenzetting wordt, na een voorstelling van de V.I.-toekenningsgraad binnen het staal van de - binnen het kader van het onderzoek - geobserveerde behandelingen van V.I.-voorstellen (paragraaf 2), nader ingegaan op de belangrijkste thematieken die door de V.I.-commissies ter sprake worden gebracht bij de behandeling van V.I.-dossiers ter zitting (paragraaf 3).

Bij de presentatie van de aandachtspunten en besluitvormingscriteria die naar voren komen tijdens de zitting van de V.I.-commissies, wordt een indeling gevolgd die conform is aan de wettelijk voorziene toelaatbaarheidsvereisten voor V.I., m.n. de objectieve toelaatbaarheidsdrempel (tijdsvoorwaarde), het reclasseringsplan en de verschillende tegenindicaties. Wat het reclasseringsplan en de tegenindicaties betreft, is evenwel niet steeds een eenduidig onderscheid te maken, aangezien bepaalde aspecten van het reclasseringsplan ook impliciet kunnen verwijzen naar (de opheffing van) aanwezige tegenindicaties (bijv. recidiverisico) en met name ook het onderscheid tussen het reclasseringsplan en de tegenindicatie op het vlak van de sociale integratie enigszins kunstmatig mag worden genoemd (zij het dat volgens de V.I.-wetgeving uit het reclasseringsplan een expliciete bereidheid en inspanning tot reïntegratie moet blijken). Ook met betrekking tot de wettelijk omschreven tegenindicaties worden overlappingen vastgesteld (bijv. persoonlijkheid en recidiverisico).

Over het algemeen kan worden gesteld dat de ter zitting ter sprake gebrachte thematieken erg variëren, en dat er een aantal belangrijke accentverschillen bestaan tussen de verschillende V.I.-commissies. Deze verschillen zijn evenwel niet noodzakelijkerwijze terug te voeren tot een verschil in besluitvormingslogica, maar kunnen eventueel (ook) voortvloeien uit de wijze waarop de zitting concreet wordt georganiseerd. Zo blijkt dat tijdens de zittingen bij de V.I.-commissie Antwerpen vaak bijna uitsluitend wordt gefocust op de verschillende elementen van het reclasseringsplan. Bij de andere V.I.-commissies kan daarentegen een bredere vraagstelling worden opgemerkt. Bij de V.I.-commissie Gent gaat het daarbij vooral om vragen naar verdere verduidelijking van een aantal concrete aspecten van het dossier, terwijl bij de V.I.-commissie Brussel, quasi aan de hand van een zeer sterk voorgestructureerd schema, ter zitting een zeer diepgaande bevraging wordt doorgevoerd: daarbij worden systematisch de verschillende aspecten van het dossier voorgesteld en met de gedetineerde overlopen (detentietoestand, delictgegevens, tegenindicaties, reclasseringsplan, eventuele V.I.-voorwaarden). Bij de V.I.-commissie Gent wordt door de dossiertitularis vlak vóór aanvang van de behandeling van het V.I.-voorstel

een beknopte voorstelling van het dossier gegeven, ter informatie van de andere commissieleden en het O.M. verbonden aan de commissie.

Het feit dat het onderzoek zich hoofdzakelijk heeft beperkt tot de observaties van V.I.-zittingen en dat een eerder beperkt aantal dossiers kon worden geobserveerd, maakt dat soms geen stellige uitspraken konden worden gedaan met betrekking tot decisieve V.I.-criteria. Zo is louter op basis van de observaties bijvoorbeeld niet af te leiden in welke mate niet ter zitting ter sprake gebrachte aspecten van het dossier mee de beslissing van de commissie hebben beïnvloed. Ook was de vergelijkingsbasis soms onvoldoende groot om te kunnen stellen dat een bepaald criterium medebepalend is voor de beslissing: in dossiers die leiden tot een afwijzende beslissing is soms een bepaald kenmerk aanwezig dat in geen enkel ander dossier wordt aangetroffen, alleszins niet tijdens de zitting ter sprake is gekomen. Via een bijkomende analyse van de beslissingen tot weigering van de V.I. en tot uitstel van de behandeling van het dossier kon wel meer zicht worden verkregen op de criteria die de commissies bij hun besluitvorming mee in rekening brengen, en kon alleszins worden afgeleid welke criteria noodzakelijke voorwaarden zijn voor dergelijke beslissingen. Anderzijds kon - na uitsplitsing van het materiaal op basis van de beslissing en onderlinge vergelijking - de hypothese van een relatie tussen bepaalde criteria en een afwijzende beslissing of een beslissing tot uitstel in een aantal gevallen ook expliciet worden uitgesloten, of althans genuanceerd worden. Voor een grondiger analyse was evenwel bijkomend dossieronderzoek nodig: met name daar waar bepaalde criteria (die meespelen bij een afwijzende beslissing) niet voorkomen binnen de observatiegegevens met betrekking tot de positieve beslissingen, zou bijkomend dossieronderzoek meer uitsluitsel kunnen geven in verband met de precieze relatie tussen het geobserveerde criterium en de uiteindelijke beslissing. Dit was evenwel niet mogelijk binnen de vooropgestelde onderzoekstermijn. Waar nodig worden in onderstaande uiteenzetting de beperkingen van het beschikbare materiaal dan ook expliciet verduidelijkt.

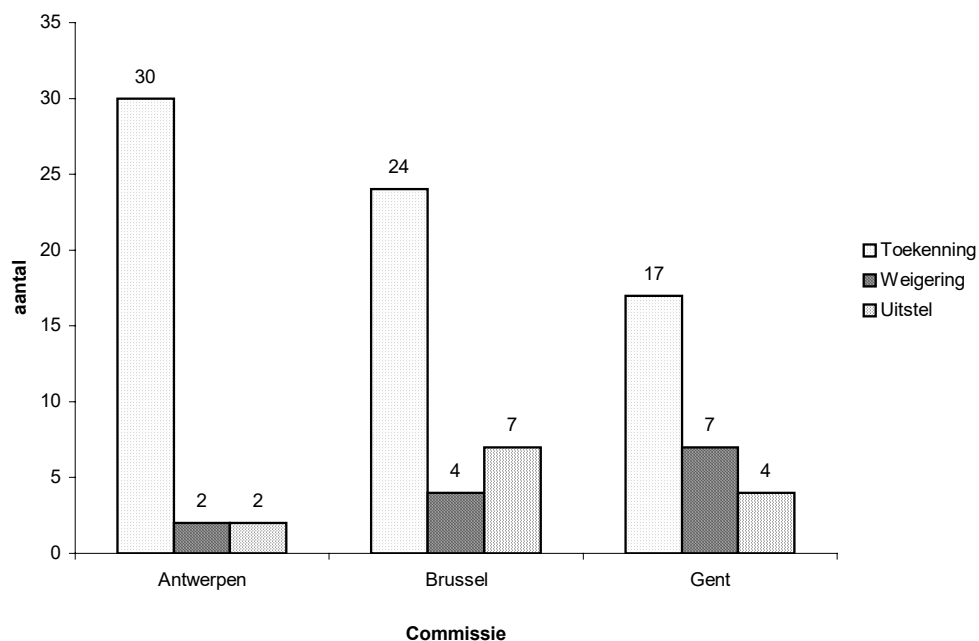
Het beperkte tijdsbestek waarbinnen het onderzoek afgerond diende te worden, samen met de vertragingen die de V.I.-procedure in de beginfase heeft opgelopen en het arbeidsintensieve karakter van de verwerking van kwalitatieve gegevens, maakt ook dat geen zeer doorgedreven analyse van het verzamelde materiaal kon worden doorgevoerd: o.m. konden de onderlinge relaties tussen de verschillende factoren - bijv. opsplitsing naar delictcategorie toe - vaak niet diepgaand genoeg worden gelegd, en kon ook slechts een eerder oppervlakkige vergelijking tussen de verschillende commissies worden gemaakt. Onderstaande uiteenzetting blijft dan ook veelal beperkt tot een bespreking van een aantal algemene tendensen die binnen de geobserveerde V.I.-besluitvorming worden geduid.

2 V.I.-toekenningsgraad (observaties)

In verband met de V.I.-toekenningsgraad wordt, voor wat de V.I.-dossiers betreft waarvan de behandeling ter zitting in het kader van dit onderzoek werd geobserveerd, in onderstaande figuur een totaalbeeld geschetst van de beslissingen die door de betrokken V.I.-commissies werden genomen.

Meest opvallende vaststelling hierbij is dat, globaal genomen, slechts in een eerder beperkt aantal gevallen werd beslist tot een afwijzing van het V.I.-voorstel: twee beslissingen tot afwijzing bij de commissie Antwerpen (op een totaal van 34), vier bij de commissie Brussel (op een totaal van 35) en zeven bij de commissie Gent (op een totaal van 28). Verhoudingsgewijs betekent dit dat meer afwijzende beslissingen worden genomen bij de commissie Gent. Dit beeld (op basis van de observaties) correspondeert evenwel niet met het beeld dat verkregen zou worden indien men het totaal aantal beslissingen die intussen door de V.I.-commissies werden genomen (periode maart-december 1999; *supra*) in aanmerking zou nemen. Op basis van deze cijfers blijkt immers dat de V.I.-commissie Brussel minder V.I.'s toekent dan de andere Nederlandstalige commissies, zij het dat de respectievelijke percentages niet extreem ver uit elkaar lopen.

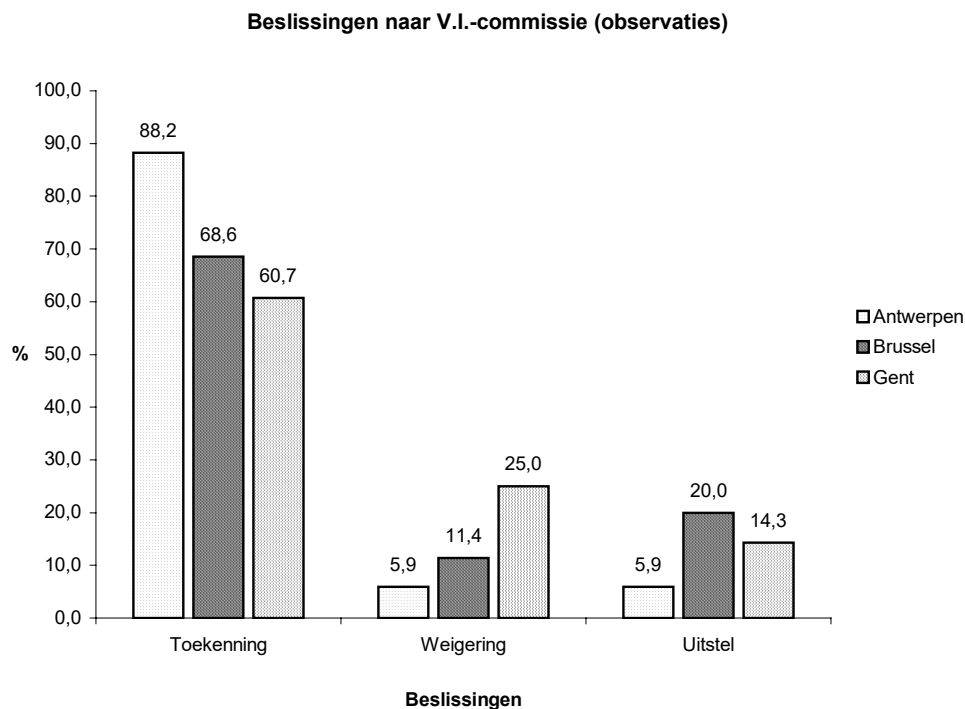
Beslissingen naar V.I.-commissie (observaties)

In totaal werden binnen het geobserveerde staal van behandelingen van V.I.-voorstellen evenveel beslissingen tot uitstel genomen dan weigeringen van V.I. Wel is er - met uitzondering van de V.I.-commissie Antwerpen (eveneens twee beslissingen tot uitstel) - sprake van een omgekeerde verdeling (nl. tussen de V.I.-commissies Brussel en Gent): zeven beslissingen tot uitstel bij de V.I.-commissie Brussel (tegenover vier weigeringen) en vier beslissingen tot uitstel bij de V.I.-commissie Gent (tegenover zeven weigeringen).

Waar bovenstaande figuur enkel een zicht geeft op de absolute aantallen naar commissie en beslissing toe, kan de besluitvormingspraxis relatief gezien worden uitgedrukt zoals in onderstaande figuur wordt weergegeven. Hieruit blijkt enerzijds een relatief gezien hogere graad van weigering van V.I. bij de commissie Gent (25% van de beslissingen), en anderzijds een groter aantal beslissingen tot uitstel bij de commissie Brussel (20%). Het eerder beperkt voorkomen van dergelijke beslissingen bij de commissie

Antwerpen impliceert dan ook een zeer hoge V.I.-toekenningsgraad bij deze commissie (88%).

3 Aandachtspunten en besluitvormingscriteria

Welke criteria van belang blijken te zijn bij de besluitvorming inzake V.I. en welke aandachtspunten bij de zittingen van de V.I.-commissies ter sprake worden gebracht tijdens de behandeling van de V.I.-voorstel, wordt hieronder verder toegelicht. Hierbij wordt een indeling gevolgd conform de wettelijk vastgelegde besluitvormingscriteria. In concreto dienen de V.I.-commissies volgens de V.I.-wetgeving bij hun besluitvorming rekening te houden met volgende aspecten: de objectieve tijdsvoorwaarde, het reclasseringsplan en de verschillende tegenindicaties

3.1 De tijdsvoorwaarden

Gezien er voor straffen tot en met drie jaar actueel een ander systeem van vervroegde invrijheidstelling (voorlopige invrijheidstelling) bestaat, is het uiteraard evident dat de meerderheid van de gedetineerden die voor de V.I.-commissies verschijnen straffen van meer dan drie jaar uitboetten.

3.1.1 Straffen van minder dan drie jaar

Slechts zeer uitzonderlijk, vrijwel uitsluitend bij seksuele delinquenten, dienden de V.I.-commissies een V.I.-voorstel te behandelen van gedetineerden aan wie geen voorlopige invrijheidstelling werd toegekend. Dat geen toepassing werd gemaakt van de regeling van de voorlopige invrijheidstelling (hoewel deze gedetineerden op basis van de opgelegde strafduur daarvoor wel in aanmerking kwamen), geeft aan deze dossiers blijkbaar een bijzondere dimensie. Soms weerhoudt dit aspect tijdens de behandeling van het dossier de aandacht van de V.I.-commissie (Brussel), zoals bijvoorbeeld blijkt uit de expliciete vraag aan de gevangenisdirectie

of het een bewuste keuze was om geen voorlopige invrijheidstelling toe te staan, maar daarentegen een procedure tot voorwaardelijke invrijheidstelling in te zetten (V.I.-commissie Brussel).

Casus BRUS/V.I./UITST/4:

VZ: Uiteindelijk (heeft hij) geen straf (van meer dan) drie jaar. (Is dat een) bewuste optie (om hem voor de commissie te laten verschijnen)?

DIR: Ja, want we hebben al mensen voorgesteld voor voorlopige invrijheidstelling.

VZ: In dit geval dus geen van rechtswege vrijstelling.

In een andere casus werden tijdens de zitting door de gevangenisdirectie zelf de beweegredenen voor het niet toestaan van een voorlopige invrijheidstelling uiteengezet.

Casus ANTW/V.I./V.I./27:

DIR: [...] In dit geval gaat het ook om een korte straf, een straf van minder dan drie jaar. Er werd geen voorlopige invrijheidstelling toegestaan omdat er nog een andere zaak zou zijn. Uiteindelijk is gebleken dat er toch geen hangende zaak meer te zijn. Dat was een fout van het parket. [...]

In één geval waarbij de gedetineerde op basis van de totale strafduur niet in aanmerking kwam voor een voorlopige invrijheidstelling, werd door de V.I.-commissie Brussel uitdrukkelijk de vraag gesteld waarom niet overwogen werd de opgelegde geldboetes te betalen teneinde wel van het systeem van voorlopige invrijheidstelling te kunnen genieten.

Casus BRUS/V.I./V.I./3:

VZ: (Schetst de rol van de commissie en stelt de leden voor)

(Vraagt of er bezwaar is tegen de aanwezigheid van de N.I.C.C.-onderzoeker)

Er zijn 5 verschillende veroordelingen in uitvoering. In het totaal komt dat net boven de drie jaar. Indien U uw boete betaald zou hebben, kwam U in aanmerking voor een voorlopige invrijheidstelling. Hebt U dat nooit overwogen?

G: (...).

3.1.2 Ondergane strafduur/naderend strafeinde als argument pro/contra V.I.

Niettegenstaande de notie van de 'negatieve selectie', nl. "V.I. tenzij ernstige tegenindicaties", als uitgangspunt van de nieuwe V.I.-wetgeving werd geproclameerd, en de V.I.-commissies bij hun beoordeling - naast een verificatie of de (minimale) straftijd werd uitgezeten - in principe enkel rekening dienen te houden met het reclasseringsplan en eventuele tegenindicaties (zoals omschreven in de wet), blijkt in de praktijk toch regelmatig (bijkomend) verwezen te worden naar de ondergane strafduur of het strafresistant (naderend strafeinde) om een advies tot toekenning of afwijzing van een V.I. te motiveren. Waar dergelijk criterium soms wordt aangehaald door de gevangenisdirectie of ter berde wordt gebracht bij de verwijzing naar het advies van de minister, wordt soms ook door het openbaar ministerie bij de V.I.-commissies of de V.I.-commissie zelf verwezen naar de strafduur als een argument dat voor of tegen een V.I. pleit. Zo wordt door het O.M. bij de V.I.-commissie Brussel soms uitdrukkelijk - overwegend bij levensdelicten - geargumenteed dat een invrijheidstelling op één-derde van de straf niet wenselijk is.

Casus BRUS/V.I./V.I./11:

OM: Ik sluit mij aan bij het advies van de DIG. Het zijn ernstige feiten, en hij (zit) nauwelijks één jaar en drie maanden in de gevangenis. Bij de straftoemeting werd reeds rekening gehouden met de uitlokking. Het zijn toch ernstige feiten. (Ik stel) eerst penitentiair verlof met begeleiding (voor) en dan verder (te) zien. [...]

A: Dit is een dossier met heel veel positieve elementen. Ik ben verrast door het feit dat de V.I. voorbarig werd bevonden. Men trekt de verkeerde conclusies uit het PSD-verslag. [...] De feiten zijn een puur passioneel drama. Betrokkene kon zijn vrouw

niet loslaten. Ik wil de discussie over de feiten loslaten. Dat is een verkeerd uitgangspunt en niet in overeenstemming met de wet. De tijdsvoorwaarden zijn in orde. Wat de tegenindicaties betreft, (is) de ernst van de feiten een beoordeling door de rechter. Het is zo dat de rechter de uitlokking aanvaard heeft. Het is niet aan de commissie om opnieuw de ernst van de feiten (te beoordelen). Dat is een foutieve en bijna onwettelijke redenering. [...]

In andere gevallen vormt de reeds ondergane strafduur - en met name een naderend strafeinde - veelal een argument voor toekenning van een voorwaardelijke invrijheidstelling. De beweegreden hiervoor is dat een invrijheidstelling waaraan voorwaarden zijn gekoppeld en enig toezicht is verbonden, te verkiezen is boven een invrijheidstelling bij strafeinde zonder verdere controle. De proeftijd overschrijdt in dergelijke gevallen ook het nog resterende strafrestant zodat de justitiële controle onder een eventuele V.I. langer duurt dan het nog uit te boeten strafgedeelte. De hier signaleerde besluitvormingslogica komt bijvoorbeeld zeer treffend tot uiting in een casus van de V.I.-commissie Gent waarbij het voordeel van het V.I.-systeem als volgt werd verduidelijkt ten aanzien van de vader van het slachtoffer.

Casus GENT/V.I.-N/V.I./3:

VZ: Het is de bedoeling van de wetgever om slachtoffergerichte voorwaarden te suggereren, bijvoorbeeld: geen contact, de schade vergoeden, geïnformeerd worden. We doen hier niet opnieuw het proces.
SO: Ik vraag dat betrokkene zijn volledige straf zou uitzitten. Niet alleen mijn kinderen, maar ook zijn eigen (...).
BIJST-SO: De straf die uitgesproken is, is gering in vergelijking met de gevolgen voor de slachtoffers. Die dragen dat mee voor de rest van hun leven. Er is twee jaar uitgesproken. Waarom (...)?
VZ: Ja, maar je kent dit. Indien betrokkene bij strafeinde vrijgaat, is er geen enkele voorwaarde. De wetgever heeft gewild dat de commissie, voorzover er geen risico's zijn, iemand iets vroeger vrij kan laten mits voorwaarden.
BIJST-SO: Maar na twee jaar vallen die voorwaarden sowieso weg.
VZ: Nee, de voorwaarden moeten minimum twee jaar gerespecteerd worden.
BIJST-SO: Dus de voorwaarden vallen niet samen met het strafrestant?
SI + VZ: (Lichten dit verder toe) De verplichting de voorwaarden na te leven overschrijdt het strafrestant.
SO: Dus is het wel voordeliger?
OM: In principe wel. Betrokkene gaat anders binnenkort vrij, in januari 2000.
VZ: (Licht verder toe)
SO: Ja, dan liever met voorwaarden.

In een andere casus meende de V.I.-commissie (Antwerpen) zelfs dat de afwezigheid van een gespecialiseerd advies inzake seksuele delinquentie (dat nochtans verplicht in het dossier aanwezig dient te zijn) gezien het naderende strafeinde geen beletsel vormde voor de toekenning van een V.I.. De uitvoerbaarheid van de beslissing van de V.I. werd in deze casus wel afhankelijk gemaakt van een verzekerde gespecialiseerde begeleiding.

Casus ANTW/V.I./V.I./27:

DIR: Ik kan enkel praten over zijn gedrag tijdens de detentie. Dat is probleemloos, hij heeft goed arbeid verricht in (...), en zijn strafeinde situeert zich op [...] november 1999.
VZ: Dus bijna strafeinde.
OM: Gelet op het naderend strafeinde en (op het feit dat) vermeden moet worden dat er geen controle zou zijn, en mits verzekerde woonst en verzekerde begeleiding, geef ik gunstig advies, met de voorwaarden zoals voorgesteld door het personeelscollege, en mits afbetaling van de burgerlijke partijen, een verbod tot contact/buurtverbod met het slachtoffer. Dus niet in de gemeente A.
[...]
VZ: We hebben ons beraden over het volgende. Er is een vonnis van de correctionele rechtbank van [datum] wegens verkrachting. Dat is een feit zoals omschreven in art. 378 van het Strafwetboek. In de wet van 5 maart 1998, in artikel 3, § 3, 4°, staat dat in het voorstel van de directeur een gespecialiseerd advies aanwezig moet zijn. Dat is niet aanwezig in het dossier.
OM: In het dossier staat dat men dat niet zinvol vond gezien het naderend strafeinde.

VZ: De vraag is of dat dan niet voorzien moet worden. Moet de wet dan niet toegepast worden indien het strafeinde (nadert)? Bovendien bepaalt artikel 5 dat als voorwaarde een begeleiding of behandeling bij een gespecialiseerde dienst opgelegd moet worden. Het CGGZ van [plaats] is geen gespecialiseerde dienst.

DIR: Indien er sprake is van verkrachting op een meerderjarige, moet er geen gespecialiseerde begeleiding zijn.

VZ: (Geldt dat) voor het advies of de begeleiding?

SI: U spreekt over de wet van '95. Nu is er de wet van '98. De wet is veranderd.

VZ: Die specificering, dat onderscheid tussen minder- en meerderjarigen, is niet opgenomen in de wet. Dus U meent dat indien we het strafeinde naderen, dat advies niet aanwezig moet zijn?

DIR: Dat is niet volgens de geest van de wet, maar in dit dossier zou betrokkene vrijgaan bij strafeinde indien het advies gevraagd moest worden. In dit geval gaat het ook om een korte straf, een straf van minder dan drie jaar. Er werd geen voorlopige invrijheidstelling toegestaan omdat er nog een andere zaak zou zijn. Uiteindelijk is gebleken dat er toch geen hangende zaak meer te zijn. Dat was een fout van het parket. Daarom hebben we niet veel tijd gehad om een advies te vragen.

VZ: Men had betrokkene eventueel kunnen transfereren naar Hoogstraten waar men over een gespecialiseerde dienst beschikt.

OM: Ik kan mij hier alleen bij aansluiten. De wet is niet gevolgd, maar er is ook bijna strafeinde. Ik opteer toch voor een meer pragmatische oplossing.

A: Het is best pragmatisch te zijn. In het belang van alle partijen, kan nu (een) beter resultaat worden bekomen.

In sommige gevallen wordt daarbij ook aan de gedetineerde verduidelijkt dat de proeftijd onder V.I. het strafrestant zal overschrijden (V.I.-commissie Antwerpen).

Casus ANTW/V.I.-N/V.I./2:

SU: Indien je V.I. (krijgt), zal de proeftijd langer zijn dan de straf die je nu nog moet uitzitten.

G: Ja maar ik heb ook nog negen maanden probatie.

3.2 Het reclasseringsplan

Een ander wettelijk criterium waarmee de commissies bij de beoordeling van een V.I.-voorstel rekening dient te houden, betreft het door de gedetineerde voorgelegde reclasseringsplan waaruit zijn *bereidheid* en *inspanning* tot reïntegratie in de samenleving dient te blijken. Op basis van de voor de commissies gevoerde debatten, kunnen verschillende constituerende elementen van het reclasseringsplan worden afgeleid. Globaal worden bij de bespreking van het reclasseringsplan volgende aspecten belicht: de woonsituatie, het ondersteunend sociaal netwerk, de professionele reclassering en vrijetijdsbesteding, en de (vooruitzichten op het vlak van) begeleiding/behandeling.

3.2.1 Woonst

3.2.1.1 Algemeen

Het beschikken over een verzekerde opvang qua woonst is één van de meest centrale elementen van het reclasseringsplan. Naast het zelfstandig wonen of een wederopname in bekend milieu (opvang in het eigen gezin, bij familieleden of bij vrienden), wordt soms ook een opname in een onthaalcentrum of een andersoortige residentiële instelling als reclasseringsvoorzicht voorgedragen. Ter zitting wordt dit aspect van het reclasseringsplan systematisch besproken bij de commissies te Antwerpen en Brussel; bij de commissie Gent wordt dit element soms veel minder expliciet bevraagd. Over het algemeen wordt de door gedetineerden voorgestelde woonsituatie slechts zelden negatief geëvalueerd. Waar door de commissies wel aandacht wordt besteed aan wijzigingen die zich op dit vlak voordeden ten opzichte van het oorspronkelijk voorgestelde plan (V.I.-

commissie Brussel/Antwerpen), wordt door de commissies eerder uitzonderlijk de opportuniteit van een bepaalde woonstkeuze in vraag gesteld.

Casus ANTW/V.I./V.I./19:

- VZ: En je gaat in [gemeente X] wonen.
G: Ja.
VZ: U kan daar goedkoop wonen.
G: Ja, 5.000 f. (per maand).
SI: U hebt uw woning kunnen behouden. Hoe hebt U dat gedaan?
G: Eerst heeft mijn zus daar in gewoond, nadien heb ik een overeenkomst gemaakt met de baas.
VZ: In het dossier is hierover discussie. U kan ook bij [opvangcentrum] terecht.
G: Ja, bij [opvangcentrum] (moet ik) 18.000 fr. per maand (betalen). Ik zit al met nogal wat schulden. Qua eten kan ik bij moeder gaan eten.
SI: Maar je staat er dan wel alleen voor. Kom je dan niet in de vroegere situatie terecht?
VZ: Je gaat misschien vereenzamen, als je alleen gaat wonen. Je hebt nog vrienden?
G: Ja, ik heb nog vrienden in [gemeente Y]. Ik wil een nieuwe vriendenkring opbouwen, met mensen in de muziek.

Wel mag een afwijzende beslissing verwacht worden wanneer er geen enkel concreet perspectief is op een verzekerde opvang bij invrijheidstelling of op vrij korte termijn na vrijstelling. Zo werden zowel bij de V.I.-commissie Brussel als bij de commissie Gent beslissingen tot weigering van een V.I. genomen omdat er *geen concrete afspraak* bestond in verband met de opvang bij invrijheidstelling (in een onthaalcentrum) of *geen perspectieven* in het vooruitzicht konden gesteld voor wat een opvang *op middellange termijn* betreft (na een korte opvangperiode in een onthaaltehuis).

Op meer structureel vlak werd in een aantal dossiers door de verdediging gesignaleerd dat het vinden van een geschikte woonst vanuit de gevangenis soms wel zeer moeilijk gerealiseerd kan worden, meer in het bijzonder wanneer op zoek moet worden gegaan naar een *huurwoning* (zonder dat men uitzicht heeft op een concrete invrijheidstellingsdatum).

Casus GENT /V.I./UITST/3 - GENT/V.I.-N/V.I./5:

- DIR: [...] Er zijn wel problemen in verband met de woonstkeuze. Het slachtoffer woont in de onmiddellijke omgeving. Het is natuurlijk niet evident om zomaar alles op te geven. Het is eventueel haalbaar mits een beperkende voorwaarde in verband met de contactname. De echtgenote heeft zelf ook de vraag gesteld of ze wel in [gemeente X] zullen kunnen blijven wonen. Maar hier stelt de cliënt zich de vraag "Indien ik geen vooruitzicht heb op V.I., hoe kan ik dan een woning gaan zoeken?".
- [...]
- OM: Voor mijn advies sluit ik mij aan bij de andere negatieve adviezen. De reclassering staat nog niet op punt. Bijvoorbeeld de woonst, dat staat haaks op de wensen van het slachtoffer.
- [...]
- A: Nu is er geen contact meer met het slachtoffer.
Wat de woonst betreft, is het zo dat die streek eigenlijk een heel klein dorpje is. Uiteraard stelt zich de vraag "Wat gaan de mensen zeggen?", maar binnen twee jaar stelt dat probleem zich ook. Ik meen dat mijn cliënt een oplossing moet zoeken door te verhuizen. Maar hoe kan mijn cliënt iets huren indien men niet weet wanneer hij vrij zou kunnen komen? Betrokkene zal ook werk hebben in [gemeente Y]. Het is dan misschien interessanter dat hij dan in die streek gaat wonen. Mijn cliënt is bereid te verhuizen, maar kan uiteraard nog geen huurcontract voorleggen. U kan dit, in verband met de woonst, als voorwaarde opleggen.
- [...]
- VZ: Hebt U daar zelf nog iets aan toe te voegen?
G: Ik ben bereid om te verhuizen.
VZ: Wij gaan U geen valse hoop geven. Dit is één van de moeilijkste dossiers die wij hebben. Onze taak is de risico's te beperken, nl. de beveiliging van de maatschappij, en eventuele voorwaarden bekijken. Er zijn hier een aantal belangrijke nieuwe elementen aangebracht: uw bereidheid om te verhuizen, de begeleiding, het begrip voor slachtoffergerichte voorwaarden. Maar het blijft wel een heel moeilijk dossier.
- [...]
- SI: Binnen hoeveel tijd kan U iets vinden om te huren?

G: Binnen de vierentwintig uur.
A: Er is momenteel veel te huur nu het seizoen gedaan is.
[...]

Vervolgzitting:

A: [...] Op het vlak van woonst stelt zich de vraag of er al iets gehuurd kan worden indien men nog niet weet wanneer (hij vrij zal komen). (Misschien) kan U zeggen dat hij vrijgaat op voorwaarde dat een huurattest wordt voorgelegd of kan een bepaalde datum voorgesteld worden. [...]

In twee geobserveerde casussen (één bij de V.I.-commissie Brussel en één bij de V.I.-commissie Gent) werd o.m. met het oog op de nadere uitwerking van de woonsituatie de behandeling van de zaak ter zitting uitgesteld. Uiteindelijk werd door de V.I.-commissies toch een positieve eindbeslissing getroffen, maar werd de uitvoerbaarheid van de beslissing afhankelijk gemaakt van een definitieve concretisering van de reclassering op het vlak van woonst. Ook op de vervolgzitting (na uitstel) bleek immers dat de reclassering op dit punt intussen nog niet volledig in orde kon worden gebracht.

In bepaalde specifieke gevallen wordt de woonstkeuze door de V.I.-commissies ook gelieerd aan een mogelijk *gevaar op recidive*, bijv. daar waar het gaat om seksuele delinquentie en het inwonen bij een gezin met minderjarige kinderen, of drugsdelinquentie en de terugkeer naar de vroegere buurt (V.I.-commissies Gent en Brussel).

Casus GENT/V.I./V.I./7:

SU: Ik heb gezien van welke buurt je komt en waar je naartoe gaat. In die buurt zijn er veel druggebruikers en -handelaars. Ben je sterk genoeg om daar tegen in te gaan?
G: Dat is geen probleem. Ik ben nu ook in halve vrijheid, en ik heb mij ook gedragen in de gevangenis.
[...]
SU: Dat blijft toch dat je naar die buurt gaat?
G: Ik ben niet meer zoals vroeger. Mijn vader heeft nu ook een café.
SU: In veel dossiers wordt er een verbod opgelegd op contact met ex-gedetineerden en om bepaalde plaatsen te bezoeken die een verdachte reputatie hebben. Kunnen die voorwaarden worden nageleefd?
G: Ja, ik ga volgend jaar trouwen en dan ben ik niet meer bij mijn ouders.

In haar motivering van de beslissing schreef de commissie in dit verband het volgende:

Casus GENT/V.I./V.I./7 - motivering van de beslissing:

"Na zijn vrijlating kan veroordeelde terecht bij zijn ouders. Deze woonplaats betekent echter slechts een beperkte waarborg voor zijn reïntegratie, daar uit het verleden reeds gebleken is dat zijn ouders weinig steun hebben kunnen bieden om te beletten dat hun zoon in drugsactiviteiten zou vervallen. Door deze woonplaats te kiezen, bestaat ook het gevaar dat veroordeelde terugkomt in het milieu die de voedingsbodem vormde voor zijn delinquent gedrag."

De toekomstige verblijfplaats van de veroordeelde vormt in het bijzonder een voortdurend aandachtspunt in zaken waarbij de slachtoffers tot een verbod op contactname en/of een buurtverbod verzoeken. Regelmatig wordt in dit verband aan veroordeelden het '*verbod zich op een bepaalde plaats te vestigen/te vertoeven*' (nl. in de buurt van het slachtoffer) als bijzondere V.I.-voorwaarde opgelegd.

3.2.1.2 Permanent verblijf in het buitenland

Met betrekking tot de vraag in welke mate een invrijheidgestelde permanent in het buitenland kan verblijven, wordt door de verschillende V.I.-commissies een andere interpretatie gehanteerd. Zo werd door de V.I.-

commissie Brussel in een concreet dossier geduid op het gebrek aan enige controlemogelijkheid bij een verblijf in het buitenland.

Casus BRUS/V.I./UITST/3:

VZ: Goed, waar ga je wonen? In X. Je wil blijkbaar ook over de grens gaan wonen. Dat kan voor ons niet. Nederland wil de reclassering niet meer opvolgen. België heeft het verdrag niet geratificeerd.³⁰⁸

De andere V.I.-commissies (Antwerpen en Gent) staan soms wel toe dat een invrijheidgestelde zich in het buitenland vestigt, voor zover althans een doelmatige controle kan worden uitgeoefend. In dit verband werd er, voor wat het toezicht op de voorwaardelijke invrijheidstelling betreft, bijvoorbeeld akkoord gegaan met een periodiek contact met de justitieassistent (V.I.-commissie Antwerpen).

Casus ANTW/V.I./V.I./7:

VZ: Kunt U uw reclasseringsplan toelichten?

G: Ik wil naar Duitsland vertrekken, ik heb een nieuwe relatie en mijn werkgever staat te wachten. Ik zie het enorm goed (...).

[...]

DIR: Betrokkene was sinds '94 (in begeleiding?). Ik heb geen zicht op de mogelijkheden in Duitsland. We hebben aan de gedetineerde het advies gegeven een dienst te zoeken in Duitsland en dan de controle vanuit België, via de justitieassistent, te verzekeren.

[...]

PS: Ik heb geen zicht op de mogelijkheden in Duitsland. Wat de vraag naar controleerbaarheid betreft, is de gedetineerde bereid naar België te komen voor contacten met de justitieassistent. De PSD heeft geen beslissing kunnen nemen gezien men geen zicht had op de mogelijkheden.

[...]

SI: Heb ik het goed begrepen? Is er reeds contact in Duitsland?

G: Ik heb contacten - medisch en psychologisch - met (een) ziekenhuis.

VZ: Is er ook psychische begeleiding?

G: In Antwerpen medisch, psychiatrisch. In Duitsland heb ik contacten (...).

VZ: Gaat U ver wonen in Duitsland?

G: Nee, vlak over de Nederlandse grens. Mijn partner heeft navraag gedaan. De mogelijkheid zou bestaan dat controle wordt georganiseerd vanuit Duitsland, via (een) justitieassistent.

DIR: Eventueel de justitieassistent van het verlofadres (voor de) controle op de V.I.

VZ: Dat is niet evident, want er is regelmatig contact nodig. Misschien beter Tongeren, Hasselt. Dat is dichterbij Duitsland.

G: Vanuit Duitsland kan ik via Eindhoven naar Turnhout.

SU: Ken je mensen in Antwerpen?

G: Mijn broer woont in Antwerpen. Voor het overige heb ik daar geen kennissenkring.

VZ: Een permanente begeleiding is niet aangewezen, maar (begeleiding is wel belangrijk) in geval van een crisissituatie. Dus er moet een begeleidingsinstantie worden gezocht in Duitsland, om een intake te doen en de hulpverlener te leren kennen. Indien er zich dan een crisissituatie voordoet, kent men de dienst al. De commissie neemt contact met de DSW Turnhout en aan de justitieassistent zal gevraagd worden zich in contact te stellen met de Duitse hulpverleningsinstantie. Je moet dat in orde brengen binnen een maand of twee. Dan is het OK.

In een ander dossier (V.I.-commissie Gent) werd aan de vereiste van een regelmatig contact met de justitieassistent ook de verplichting van een regelmatige rapportage door de gedetineerde zelf gekoppeld, evenals de verplichting tot woonstkeuze in België met het oog op de organisatie van de

³⁰⁸ Het bedoelde verdrag (Europees Verdrag betreffende het toezicht op de voorwaardelijk veroordeelde of in vrijheid gestelde personen, opgemaakt te Straatsburg op 30 november 1964) werd wél door België geratificeerd, m.n. bij wet van 15 juli 1970 (B.S. 31 oktober 1970), en trad in België in werking op 22 augustus 1975. Andere door het Verdrag gebonden landen zijn: Bosnië-Herzegowina, Frankrijk, Italië, Kroatië, Luxemburg, Macedonië, Nederland, Oekraïne, Oostenrijk, Portugal en Zweden. Sommige landen maakten evenwel een voorbehoud bij de toepassing van sommige bepalingen van het Verdrag. In welke mate de in het Verdrag voorziene regeling, o.m. met betrekking tot de organisatie van het toezicht op de voorwaardelijk invrijheidgestelden, reeds van toepassing is, is onduidelijk. De vraag naar de toepassing van het verdrag kwam ook aan bod op een vergadering van het 'Overlegplatform V.I.' (d.d. 24 september 1999) en werd ter studie voorgelegd aan het Directoraat-generaal Strafwetgeving.

opvolging (in tegenstelling tot de commissie Antwerpen die geen woonstkeuze in België oplegt en zelf een justitiehuis aanduidt dat belast wordt met de opvolging van het dossier).

Casus GENT/V.I./V.I./6:

DIR: [...] Naar reclassering toe zijn er toch wel voldoende elementen om een positief advies te verlenen. De vriendin van betrokkene heeft een bedrijf in Frankrijk. Naar opvolging toe is dat natuurlijk wel iets anders, maar betrokkene heeft zich altijd aan zijn woord gehouden.

[...]

SI: U was van plan terug naar de boerderij te keren. U hebt ook een werkattest. Wat bent U nu eigenlijk van plan?

G: Ik kon er tussentijds aan de slag. De bedoeling was te werken onder halve vrijheid, maar dat werd afgeketst. Op langere termijn was het de bedoeling in het bedrijf te werken.

SI: De aanduiding van een justitieassistent is niet mogelijk.

G: Waarom niet?

SI: Omdat U in Frankrijk bent.

G: Ja, maar ik wil mij op regelmatige tijdstippen aanmelden.

SI: Met welke frequentie?

G: Om de 3 à 4 maanden.

SI: Bent U daartoe bereid?

G: Ja.

[...]

SI: En welke voorwaarden zou jij jezelf opleggen?

G: Maandelijks schriftelijk contact, aanmelden om de 3 à 4 maanden, balans inkomsten aangeven en inzage geven.

[...]

VZ: Er moet ook nog nagegaan worden in welke mate het parket via de Franse autoriteiten bepaalde dingen kan laten nagaan.

G: Ik kan de fiscale documenten ook laten checken door een revisor.

VZ: U moet weten dat een herroeping mogelijk is. Zelfs indien U in het buitenland bent.

G: Ja, maar wat win ik ermee.

OM: Veronderstel dat de justitieassistent van Kortrijk bevoegd zal zijn. Zou het dan niet makkelijker zijn dat hij domicilie kiest in België?

[...]

VZ: [...] Ik heb nog een vraagje in verband met de verdragen. Geen bezwaar indien de begeleiding vanuit Frankrijk zou kunnen gebeuren in de toekomst. Dus soort woonst nu kwestie van de opvolging.

3.2.1.3 Vraag naar de mogelijkheid tot het opleggen van een verbod om in België te verblijven

Waar de commissies in voorkomend geval soms toestemming geven om permanent in het buitenland te verblijven, werd in een andere casus (V.I.-commissie Gent) de vraag gesteld in welke mate men als commissie - zelfs met akkoord van de betrokken gedetineerde - een verbod op verblijf in België kan opleggen (in concreto, ten aanzien van een vreemdeling met recht op verblijf in België). In plaats van een verblijfsverbod werd in het concrete dossier uiteindelijk toch voor een andere uitweg geopteerd, m.n. werd als bijzondere voorwaarden opgelegd dat betrokkene binnen een zekere tijdspanne het bewijs diende te leveren dat hij het grondgebied heeft verlaten, en naar de toekomst toe binnen een specifieke termijn de bevoegde commissie dient te verwittigen bij een (nieuw) verblijf in België.

Casus GENT/V.I.-N/V.I./7:

(Betrokkene heeft recht op verblijf in België; hij is gehuwd met een Belgische. Hij zal evenwel naar Moldavië terugkeren. De DIG adviseerde ook negatief, want hij heeft geen reclassering in België. De vorige keer werd de zaak uitgesteld om meer info te krijgen over de burgerlijke partijen, om het standpunt van de Dienst Vreemdelingenzaken te kennen, en om meer zekerheid te verkrijgen in verband met de betaling van het vliegtuigticket.)

[...]

SI: En het vliegtuigticket?

A: Ik heb een bevestiging dat ze (= vrouw) (daarvoor) zal instaan. Dat kan binnen de vijf dagen geregeld worden.

SI: Indien we je zouden vrijstellen, keer je dan nog steeds (terug naar Moldavië)?

G: Ja, ik heb een kind, ik heb werk.

SI: Uw vrouw zal uw ticket betalen. Je hebt vijf dagen nodig. Waar zal je dan

verblijven?

G: Bij mijn vrouw.

SI: Ben je zeker?

G: Ja, dat is geen probleem.

SI: En binnen één week kan je dat regelen?

G: Binnen enkele dagen. Mijn bagage (is bij mijn vrouw en staat klaar).

SI: Maar je moet terug naar Moldavië hé.

G: Ik wil niet meer in België blijven.

SI: Vorige keer heb ik je gezegd dat het eigenlijk slecht was dat je gehuwd was, omdat je nu een verblijfsvergunning hebt. Als je een V.I. krijgt, wil je dan een papier tekenen dat, indien je terug naar België komt, je de commissie moet inlichten. Indien je (dan toch) terugkomt, leef je de voorwaarden niet meer na.

G: Ja, ik wil een papier tekenen dat ik afstand doe van het recht op verblijf in België.

SI: Als je dat dan niet doet, kan je terug naar de gevangenis.

G: Ik zal de voorwaarden niet verbreken, want ik zal nooit meer terugkomen.

SI: Dus indien je een V.I. krijgt, ben je binnen één week het land uit en kom je nooit meer terug.

G: Ja, ik weet wat ik wil. En wat ik met mijn leven wil aanvangen. Het was een misrekening dat ik naar hier gekomen ben. Ik wist dat ik hier problemen zou hebben. Ik heb hier geen werk gevonden. Maar het grootste probleem was de taal. Ik heb geen enkele intentie meer met België of eender welk ander Europees land.

SI: "Nooit" is een groot woord. De proefperiode is beperkt tot vijf jaar.

G: Ik kom nooit meer terug.

VZ: Het probleem in deze zaak, is dat, indien een V.I. wordt toegekend, in principe voorwaarden worden opgesteld die controleerbaar zijn. In Moldavië kunnen de voorwaarden niet gecontroleerd worden. De commissie twijfelt eigenlijk of zij haar bevoegdheid te buiten gaat bij een verbod op verblijf in België. Maar een andere mogelijkheid is dat je de commissie moet inlichten indien je terug in België komt. Indien dat dan niet gebeurt, is er sprake van een schending van de voorwaarden. Er is hier ook een theoretisch probleem, in de zin of we de wet wel gebruiken naar haar finaliteit. Volgens de wet moeten de tijdsvoorwaarden vervuld zijn maar moet er ook een reclasseringsplan zijn. Het openbaar ministerie zou zich in cassatie kunnen voorzien.

[...]

A: Hij heeft verblijfsrecht in België. Maar het dossier biedt garanties dat betrokkene naar Moldavië terugkeert. Dat kan als voorwaarde geformuleerd worden, binnen de vijf dagen België verlaten.

SI: Moet hij terugkomen voor de procedure van echtscheiding?

A: Nee. [...]

[...]

G: Ik heb een goede kans in Moldavië. Ik heb brieven van mijn ouders en broer gekregen. Zij willen mij opvangen. Ik heb al twee maal toestemming gegeven in verband met de echtscheiding. Ik zal nooit meer terugkomen. Dat zal gecontroleerd kunnen worden door de politie dat ik daar verblijf.

VZ: Hoeveel tijd heeft hij nodig?

A: Eén week, eventueel vijf dagen.

VZ: Dus één van de voorwaarden zou kunnen zijn dat betrokkene binnen de twee weken het bewijs moet leveren van zijn vertrek. Dat kan via de advocaat. Indien hij terugkomt moet de commissie ingelicht worden. Dan zou de commissie de voorwaarden kunnen aanpassen.

3.2.2 Sociaal netwerk

Verschillende elementen die tijdens de zittingen van de V.I.-commissies ter sprake worden gebracht, verwijzen naar het sociaal netwerk waarbinnen de gedetineerde zich na zijn invrijheidstelling zal bevinden, in eerste instantie om het primaire milieu van opvang. In de bevraging door de commissies staat vooral de vraag naar de kwaliteit en stabiliteit van de partnerrelatie en/of de familiale relaties (ouders, broers/zussen) centraal. Topics die in dit verband worden bevraagd (zij het niet systematisch door elke V.I.-commissie), zijn o.m.: de frequentie van contacten met de partner en/of andere familieleden, de duur van de partnerrelatie, de wijze waarop men zijn partner heeft leren kennen (voornamelijk bij relaties die tijdens de detentie zijn ontstaan), de eventuele betrokkenheid van de partner (of andere familieleden) bij de feiten, de houding van de partner ten aanzien van de feiten, de leeftijd, woonsituatie en professionele activiteit van de partner, eventuele probleemdomeneinen in het psychosociaal functioneren van de partner (o.a.

verslavingsproblemen), en in voorkomend geval de regeling van het omgangsrecht met de kinderen.

Van het gezinsmilieu wordt in eerste instantie vooral een ondersteunende, positief beïnvloedende rol verwacht in het kader van de sociale integratie van de veroordeelde. Vooral bij de V.I.-commissies Brussel en Gent wordt soms ook het mogelijkerwijze *recidivebeperkend vermogen* van het opvangmilieu (of het belang dat daaraan wordt gehecht) expliciet belicht.

Casus BRUS/V.I./UITST/7:

SU: De bedoeling is met je vriendin te gaan samenwonen. (Je kent haar van) tijdens de detentie. Hoe heb je haar leren kennen?
G: Via een vriendin.
SU: En ken je haar ouders?
G: Ze hebben geen bezwaar, maar willen dat ik verander. Daarom wil ik aan mijn probleem (werken).
SU: (Zijn er) sociale enquêtes geweest?
G: Bij mijn ouders. Ik kan bij mijn moeder (gaan) wonen.
SU: Uw vriendin werkt. Wat doet ze?
G: (Vermeldt werk)
[...]
SU: Er staat ook dat je behoefte hebt aan structuur. Begrijp je dat? (Licht toe) Kunnen we dat verwachten van uw vriendin?
G: Ja.
SU: Men verwacht nu dat je niet zal hervallen met je vriendin en familie. Dat was vroeger ook [...]
[...]
SI: Je hebt je vriendin leren kennen via iemand anders. Hoe ging dat?
G: Zij is met een vriendin op bezoek gekomen.
SI: En hoelang bestaat die relatie?
G: Tweeëneenhalf jaar.
[...]
A.: [...] De waarborgen zijn zijn familie maar ook zijn vriendin. Zij schiet de burgerlijke partijen nu ook voor, omdat ze pal achter hem staat. Ze komt zelf uit een zeer deftig milieu en wil betrokkene helpen. [...] Waarborgen zijn de opvang door de familie en vriendin, [...].

In een casus die werd behandeld voor de V.I.-commissie Gent werd (op een vervolgzitting na een eerder uitstel) zelfs de echtgenote van de gedetineerde ter zitting opgeroepen teneinde o.m. de *stabiliteit van de relatie* concreter te kunnen inschatten (o.a. in functie van het stellen van een prognose in verband met het welslagen van de voorgestelde behandeling). Daarbij werd ook zeer expliciet gepeild naar de mate waarin de zeer ingrijpende consequenties die aan een mogelijke invrijheidstelling zouden worden verbonden (o.m. op het vlak van de woonsituatie, de seksuele relatie, ...), door de echtgenote wel op vrijwillige basis (en niet onder druk van de gedetineerde) werden aanvaard.

Casus GENT/V.I./UITST/3 - GENT/V.I.-N/V.I./5:

DIR: De PSD heeft ernstig gewerkt met de cliënt en met zijn echtgenote. Er zijn hier ook externe diensten geweest. De echtgenote gaat telkens mee naar de externe begeleiding en werkt mee.
Er zijn wel problemen in verband met de woonstkeuze. Het slachtoffer woont in de onmiddellijke omgeving. Het is natuurlijk niet evident om zomaar alles op te geven. Het is eventueel haalbaar mits een beperkende voorwaarde in verband met de contactname. De echtgenote heeft zelf ook de vraag gesteld of ze wel in Houtem zullen kunnen blijven wonen. [...] In de begeleiding is ook de vraag gesteld naar medicamenteuze behandeling. Betrokkene wil dit zelf ook. De vorige keer is hij gestopt op verzoek van zijn echtgenote. Daartegenover staat dan wel de relatie met zijn echtgenote.
SU: Hoe vaak komt de echtgenote op bezoek?
DIR: Ik heb dat niet nagegaan maar er zijn wel regelmatige contacten. Zij gaat ook mee naar de begeleiding. (naar gedetineerde) Komt zij vaak op bezoek?
G: Niet, enkel in het kader van de begeleiding. Dat is ook nutteloos indien ik toch om de twee weken buiten kan.
SU: Ik heb de indruk dat de echtgenote ingeschakeld zou worden als controle, maar de

relatie ziet er toch niet zo stabiel uit. Is dat ook wel een taak (...)?

VZ: Hoe zit het met de relatie?

G: Nu is het weer goed. Nu weer positief. Vroeger is de relatie stukgelopen omdat we niet wisten wanneer ik vrij zou kunnen gaan.

VZ: Een tweede vraag. Is uw vrouw de ideale persoon om U te controleren?

G: Ja, we zijn altijd samen.

VZ: Denk je niet dat er een breuk kan komen?

G: Nee, dat denk ik niet.

[...]

G: Ik heb een medicamenteuze behandeling gevraagd in het centrum.

SI: Je hebt vroeger ook al die medicatie gehad.

G: Ja, maar ik ben daarmee gestopt omdat de seksuele aandacht verminderde, en wij waren toen nog jong.

SU: En is uw vrouw nu akkoord?

G: Ja, ze zegt dat ik ze door moet blijven nemen.

[...]

A: Wat de begeleiding betreft, zouden wij dit willen laten aanvullen met medicatie. Betrokkene heeft toch het inzicht dat aan het seksueel probleem gewerkt moet worden en dat dergelijke feiten niet mogen. Het is een soort "ziekte", een geaardheid. Hij zal dus medicatie moeten nemen. Dat stelt wel een probleem voor zijn seksueel leven betreft, maar de situatie is nu ook wel veranderd. De houding van de echtgenote is toch wel uniek, dat zij haar man die acht jaar straf heeft gekregen, steunt en mee naar de begeleiding gaat.

Vervolgzitting (na uitstel)

(De echtgenote van de gedetineerde wordt binnengelaten)

VZ: Hoe ben je aan dat (...)?

VR: Door medische behandeling zou dat kunnen.

VZ: Hebt U zelf het initiatief genomen? Eerlijk zijn hé.

VR: Ja, ik wil hem opvangen.

VZ: Is de relatie altijd goed geweest? Hij is toch veroordeeld voor zware feiten.

VR: Op een gegeven moment is de relatie verzwakt. (Maar we zijn uiteindelijk terug samen).

VZ: En wat is uw reactie (op de feiten)?

VR: Ik was kwaad.

VZ: Doe je dit wel vrijwillig?

VR: Ja. Ben anders (alleen).

VZ: Ben je altijd alleen geweest?

VR: Ik heb een vriend gehad, maar dat is nu gedaan.

[...]

SU: Bent U betrokken bij de begeleiding? En in welke mate?

VR: Ik ga alle 14 dagen.

SU: Gaan jullie samen of ga je alleen?

VR: Wij gaan samen.

SU: En hebt U daar iets aan?

VR: Ja, wij spreken met de psychiater.

SU: Er is ook gesproken over een verhuizing.

VR: Ja, als dat moet hé. We zouden iets kunnen huren.

[...]

SU: De woning, dat is uw eigen woonst. Wat gaat U daarmee doen?

VR: Verhuren.

SU: Hebt U dat besproken met uw man?

VR: Ja.

SU: Vindt U dat niet erg want U hebt de feiten niet gepleegd hé?

VR: Ja, ik vind dat een beetje erg.

[...]

VZ: Wij komen niet terug op de feiten maar we moeten er voor zorgen dat die feiten niet meer gebeuren. We willen dus goed weten of je (goed nagedacht hebt). Voelt U zich verantwoordelijk voor hem?

VR: Ja.

OM: U hebt uw eigen familie. Uw contact met uw familie moet U laten voor uw man?

VR: Zij komen niet meer. Enkel nog contact met de zoon en de jongste dochter.

VZ: Gaan zij daar niet kwaad om zijn?

VR: Ik weet het niet.

[...]

SI: Wij willen alleen weten of U dat vrijwillig doet. U woont daar misschien al lang.

VR: Ja.

SU: Hebt U ooit overwogen om uit elkaar te gaan?

VR: In het begin.

A: De verhuis, is dat vroeger tussen jullie besproken geweest?

VR: Ja.

VZ: En wat was uw gedacht toen?

VR: Dat was beter. Omwille van de geburen.

OM: Dus eigenlijk is het ook in functie van de geburen dat U wil verhuizen?

VR: Ja.

SU: Nemen de geburen U iets kwalijk?

VR: Nee.

VZ: Ze kunnen U dat wel kwalijk nemen indien U hem opnieuw opneemt dan.

(De echtgenote van de gedetineerde verlaat de zaal. De psycholoog van de DGGZ komt binnen)

SU: Kunt U ons zeggen wat de finaliteit is van de behandeling?

E-PS:[...] De finaliteit betreft recidivepreventie en reïntegratie, via verkenning van de relationele context. We hebben ook goede contacten met de justitieassistent uitgebouwd.

[...] Op een bepaald ogenblik zal ook relatietherapie ingebouwd worden. Woensdag (is er een) gesprek (geweest) met de echtgenote, de justitieassistent, betrokkene, en ikzelf, om klare taal te hebben.

Naar recidivepreventie toe moet externe controle ingebouwd worden. Ik kan dat niet alleen. Ook andere diensten worden daarbij betrokken. Er wordt een netwerk opgebouwd. [...]

SU: En in verband met de relatietherapie. Ik vraag me af wat er van de relatie gaat overblijven indien betrokkene buiten is. Houdt U daar rekening mee?

E-PS:We houden daar rekening mee. Indien zij minder communicatief is, zullen we daar op letten. Ik zie toch wel mogelijkheden gezien zij zegt dat ze hem wil opvangen. Wat de machtsbalans betreft, dat is (uiteraard een) aandachtspunt.

SU: En mocht zij wegvallen, dan valt alles toch niet weg?

E-PS:Er zijn ook andere elementen, o.a. de tijdsbesteding. Het is de taak van de dienst justitiehuisen om als casemanager te bekijken waar het netwerk versterkt kan worden. Indien de relatie explodeert, moet gedacht worden aan een opvangtehuis.

SU: Er is ook sprake van Androcur. In een bepaalde periode (= toen betrokkene in behandeling was met medicijnen) zijn er geen feiten gepleegd. U hebt het daar precies wat moeilijker mee omdat U de relatie ook een kans wil geven.

E-PS:Dat is een medische beslissing.

SU: Maar ziet U de rest van uw plannen dan nog haalbaar?

E-PS:Dat doorkruist niet. Want er kunnen ook andere vormen van intimiteit ontwikkeld worden.

SU: Wij wilden dat van U horen, hé.

[...]

SI: Ik ben geen psycholoog hé. Maar ik vraag me af of de last op mevrouw niet te zwaar zal liggen. Is er iemand ook om haar bekommerd?

E-PS:Dat zal in de relatietherapie blijken. Op het vlak van responsabilisering is betrokkene (natuurlijk) verantwoordelijk. Het verkennen van de machtsbalans is (één van de aandachtspunten).

In twee dossiers bij de V.I.-commissie Brussel werd de afwezigheid van enig sociaal netwerk resp. twijfels in verband met de stabiliteit van de partnerrelatie (zie onderstaande casus) trouwens mee in overweging genomen bij een beslissing tot afwijzing van de V.I., zij het dat ook andere gronden (vooral de persoonlijkheid) mee de beslissing determineerden. De twijfels in verband met de stabiliteit van de partnerrelatie werden door de commissie Brussel in één casus vooral gerelateerd aan vroegere relatiemoeilijkheden.

Casus BRUS/V.I./AFW/4:

VZ: Je hebt ook een vriendin nu?

G: Ja.

VZ: Je bent akkoord eerst naar [residentieel opvangcentrum] te gaan. Waarom?

G: (Er zijn) vroeger (nog) relaties geweest. Vandaar heeft men mij voorgesteld eerst te verblijven in [residentieel opvangcentrum].

VZ: Met die mevrouw is het contact een tijd verbroken geweest. Uw tweede verlof (werd) uitgesteld. Heeft U zich daar geen vragen bij gesteld?

G: Op dit ogenblik (is er een) goed contact.

VZ: Er zijn nog verlovings geweest.

G: Ja.

VZ: En waar heb je die doorgebracht?

G: Bij [residentieel opvangcentrum] en bij mijn vriendin.

VZ: Heeft zij contact gezocht?

G: Ik heb haar gebeld.

VZ: En de relatie met uw eigen familie? De relatie met uw vader ligt niet goed.

G: Er is wrijving tussen ons. De reden is mijn veroordeling en al.

VZ: Er is wel nog contact met je moeder. Tijdens het verlof?

G: Nee, niet tijdens penitentiair verlof.

VZ: En komt zij op bezoek?

G: Ja, we schrijven en bellen ook. Nu (is ze) niet meer op bezoek (geweest) gezien de gezondheid van mijn vader.

[...]

VZ: Er wordt een ambulante begeleiding bij het [centrum] te [gemeente] voorgesteld. Bij de dokter (ga je) voor de seksuele en relationele problematiek.

G: Dat zal ter sprake komen.

VZ: Ja, het volgende punt is het relationele en seksuele. Men spreekt van brutale

seksuele feiten.

G: Die brutale seksualiteit (dateert van) [X] jaar geleden, (van met mijn) ex-vrouw.

VZ: Ook in andere relaties (is er een) gebrek aan affectiviteit.

[...]

SI: Niet iedereen die gedronken heeft, toont dergelijk gedrag, agressie naar vrouwen.

G: (Ik was) bang om die vrouwen te verliezen. Daar kwamen ruzies van. Als je aan het drinken bent, beseft je niet goed wat je aan het doen bent.

VZ: Het gaat toch ook over uw seksualiteit. [...]

DIR: [...] Het is belangrijk structuur aan te bieden. De relatie met de vriendin (moet men) geleidelijkaan laten evolueren. [...]

[...]

OM: De feiten zijn gebeurd ten aanzien van een willekeurig slachtoffer. De procureur-generaal vindt een V.I. voorbarig, en ik sluit mij hierbij aan. Ik zie ook het advies van de minister. (Er wordt daat verwezen naar) relaties, drank, seksualiteit. (Er wordt voorgesteld het) penitentiair verlot te evalueren. (Er is) geen enkele informatie over het penitentiair verlot. Het is belangrijk (betrokkene een tijd) langer in de gevangenis (te houden) en de penitentiare verloten te evalueren. De relatie moet van nabij gevolgd worden.

In ondergeschikte orde, (indien U een V.I. zou toestaan), moet er een begeleiding voor alcohol, relaties en seksualiteit zijn. [...]

Opvallend is dat het milieu van opvang bij de V.I.-commissie Gent soms ook zeer uitdrukkelijk wordt *ingeschakeld bij de organisatie van de controle* op de voorwaardelijke invrijheidgestelde. Zo werd tijdens enkele zittingen van de V.I.-commissie Gent o.m. gepeild naar de bereidheid van het opvangmilieu (vader, bevriende familie) om de justitieassistent in te lichten indien zich tijdens de proeftijd problemen zouden voordoen.

Casus GENT/V.I.-N/V.I./2:

VZ: [...] Wij hebben gevraagd om uw vader ook te horen. De vorige keer is uw zaak uitgesteld om uw vader ook te kunnen horen.

[...]

VZ: Na zijn V.I. zal hij een justitieassistent krijgen. Bent U akkoord om haar in te lichten?

VA: Ik heb vroeger zelf [de procureur] gecontacteerd en die heeft hem toen uitgenodigd, geconvoceerd.

VZ: Indien hij nu zijn voorwaarden niet naleeft, kan hij onmiddellijk terug binnen worden genomen.

VA: Ja, ik verwittigt de justitieassistent.

VZ: Wij horen dit vaak hé. Maar we zullen beslissen dat uw vader controle houdt hé.

[...]

VZ: Dus, er is ondersteuning door uw vader en door de psycholoog. Het kan zijn dat de commissie daar rekening mee houdt. Maar bij de minste misstap, zit je terug binnen, hé. Het openbaar ministerie bij de commissie staat ook positief. Dat is het eerste positief advies, hé.

In de motivering van haar beslissing stelde de commissie in dit verband het volgende:

Casus GENT/V.I.-N/V.I./2 - motivering van de beslissing:

"Ter zitting maakt de vader van veroordeelde een gunstige indruk: op ongeveer de wijze beschreef hij de problemen die zich in het verleden hebben voorgedaan, waarbij hij getuigt voldoende te beseffen welke de aandachtspunten zullen moeten zijn bij een invrijheidstelling. Deze man blijkt oprecht bekommerd om het welzijn van zijn zoon en verklaarde zich bereid de justitieassistent en de Commissie in te lichten mochten zich in de toekomst opnieuw problemen voordoen met [de gedetineerde]. In de mate van zijn mogelijkheden, zal hij erop toezien dat het alcoholgebruik van zijn zoon binnen aanvaardbare grenzen wordt gehouden. De Commissie meent - zonder daarbij naïef te zijn - dat de vader inderdaad kan bijdragen tot een zo efficiënt mogelijke sociale controle over veroordeelde"

In die zin - vanuit een controlerende (en recidivebeperkende) logica - wordt vaak ook aandacht besteed aan de mate waarin het opvangmilieu waarin de veroordeelde na invrijheidstelling terecht zal komen, in voldoende mate *op de hoogte is van de feiten* die werden gepleegd (m.n. in dossiers van seksuele delinquentie):

Casus ANTW/V.I./V.I./18:

VZ: [...] Het reclasseringsplan meldt [...] dat U op vlak van woonst op zekere termijn bij Mevrouw [X] (zal gaan wonen).
[...]
VZ: Kunt U nog wat verdere toelichting geven? Hoe ziet U bijvoorbeeld de relatie?
G: Ik ben nog geen enkele keer met penitentiair verlof geweest. Ik heb thuis nog niet overnacht.
VZ: Hoe ziet U dat in de toekomst met die dochter?
G: Dat is de reden van de nieuwe woonst.
SI: Is de dochter [van mevrouw X] op de hoogte van uw straf?
G: Gedeeltelijk, ze kent mijn achtergrond maar niet in detail.
VZ: In hoeverre is Mevrouw [X] op de hoogte?
G: Ze is op de hoogte van alles, we hebben daar regelmatig over gesproken.
A: Ik heb niet de zitting gevolgd, maar wel het vonnis gehoord.
G: Dat is wat ik vroeger te (...).
VZ: Mevrouw [X] stelt wel als voorwaarde dat de dochter op de hoogte is.
G: Niet noodzakelijk op bepaalde (...).
SI: In het PSD-verslag wordt sociale controle voorgesteld. Kan dit door de dochter indien (ze niet op de hoogte is)?
G: Ze is nog te jong om in zo'n problematiek geduwd te worden. Ze moet op de hoogte zijn van de feiten, maar niet verder. De sociale controle moet van anderen komen.
A: [...] Wat de woonplaats betreft, woont betrokkene bij zijn vriendin. [...] Zijn vriendin kent de zaak tot in detail. (Men kan als) voorwaarde (bepalen) aan de begeleider-therapeut over te laten om te bepalen wat nodig is.
[...] Hij is ook wel geëvolueerd op seksueel vlak. Vroeger was hij vreselijk ingeperkt, gefixeerd.
SU: Is het een partnerrelatie (...)?
G: (Ja, het is een) partner.
SU: Dat komt niet duidelijk tot uiting in het verslag.
G: Ja, maar het is een partnerrelatie.
SI: Mag de justitieassistent zich ook in contact stellen met Mevrouw [X]?
A: Ja, zeker. Dat zou ook moeten met de dochter [van Mevrouw X]. De omkadering moet streng genoeg zijn. Dat mag.
G: Ik ben daar niet erg voor. Dat is een confrontatie met de feiten.
SI: Het gaat niet over de feiten, over het verleden, maar over het heden.
VZ: (Dat) kan niet als voorwaarde geformuleerd worden dat er contact moet zijn met de dochter en de justitieassistent? Enkel als aandachtspunt naar (...).

Dat het belangrijk wordt geacht dat het opvangmilieu enige controle kan uitoefenen op de invrijheidgestelde, blijkt verder ook uit een aantal dossiers - bij de V.I.-commissie Brussel - waarbij de commissie zich juist ernstige vragen stelde bij het controlerend vermogen van het milieu waarin de gedetineerde zou worden opgevangen. Vooral de aard van het opvangmilieu en persoonskenmerken van de gedetineerde lijken hierbij een rol te spelen (gedetineerde met een 'rebels' imago die bij zijn moeder gaat inwonen, oudere gedetineerde die wordt opgevangen bij zijn bejaarde ouders).

Casus BRUS/V.I./V.I./9:

SU: U gaat bij uw ouders wonen.
G: Ja, voorlopig.
SU: Aanvankelijk (ging U bij uw) dochter wonen.
G: Nu niet meer.
[...]
VZ: Je zou bij je ouders gaan wonen. Je ouders zijn niet op de hoogte van uw relatie met uw vriendin.
G: Ze zijn al oud. Mijn moeder is ziek.
VZ: Ja, maar uiteindelijk is er geen structuur voor jou.
G: Ik ben ook geen kind meer.
VZ: Een paar jaar geleden ook niet hé.
G: Ja, mijn ouders hebben mij meer nodig.
VZ: Ja, maar als commissie moeten we niet verwachten dat zij je afhouden van de criminaliteit. Eigenlijk weten ze niets over jou.
G: Ja, maar als je hier zit, kan je niet zeggen dat je een werkelijke relatie hebt.
[...]
OM: In de adviezen is er geen bezwaar. Ik heb toch enkele bedenkingen. [...] Er is weinig controle op hem mogelijk. Zijn ouders, zij woont in Nederland - zijn vriendin -, en hij werkt bij een Nederlandse firma. Dat is het grootste bezwaar. Langs de andere kant komt hij toch ooit vrij. Ik wil de aandacht van de commissie toch vestigen op de noodzaak van controle.
A: Ik begrijp de bekommernis van de commissie, maar op een gegeven moment moet men iemand vrijlaten.

[...] We moeten niet verwachten dat zijn ouders invloed op hem hebben. De man is al 53 jaar.

Het familiaal netwerk wordt (als mogelijk opvangmilieu) vooral eerder negatief geëvalueerd - bij de commissie Brussel met een beslissing tot uitstel van de behandeling van het voorstel tot gevolg - waar ook gezinsleden rechtstreeks betrokken zijn bij de feiten waarvoor de gedetineerde werd veroordeeld: in dit dossier waren evenwel ook andere elementen aanwezig die mee de beslissing determineerden, m.n. een onvoldoende uitgewerkte professionele reclassering, wapenbezit, vragen in verband met de persoonlijkheid.

Casus BRUS/V.I./UITST/2:

VZ: Uw vader is ook veroordeeld.
G: Ja.
[...]
VZ: De sociale controle van de familie is belangrijk, maar het probleem bij U is (...).
G: Na mijn vrijlating hebben noch mijn vader, noch ikzelf zich hiermee ingelaten. Mijn vader heeft mij niet meegesleurd.
SI: Het is omgekeerd.
G: Nee, ook niet.
[...]
SI: Wat is volgens U de reden van uw verblijf?
G: Gebruik.
SI: En hoe ben je daartoe gekomen?
G: Na mijn vrijlating begonnen de problemen. Door die slechte omstandigheden, ik had geen geld meer, niet meer zoals vroeger.
PS: De justitieassistent wees in dit verband ook op de moeilijke familiale situatie.
G: *(Geeft uitleg)*
PS: De verandering is ook dat je apart gaat wonen.
SI: Is het de eerste keer dat je apart gaat wonen?
G: Ja.

In gelijkaardige zin dient wellicht ook de vraagstelling van de V.I.-commissies (Brussel en Gent) begrepen te worden wanneer gepeild wordt naar *de betrokkenheid van of beïnvloeding door de partner bij het plegen van de strafbare feiten* (ook al gaat het in deze gevallen niet om het milieu van opvang: de betrokken gedetineerden zouden eerst elders gaan inwonen). Soms wordt de gedetineerde ter zitting trouwens ook bevraagd naar de mogelijkerwijze negatieve beïnvloeding door eveneens gedetineerde familieleden (bijv. broers).

Casus BRUS/V.I./V.I./9:

SU: [...] U hebt een relatie met een vrouw.
G: Een Poolse.
SU: En wat doet zij?
G: Niets.
SU: En waar woont zij?
G: In [Nederlandse stad].
SU: Hoe hebt U haar leren kennen?
G: Vóór mijn detentie.
SU: (Is zij) ooit geïmpliceerd (geweest?)
G: Nee.

Casus GENT/V.I./V.I./9:

VZ: Wanneer hebt U de feiten gepleegd?
G: In 1997.
VZ: Dus op het ogenblik dat U samenwoonde. Heeft zij een invloed gehad?
G: Nee.

3.2.3 Professionele reclassering en vrijetijdsbesteding

Een vrijwel steeds weerkerend aandachtspunt dat door de V.I.-commissies op de zitting wordt behandeld, houdt verband met de concrete vooruitzichten

van de gedetineerde op het vlak van tewerkstelling en/of opleiding. Soms wordt in dit verband eveneens gepeild naar de vroegere werkervaring en/of opleiding (aard van het werk, duur van de tewerkstelling, eventuele bijzondere moeilijkheden die hebben voorgedaan - o.m. absenteïsme, ontslag, spanningen met collega's) teneinde de tewerkstellingsmogelijkheden en het toekomstige professionele functioneren correcter te kunnen inschatten. Ook hier dient evenwel opgemerkt te worden dat de vraagstelling nogal varieert naargelang de V.I.-commissie en de specificiteit van het dossier. De stabiliteit van de vroegere werksituatie en bijzondere problemen die zich in het arbeidsverleden hebben voorgedaan, worden vooral bij de V.I.-commissie Brussel regelmatig bevraagd.

Specifiek voor de V.I.-commissie Antwerpen is de bijzondere aandacht die wordt besteed aan een eventuele *opleiding* die *in de gevangenis* zelf werd gevolgd (in dossiers van de strafinrichting Hoogstraten), en aan de eventueel daaraan gekoppelde arbeidsvooruitzichten. Het is - gezien het vrij gevarieerde aanbod aan opleidingsmogelijkheden in de betrokken inrichting - dan ook geenszins toevallig dat dossiers die op dit vlak afwijken van het normale verwachtingspatroon, een bijzondere interesse van de commissie opwekken (zonder dat dit evenwel heeft geleid tot een negatieve eindbeslissing).

Casus ANTW/V.I./V.I./17:

- SI: Wat heb je gedaan? Qua werk.
G: Het controleren van verpakking.
SI: Waarom heb je geen opleiding (gevolgd)?
G: Er was niet genoeg tijd.
SI: Je had interesse voor magazijnier.
G: Ik kwam niet in aanmerking.
SI: In de leerwerkplaats kan je een opleiding volgen.
G: Ik wil eerst werken.
SI: Wie gaat je helpen bij het vinden van werk?
[...]
VZ: Ik heb een vraag voor de directeur. In verband met de opleiding magazijnier: was het laattijdig, en wat is de frequentie van de opleiding?
G: De opleiding wordt één keer per jaar georganiseerd. De opleiding magazijnier kon niet want de datum van toelaatbaarheid was te kortbij. Hij werkte ook in de kartonnage en kon daar meer verdienen. Dat zal ook wel meegespeeld hebben.

In bepaalde gevallen is een doorlichting van de toekomstige tewerkstellings- of opleidingssituatie voor de V.I.-commissies geheel niet, of alleszins minder relevant, bijvoorbeeld in geval van invaliditeit, pensionering of opname in een residentiële behandelingsinstelling. Uit de observaties blijkt overigens dat de *afwezigheid van een verzekerde tewerkstelling of opleiding bij invrijheidstelling op het ogenblik dat het dossier ter zitting wordt behandeld*, niet noodzakelijkerwijze leidt tot een negatieve beslissing door de V.I.-commissie (soms wordt een voorwaarde gekoppeld aan de uitvoerbaarheid van de beslissing, soms wordt de gedetineerde zonder meer vrijgelaten, doch wel met een bijzondere V.I.-voorwaarde op het vlak van de professionele reclassering, of wordt beslist tot uitstel van de behandeling van de zaak). Regelmatig zijn nochtans wel werkattesten in het dossier aanwezig (of wordt dit ter zitting bevestigd door de gevangenisdirectie/het PSD-lid), of is er een principiële bevestiging van de mogelijkheid tot het volgen van een opleiding. Soms is trouwens reeds in een concrete tewerkstelling voorzien via het systeem van halve vrijheid.

Bij de V.I.-commissies Antwerpen en Brussel wordt de voorwaardelijke invrijheidstelling in bepaalde gevallen - in Antwerpen evenwel veel frequenter dan in Brussel (waar dit eerder uitzonderlijk is) - via een specifieke formulering op het vlak van de *uitvoerbaarheid van de beslissing* afhankelijk gemaakt van een voorafgaand concreet attest van tewerkstelling of beroepsopleiding. Bij de V.I.-commissie Antwerpen wordt ter zake ook regelmatig het advies van de gevangenisdirectie gevraagd tijdens de zitting.

Casus ANTW/V.I./V.I./13:

SI: De minister van Justitie stelt een verzekerde tewerkstelling voor. Is dat nodig of (zijn er) voldoende capaciteiten (...)?

DIR: Tewerkstelling is belangrijk.

SI: Maar de V.I. gekoppeld aan tewerkstelling?

DIR: (Ik) zou zeggen: "verzekerd".

OM: Ondanks (...), gezien het naderend strafeinde en de reeds ondergane strafduur, geef ik gunstig advies, mits de voorwaarden zoals voorgesteld door het personeelscollege, en mits verzekerde tewerkstelling en een verbod op contact met het slachtoffer.

[...]

VZ: [...] indien wij stellen "verzekerde tewerkstelling", is hij dezelfde dag vrij.

De commissies zijn hierbij uiteraard afhankelijk van het beleid dat door het Directoraat-generaal Strafinrichtingen wordt gevoerd met betrekking tot het toekennen van bijzondere modaliteiten van strafuitvoering (uitgangspersmissies, penitentiair verlof). Meestal wordt door de V.I.-commissies in dergelijke dossiers gesuggereerd dat met het oog op zijn invrijheidstelling aan de gedetineerde *bijzondere faciliteiten* zouden moeten worden toegekend, teneinde tegemoet te kunnen komen aan de vereisten die aan de uitvoerbaarheid van de beslissing werden gesteld.

Casus ANTW/V.I./V.I./4:

SI: U hebt zelf aangegeven dat het nodig was dat er tewerkstelling was vooraleer er een vrijstelling komt.

G: Ja.

SU (*aan directeur*): Bestaat er geen vrees dat betrokkene lang in de gevangenis zal zitten vooraleer er werk gevonden is?

DIR: Hij heeft lang gewerkt, zijn werk viel weg maar hij wou zijn levensstandaard houden. Vandaar die verwijzing naar de behoefte aan inkomen.

SI: Hoe gaat dit technisch in zijn werk om de persoon in kwestie werk te laten zoeken?

DIR: Hij kan via de DIG drie weken uitgangspersmissies krijgen (...). Indien hij een werkcontract heeft, wordt hij vrijgesteld. Dat is geen halve vrijheid. Via uitgangspersmissies kan men meer druk zetten.

SU: En indien je terug je werk verliest. Wat dan?

G: Dan kom ik het best terug binnen.

VZ: De voorwaarde zou dan zijn: werk vinden en "behouden". (*De voorzitter vraagt verduidelijking met betrekking tot de V.I.-voorwaarden, m.n. de uitvoerbaarheid*) Met verzekerde tewerkstelling waarvoor bijzondere faciliteiten (kunnen worden) toegestaan, dus via uitgangspersmissies?

DIR: Ja, dat is een goed idee. Dan weet de DIG in welke functie uitgangspersmissies toegekend moeten worden.

OM: Er zijn geen tegenindicaties aanwezig, maar er moet wel een voorafgaande tewerkstelling zijn. Ik geef een positief advies met de voorwaarden voorgesteld door PC/PSD met bijzondere aandacht voor de arbeidssituatie en de financiële toestand.

Naast het koppelen van een bijzondere vereiste aan de uitvoerbaarheid van de beslissing, wordt een V.I. soms ook toegekend zonder dat er sprake is van enige voorafgaande zekerheid op het vlak van tewerkstelling of beroepsopleiding bij invrijheidstelling, en zonder dat op dit vlak een specifieke aan de uitvoerbaarheid van de V.I.-beslissing gekoppelde voorwaarde wordt geformuleerd.

Een principiële *bereidheid om na invrijheidstelling ook daadwerkelijk werk te zoeken* (of eventueel een beroepsopleiding te volgen), en de *beschikbaarheid van een (vervangings)inkomen* zijn evenwel steeds essentiële randvoorwaarden.

Casus ANTW/V.I./V.I./23:

VZ: Je hebt een opleiding gevolgd voor hulpkok. Ga je werk zoeken in die richting?
G: Nee, niet speciaal in die richting. Ik heb ervaring als elektriker.
SI: En hoe ga je dat aanpakken?
G: Via sollicitaties. Ik ben op mijn 22 jaar begonnen met drugs. Voordien heb ik altijd gewerkt.
SU: Onze bekommernis (is dat je niet gaat) teren op een uitkering.
G: Nee, dat gaat niet voor vier personen, indien je een gezin moet onderhouden.
SU: Uw vrouw werkt ook?
G: Nee, zij is huisvrouw.

Casus GENT/V.I./V.I./3:

SI: Hebt U werk gezocht en gevonden?
G: Ik ben in drie fabrieken geweest en ben op de wachtlijst geplaatst.
SI: Ga je intussen werkloosheidsuitkeringen krijgen?
G: Ja.
SI: Voor ons is dit zeer belangrijk. Bent U echt bereid werk te zoeken?
G: Jazeker.
SI: Voor ons is dat belangrijk hé. [...]
[...]
SU: Ik heb één vraag. Hebt U in het verleden gewerkt?
G: Ja, in de metaalindustrie en bij [een bepaalde firma].
SU: Voor langere of kortere periodes?
G: De eerste keer vier jaar. Nadien ben ik enkele jaren werkloos geweest. De tweede keer heb ik één jaar gewerkt. Het is telkens werken, werkloos worden en opnieuw werk vinden.
OM (*in het Nederlands*): Ik adviseer positief maar mits de strenge voorwaarden naar werk te zoeken en de andere voorwaarden gesuggereerd door de commissie.

Casus BRUS/V.I./V.I./12:

SU: Is er nu al iets concreets op het vlak van werk?
G: Ik ben bij een interim(kantoor) geweest, en bij familie. We kunnen nog niets doen indien ik nog niet vrij ben.
SU: Voor je opsluiting heb je gewerkt?
G: Ja, bij [bedrijf X]. (*Toont laatste loonfiche*)
SU: Je gaat samenwonen. Werkt zij?
G: Ja, als bediende.
[...]
SU: (Er zijn een aantal) voorwaarden gesuggereerd. [...]
[...]
SU: Een klassieke voorwaarde is vast werk. Ga je dat vinden?
G: Ja.
SU: Ben je eventueel bereid een opleiding te volgen?
G: Ja.
SU: Heb je al diploma's?
G: Ja.
[...]
DIR: Ik wil de waarde van het reclasseringsplan onderlijnen. Belangrijk is ook de hechte band met het gezin. De tewerkstelling zal geen probleem zijn voor de toekomst.

Met betrekking tot een regelmatige tewerkstelling of het volgen van een beroepsopleiding worden vrijwel systematisch *bijzondere V.I.-voorwaarden* opgelegd. In dat kader worden regelmatig ook bijzondere instructies gegeven met betrekking tot de te ondernemen stappen indien men tijdens de proeftijd toch werkloos zou worden of geen beroepsopleiding volgt.

Het belang dat aan de professionele reclassering wordt gehecht, lijkt vooral op twee overwegingen gebaseerd te zijn.

Ten eerste wordt van de inschakeling op de arbeidsmarkt, eventueel na een voorafgaande beroepsopleiding, verwacht dat hierdoor een goede *inkomenssituatie* kan worden verzekerd (soms wordt ook uitdrukkelijk gepeild

naar het beschikbare vervangingsinkomen indien er geen tewerkstelling zou zijn). Het belang dat aan de inkomenssituatie wordt besteed, blijkt verder o.m. ook uit een casus van de commissie Brussel waarbij de gedetineerde werd bevraagd naar het eventuele financiële nadeel dat aan het volgen van een beroepsopleiding is verbonden (het feit dat de professionele situatie onvoldoende was uitgeklaard, gaf mee aanleiding tot een beslissing tot afwijzing).

Casus BRUS/V.I./AFW/3:

SI: (Er zijn een aantal) voorwaarden (voorgesteld).
Een begeleiding door de justitieassistent, een opleiding (volgen).
VZ: Hebt U uw keuze definitief gemaakt?
G: Ja.
VZ: Dat is financieel niet minder interessant?
MA: Nee, hij krijgt doggeld.
VZ: Maar niet als je niet uitkeringsgerechtigd bent. Ben je uitkeringsgerechtigd?
G: Nee.
MA: Dat was juist de bedoeling van artikel 60 - het in orde brengen (van de sociale zekerheidssituatie) - maar een opleiding is beter.
SI: Ja, maar waar gaat hij intussen van leven?
MA: Ik dacht dat hij uitkeringsgerechtigd was. Maar komt hij niet in aanmerking voor het bestaansminimum?
VZ: Ja.
SI: Dat moet U vooraf toch checken.

In enigszins gelijkaardige zin, maar dan eerder vanuit het oogpunt van recidive, stellen de V.I.-commissies (Antwerpen en Brussel) zich soms ook de vraag in welke mate de voorziene inkomenssituatie na invrijheidstelling wel degelijk opweegt tegen de *inkomsten* die voorheen vanuit de *illegaliteit* werden verworven:

Casus ANTW/V.I./V.I./12:

SU: Vroeger heb je veel geld (verdiend)?
G: Nee, ik heb niet veel verdiend. Mijn ouders hebben de boete betaald.
SU: Toen ge aan het dealen was.
G: Wat is veel geld, mijnheer? Ik ontken de feiten niet.
SU: Je zal nu veel minder verdienen.
G: Dat is geen probleem.

Casus BRUS/V.I./V.I./9:

SU: Het voordeel van de drugstrafiek is snel geld verdienen. Wat je nu gaat doen, is een lager niveau. Dat is niet onbelangrijk. Het is niet evident om een stap terug te zetten.
G: Het zal moeten.
VZ: Ik heb een vraag in verband met uw sociaal statuut. U zal niet veel meer kunnen opbouwen [gezien de leeftijd van betrokkene]. Gaat er geen verleiding zijn om nog één keer een grote slag te slaan?
OM: In de adviezen is er geen bezwaar. Ik heb toch enkele bedenkingen. Hij heeft altijd als zelfstandige gewerkt, en nu in loondienst. Is hier geen risico op terugval? [...] Het is makkelijk om vroegere vrienden opnieuw op te zoeken. (Daarvoor werd ook een) voorwaarde (voorgesteld). [...] U moet goed in het oog worden gehouden.

Ook het feit dat het leiden van een normconform bestaan vaak betekent dat men afstand moet doen van de vroegere ("riante") *levensstijl* (o.m. op *financieel vlak*), houdt volgens de commissie (Brussel) een risico in voor recidive - zij het dat dit niet expliciet als zodanig wordt verwoord:

Casus BRUS/V.I./V.I./20:

VZ: U had het imago van een rebel?
G: Ja, indien (je) getatoeëerd bent, (...).
VZ: Je hebt 18 moto's en 24 auto's (gehad). Hoe oud (ben je)?
G: In de dertig.
VZ: Dat ging wel heel rap. Dat kost veel geld hé.
G: Ik heb altijd gewerkt.
VZ: Volstaat dat?

G: Ik heb een zwaar ongeluk gehad en een redelijk bedrag getrokken.
 [...]
 VZ: Uw leitmotif (was): 'enkel drugs indien je het kon betalen'. De minister van Justitie trekt dat in twijfel. Dat was toch om er een riante levensstijl op na te houden.
 G: Ik heb niets dat boven een ander uitsteekt.
 VZ: (Dat waren) geen blitzwagens.
 G: (Nee, dat waren) gewone wagens.
 VZ: En de moto's ook niet?
 G: Nee.
 [...]
 SU: Wat maakt dat je het nodig vindt om 24 keer van auto te veranderen?
 G: Je koopt één maal een dure auto en je kunt dan telkens een nieuwe kopen.
 SU: Je was die auto's telkens beu?
 G: Ja.
 SU: Heb je zo'n drang om regelmatig te veranderen?
 G: Dat gaat niet meer hé. Indien ik niet mijn best wil doen, kan ik even goed einde straf doen.

Van een verzekerde tewerkstelling of opleiding bij invrijheidstelling wordt ten tweede eveneens verwacht dat hiermee een concrete invulling kan worden gegeven aan de *dagbesteding* (als structurerend element). De dag- of vrijetijdsbesteding vormt voor de V.I.-commissies vaak trouwens ook een belangrijk aandachtspunt ongeacht de professionele situatie. Waar dit thema bij de V.I.-commissie Antwerpen weliswaar eerder sporadisch aan bod komt - voornamelijk in dossiers waar sprake is van drankmisbruik of druggebruik (en ongeacht de vooruitzichten op tewerkstelling of opleiding) - wordt dit aspect wel vrij frequent belicht door de V.I.-commissies Brussel en Gent. Door de V.I.-commissie Gent wordt het beschikken over een zinvolle vrijetijdsbesteding trouwens niet zelden (in 35% van de geobserveerde invrijheidstellingen) ook als bijzondere V.I.-voorwaarde opgelegd (in dossiers van seksuele delinquentie en drugsdelinquentie - drugmisbruik) - ook waar dit niet expliciet ter sprake wordt gebracht tijdens de zitting.

Casus GENT/V.I./V.I./7:

VZ: Het is belangrijk dat je geen tijd meer hebt om aan drugs te denken. Het is belangrijk dat je een goede dagstructuur en werk hebt. Het is ook belangrijk dat je kan terugvallen op familie, op [therapeutisch centrum]. Bij ons is het niet gedaan indien je een V.I. krijgt. Wij volgen ook op hé. Indien er problemen zijn, moet dat ook gesignaleerd worden.
 G: Ik hoop dat het niet zover komt.

Casus BRUS/V.I./UITST/2:

OM: [...] Er is ook nog niet gesproken over de vrijetijdsbesteding.
 VZ: Ben je akkoord met een controleerbare en zinvolle vrijetijdsbesteding?
 A: Dat wordt deels opgelost via het werk aan de woning van zijn zus. Betrokkene heeft ook een gezin, twee kleine kinderen.
 VZ: Dat lijkt mij een zinvolle tijdsbesteding en dat is ook controleerbaar.

Casus ANTW/V.I./V.I./11:

SU: Je hebt toch wel ondersteuning nodig, hé?
 G: Ja.
 SU: Hoe zie je dat? De vrijetijd?
 VZ: (Had je een) bepaalde hobby vroeger?
 G: Automechanica.
 SI: Je hebt iets met auto's.
 G: (Ik heb dat) vroeger gestudeerd.
 SI: Er is iets positiefs en iets negatiefs.

Het belang van de professionele reclassering als inkomensgarantie en waarborg voor een gestructureerde dagindeling, blijkt overigens ook expliciet uit volgende motivering van een V.I.-beslissing:

Casus GENT/V.I./V.I./7 - motivering van de beslissing:

"Veroordeelde die in het verleden nooit gewerkt heeft is thans tewerkgesteld bij een [aard van de activiteiten van het bedrijf]. De Commissie hecht een groot belang aan de continuïteit van zijn tewerkstelling, die niet alleen borg staat voor een financiële situatie die hem ervan kan weerhouden inkomsten te verwerven door drugs te dealen maar die ook borg staat voor een zinvolle dagindeling als remedie tegen de verveling die hem naar het drugmilieu leidt."

Op *structureel niveau* werd met betrekking tot de professionele reclassering in een aantal dossiers (vanuit de verdediging of door derden die voor de commissie werden opgeroepen) opgemerkt dat het vinden van werk (in het bijzonder het kunnen voorleggen van tewerkstellingsattesten) wanneer men nog gedetineerd is, soms nochtans erg belemmerd wordt. Redenen die hiervoor worden aangehaald, zijn o.m. de heersende onduidelijkheid over het juiste tijdstip van een eventuele invrijheidstelling, en de verre afstand tussen de woonplaats en de strafinrichting waar de veroordeelde verblijft.

Casus BRUS/V.I./V.I./19:

- OM: Er wordt niets concreets vooropgesteld op het vlak van de vrijetijdsbesteding. Er kan pas sprake zijn van V.I. indien dit van in de gevangenis geregeld is. [...] Ik vrees voor recidive indien er geen werk of zinvolle vrijetijdsbesteding (is). Dus eerst (moet de) vrijetijd (geregeld zijn). (Er moet een) omkadering (zijn), en (er moeten) urinecontroles (opgelegd worden).
- G: Werk vinden gaat niet makkelijk. Ik woon hier 100 kilometer vandaan.
- VZ: Er zijn nog mogelijkheden, (bijvoorbeeld) verlof (zoals dat in Leuven-Centraal gebeurt). De commissie heeft daar echter niet over te beslissen.
- Heb je nog iets toe te voegen?
- G: Ik ben ontgoocheld in verband met de werksituatie. Ik ben 41 jaar. Indien ik eerst werk moet zoeken voor V.I., dan is de zaak (...).
- (De gedetineerde staat op)
- VZ: Zet U eens terug neer. Het kan zijn dat de opmerking van het OM U ontgoochelt, maar er zullen nog ontgoochelings zijn na V.I. Als je vrij bent, zal het niet lopen zoals je dat altijd wil. Het OM heeft ook het recht om te spreken. En het OM geeft een advies, maar de commissie moet beslissen en nu geef je blijk van verveling.

Casus GENT/V.I.-N/V.I./4:

- SI: Werk zoeken is ook belangrijk hé.
- OPV (opvanggezin): Wij hebben al dikwijls werk voor hem gezocht, (maar dat is op den duur ontmoedigend wanneer je niet weet wanneer hij vrij mag).

Casus ANTW/V.I./V.I./13:

- VZ: Je hebt een opleiding vloerder-tegelzetter gevolgd. Hoe zit het met uw werkplannen?
- G: Ik zal alles doen om vast werk te zoeken.
- [...]
- SU: Zie je het zitten om van hieruit werk te zoeken?
- G: Ja.
- VZ: (Je bent) bij interimkantoren ook ingeschreven als (...)?
- [...]
- SI: De minister van Justitie stelt een verzekerde tewerkstelling voor. Is dat nodig of (zijn er) voldoende capaciteiten (...)?
- DIR: Tewerkstelling is belangrijk.
- SI: Maar de V.I. gekoppeld aan tewerkstelling?
- DIR: (Ik) zou zeggen: "verzekerd".
- [...]
- A: Het personeelscollege gaf een unaniem gunstig advies. Het parket stelt mits verzekerde tewerkstelling. Het is geen probleem om werk te zoeken, maar moeilijk dat er (een) contract (moet worden voorgelegd). Interimkantoren werken met mensen die onmiddellijk (beschikbaar zijn). Ons voorstel is een datum voor V.I. te stellen en een bepaalde periode opleggen waarbinnen betrokkene een arbeidsovereenkomst (moet kunnen voorleggen).

Een ander probleempunt met betrekking tot de professionele reclassering houdt verband met het feit dat aan een gedetineerde soms ook een *rijverbod* is opgelegd door de gerechtelijke autoriteiten. Zo werden bij de V.I.-commissie Brussel enkele zaken geobserveerd waarbij de commissie uitdrukkelijk stelde dat de door de gedetineerde in het vooruitzicht gestelde tewerkstelling moeilijk te verenigen was met het opgelegde

rijverbod (zie onderstaande casus). In dergelijke dossiers wordt het rijverbod trouwens ook expliciet in de V.I.-voorwaarden opgenomen. Als zodanig hoeft de commissie ook geen nieuwe veroordeling af te wachten om bij overtreding van het rijverbod te kunnen ingrijpen. De oplegging van een V.I.-voorwaarde in dit verband leek volgens de commissie ook van bijzonder belang te zijn daar waar er sprake is van veelvuldige veroordelingen voor verkeersovertredingen (hetgeen volgens de commissie getuigt van een bijzondere "hardleersheid" - zoals het in de motivering werd geformuleerd: casus BRUS/V.I./V.I./2).

Casus BRUS/V.I./V.I./13:

VZ: [...] In verband met uw werk: welk werk is dat, welk bedrijf?
G: (Noemt het bedrijf)
VZ: Wat gaat uw functie daar zijn?
G: Ik heb daar voor gewerkt. Als vertegenwoordiger.
VZ: Maar U hebt een rijverbod. Dat wordt moeilijk.
G: Mijn baas wil zelf met mij meerijden.
VZ: Is dat wel realistisch?
G: Hij zit zelf ook op de baan.
VZ: Hoe groot is dat bedrijf dan?
G: Niet groot, 3-4 personen.
[...]
OM: Ik heb het strafregister overlopen. Ik heb het hier zeer moeilijk mee. Het is een lange lijst, en het gaat altijd in dezelfde lijn. Blijkbaar herpakt hij zich niet. Wat maakt dat je in de toekomst anders gaat werken?
Wat het werk betreft, heb ik volgende opmerkingen. [...] Er is een rijverbod: hoe ga je je verplaatsen? [...]
[...]
G: Mevrouw de procureur sprak van mijn rijverbod. Maar ik heb al één jaar uitgezeten.
OM: Maar U moet nog examens afleggen.
G: Nee.
VZ: (Kijkt het dossier na) Ja, 'met examen'.
A: Ik denk dat dit in het kader van het bedrijf opgelost wordt.
VZ: (Dat is) toch nog lang. Dat is een handicap.
A: De vraag is of hij nog inderdaad bij die werkgever terecht kan.
G: Ik ben ook een bekwame bouwvakker. Ik kan ook op een werf werken.

Waar de verplichting werk te zoeken/regelmatig te werken en/of een beroepsopleiding te volgen vrij courant als bijzondere V.I.-voorwaarde wordt opgelegd, wordt door de V.I.-commissies soms ook een *verbod* opgelegd om *bepaalde beroepsactiviteiten* uit te oefenen. Dergelijke verbodsbepalingen zijn vaak rechtstreeks gelieerd aan de aard van de vroegere beroepsactiviteiten (waarbinnen de feiten werden gepleegd) of de specifieke aard van de gepleegde feiten (bijv. seksueel misbruik van minderjarigen). Verbodsbepalingen op het vlak van tewerkstelling worden bijvoorbeeld opgelegd in dossiers waarbij de feiten gekaderd zijn binnen het 'portierschap' of het uitgaansmilieu, of waarbij er sprake is van georganiseerde drughandel, autozwendel, bedrieglijke vermogenscriminaliteit (oplichting, valsheid in geschrifte, bedrieglijke bankbreuk, ...), of seksuele delinquentie ten aanzien van minderjarigen.

Casus BRUS/V.I./V.I./9:

VZ: [...] U bent in halve vrijheid. Sedert wanneer?
G: Sinds april
VZ: U werkt?
G: In [Duitse stad], als chauffeur.
VZ: Voor een Duitse firma?
G: Nee, een Nederlandse firma.
SU: Men linkt de drugstrafiek met de horeca, (uw) werk. Had het één met het ander te maken?
G: Ik woonde vlak bij de grens.
SU: En wat deed U?
G: Ik had een eigen café.
SU: [...] (Iga enkele) voorwaarden (overlopen). Een begeleiding door de justitieassistent

(SU legt dit uit) Een verplichte tewerkstelling maar niet in de horeca. Een verbod op alcoholmisbruik en druggebruik. Een verbod bepaalde plaatsen te bezoeken. Verbod contact te hebben met ex-gedetineerden en medeplichtigen. [...]

[...]

A: Ik begrijp de bekommernis van de commissie, maar op een gegeven moment moet men iemand vrijlaten.

[...] Ik vraag me af of een verbod om een horecazaak uit te baten nodig is. Men kent hem hier goed en hij wordt goed in de gaten gehouden.

[...]

VZ: U bent akkoord met het verbod verdachte plaatsen te bezoeken? Dat heeft ook als noodzakelijke consequentie dat U dergelijke zaken ook niet mag uitbaten, en er niet mag werken.

[...]

Casus ANTW/V.I./V.I./15:

SU: Je bent toch akkoord dat je geen portier meer kan zijn?

G: Ja.

VZ: Dat zou eventueel als voorwaarde worden opgelegd. Je kan explosief uit de hoek komen. [...]

3.2.4 Begeleiding

3.2.4.1 Begeleiding door de justitieassistent

Zoals blijkt uit de kwantitatieve analyse van de opgelegde V.I.-voorwaarden (*supra*), wordt een maatschappelijke begeleiding door de justitieassistent quasi systematisch als bijzondere voorwaarde opgelegd. Vooral bij de commissie Gent en Antwerpen blijkt er in dit verband ook een systematische aandacht te bestaan om de rol van de justitieassistent op dit vlak te verduidelijken.

Casus ANTW/V.I./V.I./24:

VZ: Indien je vrijgaat moet er contact zijn met een justitieassistent. Dat heeft twee doelstellingen, enerzijds een hulpaanbod, anderzijds ook controle. De commissie kan de V.I. opnieuw intrekken.

SI: De justitieassistent neemt ook contact met andere hulpverleners.

G: Ja.

SU: Is dat duidelijk?

G: Ja.

Hoelang gebeurt de opvolging door de justitieassistent?

VZ: Minstens twee jaar.

3.2.4.2 Begeleiding/behandeling door een externe dienst

Afhankelijk van de concrete achterliggende problematiek die de V.I.-commissie meent te ontwaren, wordt naast de standaardvoorwaarde van een begeleiding door de justitieassistent vaak ook een bijkomende begeleiding of behandeling door een externe dienst voorzien. De problematiek waarvoor dergelijke bijkomende begeleiding of behandeling wordt opgelegd, varieert en kan betrekking hebben op diverse probleemdomeneinen, o.m. problemen in verband alcohol en/of drugs, relationele problemen, seksuele problemen (in bepaalde gevallen is een begeleiding of behandeling trouwens wettelijk verplicht), problemen in verband met agressiebeheersing, persoonlijkheidsproblemen, financiële problemen, ...

Meestal wordt door de V.I.-commissies een ambulante begeleiding als bijzondere voorwaarde opgelegd. Een residentiële behandeling wordt slechts in een zeer kleine minderheid van de dossiers als voorwaarde opgelegd, dominant in dossiers waarin sprake is van drugmisbruik (alle V.I.-commissies), in één dossier ook in geval van seksuele delinquentie (V.I.-commissie Gent). Uitzonderlijk wordt door gedetineerden zelf trouwens een residentiële opname voorgesteld.

Waar een residentiële opname eerder uitzonderlijk wordt opgelegd, stellen de V.I.-commissies bij de behandeling van het dossier ter zitting soms wel de vraag naar de opportuniteit van een eventuele residentiële opname. In bepaalde gevallen (o.m. bij de V.I.-commissie Antwerpen) wordt in dit verband soms voorgesteld om via een bijzondere formulering van de V.I.-voorwaarden de mogelijkheid open te laten een residentiële behandeling te voorzien voor zover een ambulante begeleiding ontoereikend zou lijken (*"residentieel indien nodig"*).

Casus ANTW/V.I./V.I./10:

- VZ: U zou begeleid worden door het [ambulant centrum] voor drugs en voor de verwerking van het verleden, de dood van uw vriendin.
G: Ik heb het gevoel dat het [ambulant centrum] mij kan helpen.
SI: Je hebt over een periode van tien jaar drugs gebruikt. Is een ambulante begeleiding voldoende?
G: Ik denk van wel. Het probleem is dat ik met de verkeerde mensen ben omgegaan. (Als ik) thuis woon, (is er) controle door mij ouders. En als ik werk heb, heb ik niet veel tijd om andere dingen te doen. Het is belangrijk om erover te spreken.
SU: En heb je zo iemand?
G: Ja, mijnheer X.
SU: En dat lukt?
G: Ja, (dat gaat) goed.
VZ: Zou U er mee instemmen (dat we een) eventuele residentiële opname in de voorwaarden zouden opnemen (voor het geval) er problemen zouden zijn?
G: Als er problemen zijn, als dat nodig is.
VZ: Dat kan in de voorwaarden worden geformuleerd?
G: Ja, ik kan daar natuurlijk mee instemmen.

Volgens de V.I.-commissie Brussel kan men de beoordeling van de opportuniteit van een residentiële opname evenwel niet van een derde laten afhangen.

Casus BRUS/V.I./V.I./16:

- MA: Hij praat moeilijk over de feiten. Ook wat ons betreft, blijft er onduidelijkheid. Hij heeft wel besef van zijn rol en zijn meegaan daarin. Wat de begeleiding betreft, dachten we dat de justitieassistent voldoende was. De DIG focuste vooral op het alcoholprobleem, maar voor ons was dat niet noodzakelijk gezien dit reeds lang geleden was.
SU: Ook niet als inzichtgevende therapie?
MA: Betrokkene ervaaarde dit niet als zinvol, noodzakelijk.
VZ: Vroeger zag men wel eens 'ambulant indien nodig ...' Maar eigenlijk kan dit niet, gezien vroegere cassatierechtspraak. In ons geval zou later dan enkel een herziening mogelijk zijn. Maar dan moeten we in één van de vier gevallen zijn.
DIR: Dat zou op vraag van de justitieassistent kunnen gebeuren op vrijwillige basis. En er kan dan herzien worden indien hij weigert.
VZ: Nee, dat kan niet. Er moet één van de vier gronden aanwezig zijn.

In sommige gevallen bestaan er over de wenselijkheid van enige begeleiding of behandeling *tout court* ook tegenstrijdige opvattingen in het dossier. Afgaande op de kwantitatieve analyse met betrekking tot de opgelegde V.I.-voorwaarden (*supra*), kan evenwel worden gesteld dat het niet-voorzien van enige externe ambulante of residentiële begeleiding of behandeling eerder uitzonderlijk is (en veelal in o.a. dossiers van bedrieglijke vermogenscriminaliteit en drughandel achterwege wordt gelaten). In de meeste gevallen echter dient er na invrijheidstelling op zijn minst wel enig contact te zijn met een hulpverleningsinstantie.

Casus ANTW/V.I./V.I./17:

- SI: Er zijn tegenstrijdige opvattingen. Volgens het reclasseringsplan is er geen begeleiding nodig. De psycholoog zegt dat er geen hulpvraag is. Het PC vindt een begeleiding wel noodzakelijk.
Er zijn toch wel indicaties voor crisissituaties in het verleden en problemen in dat verband.
De vraag is of er al dan niet behoefte is aan begeleiding, en wie, wat, wanneer?

G: Ik weet wat het probleem is bij mezelf. Daar wordt aan gewerkt, met het naar buiten komen met problemen.

VZ: Is het nuttig dit via begeleiding te doen?

SU: Indien er nu problemen zijn, wat dan?

G: Doorzetten.

[...]

SI: Is er behoefte aan begeleiding?

PS: Kan dat opgelegd worden, want er is geen hulpvraag. Crisissituaties kunnen opgevangen worden, maar niet door de justitieassistent, want er zijn slechts minimale contacten.

SU: Zou U een opgelegde begeleiding kunnen aanvaarden?

G: Ja.

VZ: Bent U voldoende Duitstalig?

G: Ja, geen probleem.

DIR: (Men) appelleert zeer sterk op het familiaal netwerk. Het is nodig dat betrokkene ergens naartoe kan gaan indien er op dat vlak problemen zouden zijn die niet opgevangen kunnen worden door het familiaal netwerk. De begeleiding kan eventueel wel afgebouwd worden na verloop van tijd.

SI: Heb ik het goed begrepen? Is er reeds contact in Duitsland?

G: Ik heb contacten - medisch en psychologisch - met (een) ziekenhuis.

VZ: Is er ook psychische begeleiding?

G: In Antwerpen medisch, psychiatrisch. In Duitsland heb ik contacten (...).

VZ: Wat is het advies van het O.M.?

OM: Ik geef positief advies, gezien het gebrek aan tegenindicaties. Maar wel mits voorwaarden zoals voorgesteld door PSD/PC, en de bijkomende voorwaarde van begeleiding voor crisissituaties.

[...]

A: Ik ben eigenlijk verwonderd. Mijn cliënt stemt in met begeleiding, maar vandaag wordt hier zeer sterk het accent op gelegd. De feiten dateren van '93, de veroordeling volgde eind vorig jaar. Hij is zelf psychologisch gerehabiliteerd, hij heeft werk gevonden, een relatie gehad, hij heeft zich zelf aangemeld in de gevangenis na de oproeping - er is een veroordeling van '79 voor de Krijgsraad die dit jaar werd betekend, met burgerlijke partijen die nu zijn afbetaald -, en hij heeft de burgerlijke partijen vergoed. Anderhalf jaar later wordt de nadruk gelegd op begeleiding. Maar is die nood er wel? Dient dit hier zo essentieel aan bod te komen?

Wat nodig is, is een aanspreekpunt. Ik heb de indruk dat de tendens hier is, dat men ervan uitgaat dat er problemen gaan komen, ook wanneer er mensen verdwijnen uit zijn leven. Men moet toch ook bewondering hebben voor de rehabilitatie op medisch vlak en hij heeft toch ook werk gevonden.

Het enige dat zou kunnen tegenslaan is een negatieve beslissing van de commissie. Want er is enorm veel gedaan om de detentie zo vlot mogelijk te laten verlopen, hij heeft zelf de parketten aangeschreven, de periode begint erg lang te worden, en zijn familie vraagt ook steeds meer naar zijn invrijheidstelling.

(De zitting wordt gedurende een vijftal minuten geschorst voor een tussentijds beraad)

VZ: [...] Een permanente begeleiding is niet aangewezen, maar (begeleiding is wel belangrijk) in geval van een crisissituatie. Dus er moet een begeleidingsinstantie worden gezocht in Duitsland, om een intake te doen en de hulpverlener te leren kennen. Indien er zich dan een crisissituatie voordoet, kent men de dienst al. [...]

Casus BRUS/V.I./V.I./16:

SU: Blijkbaar hebt U zich laten meeslepen?

G: (Ik was) wel beïnvloedbaar. Ik heb geleerd nee te zeggen.

[...]

SU: Hoe heb je leren nee zeggen?

G: Door mezelf.

SU: (Is daarvoor) begeleiding nodig?

G: Ik denk het niet.

SU: Dat was een discussiepunt in het dossier. De minister wou begeleiding. Maar voor veel buitenstaanders was het delict een donderslag bij heldere hemel. Hoe verzekert je de commissie dat zoiets niet meer zal gebeuren?

[...]

MA: Hij praat moeilijk over de feiten. Ook wat ons betreft, blijft er onduidelijkheid. Hij heeft wel besef van zijn rol en zijn meegaan daarin. Wat de begeleiding betreft, dachten we dat de justitieassistent voldoende was. De DIG focuste vooral op het alcoholprobleem, maar voor ons was dat niet noodzakelijk gezien dit reeds lang geleden was.

SU: Ook niet als inzichtgevende therapie?

MA: Betrokkene ervoer dit niet als zinvol, noodzakelijk.

[...]

SU: Mijn beweegreden is vooral vanuit ethische hoek, de slachtoffer-aandacht. Kun je het je permitteren van te zeggen dat dat het verleden is.

G: Ik wil daaraan meewerken indien dit wordt voorgesteld.

DIR: Er zijn hier ook gelegenheden geweest om erover te spreken.

OM: Dat is toch iets anders: het leven binnen tegenover buiten de gevangenis.

DIR: De ervaring wijst uit dat (er) in het begin meer praktische zaken (geregeld worden

en dat er) nadien meer diepgang (is).

MA: De justitieassistent moet hier op inspelen.

OM: Ik vind het voorbarig omwille van de weerslag op de nabestaanden. De nabestaanden leven met hun verlies, terwijl betrokkene wel vrij kan komen.

In ondergeschikte orde, (indien de commissie toch een V.I. zou toekennen, dan moeten volgende) voorwaarden (worden voorzien): een contactverbod, een verbod van wapen(bezit), en een begeleiding met aandacht voor relationele problemen - ik verwijs hier naar het PSD-verslag waarin melding wordt gemaakt van een laag zelfwaardegevoel, een neiging tot oppervlakkige contacten, het verbergen van gevoelens. (Daar moet) toch wel begeleiding (voor) voorzien (worden), buiten de begeleiding door de justitieassistent.

3.3 De tegenindicaties

De V.I.-wet voorziet vijf mogelijke tegenindicaties die een ernstig risico kunnen inhouden voor de maatschappij of die de voorwaarden voor de sociale reïntegratie van de veroordeelde in de weg kunnen staan. Deze tegenindicaties hebben meer in het bijzonder betrekking op de mogelijkheid tot reclassering van de veroordeelde, de persoonlijkheid van de veroordeelde, het gedrag van de veroordeelde tijdens de detentie, het risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten, en de houding van de veroordeelde tegenover de slachtoffers van de strafbare feiten waarvoor hij werd veroordeeld.

3.3.1 De mogelijkheid tot reclassering van de veroordeelde

Wat de tegenindicaties op het vlak van de reclassering betreft, werd hoger reeds uiteengezet welke aandachtspunten de V.I.-commissies globaal genomen weerhouden om de kansen op een geslaagde reclassering te evalueren. Het accent wordt in dit verband vooral gelegd op een verzekerde opvang (woonst), een goede sociale omkadering (primair het familiale netwerk), een stabiele inkomenssituatie, een gestructureerde dagindeling (via tewerkstelling, opleiding, of andersoortige activiteiten) en een begeleiding/behandeling die rechtstreeks gelieerd is aan de achterliggende problematiek(en) waarbinnen de feiten worden gekaderd. In een aantal gevallen (bij de commissies Brussel en Gent) leidt een volgens de commissie onvoldoende uitgewerkt geachte reclassering dan ook tot een beslissing tot uitstel van de behandeling van het V.I.-voorstel of tot een weigering van de V.I.

3.3.1.1 Weigering van de V.I.

Bij de *V.I.-commissie Brussel* werd de V.I. in twee dossiers geweigerd omwille van o.m. een onvoldoende uitgewerkte reclassering, nl.:

- In het eerste geval werd gesteld dat het reclasseringsplan onvoldoende uitgewerkt was gezien er geen afspraken waren gemaakt naar opvang toe, de *inkomenssituatie* onduidelijk was, en er geen sprake was van enig *sociaal netwerk* (casus BRUS/V.I./AFW/3);
- In het tweede geval argumenteerde de commissie dat op het vlak van de *professionele reclassering* de mogelijkheid tot het volgen van een opleiding onvoldoende was uitgeklaard en de tewerkstelling niet gegarandeerd was, en er eveneens onduidelijkheid bestond met betrekking tot de stabiliteit van het *sociaal netwerk* (casus BRUS/V.I./AFW/4).

Bij de *V.I.-commissie Gent* werden drie gevallen geobserveerd waarbij tot een weigering van V.I. werd beslist op grond van o.a. het voorgelegde reclasseringsplan: in één geval kwam het voorgelegde plan volgens de commissie onvoldoende tegemoet aan de persoonlijkheidsproblematiek (casus

GENT/V.I.-N/AFW/1), in een ander geval was er geen opvang op middellange termijn voorzien - het ging om een leugenachtige verklaring van de gedetineerde (casus GENT/V.I./AFW/1) -, en in een laatste dossier kwam de commissie tot de vaststelling dat bepaalde elementen van het reclasseringsplan (residentiële opvang) wegvielen naar aanleiding van een incident dat zich tijdens het penitentiair verlof had voorgedaan en dat in een residentiële drughulpverlening voorzien diende te worden (casus GENT/V.I./AFW/5).

In de dossiers waarbij een V.I. wordt geweigerd zijn evenwel ook steeds andere tegenindicaties aanwezig die de beslissing mee determineren: vooral de persoonlijkheid (en daaraan gekoppeld het recidiverisico), en in mindere mate ook het detentiegedrag (daar waar een mislukt penitentiair verlof de reclassering in het gedrang brengt), lijken in dit opzicht dominante criteria te zijn.

Significant is alleszins dat bij de *V.I.-commissie Antwerpen* - die relatief gezien sowieso weinig afwijzende beslissingen neemt - geen enkele beslissing tot weigering van de V.I. werd gebaseerd op een onvoldoende uitgewerkte reclassering. Wel wordt vastgesteld dat de *V.I.-commissie Antwerpen* de uitvoerbaarheid van de V.I. vaker dan de andere commissies laat afhangen van een voorafgaandelijk te realiseren voorwaarde.

3.3.1.2 Uitstel van behandeling van het V.I.-voorstel

In een aantal andere dossiers werd door de *V.I.-commissies (Brussel en Gent)* beslist tot een uitstel van de behandeling van het V.I.-voorstel teneinde o.m. de reclassering verder te kunnen uitwerken, bijv. op het vlak van de woonst, de professionele reclassering, en de begeleiding. Een beslissing tot uitstel is veelal evenwel (ook) op andere - hetzij technische, hetzij inhoudelijke - gronden gebaseerd: het ontbreken van noodzakelijke dossierstukken, een vraag naar diepgaander persoonlijkheidsonderzoek, of de noodzaak een evaluatieperiode te voorzien in afwachting van een definitieve beslissing inzake V.I.

Bij de *V.I.-commissie Antwerpen* verwijzen de beslissingen tot uitstel van de behandeling van de zaak naar:

- de noodzaak om een efficiënt controlemechanisme uit te bouwen met het oog op de opvolging van de financiële situatie van het bedrijf van de betrokken gedetineerde (daartoe werden door de commissie voorafgaande attestaties door de betrokken autoriteiten gevraagd - voor te leggen op de vervolgzitting); of
- de wens de gedetineerde zelf te horen (de gedetineerde deed afstand van het recht gehoord te worden).

3.3.2 De persoonlijkheid van de veroordeelde

Eén van de meest opmerkelijke vaststellingen met betrekking tot de geobserveerde zittingen is dat het gewicht dat aan de persoonlijkheid van de veroordeelde wordt toegekend bij de behandeling van het V.I.-dossier ter zitting (in kwantitatieve termen) sterk varieert naargelang de *V.I.-commissie*. Waar dit element tijdens de zittingen van de *V.I.-commissie Brussel* vrij vaak ter sprake wordt gebracht, gebeurt dit bij de *V.I.-commissies Gent en Antwerpen* veel minder frequent - vooral bij de *V.I.-*

commissie Antwerpen blijft dit aspect relatief gezien sterk onderbelicht. Moeilijkheid hierbij is evenwel te achterhalen welke interpretatie aan dit verschil in belangstelling gegeven dient te worden, m.n. stelt zich de vraag of de niet-bespreking van dit aspect noodzakelijkerwijze betekent dat er zich in het concrete dossier op het vlak van de persoonlijkheid geen problemen stelden. Een mogelijk verschil in de aard van de aan de commissies voorgelegde dossiers (bijv. een groter aandeel levensdelinquenten bij de commissie Brussel) kan slechts een gedeeltelijke verklaring voor dit kwantitatieve verschil bieden. De sterkere (frequentere) belichting van de persoonlijkheid van de veroordeelde bij de V.I.-commissie Brussel hangt veeleer samen met de concrete organisatie van de zittingen. Zo worden bij de V.I.-commissie Brussel bij de behandeling van het V.I.-voorstel ter zitting telkens de verschillende aspecten van het dossier voorgesteld (waaronder ook het persoonlijkheidsaspect). Bij de commissie Gent daarentegen wordt een expliciete verwijzing naar de persoonlijkheid tijdens de zitting vooral teruggevonden in dossiers waarbij de V.I. uiteindelijk ook werd geweigerd. Blijkbaar wordt dit aspect tijdens de zitting slechts uitdrukkelijk ter berde gebracht wanneer de persoonlijkheid door de commissie als 'problematisch' wordt ervaren. Dergelijk verschil in belichting van het persoonlijkheidsaspect tijdens de zitting (in kwantitatieve termen) hoeft dan ook geenszins te betekenen dat dit criterium bij de besluitvorming inzake V.I. per definitie een verschillend gewicht toebedeeld zou krijgen naargelang de V.I.-commissie.

Een analyse van de motiveringen van de beslissingen tot weigering van V.I. wijst trouwens veeleer uit dat de persoonlijkheid van de veroordeelde één van de meest belangrijke criteria is die in het kader van de V.I.-besluitvorming mee in overweging worden genomen. Zo blijkt dat in bijna alle beslissingen van de commissies Brussel en Gent waarbij de V.I. wordt afgewezen (in alle afwijzende beslissingen van de commissie Brussel, in zes van de zeven beslissingen van de commissie Gent), wordt gerefereerd aan de persoonlijkheid van de veroordeelde of aan onduidelijkheden in dat verband. Bij de commissie Antwerpen vormt de persoonlijkheid evenwel in geen enkel dossier een grond voor een weigering van de V.I., zij het dat deze commissie uiteraard slechts twee afwijzende beslissingen heeft genomen. Naar *delicttype* toe wordt vastgesteld dat een afwijzende beslissing op grond van de persoonlijkheid bij de commissie Brussel uitsluitend voorkomt bij (agressieve) persoonsgerichte delicten (seksueel geweld, levensdelicten en slagen en verwondingen); bij de V.I.-commissie Gent gaat het eveneens om agressieve delicten (seksueel geweld, diefstal met geweld), doch - uitzonderlijk - ook om andersoortige misdrijven, nl. om bedrieglijke vermogenscriminaliteit (oplichting/valsheid in geschrifte) en diefstal door middel van braak.

Op basis van de motivering van de (afwijzende) beslissingen - en de observatiegegevens - kan worden afgeleid dat vooral een aantal specifieke *persoonlijkskenmerken* (zoals psychopathie, egocentrisme, een gebrek aan empathisch vermogen, en de afwezigheid van affectieve betrokkenheid) in dit opzicht bijzonder negatief geëvalueerd worden.

Casus BRUS/V.I./AFW/2:

- SO: [...] De psychiater heeft tijdens het proces gezegd dat hij moet gevolgd worden indien hij vrij komt. Het is een typische psychopaat. Ik wil niet dat hetzelfde bij iemand anders gebeurt.
- [...]
- VZ: [...] Er is sprake van een opportunistische verkrachting, van een instabiele persoonlijkheidsstructuur, een psychopathische levenswijze.
- G: Ik ontken de trekken niet. Maar het is toch niet zo extreem. De directeur kan dat bevestigen. Ik kan mij toch wel inleven in anderen.
- [...]
- VZ: U weet dat de minister ongunstig geadviseerd heeft omwille van een ongunstige prognose, de culpabilisering naar het slachtoffer toe, en het feit dat er geen inspanningen waren gedaan naar herstel toe. [...]
- [...]
- PSYCH: We hebben maanden geaarzeld om te komen tot een prognostische uitspraak. Er is sprake van een pathologie van het seksuele, van een zeer ernstige seksuele agressie. Dat kan verwijzen naar seksuele fantasieën die zijn opgekomen. Betrokkene stelt dat het seksuele (...). We hebben zitten zoeken naar een verklaring, naar gunstige sociaal-integratieve factoren - we hebben daar maanden over gedaan - die een gunstige prognose kan zijn. (*Verwijst naar een passage in het OBE-verslag*) De persoon neigt naar oppositie maar dat wordt enorm versterkt door zijn ouders. Hij valt niet samen met een antisociale persoonlijkheid, maar hij neigt in die richting. De opvang van seksuele delinquenten blijft moeilijk. Men kan verwachten dat de juridische structuren een pluspunt betekenen, en dat de opvolging op het terrein voldoende structuur kan bieden. Mijn persoonlijk standpunt is een gunstige prognose.
- OM: [...] Ik kan mij niet akkoord verklaren met de prognose van "indien er iets gebeurt, kan men niet zeggen dat men niet verwittigd geweest is". Men spreekt toch van een psychopaat, van een dropout vroeger op school. Naar de toekomst toe vrees ik dat er teveel kans op herval is. Ik durf niet positief adviseren. Ik sluit me hiermee aan bij het slachtoffer. Haar smeekbede is de dader zijn straf te laten uitzitten. Ik schaar mij hier volledig achter. Men kan over deze zaak geen uitspraak doen.

In een aantal andere gevallen speelt volgens de motivering van de beslissing een mogelijk risico op 'agressieve uitingen' of de aanwezige 'agressiecomponent' een medebepalende rol (hetgeen wordt afgeleid uit de aard van de gepleegde delicten, of de toenemende ernstgraad van de geweldsdelicten). In deze gevallen ontbreekt het op het ogenblik dat de zaak voor de eerste maal wordt behandeld, meestal wel aan een grondig persoonlijkheidsonderzoek.

Casus GENT/V.I.-N/AFW/1:

- VZ: [...] De vorige keer was beslist tot uitstel, omdat wij meer informatie nodig hadden. Er is een psychiatrisch onderzoek geweest, je hebt daarvoor tweemaal een gesprek gehad. Daarnaast is er ook een psychologisch onderzoek gedaan. Nu, het verslag is niet echt positief.
- [...]
- OM: Ik maak mij zorgen met het advies van de psychiater. Ik vraag mij af of de begeleiding bij [centrum] wel toereikend is. Daarom geef ik een negatief advies.
- A: Ik ben verwonderd over het verslag. Er staat "hij is niet veranderd, en hij zal niet veranderen". De dokter zegt dat hij te gladjes is. Mijn cliënt wil opnieuw beginnen, maar hij kan het niet tonen. Tenzij tijdens het penitentiair verlof. [...]
- VZ: De commissie heeft tot doel om mensen te reïntegreren, maar moet ook bekijken of er risico's zijn. In uw dossier stellen wij vast dat de ernst van de feiten in crescendo gaat, en dat in het psychiatrisch verslag wordt gezegd dat er controle nodig is.
- G: Ik begrijp uw wantrouwen. Maar U kan alle maatregelen treffen.
- VZ: We zouden ook kunnen bekijken hoe de penitentiare verlopen of een eventuele halve vrijheid zouden kunnen verlopen. Maar de commissie moet bekijken of er geen risico's zijn. Een andere mogelijkheid is een V.I. maar met zeer strikte voorwaarden. [...]

In dossiers waar volgens de commissies blijkt dat het persoonlijkheidsaspect onvoldoende uitgeklaard is, wordt aan de penitentiare administratie doorgaans gesuggereerd om een grondiger *persoonlijkheidsonderzoek* uit te voeren. Soms wordt in dat verband beslist tot uitstel van de behandeling van het dossier (V.I.-commissies Brussel). In één casus bij de commissie Gent werd na een eerdere beslissing tot

uitstel een extern deskundige aangesteld en werd de V.I. bij de volgende zitting uiteindelijk geweigerd en gemotiveerd op grond van de resultaten uit dit onderzoek (zie bovenstaande casus). De noodzaak tot verder persoonlijkheidsonderzoek werd in een beperkt aantal gevallen ook geformuleerd naar aanleiding van een beslissing tot afwijzing van de V.I. Soms was geen (klinisch) persoonlijkheidsonderzoek verricht (en diende de commissie zich te baseren op eerder 'subjectieve' elementen die ter zake werden aangedragen in de PSD-verslaggeving), of was slechts een summier persoonlijkheidsonderzoek uitgevoerd (en baseerde de commissie zich bij haar beslissing op het vroegere persoonlijkheidsonderzoek voor de rechtbank, en op de beperkte gegevens die op dit vlak in het PSD-verslag vermeld werden).

In welke mate hoger beschreven persoonlijkheidstrekken in (eventuele) andere dossiers in omgekeerde zin toch leiden tot een positieve V.I.-beslissing, kon op basis van de observatiegegevens bij gebrek aan een systematische bespreking van de persoonlijkheid tijdens de zitting onvoldoende worden uitgeklaard, alleszins voor wat de V.I.-commissie Gent betreft. Met betrekking tot de commissie Brussel lijkt, voor zover op basis van de observatiegegevens kon worden nagegaan, bij de positieve V.I.-beslissingen veeleer sprake te zijn van een 'normale' persoonlijkheid; in een aantal andere gevallen wordt bijvoorbeeld wel gewezen op een gesloten persoonlijkheid, op een extreme verlegenheid van de betrokken gedetineerde, een gebrek aan assertiviteit, ... doch dergelijke kenmerken worden niet negatief geëvalueerd - in de zin van een beslissing tot weigering van V.I. -. Veelal worden in dit verband wel bijzondere voorwaarden opgelegd onder de vorm van een externe begeleiding, waardoor ook het potentiële recidivegevaar kan worden herleid.

3.3.3 Het gedrag tijdens de detentie

Het gedrag tijdens de detentie komt tijdens de zittingen van de commissies onder diverse gedaantes ter sprake. Thema's die in dit verband worden aangekaart, hebben o.a. betrekking op: de penitentiare tewerkstelling, de tijdens de detentie gevolgde vormingen of opleidingen, bijzondere strafuitvoeringsmodaliteiten die werden toegestaan (uitgangspersmissies, penitentiare verloven, halve vrijheid), de houding van de gedetineerde ten aanzien van medegedetineerden of personeel, ...

Waar het detentiegedrag vaak één van de elementen vormt van het advies door de gevangenisdirectie - soms beperkt het advies zich nochtans tot de formulering dat men zich aansluit bij het advies van het personeelscollege of dat men geen verdere opmerkingen heeft -, wordt dit aspect ook door de commissies vrij sterk belicht. Zo is er bij de diverse V.I.-commissies een vrij systematische bevraging waar te nemen naar het verloop van bijzondere *strafuitvoeringsmodaliteiten* die werden toegestaan. De vraagstelling concentreert zich hierbij vooral op vragen naar de concrete invulling die aan een uitgangspersmissie/verlof werd gegeven, de plaats waar men het verlof heeft doorgebracht, de frequentie van de verloven, desgevallend de reden van stopzetting of laattijdige toekenning van het verlof. De belichting van de deelname aan *intrapenitentiare vormings- of opleidingsinitiatieven* komt daarentegen sterker tot uiting bij de V.I.-commissie Antwerpen (*supra*; bij de andere commissies eerder sporadisch),

maar dit hangt wellicht samen met de specifieke functie van de strafinrichtingen die onder haar bevoegdheid ressorteren (i.c. het penitentiair schoolcentrum Hoogstraten). Waar de *penitentiare tewerkstelling* soms gerelateerd wordt aan de toekomstige professionele reclassering (concrete arbeidsvooruitzichten, prognose in verband met het toekomstige professioneel functioneren op basis van de wijze waarop de penitentiare arbeid werd verricht), wordt de penitentiare tewerkstelling vaak ook bevraagd in functie van de afbetaling van de burgerlijke partijen (*infra*). Vrij frequent wordt tijdens de zittingen van de commissies ook verwezen naar *specifieke incidenten* die zich tijdens de detentie hebben voorgedaan: het gaat hierbij o.m. een mislukking van het penitentiair verlof (niet-terugkeer, onder invloed binnengekomen, niet-naleving van de voorwaarden tijdens penitentiair verlof), druggebruik of -smokkel, en andere tuchtproblemen (vechtpartijen met medegedetineerden, weigering van penitentiare arbeid, ...).

Op grond van de observatiegegevens en de analyse van de motiveringsgronden van de beslissingen (tot afwijzing/uitstel) kan worden gesteld dat het detentiedrag (meer in het bijzonder penitentiare incidenten, zoals druggebruik en -smokkel, niet-terugkeer van of een mislukt penitentiair verlof) globaal genomen een belangrijk decisief element vormt binnen de V.I.-besluitvorming, zij het dat de V.I.-commissies ter zake - voor zover kan worden nagegaan op basis van de observatiegegevens - wel een enigszins andere houding blijken aan te nemen. Zo wordt o.m. vastgesteld dat afwijzende beslissingen bij de V.I.-commissies Gent en Antwerpen vaak gemotiveerd worden op grond van het detentiedrag (officiële motivering van de beslissing): in Antwerpen in één van de twee beslissingen tot weigering van V.I., in Gent in drie van de zeven afwijzende beslissingen. Bij de V.I.-commissie Brussel wordt dit element in geen enkel dossier aangehaald als grond voor een afwijzing van een V.I.; wel werd het detentiedrag in één casus mee in aanmerking genomen voor een beslissing tot uitstel (onderstaande casus).

Casus BRUS/V.I./UITST/2:

VZ: Sedert het incident, de celcontrole, ben je niet meer terug in verlof (geweest).
DIR: Jawel, maar nadien (is er) weer drugs gevonden. Er zou geen vervolging gebeuren. Daarom (heeft hij) weer opnieuw verloven (gekregen). Er zijn negatieve testen voor hard-drugs, maar wel voor cannabis.
VZ: (*Vraagt uitleg*)
G: (Ik moest) wachten op V.I. en halve vrijheid. (Dat was heel moeilijk).
SU: U beseft toch dat U een zware hypotheek legt op uw toekomst?
G: Na mijn vrijlating ben ik zo weinig mogelijk in de buurt van het milieu geweest.
VZ: Je wist dat je voorgesteld werd voor de commissie, maar toch neem je dat risico. Indien je van zodra er iets mis gaat, naar de hash grijpt, ...
G: Dat is alleen hier gebeurd. Maar buiten, indien ik kan gaan werken, heb ik iets om mij bezig te houden.
[...]
SU: In de gevangenis had je ook werk, maar toch (neem je) drugs.
[...]
SI: Wat is volgens U de reden van uw verblijf?
G: Gebruik.
SI: En hoe ben je daartoe gekomen?
G: Na mijn vrijlating begonnen de problemen. Door die slechte omstandigheden, ik had geen geld meer, niet meer zoals vroeger.
[...]
VZ: (Er zijn een aantal) voorwaarden (voorgesteld). Een begeleiding door de justitieassistent, werken, eventueel een opleiding (volgen) - dat is een vangnet -, een budgetbegeleiding (of) inzage in de financiële situatie - dat is een stap lager -. En urinecontroles, ben je daarmee akkoord?
G: Ja.
VZ: Ook voor hash hé. En bij een positieve controle moet je zelf betalen.

En een verbod op alcoholmisbruik en druggebruik.

G: Dat is geen probleem.

[...]

DIR: Hij heeft zich goed gedragen, behalve de twee incidenten (dan). Ik kon er een goed gesprek mee aangaan. Een verplichte ambulante begeleiding en verplichte urinecontroles zijn noodzakelijk. Maar ik blijf bij het positief advies.

[...]

OM: Ik heb mijn bedenkingen om een positief advies te geven. Zijn uitleg om opnieuw drugs te gebruiken: uiteindelijk heeft hij toch maar 1/3 van zijn straf uitgezeten. Hij ontkent verslaafd te zijn, maar er is het verslag van de DIG en hij werd betrapt op soft-drugs. Hij heeft zelf toegegeven dat hij na zijn [vroegere] vrijlating naar cocaine (greep). Ik wens mij aan te sluiten bij de DIG, nl. wachten tot de helft van de straf. Misschien moet via halve vrijheid een evaluatie worden gedaan. Nu is het voorbarig.

In ondergeschikte orde, indien toch een V.I. wordt toegekend, moet er serieuze controle zijn. Urinecontrole en controle op de geldbesteding. Ik vraag mij af of het CAD wel de goede dienst is die hem zou begeleiden.

A: [...] Er is cannabis ontdekt, maar dat is geseponeerd door het parket, en dat kan van zeer lang geleden zijn. Dat blijft lang in het bloed. Mijn cliënt legt zijn druggebruik uit door onzekerheid. Dat hangt ook samen met de opvang binnen de inrichting. Men heeft veel hoop, maar er is ook veel onzekerheid. Hij heeft veel steun buiten: het CAD, zijn familie. Er is geen andere begeleiding nodig (buiten het CAD), want dat is een vertrouwenspersoon.

Dat problemen op het vlak van het detentiedrag vooral bij de V.I.-commissie Gent regelmatig aanleiding geven tot een negatieve beslissing blijkt eveneens uit de beschikbare observatiegegevens. Zo kan worden vastgesteld dat bij deze commissie in bijna elk dossier waar tijdens de zitting bijzondere detentieproblemen ter sprake worden gebracht ook een afwijzende beslissing wordt genomen: bij de afwijzingen gaat het vrijwel steeds om een *recente mislukking van penitentieair verlof* (nl. onder invloed binnengekomen, niet-terugkeer van penitentieair verlof, niet-naleving van de voorwaarden). Uitzonderlijk is er toch een positieve beslissing, nl. daar waar de gesignaleerde detentieproblemen zich in een verder verleden blijken te situeren. Bij de V.I.-commissie Brussel daarentegen gaven de tijdens de zitting aangehaalde problemen op het vlak van het detentiedrag - het gaat hier om incidenten van zeer verschillende aard (druggebruik -of smokkel, weigering penitentieaire arbeid, ontvluchting, mislukt penitentieair verlof, ...) - in geen enkel dossier, ook niet bij zeer recente incidenten (*zie onderstaande casus*), aanleiding tot een negatieve beslissing (t.t.z. weigering van V.I.). Wel werd éénmaal beslist tot een uitstel van de behandeling van het dossier (daarvoor waren evenwel ook andere gronden aanwezig), en meende de commissie de intussen toegekende maatregel van halve vrijheid zinvol te kunnen benutten als een proefperiode die de commissie ook diende toe te laten meer informatie te verkrijgen over o.m. het gevaar op recidive (*zie hoger geciteerde casus*).

Casus BRUS/V.I./V.I./8:

VZ: De feiten betreffen slagen aan uw schoonbroer, beschadiging, bezit (...), hash in de gevangenis. Was dat hier?

G: Nee, in [gevangenis X].

[...]

VZ: Je hebt toegegeven dat je nog eens hash (hebt gerookt). Wanneer was dat?

G: Veertien dagen geleden. Maar ik heb het niet echt nodig.

VZ: Waarom doe je het dan? Dat is niet echt verstandig. Je hebt vroeger nog V.I. gehad. Dat is telkens ingetrokken.

G: Ja, dat was de verslaving. Ik ben verslaafd binnen (gekomen) en verslaafd buiten (gegaan).

[...]

VZ: Positief is het [drugsproject in de gevangenis]. Maar je bent wel weggestuurd omdat je daar de boel op stelten hebt gezet.

G: Mijn broer had problemen met de chef. Ik trok partij met mijn broer.

VZ: Er is ook sprake van afpersing.

G: Toen de problemen met mijn broer begon.

VZ: Je bent ook uitgevlogen naar de kwartieroverste.

G: Ja, toen ik problemen had met mijn vriendin.
 [...]
 VZ: Een andere voorwaarde is een verbod op druggebruik. Hash is nog altijd verboden. (Je moet) niet verwachten dat wij de ogen sluiten.
 G: Ik zal dat niet meer gebruiken.
 VZ: Urinecontroles. (Dan kunnen we je) direct binnendraaien, en indien het positief is, moet je het zelf betalen. Met alcohol, nooit problemen gehad?
 G: Nee.
 VZ: Een verbod bepaalde plaatsen te bezoeken of contact te hebben met bepaalde personen, een verbod van werk en woonst te veranderen (zonder overleg).
 [...]
 SU: De feiten van [gevangenis Y] zijn nog niet lang geleden. Wat maakt U agressief?
 G: Ik kon niet veel verdragen. Ik dacht dat ik alles beter wist.
 SU: Die afpersing, over wat ging dat?
 G: (Ik heb dat) zelf niet gedaan. Mijn broertje misschien.
 [...]
 SU: Je bent vroeger nog al vrijgegaan. Wat is het verschil (nu)?
 G: Ik ben vroeger nooit clean geweest. Ik gebruik nu niet meer.
 SU: Clean zijn is een breed begrip, maar je gebruikt soft-drugs. Je moet daar (...).
 [...]
 DIR: In [gevangenis Z, van waaruit het V.I.-voorstel werd opgemaakt] is er een heel gunstige positieve (ontwikkeling). (Hij werkt hier als) diender, en sportmonitor. Er zijn geen klachten, ook het penitentiair verlof is in orde. Er is één maal een incident (geweest), van verbale agressie. Vroeger (had hij een) vrij verwilderde (aانبlick). Hij komt mij eerlijk over in de gesprekken. Ik wil het gunstig advies behouden, mits voorwaarden, vooral in verband met drugs. Hij heeft veel goede intenties, maar de vraag is of hij voldoende wilskracht heeft. Maar dat is bij iedereen zo.
 [...]
 OM: Ik zie de toekomst pessimistisch in. [...]
 Indien de commissie toch tot V.I. zou beslissen, dan moet de begeleiding voor drugs toch zeer serieus zijn. Er moet alleszins urinecontrole zijn, en een controle op de geldbesteding - zo kan men zien of (...)-. Er moet een begeleiding zijn voor agressie, cfr. [gevangenis Y], het verleden en het incident in [gevangenis Z]. Hij geeft toe te gebruiken in de gevangenis. Het kan eigenlijk niet dat zo iemand wordt vrijgelaten. Ik vraag aan de commissie een strikte controle. De mogelijkheid moet worden voorzien van een TG indien ambulant niet volstaat - om een nieuwe procedure tot herziening (te vermijden).

Met betrekking tot de commissie Antwerpen wordt eveneens vastgesteld dat de tijdens de zitting gesignaleerde moeilijkheden op het vlak van het detentiegedrag vrij gevarieerd zijn (alcohol- of druggebruik, drugsmokkel, onder invloed binnengekomen na penitentiair verlof). Belangrijker evenwel is ook hier de vaststelling dat niet elk incident per definitie aanleiding geeft tot een negatieve beslissing (slechts in één dossier was dit het geval): een beslissing tot weigering van V.I. op basis van het detentiegedrag lijkt vooral af te hangen van de specifieke aard van het incident (m.n. drugsmokkel), en wellicht ook het tijdstip waarop het incident zich voordeed (doch dit laatste kon niet nader onderzocht worden bij gebrek aan een vergelijkbare casus).

Casus ANTW/V.I./AFW/2:

VZ: Er is klacht neergelegd omwille van het binnenbrengen van drugs in de inrichting. Weet je dat?
 G: Ja, ik heb dat onder dwang moeten binnenbrengen. Ik ben op verlof geweest, en uit schrik heb ik dat gedaan. Ik ben buiten de muren opgewacht geworden en heb geld gekregen. Ik durf zijn naam niet door te geven.
 VZ: En durf je dan wel je V.I. in gevaar te brengen?
 G: Ja, ik heb dat gedaan uit schrik.
 [...]
 OM: Ik was zinnens anders te adviseren. Maar gelet op de negatieve ontwikkelingen, de drugs(feiten), geef ik een negatief advies.
 [...]
 VZ: Je hebt geld gekregen voor drugs? Wat heb je daarmee gedaan? Je hebt er geen loon voor gekregen?
 G: Nee, ik zelf kan daar niets tegen doen. Ik heb twee rapportbrieven geschreven. Zij zijn ouder, 40-50 jaar.
 SU: Indien dit gaat gebeuren als je buiten bent, zit je binnen tot 2001. Dat besef je toch wel.
 G: Als ik buiten ben, heb ik geen dergelijke mensen in de buurt.

VZ: Is er al een reactie van het parket?
 DIR: De afspraak (is) dat het parket één maand de tijd (heeft).
 SI: Was het een belangrijke hoeveelheid?
 DIR: Ja.
 VZ: Hoeveel was dat?
 G: Voor 2.000 fr.
 SU: Ben je al verhoord geweest?
 G: Ja, door de Rijkswacht.
 [...]
 SU: Met het feit dat anderen U dingen doen doen, moet daar iets mee gebeuren?
 G: In dit geval wist ik dat ik die persoon zou tegenkomen. (We zitten op) hetzelfde paviljoen. Vrienden van mij hebben dit gezien, dat ik eerst geld heb geweigerd en nadien klappen gekregen heb.
 DIR: Die uitleg verbaast mij. Anders schrijft hij mij altijd. Hij had kunnen bellen om te vragen om elders geplaatst te worden.

Dat bij de beoordeling van de tegenindicatie op het vlak van het detentiegedrag vooral de smokkel van drugs de aandacht van de V.I.-commissies (Brussel en Antwerpen) weerhoudt, blijkt o.m. ook uit onderstaande casus. Deze casus werpt bovendien ook enig licht op de problemen die zich voor de commissies soms stellen bij de interpretatie van de in het V.I.-dossier opgenomen lijst van tuchtmaatregelen.

Casus BRUS/V.I./V.I./12:

SU: (Er waren ook) incidenten tijdens de detentie. Een positief resultaat op een urinecontrole, en handel in verdovende middelen. Wat moet ik hiervan denken?
 G: Dat is niet waar. Ik heb nooit gedeald hier, wel gebruikt.
 SU: Hoe is men er toe gekomen U ervan te verdenken?
 DIR: Hij was pas in [gevangenis van waaruit het V.I.-voorstel werd geformuleerd]. Indien (men) onder invloed (is), (wordt een) urinecontrole (afgenomen en - bij een positieve controle -) wordt een tuchtsanctie opgelegd.
 SU: Ja, maar de handel interesseert ons.
 DIR: Bent U niet eens opnieuw gecontroleerd geweest? Handel is een verkeerde verwoording. Hij had medicatie bij zich. Er is geen handel geweest want dan wordt het parket ingelicht.

Of op basis van bovenstaande bevindingen op het vlak van de beoordeling van het detentiegedrag tot een meer restrictieve benadering door de V.I.-commissie Gent mag worden geconcludeerd, is niet met stellige zekerheid af te leiden uit de observatiegegevens. Enerzijds stelt zich immers het probleem dat niet duidelijk is in welke mate problemen met betrekking tot het detentiegedrag steeds ter sprake worden gebracht tijdens de zitting (vraag is dan ook hoe de afwezigheid van informatie ter zake geïnterpreteerd dient te worden). Anderzijds blijkt dat ook de bij de commissie Gent gesignaleerde problemen in verband met het detentiegedrag vaak erg afwijken van deze die ter berde worden gebracht door de commissies Antwerpen en Brussel, zodat ook de vergelijkingsbasis erg beperkt is. Daar waar toch enige vergelijking mogelijk is (naar aard van het incident toe), zijn er nochtans soms wel enkele aanwijzingen terug te vinden voor een enigszins differentiële reactiepatroon, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van het onder invloed in de gevangenis binnenkomen na een penitentiair verlof (al zijn de casussen niet geheel vergelijkbaar).

Casus ANTW/V.I.-N/V.I./2:

DIR: Het gedrag in de gevangenis is zeer goed. Hij heeft een goed arbeidsritme in de gevangenis, ondanks de toch zware drugproblematiek. En dit toch al geruime tijd. Er is een goed rendement, de aanwezigheid is O.K., de afwerking van de producten is zeer goed. We hebben één probleem gehad in januari, met een verlof. Voor de rest is alles in orde.
 SI: Wat was dat probleempje?
 DIR: Dat was een probleem met verlof. Blijkbaar is hij een beetje onder invloed binnengekomen.
 G: Er was veel stress. Ik had glazen wijn gedronken en medicatie genomen. Dat is mij slecht gekomen.

Casus GENT/V.I./AFW/4:

DIR: Het personeelscollege had een unaniem gunstig advies gegeven. [...] Zijn reclassering was ook vrij goed verzekerd - er is een uitgebreid netwerk -. [...] Negatief is wel dat hij ons ontgoocheld heeft na zijn verlof. Hij zet niet enkel zijn penitentiair verlof op het spel maar ook zijn gezondheid.

[...]

VZ: Wat is gebeurd tijdens uw verlof?

G: Een paar pintjes gedronken. De alcohol blijft langer in mijn bloed. Indien ik vrij ben, ga ik naar de dokter. Er is voorgesteld om antabuse in te nemen. Mijn vader was wel een drinkebroer.

[...]

OM (pl.): Wat mijn advies betreft, is er al een advies gegeven dat ongunstig was. Betrokkene heeft penitentiair verlof genoten, en heeft er zich niet aan gehouden. Hoe kan hij zich dan gedragen tijdens zijn V.I.?

Niet iedereen kan zomaar met hem meelopen. Hij moet eerst zelf kunnen bewijzen dat hij zich kan gedragen. Eerst penitentiair verlof (afwachten) en dan komt hij (eventueel) in aanmerking voor V.I. Direct een cadeau geven na zich niet goed gedragen te hebben, (kan niet).

Ik zal daarom het ongunstig advies handhaven.

VZ: Wat is jouw reactie hierop?

G: Ik heb een paar pinten gedronken. Dat was mijn bedoeling niet. Ik wil bij dokter [X] gaan en antabuse nemen.

VZ: Het is niet de medicatie die het doet, het moet van U komen. Indien je nu toch een V.I. zou krijgen, dan wordt er onmiddellijk terug een procedure (opgestart van zodra er iets misloopt). Je bent bereid dat niet te vergeten.

3.3.4 Het risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten

Voor wat de invulling van het criterium 'risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten' betreft, moet worden opgemerkt dat dit beoordelingselement in wezen zeer ruim geïnterpreteerd kan worden. Op basis van de beschikbare wetenschappelijke literatuur blijkt trouwens ook dat er een zeer grote diversiteit aan factoren bestaat waaraan een recidivevoorspellend of -verklarend karakter wordt toegekend. De resultaten van het beschikbare (kwantitatief) recidiveonderzoek zijn nochtans vaak moeilijk vergelijkbaar, o.m. omwille van verschillen in: de context waarbinnen het onderzoek werd uitgevoerd (wetgeving, cultuur, sociaal-economische omstandigheden), de operationalisering van de criteriumvariabele (definitie en meting van de recidive), het aantal onafhankelijke variabelen die in het onderzoek werden betrokken, en de aard en omschrijving van deze onafhankelijke variabelen, de statistische methoden die in het onderzoek worden gehanteerd, de omvang van de onderzoeksgroep, en de gehanteerde follow-up periode waarbinnen eventuele recidive wordt gemeten. Met betrekking tot de V.I.-besluitvorming binnen de Belgische context wordt daarenboven vastgesteld dat er, in tegenstelling tot de V.I.-praktijk in sommige andere landen (waar specifieke instrumenten werden ontwikkeld), vooralsnog geen concreet instrumentarium werd uitgewerkt dat de V.I.-commissies op dit vlak bij hun besluitvorming zou kunnen ondersteunen. Afgezien van de steun op resultaten van bepaalde psychologische testen waaraan soms voorspellingen met betrekking tot het risico van recidive kunnen worden gekoppeld (bijv. de PCL-R van Hare), beperkt de actuele V.I.-besluitvorming zich dan ook eerder tot een 'subjectieve' (intuïtieve) inschatting van het recidiverisico. Op grond van de observatiegegevens kan worden vastgesteld dat bij de evaluatie van het recidiverisico in de actuele V.I.-praktijk een vrij gevarieerd aantal factoren wordt betrokken - al wordt dergelijke relatie tijdens de debatten meestal niet expliciet als zodanig geduid -. Een aantal van deze factoren hebben overigens ook betrekking op de andere wettelijk omschreven tegenindicaties. De tegenindicatie 'risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten' is immers geen exclusieve categorie. Grofweg kunnen de

criteria die door de V.I.-commissies in verband worden gebracht met een mogelijk recidivegevaar worden ingedeeld in volgende categorieën: de reclasseringsvooruitzichten, specifieke delictgegevens (achterliggende motieven, houding ten aanzien van de feiten, mededaders, wapenbezit, contact met het 'crimineel' milieu), historische gegevens (gerechtelijke antecedenten, hulpverleningsantecedenten) en de persoonlijkheid van de veroordeelde - dit laatste aspect kwam hoger reeds uitgebreid aan bod en wordt verder dan ook niet meer toegelicht - .Mogelijkerwijze kan ook een 'hangende zaak' vanuit dit oogpunt benaderd worden.

3.3.4.1 Reclasseringsvooruitzichten

Dat een aantal elementen die betrekking hebben op de reclassering van de veroordeelde soms mee in rekening worden gebracht bij de motivering van een afwijzende beslissing, werd ook elders reeds uiteengezet. Een analyse van de beslissingen tot weigering van de V.I. wijst uit dat volgende elementen (bij de commissies Brussel en Gent) mee bepalend kunnen zijn voor een afwijzende beslissing:

- het gebrek aan (concrete afspraken inzake) residentiële opvang op korte termijn of opvang op middellange termijn;
- de afwezigheid van enig sociaal netwerk of twijfels in verband met de stabiliteit van de partnerrelatie;
- een onvoldoende uitgeklaarde of niet-verzekerde professionele reclassering, of een onduidelijke inkomenssituatie; en
- het gebrek aan een externe begeleiding die voldoende tegemoet komt aan de persoonlijkheids- of seksuele problematiek van de veroordeelde, of het feit dat nog geen aanvang werd genomen met dergelijke begeleiding.

Meestal wordt de afwijzende beslissing gegrond op het niet-voldaan zijn aan een combinatie van verschillende reclasseringselementen, met uitzondering van de externe begeleiding/behandeling (ambulant of residentieel) of de residentiële opvang (in termen van woonst) die hierbij soms ook als enig element worden weerhouden.

Dat dergelijke aspecten - bij een afwijzende beslissing - soms ook vrij expliciet verbonden worden aan een mogelijk gevaar op recidive, blijkt o.m. uit volgende motivering van een beslissing:

Casus GENT/V.I.-N/AFW/1:

"Het voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling van veroordeelde wordt afgewezen, omdat niet voldaan is aan de bepalingen van art. 2, 2° of 3° van de wet van 5 maart 1998, meer bepaald:

- is het reclasseringsplan te weinig uitgewerkt, daar het onvoldoende tegemoet komt aan de persoonlijkheidsproblematiek van veroordeelde. De voorziene begeleiding die zal waargenomen worden door [centrum] zal zich voornamelijk toespitsen op de sociaal-administratieve aspecten van de reïntegratie, daar waar het psychiatrisch deskundig verslag van Dr. [X] duidelijk de maatschappelijke gevaarlijkheid onderstreept van [veroordeelde] op grond van zijn persoonlijkheidsstructuur. In het reclasseringsplan dienen dus bijkomende elementen te worden ingeschakeld die zoveel mogelijk als tegengewicht kunnen fungeren voor de contra-indicaties op persoonlijkheidsvlak en als beschermingsmaatregelen voor de maatschappij."

Op grond van de observatiegegevens en de motiveringen van (afwijzende) beslissingen kan worden afgeleid dat de besluitvorming inzake V.I. vaak in hoofdzaak bestaat uit een afweging tussen enerzijds de elementen die in het reclasseringsplan voorhanden zijn en anderzijds het ingeschatte recidivegevaar - dat o.m. ook wordt afgeleid uit indicatoren die eveneens

verwijzen naar andere wettelijk voorziene tegenindicaties, o.m. de persoonlijkheid. In sommige gevallen wordt het daarbij wenselijk geacht dat een begeleiding reeds tijdens de detentie wordt opgestart teneinde het recidiverisico en het tegengewicht dat de reclassering kan bieden, beter te kunnen inschatten.

Casus BRUS/V.I./AFW/4 - motivering van de beslissing:

"Het feit dat hij akkoord gaat om een specifieke medico-psychosociale begeleiding te volgen, die tegemoet kan komen aan de hierboven genoemde tegenindicaties [alcoholproblemen, partnerproblemen in het verleden, persoonlijkheid] is een belangrijk gegeven: aandacht voor de relatieproblematiek met oog voor de seksualiteit en waarbij de partner wordt betrokken; voor de persoonlijkheidsproblemen; voor zijn verslavingsproblematiek.

De commissie is evenwel van mening dat deze begeleiding nu reeds effectief moet worden opgestart om haar toe te laten te evalueren of zij een voldoende antwoord biedt voor wat deze tegenindicaties betreft."

Aspecten die - impliciet of expliciet - regelmatig in verband worden gebracht met mogelijke recidive maar (alleszins binnen het staal geobserveerde zittingen) geen decisief criterium vormen - in de zin van een *afwijzende* beslissing -, werden ook hoger reeds aangehaald. Het gaat hierbij o.m. om volgende elementen:

- *woonst*: de buurt waar men gaat wonen (drugsmilieu);
- *sociale omkadering*: de relatie tussen de feiten en specifieke kenmerken van het opvangmilieu (seksuele delinquenten die gaan inwonen in een gezin met minderjarige kinderen), twijfels in verband met de mogelijkheid van sociale controle door het opvangmilieu, en de criminele betrokkenheid/detentie van naaste familieleden;
- *professionele reclassering*: de relatie tussen de gepleegde feiten en de eventuele tewerkstellingssector (cfr. opgelegde beroepsverboden; o.m. in dossiers waar het gaat om drughandel, autozwendel, oplichting/valsheid in geschrifte);
- *inkomen*: het verlies van (illegale) inkomsten en het afstand moeten doen van de vroegere "riante levensstijl" indien men zich wil engageren tot een normconform bestaan (d.i. onder meer relevant in zaken van handel van verdovende middelen).

Vaak wordt trouwens getracht het recidiverisico te beperken via de formulering van bijzondere V.I.-voorwaarden (bijv. beroepsverbod, verplichting tot het verlenen van inzage in de financiële toestand, ...), en worden naar de maatschappelijke begeleiding of de externe begeleiding toe specifieke aandachtspunten gecommuniceerd (bijv. werken aan de relatie met bepaalde gezinsleden, de verwerking van de feiten, ...).

3.3.4.2 Delictgegevens - Houding ten opzichte van de feiten

Een belangrijk verschil tussen de V.I.-commissies op het vlak van de tijdens de zitting ter sprake thematieken is ongetwijfeld ook de zeer sterke focus van de V.I.-Brussel op de gepleegde feiten. Naast een aantal algemene opmerkingen en verwijzingen naar de detentietoestand (aantal veroordelingen in uitvoering, opgelegde straf, strafbegin en -einde, reeds ondergane strafduur, V.I.-toelaatbaarheidsdatum, ...) bij aanvang van de zitting, wordt de gedetineerde bij de commissie Brussel telkens ook - vaak zeer diepgaand - bevraagd naar de feiten waarvoor hij werd veroordeeld. De vraagstelling concentreert zich hierbij vooral op vragen naar de omstandigheden waaronder het delict werd gepleegd (oorzaken, motieven,

beschikbaarheid van mogelijke alternatieve oplossingen), de houding ten aanzien van de feiten (erkenning, rationalisering, ontkenning, minimalisering), de verwerking van de feiten, en de mate waarin men de feiten bespreekbaar wenst te stellen. Een bijzonder illustratief voorbeeld voor de *verschillende dimensies* die met betrekking tot de feiten aan bod kunnen komen, is onderstaande casus. Uit deze casus blijkt overigens ook dat de bevraging naar de feiten in eerste instantie gekaderd dient te worden binnen een strategie om vanuit het verleden het risico op recidive te kunnen evalueren.

Casus BRUS/V.I./AFW/2:

[...]
VZ: [...] op een bepaald moment is er een andere versie naar voor gebracht.
G: Ik blijf bij mijn mening, van na de veroordeling.
VZ: In het dossier zijn er bepaalde personen die eerder geneigd zijn de eerste versie te geloven. Uw versie is afschuiven.
G: Ik blijf verantwoordelijk.
VZ: Uw straf bedraagt meer dan 10 jaar, dat betekent dat we met unanimité moeten beslissen. Het is de enige straf die U ooit hebt opgelopen. U hebt een blanco strafregister. Er is sprake van een opportunistische verkrachting, van een instabiele persoonlijkheidsstructuur, een psychopathische levenswijze.
G: Ik ontken de trekken niet. Maar het is toch niet zo extreem. De directeur kan dat bevestigen. Ik kan mij toch wel inleven in anderen.
VZ: Ik lees in uw dossier dat U niet over de feiten wil spreken, maar daar gaat het toch om. Het is onbegrijpelijk wat er gebeurd is.
G: Ja, het is onbegrijpelijk. Ik heb lange tijd gezocht, maar ik heb toch ook niet een goede begeleiding gekregen. Daarom heb ik geprobeerd dat achterwege te stellen. Werken aan de toekomst is zeker zo belangrijk.
VZ: (Is er) een andere vorm van begeleiding nu?
G: Er was hier een sociaal assistente met wie ik absoluut niet kon praten. Daarna is er een nieuwe assistente gekomen.
VZ: Maar daar (spreek je) ook niet over de feiten.
G: Nee.
[...]
VZ: Heb je stappen gezet naar externe diensten?
G: Nee.
PS: Er zijn contacten geweest in [gemeente] met twee diensten.
[...]
VZ: Er is nogal wat oppositie tegen behandeling. De nieuwe wet zegt dat er een gespecialiseerd advies moet zijn, maar er moet volgens de wet ook een gespecialiseerde begeleiding zijn.
G: Ik aanvaard dat ook. Natuurlijk is er weerstand - ik zal dat niet ontkennen -, maar nu is dit een plicht. Ik aanvaard dit ook.
VZ: Ja, maar er wordt daar niet over het weer geklapt. Er moet een engagement zijn. Indien U dit enkel aanvaardt omdat de wet het oplegt, heeft het weinig zin.
G: Ik weet dat er medewerking nodig is.
[...]
VZ: [...] Met de speciale begeleiding, wat ben je hiermee van zinnen?
G: Ik zal die aanvaarden en zoveel mogelijk medewerking verlenen.
[...]
SI: Je zus is vijf jaar ouder. Waarom liepen de contacten niet zo goed voor de feiten?
G: Er waren strubbelingen.
SI: Waarover?
G: Over alledaagse dingen. Mijn zus is dan getrouwd en nadien is er geen discussie meer geweest.
SI: Kort voor de feiten had je een vriendin. Hoelang is die relatie beëindigd?
G: Twee-drie maanden voor de feiten.
SI: Hoelang heeft die relatie geduurd?
G: Zes maanden.
SI: Wie heeft die relatie beëindigd?
G: Zij.
SI: Had je een seksuele relatie met haar?
G: Nee.
SI: Had je voor de eerste keer seks bij de feiten?
G: Nee.
SI: Hoe verklaart U nu de feiten?
G: Die zijn onverklaarbaar.
SI: Dat kan niet, want dan (hebben we) geen garantie.
G: Ik kan dat echt niet verklaren, (...).
SI: Hoe leef je met zoiets. Er moet toch een verklaring zijn zodat die zaak voor U leefbaar wordt.
G: Ik heb dat verdrongen.

SI: Bij een V.I.-voorstel bekijken we wat daar gebeurd is en hoe we dat kunnen inschatten.
 G: Ik weet het niet.
 SI: Invloed van alcohol was er niet.
 G: Nee.
 SI: En ook geen medicijnen.
 G: Nee.
 SI: Wat zou U inbouwen als veiligheidssysteem?
 G: Belangrijk is dat ik mensen rondom mij heb die ik echt kan vertrouwen. Dat had ik vroeger niet.
 SI: Had U uw vriendin gezegd dat U een seksuele relatie wilde?
 G: Ja, we hebben daar een paar keer over gesproken.
 SI: Waarom heeft ze het uitgemaakt?
 G: Ik zette haar niet meer op de eerste plaats. Zij wou dat (...).
 SU: We blijven bij hetzelfde probleem. Enerzijds is er weerstand tegen een begeleiding, maar anderzijds stelt U dat anderen die U vertrouwen U kunnen tegenhouden. Een ontsparing is zo snel gebeurd dat je geen tijd gaat hebben om die personen aan te spreken.
 G: Ik heb sinds het begin van mijn detentie altijd een vorm van weerstand gehad.
 SU: Heb je je ooit verzet tegen de weerstand? Zijn er bij de feiten ooit momenten geweest om te stoppen?
 G: Gedurende de feiten heb ik niet beseft wat ik allemaal aan het doen was. Ik heb dat nooit niet beseft gehad.
 [...]

Het *niet-besprekbaar willen stellen van de feiten* binnen het kader van een begeleiding vormt, onder bepaalde condities (nl. daar waar er ook sprake is van een persoonlijkheidsproblematiek), een belangrijk aspect dat medebepalend is voor een afwijzing van V.I. Naar aanleiding van de behandeling van bovenstaande casus, motiveerde de commissie (Brussel) haar beslissing immers als volgt:

Casus BRUS/V.I./AFW/2 - motivering van de beslissing:

"Het bovenstaande [resultaten van het persoonlijkheidsonderzoek] brengt ons dit bij het recidivegevaar. Herhaaldelijk wordt onderstreept dat hij veel weerstand betoont t.o.v. een therapeutische benadering, hierin gesteund door zijn ouders. Hij wenst niet over de feiten te spreken: dit is iets van het verleden en nu telt de toekomst. Waar dit voor veroordeelden die niet echt sociaal gevaarlijk zijn, nog tot op zekere hoogte aanvaardbaar is, moet [X] inzien dat dit voor hem in het geheel niet kan gelden."

In andere dossiers (casussen BRUS/V.I./V.I.15 en BRUS/V.I./V.I./16) wordt soms ook gerefereerd aan moeilijkheden in verband met het besprekbaar stellen van de feiten, maar leidt dit niet tot een afwijzende beslissing. Het belangrijkste differentiërende element hierbij lijkt de persoonlijkheid van de veroordeelde te zijn, m.n. is er in de casussen waarbij toch een positieve beslissing wordt genomen volgens de commissie geen sprake van een duidelijke persoonlijkheidsproblematiek vanuit psychopathologisch of psychiatrisch oogpunt (maar van een 'normale' persoonlijkheid). Enige vorm van (externe) begeleiding wordt nochtans wel vereist (zoals ook blijkt uit de bij de beslissing van de commissie opgelegde V.I.-voorwaarden).

Casus BRUS/V.I./V.I./16:

SI: (Je hebt) niet de behoefte om over de feiten te praten?
 G: Ik spreek niet graag over de feiten.
 SI: Nee, maar over Uzelf ertoe gebracht te hebben (...)?
 G: Nee.
 SU: Lig je er nog wakker van?
 G: Nee.
 VZ: Gepeild wordt naar het afwegen van het sop en de kool. Je zal er toch mee moeten leven. Indien we dit als voorwaarde opleggen, moet er ook een engagement zijn.
 G: Ja.
 [...]
 MA: Hij praat moeilijk over de feiten. Ook wat ons betreft, blijft er onduidelijkheid. Hij heeft wel besef van zijn rol en zijn meegaan daarin. (Geen gespecialiseerde begeleiding, begeleiding door de justitieassistent volstaat.) [...]
 SU: Ook niet als inzichtgevende therapie?
 MA: Betrokkene ervaarde dit niet als zinvol, noodzakelijk.

[...]

- SU: Mijn beweegreden is vooral vanuit ethische hoek, de slachtoffer-aandacht. Kun je het je permitteren van te zeggen dat dat het verleden is.
- G: Ik wil daaraan meewerken indien dit wordt voorgesteld.
- DIR: Er zijn hier ook gelegenheden geweest om erover te spreken.
- OM: Dat is toch iets anders: het leven binnen tegenover buiten de gevangenis.
- DIR: De ervaring wijst uit dat (er) in het begin meer praktische zaken (geregeld worden en dat er) nadien meer diepgang (is).
- MA: De justitieassistent moet hier op inspelen.

Zeer opmerkelijk is verder ook de vaststelling dat op het vlak van de *houding* van de veroordeelde *ten aanzien van de feiten* bij de V.I.-commissie Brussel vrij regelmatig wordt verwezen naar de ontkenning van de (bepaalde) feiten, de minimalisering van het eigen aandeel (afschuiven van een deel van de verantwoordelijkheid naar het slachtoffer of naar medeplichtigen toe), of het zoeken naar rationalisering voor de feiten (bijv. het toeschrijven van de feiten aan alcoholmisbruik, daar waar nochtans ook aanwijzingen zijn voor een andersoortige problematiek). De reden waarom dergelijke aspecten bij de andere V.I.-commissies slechts zeer uitzonderlijk ter sprake komen, is niet meteen duidelijk, maar kan mogelijkerwijze gelegen zijn in de aard van de door de commissies behandelde dossiers, de organisatie van de zitting (in Brussel worden alle elementen van het dossier systematisch overlopen), of een verschil in aandacht voor deze problematiek *tout court*. Afgaande op de afwijzende beslissingen bij de V.I.-commissie Brussel kan trouwens ook worden gesteld dat de houding ten aanzien van de feiten - meer in het bijzonder een ontkenning van de (bepaalde) feiten en het afschuiven van een deel van de verantwoordelijkheid naar het slachtoffer toe ("culpabilisering") - een belangrijk criterium vormt bij de beoordeling van een V.I.-voorstel: in drie van de vier beslissingen tot weigering van een V.I. (bij de V.I.-commissie Brussel) werd hieraan gerefereerd.

Casus BRUS/V.I./AFW/4:

- VZ: De adviezen van de minister en het parket (stellen dat een V.I.) voorbarig is. U bent veroordeeld tot [X] jaar wegens roofmoord. De commissie zal met unanimité moeten beslissen. De feiten betreffen doding van een invalide vrouw omwille van geld, (en onder invloed van) drank. Drank is de rode draad door uw leven. U hebt gepoogd het slachtoffer te verkrachten.
- G: Ja. Ik kan mij er weinig van herinneren. (Ik had) alcohol (genomen) in combinatie met medicatie.
- VZ: Ja, maar aanvankelijk (hebt U) toch de feiten bekend.
- G: Ja, ik herinnerde mij wel bepaalde zaken, maar niet alles. Ik ben ondervraagd in een toestand van roes. (Er werden) bewijsstukken voorgelegd, maar nadien bleek het niet correct te zijn.
- VZ: In de uiteenzetting van de feiten en het vonnis: (*Leest voor uit het dossier*) (is er sprake van) 'verkrachting' zoals blijkt uit de eigen bekentenis. Het is eigenaardig dat U die feiten hebt toegegeven, maar dat U het zich achteraf niet meer herinnert.
- G: Ik begrijp het nog altijd niet. Ik zie nog altijd die bewijsstukken liggen. (...) Ze hebben me bepaalde dingen ook ingelepeld, (in de trant van) 'Zou het niet kunnen zijn dat ..., of zo?
- [...]
- VZ: [...] Men spreekt van brutale seksuele feiten.
- G: Die brutale seksualiteit (dateert van) 17 jaar geleden, (van met mijn) ex-vrouw.
- VZ: Ook in andere relaties (is er een) gebrek aan affectiviteit.
- G: Drinken is de hoofdoorzaak.
- VZ: Dan komen we terug op de poging tot verkrachting. Dat geeft toch wel een andere dimensie. Denkt U daar nog over na?
- G: Ja, ik denk daar dagelijks over na.
- VZ: Aan wat schrijft U dat toe? Aan alcohol? Dat lijkt mij nogal minimaal.
- SI: Niet iedereen die gedronken heeft, toont dergelijk gedrag, agressie naar vrouwen.
- G: (Ik was) bang om die vrouwen te verliezen. Daar kwamen ruzies van. Als je aan het drinken bent, besef je niet goed wat je aan het doen bent.
- VZ: Het gaat toch ook over uw seksualiteit. (Het gaat om) verborgen homoseks. U ontkent seksuele perversiteit. Is dat nog altijd zo?
- G: Waar ligt die grens hé.

VZ: Er zijn twee dingen: er zijn veel mensen die drinken, maar het moet er ook inzitten om eruit te komen. Naar de toekomst toe (stelt zich) ook de vraag of je genoeg de ernst van de zaak beseft.

[...]

SI: Uit het resultaat van het persoonlijkheidsonderzoek (blijkt dat) men niet echt een verklaring voor de agressieve seksualiteit (heeft). Wat is uw reactie daarop? Men spreekt ook over latente homoseksualiteit.

G: Dat klopt niet. Ik zie niet in dat ik homoseksuele neigingen zou hebben.

SI: Heb je je ooit tot mannen aangetrokken gevoeld?

G: Nee.

Daartegenover staat evenwel dat in een aantal andere dossiers waarin er eveneens sprake is van (gedeeltelijk) ontkenningsgedrag of van een minimalisering van de feiten of de eigen rol, wél een positieve beslissing tot V.I. werd genomen (o.a. onderstaande casus BRUS/V.I./V.I./16). Hoewel de verschillende geobserveerde casussen - gezien het eerder beperkte staal observaties - niet volledig vergelijkbaar zijn (variaties in aard en reikwijdte van de 'houding ten aanzien van de feiten', en in delicttype), lijkt nochtans toch dat een aantal andere aspecten, en dan vooral de persoonlijkheid ('negatief' geduide persoonlijkheidstrekken), in belangrijke mate in de uiteindelijke beslissing tussenkomen: waar een negatieve duiding wordt gegeven aan de houding ten aanzien van de feiten, blijkt een negatieve beslissing waarschijnlijker te zijn daar waar er ook een persoonlijkheidsproblematiek aanwezig is (of vermoed wordt op basis van de in het dossier beschikbare informatie). Bij een 'normale' persoonlijkheid (zie onderstaande casus) lijkt de houding ten aanzien van de feiten in principe geen beletsel voor V.I. te vormen (in deze gevallen kon wel geen enkele casus worden geobserveerd waarbij de feiten over de hele lijn werden ontkend - tegenover één casus van zeer vergaande ontkenning bij de afwijzende beslissingen: casus BRUS/V.I./AFW/1).

Casus BRUS/V.I./V.I./16):

SU: Er zijn twee adviezen. Het advies van de minister is gunstig, mits werk en afbetaling van de burgerlijke partijen. Het advies van het parket is negatief.

Er zijn twee onduidelijkheden. De eerste in verband met uw rol in het misdrijf, de tweede is de vraag waarom U hebt meegedaan. Er zijn ook tegenstrijdigheden. Enerzijds was het bijzonder goed voorbereid, en anderzijds verklaar je dat je niet goed wist wat er ging gebeuren.

G: Ik had nooit verwacht dat het een moord ging worden.

SU: (*Geeft uiteenzetting van de feiten*) Als je ervan schrikt, zou je toch eerder proberen de gevolgen te beperken.

G: Ik heb nooit gedacht een moord te plegen.

VZ: Wat was dan de bedoeling?

G: Nooit (...).

SI: Wat dan wel?

G: Laten afschrikken.

[...]

SU: Eerst (...). Volgens de lijkschouwing (...).

De handelingen die U gesteld hebt, konden ook de dood veroorzaken.

G: Niet volgens de autopsie.

SU: Uw ex-vrouw had U daartoe gestimuleerd?

G: Ja.

[...]

G: Ik beseft dat ik dat gedaan heb.

SU: U minimaliseert uw rol. Toch bent U even zwaar veroordeeld. Dus objectief gezien is uw rol even belangrijk.

G: Omdat ik de moord zelf niet gepleegd heb (...).

SU: Is dat een opluchting?

G: In zekere zin wel, maar ik heb hem niet gedood.

[...]

MA: Hij praat moeilijk over de feiten. Ook wat ons betreft, blijft er onduidelijkheid. Hij heeft wel beseft van zijn rol en zijn meegaan daarin.

Dat vooral de persoonlijkheidsproblematiek (of in dit geval onduidelijkheden daaromtrent) een belangrijke differentiërende rol blijkt

te spelen, kan o.m. ook worden afgeleid uit een andere casus waarbij de commissie, o.m. op grond van ontkenningsgedrag en rationalisering - maar vooral ook een vroegere collocatie -, weliswaar niet onmiddellijk tot een afwijzing van de V.I. besliste, maar de behandeling van de zaak uitstelde teneinde op de volgende zitting te kunnen beschikken over een persoonlijkheidsonderzoek van de veroordeelde.

Casus BRUS/V.I./UITST/3:

VZ: (Bij uw) huidige veroordelingen (is er sprake van) verboden wapens. In uw strafregister (...). Uw uitleg is zelfverdediging. Waarom?

G: Omdat hij bij mij ingebroken is en de politie deed niets. Telkens werden (mijn) meubels kort en klein geslagen.

VZ: In welk kader was dat? Onbekenden?

G: Nee, een heel bekende.

VZ: Was er een vete?

G: Nee, (hij) had een relatie met mijn ex. (Hij) heeft (mijn) huwelijk kapot (gemaakt).

VZ: (Er is ook sprake van) drugs. [...]

VZ: In verband met drugs zegt U dat (...).

G: Ik heb dat onder bedreiging gedaan.

[...]

VZ: De laatste feiten ontkent U?

G: Ja, ik heb de feiten niet gepleegd. Maar ik wil mij daar niet meer over uitlaten.

VZ: De vraag is of wij ons daar niet meer over willen uitlaten. U hebt uw dossier toch gelezen (*verwijst naar een arrest*).

G: Ik heb nooit een verklaring afgelegd. Ik werd gearresteerd. De ene rijkswachter stelde de vragen en de andere gaf het antwoord.

VZ: Van de eerste feiten zegt U 'zelfverdediging', van de tweede feiten - bedreiging - wist U niets, en de derde feiten hebt U niet gepleegd. U maakt het wel moeilijk voor ons. Want dan zou U volstrekt onschuldig zijn. We hebben daar ook niet op terug te komen, op de veroordelingen. En de laatste feiten: slagen en verwondingen (in) [stad X].

G: Ik heb een relatie gehad met (een bepaalde) vrouw. De dochter zat aan de drugs. Ik heb haar er vanaf gehaald. Die vrouw stond ineens aan de deur toen ze haar dochter had (...).

VZ: Je bent nog eens voorgesteld geweest. Op [datum], U bent toen geweigerd geweest. (*Somt de redenen op*) Dat is eigenlijk opnieuw (...). Wat is uw reactie daarop? Wat is uw reactie op de argumenten van de minister?

G: Ik sta daar paf van. Er is geen tuchtrapport.

VZ: Daar zegt de minister niets over. Maar een gebrek aan schuldbesef, de ontkenning van de feiten.

G: Over de drugsfeiten heb ik wel schuldbesef. En ik heb vaak andere mensen van de drugs afgehouden.

[...]

VZ: Er is ook sprake van een collocatie in [jaartal].

G: Dat heeft met mijn huwelijk te maken. Ik zou de boel kort en klein geslagen hebben, maar dat is niet waar.

VZ: En hoelang (hebt U daar gezeten)?

G: Zes dagen.

VZ: Bent U door de vrederechter vrijgesteld?

G: Ik weet het niet.

VZ: In het dossier (is sprake van) dealen. Is dat een flagrante fout?

G: Nee.

[...]

SU: We moeten het risico op recidive evalueren. Er is iets wat me verontrust. (*Er staat in het dossier*): 'Durf naam (niet zeggen)'. Wat (gaat U doen indien hij) aan uw deur staat?

G: Dat kan niet, hij zit vast.

SU: (Maar) welke garanties (zijn er)?

G: Ik ga ergens anders wonen.

SU: Hij kan U toch vinden. Van welke streek (is hij)?

G: Dat kan ik niet zeggen.

SU: Over de feiten en de Rijkswacht. U zegt dat ze U wilden pakken. Welke motieven zouden zij hebben?

G: Men had me gezegd dat ze op me jagen.

SU: En zij hadden geen reden? Associëren ze U met andere mensen?

G: Nee, ik was altijd bezig met mijn werk.

[...]

SU: In verband met uw opname. Blijkbaar waren er problemen?

G: Ja, de echtscheiding.

SU: Voor een gedwongen opname moet er toch een verslag van een geneesheer zijn. Wat (...).

G: Ik heb toen slagen gekregen.

SU: In welke volgorde?
 G: De politie heeft mij klemgereden en slaag gegeven.
 SU: En wat was de reden?
 G: Ik was opgewonden. Elke week (was er een) valse aanklacht.
 [...]
 DIR: Er zijn weinig (tot) geen problemen tijdens de detentie. Hij is altijd correct, beleefd. De penitentiare verloven zijn bij mijn weten goed verlopen. Het laatste penitentiair verlof na het negatieve advies van de DIG is hij toch op tijd binnengekomen, ondanks die klap. Hij heeft bijna twee-derde van zijn straf ondergaan. Als personeelscollege (hebben we het) wel moeilijk gehad met het ontkennen, het minimaliseren.
 [...]
 OM: (Hem) langer in de gevangenis (laten) zitten lost niets op wat de ontkenning betreft. Het toekomstplan vond ik weinig concreet toen ik het heb gelezen. Vandaag is wel veel duidelijker. Er zijn penitentiare verloven geweest, hij heeft een vriendin, en hij kan vrijwilligerswerk doen. Ik ben geneigd positief advies te geven mits de voorgestelde voorwaarden.
 A: Gelet op de adviezen hier besproken, zal ik niet veel tijd van uw commissie (opeisen). Er is één knelpunt in het dossier, nl. het 'gebrek aan schuldbesef'. Ik heb betrokkene verdedigd in de zaak van de [overval], (waarbij hij werd) veroordeeld (tot) [X] jaar. Dat is niet zwaar gezien het gerechtelijk verleden en de ernst van de feiten. Indien men zegt 'hij blijft bij zijn ontkenning en er is een gebrek aan schuldbesef', dan is dat ook zo. (Verwijst naar een andere gedetineerde die betrokkene 'erin geluid' zou hebben) (Vertelt over de huiszoeking en stelt dat er twijfel kan bestaan in verband met de schuld/betrokkenheid van de gedetineerde bij de overval) Betrokkene heeft wel degelijk schuldbesef, maar niet voor feiten die hij niet gepleegd heeft.

Een belangrijke probleemstelling in dit verband is ook de vraag hoe de V.I.-commissie dient om te gaan met ontkenningsgedrag. Waar gedetineerden bepaalde feiten over de gehele lijn ontkennen, stelt zich immers het probleem dat de beoordeling van het V.I.-voorstel (deels) zonder voorwerp dreigt te raken. Met name stellen zich dan vragen naar o.m. de invulling van de tegenindicaties en de mate waarin men bepaalde V.I.-voorwaarden wel kan opleggen, zoals o.m. ook Hood and Shute (1995: 27) vaststelden in hun onderzoek naar de toepassing van de V.I.-wetgeving in Engeland en Wales: *"Inmates who protested their innocence had difficulty in satisfying two of the criteria for release: first, that they had made positive efforts to address their offending behaviour and "progress in doing so"; second, that parole would lessen the risk of their reoffending."*³⁰⁹ Onderstaande casussen geven enige verduidelijking bij de wijze waarop deze problematiek zich soms voor de V.I.-commissie stelt, en hoe door de betrokken commissie daarop wordt gereageerd.

Casus BRUS/V.I./V.I./4:

SU: U wordt beschreven als een lid van de [nader gespecificeerde] maffia (die zich bezighoudt met) autozwendel. Uw bedoeling is opnieuw dit soort werk te doen. In [jaartal] was er een voorstel tot V.I. Men wou (...).
 [...]
 VZ: De feiten waarvoor U veroordeeld werd situeren zich ook op het vlak van handel met [land]. (Er is toch) scepticisme.
 [...]
 SU: U hebt goed meegewerkt aan het onderzoek tot op een zeker ogenblik. (Er was een) ontkenning van de feiten. Het risico op recidive is moeilijk indien men de feiten (ontkent).

Casus BRUS/V.I./AFW/1:

VZ: U houdt nog altijd aan uw laatste versie vast?
 G: Ja. Maar ik heb een zeer goede relatie met mijn broer. [...]
 SI: Ik overloop enkele problematische zaken (in uw dossier). Het advies van de minister van justitie is ongunstig, omwille van negatieve elementen, nl. de persoonlijkheid. Dat is onveranderlijk. (Indien er toch) voorwaarden (worden opgelegd), (dan moet er een) zeer intensieve maatschappelijke begeleiding (zijn). U bent hiermee akkoord?

³⁰⁹ Hood, R. en Shute, S., *Paroling With New Criteria. Evaluating the Impact and Effects of Changes in the Parole System: Phase Two*, University of Oxford, Centre for Criminological Research, Occasional Paper No. 16, 1995.

G: Ja.

SI: Met eventueel een doorverwijzing naar een gespecialiseerde begeleiding.

G: Ik laat de keuze aan U. De feiten zijn een familietragedie. Dat heeft niets te maken met de openbare veiligheid.

SI: Het kan ook te maken hebben met de wijze waarop U conflicten oplost.

G: Ik heb een blanco strafregister. Er waren zeer speciale familiale omstandigheden. (*Schetst de context waarbinnen de feiten zijn gebeurd*) Mijn vader (was) in [buitenland] met een andere vrouw, (met wie hij) kinderen (heeft).

SI: Welk financieel aandeel had U in de feiten?

G: Geen enkel. Mijn moeder wilde zich wreken tegenover mijn vader en mijn broer. Mijn vader is gehuwd met een (andere) vrouw. Indien hij sterft, erft zij een hoog pensioen. Mijn broer heeft nu (het) huis van mijn moeder sinds dit jaar. Welk voordeel zou ik hebben? Ik ben de enige die nog aan mijn moeder (denkt).

[...]

SI: Een specifieke medico-psycho-sociale begeleiding naar de wijze van conflictoplossing. (Zie je dat zitten?)

G: Ja, waarom niet?

[...]

VZ: Ik heb nog een aantal vragen. Blijkbaar weten we niet goed wat er allemaal gebeurd is. Er is de versie van het dossier, en jij gaf een andere versie. Maar nu zeg je dat het anderen waren die voordeel haalden. Maar indien je je ouder vermoordt, erf je niet. Maar nu komt het toch naar U, via uw vader.

G: Nee, want de jongere vrouw van mijn vader heeft het vruchtgebruik. Zij gaat mij begraven, niet omgekeerd. Er zijn er maar twee die voordeel haalden, mijn vader en mijn broer.

SU: Als U beweert onschuldig te zijn, waarom zou U de begeleiding dan toch aanvaarden?

G: Ik ben helemaal niet onschuldig. (Ik heb) twee lijken begraven. Maar ik heb niet de twee vrouwen vermoord. De waarheid is dat ik die vrouwen niet vermoord heb, want ik was niet aanwezig. Ik aanvaard de begeleiding om(wille) van (jullie).

VZ: U moet toch begrijpen dat - misschien is een herziening mogelijk - wij gebonden zijn door uw veroordeling. Het is toch niet niets: er is een hamer gebruikt, er zijn lijken begraven. U was een avonturier. Dat is niet alledaags, [...]. Dat verontrust ons. Ik zou meer gerust zijn indien U zich zou engageren. Begrijp je dat?

G: Ja.

VZ: Wil je hier iets op zeggen?

G: Het is mijn schuld niet.

VZ: Ik begrijp de familieomstandigheden, maar het is niet alledaags dat er naar wapens wordt gegrepen.

G: Mijn broer wist zeer goed hoe ik zou reageren. Ik heb bekend om de kinderen van mijn broer te redden. Anders (was ik) zelf vermoord geweest.

[...]

OM: Ik heb het heel moeilijk met deze zaak. Het is moeilijk uit te maken wat er nu precies gebeurd is. Hij zegt dat hij er geen voordeel uit gehaald heeft. Maar toch wel. Zijn vader erft alles, geeft hem geld voor de burgerlijke partijen, en hij mag inwonen. Wat moeten we verwachten indien er zich in zijn nieuwe woonsituatie opnieuw dergelijke (omstandigheden voordoen)? Ik ben er niet tegen dat hij mag gaan, maar dan wel onder zeer strikte voorwaarden. Zijn verhalen doen me sterk denken aan fantasie; ik dacht aan internering. En de relatie met zijn broer vind ik heel (eigenaardig). Ik ben akkoord met een V.I. mits voorwaarden die zeer strikt worden nageleefd, en een verbod op het bezit van wapens.

A: [...] Het is iemand die zeer consequent is, ook op de avond van de feiten. Betrokkene zegt ook niet dat hij niet in de fout is gegaan, dat hij hier onterecht zou zitten. Betrokkene heeft een inkomen, de burgerlijke partijen betaald, een deel van de gerechtskosten betaald, hij gedraagt zich perfect, en zijn familiesituatie is opgelost. Hij heeft zich mentaal en materieel voorbereid om terug buiten te gaan. Hij heeft contact met de mensen op wie hij eventueel wraak zou kunnen nemen. Hij heeft geen enkel financieel voordeel gehaald uit de feiten. Alles is klaar om hem die kans te geven.

De verschillende dimensies die bij de V.I.-commissie Brussel met betrekking tot de gepleegde feiten ter sprake worden gebracht, worden bij de andere V.I.-commissies doorgaans veel minder scherp belicht (naar frequentie toe gebeurt dit eerder uitzonderlijk, en in inhoudelijk opzicht alleszins veel minder diepgaand). Veelal beperkt men zich eerder tot een zeer korte verwijzing of bevraging naar de *oorzaken of motieven voor de gepleegde feiten* (bijv. financiële nood, drugsverslaving, ...).

Waar een bevraging naar de feiten bij deze commissies eerder uitzonderlijk en slechts vrij oppervlakkig ter sprake wordt gebracht, werd bij de V.I.-commissie Gent in een aantal specifieke dossiers nochtans wel een meer

diepgaande bevraging naar de beweegredenen voor de feiten geobserveerd. Dit was o.m. het geval in een aantal dossiers waar er sprake was van seksuele delinquentie: daarbij werden door de commissie voor de zitting ook 'derden' opgeroepen teneinde het risico op recidive beter te kunnen evalueren.

Casus GENT/V.I.-N/V.I./4:

- VZ: Dit is een zeer delicaat dossier. Ik zal best de vragen laten stellen door de specialisten (= assessoren). Ik heb zelf slechts één vraag. De criminogenese leek mij de versie van betrokkene te hernemen. Kan er geen andere verklaring zijn?
- PS: Ik heb dit dossier niet als een zedendossier bekeken. Er is één feit van zedelijke aard, tussen een reeks oplichtingen. Er is altijd meer belang gehecht aan de oplichtingen dan aan het zedenfeit. Er werd meer gewicht toegekend aan de oplichtingen. [...]
- Wat de andere verbanden betreft, dat is uw vraag eigenlijk, kan ik zeggen dat betrokkene een relatief harde opvoeding kreeg van zijn ouders. Er is eigenlijk sprake van verwaarlozing, (die) geïnterioriseerd (is). (Dat heeft een) basiswantrouwen naar volwassen mensen toe (als gevolg gehad). Dit heeft geleid tot defecten in het ego. Hij (probeert) meer controlerend (te) werken door te liegen.
- VZ: Vaak zijn zedendelinquenten zelf het slachtoffer geweest.
- PS: De relatie met kinderen is dan vaak minder bedreigend dan die met volwassenen.
- VZ: (naar gedetineerde toe) U hebt dat de vorige keer aangehaald. U bent ooit misbruikt geweest.
- PS: Betrokkene vindt daar geen oorzaak in. Vandaar wordt dat ook niet aangehaald in het rapport.
- VZ: Er deden geruchten de ronde dat betrokkene werd (aan)gezien als een pedofiel. U als objectieve waarnemer, (wat denkt U daarvan?)
- PS: Er waren enkel geruchten. Er is geen enkel proces-verbaal, geen enkele klacht. Er zijn (daarover) geen concrete elementen beschikbaar.
- G: Dat kon gebruikt worden om mij buiten te zetten. (Betrokkene insinueert hier dat die verdachtmakingen in feite doelbewust werden opgezet)
- VZ: Dat is wel belangrijk om de zaak te kunnen situeren. Het kan zijn dat dit als alibi wordt aangevoerd.
- PS: Het [het zoeken van andere oorzaken] blijft even hypothetisch als het verhaal van betrokkene.
- VZ: Kunnen de feiten uit het verleden de oplichtingen eventueel verklaren?
- PS: Door het pedagogisch klimaat en het onvoorspelbaar gedrag van de ouders, zijn er defecten (opgetreden). Dat leidt tot gedrag dat gekenmerkt wordt door het controleren van de situatie, o.m. door te liegen, (...). Psychologie is geen wiskunde, hé.
- VZ: Maar wij moeten voorwaarden formuleren.
- PS: (Doet een suggestie) De begeleiding bij [centrum] moet zeker verdergezet worden, (samen) met het meer bespreekbaar stellen van problemen, volwassen relaties. Betrokkene is (hiertoe) bereid en gemotiveerd. Indien hij de begeleiding verder kan zetten, denk ik dat de kans op recidive gering is.
- SU: En de ontvoering, wat is uw mening daarover? Was dat volgens U zonder seksuele bedoelingen?
- PS: Er zijn zeker geen feiten gepleegd.
- OM (pl.): Is dat normaal? Hoezo zijn er geen feiten gepleegd?
- PS: Er was een zekere vriendschap ontstaan. Zij zijn ook eens gaan vissen. Betrokkene is altijd actief geweest in jeugdkampen. Hij had toestemming gekregen van de vader om een trektocht te doen. De moeder wist dat niet. Betrokkene is wel vertrokken met een voorwendsel. De reden is mij niet geheel duidelijk.
- SU: Ik blijf het vreemd vinden. Waarom een vals voorwendsel gebruiken als je de toestemming hebt?
- G: Ik bleef bij die familie wonen. Ik had in hotels verbleven zonder te betalen. (...)
- SU: (naar psycholoog toe) Voor U (zijn er) geen echt seksuele feiten?
- PS: Nee.
- OM (pl.): Wat is nu concreet de oplossing?
- PS: Het risico op recidive is zeer gering. Hij is ook al 20 keer in verlof geweest.

Een sterkere aandacht voor de achterliggende motieven werd bij de V.I.-commissie Gent ook vastgesteld bij een aantal dossiers waar de feiten betrekking hadden op drughandel (invoer). Vooral de vraag naar de wijze waarop men in contact is gekomen met het criminele milieu staat daarbij centraal (zie onderstaande casus) - een gelijkaardige vraagstelling kan ook bij de commissie Brussel worden waargenomen (in zaken van drughandel en aanschaf/uitgifte van valse bankbiljetten). De medewerking aan het gerechtelijk onderzoek wordt in dergelijke dossiers soms ook als recidivebelemmerende factor beschouwd.

Casus GENT/V.I./V.I./9:

- VZ: Het is niet onze gewoonte om terug te komen op de feiten. Maar hier zou ik U toch willen vragen waarom U de feiten gepleegd hebt.
- G: Ik moest nieuwe meubels kopen. Daarom moest ik werken. Ik werkte bij [bedrijf], en daarna in de [tewerkstellingssector]. Toen ging het op het gebied van de gezondheid achteruit. En dan krijg je een aanbod, en je praat er eens over. Eigenlijk ben ik gebruikt geworden.
- VZ: Ja maar het was geen kleine trafiek hé!? Ik zou niet weten bij wie ik moet aankloppen.
- G: De recherche wou dat ook weten. Een zogenaamde "vriendin" wou mij helpen. Ik knapte af want ik heb nooit iets met harddrugs te maken gehad. Nadien heb ik een telefoontje gekregen om iemand van [nader gespecificeerde luchthaven] af te halen. De eerste maal heb ik [bedrag] gekregen, de tweede keer [vier keer zoveel als het eerste bedrag]. Toen besepte ik dat er iets niet in de haak zat. De derde keer was ik vrijwel zeker omdat men mij een paspoort toestuurde. Ik zei toen dat ik het niet wilde. Daarna ben ik op mijn werk opgebeld geweest om iemand af te halen. Ik werd onder druk gezet.
- VZ: Op welke manier werd je onder druk gezet?
- G: Nee, ze zeiden "Het moet, het moet". Je ontwikkelt een soort van schrik. Ik vroeg mij af wat er met mij zou gebeuren indien ik het niet zou doen.
- VZ: Tijdens het onderzoek heb je gegevens vrijgegeven. Zijn er andere aanhoudingen gebeurd?
- G: We zijn met vier opgepakt. Mijn taak was de koerier naar België te brengen.
- VZ: Ik stel je die vraag (om de volgende reden). Indien U niet meegewerkt zou hebben aan het onderzoek, zou U opnieuw gecontacteerd kunnen worden. Nu bent U niet meer vatbaar om opnieuw toe te geven.
- G: Je hebt er niets mee te winnen. Dat is het voordeel van de gevangenisstraf, dat je beseft "dat nooit meer". Ik heb de problemen gezien van mijn vrouw, de kinderen, mijn ex-vrouw, mijn ouders. (Mijn moeder is er erg op achteruit gegaan).

Casus BRUS/V.I./V.I./13:

- SI: Ik begrijp niet goed hoe U in contact gekomen bent met de mensen die die feiten mogelijk hebben gemaakt.
- G: Via mijn zelfstandige activiteit en (mijn) vroegere gevangenschap.
- [...]
- VZ: U bent geboren in '57. In '81 hebt U uw eerste veroordeling opgelopen. U was toen nog relatief jong. U bent eigenlijk vrij snel in dat leven gekomen hé. Uw uitleg is niet echt overtuigend.
- G: Ik ben een zaak begonnen. Dan was er de echtscheiding. En mijn zaak (...).
- VZ: Wanneer was de scheiding?
- G: We zijn begin jaren '80 uit elkaar gegaan.
- VZ: (U hebt) toch regelmatig veroordelingen (opgelopen). Eigenlijk is het nooit opgehouden.
- G: Er is toch een periode dat er niets gebeurd is. De problemen zijn opnieuw begonnen door het faillissement.
- SI: Wat is er dan juist misgelopen?
- G: Na (de) bouwopdracht ging de geldkraan dicht.

Naar aard van de delicten toe blijkt dat een beslissing tot afwijzing van de V.I. bij de V.I.-commissie Brussel enkel voorkomt bij zuivere geweldsdelicten (doodslag, moord, slagen en verwondingen) of seksuele delicten (verkrachting). Bij de commissie Gent gaat het meestal om vermogensdelicten met geweld (diefstal met geweld) - soms in combinatie met slagen en verwondingen -, en in telkens één dossier om een seksueel delict (verkrachting), diefstal met braak of oplichting/valsheid in geschrifte. Deze laatste categorie kwam ook bij de commissie Antwerpen voor in één dossier (waar de V.I. werd geweigerd); in het andere geval ging het om zware diefstal. Globaal genomen kan gesteld worden dat beslissingen tot weigering van een V.I. hoofdzakelijk betrekking hebben op persoonsgerichte delicten. Hoewel de V.I.-commissies weliswaar ook in dossiers van geweldscriminaliteit vaak positieve beslissingen nemen, blijkt dat de aard of ernst van het delict soms wel tot een grotere voorzichtigheid leiden bij de beoordeling van de tegenindicaties. Zo kan (o.m. bij de V.I.-commissie Gent) soms expliciet een grotere aandacht worden geobserveerd met betrekking tot bepaalde delicttypes (seksuele delinquenten), m.n. bij

verwijzing naar het "delicate" karakter van het dossier (casussen GENT/V.I.-N/V.I./4 en GENT/V.I.-N/V.I./5). Elders (bij de V.I.-commissie Brussel) werd (ook) in een motivering van een afwijzende beslissing expliciet verwezen naar de ernst van de gepleegde feiten.

Casus BRUS/V.I./AFW/2:

"[X] werd door [rechtsprekende instantie] veroordeeld wegens uitzonderlijk ernstige feiten: [korte beschrijving]. Het is mede in het licht hiervan dat de verschillende mogelijke tegenindicaties zorgvuldig dienen onderzocht te worden."

Wanneer in dergelijke dossiers beslist wordt tot afwijzing van de V.I., wordt de beslissing gemotiveerd op grond van andere criteria, vnl. gaat het daarbij om de persoonlijkheid van de veroordeelde. Ook aan andere delicten dan gewelds- of seksuele delicten wordt soms trouwens een reëel recidiverisico toegeschreven, nl. "SI: *In dit soort delicten [aanschaf en uitgifte valse bankbiljetten] is de kans op recidive hoog.*" (casus BRUS/V.I./V.I./13).

Niettegenstaande de ernst van het delict op zich geen verklarende factor lijkt te zijn voor de uiteindelijke beslissing, wordt dit element - zoals kan worden afgelezen uit de observatiegegevens - wel regelmatig als argument gehanteerd tegen een V.I. of voor een V.I. op een uitgestelde datum in het advies door de minister van de Justitie of in dat van de parketten die de vervolging hebben uitgeoefend. Soms bedient ook het O.M. bij de V.I.-commissie Brussel zich trouwens van dit element om ter zitting een negatief advies inzake V.I. te geven.

Andere elementen met betrekking tot de gepleegde feiten die in verband worden gebracht met mogelijke recidive, zijn o.m. veroordelingen wegens wapendracht en -bezit, en het plegen van de feiten met *medeplichtigen*. Deze factoren lijken evenwel geen rol van doorslaggevende betekenis te spelen voor wat de uiteindelijke V.I.-beslissing (toekenning/weigering) betreft, doch veeleer belang te hebben voor de formulering van V.I.-voorwaarden.

Een verbod op contact met medeplichtigen (of ex-gedetineerden) wordt regelmatig (in 40-50% van de dossiers) opgelegd door de V.I.-commissies Brussel en Gent, maar nooit door de V.I.-commissie Antwerpen.

Casus GENT/V.I./V.I./3:

SI: Laatste vraag. In verband met uw hoofdgevangenisstraf. Bent U beïnvloed door andere personen? Hebt U daar nog contact mee?
G: Het gaat om familie. Een familielid (neef) vroeg mij om mee te gaan naar iemand.
SI: Hebt U nu nog contact met deze personen? Zelfs niet met uw neef?
G: Nee, mijn neef is getransfereerd naar [gevangenis X].
SI: Maar indien U de gevangenis verlaat en die andere personen ook. Gaat U dan geen contact hebben?
G: Ik ga naar mijn familie.
SI: En indien hij U thuis komt opzoeken?
G: Hij gaat mij niet komen opzoeken. Ik neem geen contact meer met hem.
VZ: Dit is belangrijk want één van de voorwaarden kan zijn van geen contact meer te hebben met medeveroordeelden. De commissie zal dit strikt opvolgen. Er zal opvolging zijn. De justitieassistent zal U komen opzoeken en rapporten opmaken.
G: Ik ben daar mee akkoord. Ik vraag U om mij een kans te geven.
[...]
VZ (naar de gedetineerde): [...] U mag wel contact hebben met mensen die een blanco strafregister hebben. En de commissie zal U ook strikt opvolgen hé.

In welke mate dossiers met verschillende medeveroordeelden door de commissies ook op gelijke wijze beoordeeld dienen te worden, is niet geheel

uitgeklard. In een concrete casus van de V.I.-commissie Brussel gaf dit aspect aanleiding tot een boeiende discussie:

Casus BRUS/V.I./V.I./15:

SI: Er zijn enkele elementen waarbij ik vragen heb. Het advies van de minister van Justitie is ongunstig omwille van de ernst van de feiten en de persoonlijkheid. (Uw dossier wordt) vergeleken met een ander dossier, (uw) medeplichtige. [...]

[...]

VZ: Wat vindt U van uw straf? En in verband met de straf van de medeplichtige?

G: Ik vind het goed dat we elk twintig jaar hebben gekregen. (We hebben) wel geluk gehad met twintig jaar, (er was) levenslang geëist.

[...]

DIR: In het expertadvies is er een pleidooi om de dossiers (te koppelen). (Maar dat) doet niet terzake. (Elk dossier heeft zijn) eigen ontwikkeling. Het dossier van de medeplichtige zal ook voor een andere commissie (behandeld worden).

PS: Het is terecht dat er veel vragen zijn. Het hangt af van hoe men naar de feiten kijkt. Wij konden geen voorstel doen indien we (het) niet juist wisten. Onze conclusie was: zeggen dat hij gewoon heeft meegedaan, is wellicht te makkelijk. Maar de herhaalde relatiepatronen geven meer verklaring dan de persoonlijkheid. Indien hij zegt dat hij (werd) beïnvloed, dan onderschat hij (...). Maar uit het dossier van [de mededader] blijkt dat veel mannen problemen hebben om nee tegen haar te zeggen. (Ik vind) niet (dat) de andere zaak hierbij betrokken moet worden, want ze moeten los van elkaar gezien worden. (Het geeft) aan de mededader (anders) het gevoel dat ze wel samenhangen.

[...]

OM: We moeten wel bekijken wat er met de mededader gebeurt. De feiten zijn door deze twee mensen gepleegd. De rechter heeft ook dezelfde straf opgelegd.

Een verbod op wapenbezit en -dracht wordt vooral geobserveerd bij de commissie Brussel, in mindere mate bij de commissie Antwerpen, maar in geen enkel dossier bij de commissie Gent. Slechts in één casus voor de commissie Brussel (beslissing tot uitstel) werd vastgesteld dat het wapenbezit - in combinatie met andere 'negatief' geduide criteria (veroordelingen wegens drughandel, medeplichtigheid vader, intrekking vroegere V.I.'s) - meespeelde op het vlak van de besluitvorming, m.n. werd een diepe verwevenheid in het drugmilieu vermoed. Vooral de uitleg die door de veroordeelde aan het wapenbezit werd gegeven, lijkt nogal uniek te zijn in vergelijking met de (doorgaans minimaliserende) uitleg die andere gedetineerden hieraan blijken te geven wanneer zij daarnaar worden bevraagd.

Casus BRUS/V.I./UITST/2:

VZ: Je bent vroeger nog veroordeeld geweest, voor wapens en dergelijke.

G: Ik ben niet iemand die graag schiet.

VZ: Maar toch (ben je) in het bezit gevonden van een Colt.

G: Ja, drie keer. Ik zeg niet dat ik dat wapen moet hebben, maar dat is een traditie.

VZ: Uit traditie is de commissie daar tegen. Indien je een V.I. zou krijgen, zal er een verbod op wapenbezit zijn.

[...]

A: [...] Wat het wapenbezit betreft, dat is vergelijkbaar met Amerika. Daar wordt veel van overgenomen. (Hij ging om) in de Turkse onderwereld. Vandaar het wapenbezit. [...]

3.3.4.3 Historische gegevens

Bij de bevraging door de V.I.-commissies wordt vrij regelmatig verwezen naar het gerechtelijk verleden en antecedenten op het vlak van de hulpverlening. Het meest systematisch en diepgaand wordt het gerechtelijk verleden ter sprake gebracht bij de V.I.-commissie Brussel. Het gaat daarbij o.m. om verwijzingen of een bevraging naar de aard en het aantal vroegere veroordelingen, de start van de criminele carrière, het aantal vroegere detenties, en - vooral - ook de bevraging naar de (reden van intrekking van) een vroegere (voorlopige dan wel voorwaardelijke) invrijheidstelling. Ook de duur van de criminele carrière trekt soms

uitdrukkelijk de bijzondere aandacht van de V.I.-commissie (zie onderstaande casus):

Casus BRUS/V.I./V.I./19:

- VZ: Ik zit eigenlijk met één vraag. Je bent geboren in '58. De feiten dateren van '96. Op dat ogenblik was je 38 jaar. Wat moet ik mij voorstellen bij uw sporadisch gebruik. Je hebt een zoon, je bent een volwassen man. En toch zit je hier nu. Zoals een echte recidivist (zoals het) OM (dat zei). Ik overdrijf nu wel. Maar zo'n gedrag verwacht je van iemand die 15 jaar jonger is.
- G: Ik heb nooit aandacht gehad van thuis. Ik probeer ergens bij te horen en op dat ogenblik (dat ik erbij hoor) stoot ik het zelf af.

Een standaardvraag die met betrekking tot de historiek van de gerechtelijke en/of hulpverleningscarrière zeer regelmatig wordt gesteld, betreft de vraag naar de mate waarin de huidige situatie verschilt van de vroegere situatie(s) waarbinnen de feiten werden gepleegd.

Casus GENT/V.I./V.I./10:

- SI: Je hebt ook al vijf keer een therapie geprobeerd.
- G: Ik ben vijf keer opgenomen geweest en vijf keer weggegaan.
- SI: En hoelang (ben je gebleven)?
- G: Maximum achttien dagen.
- SI: En waarom?
- G: Ik kon absoluut niet functioneren daar. Ik onderschatte het probleem.
- SI: En wat is er nu dan veranderd?
- G: Ik heb inzicht gekregen, maar ook een lijn in die inzichten. Sociaal had ik geen vaardigheden en ik kon mijn emoties niet bedwingen.
- SI: Dus je wil naar [residentiële instelling]. Je weet (toch) dat het niet makkelijk is?
- G: Ja, maar ik hoef mij geen zorgen te maken. Het is net om mijn problemen op te lossen dat ik er naartoe ga.
- SI: Ben je bereid om je voor langere tijd op te laten nemen?
- G: Ja, zeker. [...]

Casus BRUS/V.I./V.I./8:

- SU: Je bent vroeger nog al vrij gegaan. Wat is het verschil (nu)?
- G: Ik ben vroeger nooit clean geweest. Ik gebruik nu niet meer.
- SU: Clean zijn is een breed begrip, [...]

Waar tijdens de debatten wel enige aandacht bestaat voor het gerechtelijk (en ook het hulpverlenings-)verleden, lijken het *gerechtelijk verleden* of *vroegere mislukte begeleidingen* (hulpverlening) op zich geen elementen van doorslaggevende betekenis te zijn om een V.I. te weigeren. Er kan immers worden vastgesteld dat zelfs daar waar er sprake is van een vrij lange 'criminele' carrière (of hulpverleningscarrière) een V.I. doorgaans niet wordt afgewezen. Wanneer een V.I. toch wordt geweigerd, zijn er daarenboven primair andere criteria aanwezig die de beslissing bepalen (persoonlijkheid, houding t.a.v. de slachtoffers, detentiegedrag). Wel wordt vastgesteld dat justitiële antecedenten en/of vroegere mislukte begeleidingen (bij de commissie Brussel) soms wel aanleiding geven tot een beslissing tot uitstel van de behandeling van de zaak, waarbij de tussenliggende periode als een proefperiode dient te worden aanzien.

Casus BRUS/V.I./UITST/7 - motivering van de beslissing:

"Hoewel het om de eerste detentie van deze jeugdige man gaat, stelt de commissie toch vast dat van een normaal maatschappelijk functioneren tot op heden weinig sprake is geweest. De strafbare feiten die hij daarbij gepleegd heeft zijn dan ook talrijk en vormen een ernstige bedreiging voor de maatschappelijke veiligheid. Dit gedrag wordt in belangrijke mate gevoed door een drugsverslaving waarvoor hij reeds voordien in behandeling was, echter zonder dat dit tot positief resultaat heeft geleid. Dit niet kunnen volharden in opgestarte begeleidingen, is een manifest deel van zijn persoonlijk functioneren en zien we bijvoorbeeld ook terug in zijn professionele loopbaan (voortdurend wisselende tewerkstellingen, waarbij zijn snel en veelvuldig afwezig zijn telkens tot ontslag geleid heeft) en resulteerde uiteindelijk ook in de

intrekking van een eerdere voorwaardelijke invrijheidstelling.

Uit het dossier kan verder worden opgemaakt dat bij ontbreken van een gestructureerde en controlerende omkadering het recidiverisico erg hoog ingeschat wordt.

De noodzakelijke elementen, in functie van socioprofessionele reclassering en recidivebestrijding zijn weliswaar aanwezig (er is een belangrijke familiale en relationele ondersteuning, er is een concrete tewerkstelling in zicht en een begeleiding inzake de drugproblematiek is lopende), maar indicaties omtrent de graad van volharding in hoofde van betrokkene, volharding die nodig zal zijn om een volgehouden positieve wending in zijn leven te kunnen bestendigen, ontbreken. De commissie is dan ook de mening toegedaan dat betrokkene vanuit de detentieperiode bewijs dient te leveren voor dit broodnodige volgehouden engagement. [...]”

3.3.4.4 Hangende zaak

Voor zover op basis van de observatiegegevens kan worden achterhaald, blijkt een ‘hangende zaak’ meestal geen tegenindicatie te zijn voor de toekenning van een V.I. Zo werden bij de V.I.-commissies verschillende dossiers geobserveerd – zij het dat dit niet zo frequent aan de orde kwam – waarbij ondanks een hangende zaak toch een V.I. werd toegekend (zie o.m. onderstaande casus: ANTW/V.I./V.I./1). Bij de V.I.-commissie Antwerpen werd in één dossier de V.I. wel afgewezen, maar daarbij ging het om *feiten die tijdens de detentie* (vlak vóór de behandeling van het voorstel tot V.I.) werden gepleegd en waarvoor *klacht werd ingediend bij het parket* (*supra*, detentiedrag).

Casus ANTW/V.I./V.I./1:

OM: In tegenstelling tot de adviezen van de procureur des Konings en de minister vind ik de hangende zaak geen tegenindicatie. De zaak is uitgesteld. Het gaat over feiten van '97. Hij werd verwezen door de Raadkamer in december 1997. Het parket had deze zaak samen moeten behandelen met (de vorige) zaak. Ik moet meester (...) niet influisteren wat hem te doen staat.

Er zijn geen contra-indicaties en gelet op de ondergane strafduur en het feit dat hij kan worden opgenomen in [residentiële instelling], adviseer ik gunstig met de voorwaarden zoals voorgesteld door het personeelscollege, en de bijkomende voorwaarden van een verbod op alcoholmisbruik en druggebruik, en met als bijzondere aandachtspunten het geldbeheer en de pers(oon)lijkheid).

A: Er blijft niet veel meer te zeggen. Mijn cliënt kan binnen enkele dagen opgehaald worden. Het is een gesloten module, d.i. geen contact met buiten, en er is dan ook geen ontvluchtingsgevaar. De (hangende) zaak is uitgesteld. Ik zou het zeer goed vinden indien mijn cliënt reeds zou kunnen beginnen met (...). Wat zijn ouders betreft: er is wel contact, maar ze willen hun adres niet geven. Ze hebben veel meegemaakt de laatste tien jaar. Ze zullen het contact wel opnieuw willen

Ook bij de V.I.-commissie Gent werd in één dossier (met een ‘hangende zaak’) de V.I. afgewezen, maar primair op grond van de resultaten van het persoonlijkheidsonderzoek.

Casus GENT/V.I.-N/AFW/2:

“De commissie is op rechtmatige wijze in het bezit gekomen van het recente psychiatrisch deskundigenverslag van [X], neuropsychiater, gedaan te [plaats] op [datum]. Zonder zich uit te spreken over de wettelijkheid van de nieuwe dagvaarding lastens betrokkene steunt de Commissie zich op dit aan het dossier toegevoegde stuk, dat aan de tegenspraak van de partijen werd onderworpen.

Uit dit stuk blijkt ruimschoots dat er voldoende elementen – die trouwens ten dele ook blijken uit andere stukken van het dossier [...] – voorhanden zijn om te besluiten dat er contra-indicaties bestaan die een ernstig risico inhouden voor de maatschappij en die betrekking hebben op de persoonlijkheid van de veroordeelde. [...] Het gaat over een gestoorde persoonlijkheidsstructuur [...].”

3.3.5 De houding ten aanzien van de slachtoffers (en de betrokkenheid van het slachtoffer bij de procedure)

Eén van de belangrijkste vernieuwingen binnen het kader van de vigerende V.I.-wetgeving is de bijzondere aandacht die in zowel de advies- als de besluitvormingsprocedure besteed dient te worden aan de positie van het slachtoffer.

3.3.5.1 Procedurele aspecten

Meer specifiek met betrekking tot de besluitvorming door de V.I.-commissies komt de slachtoffergerichtheid van de procedure tot uiting in 1) de mogelijkheid voor bepaalde categorieën van slachtoffers om gehoord te worden op de zitting van de V.I.-commissie (in verband met slachtoffergerichte voorwaarden), 2) de vereiste voor de V.I.-commissies om bij de beoordeling van het V.I.-voorstel o.m. rekening te houden met de houding van de veroordeelde ten aanzien van de slachtoffers, en 3) de noodzaak om bij de formulering van de bijzondere V.I.-voorwaarden rekening te houden met de belangen van het slachtoffer.

Eerder, m.n. bij de bespreking van knelpunten in de V.I.-procedure, werd reeds geduid op het feit dat slachtoffers slechts in een minderheid van de gevallen aanwezig zijn tijdens de zittingen van de V.I.-commissies (in totaal in zes dossiers): naar delicttype toe gaat om levensdelicten (twee dossiers) en seksuele delicten (vier dossiers). Waar enerzijds wettelijke beperkingen (nl. de afgelijnde categorieën van slachtoffers die gehoord kunnen worden) deels een verklaring kunnen vormen voor dergelijke eerder marginale betrokkenheid, werd anderzijds ook gewezen op de confrontatie met de gedetineerde - die volgens de huidige stand van de wetgeving trouwens onvermijdelijk is - en de plaats waar de zitting plaatsvindt (nl. in een strafinrichting) als mogelijke verklarende factoren. Op vragen van slachtoffers om niet geconfronteerd te worden met de gedetineerde, werd door de V.I.-commissies soms op vrij originele - doch wettelijk niet voorziene - wijze gereageerd: bij de commissie Antwerpen werd de gedetineerde in één casus vertegenwoordigd door zijn raadsman, bij de commissie Brussel werd het slachtoffer voorafgaand gehoord door het O.M. bij de commissie en de schriftelijke neerslag van dit onderhoud werd aan het dossier toegevoegd.

Dat de V.I.-commissies zich terdege bewust zijn van het mogelijkerwijze conflictueus karakter van dergelijke confrontatie tussen dader en slachtoffer, blijkt ook uit de bemerkingen die op dit vlak tijdens de zitting aan de gedetineerde worden meegegeven vóórdat het slachtoffer wordt gehoord (nl. de opmerkingen i.v.m. de noodzaak tot een sereen debat). Soms wordt dergelijke mededeling trouwens ook gedaan naar het slachtoffer toe.

Casus BRUS/V.I./AFW/2:

VZ: Ik wil U waarschuwen dat de confrontatie met het slachtoffer sereen moet gebeuren. U mag niet onderbreken tijdens het verhaal van het slachtoffer. Later krijgt U de kans uw verhaal te doen. [...]

Casus GENT/V.I.-N/V.I./3:

VZ: [...] Verleden keer hebben wij uw zaak uitgesteld. Wij moeten de procedure respecteren. Het slachtoffer moet gehoord worden.
Zoals verleden keer moet U kalm blijven.

(Vraagt naar identiteit vertegenwoordiger slachtoffer + bijstand slachtoffer, en vraagt adres van het slachtoffer)

Ik vraag dat het hier zo sereen mogelijk gebeurt. U bent de vader van de slachtoffers. Het is de bedoeling van de wetgever om slachtoffergerichte voorwaarden te suggereren, bijvoorbeeld: geen contact, de schade vergoeden, geïnformeerd worden. We doen hier niet opnieuw het proces.

Ter zitting wordt naar het slachtoffer toe ook steeds verduidelijkt met welk doel hij door de V.I.-commissie wordt gehoord. Krachtens de V.I.-wetgeving kunnen slachtoffers immers worden gehoord met betrekking tot eventueel in hun belang op te leggen V.I.-voorwaarden.

Casus ANTW/V.I./V.I./18:

VZ: [...]

Het gaat hier enkel over de voorwaarden. Niet over de toekenning van V.I., maar onder de hypothese dat de V.I. zou toegekend worden, welke voorwaarden (zou U dan opgelegd willen zien)?

Casus GENT/V.I.-N/V.I./3:

VZ: *(Vraagt naar identiteit vertegenwoordiger slachtoffer + bijstand slachtoffer, en vraagt adres van het slachtoffer)*

[...] U bent de vader van de slachtoffers. Het is de bedoeling van de wetgever om slachtoffergerichte voorwaarden te suggereren, bijvoorbeeld: geen contact, de schade vergoeden, geïnformeerd worden. We doen hier niet opnieuw het proces.

Casus BRUS/V.I./UITST/4:

(De moeder van het slachtoffer en haar advocaat komen binnen)

VZ: Mag ik uw identiteit en uw adres?

Er is een beslissing genomen om U op te roepen. U wordt bijgestaan door uw advocaat. De commissie kan U horen in verband met slachtoffergerichte voorwaarden. Dat is de strekking van de nieuwe wet. Maar de beperking is (dat U enkel gehoord wordt) over de voorwaarden. U wenst ook (geïnformeerd te worden over de beslissing). U heeft het woord.

Niettegenstaande de beperking die de wetgever met betrekking tot de inhoudelijke interventie van het slachtoffer oplegt, blijkt het in de praktijk toch zeer moeilijk te zijn het slachtoffer enkel te bevragen naar eventuele slachtoffergerichte voorwaarden. Vaak doen slachtoffers (of hun rechthebbenden) spontaan een relaas over de omstandigheden waarbinnen de feiten werden gepleegd, en vooral ook de - niet zelden trouwens zeer ingrijpende - sociale en psychische gevolgen van het slachtofferschap komen daarbij regelmatig ter sprake. De getuigenis van het slachtoffer laat soms trouwens ook een diepe indruk na op de leden van de commissie. Bijzonder illustratief in dit verband is volgende casus:

Casus BRUS/V.I./AFW/2:

SO: Ik ben ertegen dat hij vrijkomt. Hij heeft [X] jaar gekregen, maar indien hij (in een) militaire gevangenis (had gezeten), had hij sowieso [X] jaar gevangenisstraf moeten uitzitten, want daar telt de wet-Lejeune niet. (Hij zit nu) [X] jaar [iets meer dan de helft], en hij heeft geen contact opgenomen om zijn spijt te betuigen. De psychiater heeft tijdens het proces gezegd dat hij moet gevolgd worden indien hij vrij komt. Het is een typische psychopaat. Ik wil niet dat hetzelfde bij iemand anders gebeurt. Ik ben nog steeds in psychiatrische behandeling, nog steeds een ramp. Ik zie elke dag nog littekens in de spiegel, en ik moet dan steeds aan de dader denken. Mij gaat het niet alleen om het geld, de burgerlijke partij. Ik heb al [X] miljoen moeten betalen aan de dokter. Hij heeft nog geen enkel ogenblik spijt betuigd of berouw getoond. [...] Hij nam zijn veroordeling heel cynisch op. Ik heb mijn levensdroom, mijn eigen zaak, moeten opgeven, mijn relatie is kapot gegaan. Ik kan niet meer op seksueel gebied. Hij heeft zijn familie ook veel pijn gedaan. *(Vertelt over de feiten: verkrachting, fysiek geweld)* Ik voel mij een stuk vuil. Ik krijg me niet meer zuiver. *(Bijstand slachtoffer fluistert iets in het oor van het slachtoffer)* *(Het slachtoffer vertelt over de psychiatrische opnames en de medicamenteuze behandeling)* Ik voel me momenteel beter, maar indien hij vrijkomt ... Ik heb schrik om alleen te zijn. Ik heb een hond gekocht, ik heb constant een mes bij mij. Ik voel mij bedreigd. Ik kan nergens meer alleen naartoe gaan. Ik leef niet meer, maar ik word geleefd. Indien hij vrij moet komen, zal ik waarschijnlijk

moeten vertrekken.

VZ: Ik ga U toch een paar vragen stellen, indien U het (...). Er komt natuurlijk een einde aan de straf. De redenering is: is het niet beter hem nu vrij te laten met strenge voorwaarden dan hem bij strafeinde vrij te stellen zonder voorwaarden?

SO: Dat is een logische redenering, maar het minste is dat hij zijn straf zou uitzitten. Ik vond hem die avond heel lief, heel vriendelijk, maar toch is het gebeurd. Die woorden van de gerechtspsychiater blijven in mijn hoofd zitten.

VZ: Wij hebben uw dossier (...).

SO: (Hebt U de) foto's gezien?

VZ: Nee, (we hebben) geen gerechtelijk dossier. De volgende vraag is: mocht er beslist worden tot V.I., wat vindt U (dan gepaste voorwaarden)?

SO: Dat hem wordt verboden in het district [X] te komen. Ik ben al drie keer verhuisd (zodat hij) het spoor bijster wordt. Bijna niemand weet mij wonen. Ik heb verschillende stropen gevonden aan huis, aan de deurklink, ...

VZ: Er zijn verloven geweest, maar ik weet niet of dit iets van hem is. Zijn er nog zaken?

SO: Men moet hem regelmatig oproepen, streng in het oog houden. Niet alleen voor mij, maar ook voor anderen. Hij moet ook beginnen met de burgerlijke partij te betalen. De psycholoog wordt niet terugbetaald. Ik ben een stuk van mezelf kwijt. Ik leef niet meer.

VZ: Ik heb een vraag in verband met de burgerlijke partij. Er was [X] miljoen provisioneel uitgesproken. Is er al een definitieve uitspraak. (U hebt wel een vergoeding gekregen) van het Fonds voor slachtoffers van opzettelijke geweldsmisdrijven.

SO: Ja, [X] miljoen, maar die waren dadelijk op.

VZ: Hebt U met uw advocaat nog stappen gezet?

SO: Nee, dat zal een andere advocaat zijn. Mijn vroegere advocaat heeft ons ook opgelicht: ik ben [X] frank kwijt. Mijn nieuwe advocate zal de burgerlijke zaak opnieuw openen.

VZ: Zijn er nog voorwaarden?

SO: Het belangrijkste is dat hij niet in de geburen komt en dat hij strikt wordt opgevolgd.

VZ: Ik zou ook nog iets willen rechtzetten. De wet-Lejeune geldt voor iedereen. Zijn er nog vragen vanuit de commissie?

SU: In verband met [bepaalde voor het slachtoffer bedreigende voorvallen waarvan zij vermoed dat dit het werk is van de gedetineerde] is daar een nieuwe zaak voor aanhangig gemaakt?

SO: Nee. Ik heb hem herkend, en ik heb hem erin gedraaid. Daarom heb ik zo'n schrik dat hij gaat terugkomen. Ik denk dat hij er iets mee te maken heeft.

VZ: We gaan nu de zaak verderzetten. Op [datum] zullen we beslissen. We zullen U per brief verwittigen, en U kan ook contact opnemen op [datum] in de namiddag.

SO-BIJST: Ik had ook nog graag iets verteld. Ik heb het eerste verhoor van mevrouw gedaan. Dat eerste verhoor heeft zich in een soort thriller afgespeeld. Ik heb mevrouw regelmatig gezien. Op die [X] jaar is zij niet twintig, maar dertig jaar ouder geworden. Ik heb haar aangeraden niet aan te sturen op een persoonlijk conflict. Zij was een eerder toevallig slachtoffer. In die zin begrijp ik dat ze zegt dat de vrijheid de enig mogelijke afrekening is.

VZ: (Sluit af)

SO: (Begint opnieuw haar verhaal te doen) Betrokkene was de beleefdste persoon. Ik begrijp dat hij goed wordt aangezien in de gevangenis, maar ik weet wat hij gedaan heeft. Zijn straf, zijn vrijheidsberoving vind ik het minste.

VZ: U bent voor 66% werkonbekwaam.

SO: Maar ik trek niets omdat mijn man ook invalide is. Ik moet er wel voor boeten, terwijl ik niets heb gedaan. Hij zit geen straf uit, ik ben degene die gestraft is.

[...]

VZ: De meesten van ons zijn diep onder de indruk.

[...]

OM: Ik ben nu 30 jaar magistraat, en dit is de eerste keer dat ik zo een zwaar dossier heb. We hebben allemaal het slachtoffer gehoord. Een aantal zaken hebben me erg getroffen: de gevoelens van het slachtoffer, het feit dat het slachtoffer wijst op het zacht voorkomen van de dader, uiterlijk gezien. [...] Ik durf niet positief adviseren. Ik sluit me hiermee aan bij het slachtoffer. Haar smeekbede is de dader zijn straf te laten uitzitten. Ik schaar mij hier volledig achter. Men kan over deze zaak geen uitspraak doen.

De verzuchtingen die de slachtoffers ter zitting formuleren hebben in eerste instantie vooral betrekking op de noodzaak tot het vermijden van enig contact tussen slachtoffer en dader na een eventuele invrijheidstelling van de veroordeelde. In die zin wordt doorgaans een verbod op contactname of een verbod in een bepaalde plaats/regio te vertoeven als bijzondere V.I.-voorwaarde gesuggereerd. In alle dossiers waarbij een slachtoffer op de zitting aanwezig was, werd het vermijden van een confrontatie met de dader als één van de belangrijkste bekommernissen

van het slachtoffer naar voren gebracht. In een aantal gevallen stellen slachtoffers ook zeer expliciet het zeer moeilijk te hebben met de vroegtijdige vrijlating van de dader, en wordt, vanuit een meer retributieve reflex of overwegingen van "onschadelijkmaking", geopperd dat de veroordeelde zijn volledige straf moet uitzitten, of alleszins toch een substantieel deel ervan. De betaling van de burgerlijke partij wordt ook regelmatig ter sprake gebracht, maar lijkt voor slachtoffers vaak eerder van secundair belang te zijn. Dit aspect komt in bepaalde gevallen trouwens slechts aan bod op suggestie van de V.I.-commissie zelf. Eerder uitzonderlijk wordt door het slachtoffer ook de noodzaak tot verdere begeleiding of een strikte opvolging van de dader beklemtoond.

De meer pregnante vraag die zich in dit verband stelt, is in welke mate het horen van het slachtoffer ter zitting voor de V.I.-commissies wel een significante meerwaarde oplevert naar de formulering van slachtoffergerichte voorwaarden toe. Hoewel in het kader van dit onderzoek geen vergelijking werd doorgevoerd tussen enerzijds de elementen die op dit vlak tijdens de zitting ter sprake worden gebracht en anderzijds de reeds in het dossier daaromtrent beschikbare informatie (slachtofferfiche), lijken de voorwaarden die door de slachtoffers ter zitting worden gesuggereerd toch vrij 'klassiek' te zijn. Waar op grond van de observatiegegevens blijkt dat de formulering van slachtoffergerichte voorwaarden in bepaalde gevallen weinig tot geen problemen zou mogen stellen (en het horen van het slachtoffer louter in functie daarvan dan ook niet erg nodig lijkt te zijn geweest), blijkt de communicatie met het slachtoffer en de dader ter zitting in een aantal andere gevallen nochtans wel verhelderend te zijn voor de V.I.-commissie (in het bijzonder waar het gaat om een contactverbod). Soms biedt dergelijke interactie immers de mogelijkheid om als het ware te 'onderhandelen' over de formulering van gesuggereerde voorwaarden (aftasten van de grenzen en condities waaronder een specifieke voorwaarde kan worden opgelegd). Vraag is evenwel of dergelijke afspraken niet reeds veel eerder uitgewerkt zouden kunnen worden; of heeft de verschijning voor een officiële instantie wanneer over de vrijlating wordt beslist, meer invloed op de betrokken partijen om tot concrete afspraken te komen?

Casus ANTW/V.I./V.I./18:

(De betrokken gedetineerde werd veroordeeld wegens zedenfeiten op zijn minderjarige kinderen. Ter zitting werd zijn ex-echtgenote uitgenodigd teneinde verduidelijking te verschaffen met betrekking tot eventueel op te leggen slachtoffergerichte voorwaarden. De minderjarige kinderen komen nog regelmatig bij hun grootouders, i.c. de ouders van veroordeelde. Ter zitting wordt nagegaan in welke mate veroordeelde zijn ouders kan bezoeken zonder in contact te komen met zijn minderjarige kinderen op wie hij de feiten pleegde)

A: [...] Naar het slachtoffer toe is onze conclusie: geen enkel contact!! (Ik sta) wel open voor contact indien de kinderen meerderjarig zijn. Betrokkene begrijpt dit ook en betrokkene zal geen enkele poging doen tot contactname. (Ik heb) wel schrik voor valse signalen nadien. Wat de woonplaats betreft, woont betrokkene bij zijn vriendin. [...]

[...]

SI: Wie woont waar?

SU: Hebben de ouders [van veroordeelde] nog contact met de kinderen [van veroordeelde]?

G: Eén uur per maand.

VZ: De ouders [van veroordeelde] hebben dat zelf gevraagd?

A: (Er is een) procedure voor gestart, maar de slachtoffers hebben hieraan niet constructief meegewerkt. De ouders zijn hier ook voor gestraft.

SU (naar de gedetineerde toe): Het is niet de bedoeling dat U uw ouders gaat opzoeken indien de kinderen er zijn.

G: Ja, ik hou me daar strikt aan.

A: Dat zou zodoende in de voorwaarden geformuleerd kunnen worden. De vader [van

veroordeelde] zal hier ook strikt op toezien.
(De gedetineerde verlaat de zaal - laat zich vertegenwoordigen door zijn raadsman. Het slachtoffer en haar advocaat komen binnen)
VZ: [...]
Het gaat hier enkel over de voorwaarden. Niet over de toekenning van V.I., maar onder de hypothese dat de V.I. zou toegekend worden, welke voorwaarden (zou U dan opgelegd willen zien)?
SO: Hij mag niet meer in contact komen met de kinderen. Bijvoorbeeld een bepaalde afstand, bijvoorbeeld 20 kilometer van de woning blijven. Ik heb veel schrik en de kinderen hebben ook schrik dat ze hem zouden tegenkomen.
En hij moet schadevergoeding betalen.
VZ: U woont met de kinderen in [gemeente X]. Betrokkene heeft te kennen gegeven (...). Misschien kan meester [X, raadsman van de veroordeelde] dat toelichten.
A: Er is een vraag of betrokkene af en toe bij zijn ouders op bezoek zou kunnen komen.
SO: Ik heb schrik dat hij de kinderen zou tegenkomen.
A: U weet toch dat uw schoonvader zeer correct is.
A-SO: We laten de kinderen gaan, maar de moeder is er niet helemaal bij. Er moeten wel de nodige (...). In welke mate kan men op het woord van de vader [van veroordeelde] rekenen?
A: Maar we kunnen hierover afspraken maken.
SU: Hoe loopt het contact met de ouders van betrokkene en de kinderen?
SO: [...]
SU: Hoe vaak gaan ze?
SO: Eén keer om de twee maanden en slechts enkele (...).
A-SO: Enkel indien het gevraagd wordt.
SU: En familiefeesten?
A-SO: Nee, meestal geen feesten.
SU: Is er voldoende contact dat men U zou kunnen zeggen wanneer betrokkene zijn ouders (...)?
VZ: Gaan de kinderen naar school in [gemeente X]?
A-SO: Mevrouw [slachtoffer] werkt in [gemeente Y].
SU: Indien U weet dat betrokkene bij zijn ouders komt, moet U daar niet gaan winkelen.
A-SO: Dat is de omgekeerde wereld.
A: Wie kan zeggen: "enkel bezoek aan ouders"?
A-SO: Enkel in de woning van de ouders.
VZ: En op het ogenblik dat de kinderen er niet zijn.
(De zitting wordt geschorst)

De slachtoffergerichte voorwaarde die in dit dossier door de commissie uiteindelijk werd geformuleerd, is dan ook zeer sterk gespecificeerd en luidt als volgt:

Casus ANTW/V.I./V.I./18 - beslissing: slachtoffergerichte voorwaarde:

"Verbod op enigerlei wijze contact te zoeken met of in de omgeving te komen van de slachtoffers. Verbod zich op te houden op het grondgebied van de gemeenten [Z, X en Y]. Het bezoek aan de ouders van veroordeelde te [gemeente Y] is slechts toegestaan onder de strikte voorwaarde van rechtstreekse verplaatsing naar en bezoek in de woning van de ouders alsmede onder de strikte voorwaarde dat op het ogenblik van zodanig bezoek de kinderen van betrokkene daar niet aanwezig zijn."

3.3.5.2 Het horen van het slachtoffer en de houding van de veroordeelde ten aanzien van het slachtoffer als besluitvormingscriteria

De aanwezigheid van een slachtoffer ter zitting lijkt niet van doorslaggevende betekenis te zijn voor de uiteindelijke beslissing inzake V.I. Op de (in het totaal) zes dossiers waarbij een slachtoffer aanwezig was op de zitting, werd slechts in één dossier een afwijzende beslissing genomen; in nog een ander dossier werd beslist tot een uitstel van de behandeling van de zaak (bovendien veeleer op basis van andere criteria). Veelal volgt een positieve beslissing, al dan niet na de zaak eerst uitgesteld te hebben (vier beslissingen tot V.I., waarvan twee na een vroeger uitstel).

Met betrekking tot de invulling van de wettelijk omschreven tegenindicatie 'houding ten aanzien van slachtoffer' werd geobserveerd dat de vraagstelling door de commissies zich op dit vlak dominant richt op het criterium 'afbetaling van de burgerlijke partij' (als een meer 'objectief'

aspect).³¹⁰ Sporadisch komen evenwel ook een aantal andere aspecten ter sprake die een concrete inhoud geven aan de houding ten aanzien van het slachtoffer, zoals bijvoorbeeld (de allusie op) bedreigingen naar het slachtoffer toe, of een culpabilisering van het slachtoffer (wijziging van de versie over de feiten tijdens de detentie).

De sterke aandacht van de commissies voor de afbetaling van de burgerlijke partij blijkt vooral ook uit de expliciete afkeuring door de V.I.-commissies wanneer nog geen aanvang werd genomen met de vergoeding van de burgerlijke partij, terwijl via penitentiare tewerkstelling of een uitkering wel een zeker inkomen werd verdiend.

Casus BRUS/V.I./AFW/2:

- VZ: Je bent al eens voorgesteld. Maar de burgerlijke partijen? Je stuurt regelmatig geld naar huis.
- G: Ja, maar voor een deel (is dat) geld voor mijn ouders. Zij hebben mijn advocaat betaald.
- VZ: Sinds wanneer ben je in [gevangenis van waaruit het V.I.-voorstel werd gedaan]?
- G: Van [jaartal].
- VZ: U hebt hier toch geld verdiend. Uw standpunt was dat de burgerlijke partij niet definitief was, en dat U dus niet moest betalen. En nu (wil U) ineens wel (betalen).
- G: Ik ben bereid van zodra er een volledig bedrag is en er een afbetalingsplan is. Maar zolang ik in de gevangenis zit, is het zeer moeilijk.
- DIR: In het dossier steekt een brief uit [jaartal] waarin betrokkene vraagt hoe het met de burgerlijke partij zit.
- VZ: Ja, maar indien de rechtbank [X] miljoen frank zegt, dan weet je dat dat het minste is.
- G: Dat haar kosten zo hoog waren, heb ik nooit geweten.
- VZ: Je zei dat het onmogelijk is om te leven indien je de helft van je geld moet afstaan.
- G: Ik heb vroeger op leercontract gewerkt, de helft werd afgegeven aan mijn ouders.
- [...]
- VZ: U weet dat de minister ongunstig geadviseerd heeft omwille van een ongunstige prognose, de culpabilisering naar het slachtoffer toe, en het feit dat er geen inspanningen waren gedaan naar herstel toe. Het O.M. adviseert ook ongunstig omwille van het zware trauma voor het slachtoffer.
- [...]
- VZ: Wat de betaling van de burgerlijke partij betreft. Je hebt op dat vlak een duidelijk engagement uitgedrukt. (...)
- [...]
- OM: Ik ben nu 30 jaar magistraat, en dit is de eerste keer dat ik zo een zwaar dossier heb. We hebben allemaal het slachtoffer gehoord. Een aantal zaken hebben me erg getroffen: de gevoelens van het slachtoffer, het feit dat het slachtoffer wijst op het zacht voorkomen van de dader, uiterlijk gezien. Ik begrijp niet dat je nog geen begin van afbetaling hebt gemaakt. Het was eigenlijk aan U om inlichtingen in verband met het slachtoffer in te winnen. [...]

Casus ANTW/V.I./V.I./17:

- SU: [...] Opmerkelijk is dat U werkt in de gevangenis en geld hebt gestuurd naar uw moeder. En wat met (burgerlijke partijen)?
- G: Ik heb altijd betaald.
- SU: Ik vind dit niet terug.
- [...]
- VZ: Wat is uw houding tegenover uw slachtoffers?
- G: (Ik wil mij) via mijn raadsman verontschuldigen en een regeling treffen in een overeenkomst.
- VZ: Er zijn nog twee adviezen binnengekomen. Dat van [parket X] is positief, dat van [parket Y] is negatief, omdat het risico op recidive zeer hoog wordt ingeschat, en omdat er geen enkele verantwoordelijkheid (werd opgenomen) ten opzichte van de

³¹⁰ Tijdens de basisvorming van de V.I.-commissies werd in dit verband gesteld dat herstelgerichte activiteiten tijdens de detentie (in immaterieel opzicht) best niet in rekening worden gebracht bij de V.I.-besluitvorming gezien dergelijk engagement kan gebeuren vanuit een opportunistische reflex en slachtoffers hierdoor het gevoel kunnen krijgen 'gebruikt' te worden in functie van een vroegtijdige vrijlating van de dader. Voor wat de tegenindicatie 'houding ten aanzien van het slachtoffer' betreft, werd geopperd dat de commissie zou moeten volstaan met de bevraging naar de vergoeding van de burgerlijke partij, al kan de gedetineerde uiteraard ook andere elementen aanbrengen. (persoonlijke notities)

slachtoffers.
 Wil U deze stukken (...)?
 G: Ik heb dit al gelezen.
 SU: De minister heeft ook (...).
 [...]
 OM: Er blijven tegenindicaties. [...] En er is een minachtende houding ten aanzien van (de slachtoffers). De V.I. is voorbarig.
 VZ: Heb je daar nog iets aan toe te voegen?
 [...]
 VZ: En uw minachtende houding ten aanzien van (de slachtoffers)?
 G: Ik ben de slachtoffers tegengekomen op de rechtbank. Ik ben toch niet zo dom om de slachtoffers uit te lachen.
 SU: De procureur bedoelt dat je hier werkte en de slachtoffers niet betaalde.
 G: Ik ga dat sowieso betalen en via de raadsman werken aan een con(tract).
 SU: Wie is uw raadsman?
 G: [X].
 OM: U had hier al een begin kunnen doen.

Casus GENT/V.I./UITST/4:

SU: Heb je werk in de gevangenis?
 G: Nee, ik kan niet.
 SU: U trekt nog de helft van uw invaliditeitsuitkering?
 G: Ja.
 SU: Hebt U al burgerlijke partijen betaald?
 G: Nee.
 SU: U hebt toch de mogelijkheid gehad om iets te betalen?
 G: Ik heb niet genoeg geld. Ik krijg 11.000 fr. per maand en heb 8.000 fr. vaste kosten per maand. Er is een afspraak gemaakt over de afbetaling. [Het slachtoffer] heeft een inkomen van ruim [X] fr. per maand. Zij wacht er toch niet op.
 SU: We gaan hier (...).
 VZ: (Verwijst naar de wet)

Dit betekent nochtans niet dat de niet-vergoeding van de slachtoffers (op het ogenblik dat de zaak wordt behandeld) per definitie aanleiding geeft tot een negatieve beslissing door de commissie, voorzover er althans een *principiële bereidheid* is de burgerlijke partijen (na invrijheidstelling) alsnog af te betalen (of verder af te betalen daar waar pas een aanvang werd genomen met de betaling onder enige druk). Waar de niet-vergoeding van de burgerlijke partij (of het feit dat men slechts onder zekere druk is overgegaan tot dergelijke vergoeding) soms wel als motiveringsgrond voor een beslissing tot weigering van de V.I. wordt aangehaald, blijkt immers omgekeerd ook dat soms toch wordt beslist tot toekenning van een V.I., niettegenstaande nog geen concrete aanvang werd genomen met de afbetaling van de burgerlijke partij of slechts onder zekere druk tot afbetaling zal worden overgegaan.

Casus BRUS/V.I.-N/V.I./1:

VZ: De moeder [van het slachtoffer] wenst geïnformeerd te worden over een eventuele V.I. en over de in hun belang op te leggen voorwaarden. [...]
 Er zijn een aantal vragen. Ze vragen dat U uit hun buurt zou blijven. U bent ook nog niet aan de schadevergoeding tegemoet gekomen, en ze vrezen ervoor dat ze er ooit iets van zullen zien. [...]
 [...]
 VZ: En de burgerlijke partijen?
 G: (Er is een) brief van de advocaat doorgefaxt, en ik heb een attest van een werkgever. [...]

Casus BRUS/V.I./V.I./14:

SU: (Wat de) burgerlijke partijen (betreft), ga je blijkbaar toch die richting uit naarmate je geconfronteerd wordt met het advies van de minister.
 G: Ik moet toch verder aan mijn toekomst gaan werken.
 SU: Blijkbaar verandert uw houding onder druk van de voorstellen en suggesties van de DIG.
 G: Ik moet ook tijd hebben om daarop te reageren.

De commissies lijken trouwens ook niet ongevoelig te zijn voor de structurele moeilijkheden die zich binnen de detentiecontext voordoen met betrekking tot de afbetaling van de burgerlijke partij (het beperkte aanbod van penitentiaire tewerkstelling en de geringe vergoeding ervan).

Casus ANTW/V.I./V.I./27:

VZ: Ik zou U ook kennisgeving willen doen van een stuk, de slachtofferfiche. Ik geef U dit ter inzage. Mijnheer de directeur, is er een ruimte waar ze dat in alle sereniteit kunnen bespreken?
DIR: Ja. *(Begeleidt de gedetineerde en zijn advocaat naar een aparte ruimte)*
(Tijdelijke schorsing van de zitting)
VZ: Hebt U voldoende kunnen kennismaken?
A: Jazeker. Betrokkene betaalt 1.000 fr./maand en boetes. Qua financieel aspect is dat misschien niet veel, maar mijn cliënt verdient hier niet veel.
VZ: Ja, die problemen kennen we.

Casus GENT/V.I./V.I./4:

SI: Hoe zit het met de afbetaling van de burgerlijke partijen?
G: Maandelijkse afbetalingen.
SU: Ben je daar al mee gestart?
G: Nee.
SU: Heb je gewerkt tijdens je detentie?
G: Nee.
SU: Heb je het slachtoffer al gecontacteerd?
G: Nee.
SU: Het zijn toch geen kleine bedragen.
A: Ja, maar mijn cliënt is niet in de mogelijkheid geld te vergaren, en het was de bedoeling dit te laten regelen door de justitieassistent. Zou liever hebben dat dit bedrag in het begin (...).
SU: Ter informatie wil ik U meedelen dat de justitieassistent het slachtoffer niet mag contacteren. [...]

Dergelijke realistische benadering blijkt overigens ook bij de inschatting van de mogelijkheden tot vergoeding van de burgerlijke partij na een effectieve invrijheidstelling. Zo werd bijvoorbeeld tijdens een zitting van de V.I.-commissie Brussel verduidelijkt dat bij de afbetaling van de burgerlijke partij eveneens rekening wordt gehouden met de inkomenssituatie van de veroordeelde.

Casus BRUS/V.I./V.I./7:

VZ: [...] Er is een enorme burgerlijke partij, nl. [X] miljoen frank.
[...]
SI: [Bespreking van voorgestelde voorwaarden] En een budgetbegeleiding?
G: Ja. Ik beseftte niet de waarde van het geld, maar nu wel. Ik ga heel mijn leven moeten afbetalen.
[...]
SU: De burgerlijke partijen bent U reeds aan het afbetalen.
G: Sedert twee maanden, op de [X]de van de maand. Ik kan U de bewijzen niet tonen. Ik betaal 1.000,- frank per maand. Ik kan ook maar betalen naargelang ik verdien.
[...]
VZ: De afbetaling van de burgerlijke partijen. Je bent bezig met een afbetalingsplan.
G: (Ja), ik ben bezig met [ambulant begeleidingscentrum].
A: Nadien wordt dat opgenomen door [residentiële instelling].
VZ: Wij zullen dit appreciëren, maar houden ook rekening met uw financiële toestand. Maar op termijn moet U toch meer betalen. We zullen dat vragen aan de justitieassistent.

Waar de niet-vergoeding van de burgerlijke partij (of het feit dat slechts onder zekere druk tot afbetaling werd overgegaan), ondanks een principiële bereidheid tot vergoeding (zoals ter zitting uitgedrukt), soms toch als motiveringsgrond voor een afwijzende beslissing wordt aangehaald, blijkt dat dergelijke beslissingen ook steeds op andere criteria zijn gebaseerd. Het gaat hierbij om een aantal andere specifieke aspecten die gelieerd worden aan de houding ten aanzien van het slachtoffer (schuldafschuiving, minimaliseren of niet-bespreikbaar stellen van de feiten, ...) en/of andere

wettelijk voorziene tegenindicaties (voornamelijk de persoonlijkheid). Veelal lijkt het criterium van de burgerlijke partij (indien er wel sprake is van een akkoord tot afbetaling) slechts als een bijkomend 'negatief' aspect gehanteerd te worden wanneer er ook andere elementen aanwezig zijn die door de commissies als 'negatief' worden geëvalueerd.

In één bijzonder, door de V.I.-commissie Antwerpen behandeld dossier werd de vergoeding van de burgerlijke partij wel als enig (en dus doorslaggevend) criterium gehanteerd voor de afwijzing van een V.I. Daarbij werd de wijze waarop een regeling met één van de burgerlijke partijen werd getroffen en de principiële weigering de andere burgerlijke partij te vergoeden door de commissie als bijzonder laakbaar beschouwd.

Casus ANTW/V.I./AFW/2:

- VZ: Kunt U uw reclasseringsplan eens toelichten? Er is een schrijven van de directeur aan de commissie dat de burgerlijke partij van [X] miljoen is betaald.
- A1: Ik heb het origineel stuk bij indien U dit wenst te zien. (*Toont het stuk aan de voorzitter*)
- [...]
- VZ: [...] En er is [X] miljoen betaald. Hoe is dit bedrag betaald?
- A1: Ik heb eerst uitvoerig gepraat over de achtergrond van de zaak met [X]. Mijn cliënt - hij heeft vijf jaar gekregen - heeft het geld niet ontvangen, wel [Y] - die heeft één jaar met uitstel gekregen. Mijnheer [X] weet dat ook. We hebben een afspraak gemaakt. Indien mijn cliënt zijn V.I. krijgt en werkt, zullen we samen achter het geld gaan. Mijn cliënt heeft dat geld nooit ontvangen. We zijn tot een kwijting gekomen.
- VZ: Ik vind dit toch maar een mager papiertje, die kwijting. U bent erkend als gesubrogeerd in uw rechten.
- A: We hebben de onderlinge afspraak gemaakt om vanuit de doorlichting van het dossier [Y] samen er achteraan te gaan.
- SU: Er is nu betaald geworden.
- A: Nee, een kwijting. Dat is een duidelijke, onomkeerbare kwijting. Nu worden beperkte bedragen betaald.

In een enigszins gelijkaardige casus voor de commissie Gent werd door de commissie beslist tot een uitstel van de behandeling ter zitting zodat de betrokken veroordeelde alsnog een start zou kunnen nemen met de vergoeding van de burgerlijke partij. Ook hier gaat het om een dossier waarbij de afbetaling van de burgerlijke partij door de gedetineerde ter discussie werd gesteld.

Casus GENT/V.I./UITST/4 - motivering van de beslissing:

"De Commissie stelt [...] vast dat veroordeelde, hoewel hij tijdens zijn opsluiting maandelijks de helft van zijn invaliditeitsuitkering is blijven ontvangen, nog geen enkele stap heeft gezet voor wat de betaling van de burgerlijke partijen betreft. Zelfs op de zitting geeft betrokkene blijk niet bekommerd te zijn om de vergoeding van de slachtoffers. De Commissie is van oordeel dat deze houding een tegenindicatie vormt voor een voorwaardelijke invrijheidstelling. Teneinde aan veroordeelde de kans te bieden om deze tegenindicatie zelf op te heffen, beslist de Commissie de behandeling van het voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling uit te stellen tot de zitting van [datum] te [plaats]. Op die datum dient veroordeelde een aanvaardbare, ernstige start genomen te hebben met de vergoeding van de burgerlijke partijen én dient hij een geloofwaardig afbetalingsschema te kunnen voorleggen voor de verdere betaling van het bedrag dat in een later stadium nog aan de burgerlijke partij zal toegekend worden."

Op basis van bovenstaande bevindingen kunnen twee hypothesen worden afgeleid, nl.:

- Een weigering of de afwezigheid van enige bekommernis om de burgerlijke partijen af te betalen leidt tot een beslissing tot uitstel van de behandeling van het voorstel of een beslissing tot weigering van V.I. zonder dat er daarbij sprake hoeft te zijn van andere tegenindicaties (d.w.z. als enige tegenindicatie).

- Waar er wel een bereidheid bestaat tot betaling van de burgerlijke partij, vormt de enkele omstandigheid dat tijdens de detentie nog geen aanvang werd genomen met de afbetaling van de burgerlijke partij of dat slechts na zekere druk wordt overgegaan tot dergelijke afbetaling, in principe geen beletsel voor de toekenning van een V.I.; wanneer evenwel ook andere tegenindicaties voorhanden zijn, wordt dit element wel als een (bijkomende) motiveringsgrond gehanteerd voor een beslissing tot afwijzing van de V.I.

Dat door de commissies veel belang wordt gehecht aan de vergoeding van de burgerlijke partij (op zijn minst een principiële bereidheid daartoe), blijkt o.m. ook uit het feit dat de afbetaling van de burgerlijke partij (eventueel volgens een afbetalingsplan) vrijwel steeds als bijzondere voorwaarde wordt opgelegd - in de dossiers waarin dit uiteraard relevant is -. Uitzonderlijk wordt - in dossiers van financiële criminaliteit - soms een zeer specifieke formulering gehanteerd, in die zin dat de afbetaling van de burgerlijke partij slechts vereist wordt voor zover de burgerlijke partijen zich alsnog zouden manifesteren (de veroordeelde dient in dit geval dus niet zelf spontaan initiatieven ter zake te nemen), nl.: "*in nauwe samenspraak met de Justitieassistent een aanvaardbare regeling treffen met de burgerlijke partijen die zich alsnog manifesteren en de Justitieassistent nauwgezet en onmiddellijk op de hoogte brengen van deze manifestatie(s)*" (casus GENT/V.I./V.I./2). De discussie die ter zitting in dit verband werd gevoerd reveleert dat, ook daar waar vermoed wordt dat de burgerlijke partij zich uiteindelijk niet zal manifesteren, in hoofde van de veroordeelde toch een zeker engagement tot eventuele betaling moet blijven bestaan. Uitgangspunt hierbij is dat op dit vlak eenzelfde lijn moeten worden aangehouden als voor andere gedetineerden het geval is (nastreven van een gelijke behandeling).

Casus GENT/V.I./V.I./2:

- SI: In verband met de burgerlijke partijen had ik graag wat meer uitleg. Indien U een vergelijking maakt met andere gedetineerden, dan ziet U dat we daar ook streng voor zijn.
- A: Vooreerst zijn de burgerlijke partijen belanghebbende partijen en kunnen zij zich verzetten. Langs de andere kant is het evenwel zo dat er nooit meer contact is geweest met de burgerlijke partijen. Diegenen die centen moeten hebben, moeten aankloppen. Men heeft mij gezegd dat (bepaalde personen) niet achter de burgerlijke partij zullen aanlopen. Men heeft vorderingen gesteld omwille van fiscale redenen. Aan betrokkene vragen om zelf te betalen is de wereld op zijn kop zetten. [...] er is nooit enige vraag gekomen vanuit de burgerlijke partijen.
- SI: Maar mocht hier dan toch nog iets gebeuren. Wat zal de houding dan zijn?
- G: [...] Nu zegt X dat ik geen medelijden heb met de slachtoffers. Maar hoe kan ik medelijden hebben met dergelijke mensen. Men misbruikte mij als waterdrager van de financiële wereld, [...].
- [...]
- VZ: Onze taak is te zien of er geen tegenindicaties zijn.
- [...]
- VZ: Er moet ook aandacht besteed worden aan de burgerlijke partijen. Hebt U hieromtrent zelf een voorstel?
- A: Indien men zich zou aanmelden, kan de justitieassistent geïnformeerd worden van het feit dat de burgerlijke partijen zich hebben gemeld en kan een regeling worden voorzien of en hoe we de burgerlijke partijen kunnen betalen.
- OM: Dat is correct dat er aandacht wordt besteed aan de burgerlijke partijen.
- A: Ja, dat is belangrijk, want nadien wordt er gezegd "Waarom X niet, en anderen wel".

Andere slachtoffergerichte voorwaarden die soms worden opgelegd, liggen in de lijn van de voorwaarden die ter zitting regelmatig door de slachtoffers worden gesuggereerd, nl.: het verbod zich op een bepaalde plaats te vestigen en/of er te vertoeven, en een verbod actief contact te zoeken met

het slachtoffer. Zeer uitzonderlijk (bij de V.I.-commissie Antwerpen) werd in één dossier ook een verplichting opgelegd een cursus 'Slachtoffer in Beeld' te volgen. Andere voorwaarden richten zeer - meer algemeen - op potentiële slachtoffers, bijv. het verbod in contact te komen met minderjarigen (eventueel uitgezonderd in het bijzijn van volwassenen).

3.4 Structurele criteria

3.4.1 Onvolledig dossier

Een ander criterium dat vaak de besluitvorming van de V.I.-commissie determineert is van structurele aard. Met name het ontbreken van bepaalde wettelijk vereiste dossierstukken geeft vaak aanleiding tot een beslissing tot uitstel van de behandeling van de zaak. In een aantal gevallen werd ook bij afwijzende beslissingen gewezen op het ontbreken van wettelijk vereiste dossierstukken: in deze dossiers gevallen speelden evenwel (ook) andere criteria mee die de beslissing tot weigering determineerden.

Casus BRUS/V.I./AFW/1:

G: (Vermeldt geboortedatum en -plaats)
VZ: Hebt U het dossier ingezien?
G: Ja.
VZ: Hebt U kennis van de bijkomende stukken?
G: Ja.
VZ: Van het stuk van de dienst slachtofferonthaal?
G: Ja.
VZ: [...] Ik zou U eerst ook nog enkele mededelingen willen doen. [...]
OM: In het verslag van de DIG wordt gesteld dat er maatregelen moeten worden genomen ten aanzien van het slachtoffer, maar de slachtoffers zijn niet gecontacteerd. (Moet de zitting) uitgesteld (worden)?
A: Van de burgerlijke partijen is er één gestorven, en van één (is de echtgenoot) gestorven. De broer van mijn cliënt is ondervraagd door een inspecteur van de BOB. Hij heeft enkele weken geleden bezoek gehad. Met zijn broer heeft betrokkene een zeer goed contact. Het enige zijn de tante en de oom. Zij hebben blijkbaar geen enkel probleem. Ze waren hierover zeer verwonderd. De enige burgerlijke partijen die nog in leven zijn, zijn mevrouw X, en Y, maar zij zijn blijkbaar ondervraagd geweest.
VZ: Ik heb met verwondering gelezen dat men er een jaar over gedaan heeft om te adviseren en men weet al lang hoe de wet in elkaar steekt. En toen het dossier toekwam zat er geen advies in, terwijl er vroeger wel een advies in zat. Ik wil de wet wel toepassen, maar de zaak nu behandelen en daarna zien we wel. (Naar het OM) U hebt toen zelf contact moeten opnemen met het parket. Het blijft dan nog mogelijk dat we beslissen tot uitstel, maar maximum twee maanden. Indien men binnen (...).
OM: Ik denk dat we hier met een wettelijke verplichting zitten. Het kan ook omgekeerd. Eerst wachten en dan zitting (houden).
VZ: Ik opteer ervoor om de zaak nu te behandelen.
A: Mijn cliënt is ten volle bereid zich ernaar te schikken, eventueel onder de vorm van een voorwaarde. Het zou onrechtvaardig zijn indien mijn cliënt niet gehoord zou worden omwille van iets waarvoor men niets heeft gedaan.
[...]
OM: Mijn advies is onder voorbehoud, nl. van de slachtoffergerichte voorwaarden.

Alleszins werd in geen enkel dossier vastgesteld dat een V.I. enkel en alleen op grond van het ontbreken van dossierstukken werd geweigerd. De typehouding is in dergelijke dossiers dat de behandeling van de zaak wordt uitgesteld, eventueel na reeds een deel van de debatten gevoerd te hebben.

In een casus die bij de commissie Brussel kon worden geobserveerd, gaf het ontbreken van een dossierstuk, m.n. een arrest van het Hof van Beroep waarbij probatievoorwaarden werden opgelegd (o.a. een residentiële opname), enige problemen op het vlak van de aanvaarding van de V.I.-voorwaarden. De commissie besliste uiteindelijk de behandeling van het dossier uit te stellen teneinde aan de veroordeelde en zijn raadsman de mogelijkheid te

geven standpunt in te nemen met betrekking tot de V.I.-voorwaarde van een residentiële behandeling die de commissie wenste op te leggen (in overeenstemming met het bedoelde arrest).

Casus BRUS/V.I./UITST/4:

BIJST-SO: Het advies van de minister van Justitie is niet als zodanig positief en is degelijk geëvalueerd. (Er is sprake van een) traumatische ervaring voor het slachtoffer. [...]

Het arrest van het Hof van Beroep (heb ik) niet teruggevonden in het dossier. (Verwijst naar een stuk uit het arrest, waarbij een veroordeling met gedeeltelijk uitstel werd uitgesproken) Een voorwaarde (die werd opgelegd) is een residentiële behandeling. Ik heb hier in het verslag niets van gemerkt. Ik heb ook geen idee over de behandeling hier in de gevangenis. Hetgeen in de verslagen staat, strookt niet met de werkelijkheid.

[...]

SI: Bij het [ambulant centrum], (ben je daar) al geweest?

G: Nee, (ze zijn) hier geweest.

[...]

SU: (U) kende de voorwaarde in het arrest niet. De begeleiding, is daar reeds aan gewerkt?

G: Een ambulante begeleiding.

VZ: Wij hadden dat arrest niet. Maar het is toch evident dat de voorwaarden in elkaars verlengde moeten liggen. In het arrest staat 'residentieel'.

G: Dan blijf ik mijn straf uitzitten.

VZ: Ze gaan herroepen hé.

G: Ja. Dan is dat zo.

OM: (Je hebt je) akkoord gegeven.

VZ: Dat staat ook in het arrest. (Je bent) in beroep (gegaan) omdat er geen akkoord was gevraagd door de rechtbank van eerste aanleg. Voor het Hof van Beroep heb je ingestemd.

G: Ik heb altijd ingestemd met een wekelijkse begeleiding.

[...]

DIR: Wij wisten dat ook niet. Daar is verschillende keren voor gebeld en geschreven.

OM: Eigenlijk moesten we de zaak niet behandelen.

DIR: (Vraagt een copie van het arrest)

VZ: We kunnen alleen maar horen dat je stellig zegt dat je dat niet doet. Maar in verband met het uitstel: de probatiecommissie kan het uitstel intrekken.

G: Ik heb aan mijn advocaat gevraagd wat dat inhield. Hij zei dat mijn straf verviel indien ik geen nieuwe feiten (pleegde).

VZ: (Verduidelijkt het verschil tussen probatieuitstel en gewoon uitstel, alsook de voorwaarden)

G: Ik voel me net 'eens een misdadiger, altijd een misdadiger'. Ik heb een strafbaar feit begaan, en ik ben bereid in begeleiding te gaan. Maar ik wil dan ook dat ze mij de kans geven.

VZ: Ja, maar dat betekent niet dat alles gebeurt zoals jij het ziet. [...]

DIR: Voor ons stond het reclasseringsplan op punt. Maar blijkbaar (staat er een) voorwaarde in het arrest. (Hij) kan ook naar de probatiecommissie stappen met de vraag (...). [...]

OM: Er zijn toch heel wat problemen opgedoken. Er is een dringende vraag van het slachtoffer om een verbod op contact. (Verder is er het) arrest van het Hof van Beroep (waarin staat dat een) residentiële behandeling (nodig is). Betrokkene wil dat niet. Maar de commissie kan moeilijk tot een ambulante begeleiding beslissen zonder een gespecialiseerd oordeel. [...] (Ik) vraag (me af) of het toch niet beter is eerst in residentiële behandeling te gaan vooraleer een V.I. (toe te kennen). [...]

Een ander structureel element dat mee de besluitvorming van de V.I.-commissies bepaalt, is soms ook de afwezigheid van een gespecialiseerd advies voor bepaalde seksuele delinquenten. Ook hier is de typehouding in principe dat de behandeling van de zaak wordt uitgesteld. In één dossier bij de V.I.-commissie Antwerpen kon evenwel een andere praktijk worden geobserveerd, en werd de veroordeelde - vooral gezien het naderende strafeinde - toch in vrijheid gesteld: aan de uitvoerbaarheid van de beslissing werd wel een gespecialiseerde begeleiding gekoppeld (*supra*).

3.4.2 Gebrek gespecialiseerde begeleiding seksuele delinquenten

In een ander dossier van seksuele delinquentie - behandeld voor de V.I.-commissie Brussel - werd de V.I. afgewezen, o.m. op basis van het feit dat er niet voorzien was in een - nochtans wettelijk verplichte -

gespecialiseerde begeleiding of behandeling (althans ging het niet om een gespecialiseerde dienst). Een aantal gespecialiseerde voorzieningen hadden dergelijke begeleiding/behandeling evenwel geweigerd.

Casus BRUS/V.I./AFW/2:

VZ: Er is een voorstel tot behandeling door Uzelf en door [X].

PSYCH: We hebben hiervoor gekozen.

VZ: Dat stel ons juridisch voor een probleem. (*Verwijst naar de wet: "door een dienst die gespecialiseerd is in de begeleiding of behandeling van seksuele delinquenten"*)

PSYCH: Ik denk dat ik vormelijk aan deze voorwaarde beantwoord.

VZ: We kunnen niet naast de wet kijken. Er wordt verwezen naar een dienst.

PSYCH: Dat kan formeel in orde worden gebracht.

VZ (*naar gedetineerde toe*): Bij [ambulant centrum X] hebt U een intakegesprek gehad, maar zij hebben het afgeketst omwille van de weerstand. Bij [ambulant centrum Y] is het ook afgeketst omdat zij zouden gaan samenwerken met [ambulant centrum X].

Dossiers	Reclasseringsplan	Tegenindicaties					Andere
		<i>Sociale reïntegratie</i>	<i>Gedrag tijdens detentie</i>	<i>Recidiverisico</i>	<i>Houding SO</i>	<i>Persoonlijkheid</i>	
V.I./AFW2					aanvankelijke bereidheid betaling BP bestaat niet meer gezien overeenkomst; wenst BP niet te betalen		
V.I./AFW1			binnenbrengen van hash- medicatie bij terugkeer PV				
Dossiers	Reden van het uitstel						
V.I./UITST/1	geen formele beslissing (attestaties)						
V.I./UITST/2	geen formele beslissing (afstand recht gehoord te worden)						

Beslissingen weigering V.I. - uitstel V.I.-commissie Antwerpen

Dossiers	Reclasseringsplan	Tegenindicaties					Andere
		<i>Sociale reïntegratie</i>	<i>Gedrag tijdens detentie</i>	<i>Recidiverisico</i>	<i>Houding SO</i>	<i>Persoonlijkheid</i>	
V.I./AFW/3	onvoldoende uitgewerkt (zeer summier) geen afspraken naar (residentiële) opvang, onduidelijkheid <i>inkomen</i> (uitkering), geen <i>sociaal netwerk</i>	onvoldoende uitgewerkt		cfr. persoonlijkheid		mogelijke uitingen van agressie niet denkbeeldig (persoonlijkheidsonderzoek nodig) verband feiten - tewerkstelling portier onduidelijk	
V.I./AFW/4	onvoldoende uitgewerkt op vlak van: <i>professionele reclassering</i> : mogelijkheid opleiding onvoldoende onderzocht, tewerkst. niet gegarandeerd onduidelijkheid stabiliteit <i>sociaal netwerk</i>	begeleiding eerst opstarten m.o.o. evaluatie		onderschatting alcoholprobleem herhaalde partnerproblemen cfr. persoonlijkheid	herinnert zich de feiten niet betwijfelt of hij tot dergelijks in staat is slechts onder zekere druk overgegaan tot vergoeding BP	borderlinepersoonlijkheid: egocentrisch, gevoelloos, emotieloos, antisociaal met instabiele levensstijl minimalisering agressie (toeschrijving aan alcohol)	
V.I./AFW/2	aandacht voor opvang en tewerkstelling nodig			weerstand tav therapeutische benadering: wenst niet over de feiten te spreken	geen verontschuldigen, geen betaling BP, tijdens detentie gewijzigde versie over feiten (schuldafschuiving)	gebrek aan empathie, grote ongevoeligheid seksuele, destructieve psychopathie	<i>uitzonderlijk ernstige feiten</i> : tegenin- dicaties zorgvuldig afwegen feiten getuigen van gratuit geweld en sadisme <i>verplichte begeleiding niet voorhanden</i>
V.I./AFW/1				valide criminogenese onmogelijk (ontkenning feiten) wenst relaas binnen familie te houden: quid toekomst? onmogelijk actuele mogelijkheden conflictoplossing te evalueren	intern familiaal drama: roept vragen op naar houding tav SO	antisociale persoonlijkheid, labiliteit verhoogde score psychopath, paranoia, hypomanie uitbreider persoonlijkheidsonderzoek nodig	SO-fiche ontbreekt ernstige feiten
Dossiers	Reden van het uitstel						
V.I./UITST/4	noodzaak coherent continuum probatie- en eventuele V.I.-voorwaarden: kennis arrest HvB ter zitting (met residentiële opvang) uitstel: geeft mogelijkheid standpunt terzake in te nemen						
V.I./UITST/7	weinig sprake van normaal maatschappelijk functioneren (ondanks jeugdige leeftijd) oorzaken voor feiten zijn gelegen in drugverslaving kan niet volharden in begeleidingen, zie ook professionele loopbaan, intrekking eerdere V.I. recidiverisico is hoog indien geen gestructureerde en controlerende omkadering uitstel: bewijs leveren voor volgehouden engagement (volharding), eventueel via bijzonder regime van strafuitvoering						
V.I./UITST/3	persoonlijkheidsonderzoek noodzakelijk heel wat onduidelijkheden: ontkenning en rationalisering feiten, collocatie (psychiatrische problemen?), gebrekkig schuldbesef (?), neiging tot depressie opheldering nodig i.v.m. relevante relaties (promiscue levensstijl voor hechtenis, quid toekomst?)						
V.I./UITST/6	zelf om uitstel verzocht: geen mogelijkheid residentiële opname						
V.I./UITST/2	ernstige criminaliteit: handel harddrugs, wapenbezit, ingetrokken VLV en VI (diepe verwevenheid met het drugmilieu) vader medeveroordeeld: maakt prognose alleen maar somberder tijdens detentie: positieve urinecontrole en hash HV toegekend: moet beschouwd worden als proefperiode (laat toe meer info te verkrijgen m.b.t. reclassering, recidiverisico)						
V.I./UITST/1	problematische situatie sedert jeugd met weinig ondersteunende en structurerende sociale omgeving uitstel m.o.o. verlenen faciliteiten om stappen te zetten naar tewerkstelling, BO, woonst, eventueel vervangingsinkomen, opstarten psychologische begeleiding						
V.I./UITST/5	SO-fiche ontbreekt						

Beslissingen weigering V.I. - uitstel V.I.-commissie Brussel

Dossiers	Reclasseringsplan	Tegenindicaties					Andere
		<i>Sociale reïntegratie</i>	<i>Gedrag tijdens detentie</i>	<i>Recidiverisico</i>	<i>Houding SO</i>	<i>Persoonlijkheid</i>	
V.I.-N/AFW1	te weinig uitgewerkt (komt onvoldoende tegemoet aan de persoonlijkheidsproblematiek)			hoog risico op recidive	narcistische psychopaat gebrek aan empathie	psychopathie, agressief, rebellerend, onbetrouwbaar	
V.I./AFW2					afwezigheid enig schuldgevoel en/of probleem-besef	afwezigheid enig schuldgevoel en/of probleem-besef: persoonlijkheidsonderzoek vereist	uiteenzetting der feiten ontbreekt (geeft info over ernst van de feiten en persoonlijkheid)/t.z. geen andere indruk
V.I./AFW4			negatief verloop PV	onzekere prognose		zwak ontwikkeld, primair reagerend	
V.I./AFW5	onvoldoende uitgewerkt: bep. elementen (residentiële opvang) weggevalen n.a.v. incident PV	gebrek uitgewerkte reclassering	incident PV	ernstig verslavingsprobleem/agressiecomponent		ernstig verslavingsprobleem/agressiecomponent	intra-murale hulpverlening noodzakelijk niet mogelijk binnen tijdspanne uitstel
V.I.-N/AFW2				reëel gezien persoonlijkheid		rigiede, defensieve persoon, geen empathisch vermogen, geen affectieve betrokkenheid ontkenning, beschuldiging van anderen (veel perverse details)	
V.I./AFW3			niet terugkeer na uitgangsp. nog steeds ondergedoken				
V.I./AFW1	geen opvang (op middellange termijn)	cfr. reclasseringsplan		gereserveerde opstelling t.a.v. prognose wellicht verderzetten oplichting	lange tijd weerstand tegen afbetalingsplan	manipulatief, egocentrisch, gebrek aan zelfinzicht geen intentie verantwoordelijkheid op te nemen maakt moeilijk ondersch.tussen waarheid-leugens	komt <u>verward</u> over (geen structuur in spreken, verliest zich in details, neiging tot manipulatieve redeneringen, geen antwoord op appél verantwoordelijkh.
Dossiers	Reden van het uitstel						
V.I.UITST/3	niet volledig voldaan aan de voorwaarden van art. 3, 3° V.I.-wet (vraag naar het risico op recidive) op volgende zitting zal echtgenote en psycholoog externe dienst worden opgeroepen						
V.I.UITST/4	niet volledig voldaan aan de voorwaarden van art. 2, 3° V.I.-wet nog geen stappen tot afbetaling BP = tegenindicatie voor V.I. moet tegen nieuwe zitting aanvaardbare start hebben genomen en verdere regeling hebben getroffen						
V.I.UITST/2	(geen formele beslissing)						
V.I.UITST/1	(geen formele beslissing): SO-fiche ontbreekt						

Beslissingen weigering V.I. - uistel V.I.-commissie Gent

AFDELING II

DE PROCEDURE TOT SCHORSING, HERZIENING OF HERROEPING

1 Inleidende bemerkingen

In volgende uiteenzetting worden de belangrijkste bevindingen gepresenteerd met betrekking tot het verloop van de procedure tot schorsing, herziening en herroeping van de V.I. (verder verkort geciteerd als: herroepingsprocedure). Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat het aantal observaties dat in dit verband kon worden verricht, eerder beperkt is - met name bij de commissies Antwerpen (n=7) en Brussel (n=7) - en dus ook geen vergaande conclusies toelaat. Bij de V.I.-commissie Gent kon wel een iets ruimer staal observaties worden verricht (n=18). Met betrekking tot de besluitvormingspraxis (zoals schematisch voorgesteld in bijgevoegde diagrammen) kan bij deze commissie dan ook een gedifferentieerder beeld worden waargenomen, zij het daarvoor - zoals verder nog zal blijken - ook andere redenen bestaan (m.n. ook structurele elementen).

Bij de analyse van het besluitvormingsproces werd uitgegaan van de zittingen bij de commissie Gent (gezien het iets omvangrijker staal), en op basis van de observatienota's en de uiteindelijke beslissingen werd - via vergelijking van de verschillende casussen - nagegaan *onder welke condities welk soort beslissing wordt genomen*. De diverse afwegingen bij het nemen van een beslissing komen trouwens ook het meest expliciet tot uiting tijdens de debatten bij de V.I.-commissie Gent: regelmatig wordt ter zitting immers verwezen naar de mogelijkheden waarover de commissie beschikt (m.n. de wettelijk voorziene beslissingsmogelijkheden) en de opportuniteit van deze of gene beslissing. De analyse op grond van de observaties en latere kennisname van de beslissing liet uiteindelijk toe voor elke commissie een 'beslissingsboom' af te leiden (een schematische voorstelling van de besluitvormingspraxis). Het zeer beperkte aantal observaties maakt evenwel dat vooral voor de commissies Antwerpen en Brussel geen sluitende conclusies kunnen worden afgeleid.

Op basis van de observaties kan ook niet in beeld worden gebracht welke selectiecriteria bepalend zijn voor fixatie van een dossier ter zitting. Met name gaat het daar immers om een besluitvormingsproces dat aan de zitting voorafgaat, door de lokale parketten (via de voorlopige aanhouding) of de V.I.-commissies zelf. De observaties hebben uiteraard enkel betrekking op dossiers die voorafgaandelijk voor een zitting werden geselecteerd. Een beter zicht op de selectiecriteria (voor voelopige aanhouding of fixatie ter zitting door de V.I.-commissie zelf) zou bijvoorbeeld wel via een uitgebreidere dossieranalyse verkregen kunnen worden.

2 Belangrijkste vaststellingen m.b.t. de besluitvorming in het kader van de herroepingsprocedure

2.1 Toepassing van de procedure (in kwantitatief opzicht) en herroepingsgronden

Zoals reeds eerder gesteld, kon bij de V.I.-commissie Gent een ruimer staal *observaties* (n=18) worden verricht met betrekking tot de herroepingsprocedure dan bij de V.I.-commissies Antwerpen (n=7) en Brussel (n=7). Hieruit kan evenwel niet geconcludeerd worden dat er sprake zou zijn van een striktere opvolging van V.I.-dossiers bij de commissie Gent. Volgens cijfergegevens (aantal beslissingen) die terzake werden meegedeeld door de V.I.-commissies, blijkt dat de V.I.-commissie Gent in de periode maart 1999 - oktober 1999 in het kader van de herroepingsprocedure 34 *eindbeslissingen* (22 herroepingen en 12 herzieningen) heeft genomen, de commissie Brussel 29 beslissingen (18 herroepingen en 11 herzieningen), en de commissie Antwerpen 22 beslissingen (13 herroepingen en 9 herzieningen).³¹¹ Deze cijfers dienen evenwel ook gerelateerd te worden aan de caseload van de V.I.-commissies (m.n. het aantal op te volgen dossiers)³¹². Daaruit blijkt dat een groter aantal beslissingen samenhangt met het feit dat ook meer dossiers opgevolgd dienden te worden.

Wanneer de *gronden voor de herroepingsprocedure* worden geanalyseerd, dan blijkt (met betrekking tot de geobserveerde zittingen) dat de voornaamste grond bij de - voor een herroepingsprocedure geselecteerde - dossiers van de V.I.-commissie Brussel de 'naleving van de V.I.-voorwaarden' betreft (in 2 gevallen in combinatie met het 'gevaar voor de fysieke integriteit van derden'). Bij de commissie Antwerpen gaat het ook voornamelijk om een 'niet-naleving van de voorwaarden' (in één geval om een combinatie met een inverdenkingstelling), in één dossier om een 'nieuwe veroordeling'. Het geobserveerde staal is bij deze commissies evenwel té beperkt om vergaande conclusies uit af te leiden. Bij de V.I.-commissie Gent werd - hierbij dient evenwel rekening gehouden te worden met voorgaande bemerking - een gedifferentieerder pakket van herroepingsgronden vastgesteld. Met uitzondering van 'het gevaar voor de fysieke integriteit van derden', zijn de diverse herroepingsgronden in vrijwel gelijke mate vertegenwoordigd. Hoewel een analyse van de herroepingsgronden als zodanig geen conclusies toelaat met betrekking tot een al dan niet ruimere toepassing van de procedure, bestaat er nochtans wel enige aanwijzing voor een striktere opvolging (in de zin van een sterkere neiging tot fixatie voor een zitting) door de commissie Gent - in vergelijking met de commissie Antwerpen - wanneer de herroepingsgrond '*nieuwe veroordeling*' van naderbij wordt bekeken. Een zeer opvallende vaststelling hierbij is immers dat voor de commissie Gent in het kader van een herroepingsprocedure regelmatig dossiers werden behandeld waarbij er sprake was van een veroordeling tot eerder relatief korte gevangenisstraffen (bijv. 1 maand effectief; 4 maanden effectief, en drie maanden met uitstel). Bij de commissie Antwerpen

³¹¹ Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, V.I.P.K. Merksplas, 19-20 oktober 1999.

³¹² Volgens de terzake meegedeelde informatie werden aan de commissie Gent 453 oude V.I.-dossiers (lopende V.I.-begeleidingen) overgedragen, aan de commissie Brussel ongeveer 475, en aan de commissie Antwerpen 267 oude dossiers (85 dossiers werden overgedragen): Vormingsdagen Nederlandstalige V.I.-commissies, V.I.P.K. Merksplas, 19-20 oktober 1999, en mondelinge mededeling V.I.-commissie Brussel (27 januari 2000).

daarentegen ging het - in weliswaar slechts één dossier - om een veroordeling tot achttien maanden gevangenisstraf.

Een andere opmerkelijke vaststelling is ook dat er bij de geobserveerde dossierbehandelingen bij de commissie Gent in geen enkel geval sprake was van een *voorlopige aanhouding* (d.i. op het ogenblik dat de zaak behandeld werd). Bij de commissie Antwerpen daarentegen was er slechts in één geval (op vijf relevante casussen), bij de commissie Brussel in twee gevallen (op zes) geen sprake van een voorlopige aanhouding. In welke mate deze vaststelling enige indicatie vormt voor een strikter opvolgingsbeleid door de commissie Gent (in de zin dat zittingen worden gefixeerd in gevallen waar men daar wettelijk gezien niet toe verplicht is), is niet geheel duidelijk, gezien in Antwerpen en Brussel niet zelden door de commissies zelf (via het daaraan verbonden O.M.) een voorlopige aanhouding wordt gevraagd of voorgesteld aan het lokale parket (ook het beleid van het lokale parket zelf speelt uiteraard een rol). Voor deze commissies kan dus niet gesteld worden dat zij enkel tot een herroepingsprocedure overgaan indien zij daartoe wettelijk verplicht worden (en niet in de andere gevallen). De frequente aanwezigheid van een voorlopige aanhouding (op het ogenblik van de zitting) bij deze commissies bepaalt, zoals verder nog zal blijken, wel zeer sterk de uiteindelijke beslissing door de commissie (in de zin dat zij de waaier van beslissingsmogelijkheden beperkt). Een voorlopige aanhouding heeft immers niet alleen als implicatie dat de commissie binnen één maand een beslissing dient te nemen, maar heeft ook gevolgen met betrekking tot de aanvang van de schorsingstermijn (nl. maximum twee maanden, te rekenen vanaf de datum van uitvoering van het bevel tot voorlopige aanhouding).

2.2 Analyse van de diverse beslissingen (observatiegegevens)

Binnen het geobserveerde staal dossiers die binnen het kader van een herroepingsprocedure werden behandeld, werd een *brede variatie* in de aard van de beslissingen vastgesteld - bij de commissie Gent evenwel gedifferentieerder dan bij de andere commissies -. Met uitzondering van de beslissingen tot onontvankelijkheid van de procedure en onbevoegdheid van de commissie (telkens twee beslissingen bij de commissie Gent), gaat het hier met name om beslissingen tot:

1. *Uitstel* van de behandeling van het dossier;
2. *Schorsing* van de V.I.;
3. *Herziening* van de V.I. na een eerdere beslissing tot *uitstel*;
4. *Herziening* van de V.I. na een eerdere beslissing tot *schorsing*;
5. *Herziening* van de V.I. zonder voorafgaande beslissing tot *schorsing* of *uitstel*;
6. *Herroeping* van de V.I. na een beslissing tot *uitstel*;
7. *Herroeping* van de V.I. na een eerdere beslissing tot *schorsing*;
8. *Herroeping* van de V.I. zonder voorafgaande beslissing tot *schorsing* of *uitstel*;

2.2.1 Uitstel van de behandeling van het dossier

Beslissingen tot uitstel van de behandeling van het dossier werden geobserveerd bij zowel de commissie Brussel (één casus) als de commissie Gent (zeven casussen). Globaal genomen komt dergelijke beslissing voor

onder verschillende condities (enkel de eerste conditie werd bij de commissie Brussel geobserveerd).

2.2.1.1 Conditie 1: corrigerende interventie (niet-naleving van de voorwaarden)

Een eerste conditie waaronder een beslissing tot uitstel wordt genomen is deze waarbij de commissie van oordeel is dat noch een schorsing, noch een herziening/herroeping onmiddellijk noodzakelijk is, maar naar de veroordeelde toe wel corrigerend geïntervenieerd dient te worden (wijzen op niet-naleving van de voorwaarden en de situatie van de invrijheidgestelde nauwgezet verder opvolgen). Dergelijke beslissing werd geobserveerd in één casus bij de commissie Brussel (BRUS/HERR/UITST/1), en in twee casussen bij de commissie Gent (stroomdiagram: conditie I.1.a., in combinatie met conditie I.2.b.; GENT/HERR/UITST/4, GENT/HERR/UITST/5). Het gaat hierbij telkens om een 'niet-naleving van de voorwaarden'. Een herziening wordt niet zinvol geacht aangezien de opgelegde voorwaarden zinvol/noodzakelijk zijn. Ook een schorsing wordt daarbij niet overwogen: aan de veroordeelde dient de mogelijkheid geboden te worden de situatie alsnog te corrigeren, nl. zijn V.I.-voorwaarden na te leven. Bij de commissie Gent betreft het in beide geobserveerde gevallen ook zgn. 'nieuwe' dossiers, d.i. dossiers waarbij de commissie zelf de V.I.-voorwaarden heeft geformuleerd. In deze dossiers komt zeer expliciet tot uiting dat door de commissie een strikte naleving van de opgelegde voorwaarden wordt nagestreefd - m.n. wordt er expliciet op gewezen hoe de voorwaarden geïnterpreteerd dienen te worden en waarom de commissie dergelijke specifieke voorwaarden heeft voorzien. Zoals uit volgende casus eveneens kan worden afgeleid, blijkt de justitieassistent de beslissing van de commissie in het kader van zijn dagdagelijkse begeleidingswerk soms ook anders te interpreteren.

Casus GENT/HERR/UITST/5:

(Betrokkene kreeg zijn V.I. in juli 1999, met o.m. als voorwaarde een opleiding te volgen bij [instelling]. Uit het verslag van de justitieassistent blijkt dat betrokkene een eigen kijk heeft op de voorwaarden. Er zijn bedenkingen bij twee voorwaarden. Wat de opleiding betreft, geeft betrokkene de voorkeur aan werk. Hij werkt bovendien in het zwart. De assistent tilt hier niet zo zwaar aan, maar de commissie volgt hem hier niet in. Met betrekking tot de burgerlijke partijen vermeldt het verslag van de justitieassistent dat betrokkene wel wil vergoeden, maar dat het niet volgens hem niet teveel zijn. De afbetaling staat niet in verhouding tot het inkomen. Verder wordt ook gesteld dat betrokkene niet zo makkelijk is in de omgang, maar dat het toch nog meevalt. De justitieassistent vraagt in te gaan op de tewerkstelling, d.i. in te stemmen. De assessor SU gaat hier niet mee akkoord.)

VZ: (Verifieert identiteit)

U kreeg voorwaarden opgelegd. De beslissing V.I. werd genomen op [datum]. We willen de voorwaarden natuurlijk nageleefd zien. Er stellen zich op dat vlak problemen. U past de voorwaarden zelf aan hé?

G: Ik heb mij gewoon aan de voorwaarden gehouden.

VZ: Met uw drugverleden wil de commissie niet dat je werk (aan)neemt. Wij willen dat je de BO volgt om op lange termijn werk te hebben. Het is misschien wel plezanter om werk op korte termijn te hebben, (maar je moet de voorwaarden naleven).

[...]

G: Ik heb gisteren met [X: justitieassistent] samengezeten.

VZ: En wisten ze niet dat je opgeroepen was?

G: Ik heb de justitieassistent ingelicht. Als mijn vrijheid van mijn BO afhangt, (...).

SU: Ik wil dat nog (eens) wat kaderen. De opleiding geeft structuur in je leven. Terwijl je je nu alles kunt permitteren, zwart werk, stempelen, ... De justitieassistent had gesuggereerd de voorwaarden te veranderen. Maar dat is ons standpunt niet hé.

G: Wat het zwartwerk betreft, zei de justitieassistent dat dat geen enkel probleem was. Het was mij ook ontgaan dat ik binnen de 48 uur (mijn boekje moet laten viseren).

(Veroordeelde vraagt ook om adresverandering)

[...]

VZ: Nu, wat zou er theoretisch kunnen gebeuren. Uw voorwaarden zijn niet nageleefd. In verband met het slachtoffer is er ook een probleem.
 G: Mijn schoonbroer neemt mij mee (= naar het werk). Ik ben onder controle.
 VZ: Ja maar wij willen een oplossing op lange termijn. We kunnen herroepen, schorsen of herzien. Maar ik zie niet in waarom de commissie zwart werk zou tolereren. Wij moeten de wet naleven.
 [...]
 VZ: Wat adviseert het OM? Het voorstel van de commissie zou kunnen zijn de zaak uit te stellen om dan te zien wat er veranderd is.
 OM (pl.): [...] In principe moet ik logisch zijn en vragen om de herroeping. De voorwaarden worden niet nageleefd.
 VZ: Je ziet hé. Er wordt niet mee gelachen hé. Zwart werk is onwettelijk, en cumuleren is onwettelijk. De commissie kan dit niet stimuleren hé.
 G: Ja, maar de justitieassistent heeft het mij zo gezegd.
 VZ: Ja, maar wij kunnen hem de volgende keer oproepen hé.
 Volgens het openbaar ministerie kan het ook niet hé.

In de andere casus die bij de commissie Gent werd geobserveerd, ging het om een gelijkaardige situatie, maar werd ook zeer expliciet verduidelijkt waarom een herziening niet wenselijk werd geacht (nl. de opgelegde voorwaarden zijn adequaat).

Casus GENT/HERR/UITST/4:

VZ: Je bent nog niet lang geleden hier geweest. U had zich verbonden de voorwaarden na te leven. Maar het loopt niet goed. [...]
 [...]
 SU: Indien je voorwaarden ondertekent, dan betekent dat dat je die voorwaarden naleeft.
 G: Ik wist niet dat er een probleem was indien ik ging werken. Ik ben op het rechte pad. Ik heb mijn vroegere vrienden laten vallen.
 [...]
 SI: [...], U hebt uw voorwaarden niet nageleefd. Dat is een alternatief voor de gevangenis hé. Anders hadden wij U niet vrijgelaten.
 VZ: De voorwaarde een opleiding te volgen wordt gesteld om te vermijden dat je terug in de criminaliteit terechtkomt. We kunnen vandaag herroepen, herzien of schorsen. Maar herziening dat zien we niet zitten. Dit is geen vodge papier hé.
 [...]
 VZ: We lachen er niet mee, hé. Een herziening zie ik niet in. We hebben een goede beslissing genomen. En uw advocaat heeft niets in die zin gesuggereerd. Wat we eventueel kunnen doen is de zaak uitstellen maar dat is een bijzondere gunst hé. Als er iets is, moet je aan de justitieassistent vragen om een aanpassing van de voorwaarden te vragen. Maar zelf de voorwaarden naar je hand zetten, dat kan niet hé. Blijkbaar hebt U het de vorige keer niet begrepen hé?

Bij de casus van de commissie Brussel ging het om een 'manifeste' niet-naleving van de opgelegde V.I.-voorwaarden (een situatie die volgens de commissie bijgestuurd diende te worden), maar stelde de commissie - op basis van het feit dat de veroordeelde bepaalde vragen helemaal niet leek te begrijpen (cfr. ook de verwijzing naar de eventuele afname van een EEG-test) - zich bijkomend ook de vraag of het niet opportuun was dat betrokkene zich op de volgende zitting zou laten bijstaan door een advocaat.

Casus BRUS/HERR/UITST/1:

VZ: U bent opgeroepen voor een herroeping, schorsing of herziening van uw V.I. (*Licht de consequenties toe*) Eventueel kan uw V.I. worden ingetrokken. We hadden U ook kunnen uitnodigen voor een administratieve zitting, maar we vonden dat we een stap verder moesten zetten.
 [...] Het loopt niet goed met U hé. Uw vroegere V.I. is al eens herroepen. Je hebt opnieuw een voorlopige invrijheidstelling gekregen die omgezet is geworden in een V.I. Heb je je boekje? Dat is blauw (of) groen.
 G: Nee. ... Ja, toch wel. Ik ben op het politiebureau geweest.
 OM: Het is misschien mogelijk een advocaat te laten raadplegen, (en nu een) uitstel (te geven).
 VZ: Heb je een advocaat?
 G: Nee, dat is niet nodig. Ik heb niets misdaan.
 VZ: We vinden dat het helemaal niet goed loopt. Je zegt dat iedereen je maar gerust (moet laten). [...]
 [...]

SU: Van al uw voorwaarden is misschien op twee na niets in orde. Werk is 0, psychosociale begeleiding ook niet, alleen wanneer (...), [andere begeleiding] niet, de psychiater onregelmatig, de burgerlijke partijen 0, niet veranderen van woonst, werk en therapie ook niet.

VZ: In oktober moet je terug komen. Denk maar eens goed na of je ook geen advocaat neemt hé.
Neem contact op met de justitieassistent en begin er eens aan. Je hebt elf voorwaarden, aan zeven-acht daarvan veeg je vierkant je voeten aan.
 Je hebt nog veel staan hé, je einde proeftijd is 2001.
 Breng de volgende maand je boekje mee en intussen begin je eraan hé.
 Er staan er elf op hé. Leef ze alle elf na. Dan kunnen we er misschien aan denken niet in te trekken.

[...]

SI: Is er ooit een EEG afgenomen bij U?

G: Nee.

SI: Ook niet in de gevangenis, en vroeger ook nooit?

G: Nee.

(Veroordeelde verlaat de zaal terwijl de commissie bespreekt een datum voor een nieuwe zitting bespreekt. De nieuwe zitting zal doorgaan [datum])

VZ: *(Vermeldt datum)* Je krijgt geen nieuw papier hé (geen nieuwe oproeping). We gaan de zaak uitstellen. Het zal van U afhangen hé.

SI: Je hebt een maand hé.

VZ: Uw justitieassistent zal U wel helpen. Als je doet wat zij zegt, dan zal het wel lopen. Zie dat het in orde is de [datum] hé. En vergeet je boekje niet hé.

2.2.1.2 Conditie 2: opvolging van de situatie (nieuwe veroordeling)

Een tweede conditie die (bij de commissie Gent) leidt tot een beslissing tot uitstel, is deze waarbij de veroordeelde wordt opgeroepen omwille van een nieuwe veroordeling, maar de commissie uiteindelijk toch van oordeel is dat zowel een schorsing (eventuele herroeping) als herziening niet noodzakelijk zijn (cf. stroomdiagram: conditie I.1.a. of I.1.b., in combinatie met conditie I.2.a.; GENT/HERR/UITST/2; GENT/HERR/UITST/3). Een herziening van de V.I. lijkt niet opportuun gezien de opgelegde V.I.-voorwaarden zinvol/noodzakelijk zijn (en dus niet aangepast hoeven te worden) of de proeftijd bijna afgelopen is (een herziening is dan ook zinloos, gezien bij het einde van de proeftijd de definitieve invrijheidstelling wordt verworven). Een schorsing wordt ook niet aangewezen geacht omdat de V.I.-begeleiding volgens de commissie in de praktijk goed blijkt te verlopen.

Casus GENT/HERR/UITST/3:

VZ: [...] Nu, je bent hier omdat je een veroordeling hebt opgelopen voor feiten (tijdens de proeftijd gepleegd). Kun je zeggen om welke veroordeling het gaat?

G: Voor bezit van drugs. Ik heb daarvoor probatie gekregen, met verplichte urinecontroles. En dan ook slagen en verwondingen: daarvoor heb ik vier maanden effectief gekregen.

VZ: Er zijn twee standpunten. Enerzijds heb je het aan uw laars gelapt, je hebt ook probatievoorwaarden gekregen. Daarvoor kunnen we U terug binnen halen. Uw proeftijd eindigt wel, maar in de wet staat "indien de feiten tijdens de proeftijd werden gepleegd". Anderzijds, indien wij niet streng zijn, moet er wel iets tegenover staan, nl. dat de probatievoorwaarden goed worden nageleefd.

[...]

G: Ik word nu begeleid door een neuropsychiater, met medicatie.

VZ: Staat dat ook in de probatievoorwaarden?

G: Ja.

[...]

VZ: Theoretisch kunnen we vier dingen doen. Herroepen, herzien - maar dat heeft geen zin want uw proeftijd is bijna gedaan - schorsen - maar waarom, er is een goed verslag -, of helemaal niets doen - maar dat kan ook niet zomaar, uw een cadeau geven. Een mogelijkheid is een uitstel geven en dan kijken hoe de probatievoorwaarden worden nageleefd.
 We zullen de zaak opnieuw behandelen op [datum]. Het is best dat we daarbij dan ook de probatieassistent uitnodigen.

Significant in deze casussen (bij de commissie Gent) is dat het telkens gaat om nieuwe veroordelingen tot relatief korte gevangenisstraffen. De commissie stelde zich ter zitting bij de behandeling van één van deze

dossiers (veroordeling tot zes maanden effectieve gevangenisstraf) zelf trouwens de vraag waarom men de veroordeelde in kwestie eigenlijk had opgeroepen. De afgesproken beleidslijn dat elke nieuwe veroordeling zou resulteren in de fixatie van een zitting in het kader van de herroepingsprocedure leek - zoals ter zitting werd gesteld - alleszins geen automatisme te mogen worden (althans wanneer de begeleiding goed verloopt).

Casus GENT/HERR/UITST/2:

(Voor de zitting bespreken de voorzitter en de andere commissieleden de gehanteerde politiek in verband met de oproepingen voor een herroepingsprocedure. De afspraak binnen de commissie was dat iedereen die een effectieve straf heeft opgelopen, opgeroepen wordt. De voorzitter stelt nu dat dat geen automatisme mag worden. Indien betrokkene vervolgd wordt maar de begeleiding min of meer goed loopt, moet betrokkene misschien helemaal niet opgeroepen worden. Het probleem is hier volgens de voorzitter bovendien ook dat de betrokken veroordeelde vroeger reeds administratief werd opgeroepen voor dezelfde feiten. Indien betrokkene nu niet zou verschijnen is de commissie - teneinde consequent te zijn in haar eigen beleid - volgens de voorzitter praktisch verplicht te schorsen.)

VZ: [...]

Je bent reeds voor de commissie geweest. Dat was toen een administratieve zitting. Er is toen gezegd geweest dat je je op zijn minst aan de voorwaarden moet houden. Nu is er een effectieve veroordeling. De commissie hiervoor bevoegd. We zouden nu graag willen weten hoe de begeleiding verloopt. Misschien kan de justitieassistent enige toelichting geven.

(Volgens de justitieassistent verloopt de begeleiding vrij goed)

[...]

VZ: Eén van de mogelijkheden is herziening, maar daar is niet direct aanleiding toe want de voorwaarden zijn goed. Ze moeten natuurlijk wel goed nageleefd worden.

[...]

VZ: In deze procedure is geen beperking voorzien op het vlak van uitstel. In principe moeten we met deze veroordeling geen compassie hebben. We kunnen U hiervoor terug binnensteken, maar zo zijn we nu ook niet.

[...]

VZ: We zullen de behandeling van de zaak met twee maanden uitstellen. Dat mag eventueel meer dan twee maanden zijn, er is op dat vlak geen beperking.

Een enigszins gelijkaardige situatie deed zich ook voor in de casus die in de volgende paragraaf wordt besproken. Ook daar ging het om een veroordeling tot een korte gevangenisstraf, maar bleef de veroordeelde op de zitting afwezig. Een uitstel werd verleend om betrokkene alsnog te kunnen horen.

2.2.1.3 Conditie 3: veroordeelde afwezig

Zoals reeds aangegeven, beslist de commissie Gent soms ook tot een uitstel van de behandeling van de zaak wanneer een veroordeelde ondanks regelmatige oproeping ter zitting afwezig blijft, maar wel nog contact heeft met de justitieassistent (cfr. stroomdiagram: conditie II.; casus GENT/HERR/UITST/6). Een *onmiddellijke schorsing* van de V.I., zonder de veroordeelde zelf gehoord te hebben, werd in dit geval *niet aangewezen* geacht. De herroepingsgrond betrof in dit dossier een 'nieuwe veroordeling', zij het evenwel tot een zeer korte gevangenisstraf (één maand) - (*supra*, 2.2.1.2.).

Casus GENT/HERR/UITST/6:

(Voor de zitting werd verduidelijkt dat de betrokken veroordeelde voor de correctionele rechtbank een nieuwe veroordeling opliep tot één maand gevangenisstraf. De commissie ontving een brief van het parket waarin gesteld wordt dat het opportuun is de V.I. te herroepen. Uit contact met de justitieassistent - niet aanwezig op de zitting - bleek dat de begeleiding zeer goed verloopt. De justitieassistent dacht dat betrokkene vrijgesproken was. De justitieassistent bleek trouwens heel verwonderd te zijn dat de commissie de veroordeelde opriep. Aan de justitieassistent werd meegedeeld dat betrokkene zeker moest verschijnen, zoniet zou de commissie zijn V.I. moeten herroepen. De voorzitter meende dat er zich in deze zaak een probleem stelt, nl. de commissie dient consequent te zijn in de eigen politiek. Het was volgens de voorzitter dan ook niet

aanvaardbaar dat iemand voor een zitting wordt opgeroepen, niet komt opdagen en de commissie dan toch reageert. Een onmiddellijk schorsing werd wel als een té zware maatregel beschouwd. Aan de justitieassistent zou wel gevraagd worden waarom betrokkene niet verschenen is. De betrokkene veroordeelde diende bovendien door de justitieassistent aangemaand te worden alsnog te verschijnen voor de commissie. De zitting werd uitgesteld.)

2.2.1.4 Conditie 3: advocaat verhinderd

In twee andere casussen besliste de commissie Gent tot een uitstel van de behandeling van het dossier omdat de raadsman van de betrokken veroordeelde verhinderd was om op de zitting aanwezig te zijn (cfr. stroomdiagram: conditie III.; GENT/HERR/UITST/1, GENT/HERR/UITST/7). In beide dossiers ging het om de herroepingsgrond van 'inverdenkingstelling', in één dossier in combinatie met een 'nieuwe veroordeling'.

Casus GENT/HERR/UITST/7:

VZ: [...] (Maakt melding van een brief van de advocaat waarbij om uitstel wordt gevraagd)
G: Ik zou graag uitstel krijgen indien dat mogelijk zou zijn.
VZ: U bent momenteel aangehouden. Wanneer bent U het laatst verschenen voor de Raadkamer? Bent U in beroep gegaan?
G: Ja, dat komt nu [binnen iets meer dan één week] voor. Op [datum].
VZ: Is er een bezwaar tegen een kort uitstel?
OM (pl.): Indien het ene het andere dekt.
VZ: Dat de procureur-generaal ons op de hoogte houdt van de stand van zaken. (De voorzitter zoekt een datum en stelt een concrete datum voor) Nu, er komt geen nieuwe officiële oproeping, hé.

2.2.2 Schorsing van de V.I.

Een beslissing tot schorsing van de V.I. werd bij alle V.I.-commissies aangetroffen, zij het dat de condities waaronder tot dergelijke maatregel wordt beslist enigszins verschillen tussen de V.I.-commissie Gent en de andere V.I.-commissies. Naar herroepingsgrond toe werd (binnen het geobserveerde staal althans) geen enkele beslissing tot schorsing aangetroffen indien het gaat om een 'nieuwe veroordeling': in dit geval lijkt eerder een beslissing tot herroeping (*infra*) of, onder bepaalde voorwaarden, een beslissing tot uitstel (*supra*) waarschijnlijk.

2.2.2.1 Conditie 1: herziening wenselijk doch niet onmiddellijk mogelijk

Een eerste conditie die aanleiding geeft tot een beslissing tot schorsing is deze waarbij de commissie weliswaar wenst over te gaan tot een herziening van de V.I., maar de voorwaarden voor een herziening de facto niet onmiddellijk realiseerbaar zijn. Meer in het bijzonder is een herziening niet mogelijk omdat een nieuwe reclassering op het ogenblik van de zitting onvoldoende/niet uitgewerkt is (commissie Gent) - voor wat de commissies Antwerpen en Brussel betreft, maakt de aanwezigheid van een voorlopige aanhouding bovendien vaak ook dat er voor de veroordeelde onvoldoende beschikbaar is geweest om dergelijk plan op korte termijn uit te werken (nl. tegen de dag waarop de zaak voor de commissie wordt behandeld).

Casus BRUS/HERR/SCHORS/1:

VZ: [...] Op [datum] was er een wederaanhouding door de Procureur des Konings van [gerechtelijk arrondissement] wegens niet-naleving van de bijzondere voorwaarden.
[...]
VZ: U kent uw voorwaarden? Eén van de voorwaarden is een verplicht verblijf.
G: Ja.
SU: Op [...] bent U voorlopig vrijgegaan, met een opname in [residentiële instelling] als voorwaarde. U hebt daar verbleven tot [datum]. Dan hebt U verlof gekregen maar U bent niet terug binnen gekomen. U bent dan aangehouden. U blijft gemotiveerd voor

een behandeling. Er is een verband tussen alcohol en de delicten. U wordt opnieuw voorgesteld vanuit [gevangenis]. Er was wel een incident, één dag later terug (binnen gekomen). Op [datum] hebt U V.I. gekregen. (U moest naar het) [ziekenhuis]. U hebt daar verbleven van [periode]. U bent dan vertrokken en spoorloos (gebleven). Op [datum] werd U aangehouden. [...]

[...]

VZ: Het is ook mogelijk dat we de zaak uitstellen. Het is een beetje weinig nu. Het kan, kan, kan. (Heb je er) met de sociale dienst over gesproken?

G: Ik ben maar twee weken in [gevangenis] geweest.

[...]

OM: Betrokkene brengt weinig aan. Er moeten bewijzen op tafel komen. Er is geen werk, geen informatie over de woonst van de vriendin, geen begeleiding. We moeten toch een aantal dingen weten vooraleer (...). De therapie moet op punt gezet worden. Is er een opleiding? Wat U in uw vrijetijd doet?

Ik stel voor de V.I. te schorsen om dan de zaak opnieuw te kunnen bekijken.

[...]

VZ: Wij moeten op korte termijn beslissen, want U bent aangehouden. We zullen op [datum] uitspraak doen.

Omwille van de 'dringendheid van de situatie' (bij gebrek aan een uitgewerkte "alternatieve" reclassering) dringt zich wel een vrijheidsbenemende maatregel op. Met name is de situatie in dergelijke gevallen dermate dat de commissies een invrijheidstelling zonder meer niet wenselijk achten: er is sprake van een 'bedreiging voor de fysieke integriteit van derden' en/of een vorm van residentiële opvang wenselijk/noodzakelijk. Waar een beslissing onder deze conditie bij de commissie Gent eerder uitzonderlijk is (één casus; GENT/HERR/SCHORS/1), komt zij relatief gezien wel iets vaker voor bij de commissie Antwerpen (twee casussen: ANTW/HERR/SCHORS/1, ANTW/HERR/SCHORS/2) en de commissie Brussel (eveneens twee casussen: BRUS/HERR/SCHORS/1, BRUS/HERR/SCHORS/2).

Casus ANTW/HERR/SCHORS/1:

VZ: De reden dat U bent opgeroepen is dat er zich opnieuw strafrechtelijke problemen stellen. Er is een verkeersongeval geweest, U was in het bijzijn van een verdacht persoon en in het bezit van 1 gram hash.

G: [...] Ik vraag niet om mijn vrijheid, maar om professionele hulp.

[...]

VZ: De begeleiding verliep met vallen en opstaan, maar er was toch begeleiding. U suggereerde zelf residentieel opgevangen te worden.

G: Ja, morgen heb ik een intakegesprek in twee centra, [...]. Die laatste voorziening werkt meer individueel, en daar gaat mijn voorkeur naar uit.

VZ: Dus U wenst bij [residentiële instelling] in behandeling te gaan.

G: Ik (heb) mezelf geuit via agressie.

VZ: U zomaar vrijlaten kan niet. Maar (we kunnen wel) kijken welke voorwaarden eventueel opgelegd kunnen worden.

[...]

A: Mijn cliënt heeft een groot probleem. Het strafregister betreft allemaal geweldsdelicten. Er is nooit een degelijke begeleiding geweest. Hij heeft het heel zwaar. Dit is een noodkreet. Hij vraagt professionele hulp.

(Maakt document over aan de commissie in verband met het contact in residentieel centrum)

VZ: Dit moet toch voorbereid worden. Een schorsing kan maximum twee maanden duren. We kunnen eventueel halfweg de twee maanden samenkomen. (We zullen de) datum openlaten. Dus (dat moet gebeuren in) samenwerking tussen de PSD, de justitieassistent en de advocaat.

[...]

VZ: De commissie zal beslissen nadat de advocaat ons schriftelijke bevestiging heeft bezorgd van de opvang en zo mogelijk een attest van [residentiële instellingen] in verband met residentieële behandeling.

SU: De opname kan eventueel in spoed. Er moet ook een intake worden voorzien, dat neemt toch tijd in beslag.

2.2.2.2 Conditie 2: veroordeelde afwezig én geen contact met de justitieassistent

In één casus bij de commissie Gent (GENT/HERR/SCHORS/2) werd ook tot schorsing beslist omdat de veroordeelde ondanks regelmatige oproeping afwezig bleef op de zitting. Verschil met de andere casus waarbij de

veroordeelde eveneens op de zitting afwezig bleef (*supra*: maar waar de commissie tot uitstel besliste), is dat er in dit geval (beslissing tot schorsing) vrijwel geen enkel contact meer was met de justitieassistent en met het begeleidend centrum. In de andere casus (*supra*: uitstel) ging om een veroordeling tot een zeer korte gevangenisstraf (één maand): een onmiddellijke schorsing werd in dergelijke omstandigheid als een té zware maatregel gezien.

Casus GENT/HERR/SCHORS/2:

JA: (*in het Frans*) Ik heb betrokkene opgeroepen, maar hij is niet gekomen. Nadien heb ik hem opnieuw opgeroepen, en toen heeft hij afgezegd. Nadien is hij wel gekomen. Dan heeft betrokkene zijn werk verloren. Ik heb hem dan opnieuw opgeroepen, maar hij is niet gekomen. Hij vermeldt wel steeds zijn adres. Ik heb hem opgeroepen met de melding dat de begeleider contact zou opnemen met de commissie indien geen gevolg werd gegeven aan de oproep. [...]

[...]

VZ: Hoe kunnen we de situatie deblokkeren? Er zijn meerdere mogelijkheden. Bijv. hem toch contacteren. Hoe zouden we dit kunnen doen?

JA: Via de politie bijvoorbeeld.

VZ: Een tweede mogelijkheid is de schorsing van de V.I.

JA: Misschien ben ik zelf te vriendelijk geweest. Ik heb hem nu drie keer opgeroepen en hij is niet opgedaagd.

OM: Ik denk dat het beter is de V.I. te schorsen.

SI: Indien we een schorsing overwegen, moeten we dan ook de voorwaarden wijzigen indien de schorsing wordt opgeheven?

JA: Het contact met de [centrum], dat ging niet.

SI: En hebt U een suggestie in verband met andere voorwaarden?

JA: Er zal ook een oplossing gezocht moeten worden voor de financiële problemen. Wat werk betreft, was artikel 60 een mogelijkheid, maar het OCMW was hier zeer negatief over. Betrokkene zou niet capabel zijn.

[...]

VZ: Indien we overgaan tot schorsing, is het misschien goed van dan contacten te hebben met hem en verslag uit te brengen aan de commissie. Nu, U zal verwittigd worden van de schorsing en dat is dan het moment om contact te nemen met hem.

Dat een beslissing tot schorsing bij de andere V.I.-commissies niet voorkomt onder de conditie van 'afwezigheid van de veroordeelde' heeft te maken met het feit dat een herroepingsprocedure bij deze commissies doorgaans slechts wordt opgestart wanneer de veroordeelde beschikbaar is voor de commissie, m.n. gedetineerd is (er zijn op deze regel slechts twee afwijkingen, bij de V.I.-commissie Brussel: casussen BRUS/HERR/UITST/1, BRUS/HERR/HERZ/1).

2.2.3 Herziening van de V.I. na een eerdere beslissing tot uitstel of schorsing

Zoals reeds eerder werd aangehaald, zijn de commissies (in de gevallen waar zij een herziening van de V.I. wenselijk achten) vaak genooddaakt eerst een andere (en voorlopige) beslissing te nemen vooraleer een eventuele beslissing tot herziening kan worden genomen. De nadere uitwerking van een nieuw reclasseringsplan vergt doorgaans immers enige tijd. Op het ogenblik dat het dossier voor de eerste keer ter zitting wordt behandeld, is de reclassering meestal nog niet of onvoldoende concreet uitgewerkt. In sommige gevallen wordt dan ook een beslissing tot herziening (casussen ANTW/HERR-N/HERZ/1, BRUS/HERR-N/HERZ/1 en GENT/HERR-N/HERZ/1) na een eerdere beslissing tot schorsing of tot uitstel van de behandeling van het dossier geobserveerd (voor de overwegingen die meespelen bij de keuze tussen een schorsing of uitstel: *supra*). Meestal worden bij de beslissing tot schorsing door de V.I.-commissies bepaalde acties gesuggereerd die de veroordeelde dienen toe te laten een nieuw plan voor te leggen aan de

commissie, of wordt een bepaalde maatregel voorgesteld teneinde de professionele reclassering niet in het gevaar te brengen.

Casus BRUS/HERR-N/HERZ/1:

- VZ: We elkaar verleden keer gezien. We hebben uw V.I. toen geschorst. Er is toen gevraagd, gesuggereerd dat de bevoegde overheden U in staat zouden stellen dat U verder zou kunnen blijven werken. U bent in halve vrijheid nu?
- G: Ja.
- VZ: U bent aangehouden door het O.M. De reden van de schorsing was het in gevaar brengen van de fysieke integriteit van derden. Er was weerstand tegen de begeleiding, en cfr. de vroegere feiten.

Een beslissing tot herziening wordt in dit verband enkel genomen indien op de vervolgzitting een reclasseringsplan wordt voorgelegd dat voldoende tegemoet aan de eerder door de commissie geformuleerde opmerkingen; in het andere geval zal immers tot een herroeping van de V.I. worden beslist (*infra*).

Casus ANTW/HERR-N/HERZ/1:

- VZ: We zijn hier voor het vervolg van de vorige keer. Er zijn inspanningen geleverd. Hoe is het gegaan bij [residentiële instelling] in [gemeente]?
- G: Ik ben vorige week daar geweest. Het was heel positief. Ze gingen iets laten weten.
- VZ: We hebben een fax gekregen vanuit de gevangenis met de melding dat U er welkom bent. (*Leest fax voor*)
- [...]
- SU: Hebt U er zicht op wanneer er plaats beschikbaar is?
- G: Dat zal niet lang duren.
- VZ: Zijn er nog dingen toe te lichten?
- JA: Dit is een goede oplossing.
- [...]
- G: Mag ik nadien toch nog naar de dokter? Na de residentiële opname.
- VZ: Ja, natuurlijk. De residentiële opname (geldt) totdat het therapeutisch programma afgerond is. Op dat ogenblik zal de commissie bekijken wat er verder moet gebeuren.
- OM: Ik heb geen bezwaar tegen een herziening, mits een onmiddellijke en aaneensluitende opname.
- [...]
- VZ: Wat de uitvoerbaarheid van de beslissing betreft, (zullen we stellen) van zodra plaats en voorzover begeleid naar de plaats van opname.

Een beslissing tot herziening na schorsing of uitstel werd enkel geobserveerd bij dossiers waarbij het gaat om de herroepingsgrond van 'inverdenkingstelling' (commissie Gent), 'niet-naleving van de voorwaarden' in combinatie met 'het gevaar voor de fysieke integriteit van derden' (commissie Brussel) of een 'inverdenkingstelling' (commissie Antwerpen). Opvallend is dat dergelijke beslissing niet voorkomt wanneer de herroepingsgrond betrekking heeft op een nieuwe in kracht van gewijsde gegane veroordeling! In dit geval is immers eerder een beslissing tot herroeping (commissies Gent en Antwerpen; *infra*) of een beslissing tot uitstel (commissie Gent: *supra*) waarschijnlijk.

2.2.4 Herziening van de V.I. zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel

Waar de commissie een aanpassing van de voorwaarden (in de zin van een herziening van de V.I.) wenselijk acht, is dergelijke beslissing zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel eerder uitzonderlijk. De reden hiervoor is, zoals reeds werd aangehaald, het feit dat ter zitting doorgaans nog geen of een onvoldoende uitgewerkte alternatieve reclassering kan worden voorgelegd. In enkele uitzonderlijke gevallen (bij de commissies Antwerpen en Brussel) werd toch een rechtstreekse herziening (d.i. zonder voorafgaande tussentijdse beslissing) geobserveerd. In het eerste geval

(casus ANTW/HERR/HERZ/1) was de reclassering op het ogenblik dat het dossier ter zitting werd behandeld, opnieuw verzekerd (wederopname in een residentiële instelling mogelijk): de commissie was dan ook niet genoodzaakt de V.I. eerst te schorsen met het oog op de uitwerking van een nieuwe reclassering.

Casus ANTW/HERR/HERZ/1:

VZ: Je hebt tegen advies [residentieel centrum] verlaten en intussen heb je opnieuw feiten gepleegd.
G: [...] Ik krop meer op in plaats van mijn gevoelens te uiten. Nu heb ik weer een domme zaak gedaan, een diefstal. Mijn verslaving is de oorzaak.
VZ: Aan de basisproblematiek moet iets gebeuren hé.
G: Jazeker.
SU: Indien je naar [residentieel centrum] kan, ga je dan opnieuw lopen?
G: Nee, ik zal blijven. Ik heb een vragenlijst ingevuld en teruggestuurd.
SU: De totale duur, (d.w.z.) 6 weken en 9 maanden. Indien het nu mislukt, dan kom je pas opnieuw vrij in 2004. Dat weet je toch?
[...]
OM: *(Legt afschrift van een vonnis neer)*
Betrokkene kreeg V.I. bij MB van [dag] december 1998 en ging op [dag] januari 1999 in V.I. De V.I. liep niet zo goed. Hij vertrok bij [residentieel centrum] en nam geen contact meer op. De begeleider vroeg de commissie tussen te komen. Aan het O.M. te [gerechtelijk arrondissement X] werd de voorlopige aanhouding gevraagd. Via het parket van [gerechtelijk arrondissement Y] is betrokkene voorlopig aangehouden wegens nieuwe feiten. De nieuwe feiten betreffen diefstal. Mogelijks onder invloed van de problematiek om aan geld voor drugs te geraken. De feiten kunnen niet worden ontkend. Betrokkene bekent ook alles. En de bijzondere voorwaarden zijn niet nageleefd. Ik adviseer dan ook de herroeping.
VZ: Hebt U kennis genomen van het attest van [het vroegere residentieel centrum]?
OM: *(Het OM bekijkt het attest)* O.K.
A: Betrokkene is inderdaad bij [residentieel centrum] vertrokken en hervallen. Hij was onder invloed. Zijn drugsprobleem is zijn grootste probleem. Hij is enorm gemotiveerd om eraan te werken. Ik weet dat betrokkene daar hulp bij nodig heeft, hij wil ook echt hulp.
Ik vraag U in te gaan op het attest van [residentieel centrum]. Betrokkene is er geweest, er is een deskundige begeleiding en ze bieden hem een nieuwe kans. Een langere detentie is niet motiverend, en gaat niet in op de oorzaken.
VZ: Gaat U akkoord met de voorwaarde van begeleiding bij [residentieel centrum]?
G: Ja.

In het andere geval (casus BRUS/HERR/HERZ/1) verkeerde de veroordeelde in vrijheid en was er, gezien er geen direct gevaar voor de fysieke integriteit van derden aan de orde was resp. geen residentiële opvang werd overwogen (omstandigheden die bij deze commissie in twee andere casussen leidden tot een voorlopige beslissing van schorsing van de V.I.), ook geen aanleiding betrokkene (via een schorsing) eerst nog in hechtenis te nemen. Er werd evenwel geen uitstel verleend (cfr. conditie 'corrigerende interventie') aangezien in de loop van het debat duidelijk was geworden dat er wel een aanleiding was te voorwaarden te verscherpen (de V.I. dus te herzien: o.m. oplegging van urinecontroles).

Casus BRUS/HERR/HERZ/1:

VZ: U bent opgeroepen met het oog op een herziening, schorsing of herroeping. [...] Onze commissie is belast met de opvolging van uw dossier. [...] Kent U uw verplichtingen?
G: Ja, (ik heb dat) verzuimd.
[...]
VZ: En een intensieve begeleiding bij het [ambulant centrum], de burgerlijke partijen betalen, verbod op alcoholmisbruik en druggebruik, verbod van woonst en werk te veranderen zonder overleg, verbod op omgang met ex-gedetineerden, verbod aangelegenheden te bezoeken die een verdachte reputatie hebben. Dat waren uw voorwaarden. U bent nog al eens voorlopig vrij geweest. Twee keer.
[...]
VZ: Wat het voorstel tot V.I. betreft, bent U voorgesteld omdat er geen ander alternatief was. Er waren veel negatieve adviezen, van het parket, ... Je weet dat je op eieren moest lopen.
[...]
OM: Blijkbaar beseft hij niet dat de mensen die zijn aangeduid (...). Het gevaar heeft hij zelf aangehaald. Blijkbaar is hij uit de gevangenis (gekomen) zonder goed

reclasseringsplan. In feite kan de commissie niet anders dan de V.I. schorsen en dan bekijken (...).[...] De voorwaarden worden niet nageleefd, er is geen goed reclasseringsplan. Ik adviseer dan ook een schorsing. In ondergeschikte orde, indien hij vrij blijft, moet gezocht worden naar begeleid zelfstandig wonen. Er is weinig begeleiding thuis, (er moet) vermeden worden dat teruggevallen wordt op (...).

VZ: (Er is een) mogelijkheid om bijkomende voorwaarden op te leggen. Ben je akkoord met begeleid wonen?

[...]

VZ: En urinecontroles?

[...]

G: (Terug in de gevangenis) heeft geen zin voor mij.

VZ: De gevangenis is geen goede oplossing, maar vrij onder voorwaarden is onder voorwaarden.

2.2.5 Herroeping van de V.I. na een beslissing tot uitstel of schorsing

2.2.5.1 Conditie 1: 'alternatieve' reclassering niet/onvoldoende uitgewerkt

Wanneer de commissie overweegt aangepaste voorwaarden op te leggen, maar een nieuwe reclassering op het ogenblik van de zitting nog niet of onvoldoende concreet is uitgewerkt, volgt meestal eerst een beslissing tot schorsing of uitstel van de behandeling van de zaak (*supra*, par. 2.2.2.; uitzonderlijk is er een rechtstreekse beslissing tot herziening, par. 2.2.4.). Op die wijze wordt aan de veroordeelde toegelaten op de vervolgzitting een alternatief reclasseringsplan voor te leggen. Daar waar ook op de volgende zitting nog geen concrete alternatieve reclassering wordt voorgesteld of terzake een 'gebrek aan medewerking' wordt vastgesteld (casussen ANTW/HERR-N/HERR/1, GENT/HERR-N/HERR/1 en GENT/HERR-N/HERR/2), wordt uiteindelijk toch beslist tot een herroeping van de V.I. Bij de commissie Brussel werd geen enkele beslissing tot herroeping genomen na een voorafgaande tussentijdse beslissing, maar werd - waar tot herroeping werd beslist - de V.I. onmiddellijk herroepen (gezien ook de opgelegde tijdslimieten: *infra*).

Casus ANTW/HERR-N/HERR/1:

VZ: We kennen elkaar al van de twee vorige zittingen.

[...]

VZ: Dit is de laatste zitting. Er was (de vorige keer) uitstel omwille van de vraag van de gedetineerde om een advocaat te krijgen, om het verloop van de tewerkstelling en de zwangerschap van de vriendin te attesteren, en voor de verlofpas. Wat is de stand van zaken nu?

A: *(Overhandigt stukken aan de commissie, nl. attesten in verband met samenwoonst tijdens de laatste maanden, de tewerkstelling via een interimbureau en de zwangerschap van de vriendin - attest dokter)* Op het ogenblik van zijn aanhouding was betrokkene tewerkgesteld, maar (dat heb ik) niet ontvangen.

VZ: Dat is nochtans toch essentieel. Dat - tewerkstelling bij [firma] - werd verleden keer al gevraagd, en nu is hiervan nog geen attestatie. En de verlofpas?

A: Mijn cliënt heeft eerst in [gemeente X] gewoond, en is nadien verhuisd. Hij heeft verschillende keren zijn verlofpas geviseerd, (in) [gemeente Y], in [gemeente X]. Hij is zijn pas verloren, en hij heeft dat bevestigd ten aanzien van de politiediensten.

VZ: De gedetineerde heeft hier helemaal niets over gezegd, over [gemeente X], over [gemeente Y]. Hij heeft gesproken over [gemeente Z].

OM: Hij is bijna één jaar zonder justitiële begeleiding ondanks aanmaningen van de politie en van het parket. Er (is dan een) seinig (gebeurd) voor voorlopige aanhouding. Bovendien was hij in het bezit van weed bij zijn voorlopige aanhouding. De commissie heeft gevraagd bepaalde dingen te kunnen bevestigen. Er zijn zaken die niet blijken te kloppen, nl. de verlofpas. Er is wel een bewijs van samenwoonst en tewerkstelling. Ik heb de indruk dat betrokkene ons een rad voor de ogen blijft draaien en niet wenst mee te werken. Mijn advies is een herroeping van de V.I.

VZ: Wil U hierop reageren.

G: (Geen enkele reactie)

Casus GENT/HERR-N/HERR/2:

VZ: [...] De vorige keer ben je niet willen verschijnen, dat is nochtans altijd beter. Je kreeg je V.I. op [dag] februari 1999. De voorwaarden heb je aanvaard op [dag] maart 1999. Intussen ben je door de onderzoeksrechter in verdenking gesteld voor feiten gepleegd op [data]. Die feiten zijn gepleegd binnen uw V.I. We hebben ook een nieuw stuk gekregen, een bevel tot dagvaarding.

[...]

VZ: Nu zijn we hier voor een herroeping of herziening. We zullen het openbaar ministerie en de justitieassistent horen in verband met het verloop van de begeleiding en wat er mogelijks te doen zou zijn.

[...]

SI: Zou je nog terug kunnen bij dokter [X]?

G: Ja, maar ik zit ook met de probatie die valt.

SU: En een opname in een TG, zie je dat zitten?

G: In [residentiële instelling X] niet meer, misschien in [residentiële instelling Y of Z].

[...]

OM: Er zijn geen duidelijke plannen. In de huidige omstandigheden vraag ik de herroeping.

VZ: De commissie probeert te zien wat er mogelijk is hé. Maar er moeten voorwaarden zijn die nageleefd worden.

G: Ik kan een opname doen hé, maar ik zit dan nog met de probatie hé.

[...]

VZ: Wij zullen morgen uitspraak doen. Maar zelfs indien er beslist wordt tot herroeping, is het niet dat de commissie zegt dat er niets mee te doen valt. Je moet beseffen dat de commissie wil werken aan je toekomst hé. De commissie probeert dit te volgen, hé, en op tijd tussen te komen.

2.2.5.2 Conditie 2: 'gevaar voor de omgeving' (na eerder uitstel op technische gronden)

In een andere casus bij de V.I.-commissie Gent (GENT/HERR-N/HERR/3) werd een beslissing tot herroeping genomen na een eerder uitstel. De herroeping werd daarbij o.m. gegrond op de vaststelling dat het niet mogelijk was meer aangepaste en/of strengere voorwaarden op te leggen. Hoewel de observatiegegevens geen definitief uitsluitsel geven over de grond waarop voorheen een uitstel was verleend, is uit de aard van het gevoerde debat wel af te leiden dat het niet ging om een uitstel met het oog op de nadere uitwerking van een nieuwe reclassering of een verdere opvolging van de situatie van de veroordeelde (wellicht gaat het eerder om een 'technisch' uitstel). Deze casus vertoont trouwens veeleer gelijkenissen met de casus die verder nog besproken zal worden en waarbij tot een onmiddellijke herroeping werd overgaan (paragraaf 2.2.6.1.: 'gevaar voor de omgeving'), en dient dan ook binnen dezelfde context gezien te worden.

Casus GENT/HERR-N/HERR/3:

VZ: U weet waarom U hier bent. U hebt een V.I. gekregen, U hebt alle voorwaarden geaccepteerd. Nu bent U in verdenking gesteld voor feiten in [gemeente], het gaat om afpersing. Dat is een grond voor herroeping, herziening of schorsing.

G: Zolang ik niet veroordeeld ben, wordt ik verondersteld onschuldig te zijn.

VZ: Ja maar de wet is anders. Misschien wil U iets (verduidelijken)?

G: De rechtbank zal hierover oordelen. Ik (zou) vragen de zaak uit te stellen tot na het vonnis.

VZ: Er is ook nog iets anders. U leefde ook uw voorwaarden niet na.

G: Ik wil dit in detail uitleggen indien men mij de tijd geeft. Mijn voorlopige invrijheidstelling werd geweigerd. Ik heb dan halve vrijheid gekregen en nadien ben ik vrijgegaan. Ik heb enkele afspraken gemist, tweemaal. Nadien ben ik aangehouden geworden, op de dag dat ik een afspraak had.

VZ: U voelde ook niet veel (voor die begeleiding).

G: Op het ogenblik dat ik wou gaan, ben ik aangehouden.

OM (pl.): Ik vraag de herroeping.

VZ: Wil U zelf nog iets toevoegen?

G: Wat wil dat zeggen (= herroeping)?

VZ: Dat U uw V.I. verliest. Er zijn meerdere mogelijkheden. Een herziening is ook mogelijk.

G: Ik zou graag willen antwoorden op het openbaar ministerie. Ik vraag U of het mogelijk is uitspraak te doen na het vonnis van de rechtbank.

VZ: De tweede voorwaarde, de niet-naleving van uw voorwaarden, is ook een grond om te herroepen.

In de beschikking van de commissie werd hieromtrent o.m. het volgende gesteld:

"De Commissie is van oordeel dat er zich een situatie voordeed zoals voorzien in art. 10 van de wet van 18 maart 1998, meer bepaald doordat:
Veroordeelde werd bij beslissing van de heer onderzoeksrechter te [plaats] op [datum] in verdenking gesteld o.m. wegens zwaarwichtige feiten van afpersing [...] en in voorlopige hechtenis genomen, tot op heden gehandhaafd.
De commissie herroept de voorwaardelijke invrijheidstelling om volgende redenen:
[...] Hoewel betrokkene beweert de voorwaarden bij zijn invrijheidstelling stipt te zijn nagekomen en zijn onschuld betreffende de nieuwe invrijheidstelling staande houdt, meent de commissie dat er geen grond is om zijn verzoek tot uitstel tot na de behandeling van zijn zaak ten gronde, in te willigen.
De herroeping is noodzakelijk in het belang van de maatschappij, gezien het niet mogelijk is meer aan zijn situatie aangepaste en/of strengere voorwaarden op te leggen dan deze waaraan hij zich in het verleden toch al niet hield."

2.2.6 Herroeping van de V.I. zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel

Een onmiddellijke herroeping van de V.I. komt voor onder drie verschillende condities.

2.2.6.1 Conditie 1: gevaar voor de omgeving' (nieuwe veroordeling)

Een onmiddellijke herroeping van de V.I. werd bij commissie Antwerpen geobserveerd in één casus waarbij de betrokken veroordeelde tot achttien maanden gevangenisstraf werd veroordeeld (de enige casus bij de V.I.-commissie Antwerpen trouwens waar de herroepingsgrond betrekking had op een 'nieuwe veroordeling'). Op grond van de gepleegde feiten (gewelddelict) en de daaruit resulterende veroordeling, en het niet respecteren van de voorwaarden leidde de commissie af dat het gedrag van de veroordeelde een "gevaar voor zijn omgeving" inhield. De gehanteerde besluitvormingslogica is hier terug te voeren op een door de commissie gevoelde noodzaak tot bescherming van de maatschappij.

Casus ANTW/HERR/HERR/2:

VZ: [...] U bent veroordeeld in [gerechtelijk arrondissement]. Dat is de reden van uw oproeping.

Wij hebben vastgesteld dat de correctionele rechtbank U op [datum] in staat van wettelijke herhaling heeft veroordeeld tot een gevangenisstraf van 18 maanden wegens poging tot zware diefstal. Er waren twee mededaders en U hebt getracht een oude vrouw te beroven.

Kunt U dat verduidelijken?

G: Ik ben zwaar gestraft, het was (maar) een poging. In [jaar] ben ik met V.I. gegaan met een werkcontract. Ik ben ontslagen bij mijn werkgever. Ik heb mij overal ingeschreven, (ook bij de) VDAB, maar overal vraagt men een blanco strafregister. Er is een positief verslag van de justitieassistent. Bij het interimbureau vraagt men naar het gerechtelijk verleden. Ik antwoord daarop bevestigend, en word aangewezen. Ik heb moeten liegen om werk te krijgen. Ik was terug op het goede spoor. Ik wil werken want de werkloosheidsuitkering van 20.000 fr. per maand is onvoldoende.

VZ: De feiten zijn gepleegd uit economische doelstelling.

G: Ja.

VZ: We zijn niet bevoegd om de zaak opnieuw te doen. U hebt ook geen beroep aangetekend.

Maar, zelfs een poging is verontrustend in de privé-sfeer, dat is een inbreuk op de privacy.

[...]

OM: Betrokkene heeft op [datum] zijn V.I. gekregen. De begeleiding was zus en zo. Betrokkene kwam wel zijn afspraken na, maar verloor zijn werk. Hij had wel contacten met ex-gedetineerden, terwijl dat niet mocht. En hij dronk tijdens het weekend. In [periode] kreeg hij een nieuwe veroordeling. Misschien wel te zwaar, maar er is geen beroep aangetekend, en het gaat om zware feiten. Mijn advies is dan ook herroeping.

A: Ik zou even willen verwijzen naar de memorie van mijn confrater. Betrokkene wenst mee te werken met justitie. (Hij vraagt) een herziening. *(De advocaat legt memories neer)*

[...]

VZ *(aan advocaat)*: Zijn er suggesties voor voorwaarden in het kader van een eventuele herziening?

A: Mijn cliënt is steeds akkoord met bijkomende voorwaarden.

VZ: Bij een herziening zijn meer specifieke voorwaarden nodig.

(De zitting wordt geschorst voor een tussentijds beraad)

VZ *(aan advocaat)*: In verband met een herziening, (denken we dat) de opgelegde voorwaarden alle nuttig zijn. Eventueel zou wel een budgetbegeleiding voorzien moeten worden.

SU: Zie je dat zitten?

G: Wat wil dat zeggen?

SU: *(Geeft uitleg over budgetbegeleiding, nl. er wordt bekeken of het geld beter besteed kan worden)*

G: Ik weet nog niet wat ik ga doen indien ik vrij ga komen. Indien het geen grote gevangenisstraf zou zijn, deed ik gewoon einde straf. Hoeveel staat er nog open van mijn straf?

[...]

SU: Indien wij herzien, zullen er een aantal voorwaarden waargemaakt moeten worden. Dan staat enkel de nieuwe straf open.

2.2.6.2 Conditie 2: uitwerking van een alternatieve reclassering niet mogelijk binnen de wettelijk voorziene termijn

Een andere conditie waaronder soms wordt overgegaan tot een onmiddellijke herroeping van de V.I. is deze waarbij de commissie weliswaar een aanpassing van de voorwaarden (een herziening) opportuun acht, maar de uitwerking van een nieuwe reclassering - zoals die door de commissie wordt vooropgesteld - gezien de tijdsbeperking als onmogelijk te realiseren beschouwt. Meer in het bijzonder de aanwezigheid van een voorlopige aanhouding (de commissie moet beslissen binnen één maand) maakt dat er, zelfs indien de commissie eerst zou beslissen tot een schorsing van de V.I., dan nog onvoldoende tijd rest om een nieuwe reclassering voor te bereiden: de V.I.-wet voorziet immers dat de schorsingstermijn (maximum twee maanden) in dit geval begint te lopen vanaf de datum van uitvoering van het bevel tot voorlopige aanhouding (retroactief). Met betrekking tot deze conditie werden twee casussen geobserveerd voor de commissie Brussel (BRUS/HERR/HERR/1 en BRUS/HERR/HERR/2), en één voor de commissie Antwerpen (ANTW/HERR/HERR/1).

Casus BRUS/HERR/HERR/2:

VZ: Je bent de vorige keer voor de commissie voorgesteld.

[...] Dat is niet goed hé.

G: Ik ben voor de commissie gekomen. Er werden voorwaarden opgelegd, waaronder een opname in de therapeutische gemeenschap. [...] Men zei mij dat ik een jaar TG moest verdienen. Ik wist dat niet. Daarna begon men over mijn problematiek te spreken. Ik zei dat ik geen drugs meer gebruikte. Er werd mij gevraagd wat ik daar dan kwam doen, (er werd mij gezegd) dat ik er dan niet thuishoorde. Men zei mij dat er geen plaats voor mij was.

VZ: We moeten de zaken toch eens goed op een rijtje zetten. In de beslissing staat 'een langdurige residentiële opname'. Hier hebben we toen gezegd dat het moeilijker zou zijn dan in de gevangenis. *(Leest voor uit het dossier)* De dokter stelt dat U niet wenst mee te werken aan de begeleiding.

[...]

A: Ik denk niet dat hij helemaal geen voorwaarden wil. Via de justitieassistent is er een voorstel geweest om rond andere problemen te werken. In het advies van het justitiehuis wordt een voorstel gedaan rond budgetbegeleiding.

VZ: *(Leest voor uit de beslissing)* Een langdurige residentiële begeleiding, dat staat in de beslissing. Na acht dagen moet men niet afkomen met een ambulante begeleiding. Dat is niet correct hé.

[...]

SI: Dat voorstel is ten onrechte. Dat gaat in tegen de beslissing.

[...]

OM: Ik heb toen gezegd dat de prognose niet gunstig was. Ik heb toen ook opgemerkt dat een residentiële behandeling niet beschouwd mocht worden als een makkelijk uitgangspunt. Blijkbaar heeft hij de justitieassistent kunnen ompraten. Ik vind dat er een nieuw plan moet komen. Ik vraag de opschorting van de V.I. om iets anders in

de plaats te stellen. Indien de TG hem niet wil nemen, is dat de therapeutische vrijheid.

[...]

VZ: We nemen de zaak in beraad. Op [datum: 27 dagen voor de zitting] bent U opnieuw opgesloten. We zullen een beslissing nemen op [datum: 10 dagen na de zitting].

[Een beslissing tot schorsing door de commissie zou in deze casus betekend hebben dat op het ogenblik van de beslissing reeds 37 dagen van de schorsingstermijn verstreken zouden zijn]

2.2.6.3 Conditie 3: V.I.-voorwaarden wenselijk, maar proeftijd reeds afgelopen (nieuwe veroordeling)

De V.I.-wet voorziet in één specifiek geval in de mogelijkheid tot herroeping van de V.I. na afloop van de proeftijd, nl. wanneer er sprake is van een nieuwe in kracht van gewijsde gegane veroordeling wegens feiten die tijdens de proeftijd werden gepleegd.

In één bijzondere casus voor de commissie Gent (GENT/HERR/HERR/1) achtte de commissie de oplegging van specifieke V.I.-voorwaarden wenselijk, doch gezien de proeftijd reeds verstreken was, diende de commissie hiertoe eerst de 'omweg' te hanteren van de herroeping. De wet biedt na afloop van de proeftijd immers geen enkele mogelijkheid om een 'lichtere' maatregel (m.n. een herziening) te treffen: enkel een herroeping is in dit geval mogelijk.

Casus GENT/HERR/HERR/1:

(De proeftijd van betrokkene is reeds verstreken sedert '97, maar de nieuwe feiten werden gepleegd tijdens de proeftijd. Volgens de commissie is de strafmaat eigenlijk zeer licht - 6 maanden -. De commissie overloopt mogelijke beslissingen. Een herziening kan niet want de proeftijd is verstreken. Een schorsing heeft eigenlijk ook geen zin. De enige mogelijkheid is een herroeping of niets doen.)

VZ: U weet waarom U hier bent. Door de vroegere minister hebt U een V.I. gekregen. Recent werd U veroordeeld voor feiten tijdens de proeftijd. Er is sprake van aanranding van de eerbaarheid met geweld op minderjarigen.

De commissie kan in dergelijke omstandigheid de V.I. herroepen. Dat is dus een belangrijke beslissing. Een herziening heeft geen zin want de proeftijd is afgelopen. Wel zouden wij eventueel kunnen herroepen.

Misschien kan U zelf commentaar geven bij de feiten. U hebt vroeger ook reeds dergelijke feiten gepleegd. Kunt U misschien wat meer uitleg geven?

[...]

G: Ik ben geschrokken dat dit gebeurde nu alles goed ging. Ik heb hulp gezocht bij een centrum in [gemeente].

SU: En waarom heb je hulp gezocht?

G: Omdat ik het niet alleen aankon.

[...]

G: Intussen zijn er opnieuw twee jaar voorbij. Voor het eerst heb ik nu hulp gekregen. [...] Het is belangrijk dat ik niet meer met het gerecht in aanraking kom. Ik heb een stommitieit gedaan, en ik ben daar maanden ziek van geweest. Ik ben in doktersbehandeling geweest. Het centrum heeft mij gezegd dat ze me geen garantie kunnen geven, maar dat ze me wel kunnen helpen met het herkennen van signalen. Ik doe dit op vrije basis en ik wil er ook naartoe blijven gaan. Ik ga er liever heel mijn leven elke week naartoe dan dat ik nog één keer hier te komen zitten.

SU: En vanaf wanneer (ga je daar naartoe)?

G: Direct na mijn aanhouding, de voorlopige hechtenis.

SU: Dus, vanaf [maand] '97 ongeveer.

G: Een maand na de feiten.

[...]

VZ: Ik apprecieer uw vorm van eerlijkheid. [...] De technische moeilijkheid voor ons is dat wij U geen therapie kunnen opleggen. De rechter heeft U ook geen probatievoorwaarden opgelegd. Maar er moet iets gedaan worden. U verwees ook naar uw eigen opvoeding, U zei "mijn kind mag niet dezelfde opvoeding krijgen zoals ik".

[...]

VZ: Dit is een zeer zware beslissing. Een herziening is niet mogelijk. Dan zijn er nog twee mogelijkheden, een schorsing of een herroeping. We zouden ook kunnen beslissen dat we eerst meer inlichtingen inwinnen. Ik raad U toch ook aan om uw advocaat te raadplegen. Mijn appreciatie is dat de enige manier om uw voorwaarden op te leggen, is te werken via een omweg.

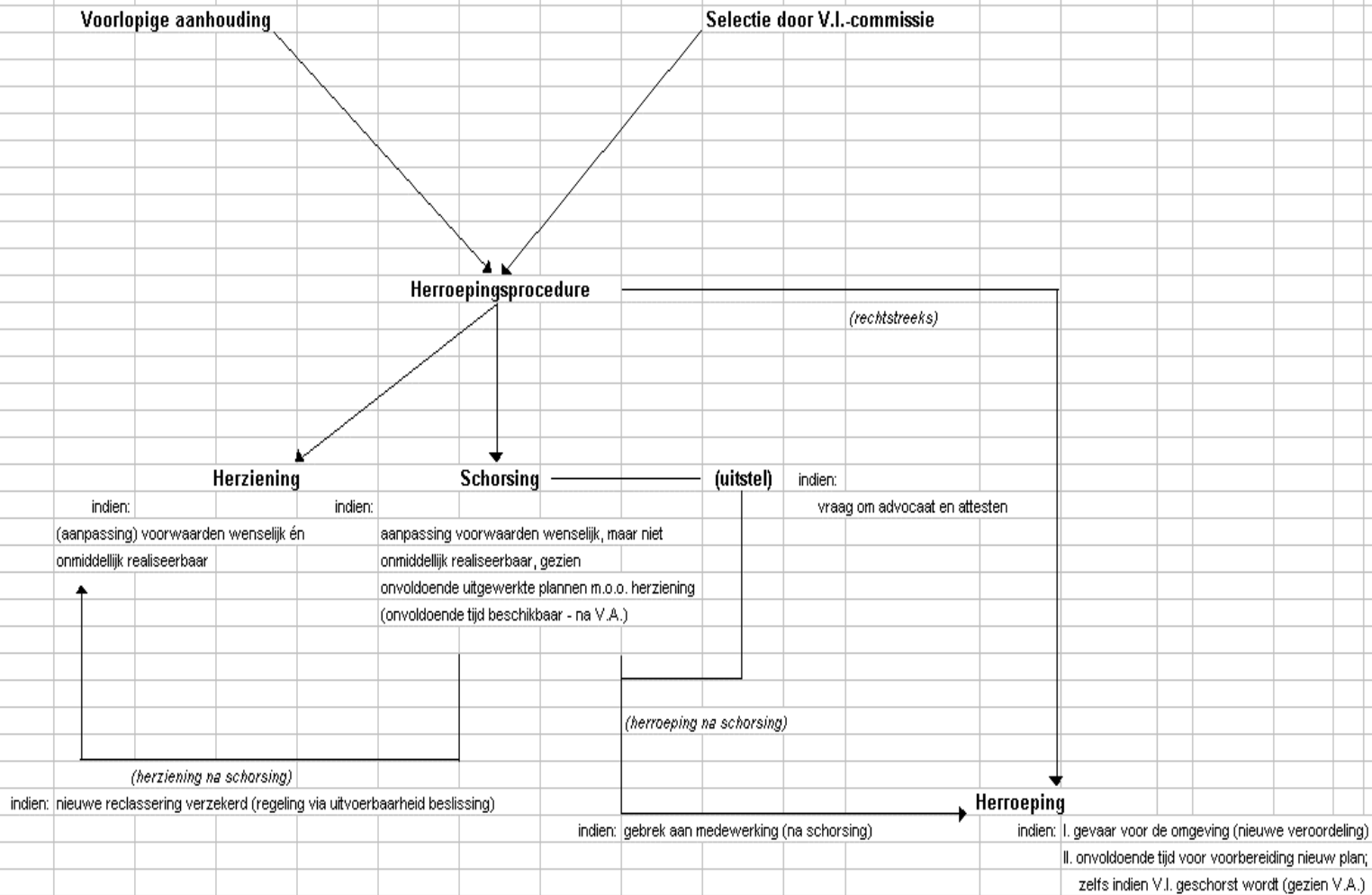
G: Mijn advocaat heeft mij ook gezegd dat ik de feiten beter twee jaar later had gepleegd.

SU: Of dat de proeftijd twee jaar langer was.

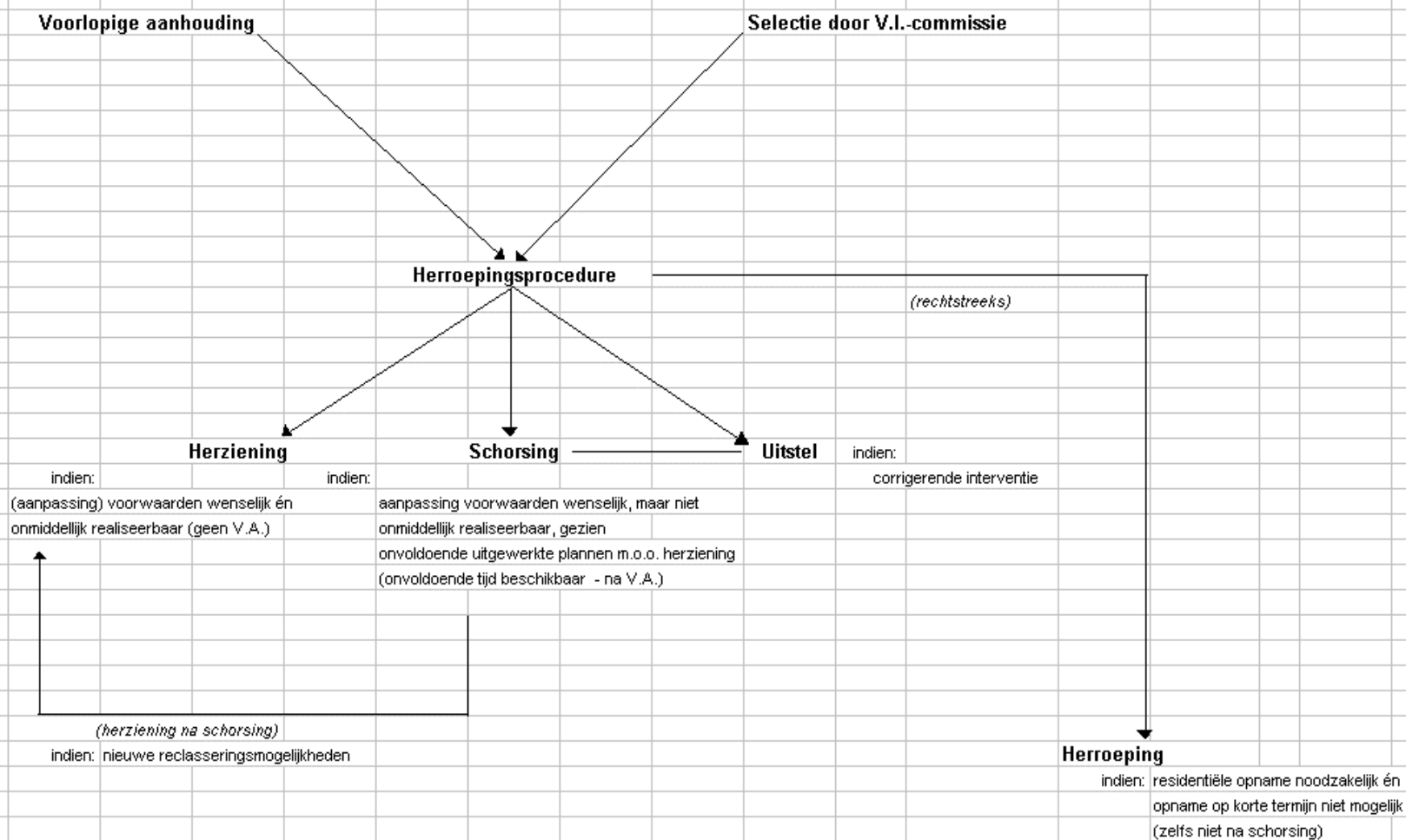
SI: Of dat je de feiten niet gepleegd had.

VZ: Indien wij nu niets doen, hangt het enkel van uw goodwill af.

Besluitvorming herroepingsprocedure (V.I.-commissie Antwerpen)

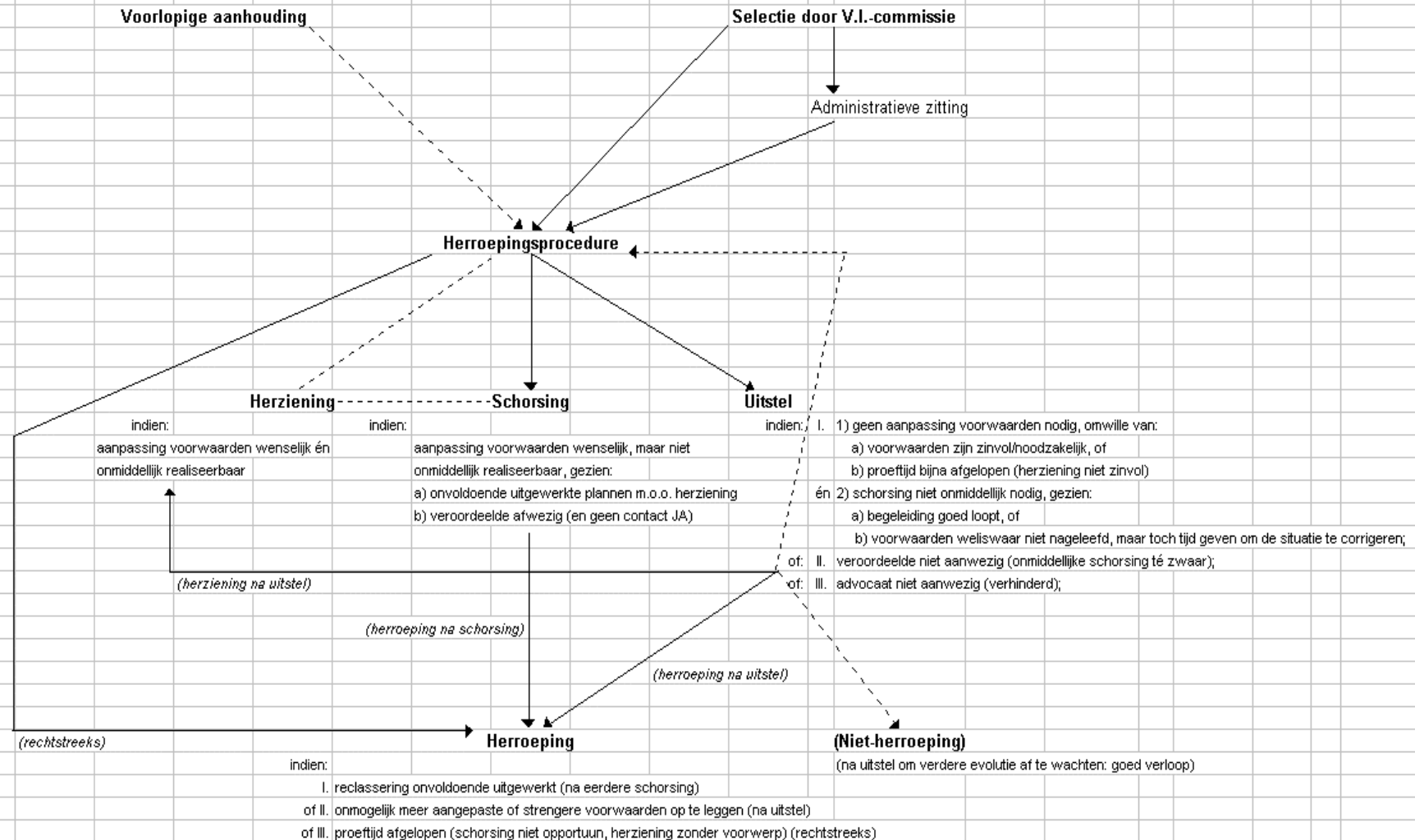

Besluitvorming herroepingsprocedure (V.I.-commissie Brussel)

Beslissing	Dossiers	Grond	Motivering		Aanbevelingen		V.A.	det.
Schorsing								
	Herr/Schors/2	niet-naleving voorwaarden	geen contact begeleiding		beginnen psychiatrische begeleiding en relatietherapie			
		fysieke integriteit derden	opnieuw in situatie terechtgekomen als voorheen (context waarin de feiten werden gepleegd): middelengebruik, financiële problemen, gebrek aan structuur		faciliteiten bieden om kansen op reclassering niet te hypothekeren (tewerkstelling)		J	J
	Herr/Schors/1	niet-naleving voorwaarden	psychiatrische instelling verlaten: wederopname onmogelijk geen gevolg aan oproepingen JA		alternatief zoeken op medico-psychosociaal vlak onderzoek naar stabiliteit relatiernetwerk herbekijken socioprofessioneel reclasseringsplan nodige faciliteiten bieden om acties te kunnen ondernemen		J	J
Herziening								
	Herr/Herz/1	niet-naleving voorwaarden	stopzetting begeleiding, BO en tewerkstelling niet opgevolgd, bekoelde relatie thuis vroeger reeds ingetrokken V.I.-begeleidingen: ernstige waarschuwing voor de toekomst				N	N
<u>na schorsing</u>	Herr-N/Herz/1	niet-naleving voorwaarden	niet naleving begeleiding alcohol/agressie (V.I. toegekend mits omvattende omkadering), relatie thuis explosief, weigering BP te betalen begin probleeminzicht: nieuwe begeleiding, betaling onderhoudsgeld en intentie BP betalen, arbeidscontract				nvt	J
Herroeping								
	Herr/Herr/2	niet-naleving voorwaarden	therap. instelling verlaten na 8 dagen (v.w. voorzien op voorstel betrokkene): wederopname niet mogelijk gebrek aan medewerking in TG reclasseringsplan en uitvoering ervan op enkele dagen tijd lijnrecht tegenover elkaar		tijd krijgen om een nieuw, coherent en realistisch plan uit te werken		J	J
	Herr/Herr/1	niet-naleving voorwaarden	residentiële opname gesloten psychiatrie ndzl.: onttrekking na 10 dagen door betr. voorgestelde voorwaarden bieden onvoldoende structuur: opname op korte termijn niet mogelijk				J	J
Uitstel								
	Herr/Uitst/1	niet-naleving voorwaarden	(geen formele beslissing: m.o. regularisering situatie)				N	N
Onontvankelijk								
Onbevoegd								

Besluitvorming herroepingsprocedure (V.I.-commissie Gent)

DEEL III:

DE TOEPASSING VAN DE V.I.-WETGEVING

IN BEELD

Franstalige V.I.-commissies

"Appui scientifique à la mise en place de la nouvelle procédure de libération conditionnelle"

Volet francophone

Ce document concerne exclusivement le volet francophone du programme de recherche relatif à la nouvelle procédure en matière de libération conditionnelle, programme commandité par le ministre de la Justice et confié au Département de Criminologie de l'INCC.

La recherche a débuté en janvier 1999 ; le volet francophone a été confié à Valérie Dupire, qui s'en est effectivement chargé jusqu'en septembre 1999 ; il a ensuite été confié à Fiorella Toro de novembre 1999 à janvier 2000.

L'intérêt de ce document est de souligner les conséquences des difficultés rencontrées par les chercheurs au niveau de l'accès aux données. Il s'agira dans un premier temps de rappeler les objectifs préalablement visés et approuvés par l'organe commanditaire, et dans un second temps, d'énumérer et de détailler les démarches effectuées par les chercheurs afin de recueillir les informations indispensables au bon déroulement du travail de recherche. Ce développement expliquera l'absence de transmission de résultats de recherche.

Il ne s'agit en aucun cas d'un procès d'intention à l'égard des acteurs judiciaires et des acteurs relevant de certaines administrations qui ont présenté des réticences et/ou se sont opposés à la demande d'autorisation du recueil des données essentielles à la réalisation de cette recherche. Toutefois, nous souhaitons relever l'impact de l'absence de concertation entre l'organe commanditaire et les instances amenées à faire l'objet de l'observation. Le caractère déconcertant de la situation dans laquelle se sont trouvés les chercheurs et leur impuissance face à ces obstacles, doivent être divulgués.

1 Objet de la recherche selon les termes de la convention avec le ministre de la Justice

En 1998, le ministre de la Justice confiait au Département de Criminologie de l'INCC une recherche dont l'objet était de fournir un appui scientifique à la mise en place de la nouvelle procédure de libération conditionnelle, et tout particulièrement à l'activité des commissions de libération conditionnelle, ceci en vue d'un fonctionnement adéquat et concerté entre les différents acteurs de la prise de décision.

Trois objectifs ont été définis : - une évaluation à court terme permettant cet appui scientifique à l'activité des commissions ; - l'élaboration d'un

outil d'enregistrement de données quantitatives ; - une évaluation à long terme en vue de la création éventuelle des tribunaux d'exécution des peines.

L'objectif d'appui scientifique à l'activité des commissions sous-tendait d'une part, l'appui scientifique à la concertation entre les commissions, et d'autre part, l'appui scientifique en vue d'un fonctionnement adéquat de l'ensemble de la procédure de libération conditionnelle. Il était prévu de cerner la diversité des logiques décisionnelles et de les comparer afin de favoriser le processus de concertation prévu entre les différentes commissions. Nous partions du postulat que la décision d'octroi d'une libération conditionnelle et donc plus spécifiquement, l'appréciation de l'existence de contre-indications impliquant un risque sérieux pour la société, présentait une complexité qu'il y avait lieu d'observer et d'analyser en vue d'un meilleur fonctionnement des commissions.

La méthodologie prévue afin d'atteindre cet objectif s'inscrivait dans une perspective de recherche-action, supposant un travail d'observation, d'analyse et de retour d'information vers les acteurs directement concernés. Nous avons d'emblée souligné qu'il ne s'agissait pas de mettre en cause des décisions individuelles ou de fournir les instruments d'un contrôle individualisé, mais bien de transmettre aux acteurs concernés, les processus décisionnels observés et leur mise en perspective, fournissant ainsi le matériau de base d'un processus de concertation.

Nous avons également considéré que les logiques décisionnelles au sein des commissions ne pouvaient être appréhendées indépendamment d'aspects plus organisationnels, ainsi que ceux relatifs à l'information servant de base à la prise de décision. Il nous paraissait donc indispensable de mettre en évidence ces aspects et de rendre compte de leurs implications sur le processus de décision. Il s'agissait dans ce cas de fournir un appui scientifique à des procédures de concertation entre les membres des commissions et les autres acteurs concernés, tels la Direction générale des Etablissements pénitentiaires et la Direction générale de l'Organisation judiciaire. Outre l'observation directe des audiences, nous pensions utile de consulter les dossiers de libération conditionnelle afin de prendre connaissance des pièces susceptibles d'orienter le processus de décision.

L'objectif d'élaboration d'un outil d'enregistrement de données quantitatives supposait que, dès le début du fonctionnement des commissions, des données quantitatives soient enregistrées sur base d'une grille destinée à recueillir ce type de données. Il était prévu que ce premier instrument soit ensuite élaboré et affiné de façon à aboutir à un outil qui tienne compte du fonctionnement de la nouvelle procédure dans les divers aspects de la pratique quotidienne. Cet objectif ne pouvait être envisagé sans prévoir une collaboration étroite avec les diverses instances du ministère de la Justice, chargées de la mise en place des banques de données informatiques et du traitement statistique de ces données, telles le Service de la Politique criminelle, le Centre de Traitement informatique, le Coordinateur informatique du Secrétariat général, la Direction générale des Etablissements pénitentiaires et la Direction générale de l'Organisation judiciaire.

L'objectif d'évaluation à long terme en vue de la création éventuelle des tribunaux d'exécution des peines émanait du constat que la création des commissions de libération conditionnelle était présentée comme une étape intermédiaire dans le discours parlementaire et dans l'exposé des motifs des lois de 1998. La mise en place des commissions était considérée comme une expérience permettant d'évaluer la pertinence de la création de tribunaux tels qu'ils existent déjà en France, en Italie, en Allemagne ou encore en Espagne. Cet objectif imposait une évaluation immédiate et continue du fonctionnement des commissions, de façon à disposer d'un éclairage scientifique concernant les questions relatives à la pluridisciplinarité des commissions, à la nature juridique de l'instance de décision, à la prise en compte de la victime dans la procédure, aux possibilités de recours et à la collaboration entre la Justice et les services relevant de la compétence des communautés.

2 Méthodologie envisagée

Les objectifs de la recherche étant fixés, il y avait lieu d'établir de manière plus spécifique la démarche méthodologique la plus adéquate en vue de les atteindre. S'agissant d'une recherche-action, le travail que nous étions tenus d'effectuer était de type qualitatif, dans une démarche inductivo-analytique.

La recherche-action se constitue de deux phases que sont l'observation participante et le feed-back de résultats vers les acteurs concernés. L'observation participante impliquait dans notre cas, que le chercheur soit présent lors des audiences, sans qu'il y participe activement. Le type "participant comme observateur" suppose que le chercheur fasse connaître sa présence et, en essayant de ne pas influencer les situations, qu'il observe les activités du groupe de la manière la plus objective possible. Son degré de visibilité devait l'amener à être reconnu comme tel par le groupe observé et impliquait que ses objectifs soient clairement explicités. Nous avons donc envisagé une recherche de terrain complètement ouverte, mais aussi coopérative, dans le sens où le chercheur allait se positionner comme un observateur neutre qui ne s'identifie nullement au groupe mais qui étudie les événements à partir de la perspective des personnes concernées.

Il était donc prévu que le chercheur ait un rôle périphérique, dans lequel il allait néanmoins se trouver en contact étroit et prolongé avec les membres du groupe observé. Cela signifiait également qu'il allait se trouver à la fois en dedans et en dehors du système d'action à observer, ce qui allait lui permettre de percevoir le sens que les personnes donnent à leurs actions, d'avoir accès à leur monde de références, tout en se tenant à distance du groupe. L'observation participante offre, par rapport à d'autres méthodes de recherche, l'avantage d'une part de se fonder sur la totalité de ce qui se passe et, d'autre part, d'effectuer une collecte des données plus approfondie et d'une durée plus longue. L'observation participante permet également au chercheur de tenir compte du comportement non verbal ayant lieu dans l'environnement observé.

En ce qui concerne la seconde phase de la recherche, c'est-à-dire la communication des résultats de l'analyse effectuée sur base du matériau constitué, il est clair qu'elle allait permettre d'impulser une procédure de concertation entre les différentes commissions et entre celles-ci et les acteurs extérieurs intervenant dans le processus de libération conditionnelle. Nous avons dès lors prévu de négocier les modalités concrètes de ce feed-back avec les intervenants concernés.

De manière plus spécifique, les différentes étapes prévues étaient : - lors de la phase préparatoire, la prise de connaissance des thèmes généraux caractérisant le processus décisionnel et son éventuelle diversité, tels les sources d'information servant de base aux décisions, la vérification de l'existence de contre-indications, l'appréciation du plan de reclassement, l'engagement de la victime dans la procédure de libération conditionnelle, le déroulement global de la procédure... ; - lors de la phase de recueil des données sur le terrain, l'observation des audiences des commissions de libération conditionnelle, la consultation des dossiers de libération conditionnelle et l'accès aux décisions prises ultérieurement par les commissions ; - lors de la phase d'analyse des données, l'application de la méthode de la théorie fondée, selon B. Glaser et A. Strauss, afin d'aboutir à l'élaboration d'une théorie locale.

En ce qui concerne plus spécifiquement le travail de terrain, certaines conditions de validité des données collectées s'imposaient. La présence prolongée du chercheur sur le terrain était nécessaire d'une part, pour lui permettre de se familiariser avec son rôle, et d'autre part, pour tenter de neutraliser la méfiance que sa présence pouvait éventuellement susciter. Rappelons à cet égard que le degré de tolérance dont les membres du groupe observé allaient faire preuve dépendait de l'entrée initiale du chercheur sur le terrain.

Les chercheurs étant totalement dépendants de l'adhésion et de la collaboration des acteurs participant au processus de libération conditionnelle, certaines démarches ont été réalisées afin de favoriser cette collaboration et d'éviter que la présence du chercheur soit vécue comme une intrusion : la recherche leur a été présentée par le promoteur le 1er février 1999, premier jour de la formation des membres des commissions de libération conditionnelle ; un document de présentation a été mis à leur disposition ; les chercheurs ont participé à certains modules de cette formation ; les membres des commissions ont été invités à faire partie du comité d'accompagnement. Il a en outre été spécifié que les personnes observées allaient être, au terme de la phase d'observation, informées des résultats de recherche, et ce, afin de puiser les informations utiles au travail d'amélioration et d'harmonisation de leur tâche. Enfin, un inventaire reprenant les différentes questions de collaboration a été communiqué aux membres des commissions et discuté lors de la réunion du comité d'accompagnement du 23 février 1999.

Il fallait prévoir que toute étude ayant pour objet le mode de décision d'une organisation soit étoffée sur le plan méthodologique, par des méthodes complémentaires de collecte des données. Dans le cadre de notre recherche, nous avons considéré que des entretiens individuels et semi-

directifs avec les acteurs ayant fait l'objet de l'observation pouvaient être envisagés, mais surtout, que la consultation des dossiers traités lors des observations devait être prévue. Le travail d'observation et d'analyse aurait été affiné par cette démarche, et les chercheurs auraient possédé le même bagage informatif que les décideurs d'une libération conditionnelle.

3 Démarches effectuées

Puisque l'objectif général de l'organe commanditaire du projet était de procéder à une évaluation de la nouvelle procédure dès sa mise en application, il était impératif d'entamer le travail d'observation et de recueil des données le 1er mars 1999.

Lors de la seule réunion du comité d'accompagnement, qui s'est déroulée le 23 février 1999, les chercheurs ont suscité une discussion au sujet d'un protocole d'accord entre les différentes instances impliquées dans le processus de libération conditionnelle et l'équipe de recherche. Etaient notamment présents un membre du Cabinet du ministre de la Justice, un membre de la Direction générale des Etablissements pénitentiaires, un membre de la Direction générale de l'Organisation judiciaire, plusieurs membres des commissions de libération conditionnelle dont les trois présidents francophones, et deux membres du Service de la Politique criminelle.

Un protocole d'accord provisoire a effectivement été distribué aux membres du comité, afin d'attirer d'emblée l'attention sur la nécessité d'accéder rapidement à certaines sources d'informations. La demande était d'avoir accès aux dossiers des libérés conditionnels, aux audiences des commissions et aux délibérations de ces mêmes commissions.

En ce qui concerne l'accès aux dossiers, il est ressorti de la discussion que l'autorisation devait émaner soit du ministre de la Justice, soit du parquet. Il a été convenu que les dossiers, ainsi que les décisions rendues par les différentes commissions, devaient être mis à la disposition des chercheurs par le ministère de la Justice. Pour ce qui est de l'accès aux audiences, accès indispensable pour que les chercheurs puissent s'immerger dans la réalité de terrain, deux points précis ont été abordés : celui du statut des chercheurs dans le cadre de leur observation et celui du caractère non public des audiences. Le Conseiller du ministre de la Justice a souligné que la finalité de la recherche-action suppose nécessairement la présence de l'équipe de recherche aux audiences des commissions, afin de suivre l'évolution de leur mise en place et en tirer des conclusions tant juridiques que pratiques. A cet égard, il a d'ailleurs été rappelé que le ministre de la Justice avait délibérément choisi le Département de Criminologie de l'INCC pour le statut particulier de ses chercheurs, ceux-ci étant membres du personnel du ministère. Ce point ayant été résolu, le débat s'est ensuite focalisé sur la différence à établir entre les termes "huis clos" et "non public". La présence d'un chercheur aux séances des commissions pourrait entraîner un recours en cassation, puisque selon l'article 4 § 1 de la loi du 5 mars 1998, *l'examen de la proposition relative à la libération conditionnelle n'est pas public*. Après avoir procédé à certaines vérifications des termes, il en est ressorti que la non

publicité du dit examen ne correspondait aucunement à la situation du huis clos et que les chercheurs, qui sont en outre tenus au secret professionnel, ne devaient pas être assimilés au public. Le Conseiller général à la Politique criminelle a rappelé à ce propos qu'il n'y avait nullité que si la loi le prévoyait, et s'est interrogé quant aux éléments que le condamné pouvait invoquer pour justifier une violation de la vie privée par le chercheur par le seul fait de sa présence à l'audience.

Il a finalement été proposé que l'autorisation d'accès aux audiences appartienne en premier lieu aux présidents des commissions, puisque cette autorisation concerne l'organisation interne des commissions. Les présidents des commissions et assesseurs présents ont déclaré à ce propos qu'ils ne s'opposaient pas à la présence des chercheurs aux audiences, mais qu'ils souhaitaient que la demande leur soit adressée personnellement et par écrit avant de débiter le travail d'observation sur le terrain. Les présidents francophones ont également émis le souhait que cette question soit soumise à l'appréciation des premiers présidents de cours d'appel.

Quant à l'accès aux délibérations, les membres du comité ont considéré que le secret d'une décision devait être respecté et que la présence du chercheur pouvait avoir une certaine influence sur le processus de décision. Il a donc été clairement décidé que les chercheurs ne devaient pas avoir accès aux délibérations, mais qu'ils pouvaient prendre connaissance des décisions grâce à la consultation des dossiers.

Le 9 mars 1999, le procès-verbal de la réunion du comité d'accompagnement a été envoyé à chaque membre des commissions de libération conditionnelle. Une lettre spécifique a également été adressée à chaque président afin d'obtenir une autorisation écrite quant à la présence des chercheurs aux audiences de leur commission.

Dans un courrier datant du 17 mars 1999, le président de la commission de Liège nous rappelle que, même s'il ne voyait pas d'obstacle juridique à la présence d'un membre de l'INCC aux audiences de sa commission, il préférerait connaître l'avis du premier président de la cour d'appel de Liège. Dans l'espoir d'une issue favorable, il invite toutefois le Département de Criminologie à entreprendre les démarches nécessaires auprès de la direction de l'établissement pénitentiaire de Lantin, où allait se tenir la première audience de la commission. Ces premières démarches ont finalement permis la présence du chercheur francophone à la première audience de la commission de libération conditionnelle de Liège, le 25 mars 1999.

Le lendemain, un contact téléphonique avec le président de la commission de Bruxelles a été établi afin de connaître les dates des premières audiences de sa commission et sa position définitive quant à la présence du chercheur. Le 29 mars 1999, le président de la commission de Bruxelles nous apprend que la Cour de cassation aurait décidé de s'opposer à cette présence ; c'est pourquoi il émet une réserve dans l'attente d'obtenir plus de précisions par son premier président de la cour d'appel. Dans un courrier du 31 mars 1999, le président de la commission de Bruxelles informe le Département qu'il marque son accord pour qu'un chercheur assiste aux séances de sa commission. Toutefois, l'audience n'étant pas publique,

il prévoit de demander aux justiciables concernés, si la présence du chercheur ne les dérange pas, en expliquant les motifs de cette présence.

Le 31 mars 1999, la commission de Mons nous informe qu'une lettre du premier président de la cour d'appel de Mons leur a été envoyée afin de rendre compte de la décision prise lors d'une réunion informelle du collège des procureurs généraux, des chefs de corps de la Cour de cassation et des premiers présidents de cours d'appel : *les chercheurs ne peuvent assister aux audiences des commissions de libération conditionnelle*. Dans un courrier du 19 avril 1999, le président de la commission de Mons confirme que cette question avait été abordée lors de la réunion susmentionnée et annonce que le premier président de la cour d'appel de Mons a transmis un avis négatif, considérant que la loi est explicite quant au caractère non public des débats et, de ce fait, que l'accès aux audiences est réservé aux intervenants indispensables, dont les chercheurs observateurs ne font pas partie. Il est également précisé qu'il appartenait au législateur d'anticiper sur la problématique de la présence éventuelle d'observateurs, en réservant au président de la commission, le pouvoir discrétionnaire de déroger au caractère non public des débats. Enfin, le président de la commission de Mons propose néanmoins au chercheur de se rendre au siège de la commission, afin de constater le travail réalisé depuis le 1er mars, l'organisation concrète qui s'est mise en place et les premières difficultés pratiques et théoriques rencontrées.

Le 15 avril 1999, les chercheurs rédigent un courrier à la demande du Cabinet du ministre de la Justice, relatant les difficultés rencontrées quant à l'accès au terrain et rendant compte de l'incidence sur le bon déroulement de la recherche. L'objet d'étude y est rappelé afin de justifier la pertinence de l'observation des audiences pour atteindre les objectifs poursuivis.

Lors de la réunion de concertation des commissions du 23 avril 1999, le Département de Criminologie saisit l'occasion pour faire part de l'impossibilité de réaliser la recherche sans assister aux audiences des commissions. La discussion à ce sujet ne permettra pas d'aboutir à une décision susceptible de contredire ce refus. Un courrier du président de la commission de Bruxelles datant du 29 avril 1999 insiste sur le fait que les audiences ne sont pas publiques, et qu'il n'est donc pas permis aux chercheurs de l'INCC d'y assister.

Au 1er mai 1999, seule la commission de libération conditionnelle de Liège accepte la présence d'un chercheur de l'INCC lors des audiences. Le 17 mai 1999, le ministre de la Justice adresse un courrier au Département de Criminologie contenant une lettre qu'il aurait adressé à chaque procureur général, suite à une réunion du Collège des procureurs généraux tenue le 30 avril 1999. Contrairement à l'avis émis lors d'une précédente réunion des chefs de corps de la Cour de cassation, des procureurs généraux et des premiers présidents de cour d'appel, le Collège a estimé que la décision quant à la présence des chercheurs de l'INCC lors des audiences revenait au président de chaque commission. Le Département de Criminologie a pris dès lors l'initiative d'en informer tous les présidents de commission dans un courrier du 19 mai 1999, et de les inviter à émettre leur avis.

Alors que les présidents néerlandophones se sont contentés de cette information pour autoriser le chercheur concerné à assister aux audiences de leur commission respective, les présidents francophones ont souhaité recueillir une fois de plus l'avis de leur premier président avant de se prononcer. Seul le premier président de la cour d'appel de Mons s'est montré défavorable. Le président de la commission de Liège a été conforté dans sa décision antérieure d'accepter la présence du chercheur lors des audiences, tandis que le président de la commission de Bruxelles a confirmé dans un courrier du 7 juillet 1999, son intention de se conformer à la stricte légalité dans l'application de la législation relative à la libération conditionnelle (faisant donc référence une fois de plus à l'article 4 § 1 de la loi du 5 mars 1998). Ce dernier a donc maintenu son opposition à la présence des chercheurs lors des audiences, indépendamment de l'avis de son premier président.

Entre-temps, nous avons considéré que les démarches concernant l'accès aux dossiers ne devaient pas être négligées. Ainsi, un courrier a été adressé au Directeur général des Etablissements pénitentiaires, pour lui rappeler que lors de la réunion du comité d'accompagnement du 23 février 1999, il avait été prévu que la demande d'autorisation soit soumise au ministère de la Justice, et plus exactement au Service des Cas individuels. Nous avons insisté par la même occasion, sur l'intérêt de consulter les dossiers dans le travail de compréhension et d'analyse des débats qui se déroulaient lors des observations. En effet, la consultation des dossiers s'est révélée indispensable car au cours de l'audience, il n'était pas possible de prendre note de toutes les informations concernant les dossiers, mais aussi, parce que n'ayant pas accès aux délibérations des commissions, les chercheurs ne connaissaient pas les décisions qui étaient prises par la suite par la commission.

En juillet 1999, un courrier plus détaillé concernant la demande de consultation des dossiers a été adressé non seulement à la Direction générale des Etablissements pénitentiaires, mais également aux trois présidents de commission. Nous avons rappelé une fois de plus l'importance d'accéder aux dossiers afin d'appréhender le fonctionnement des commissions et pour ce, de compléter le matériel d'analyse et de contextualiser les données recueillies lors des observations. Nous avons également insisté sur le fait que la prise en compte de divers éléments (tels que les données d'identification, les données relatives aux faits commis et à la période de détention, les données relatives à la procédure d'avis et aux décisions finalement prises par la commission, et les données relatives aux rapports de guidance sociale et autres pièces importantes du dossier), permettait de restituer l'activité des commissions dans un cadre plus large, celui du système d'administration de la justice pénale. Notre souci étant d'appréhender le fonctionnement des commissions non pas comme celui d'une juridiction administrative travaillant en vase clos, mais plutôt comme celui d'un service dont l'activité dépend du travail effectué en amont et en aval, cette localisation dans un système plus global lui octroyait une position charnière que nous ne pouvions analyser sans consulter les dossiers. Enfin, sans insister sur le fait que seules les audiences de la commission de Liège étaient effectivement observées jusque là, nous avons

de nouveau attiré l'attention des présidents sur l'intérêt de ce travail d'observation.

A ce courrier, le président de la commission de Bruxelles a répondu dans une lettre du 3 août 1999 qu'il souhaitait solliciter l'avis de son premier président de la cour d'appel avant de se positionner. Le président de la commission de Mons y a répondu le 8 septembre 1999, et a accepté cette consultation sans réticence, en invitant le chercheur à se rendre sur place. Enfin, le président de la commission de Liège a préféré ne pas répondre à cette demande, considérant qu'il ne lui revenait pas d'autoriser ou non l'accès aux dossiers. Ceux-ci étant transmis au Service des Cas individuels, il était préférable selon lui de formuler la demande directement à ce service.

Quant à la Direction générale des Etablissements pénitentiaires, un courrier datant du 26 juillet 1999 a souligné l'absence de pertinence à consulter les dossiers au Service des Cas individuels dès lors que ceux-ci sont intégralement transmis aux commissions lorsque l'avis expert est émis. Selon la Direction générale, le dossier dont dispose la commission est beaucoup plus complet ; sa consultation pouvait donc suffire. De plus, les informations que nous souhaitions récolter auraient nécessité la consultation d'un nombre trop important de dossiers, ce qui aurait été de nature à compromettre le bon fonctionnement du Service.

Suite à certains contacts téléphoniques au cours du mois de septembre, le président de la commission de Liège s'est informé de la manière dont le problème a été résolu du côté néerlandophone (nous lui avons envoyé à cet effet un document prouvant que la consultation des dossiers au sein de la commission d'Anvers avait bel et bien été autorisée et informant que l'autorité compétente pour accorder cette consultation semblait avoir été le ministère public de cette commission). Le 24 septembre 1999, le président de la commission de Bruxelles a annoncé au chercheur concerné, suite à une nouvelle plate-forme de concertation des commissions, que la consultation des dossiers était finalement possible en son sein.

Le bilan qui pouvait être dressé au 30 septembre 1999, date de rupture de contrat de Valérie Dupire, est le suivant : seule la commission de Liège a accepté que l'observation des audiences soit effectuée; 65 audiences ont effectivement été observées au cours de la période de juin à septembre 1999 ; les dossiers correspondants n'ont par contre pas été consultés vu la réticence de la commission de Liège d'octroyer une autorisation, estimant que celle-ci ne relevait pas de sa compétence. Au niveau de la commission de Mons, qui a finalement autorisé la consultation des dossiers le 8 septembre 1999 tout en maintenant l'interdiction d'assister aux audiences, une dizaine de dossiers ont été consultés sur place dans un objectif de prise de connaissance générale du fonctionnement de cette commission. La consultation des dossiers au sein de la commission de Bruxelles n'a finalement jamais eu lieu puisque l'autorisation nous est parvenue le 24 septembre 1999 ³¹³. A cette même période, du côté néerlandophone, non seulement le chercheur a pu observé les audiences des commissions de

³¹³ Vous trouverez ci-après des tableaux donnant une vue plus claire du travail de recueil des données réalisé dans le cadre du volet francophone.

Anvers, Gand et Bruxelles pendant une longue période, mais il a pu avoir accès à tous les dossiers correspondants et mieux encore, aux décisions prises ultérieurement par ces commissions.

Dès novembre 1999, le volet francophone de la recherche a été repris en charge par Fiorella Toro. Le travail demandé au nouveau chercheur était d'exploiter le matériau d'analyse constitué lors de la phase antérieure. Il était dès lors nécessaire que les notes prises par le précédent chercheur lors des audiences soient enregistrées, puis retranscrites, tâche que le personnel administratif s'est attelé à exécuter dès le début du mois de novembre 1999 et jusque en janvier 2000. L'équipe de recherche a d'emblée considéré que si les décisions de la commission de Liège concernant les dossiers traités au cours des 65 audiences observées, n'étaient pas communiquées (ainsi que les motivations qui les accompagnent), le travail d'analyse qualitative prévu ne pouvait définitivement plus être réalisé. Vu la position ferme de la Direction générale des Etablissements pénitentiaires concernant la consultation des dossiers, nous avons réitéré la demande auprès du président de la commission de Liège en soulignant une fois de plus l'intérêt de prendre connaissance des décisions prises à la suite des audiences observées, afin non plus d'accroître la pertinence de notre démarche d'analyse mais plus simplement de la rendre encore quelque peu pertinente. Le président concerné nous a répondu une nouvelle fois qu'il ne s'opposait pas au principe de la consultation des dossiers de sa commission, mais qu'il considérait que la demande devait plutôt être formulée auprès du Service des Cas individuels. Nous avons dès lors contacté le Service qui nous a invité à rédiger un courrier pour que notre demande soit traitée adéquatement. Ce courrier a été envoyé le 6 décembre 1999 ; nous y rappelons le cadre de la recherche et la nécessité de consulter certains dossiers, ou du moins de prendre connaissance des décisions dans un certain nombre de dossiers et, cette fois dans l'urgence, puisque le terme de la recherche a finalement été fixé (par le Ministre de la Justice actuel) au 31 janvier 2000. Lors de la réunion de la plate-forme de concertation du 13 décembre 1999, notre demande a été évoquée par le Service des Cas individuels et l'assemblée a contesté la position du président de la commission de Liège. Aucune décision n'a toutefois été prise à l'issue de cette réunion, mais le président concerné a proposé au chercheur francophone de lui laisser le temps de demander l'avis de son premier président de cour d'appel avant d'envisager une éventuelle autorisation. Dès le début du mois de janvier 2000, nous avons contacté le président de la commission de Liège afin de connaître sa décision ; celui-ci nous apprend qu'il maintient sa position et qu'il ne lui est pas loisible en cette période de saisir son premier président d'une telle demande, vu les difficultés que la commission rencontre au même moment sur d'autres plans. Nous procédons à une dernière tentative auprès du Service des Cas individuels, qui nous demande de lui faire parvenir une nouvelle copie du courrier du 6 décembre 1999, afin de lui épargner un travail de recherche inutile et de pouvoir le soumettre rapidement au Directeur général. Cette nouvelle copie a été transmise le 12 janvier 2000. Depuis, nous n'avons aucune nouvelle.

La consultation des dossiers, se situant dans le prolongement des observations, aurait permis de collecter des données de base essentielles

concernant les dossiers qui ont été traités lors des audiences observées, données qui auraient également garanti la fiabilité des résultats d'analyse. Le travail d'analyse du contenu des audiences était devenu à ce point stérile que nous avons été obligés de nous limiter à en faire le constat. Rappelons que le but de l'observation était notamment de cerner les logiques décisionnelles de chaque commission et de manière plus générale, d'appréhender leur fonctionnement. Cette première étude était censée servir de base à l'élaboration d'une politique uniforme en matière de décision d'octroi d'une libération conditionnelle. Nous nous sommes retrouvés face à un matériau d'analyse incomplet et surtout peu compréhensible pour un chercheur qui n'a pas lui-même réalisé le travail d'observation sur le terrain et qui n'a pas eu accès aux dossiers. Enfin, toute analyse comparative ne pouvait être envisagée puisqu'une seule commission a finalement accepté l'observation.

Tableau 1: nombre d'observations effectuées selon le lieu de l'audience

Lieu de l'audience	Fréquence	Pourcentage
Arlon	8	12%
Commission LC de Liège	9	14%
Lantin	27	42%
Verviers	21	32%
Total	65	100%

Tableau 2 : nombre d'observations effectuées selon le type de décision et le lieu de l'audience

type d'audience	lieux des audiences								Total	
	Arlon		Commission LC		Lantin		Verviers			
	fr	% col	fr	% col	fr	% col	fr	% col	fr	%
LC	5	62	---	---	24	89	15	71	44	68
LC après remise	---	---	---	---	---	---	3	14	3	4
Révocation	3	38	8	89	3	11	2	10	16	25
Révocation après remise	---	---	1	11			1	5	2	3
Adaptation	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Total	8	100	9	100	27	100	21	100	65	100

Unité de compte : l'audience (dossiers). 65 audiences (cas) ont été observées

Adaptation : il n'a pas été possible lors de l'audience de distinguer le motif de celle-ci (révocation ou adaptation aux circonstances). Dans ce cas, seule la décision prise détermine le type de l'audience.

LC après remise ou révocation après remise : il s'agit d'audience qui ont lieu après une première audience ayant pour objet l'octroi d'une LC ou son retrait. Le dossier a donc été vu une première fois, mais il a fait l'objet d'une remise. Une même personne comparaissant deux fois devant la commission pour l'octroi d'une LC est donc comptabilisée une première fois dans LC puis dans LC après remise si la commission a estimé devoir faire des investigations complémentaires.

Aucune audience dans les maisons de justice.

Tableau 3 : procédure LC : personnes présentes

Lieu de l'audience	Fréquence	Personnes entendues ou présentes					
		Détenu	Avocat	SPS	Victime	Accompagnant victime	Autres
Arlon	5	5	1	5	0	0	0
Lantin	24	22	6	18	1	0	7
Verviers	18	18	7	6	3	1	1
total	47	45	14	29	4	1	8

Parmi les "autres personnes", il y a eu deux audiences avec un interprète et pour les six autres audiences, les épouses ou le milieu d'accueil ont été entendus.

SPS = service psychosocial

Quant à la présence d'un membre du SPS, la commission a modifié, avec le temps, la manière de convoquer ces personnes. D'office, la commission convoque un membre de ce service (qu'il soit AS ou psychologue, de préférence en charge du dossier)

Lors des audiences, de tous types (LC et révocation), l'assistante administrative a remplacé le secrétaire absent. De même, une autre personne a été réquisitionnée par le président pour combler l'absence du secrétaire. Une étudiante effectuant son stage en criminologie était également présente aux audiences et avait accès aux dossiers avant le traitement de ceux-ci à l'audience.

Deux détenus ne se sont pas présentés devant la commission. L'un d'eux pour cause d'hospitalisation, l'autre refuse de comparaître car il ne lui reste que 40 jours avant l'expiration de sa peine.

Tableau 4 : Procédure de révocation : personnes présentes

Lieu de l'audience		Fréquence	Personnes entendues ou présentes						
			Détenu	Avocat	Directeur	Ass. Justice	victime	Autres	
Arlon		3	2	0	1	1		0	
de Liège		9	8	1	0	5		1	femme
Lantin		3	3	1	2	1		1	femme
Verviers		3	3	2	2	1		0	
total		18	16	4	5	8	0	2	

Deux détenus ne se sont pas présentés devant la commission.

Tableau 5 : durée moyenne des débats, écart-type, valeur maximum et minimum

Type d'audience	Durée moyenne (min)	Ecart-type	Maximum	Minimum	N
LC	34,78	16,27	87	10	42
Révocation au siège de la commission	58,75	14,36	75	40	4
Révocation dans l'établissement pénitentiaire	31,62	14,22	51	15	8
Révocation	40,66	19,06	75	15	12
Tous types confondus	36,09	16,92	87	10	54

DEEL IV:

UITWERKING VAN EEN
REGISTRATIE-INSTRUMENT

1 Omschrijving van de opdracht

Eén van de bedoelingen van het onderzoeksproject bestond er in vanaf de inwerkingtreding van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (i.c. 1 maart 1999) op basis van een beperkt registratieschema een aantal noodzakelijke kwantitatieve gegevens te verzamelen met betrekking tot de werkzaamheden van de V.I.-commissies. Dit "minimale" rooster zou in de loop van het onderzoek verder uitgewerkt en verfijnd worden zodanig dat uiteindelijk een instrument zou worden bekomen dat een meer omvattende statistische analyse mogelijk zou maken. Het finale instrument zou zowel afgestemd moeten zijn op de vragen die zich op het terrein stellen als rekening dienen te houden met het functioneren van de nieuwe procedure in diverse aspecten van de dagelijkse praktijk.

2 Acties met het oog op de ontwikkeling van een registratie-instrument

De registratie van gegevens kan worden opgevat vanuit verschillende invalshoeken, met het oog op het verlichten van de werkdruk en het transparanter maken van het administratief beheer van de dossiers, het produceren van statistische gegevens in het kader van wetenschappelijk onderzoek en als beleidsondersteunend instrument (m.o.o. de ontwikkeling van een geïntegreerde criminologische statistiek), en het verzamelen van informatie in functie van de redactie van het activiteitenverslag over de werking van de V.I.-commissies (cfr. art. 11 K.B. 10 februari 1999).

In dit verband werden verschillende initiatieven genomen of voorstellen gedaan. Zo werd na inventarisatie van reeds bestaande geautomatiseerde databanken door het N.I.C.C. op de eerste vergadering van het begeleidingscomité van het N.I.C.C.-onderzoeksproject d.d. 23 februari 1999 een eerste lijst met mogelijk te registreren gegevens voorgesteld. In de loop van het project, en met name vanaf de daadwerkelijke inwerkingtreding van de V.I.-commissies per 1 maart 1999, werd ook duidelijk dat eveneens vanuit de V.I.-commissies zelf een grote behoefte bestond aan een zekere gegevensregistratie (vooral vanuit het oogpunt van een efficiënt dossierbeheer).

Van bij aanvang werd het, voor wat de gegevensregistratie betreft, bijzonder aangewezen geacht dat een geïnformatiseerd registratie-instrument zou worden ontwikkeld, er een minimale uniformiteit zou worden nagestreefd (= alleszins noodzakelijk voor wetenschappelijk onderzoek en voor het activiteitenverslag voorzover men globale cijfers wenst te presenteren of vergelijkingen tussen de commissies onderling wil maken), en de registratie geïntegreerd zou gebeuren (d.i. vermijden van dubbele registratie, m.n. afstemmen van de behoeften vanuit de V.I.-commissies op de nood aan registratie in functie van wetenschappelijk onderzoek). Na overleg met de meest direct betrokken partners (Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie, Informatica-cel Secretariaat-generaal, Centrum voor Informatieverwerking, V.I.-commissies), werd uiteindelijk beslist om - in tegenstelling tot de oorspronkelijke opzet - reeds van bij aanvang te

opteren voor een meer gedetailleerde, uniforme én vooral ook geïnformatiseerde gegevensregistratie. De korte ervaring op het terrein leerde immers dat het gebruik van een registratie-instrument in de praktijk enkel haalbaar zou zijn indien het instrument - naast haar evidente relevantie voor de productie van statistische gegevens voor wetenschappelijke doeleinden betreft - eveneens een substantiële bijdrage zou kunnen leveren in termen van een eenvoudiger administratief beheer van de dossiers die door de commissies worden behandeld (planning en opvolging van de diverse administratieve handelingen).

Voor de uitwerking van dit instrument werd in samenwerking met hoger geciteerde partners een uitgebreide inventaris opgesteld van gegevens die idealiter geregistreerd dienen te worden en van de output die de registratie-tool zou moeten kunnen opleveren (zie bijlage). Voor wat de informatisering zelf betreft, bleek uit een overleg met het Centrum voor Informatieverwerking (C.I.V.) en de coördinatiecel informatica van het Secretariaat-generaal (5 mei 1999) dat voor de technische ontwikkeling (analyse, ontwikkeling, testing en implementatie) van een registratie-instrument (op basis van een voorgelegd voorstel van bestandsstructuur) naar schatting 180 werkdagen vereist zouden zijn. Dergelijke opdracht kon evenwel niet worden ingepland in de activiteiten van het C.I.V.. Bovendien was ook in het kader van de onderzoeksopdracht niet voorzien in een budgettaire omkadering ervan. Uiteindelijk besliste de heer Secretaris-generaal dat de commissies in de loop van 1999 nog niet over een geïnformatiseerd instrument zouden kunnen beschikken, doch dat deze opdracht gekaderd diende te worden in het informatiseringsproject dat in de loop van het jaar voor de sector van de 'parajustitiële diensten' zou worden uitgewerkt (SIPAR). Voor de uitwerking van dit informatiseringsproject (SIPAR) werden intussen twee overlegstructuren opgericht, m.n. een begeleidingscommissie (voor de opvolging van het project) en een technische werkgroep (voor de concrete inhoudelijke uitwerking van het project). Aan de begeleidingscommissie en de technische werkgroep nemen, naast de N.I.C.C.-onderzoeker (tot midden december), ook leden van de V.I.-commissies deel. Gezien de Franstalige taalgroep aanvankelijk evenwel ondervertegenwoordigd was in de technische werkgroep, werd op de tweede stuurgroepvergadering (vergadering van 15 oktober 1999) voorgesteld een vertegenwoordiger van de Franstalige V.I.-commissies toe te voegen aan de technische werkgroep. Hiertoe werd een vraag gericht aan de voorzitter van de V.I.-commissie Bergen, gezien het project in een initiële fase (september 2000; voorlopige keuring voorzien voor begin december 2000), voor wat het Franstalige landsgedeelte betreft, zal worden getest in (het justitiehuis) Bergen. Actueel wordt door een lid van de Franstalige V.I.-commissie van Bergen aan de technische werkgroep geparticipeerd. Door het N.I.C.C. werd aan dit overleg deelgenomen tot begin december 1999. Gezien de aflopende onderzoeksopdracht en het feit dat de V.I.-commissies zelf reeds vertegenwoordigd waren, werd de deelname van het N.I.C.C. niet verder noodzakelijk geacht.

Het uiteindelijke product van dit project zal enerzijds onder meer toelaten dat een vlotte en zeer snelle communicatie tot stand kan worden gebracht tussen de justitieuze huizen, de psychosociale diensten van de strafinrichtingen en de V.I.-commissies m.b.t. dossiers van

gemeenschappelijke cliënten: bepaalde gegevens worden vanuit lokaal niveau doorgestuurd naar centraal niveau, en kunnen van daaruit door de andere diensten op lokaal niveau die met dezelfde cliënt werken, geconsulteerd worden. Daarnaast zal de databank ook toelaten dat op centraal niveau een aantal algemene uniforme statistieken zullen kunnen worden opgemaakt voor wat de werking van deze verschillende diensten betreft. Het project voorziet niet in de uitwerking van een instrument dat een zeer gedetailleerd beeld zou kunnen geven over de werking van de V.I.-commissies (zoals werd voorgesteld in de uitgebreide inventaris) of in een uitgebreide informatisering van de V.I.-commissies. Dergelijke output kon niet worden verwacht gezien de complexiteit van de V.I.-procedure, en de beperktere omschrijving van de opdracht in het lastenboek (zie voor de beschrijving van het functioneel gedeelte: bijlage). Bovendien riep ook de eventuele oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken een aantal vragen op naar de opportuniteit van een (uitgebreid) registratieinstrument voor de V.I.-commissies.

In bijlage is een overzicht opgenomen van de gegevens die actueel door de Nederlandstalige V.I.-commissies worden geregistreerd.

DEEL V:

SYNTHESEVERSLAG

Naar aanleiding van de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving op de voorwaardelijke invrijheidstelling, vertrouwde de minister van Justitie aan het N.I.C.C. een onderzoeksoopdracht toe met als doelstellingen:

- een registratie-instrument uit te werken met betrekking tot de werking van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling;
- te zorgen voor een evaluatie op korte termijn van de toepassing van de nieuwe V.I.-wetgeving en met name te voorzien in een wetenschappelijke ondersteuning van de V.I.-commissies; en
- een evaluatie door te voeren met het oog op de ontwikkeling op lange termijn, m.n. de toekomstige oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken.

De onderzoeksoopdracht liep van 11 januari 1999 tot 15 december 1999, en werd eenmalig verlengd voor een periode van 1,5 maand (tot 31 januari 2000). De belangrijkste resultaten van het onderzoek worden in hetgeen volgt weergegeven.

Een eerste belangrijke onderzoeksbevinding waarop hier evenwel reeds de nodige aandacht gevestigd dient te worden, heeft betrekking op de structurele randvoorwaarden die aanwezig dienen te zijn opdat dergelijk evaluatie-onderzoek tot een goed einde kan worden gebracht. Voor de uitvoering van de verschillende onderzoeksluiken waren de onderzoekers uiteraard grotendeels afhankelijk van de medewerking die de verschillende actoren aan het onderzoek wensten te verlenen. Vooral met betrekking tot een aantal essentiële onderzoeksactiviteiten, met name de observaties en de inzage van de dossiers, is evenwel gebleken dat niet steeds de nodige faciliteiten daartoe kunnen worden geboden. Waar de onderzoeker aan Nederlandstalige zijde kon rekenen op de volledige medewerking van de V.I.-commissies (zowel voor wat de deelname aan vergaderingen en vormingsmomenten als de observatie van zittingen, inzage van V.I.-dossiers en kennisname van de beslissingen betreft), kende de uitvoering van het onderzoek aan Franstalige zijde een aantal belangrijke beperkingen. Zo konden enkel zittingen worden geobserveerd bij de commissie Luik (niet bij de andere commissies), terwijl anderzijds wel toelating werd verleend tot inzage van de dossiers door de commissies Brussel-Franstalig en Bergen, maar niet door de commissie Luik (daar waar wel zittingen konden worden geobserveerd). Eén en ander maakt dan ook dat voorliggend rapport veelal beperkt is gebleven tot een beschrijving van het functioneren van de Nederlandstalige V.I.-commissies. Voor wat de Franstalige V.I.-commissies betreft, konden o.i., gelet op het fragmentaire karakter van het onderzoeksmateriaal, geen betrouwbare onderzoeksgegevens worden gepresenteerd. Deze vaststelling op zich is uiteraard ook uitermate relevant voor toekomstig beleidsondersteunend onderzoek.

1 Ontwikkeling van een registratie-instrument

Met betrekking tot de gegevensregistratie (cfr. deel 4 van het rapport) werd het van bij aanvang bijzonder aangewezen geacht dat een registratieinstrument zou worden ontwikkeld dat een geïnformatiseerde toepassing zou toelaten, dat er een minimale uniformiteit zou worden nagestreefd (= alleszins noodzakelijk voor wetenschappelijk onderzoek en voor het activiteitenverslag voorzover men globale cijfers wenst te presenteren of vergelijkingen tussen de commissies onderling wil maken), en dat de registratie geïntegreerd zou gebeuren (d.i. vermijden van dubbele registratie, m.n. afstemmen van de behoeften vanuit de V.I.-commissies op de nood aan registratie in functie van wetenschappelijk onderzoek). Na een eerste fase van inventarisatie van bestaande databanken en na overleg met de meest direct betrokken partners (Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid, Directoraat-generaal Strafinrichtingen, Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie, Informatica-cel Secretariaat-generaal, Centrum voor Informatieverwerking, V.I.-commissies), werd uiteindelijk beslist om - in tegenstelling tot de oorspronkelijke opzet - reeds van bij aanvang te opteren voor een meer gedetailleerde, uniforme én geïnformatiseerde gegevensregistratie. De korte ervaring op het terrein leerde immers dat het gebruik van een registratie-instrument in de praktijk (en met name rekening houdend met de

werkdruk van de commissies) enkel haalbaar zou zijn indien het instrument eveneens een substantiële bijdrage zou kunnen leveren in termen van een eenvoudiger administratief beheer van de dossiers die door de commissies worden behandeld (planning en opvolging van de diverse administratieve handelingen).

Voor de uitwerking van dit instrument werd door de onderzoekers een uitgebreide inventaris opgesteld van gegevens die idealiter geregistreerd dienen te worden en van de output die de registratie-tool zou moeten kunnen opleveren. Gezien in het kader van de onderzoeksopdracht evenwel niet voorzien was in een budgettaire omkadering voor de uitwerking van een geautomatiseerde gegevensbank en deze opdracht ook niet binnen de activiteiten van het Centrum voor Informatieverwerking (C.I.V.) kon worden ingepland, besliste de heer Secretaris-generaal uiteindelijk dat deze opdracht gekaderd diende te worden in het informatiseringsproject dat in de loop van het jaar voor de sector van de 'parajustitiële diensten' zou worden uitgewerkt (SIPAR). In het kader van dit project zijn twee overlegstructuren opgericht, m.n. een begeleidingscommissie (voor de opvolging van het project) en een technische werkgroep (voor de concrete inhoudelijke uitwerking van het project). Aan deze vergaderingen werd (wordt) eveneens geparticipeerd door een aantal leden van de V.I.-commissies. Door het N.I.C.C. werd aan dit overleg deelgenomen tot begin december 1999. Gezien de aflopende onderzoeksopdracht en het feit dat de V.I.-commissies zelf reeds vertegenwoordigd waren, werd de deelname van het N.I.C.C. niet verder noodzakelijk geacht.

Het uiteindelijke product van dit project zal enerzijds onder meer toelaten dat een vlotte en zeer snelle (on-line) communicatie tot stand kan worden gebracht tussen de justitiehuisen, de psychosociale diensten van de strafinrichtingen en de V.I.-commissies m.b.t. dossiers van gemeenschappelijke cliënten, en zal het anderzijds op centraal niveau ook mogelijk maken een aantal algemene uniforme statistieken uit te werken met betrekking tot de werking van deze verschillende diensten.

2 Evaluatie op korte termijn en met het oog op de ontwikkeling op lange termijn

In verband met de werking van de V.I.-commissies en de knelpunten die zich in de praktijk stellen bij de toepassing van de V.I.-wetgeving werd in een tweede deel van het rapport een beeld geschetst van de V.I.-praktijk die zich naar aanleiding van de nieuwe regelgeving (per 1 maart 1999) aan Nederlandstalige zijde heeft ontwikkeld. In een eerste hoofdstuk werden het verloop van de procedure voor de V.I.-commissies en verschillende knel- en aandachtspunten in kaart gebracht. In een tweede hoofdstuk werd de wijze van besluitvorming door de V.I.-commissies - in het kader van de V.I.-procedure en de procedure tot schorsing, herziening en herroeping van de V.I. - verder uitgediept.

2.1 Onderzoeksbronnen

In het kader van het onderzoek werden diverse uiteenlopende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. De gebruikte bronnen zijn dan ook zeer gevarieerd, en hebben o.m. betrekking op informatie die werd verzameld via:

- deelname aan het vormingsprogramma voor de V.I.-commissies (februari 1999);
- observatie van diverse overlegmomenten, meer bepaald de vormingsdagen die door de Nederlandstalige V.I.-commissies werden georganiseerd in het V.I.P.K. te Merksplas (april 1999, oktober 1999) en de verschillende vergaderingen van het 'Overlegplatform V.I.' dat op basis van art. 11 van het K.B. van 10 februari 1999 werd geïnstalleerd;
- observaties van zittingen van de V.I.-commissies;
- informele contacten met de leden van de V.I.-commissies;
- een beperkte kwantitatieve analyse van dossiergegevens (uitsluitend m.b.t. de dossiers waarvan eveneens de behandeling ter zitting werd geobserveerd); en

- een analyse (en eigen bewerking) van de statistieken die door de Dienst Individuele Gevallen worden bijgehouden.

Uit de discussies van het 'Overlegplatform V.I.' werd bij de redactie van dit eindrapport enkel die informatie gedestilleerd die ook elders door de Nederlandstalige V.I.-commissies geproblematiseerd werd. De beperkte onderzoekstermijn en de omvang van het onderzoeksmateriaal lieten niet toe op exhaustieve wijze alle door het 'Overlegplatform V.I.' ter sprake gebrachte procedurele en andere bemerkingen te integreren in het voorliggend rapport. Een meer volledige uitdieping ervan mag worden verwacht in het jaarverslag (over de werking van het overlegplatform en die van de commissies) dat door het 'Overlegplatform V.I.' zelf samengesteld zal worden.

Voor wat de observaties van de zittingen aan Franstalige zijde betreft, konden enkel observaties worden verricht bij de commissie Luik. In totaal werden 65 behandelingen van dossiers geobserveerd; opgesplitst naar type zitting toe gaat het om:

- 47 dossiers in het kader van de V.I.-procedure; en
- 18 dossiers in het kader van de procedure tot schorsing, herziening en herroeping.

Gezien de observaties zich beperkten tot de commissie Luik, en de onderzoeker aldaar geen inzage kon krijgen in de V.I.-dossiers en zelfs geen kennis kon nemen van de genomen beslissingen, kunnen voor wat het Franstalige landsgedeelte betreft geen resultaten worden gepresenteerd.

Met betrekking tot van de Nederlandstalige V.I.-commissies werden in totaal 140 behandelingen van dossiers ter zitting doorgevoerd, nl. 41 bij de commissie Antwerpen, 47 bij de commissie Brussel, en 52 bij de commissie Gent. Opgesplitst naar procedure toe gaat het hierbij om:

- 97 dossiers in het kader van de V.I.-procedure (34 bij de commissie Antwerpen, 35 bij de commissie Brussel, en 28 bij de commissie Gent);
- 32 dossiers in het kader van een procedure tot schorsing, herziening of herroeping van V.I. (7 bij de commissie Antwerpen, 7 bij de commissie Brussel, en 18 bij de commissie Gent);
- 4 dossiers in het kader van een procedure tot aanpassing van de voorwaarden (één bij de commissie Brussel, drie bij de commissie Gent - geen enkel bij de commissie Antwerpen); en
- 7 administratieve zittingen (vier bij de commissie Brussel, drie bij de commissie Gent - geen enkele bij de commissie Antwerpen).

De observatiegegevens met betrekking tot de dossiers die in het kader van een procedure tot aanpassing van V.I.-voorwaarden of tijdens een administratieve zitting werden behandeld, werden - gezien het beperkte tijdbestek, maar vooral ook gezien hun zeer kleine aantal - niet verder geanalyseerd.

Bij de selectie van de zittingen werd gestreefd naar een evenwichtige verdeling over de verschillende commissies en een zo ruim mogelijke variatie naar strafinrichting toe. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het staal geobserveerde dossiers - gezien de materiaalverzameling gebeurde op grond van hoger genoemde selectiecriteria - niet volledig representatief kan worden genoemd voor alle door de commissies behandelde dossiers. De observatiegegevens (met betrekking tot de Nederlandstalige commissies) werden enerzijds geanalyseerd met het oog op de uitdieping van aandachtspunten en besluitvormingscriteria die door de commissies gehanteerd worden bij de behandeling van V.I.-dossiers en dossiers in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping. Daarnaast werd ook gebruik gemaakt van de motiveringen van de beslissingen door de commissies (beslissingen tot uitstel van de behandeling of weigering van de V.I.). De observatiegegevens

leverden anderzijds ook bijzonder nuttige informatie op ter illustratie van o.m. knelpunten in verband met de diverse wettelijk voorziene procedures die ook reeds elders ter discussie werden gesteld.

Met betrekking tot de besluitvorming door de V.I.-commissies maakt het feit dat het onderzoek zich hoofdzakelijk heeft beperkt tot de observaties van V.I.-zittingen en een eerder beperkt aantal dossiers kon worden geobserveerd, dat soms geen stellige uitspraken konden worden gedaan met betrekking tot decisieve V.I.-criteria. Zo is louter op basis van de observaties bijvoorbeeld niet af te leiden in welke mate niet ter zitting ter sprake gebrachte aspecten van het dossier mee de beslissing van de commissie hebben beïnvloed. Ook was de vergelijkingsbasis soms onvoldoende groot om te kunnen stellen dat een bepaald criterium medebepalend is voor de beslissing: in dossiers die leiden tot een afwijzende beslissing is soms een bepaald kenmerk aanwezig dat in geen enkel ander dossier wordt aangetroffen, alleszins niet tijdens de zitting ter sprake is gekomen. Via een bijkomende analyse van de beslissingen tot weigering van de V.I. en tot uitstel van de behandeling van het dossier kon wel meer zicht worden verkregen op de criteria die de commissies bij hun besluitvorming mee in rekening brengen, en kon alleszins worden afgeleid welke criteria noodzakelijke voorwaarden zijn voor dergelijke beslissingen. Anderzijds kon - na uitsplitsing van het materiaal op basis van de beslissing en onderlinge vergelijking - de hypothese van een relatie tussen bepaalde criteria en een afwijzende beslissing of een beslissing tot uitstel in een aantal gevallen ook expliciet worden uitgesloten, of althans genuanceerd worden. Voor een grondiger analyse is evenwel bijkomend dossieronderzoek nodig: met name daar waar bepaalde criteria (die meespelen bij een afwijzende beslissing) niet voorkomen binnen de observatiegegevens met betrekking tot de positieve beslissingen, zou bijkomend dossieronderzoek meer uitsluitsel kunnen geven in verband met de precieze relatie tussen het geobserveerde criterium en de uiteindelijke beslissing. Dit was evenwel niet mogelijk binnen de vooropgestelde onderzoekstermijn. Waar nodig werden in het onderzoeksrapport de beperkingen van het bij de analyse beschikbare materiaal dan ook expliciet verduidelijkt.

Het beperkte tijdsbestek waarbinnen het onderzoek afgerond diende te worden, samen met de vertragingen die de V.I.-procedure in de beginfase heeft opgelopen en het arbeidsintensieve karakter van de verwerking van kwalitatieve gegevens, maakt ook dat geen zeer doorgedreven analyse van het verzamelde materiaal kon worden doorgevoerd: o.m. konden de onderlinge relaties tussen de verschillende factoren - bijv. opsplitsing naar delictcategorie toe - vaak niet diepgaand genoeg worden gelegd, en kon ook slechts een eerder oppervlakkige vergelijking tussen de verschillende commissies worden gemaakt.

Alvorens over te gaan tot een bespreking van een aantal algemene tendenzen op het vlak van de besluitvorming door de V.I.-commissies, worden eerst een aantal andere onderzoeksbevindingen met betrekking tot de toepassing van de V.I.-wetgeving gepresenteerd.

2.2 Adviesprocedure

Krachtens de vigerende V.I.-wetgeving dienen in het kader van de V.I.-procedure drie instanties een advies uit te brengen met betrekking tot de voorwaardelijke invrijheidstelling, m.n. het personeelscollege, de parketten die de vervolging hebben uitgeoefend en de minister van Justitie (i.c. de Dienst Individuele Gevallen). Het personeelscollege werd opgevat als een adviesinstantie, maar beschikt de facto over een uitgebreide beslissingsmacht. Dit college vormt immers een belangrijke toegangspoort tot de behandeling ten gronde voor de V.I.-commissies. De procedure voor de V.I.-commissies wordt slechts in gang gezet na een positief advies door het personeelscollege en de gedetineerde zelf kan de commissie

slechts doen vatten indien het personeelscollege driemaal een negatief advies heeft uitgebracht.

Het verzamelde onderzoeksmateriaal geeft een interessant beeld over een aantal aspecten binnen de adviesprocedure die in belangrijke mate mee het functioneren van de V.I.-commissies determineren. Zo bepaalt de activiteit op het voorafgaande niveau van de adviesprocedure o.m. de caseload van de commissies, de informatie waarover de commissies kunnen beschikken en de snelheid waarmee de dossiers kunnen worden afgehandeld.

2.2.1 Constructie van de caseload

De caseload van de commissies wordt kwantitatief gezien door twee parameters bepaald, nl. het aantal voor V.I. in aanmerking komende gedetineerden in de respectievelijke strafinrichtingen, en het percentage gedetineerden waarvoor een positief advies wordt uitgebracht.

Met betrekking tot de tweede parameter (adviezen van de personeelscolleges) blijkt er in de praktijk een vrij sterke variatie te bestaan tussen de diverse personeelscolleges. Naar graad van positieve advisering toe (uitgebrachte adviezen in de periode 1 maart 1999 - 1 december 1999) wordt een bijzonder tot eerder lage score vastgesteld bij de strafinrichtingen Merksplas (van het totaal aantal adviezen is slechts 14% positief), Sint-Gillis (18%) en Wortel (25%); de inrichtingen Antwerpen (67%), Turnhout (75%) en Hasselt (100%) scoren op dit vlak het hoogst. Wellicht kunnen deze verschillen hun verklaring vinden in bijv. een anders samengestelde gedetineerdenpopulatie, de specifieke functie van de inrichting (bijv. arresthuizen: o.a. uitvoering van halve vrijheid), en de personeelsbezetting, naast eventuele verschillen die kunnen optreden met betrekking tot de inhoudelijke invulling van de wettelijk vastgelegde beoordelingscriteria.

De geobserveerde verschillen met betrekking tot de adviesverlening op het niveau van het personeelscollege hebben uiteraard hun repercussies op het vlak van de werklust van de verschillende V.I.-commissies. Waar op grond van het totaal aantal gedetineerden waarvoor in de beschouwde periode een advies werd uitgebracht (maximaal mogelijke caseload), bij de V.I.-commissies Antwerpen en Gent een gelijke caseload verwacht mocht worden (een kleinere caseload evenwel bij de commissie Brussel), blijkt de werkelijke caseload (aantal positieve adviezen) zich bij de commissie Antwerpen (n=141, tegenover 220 bij de commissie Gent) eerder te situeren op het niveau van de commissie Brussel (n=145). De geringere caseload bij de commissie Brussel kan worden verklaard door een geringer aantal gedetineerden die onder deze commissie ressorteren. De ondervertegenwoordiging van de commissie Antwerpen in de totale dossierlast wordt evenwel verklaard door de selectiewijze op het niveau van de personeelscolleges.

Voor een correcte inschatting van de werklust van de commissies moet ook rekening worden gehouden met het feit dat de reële werkdruk zich niet uitsluitend laat vertalen in het aantal dossiers. Andere elementen die evenzeer de dagdagelijkse werkdruk van de commissies kunnen bepalen, zijn o.m.: mogelijke kwalitatieve verschillen in de voorgedragen dossiers, verschillen in interne werking (bijv. de wijze van beraadslaging, motivering van de beslissingen, ...), en - vooral voor wat de commissie Brussel betreft - het aantal gevangenen waarvoor men bevoegd is, en de spreiding van deze inrichtingen - m.n. de daaraan gekoppelde reistijden.

2.2.2 Samenstelling en (on)volledigheid van het V.I.-dossier

De aard en de kwaliteit van de informatie die de commissies wordt toegeleverd, is van wezenlijk belang met het oog op de besluitvorming inzake V.I. Tijdens de parlementaire voorbereiding maar ook in de door de administratie uitgewerkte richtlijnen is relatief veel aandacht besteed aan deze problematiek.

Hoewel de korte ervaring die de commissies in de praktijk hebben kunnen opdoen, globaal genomen resulteerde in een vrij positieve beoordeling van de aard en kwaliteit van de informatievoorziening, werden tijdens diverse overlegmomenten door de commissies wel een aantal bijkomende aandachtspunten gesignaleerd. O.m. werd gepleit voor een evenwichtiger samenstelling van het V.I.-dossier, voor een uitbreiding en verduidelijking van de lijst van tuchtmaatregelen, en voor een (her)oriëntering van het expertadvies tot informatie die niet elders in het dossier aanwezig is. In de discussie werd eveneens de vraag betrokken in welke mate bepaalde informatie al dan niet integraal mededeelbaar moet/kan zijn aan de commissies. Met betrekking tot het gespecialiseerd advies voor seksuele delinquenten werd voorts opgemerkt dat Voor wat het gespecialiseerd advies voor bepaalde seksuele delinquenten betreft, werd opgemerkt dat de vereiste van een gespecialiseerd advies soms niet opportuun wordt geacht, dat de regelgeving soms onvoldoende op elkaar is afgestemd.

Een ander aspect dat sterk de aandacht van de V.I.-commissies heeft weerhouden, is de soms vastgestelde onvolledigheid van de V.I.-dossiers. Dossierstukken die volgens de V.I.-commissies vaak ontbreken zijn o.m. de uiteenzetting der feiten, de afschriften van vonnissen of arresten en in sommige gevallen ook de slachtofferinformatie, en het gespecialiseerd advies voor seksuele delinquenten (hiervoor worden redenen van kwantitatieve en kwalitatieve aard aangevoerd). De onvolledigheid van de dossiers maakt niet zelden dat de V.I.-procedure enige vertraging oploopt gezien de zitting in dergelijk geval doorgaans uitgesteld dient te worden naar een latere datum. Waar een vertraging van de procedure in de beginfase na inwerkingtreding van de nieuwe wet nog enigszins kon worden vermeden doordat de gevangenen het V.I.-voorstel ook rechtstreeks aan de V.I.-commissies overmaakten (die het dossier dan zelf reeds konden vervolledigen), was dit later wegens nieuwe instructies ter zake (geen rechtstreekse overmaking meer van de V.I.-voorstellen) niet steeds meer mogelijk. Een definitieve uitklaring van de respectievelijke verantwoordelijkheden met betrekking tot de vervollediging van de dossiers (is dit een taak van de DIG of van de commissies?) dringt zich hierbij op.

Nauw verbonden met de problematiek van de onvolledigheid van de dossiers is ook het probleem van de vertragingen op het niveau van de adviesprocedure (alleszins in de eerste fase na inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wet). Op basis van eigen berekeningen (van de termijn tussen de zitting van het personeelscollege tot het ogenblik van ontvangst van het dossier door de V.I.-commissie) werd een gemiddelde duur van de adviesprocedure vastgesteld van 87 dagen (commissie Antwerpen) en 111 dagen (commissies Brussel en Gent). De minimumduur bedraagt 60 à 70 dagen, de maximumduur rond de 130 à 140 dagen. De niet onbelangrijke vertraging in de behandeling van de dossiers op het niveau van de adviesprocedure - wettelijk werd een maximale duur van twee maanden en tien dagen voorzien (d.i. 70 dagen) - verdient de nodige aandacht. Gezien de geobserveerde zittingen betrekking hebben op dossiers die in de aanvangsfase van de nieuwe V.I.-procedure werden behandeld en er in de wet met betrekking tot het verloop van de adviesprocedure geen specifieke overgangsbepalingen werden ingeschreven - waardoor in maart '99 een omvangrijk aantal dossiers aan de DIG voor advies werden overgemaakt -, dient voor een correcte inschatting de duur van de adviesprocedure opnieuw van naderbij geëvalueerd te worden.

2.3 De besluitvorming voor de V.I.-commissies

2.3.1 Termijn waarbinnen de dossiers worden afgehandeld

Waar een belangrijke vertraging werd vastgesteld op het niveau van de adviesprocedure, blijkt uit de gegevens met betrekking tot de door de commissies gehanteerde doorstroomtijden dat V.I.-dossiers vrij snel kunnen worden afgehandeld.

Dossiers worden gemiddeld genomen binnen een termijn van 18 tot 24 dagen (na ontvangst van het dossier vanwege de DIG) voor een eerste maal ter zitting behandeld. Een (eerste) beslissing kan worden verwacht binnen de 2 dagen (commissie Antwerpen) tot 10 dagen (commissie Brussel) na de behandeling ter zitting; de commissie Gent positioneert zich op dit vlak in de middenzone (6,4 dagen). De volledige duur van de besluitvormingsprocedure voor de V.I.-commissies (termijn tussen de ontvangst van het dossier en de eindbeslissing) bedraagt gemiddeld 22 dagen bij de V.I.-commissie Antwerpen (met een maximum van 37 dagen), en iets meer dan 40 dagen voor de commissies Gent en Brussel (met maxima van 96 resp. 88 dagen). Voor dit geobserveerde verschil kunnen diverse verklaringen worden aangevoerd, zoals o.m.: een kortere termijn tussen de ontvangst van het dossier en de behandeling ter zitting bij de commissie Antwerpen, een kortere termijn waarbinnen een beslissing wordt genomen bij de commissie Antwerpen, een frequentere toepassing van de mogelijkheid tot uitstel van de behandeling van het dossier (vooral bij de commissie Gent, in iets mindere mate bij de commissie Brussel), het aantal inrichtingen dat onder de bevoegdheid van de commissies valt, en de geografische spreiding ervan (dit laatste geldt met name voor de commissie Brussel). Al bij al blijkt niettemin dat de procedure voor de commissies binnen een redelijke termijn wordt afgerond. De lange duurtijd van de volledige procedure (vanaf de zitting van het personeelscollege tot aan de eindbeslissing) bij de V.I.-commissies Brussel (146 dagen) en Gent (158 dagen) wordt in hoofdzaak veroorzaakt door de vertraging van de procedure op het niveau van het expertadvies. De cijfergegevens hebben - zoals reeds eerder gesteld - evenwel betrekking op dossiers die in een relatief vroege fase na inwerkingtreding van de V.I.-wet werden behandeld.

2.3.2 De zittingen van de V.I.-commissies (V.I.-procedure)

Inhoud en duur van de debatten

De door de commissies georganiseerde zittingen kennen een duidelijk verschillend verloop. Op grond van de observatiegegevens kan over het algemeen worden gesteld dat de ter zitting ter sprake gebrachte thematieken erg variëren, en dat er een aantal belangrijke accentverschillen bestaan tussen de verschillende V.I.-commissies. Deze verschillen zijn evenwel niet noodzakelijkerwijze terug te voeren tot een verschil in besluitvormingslogica, maar kunnen eventueel (ook) voortvloeien uit de wijze waarop de zitting concreet wordt georganiseerd. Zo blijkt dat tijdens de zittingen bij de V.I.-commissie Antwerpen vaak bijna uitsluitend wordt gefocust op de verschillende elementen van het reclasseringsplan. Bij de andere V.I.-commissies kan daarentegen een bredere vraagstelling worden opgemerkt. Bij de V.I.-commissie Gent gaat het daarbij vooral om vragen naar verdere verduidelijking van een aantal concrete aspecten van het dossier, terwijl bij de V.I.-commissie Brussel, quasi aan de hand van een zeer sterk voorgestructureerd schema, ter zitting een zeer diepgaande bevraging wordt doorgevoerd: daarbij worden systematisch de verschillende aspecten van het dossier voorgesteld en met de gedetineerde overlopen (detentietoestand, delictgegevens, tegenindicaties, reclasseringsplan, eventuele V.I.-voorwaarden). Bij de V.I.-commissie Gent wordt door de dossiertitularis vlak vóór aanvang van de behandeling van het V.I.-voorstel een beknopte voorstelling van het dossier gegeven, ter informatie van de andere commissieleden en het O.M. verbonden aan de commissie.

Eén en ander reflecteert zich ook in de gemiddelde duur van de debatten, nl. 26 tot 30 minuten bij de commissie Antwerpen resp. Gent, tegenover 42 minuten bij de commissie Brussel.

Op de zitting aanwezige personen

Wat de aanwezige personen tijdens de V.I.-zittingen betreft, blijkt uit onze observaties dat de gedetineerde in de overgrote meerderheid van de gevallen op de zitting aanwezig is bij de behandeling van zijn V.I.-voorstel. Zeer uitzonderlijk bleef een gedetineerde op de zitting afwezig (éénmaal afstand van het recht gehoord te worden, éénmaal niet teruggekeerd na penitentiair verlof). Met betrekking tot de bijstand door een raadsman, is de algemene tendens dat in iets minder dan de helft van de gevallen een advocaat aanwezig is. Voor de V.I.-commissie Brussel wordt systematisch een lid van de PSD opgeroepen. In de andere commissies (Antwerpen, Gent) is de aanwezigheid van een PSD-lid op de zitting zeer uitzonderlijk. De aanwezigheid van een slachtoffer (of rechthebbende) is eerder uitzonderlijk (in het totaal in zes dossiers). Meestal wordt het slachtoffer bijgestaan door een derde: door zijn advocaat, door een hulpverlener van de dienst slachtofferonthaal, een lid van de politie of een personeelslid van de stedelijke dienst. Bijstand door een daartoe erkende vereniging werd niet geobserveerd - de erkenning van een aantal verenigingen gebeurde trouwens slechts vrij recent (de eerste K.B.'s terzake dateren van 16 november 1999). De aanwezigheid van andere personen op de zitting is eveneens eerder uitzonderlijk: meestal gaat het om een familielid of naaste relatie van de gedetineerde, of een hulpverlener van een externe dienst. Behoudens de regelmatige aanwezigheid van de N.I.C.C.-onderzoeker, werden soms ook andere observatoren (plaatsvervangend voorzitter, stagiair) toegelaten op de zitting (niet bij de commissie Brussel).

Permanente aanwezigheid van bepaalde derden

Met betrekking tot de vraag in welke mate 'derden' (extern aan de commissies) al dan niet permanent de zitting zouden kunnen bijwonen, werd door de V.I.-commissies enerzijds geargumenteed dat derden bij de behandeling van de zaak voor de V.I.-commissie worden gehoord als getuige en bijgevolg in principe niet voortdurend aanwezig kunnen zijn tijdens de behandeling van de zaak. Anderzijds werd evenwel ook opgemerkt dat bepaalde derden (bijv. de directeur van de strafinrichting; in het kader van de herroepingsprocedure desgevallend de justitieassistent) toch de hele behandeling zouden moeten kunnen volgen teneinde de commissie ook toe te laten bijkomende vragen te stellen. De aanwezigheid van de directeur gedurende de volledige behandeling kon ook vanuit meer praktische overwegingen aangewezen zijn, m.n. kan als zodanig in het geval meerdere opeenvolgende behandelingen van dossiers zijn gefixeerd, een voortdurend komen en gaan van de directeur worden vermeden. Als tegenargument werd evenwel aangevoerd dat de gedetineerde vrij moet kunnen spreken voor de commissie: de vraag stelde zich of dit wel kan indien de directeur van de inrichting voor de volledige duur op de zitting aanwezig is. Verder werd als argument contra eveneens aangevoerd dat de verschillende partijen (bijv. de gevangenisdirecteur en het slachtoffer) bij voorkeur op gelijke wijze behandeld dienen te worden (met het oog op het vermijden van betwistingen ter zake). De praktijk heeft intussen uitgewezen dat met deze problematiek op enigszins verschillende wijze wordt omgegaan binnen de V.I.-commissies. Waar de aanwezigheid van slachtoffers en andere derden op de zitting bij alle (Nederlandstalige) V.I.-commissies wordt gelimiteerd tot hun respectievelijke interventie, bestaat er een belangrijk verschil voor wat de aanwezigheid van de directeur betreft. Terwijl de directeur bij de V.I.-commissies Antwerpen en Brussel voor de volledige duur van de debatten aanwezig is, wordt de directeur bij de commissie Gent enkel gehoord voor zijn advies (onmiddellijk na de inleiding door de voorzitter). Eén en ander lijkt ook gereflecteerd te worden in het advies dat door de directeur ter zitting wordt gegeven. Zo is het advies van de gevangenisdirectie bij de V.I.-commissie Gent doorgaans uitvoeriger gestoffeerd, zij het dat het daarbij vaak gaat om een herhaling van het advies dat reeds door het personeelscollege werd gegeven, desgevallend aangevuld met nieuwe informatie (wijzigingen die zich hebben voorgedaan tussen de opmaak van het V.I.-voorstel en de zitting).

De aanstelling van een tolk

Niettegenstaande in de V.I.-wet een procedure werd ingeschreven met betrekking tot de zgn. taaloverdracht, en in de ministeriële onderrichtingen een nadere regeling werd uitgewerkt voor de overbrenging van anderstalige gedetineerden naar een strafinrichting in het respectievelijke landsgedeelte, blijkt toch dat niet zelden anderstalige gedetineerden voor de V.I.-commissie verschijnen. Vooral voor de V.I.-commissie te Gent lijkt dit, gezien het grote aantal Franstalige gedetineerden in het Penitentiair Complex Brugge, een vrij courante praktijk te zijn: 16% van de gedetineerden die voor de commissie Gent verscheen, behoorde tot de Franse taalrol.

Het feit dat voor de commissies soms gedetineerden verschijnen die onvoldoende Nederlands blijken te spreken of te verstaan, maakt dat door de V.I.-commissie Brussel vrij snel een tolk wordt aangesteld. Bij de V.I.-commissie Gent werd een heel andere praktijk ontwikkeld: het advies van de directeur en dat van het O.M. bij de commissie worden in het Nederlands gegeven, terwijl de vraagstelling door de commissieleden in het Frans of Engels gebeurt (de veroordeelde spreekt zijn eigen taal). In dit verband wordt aan de gedetineerde ook telkens verduidelijkt dat er andere proceduremogelijkheden zijn, nl. ofwel een uitstel van de behandeling van het dossier (voor de aanstelling van een tolk), ofwel de behandeling van de zaak voor een andere commissie (taaloverdracht). De vraag is evenwel of de niet-aanstelling van een tolk, zelfs met akkoord van de betrokken gedetineerde, waarbij de debatten deels in een andere taal (m.n. de bevraging door de commissieleden) verlopen, niet in strijd is met de wettelijke bepalingen ter zake. Art. 2 van de wet van 18 maart 1998 schrijft immers voor in welke taal de rechtspleging moet verlopen. Bij de V.I.-commissie Antwerpen werd in het kader van het onderzoek met betrekking tot deze problematiek slechts één relevante casus geobserveerd: in dit geval werd een penitentiair beambte ter zitting als tolk beëdigd.

De positie van de afwezige veroordeelde

In de wet werd niet in de mogelijkheid voorzien dat een gedetineerde zich zou kunnen laten vertegenwoordigen door zijn raadsman (nl. de gedetineerde wordt gehoord en kan zich laten bijstaan door zijn raadsman). Binnen het totale staal observaties van zittingen van de V.I.-commissies kon slechts één casus (voor de commissie Gent: in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping) worden geobserveerd waarbij de commissie - niettegenstaande dit wettelijk niet voorzien is - toch toestond dat de veroordeelde zich door zijn raadsman zou laten vertegenwoordigen (teneinde de professionele reclassering niet in gevaar te brengen). In een ander dossier (bij de commissie Antwerpen) werd de gedetineerde weliswaar ook vertegenwoordigd door zijn raadsman, maar slechts voor de duur dat het slachtoffer werd gehoord.

Met betrekking tot de problematiek van de afwezigheid van de veroordeelde in het kader van de V.I.-procedure werd in een andere zaak bij de commissie Gent ook vastgesteld dat de gedetineerde op het ogenblik van de behandeling van zijn dossier reeds sedert enige tijd ontvlucht was (niet terugkeer penitentiair verlof). De commissie meende dat men in dergelijk geval eveneens zitting dient te houden in aanwezigheid van de directeur, en dat de commissie uitspraak kan doen bij verstek. In de V.I.-wet is geen rekening gehouden met de mogelijkheid van dergelijke bijzondere omstandigheid.

Verder werd ook geobserveerd dat, niettegenstaande de V.I.-wetgeving weliswaar niet voorziet in een verplichting om voor de commissie te verschijnen, de behandeling van de zaak - in het uitzonderlijke geval waar een gedetineerde afstand deed van het recht gehoord te worden - door de commissie werd uitgesteld naar een latere

zitting. Blijkbaar wordt veel belang gehecht aan een persoonlijke verschijning van de gedetineerde.

De aanwezigheid van het slachtoffer op de zitting

Waar enerzijds wettelijke beperkingen (nl. de afgeleide categorieën van slachtoffers die gehoord kunnen worden) deels een verklaring kunnen vormen voor de eerder marginale betrokkenheid van het slachtoffer bij de V.I.-procedure (althans met betrekking tot zijn aanwezigheid ter zitting), kunnen anderzijds ook de confrontatie met de gedetineerde - die volgens de huidige stand van de wetgeving trouwens onvermijdelijk is - en de plaats waar de zitting plaatsvindt (nl. in een strafinrichting) als mogelijke verklarende factoren worden aangevoerd. Op vragen van slachtoffers om op de zitting niet geconfronteerd te worden met de gedetineerde, werd door de V.I.-commissies soms op vrij originele - doch wettelijk niet voorziene - wijze gereageerd: bij de commissie Antwerpen werd de gedetineerde in één casus vertegenwoordigd door zijn raadsman (voor de duur dat het slachtoffer werd gehoord), bij de commissie Brussel werd het slachtoffer voorafgaand gehoord door het O.M. bij de commissie en werd de schriftelijke neerslag van dit onderhoud aan het dossier toegevoegd.

Het horen van het slachtoffer m.b.t. slachtoffergerichte voorwaarden

Niettegenstaande de beperking die de wetgever met betrekking tot de inhoudelijke interventie van het slachtoffer oplegt, blijkt het in de praktijk zeer moeilijk te zijn het slachtoffer enkel te bevragen naar eventuele slachtoffergerichte voorwaarden. Vaak doen slachtoffers (of hun rechthebbenden) - ondanks het feit dat de voorzitters de doelstelling van de interventie van het slachtoffer vooraf expliciet verduidelijken - spontaan een relaas over de omstandigheden waarbinnen de feiten werden gepleegd; vooral ook de sociale en psychische gevolgen van het slachtofferschap komen daarbij regelmatig ter sprake.

De verzuchtingen die de slachtoffers ter zitting formuleren hebben in eerste instantie vooral betrekking op de noodzaak tot het vermijden van enig contact tussen slachtoffer en dader na een eventuele invrijheidstelling van de veroordeelde. In die zin wordt doorgaans een verbod op contactname of een verbod in een bepaalde plaats/regio te vertoeven als bijzondere V.I.-voorwaarde gesuggereerd. In een aantal gevallen stellen slachtoffers ook zeer expliciet het zeer moeilijk te hebben met de vroegtijdige vrijlating van de dader, en wordt, vanuit een meer retributieve reflex of overwegingen van "onschadelijkmaking", geopperd dat de veroordeelde zijn volledige straf moet uitzitten, of alleszins toch een substantieel deel ervan. De betaling van de burgerlijke partij wordt ook regelmatig ter sprake gebracht, maar lijkt voor slachtoffers vaak eerder van secundair belang te zijn. Dit aspect komt in bepaalde gevallen trouwens slechts aan bod op suggestie van de V.I.-commissie zelf. Eerder uitzonderlijk wordt door het slachtoffer ook de noodzaak tot verdere begeleiding of een strikte opvolging van de dader beklemtoond.

In welke mate het horen van het slachtoffer ter zitting voor de V.I.-commissies een significante meerwaarde oplevert naar de formulering van slachtoffergerichte voorwaarden toe, is moeilijk af te leiden uit de observatiegegevens. Wel lijken de voorwaarden die door de slachtoffers ter zitting worden gesuggereerd vrij 'klassiek' te zijn. Waar op grond van de observatiegegevens blijkt dat de formulering van slachtoffergerichte voorwaarden in bepaalde gevallen weinig tot geen problemen zou mogen stellen (en het horen van het slachtoffer louter in functie daarvan dan ook niet erg nodig lijkt te zijn geweest), blijkt de communicatie met het slachtoffer en de dader ter zitting in een aantal andere gevallen nochtans wel verhelderend te zijn voor de V.I.-commissie (in het bijzonder waar het gaat om een contactverbod). Soms biedt dergelijke interactie immers de mogelijkheid om als het ware te 'onderhandelen' over de formulering van

gesuggereerde voorwaarden (aftasten van de grenzen en condities waaronder een specifieke voorwaarde kan worden opgelegd). Vraag is evenwel of dergelijke afspraken niet reeds veel eerder uitgewerkt zouden kunnen worden.

2.3.3 De V.I.-besluitvorming

Toekenningsgraad V.I.

Een zeer opvallende vaststelling in het kader van het onderzoek (op basis van statistieken van de DIG: periode 1 maart 1999 - 1 december 1999) is dat er op het vlak van de V.I.-besluitvorming belangrijke verschillen bestaan tussen de Nederlandstalige en Franstalige commissies. Waar de Nederlandstalige V.I.-commissies globaal genomen in 76,6% van de gevallen een V.I. toekennen, situeert de toekenningsgraad zich bij de Franstalige commissies (in totaal) net iets boven de helft (53,3%). Vooral de commissies te Luik en Bergen lijken een eerder restrictieve toepassing van de V.I.-wetgeving te hanteren (resp. 41,8% en 46,8% toekenningen). De Franstalige commissie Brussel (66,3%) situeert zich daarentegen op eenzelfde niveau als haar Nederlandstalige tegenhanger (67,4%). Aan Nederlandstalige kant blijkt vooral de V.I.-commissie Antwerpen (88,2%) zeer liberaal te zijn in haar besluitvorming (Gent: 73,9%).

De vraag stelt zich uiteraard in welke mate deze tendens (en m.n. de hoge toekenningsgraad aan Nederlandstalige zijde) ook nog op korte of middellange termijn zal worden doorgetrokken. Het is niet denkbeeldig dat de hoge toekenningsgraad bij de Nederlandstalige V.I.-commissies op termijn enigszins afgezwakt zal worden. Niet alleen zullen in de nabije toekomst meer dossiers voor de commissies behandeld worden waarvoor driemaal een negatief advies werd geformuleerd door het personeelscollege, maar ook de concrete ervaring met de opvolging van veroordeelden die de commissies zelf voorwaardelijk in vrijheid gesteld hebben (m.n. toekomstige ervaringen met recidive), zou tot een restrictievere toepassing van de V.I. kunnen leiden. Dit blijven evenwel onderzoekshypothesen waarover actueel nog geen uitsluitsel kan worden gegeven.

De verklaring voor de geobserveerde verschillen tussen de Nederlands- en Franstalige commissies is niet geheel duidelijk, en kon in het kader van dit onderzoek (gezien een aantal knelpunten met betrekking tot de toegang tot de zittingen en inzage van de V.I.-dossiers in het Franstalige landsgedeelte) ook niet verder worden uitgeklaard. Voor wat de Nederlandstalige V.I.-commissies betreft, zijn de verschillen in toekenningsgraad alleszins eerder beperkt te noemen.

Motivering van de beslissing

Krachtens de wettelijke bepalingen dient de beslissing van de commissie telkens gemotiveerd te worden. In de wet werd niet nader gespecificeerd waarin deze motivering moet bestaan. In de praktijk kan met betrekking tot de motiveringsverplichting een zeer verschillende toepassing worden geobserveerd. Waar de V.I.-commissies Gent en Brussel hun beslissingen uitvoerig motiveren, en daarbij telkens uitdrukkelijk verwijzen naar de verschillende elementen van het reclasseringsplan en de wettelijk omschreven tegenindicaties, worden de beslissingen bij de V.I.-commissie Antwerpen enkel gemotiveerd indien geen V.I. wordt toegekend (in geval van een positieve beslissing wordt volstaan met de melding dat voldaan is aan de wettelijke voorwaarden). Naast de vraag of via een eenvoudige verwijzing naar het voldaan zijn van de wettelijke bepalingen wel voldoende tegemoet gekomen wordt aan de wettelijke motiveringsplicht, stelt zich eveneens de vraag of een uitgebreide inhoudelijke motivering, ook wanneer een V.I. wordt toegekend, niet wenselijk is in het licht van het verdere verloop van de

procedure of de post-penitentiaire begeleiding (inzichtelijk maken van de overwegingen die hebben meegespeeld bij de besluitvorming, vergroten van de aanspreekbaarheid van de veroordeelde).

Nieuwe behandeling door het personeelscollege na afwijzing

Indien de commissie het voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling afwijst, dient zij een datum te bepalen vanaf wanneer het dossier opnieuw onderzocht kan worden door het personeelscollege (maximumtermijnen van 6 maanden en 1 jaar). Niettegenstaande er op dit vlak vrij sterke individuele variaties bestaan, kan (op basis van gegevens met betrekking tot de geobserveerde zittingen) globaal genomen worden gesteld dat de gemiddelde termijn die in dit verband door de V.I.-commissies bij een afwijzende beslissing wordt vooropgesteld, veel korter is dan wettelijk als maximum werd bepaald.

Bij een weigering van de V.I. worden ten behoeve van de gedetineerde, maar ook ten aanzien van de penitentiaire administratie door de commissies vaak suggesties geformuleerd met betrekking tot te ondernemen stappen die kunnen leiden tot een opheffing van de gronden die aanleiding gaven tot de concrete beslissing. In dit verband wordt soms o.m. verwezen naar de noodzaak de professionele reclassering verder uit te klaren, een grondiger persoonlijkheidsonderzoek te verrichten, of de wenselijkheid een halve vrijheid toe te staan met het oog op het opstarten van een opleiding/begeleiding. Gezien hun bevoegdheid zich uitsluitend beperkt tot de beslissing over V.I., zijn de V.I.-commissies op dit vlak uiteraard afhankelijk van het gevolg dat de penitentiaire administratie aan de bedoelde suggesties geeft. De administratie speelt in de huidige stand van de wetgeving dan ook nog steeds een belangrijke rol met betrekking tot het vrijstellingsbeleid.

Bijzondere V.I.-voorwaarden

Indien de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt verleend, wordt de invrijheidstelling verbonden aan de algemene voorwaarde geen nieuwe strafbare feiten meer te plegen, en worden door de V.I.-commissies bijzondere voorwaarden aan de invrijheidstelling gekoppeld (met in het bijzondere geval van bepaalde seksuele delinquenten een verplichte gespecialiseerde begeleiding of behandeling). Op basis van de gegevens die met betrekking tot de geobserveerde zittingen konden worden verzameld, kan worden afgeleid dat meest frequent voorwaarden worden opgelegd met betrekking tot: de maatschappelijke begeleiding door de justitieassistent, de verplichting te werken of een opleiding te volgen, zich op een vast adres te vestigen (alleszins niet van woonst te veranderen), zich te onderwerpen aan een externe ambulante begeleiding, de burgerlijke partijen te vergoeden, een verbod op alcoholmisbruik of druggebruik, op contact met medeplichtigen (evenwel nooit bij de commissie Antwerpen), en plaatsen te bezoeken of contact te hebben met personen die een verdachte reputatie hebben inzake drugs of andere illegale praktijken. Daarnaast zijn er ook een aantal belangrijke accentverschillen waar te nemen naargelang de V.I.-commissie, zoals bijvoorbeeld:

- de afwezigheid van verbodsbepalingen op het vlak van medicatiemisbruik en op contact met medeplichtigen/ex-gedetineerden, maar de sterke belichting van beroepsverboden bij de commissie Antwerpen;
- de oplegging van een verbodsbepaling tot contact met ex-gedetineerden en de vrij sterke accentuering van de vrijetijdsbesteding bij de commissie Gent (niet bij de andere commissies); en
- de vrij frequente oplegging van urinecontroles bij de commissie Brussel.

In sommige gevallen (commissie Brussel) worden bepaalde V.I.-voorwaarden (bijv. rijverbod respecteren, urinecontroles) opgelegd vanuit het oogpunt te anticiperen op eventuele beperkingen die zich later kunnen stellen met betrekking tot het optreden van de gerechtelijke instanties, m.n. maakt de oplegging van een

bijzondere V.I.-voorwaarde dat geen formele herroepingsgrond van in verdenkingstelling of in kracht van gewijsde gegane nieuwe veroordeling dient afgewacht te worden.

De post-penitentiare begeleiding en behandeling van seksuele delinquenten

Voor bepaalde categorieën van seksuele delinquenten dient krachtens de V.I.-wet bijkomend een begeleiding of behandeling bij een ter zake gespecialiseerde dienst als bijzondere voorwaarde opgelegd te worden. In dit verband werd ook een Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap afgesloten en wettelijk en decretaal bekrachtigd (een gelijkaardig akkoord werd eveneens afgesloten voor wat het Franstalige landsgedeelte betreft).

De concrete toepassing van de betreffende bepalingen in de V.I.-wetgeving en het Samenwerkingsakkoord leidde in de praktijk tot tal van moeilijkheden en riep voor de V.I.-commissies heel wat vragen op. Er werden in dit verband verscheidene tegenstrijdigheden en lacunes in de respectievelijke wettelijke bepalingen vastgesteld, nl.:

- Wat het gespecialiseerd advies en de gespecialiseerde begeleiding of behandeling betreft, geeft de V.I.-wet een beperktere omschrijving van het toepassingsgebied dan het Samenwerkingsakkoord.
- Er bestaan ook verschillende interpretaties met betrekking tot de vraag wie in de begeleiding of behandeling dient te voorzien. Volgens één interpretatie kan het hierbij via combinatie van art. 4 en art. 7 van de V.I.-wet zowel om een persoon als een dienst gaan. Volgens een andere interpretatie kan de gespecialiseerde begeleiding of behandeling evenwel enkel worden uitgevoerd door een dienst gezien art. 4, § 5 van de V.I.-wet (dat specifiek handelt over seksuele delinquenten) dergelijke beperking expliciet voorziet. Waar in de V.I.-wetgeving wordt gesteld dat de gedetineerde een persoon (art. 7 wet 5 maart 1998) of dienst (art. 7 wet 5 maart 1998; gespecialiseerde dienst volgens art. 4 van dezelfde wet) ter goedkeuring aan de commissie voorstelt, omvat het bedoelde Samenwerkingsakkoord een gesloten lijst van voorzieningen (in bijlage bij het Samenwerkingsakkoord gevoegd).
- Het Samenwerkingsakkoord beperkt zich tot de begeleiding/behandeling in een ambulante setting, en voorziet niet in de erkenning van diensten voor een begeleiding of behandeling in een gespecialiseerde residentiële setting (terwijl de V.I.-wet ter zake geen beperking inhoudt).

Eén van de cruciale vragen die zich in dit verband hebben gesteld, is ook de vraag in welke mate de commissies gebonden zijn door de lijst van gespecialiseerde voorzieningen die in bijlage bij het Samenwerkingsakkoord zijn opgenomen. Door de V.I.-commissies werden op dit vlak twee uiteenlopende standpunten ingenomen. Het eerste standpunt (commissies Brussel en Antwerpen) houdt in dat de V.I.-commissies in principe gebonden zijn door de lijst van voorzieningen, gezien het Samenwerkingsakkoord bij wet werd goedgekeurd en in de hiërarchie van rechtsnormen op gelijke voet staat met de V.I.-wet. Hiertegenover staat het standpunt (V.I.-commissie Gent) dat, zelfs al verwijst het Samenwerkingsakkoord naar de V.I.-wet, de commissies niet (!) gebonden zijn door de lijst van voorzieningen die in het Samenwerkingsakkoord zijn opgenomen. Het Samenwerkingsakkoord dient in deze optiek opgevat te worden als een aanbod dat de commissies geenszins bindt, en als een instrument tot erkenning van gespecialiseerde diensten. Volgens deze interpretatie kunnen de commissies zelf bepalen wat zij als een gespecialiseerde dienst beschouwen, met dien verstande evenwel dat zij - omgekeerd - op grond van het Samenwerkingsakkoord niet de deskundigheid mogen ontkennen van een dienst die opgenomen is in de lijst van gespecialiseerde voorzieningen.

Kennisgeving van de beslissing

De beslissing van de commissie dient binnen wettelijk bepaalde termijnen ter kennis gebracht te worden van diverse instanties of personen. Bij de wettelijke verplichting tot kennisgeving van de beslissing aan de burgemeester werden door de V.I.-commissies heel wat vraagtekens geplaatst. Waar soms de vraag werd gesteld naar de opportuniteit van dergelijke kennisgeving, en meer in het bijzonder daar waar het gaat om een beslissing waarbij de V.I. geweigerd wordt, werd elders ook de vraag opgeworpen of het wel wenselijk is dat de burgemeester de volledige beslissing (met alle V.I.-voorwaarden) ontvangt - enkel de mededeling van de verbodsbepalingen werd in dit verband nuttig geacht. In de praktijk blijkt de verplichting tot kennisgeving van de beslissing aan de burgemeester trouwens ook tot misverstanden te hebben geleid. Met name werd geruime tijd, in tegenstelling tot de wettelijke bepalingen ter zake, enkel de aard van de beslissing (commissie Gent) of werden enkel de controlerende voorwaarden aan de burgemeester meegedeeld (commissie Antwerpen).

Verder werd in een aantal gevallen ook vastgesteld dat de controlerende politiediensten soms kennis krijgen van alle V.I.-voorwaarden die door de commissie zijn opgelegd geworden, niettegenstaande door de commissie (o.m. via seining in het Centraal Signalementenblad) enkel de controlerende voorwaarden als mededeelbaar werden beschouwd. De bij de organisatie van de controle gehanteerde communicatiestromen (wettelijke verplichting tot kennisgeving van de beslissing aan de burgemeester, overmaking van de beslissing aan het controlerend parket met vraag tot seining van bepaalde voorwaarden in het CSB) maken wellicht dat politiediensten soms toch kennis krijgen van dergelijke V.I.-voorwaarden. Uiteraard kunnen politiediensten mogelijkerwijze ook kennis krijgen van andere dan zuiver controlerende V.I.-voorwaarden via de mededelingen die ter zake worden gedaan in de verlofpas (afhankelijk van de voorwaarden die de V.I.-commissie meent te moeten laten inschrijven in de verlofpas).

Voor wat de kennisgeving van de beslissingen aan de slachtoffers betreft, werd in de wet nergens voorzien dat slachtoffers die een direct en legitiem belang hebben, geïnformeerd zouden worden over de beslissing waarbij de V.I. wordt geweigerd. In de praktijk wordt de weigering van een V.I. door de V.I.-commissies nochtans wel ter kennis gebracht van de betrokken slachtoffers. In verband met de kennisgeving aan de slachtoffers stelde zich blijkens een vraag in de Kamercommissie voor Justitie verder ook een interpretatieprobleem in verband met het ogenblik waarop de termijn waarbinnen het slachtoffer op de hoogte gebracht dient te worden van de beslissing van de commissie, begint te lopen. De minister ging niet akkoord met de interpretatie door de V.I.-commissie Brussel, m.n. dat de termijn pas begint te lopen op het ogenblik dat de veroordeelde zich akkoord heeft verklaard met de V.I.-voorwaarden, maar meende dat de termijn moet worden gezien vanaf de beslissing tot V.I.

In de beschikkingen van de V.I.-commissies wordt meestal nader gespecificeerd welke voorwaarden aan welke personen/diensten worden meegedeeld. In de praktijk wordt op dit vlak een enigszins verschillende werkwijze vastgesteld.

Uitvoerbaarheid van de beslissing

Indien de commissie beslist tot toekenning van V.I., bepaalt zij ook het ogenblik waarop deze beslissing uitvoerbaar wordt. Een opvallende vaststelling met betrekking tot de bepaling van de uitvoerbaarheid van de beslissing, is dat, waar de commissies Gent en Brussel de uitvoerbaarheid van de V.I.-beslissing slechts vrij uitzonderlijk laten afhangen van een voorafgaandelijk te realiseren voorwaarde (in 5,9% resp. 16,0% van de beslissingen), de commissie Antwerpen vrij frequent van deze mogelijkheid gebruik maakt (in 40% van de beslissingen). Een belangrijk

verschilpunt is eveneens dat de commissie Antwerpen het aan de lokale gevangenisdirectie overlaat om te oordelen of aan de vereiste van de uitvoerbaarheid van de beslissing tegemoet gekomen wordt (bijv. een verzekerde tewerkstelling); bij de commissie Brussel gebeurt dergelijke beoordeling door de voorzitter van de commissie zelf (nl. op een datum te bepalen door de voorzitter na voorlegging van een attest). Het verlenen van faciliteiten aan de gedetineerde teneinde tegemoet te kunnen komen aan de voorwaarde van uitvoerbaarheid, behoort volgens de huidige stand van de wetgeving toe aan de penitentiaire administratie (m.n. de DIG).

Het feit dat zich tussen de datum van de V.I.-beslissing en het ogenblik van de uitvoerbaarheid van de beslissing soms belangrijke wijzigingen kunnen voordoen, leidt in de praktijk niet zelden tot problematische situaties waarbij zich de vraag stelt in welke mate de V.I.-beslissing al dan niet onverkort moet worden uitgevoerd. Deze problematiek heeft zich met name voorgedaan met betrekking tot de aanbeveling van nieuwe straffen, het plegen van nieuwe feiten of tuchtproblemen, en het wegvallen van bepaalde elementen uit het reclasseringsplan. Bij de V.I.-commissie Brussel tracht men deze problematiek in geval van nog te realiseren reclasseringsvoorwaarden te counteren door in voorkomend geval op het vlak van de uitvoerbaarheid van de beslissing te bepalen dat de beslissing slechts uitvoerbaar wordt op een datum te bepalen door de voorzitter na voorlegging van een attest. De vraag stelt zich evenwel of de voorzitter van de commissie zich dergelijke beslissingsbevoegdheid kan toeëigenen gezien de wet niet voorzien heeft in de mogelijkheid van een presidentiële beslissing (in tegenstelling tot bijv. de wet op het sociaal verweer waar de voorzitter in dringende gevallen de voorlopige invrijheidstelling kan gelasten).

Instemming met de V.I.-voorwaarden

Volgens de V.I.-wet wordt de invrijheidstelling enkel verleend indien de veroordeelde (op het ogenblik dat de beslissing uitvoerbaar wordt) instemt met de voorwaarden die de commissie aan de invrijheidstelling heeft verbonden. Op grond van de observatiegegevens kan worden geconcludeerd dat dergelijke weigering van V.I.-voorwaarden in de praktijk slechts zeer uitzonderlijk voorkomt (slechts één weigering, bij de V.I.-commissie Antwerpen).

2.3.4 Cassatieberoep

Tegen de beslissingen van de commissie om de voorwaardelijke invrijheidstelling al dan niet toe kennen, te herroepen of te herzien, staat cassatieberoep open voor het openbaar ministerie en de veroordeelde. Niettegenstaande in het kader van dit onderzoek geen volledig betrouwbare statistiek werd bijgehouden met betrekking tot het aantal ingestelde cassatieberoepen, lijkt de instelling van cassatieberoep in de praktijk nochtans zeer beperkt te zijn: bij de geobserveerde dossiers (alle zittingen samen) werd per commissie maximaal twee à drie maal een cassatieberoep ingesteld (meestal door de gedetineerde).

Ten aanzien van het cassatieberoep werden door de commissies volgende opmerkingen geformuleerd:

- Wanneer cassatieberoep wordt aangetekend tegen een beslissing tot weigering van de V.I., voorziet de wet niet binnen welke termijn het Hof van Cassatie uitspraak moet doen.
- De veroordeelde beschikt over een termijn van vierentwintig uur, te rekenen vanaf de dag waarop de beslissing aan het openbaar ministerie werd betekend, om cassatieberoep aan te tekenen. Het is in dit verband zeer merkwaardig dat de cassatietermijn begint te lopen vanaf het tijdstip van betekening aan een andere persoon (i.c. het openbaar ministerie).

- De termijn waarbinnen de anders samengestelde commissie (na verwijzing) een nieuwe beslissing dient te nemen (dertig dagen), is geen vervalt termijn. De gedetineerde noch het O.M. beschikken in dergelijk geval over enige mogelijkheid om toch een beslissing uit te lokken (er is op dat ogenblik immers geen beslissing waartegen men cassatieberoep zou kunnen aantekenen).

2.3.5 De rol van het openbaar ministerie

Naast het geven van een eigen zelfstandig advies ter zitting, worden door het O.M. verbonden aan de V.I.-commissies verschillende uiteenlopende taken opgenomen: deelname aan interne werkvergaderingen van de V.I.-commissie (behalve te Brussel-Nederlandstalig), vervollediging van V.I.-dossiers (voor wat betreft de afschriften van vonnissen en arresten, de uiteenzetting van de feiten, de adviezen van de parketten, de slachtofferinformatie, en informatie over hangende zaken), controle op de wettelijkheid van de beslissingen van de V.I.-commissies, en seining van voorwaardelijk invrijheidgestelden en van de controlerende V.I.-voorwaarden. Een algemene vaststelling met betrekking tot de opdracht van het openbaar ministerie bij de V.I.-commissies is dat hun rol in de V.I.-wetgeving vrij marginaal werd omschreven. Vooral met betrekking tot de opvolging van lopende begeleidingen bestaat er op dit vlak nogal wat onduidelijkheid over de rol van het O.M. en met name over haar verhouding tot de V.I.-commissies. In de praktijk blijkt trouwens ook dat de samenwerking tussen het O.M. bij de commissie en de V.I.-commissies binnen elke commissie op een enigszins andere wijze wordt georganiseerd. Volgens de bepalingen van de V.I.-wetgeving is de V.I.-commissie in het kader van de opvolging van voorwaardelijk invrijheidgestelden als het ware steeds 'gevat', m.n. kan zij, waar daartoe een wettelijke grond bestaat, een procedure tot schorsing, herziening of herroeping opstarten zonder daarvoor voorafgaandelijk door het O.M. verzocht te zijn geweest.

2.4 De opvolging van voorwaardelijk invrijheidgestelden

2.4.1 Problemen bij de overdracht van zgn. 'oude' dossiers (lopende begeleidingen)

Gezien de nieuwe V.I.-wetgeving onmiddellijk van kracht werd per 1 maart 1999 en geen specifieke overgangsbepalingen ter zake waren voorzien, werd de opvolging van de reeds lopende V.I.-begeleidingen overdragen van de minister van Justitie aan de V.I.-commissies. Vooral in de beginfase na de inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wetgeving hebben zich daarbij een aantal praktische moeilijkheden voorgedaan, nl.:

- enige vertraging in de overmaking van de zgn. 'syntheseverlagen' (d.i. een samenvattend verslag over de lopende begeleiding, met uitzuivering van de niet aan de veroordeelde mededeelbaar geachte informatie);
- de onvolledigheid van 'oude' V.I.-dossiers (reeds lopende begeleidingen) die aan de commissies werden overgedragen;
- de overdracht van een aantal dossiers aan een niet-bevoegde V.I.-commissie;
- onduidelijkheden over de wettelijke toestand van een aantal personen van wie de voorlopige invrijheidstelling met het oog op een voorwaardelijke invrijheidstelling door de minister werd omgezet in een voorwaardelijke invrijheidstelling.

2.4.2 Samenwerking met de justitieassistenten en externe diensten

Voor wat de samenwerking met de justitieassistenten betreft, werd o.m. opgemerkt dat de verslaggeving en de gehanteerde methodologie op bepaalde vlakken nog voor verbetering vatbaar zou zijn (m.n. zou een grotere uniformiteit in de rapportage moeten worden nagestreefd, bijvoorbeeld in verband met de bronnenvermelding), en dat enige vertraging werd vastgesteld in de overmaking van 'syntheseverlagen' ('oude' V.I.-dossiers). Voor wat de naleving van de rapportageverplichting met

betrekking tot de nieuwe V.I.'s betreft, werden in het kader van onze studie geen cijfergegevens verzameld: deze praktijk dient verder uitgeklaard te worden.

Wat de rapportage door externe diensten betreft, blijkt dat - niettegenstaande de V.I.-wetgeving ten aanzien van deze personen/diensten een rechtstreekse rapportageverplichting oplegt - de rapportage in de praktijk meestal verloopt via de justitieassistent. De commissies bepleitten met betrekking tot de rapportage door externe diensten een eerder realistische benadering, meer in het bijzonder voor wat de reeds lopende begeleidingen ('oude' dossiers) betreft. Waar de rapportage doorgaans gebeurt via de justitieassistent, werd door de commissies ter zake wel gesteld dat de justitieassistenten de inhoud van de rapportage door externe diensten alleszins moeten kunnen controleren en dit ook dienen te signaleren aan de commissies. Op dit vlak werd ook gesuggereerd dat eventueel via samenwerkingsakkoorden (naar analogie met hetgeen werd uitgewerkt met betrekking tot seksuele delinquenten) de samenwerkingsmodaliteiten en rapportageverplichtingen duidelijker omschreven zouden kunnen worden.

Met betrekking tot de rapportage over de begeleiding/behandeling van seksuele delinquenten, werden verschillende tegenstrijdigheden of interpretatiemoeilijkhedenesignaleerd. Zo bepaalt de V.I.-wet algemeen dat zowel de justitieassistent als de begeleidende dienst rechtstreeks aan de V.I.-commissie dienen te rapporteren over de 'opvolging'. In het Samenwerkingsakkoord inzake de begeleiding en behandeling van seksuele delinquenten (= specifiek voor deze doelgroep) wordt evenwel gesteld dat de gespecialiseerde voorziening rapporteert ten behoeve van de overheid via de justitieassistent. Ook de inhoud van de vereiste rapportage is gedetailleerder omschreven in het Samenwerkingsakkoord dan in de V.I.-wet.

2.4.3 Samenwerking met de lokale (controlerende) parketten en het bevel tot voorlopige aanhouding

Met betrekking tot de samenwerking tussen het O.M. bij de commissie en de lokale controlerende parketten in verband met de controle op de naleving van de V.I.-voorwaarden werden tot op heden - voor zover bekend - weinig noemenswaardige problemen gemeld, met uitzondering van een casus bij de commissie te Brussel waarbij door een lokaal parket fundamentele vragen werden gesteld met betrekking tot de uitvoering van urinecontroles die als bijzondere V.I.-voorwaarde werden opgelegd.

Voor wat de mogelijkheid tot voorlopige aanhouding betreft, werden door de commissies verschillende knelpunten signaleerd:

- Het bevel tot voorlopige aanhouding blijkt nogal te verschillen van parket tot parket (gebrek aan uniformiteit).
- De commissies zijn op dit vlak afhankelijk van het beleid van de lokale parketten, en beschikken niet over de mogelijkheid zelf (via het O.M. bij de commissie) te interveniëren wanneer zij dit wenselijk achten. Vanuit de commissies werd gesuggereerd dat het nuttig/wenselijk zou zijn dat (ook) aan het openbaar ministerie bij de commissie de bevoegdheid zou worden toegekend om een voorlopige aanhouding te bevelen, niettegenstaande hiertegenover ook een aantal principiële en praktische bezwaren werden geopperd (objectiviteit, continuïteit van de dienst, bevoegdheid rationae loci).
- Met betrekking tot de gronden voor een voorlopige aanhouding impliceert een strikte interpretatie van de wet dat het ernstig gevaar voor de fysieke integriteit van derden door de commissie zelf als zodanig moet worden beoordeeld, en in feite dus niet door het lokale parket kan worden aangevoerd als een grond voor voorlopige aanhouding.
- Volgens de huidige stand van de wetgeving beperkt een voorlopige aanhouding erg sterk de handelingsruimte met betrekking tot de door de commissie te nemen beslissing (infra).

- De dagen van voorlopige aanhouding worden wel op het nog uit te boeten strafrestant aangerekend in geval de commissie beslist tot schorsing van de V.I. (als dagen schorsing), maar niet indien de commissie onmiddellijk tot een herroeping van de V.I. overgaat. Een beslissing tot schorsing kan er theoretisch gezien toe leiden dat het strafrestant volledig uitgezeten is op het ogenblik dat dergelijke beslissing zou worden genomen.

2.4.4 De procedure tot schorsing, herziening of herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling

Gronden voor de herroeping, schorsing en herziening

Ten aanzien van de grond van de inverdenkingstelling werden door de V.I.-commissies tal van opmerkingen geformuleerd, nl.:

- Gedurende enige tijd werd door de Nederlandstalige V.I.-commissies een verschillende interpretatie gegeven aan het begrip "inverdenkingstelling". Actueel wordt door alle commissies evenwel de meest enge interpretatie aangehouden, nl. de inverdenkingstelling zoals bedoeld in de wet-Franchimont.
- De vraag stelde zich ook wanneer de feiten waarop de inverdenkingstelling gebaseerd is, gepleegd dienen te zijn (bijv. in het geval de veroordeelde tijdens de proeftijd van voorwaardelijke invrijheidstelling in verdenking wordt gesteld voor nieuwe feiten die hij tijdens zijn voorlopige invrijheidstelling heeft gepleegd). Waar de wet spreekt over een inverdenkingstelling van de veroordeelde tijdens de proeftijd wegens nieuwe strafbare feiten, is niet duidelijk wanneer deze 'nieuwe' feiten gepleegd dienen te zijn.
- Meer fundamenteel werd door de V.I.-commissies ook gewezen op het feit dat de inverdenkingstelling als een mogelijke grond voor een herroeping van de V.I. een 'gevaarlijk' criterium is (gezien een vrijspraak of een milde veroordeling ook nog mogelijk zijn).

Personen die gehoord worden

Op basis van de eigen observatiegegevens kan worden vastgesteld dat de veroordeelde meestal aanwezig is op de zitting tot schorsing, herziening of herroeping van de V.I., zij het dat de commissie Gent op dit vlak beduidend lager scoort dan de andere commissies. Dit verschil vloeit wellicht voort uit een andere praktijk met betrekking tot de organisatie van de zitting (m.n. de oproeping van personen die zich nog in staat van vrijheid bevinden). Bij de andere V.I.-commissies wordt in dit verband vaak de voorlopige aanhouding gevraagd alvorens een zitting te fixeren. Door de V.I.-commissies werd op dit vlak trouwens betreurd dat in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping niet werd voorzien in een verstekprocedure. De vertegenwoordiging van een afwezige veroordeelde is volgens de huidige stand van de wetgeving eveneens uitgesloten. De aanwezigheid van een advocaat blijkt sterk te variëren naargelang van de gevangenis/commissie. Een justitieassistent was in geen enkel geval aanwezig bij de V.I.-commissie Brussel, zeer uitzonderlijk bij de V.I.-commissie Antwerpen (in 14,3% van de gevallen), en iets vaker bij de V.I.-commissie Gent (27,8%). Justitieassistenten zijn in voorkomend geval meestal permanent op de zitting aanwezig. De aanwezigheid van de directeur ter zitting is zeer uitzonderlijk (éénmaal bij de commissie Antwerpen).

Kennisgeving van de beslissing

In de V.I.-wetgeving werd nergens voorzien binnen welke termijn de beslissing ter kennis dient te worden gebracht van de burgemeester. Bij gebrek aan enige regeling werd door de V.I.-commissies geruime tijd ook een verschillende praktijk gevoerd met betrekking tot de informatieoverdracht naar de justitieassistent toe. Met name

was het (voor de commissie Gent) geruime tijd onduidelijk wie de dossiers aan het justitiehuis zou overmaken.

Beslissing tot schorsing van de V.I.

Met betrekking tot de beslissing tot schorsing van de V.I. werden verschillende interpretatieproblemen en knelpuntenesignaleerd, nl.:

- In verband met de vraag naar het ogenblik waarop de schorsingstermijn ten aanzien van een persoon in vrijheid begint te lopen, wordt door de V.I.-commissies een uiteenlopende interpretatie gehanteerd. Waar volgens de ene interpretatie de schorsingstermijn begint te lopen op het ogenblik dat de veroordeelde aangehouden wordt (commissies Gent en Antwerpen), begint de schorsingstermijn volgens een andere interpretatie te lopen vanaf het ogenblik van de beslissing tot schorsing (commissie Brussel). De eerste interpretatie houdt volgens de commissie Brussel een oneigenlijk gebruik van de maatregel tot schorsing in (nl. de schorsing als instrument om een behandeling op tegenspraak te kunnen bekomen). Een gelijkaardige interpretatiemoeilijkheid stelde zich ook met betrekking tot de vraag in welke mate de commissie op dezelfde wijze samengesteld dient te zijn na een eerdere beslissing tot schorsing.
- De V.I.-wetgeving voorziet in een eerder vrij korte maximumtermijn van de maatregel tot schorsing van een V.I. Vooral in geval van een voorlopige aanhouding (waarbij de schorsingstermijn begint te lopen vanaf de datum van uitvoering van het bevel tot voorlopige aanhouding) blijkt deze beperking in de praktijk nogal wat moeilijkheden met zich mee te brengen. De uitwerking van een nieuwe reclassering door de veroordeelde blijkt niet steeds haalbaar te zijn binnen de vooropgestelde termijnen.

2.4.5 De procedure tot schorsing, aanpassing of nadere omschrijving van de V.I.-voorwaarden

In verband met de procedure tot schorsing, aanpassing of nadere omschrijving van de V.I.-voorwaarden werden verschillende vaststellingen gedaan:

- In de praktijk blijkt deze procedure slechts zeer sporadisch toegepast te worden. Vanuit de V.I.-commissies werd opgemerkt dat deze procedure zeer omslachtig is en dat een aanpassing van de V.I.-voorwaarden bijvoorbeeld via een schriftelijke procedure afgehandeld zou moeten kunnen worden.
- Met betrekking tot de vraag of de commissie na een beslissing tot schorsing kan overgaan tot aanpassing van de V.I.-voorwaarden, werden door de V.I.-commissies verschillende interpretaties gehanteerd. Enerzijds werd gesteld dat de wet voorziet dat de commissie na een schorsing enkel kan beslissen tot herroeping van de V.I., tot opheffing van de schorsing, of tot herziening van de V.I., en dat de procedure tot aanpassing van de V.I.-voorwaarden een aparte procedure inhoudt (o.m. ook in verband met de betrokkenheid van het slachtoffer bij de procedure). Anderzijds werd geargumenteed dat "qui peut le plus, peut le moins": indien de commissie kan schorsen, herzien of herroepen, kan zij ook de voorwaarden aanpassen - dit is immers een beslissing met minder zware gevolgen.
- Ook in verband met de vraag of in geval van opgeschorte V.I.-voorwaarden de regelmatige rapportageverplichting door de justitieassistent blijft gelden, werden door de V.I.-commissies uiteenlopende standpunten ingenomen. Waar vanuit de commissie Antwerpen werd gesteld dat de rapportageverplichting niet strookt met artikel 9 van de wet van 18 maart 1998 (nl. dat de voorwaarden geheel geschorst kunnen worden), kan het maatschappelijk toezicht volgens de commissie Brussel niet beschouwd worden als een bijzondere voorwaarde (want opgelegd door de wet), maar is zij de facto een vorm van een tweede algemene voorwaarde (naast de algemene voorwaarde dat geen nieuwe strafbare feiten gepleegd mogen worden). Hieruit vloeit dan ook voort dat de rapportageverplichting blijft gelden, zelfs indien de bijzondere voorwaarden in hun geheel opgeschort zouden worden.

- Bij sommige overgedragen dossiers werd de V.I.-begeleiding de facto opgeschort, hetgeen bij de commissies niet alleen de vraag opriep naar de basis waarop de minister onder het vroegere systeem dergelijke beslissing kon nemen, maar ook naar de mate waarin de commissies hierdoor nog wel gebonden kunnen zijn.

2.5 Aandachtspunten en besluitvormingscriteria in het kader van de V.I.-procedure

Wettelijk zijn drie toelaatbaarheidsvoorwaarden omschreven die bij de besluitvorming inzake V.I. in rekening dienen gebracht te worden, m.n.: de tijdsvoorwaarde, het reclasseringsplan, en de tegenindicaties. In hetgeen volgt worden de algemene tendensen met betrekking tot de beoordeling van deze criteria door de Nederlandstalige V.I.-commissies in beeld gebracht.

2.5.1 De tijdsvoorwaarden

Gezien er voor straffen tot en met drie jaar actueel een ander systeem van vervroegde invrijheidstelling (voorlopige invrijheidstelling) bestaat, is het uiteraard evident dat de meerderheid van de gedetineerden die voor de V.I.-commissies verschijnen straffen van meer dan drie jaar uitboeten. Slechts zeer uitzonderlijk, vrijwel uitsluitend bij seksuele delinquenten, dienden de V.I.-commissies een V.I.-voorstel te behandelen van gedetineerden aan wie geen voorlopige invrijheidstelling werd toegekend.

Niettegenstaande in het kader van de adviesverlening en de besluitvorming door de V.I.-commissies in principe enkel geverifieerd dient te worden of de minimale straftijd werd uitgezeten, blijkt in de praktijk regelmatig (bijkomend) verwezen te worden naar de ondergane strafduur of het strafrestant (naderend strafeinde) om een advies/beslissing tot toekenning of afwijzing van een V.I. te motiveren. Waar dergelijk criterium soms wordt aangehaald door de gevangenisdirectie of ter berde wordt gebracht bij de verwijzing naar het advies van de minister, wordt soms ook door het openbaar ministerie bij de V.I.-commissies verwezen naar de strafduur als een argument dat voor of tegen een V.I. pleit. Een naderend strafeinde vormt (ook voor de commissies) veelal een argument voor toekenning van een voorwaardelijke invrijheidstelling. De beweegreden hiervoor is dat een invrijheidstelling waaraan voorwaarden zijn gekoppeld en enig toezicht is verbonden, te verkiezen is boven een invrijheidstelling bij strafeinde zonder verdere controle. De proeftijd overschrijdt in dergelijke gevallen ook het nog resterende strafrestant zodat de justitiële controle onder een eventuele V.I. langer duurt dan het nog uit te boeten strafgedeelte. Uitzonderlijk vormde zelfs de afwezigheid van een gespecialiseerd advies inzake seksuele delinquentie gezien het naderende strafeinde geen beletsel voor de toekenning van een V.I. In een andere casus stelde zich ook de vraag in welke mate een corrigerend mechanisme zou moeten worden voorzien ten aanzien van in het buitenland berechte personen die voor verdere stafuitvoering naar een Belgische inrichting werden overgebracht en een mildere straf opgelegd kregen dan bij een berechting in België verwacht zou mogen worden.

2.5.2 Het reclasseringsplan

Naast de 'objectieve' tijdsvoorwaarde dienen de commissies bij de beoordeling van een V.I.-voorstel ook rekening te houden met het door de gedetineerde voorgelegde reclasseringsplan waaruit zijn bereidheid en inspanning tot reïntegratie in de samenleving moet blijken. Op basis van de voor de commissies gevoerde debatten, kunnen verschillende constituerende elementen van het reclasseringsplan worden afgeleid. Globaal worden bij de bespreking van het reclasseringsplan volgende aspecten belicht: de woonsituatie, het ondersteunend sociaal netwerk, de

professionele reclassering en vrijetijdsbesteding, en de (vooruitzichten op het vlak van) begeleiding/behandeling.

Woonst

Het beschikken over een verzekerde opvang qua woonst is één van de meest centrale elementen van het reclasseringsplan. Naast het zelfstandig wonen of een wederopname in bekend milieu (opvang in het eigen gezin, bij familieleden of bij vrienden), wordt soms ook een opname in een onthaalcentrum of een andersoortige residentiële instelling als reclasseringsvoorzicht voorgedragen. Over het algemeen wordt de door gedetineerden voorgestelde woonsituatie slechts zelden negatief geëvalueerd: door de commissies wordt eerder uitzonderlijk de opportuniteit van een bepaalde woonstkeuze in vraag gesteld. Wel mag een afwijzende beslissing verwacht worden wanneer er geen enkel concreet perspectief is op een verzekerde opvang bij invrijheidstelling of op vrij korte termijn na vrijstelling, al spelen ook andere elementen een significante rol. Op meer structureel vlak werd in een aantal dossiers gesignaleerd dat het vinden van een geschikte woonst vanuit de gevangenis soms wel zeer moeilijk gerealiseerd kan worden, meer in het bijzonder wanneer op zoek moet worden gegaan naar een huurwoning (zonder dat men uitzicht heeft op een concrete invrijheidstellingsdatum). In bepaalde gevallen werd o.m. met het oog op de nadere uitwerking van de woonsituatie de behandeling van de zaak ter zitting dan ook uitgesteld. De woonstkeuze wordt door de V.I.-commissies soms ook gelieerd aan een mogelijk gevaar op recidive, bijv. daar waar het gaat om seksuele delinquentie en het inwonen bij een gezin met minderjarige kinderen, of drugsdelinquentie en de terugkeer naar de vroegere buurt. De toekomstige verblijfplaats van de veroordeelde vormt in het bijzonder ook een voortdurend aandachtspunt in zaken waarbij de slachtoffers tot een verbod op contactname en/of een buurtverbod verzoeken. Regelmatig wordt in dit verband aan veroordeelden het 'verbod zich op een bepaalde plaats te vestigen/te vertoeven' (nl. in de buurt van het slachtoffer) als bijzondere V.I.-voorwaarde opgelegd. Met betrekking tot de vraag in welke mate een invrijheidgestelde permanent in het buitenland kan verblijven, wordt door de verschillende V.I.-commissies een andere interpretatie gehanteerd. Door de V.I.-commissie Brussel werd in dit geval gewezen op het gebrek aan enige controlemogelijkheid bij een verblijf in het buitenland. De andere V.I.-commissies (Antwerpen en Gent) staan soms wel toe dat een invrijheidgestelde zich in het buitenland vestigt, voor zover althans een doelmatige controle door de justitieassistent kan worden uitgeoefend. Alleszins dient in dit verband ook verder uitgeklaard te worden in welke mate de regeling zoals voorzien in het Europees Verdrag betreffende het toezicht op de voorwaardelijk veroordeelde of in vrijheid gestelde personen, van toepassing kan zijn.

Sociaal netwerk

Verschillende elementen die tijdens de zittingen van de V.I.-commissies ter sprake worden gebracht, verwijzen naar het sociaal netwerk waarbinnen de gedetineerde zich na zijn invrijheidstelling zal bevinden. In de bevraging door de commissies staat vooral de vraag naar de kwaliteit en stabiliteit van de partnerrelatie en/of de familiale relaties centraal. Topics die in dit verband worden bevraagd (zij het niet systematisch door elke V.I.-commissie), zijn o.m.: de frequentie van contacten met de partner en/of andere familieleden, de duur van de partnerrelatie, de wijze waarop men zijn partner heeft leren kennen (voornamelijk bij relaties die tijdens de detentie zijn ontstaan), de eventuele betrokkenheid van de partner (of andere familieleden) bij de feiten, de houding van de partner ten aanzien van de feiten, de leeftijd, woonsituatie en professionele activiteit van de partner, eventuele probleemdomen in het psychosociaal functioneren van de partner (o.a. verslavingsproblemen), en in voorkomend geval de regeling van het omgangsrecht met de kinderen. Van het gezinsmilieu wordt in eerste instantie vooral een ondersteunende, positief beïnvloedende rol verwacht in het kader van de sociale

integratie van de veroordeelde. Vooral bij de V.I.-commissies Brussel en Gent wordt soms ook het mogelijkerwijze recidivebeperkend vermogen van het opvangmilieu (of het belang dat daaraan wordt gehecht) expliciet belicht. Soms worden (bij de commissie Gent) trouwens naaste familieleden van de gedetineerde ter zitting opgeroepen. Bijzondere aandacht wordt door de commissie eveneens besteed aan de vraag in welke mate het opvangmilieu waarin de veroordeelde na invrijheidstelling terecht zal komen, op de hoogte is van de feiten die werden gepleegd (m.n. in dossiers van seksuele delinquentie). De afwezigheid van enig sociaal netwerk resp. twijfels in verband met de stabiliteit van de partnerrelatie worden soms mee in overweging genomen bij een beslissing tot afwijzing van de V.I., zij het dat ook andere gronden (vooral de persoonlijkheid) mee de beslissing determineren. Daarnaast wordt het familiaal netwerk ook eerder negatief geëvalueerd (beslissing tot uitstel) waar gezinsleden rechtstreeks betrokken zijn bij de feiten waarvoor de gedetineerde werd veroordeeld, al waren in het concrete geval ook andere elementen in het geding (onvoldoende uitgewerkte professionele reclassering, wapenbezit, vragen in verband met de persoonlijkheid).

Professionele reclassering

Een ander vrijwel steeds weerkerend aandachtspunt dat door de V.I.-commissies op de zitting wordt behandeld, houdt verband met de concrete vooruitzichten van de gedetineerde op het vlak van tewerkstelling en/of opleiding. Soms wordt in dit verband eveneens gepeild naar de vroegere werkervaring en/of opleiding (aard van het werk, duur van de tewerkstelling, eventuele bijzondere moeilijkheden die zich hebben voorgedaan - o.m. absentisme, ontslag, spanningen met collega's) teneinde de tewerkstellingsmogelijkheden en het toekomstige professionele functioneren correcter te kunnen inschatten. Bijzondere aandacht gaat soms ook uit naar eventuele opleidingen die in de gevangenis zelf werden gevolgd, en aan de mogelijks daaraan gekoppelde arbeidsvooruitzichten. In sommige gevallen is een doorlichting van de toekomstige tewerkstellings- of opleidingssituatie voor de V.I.-commissies geheel niet, of alleszins minder relevant (invaliditeit, pensionering, opname in een residentiële behandelingsinstelling). De afwezigheid van een verzekerde tewerkstelling of opleiding bij invrijheidstelling op het ogenblik dat het dossier ter zitting wordt behandeld, leidt niet noodzakelijkerwijze tot een negatieve beslissing. Soms wordt een voorwaarde gekoppeld aan de uitvoerbaarheid van de beslissing, wordt de gedetineerde zonder meer vrijgelaten - doch wel met een bijzondere V.I.-voorwaarde op het vlak van de professionele reclassering -, of wordt beslist tot uitstel van de behandeling van de zaak. Regelmatig zijn nochtans wel werkattesten in het dossier aanwezig (of wordt dit ter zitting bevestigd door de gevangenisdirectie/het PSD-lid), of is er een principiële bevestiging van de mogelijkheid tot het volgen van een opleiding. Soms is trouwens reeds in een concrete tewerkstelling voorzien via het systeem van halve vrijheid. Een principiële bereidheid om na invrijheidstelling ook daadwerkelijk werk te zoeken (of eventueel een beroepsopleiding te volgen), en de beschikbaarheid van een (vervangings)inkomen zijn evenwel steeds essentiële randvoorwaarden voor de toekenning van een V.I.

Het belang dat aan de professionele reclassering wordt gehecht, lijkt vooral op twee overwegingen gebaseerd te zijn. Ten eerste wordt van de inschakeling op de arbeidsmarkt (eventueel na een voorafgaande beroepsopleiding) verwacht dat hierdoor een goede inkomenssituatie kan worden verzekerd; soms wordt ook uitdrukkelijk gepeild naar het beschikbare vervangingsinkomen indien er geen tewerkstelling zou zijn. Relevant in dit opzicht is ook de regelmatig weerkerende vraag in welke mate de voorziene inkomenssituatie na invrijheidstelling wel degelijk opweegt tegen de inkomsten die voorheen vanuit de illegaliteit werden verworven. Ook het feit dat het leiden van een normconform bestaan vaak betekent dat men afstand moet doen van de vroegere ("riante") levensstijl (o.m. op financieel vlak), wordt soms geïnterpreteerd als een mogelijk recidiverisico. Van een verzekerde tewerkstelling

of opleiding bij invrijheidstelling wordt ten tweede eveneens verwacht dat hiermee een concrete invulling kan worden gegeven aan de dagbesteding (als structurerend element). De dag- of vrijetijdsbesteding vormt voor de V.I.-commissies vaak trouwens ook een belangrijk aandachtspunt ongeacht de professionele situatie.

Op meer structureel niveau werd met betrekking tot de professionele reclassering in een aantal dossiers opgemerkt dat het vinden van werk (in het bijzonder het kunnen voorleggen van tewerkstellingsattesten) wanneer men nog gedetineerd is, soms erg belemmerd wordt. Redenen die hiervoor worden aangehaald, zijn o.m. de heersende onduidelijkheid over het juiste tijdstip van een eventuele invrijheidstelling, en de verre afstand tussen de woonplaats en de strafinrichting waar de veroordeelde verblijft. Een ander probleempunt met betrekking tot de professionele reclassering houdt verband met het feit dat aan een gedetineerde soms ook een rijverbod werd opgelegd: de door de gedetineerde in het vooruitzicht gestelde tewerkstelling blijkt soms moeilijk te verenigen met het opgelegde rijverbod.

Waar de verplichting werk te zoeken/regelmatig te werken en/of een beroepsopleiding te volgen vrij courant als bijzondere V.I.-voorwaarde wordt opgelegd, wordt door de V.I.-commissies soms ook een verbod opgelegd om bepaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen. Dergelijke verbodsbepalingen zijn vaak rechtstreeks gelieerd aan de aard van de vroegere beroepsactiviteiten (waarbinnen de feiten werden gepleegd) of de specifieke aard van de gepleegde feiten (bijv. seksueel misbruik van minderjarigen).

Maatschappelijk toezicht en externe begeleiding of behandeling

Een maatschappelijke begeleiding door de justitieassistent wordt systematisch als bijzondere voorwaarde opgelegd. Naast de standaardvoorwaarde van een begeleiding door de justitieassistent, wordt afhankelijk van de concrete achterliggende problematiek vaak ook een bijkomende begeleiding of behandeling door een externe dienst voorzien. De problematiek waarvoor dergelijke bijkomende begeleiding of behandeling wordt opgelegd, varieert en kan betrekking hebben op diverse probleemdomen. Meestal wordt door de V.I.-commissies een ambulante begeleiding als bijzondere voorwaarde opgelegd. Een residentiële behandeling wordt slechts in een zeer kleine minderheid van de dossiers als voorwaarde opgelegd, dominant in dossiers waarin sprake is van drugmisbruik (alle V.I.-commissies), in één dossier ook in geval van seksuele delinquentie (V.I.-commissie Gent). Uitzonderlijk wordt door gedetineerden zelf trouwens een residentiële opname voorgesteld. Het niet-voorzien van enige externe ambulante of residentiële begeleiding of behandeling is eerder uitzonderlijk (en wordt veelal in o.a. dossiers van bedrieglijke vermogenscriminaliteit en drughandel achterwege gelaten). In de meeste gevallen echter dient er na invrijheidstelling op zijn minst wel enig contact te zijn met een hulpverleningsinstantie.

2.5.3 De tegenindicaties

De V.I.-wet voorziet vijf mogelijke tegenindicaties die een ernstig risico kunnen inhouden voor de maatschappij of die de voorwaarden voor de sociale reïntegratie van de veroordeelde in de weg kunnen staan. Deze tegenindicaties hebben meer in het bijzonder betrekking op de mogelijkheid tot reclassering van de veroordeelde, de persoonlijkheid van de veroordeelde, het gedrag van de veroordeelde tijdens de detentie, het risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten, en de houding van de veroordeelde tegenover de slachtoffers van de strafbare feiten waarvoor hij werd veroordeeld.

Mogelijkheid tot reclassering

Wat de tegenindicaties op het vlak van de reclassering betreft, werd hoger reeds uiteengezet welke aandachtspunten de V.I.-commissies globaal genomen weerhouden om de kansen op een geslaagde reclassering te evalueren. Het accent wordt in dit verband vooral gelegd op een verzekerde opvang (woonst), een stabiele en ondersteunende sociale omkadering (primair het familiale netwerk), een stabiele inkomenssituatie, een gestructureerde dagindeling (via tewerkstelling, opleiding, of andersoortige activiteiten) en een begeleiding/behandeling die rechtstreeks gelieerd is aan de achterliggende problematiek(en) waarbinnen de feiten worden gekaderd. In een aantal gevallen (bij de commissies Brussel en Gent) leidt een volgens de commissie onvoldoende uitgewerkt geachte reclassering dan ook tot een beslissing tot uitstel van de behandeling van het V.I.-voorstel of tot een weigering van de V.I. In de dossiers waarbij een V.I. wordt geweigerd zijn evenwel ook steeds andere tegenindicaties aanwezig die de beslissing mee determineren: vooral de persoonlijkheid (en daaraan gekoppeld het recidiverisico), en soms ook het detentiegedrag lijken in dit opzicht dominante criteria te zijn. Een beslissing tot uitstel is eveneens veelal op andere - hetzij technische, hetzij inhoudelijke - gronden gebaseerd: het ontbreken van noodzakelijke dossierstukken, een vraag naar diepgaander persoonlijkheidsonderzoek, of de noodzaak een evaluatieperiode te voorzien in afwachting van een definitieve beslissing inzake V.I.

Persoonlijkheid

Eén van de meest opmerkelijke vaststellingen is dat het gewicht dat aan de persoonlijkheid van de veroordeelde wordt toegekend bij de behandeling van het V.I.-dossier ter zitting (in kwantitatieve termen) sterk varieert naargelang de V.I.-commissie. Waar dit element tijdens de zittingen van de V.I.-commissie Brussel vrij vaak ter sprake wordt gebracht, gebeurt dit bij de V.I.-commissies Gent en Antwerpen veel minder frequent - vooral bij de V.I.-commissie Antwerpen wordt dit aspect relatief gezien minder uitgediept. Een analyse van de motiveringen van de beslissingen tot weigering van V.I. wijst uit dat de persoonlijkheid van de veroordeelde (bij de commissies Brussel en Gent) één van de meest belangrijke - alleszins meest consistente - criteria is die in het kader van de V.I.-besluitvorming mee in overweging worden genomen. Vooral een aantal specifieke persoonlijkheidskenmerken (zoals psychopathie, egocentrisme, een gebrek aan empathisch vermogen, en de afwezigheid van affectieve betrokkenheid) lijken in dit opzicht bijzonder negatief geëvalueerd te worden. In een aantal andere gevallen speelt volgens de motivering van de beslissing een mogelijk risico op 'agressieve uitingen' of de aanwezige 'agressiecomponent' een medebepalende rol (hetgeen wordt afgeleid uit de aard van de gepleegde delicten, of de toenemende ernstgraad van de geweldsdelicten). In dossiers waar volgens de commissies blijkt dat het persoonlijkheidsaspect onvoldoende uitgeklaard is, wordt aan de penitentiaire administratie doorgaans gesuggereerd om een grondiger persoonlijkheidsonderzoek uit te voeren. Soms wordt in dat verband beslist tot uitstel van de behandeling van het dossier. De noodzaak tot verder persoonlijkheidsonderzoek werd in een beperkt aantal gevallen ook geformuleerd naar aanleiding van een beslissing tot afwijzing van de V.I. Soms was immers geen (klinisch) persoonlijkheidsonderzoek verricht (en diende de commissie zich te baseren op eerder 'subjectieve' elementen die ter zake werden aangedragen in de PSD-verslaggeving), of was slechts een summier persoonlijkheidsonderzoek uitgevoerd (en baseerde de commissie zich bij haar beslissing op het vroegere persoonlijkheidsonderzoek voor de rechtbank, en op de beperkte gegevens die op dit vlak in het PSD-verslag vermeld werden). In welke mate hoger beschreven persoonlijkheidstrekken in (eventuele) andere dossiers in omgekeerde zin toch leiden tot een positieve V.I.-beslissing, kon op basis van de observatiegegevens bij gebrek aan een systematische bespreking van de persoonlijkheid tijdens de zitting onvoldoende worden uitgeklaard. Wel blijkt dat daar waar de persoonlijkheid in dergelijke dossiers (positieve beslissingen)

expliciet ter sprake wordt gebracht ter zitting, in geen enkel geval gerefereerd wordt aan de aanwezigheid van een bijzondere psychopathologie.

Gedrag tijdens de detentie

Het gedrag tijdens de detentie komt tijdens de zittingen van de commissies onder diverse vormen ter sprake. Thema's die in dit verband worden aangekaart, hebben o.a. betrekking op: de penitentiaire tewerkstelling, de tijdens de detentie gevolgde vormingen of opleidingen, bijzondere strafuitvoeringsmodaliteiten die werden toegestaan (uitgangspermissies, penitentiaire verlopen, halve vrijheid), en de houding van de gedetineerde ten aanzien van medegedetineerden of personeel. Waar het detentiegedrag vaak één van de elementen vormt van het advies door de gevangenisdirectie, wordt dit aspect ook door de commissies vrij sterk belicht. Vrij regelmatig wordt tijdens de zittingen van de commissies trouwens verwezen naar specifieke incidenten die zich tijdens de detentie hebben voorgedaan: het gaat hierbij o.m. om een mislukking van het penitentiair verlof (niet-terugkeer, onder invloed binnengekomen, niet-naleving van de voorwaarden tijdens penitentiair verlof), druggebruik of -smokkel, en andere tuchtproblemen (vechtpartijen met medegedetineerden, weigering van penitentiaire arbeid, ...). Op grond van de observatiegegevens en de analyse van de motiveringsgronden van de beslissingen (tot afwijzing/uitstel) kan worden gesteld dat dergelijke penitentiaire incidenten globaal genomen een belangrijk decisief element vormen binnen de V.I.-besluitvorming. Afwijzende beslissingen worden vooral bij de V.I.-commissie Gent, in één geval ook bij de commissie Antwerpen gemotiveerd op grond van het detentiegedrag. Bij de V.I.-commissie Brussel wordt dit element evenwel in geen enkel dossier aangehaald als grond voor een afwijzing van een V.I.; wel werd het detentiegedrag in één casus mee in aanmerking genomen voor een beslissing tot uitstel. De problemen op het vlak van het detentiegedrag die bij de V.I.-commissie Gent regelmatig aanleiding geven tot een negatieve beslissing hebben meestal betrekking op mislukte penitentiaire verlopen die ook de reclassering in het gedrang brengen. Bij de commissie Antwerpen werd vastgesteld dat penitentiaire incidenten slechts onder bepaalde omstandigheden aanleiding geven tot een negatieve beslissing: een beslissing tot weigering van V.I. lijkt vooral af te hangen van de specifieke aard van het incident (m.n. drugsomokkel), en wellicht ook het tijdstip waarop het incident zich voordeed (recent incident).

Risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten

Het criterium 'risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten' kan in wezen zeer ruim geïnterpreteerd worden. Met betrekking tot de V.I.-besluitvorming binnen de Belgische context werd, in tegenstelling tot de V.I.-praktijk in sommige andere landen, vooralsnog geen concreet instrumentarium uitgewerkt dat de V.I.-commissies op dit vlak bij hun besluitvorming zou kunnen ondersteunen. Afgezien van de steun op resultaten van bepaalde psychologische testen waaraan soms voorspellingen met betrekking tot het risico op recidive kunnen worden gekoppeld, beperkt de actuele V.I.-besluitvorming zich dan ook eerder tot een 'subjectieve' (intuïtieve) inschatting van het recidiverisico. Op grond van de observatiegegevens kan worden vastgesteld dat bij de evaluatie van het recidiverisico in de V.I.-praktijk een vrij gevarieerd aantal factoren wordt betrokken - al wordt dergelijke relatie tijdens de debatten meestal niet expliciet als zodanig geduid -. Een aantal van deze factoren hebben overigens ook betrekking op de andere wettelijk omschreven tegenindicaties. De tegenindicatie 'risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten' is immers geen exclusieve categorie. Grofweg kunnen de criteria die door de V.I.-commissies in verband worden gebracht met een mogelijk recidivegevaar worden ingedeeld in volgende categorieën: de reclasseringsvooruitzichten, specifieke delictgegevens (achterliggende motieven, houding ten aanzien van de feiten, mededaders, wapenbezit, contact met het 'crimineel' milieu), historische gegevens

(gerechtelijke antecedenten, hulpverleningsantecedenten) en de persoonlijkheid van de veroordeelde.

Dat een aantal elementen die betrekking hebben op de reclassering van de veroordeelde soms mee in rekening worden gebracht bij de motivering van een afwijzende beslissing, werd hoger reeds uiteengezet. Een analyse van de beslissingen tot weigering van de V.I. wijst uit dat volgende elementen (bij de commissies Brussel en Gent) mee bepalend zijn voor een afwijzende beslissing:

- het gebrek aan (concrete afspraken inzake) residentiële opvang op korte termijn of opvang op middellange termijn;
- de afwezigheid van enig sociaal netwerk of twijfels in verband met de stabiliteit van de partnerrelatie;
- een onvoldoende uitgeklaarde of niet-verzekerde professionele reclassering, of een onduidelijke inkomenssituatie; en
- het gebrek aan een externe begeleiding die voldoende tegemoet komt aan de persoonlijkheids- of seksuele problematiek van de veroordeelde, of het feit dat nog geen aanvang werd genomen met dergelijke begeleiding.

Meestal wordt de afwijzende beslissing gegrond op het niet-voldaan zijn aan een combinatie van verschillende reclasseringselementen, met uitzondering van de externe begeleiding/behandeling (ambulant of residentieel) of de residentiële opvang (in termen van woonst) die hierbij soms ook als enig element worden weerhouden. Aspecten die - impliciet of expliciet - regelmatig in verband worden gebracht met mogelijke recidive maar (alleszins binnen het staal geobserveerde zittingen) geen decisief criterium vormen - in de zin van een afwijzende beslissing -, zijn o.m.:

- woonst: de buurt waar men gaat wonen (drugsmilieu);
- sociale omkadering: de relatie tussen de feiten en specifieke kenmerken van het opvangmilieu (seksuele delinquenten die gaan inwonen in een gezin met minderjarige kinderen), twijfels in verband met de mogelijkheid van sociale controle door het opvangmilieu, en de criminele betrokkenheid/detentie van naaste familieleden;
- professionele reclassering: de relatie tussen de gepleegde feiten en de eventuele tewerkstellingssector (cfr. opgelegde beroepsverboden; o.m. in dossiers waar het gaat om drughandel, autozwendel, oplichting/valsheid in geschrifte);
- inkomen: het verlies van (illegale) inkomsten en het afstand moeten doen van de vroegere "riante levensstijl" indien men zich wil engageren tot een normconform bestaan (d.i. onder meer relevant in zaken van handel in verdovende middelen).

Vaak wordt getracht het recidiverisico te beperken via de formulering van bijzondere V.I.-voorwaarden (bijv. beroepsverbod, verplichting tot het verlenen van inzage in de financiële toestand, ...), en worden naar de maatschappelijke begeleiding of de externe begeleiding toe specifieke aandachtspunten gecommuniceerd (bijv. werken aan de relatie met bepaalde gezinsleden, de verwerking van de feiten, ...).

Een belangrijk verschil tussen de V.I.-commissies op het vlak van de tijdens de zitting ter sprake thematieken is ongetwijfeld ook de zeer sterke focus van de V.I.-commissie Brussel op de gepleegde feiten. Naast een aantal algemene opmerkingen en verwijzingen naar de detentietoestand (aantal veroordelingen in uitvoering, opgelegde straf, strafbegin en -einde, reeds ondergane strafduur, V.I.-toelaatbaarheidsdatum, ...) bij aanvang van de zitting, wordt de gedetineerde bij de commissie Brussel telkens ook - vaak zeer diepgaand - bevraagd naar de feiten waarvoor hij werd veroordeeld. De vraagstelling concentreert zich hierbij vooral op vragen naar de omstandigheden waaronder het delict werd gepleegd (oorzaken, motieven, beschikbaarheid van mogelijke alternatieve oplossingen), de houding ten aanzien van de feiten (erkenning, rationalisering, ontkenning, minimalisering), de

verwerking van de feiten, en de mate waarin men de feiten bespreekbaar wenst te stellen. Het niet-bespreekbaar willen stellen van de feiten binnen het kader van een begeleiding vormt, onder bepaalde condities (nl. daar waar er ook sprake is van een persoonlijkheidsproblematiek), een belangrijk aspect dat medebepalend is voor een afwijzing van V.I. Ook de houding ten aanzien van de feiten - meer in het bijzonder een ontkenning van de (bepaalde) feiten en het afschuiven van een deel van de verantwoordelijkheid naar het slachtoffer toe ("culpabilisering") - blijkt een belangrijk criterium te vormen bij de beoordeling van een V.I.-voorstel. De houding ten aanzien van de feiten lijkt vooral 'negatief' geduid te worden (in de zin van een negatieve beslissing) waar er ook sprake is van een persoonlijkheidsproblematiek (of waar dergelijke problematiek wordt vermoed op basis van de in het dossier beschikbare informatie). Bij een 'normale' persoonlijkheid blijkt dit element in principe geen beletsel voor V.I. te vormen. De verschillende dimensies die bij de V.I.-commissie Brussel met betrekking tot de gepleegde feiten ter sprake worden gebracht, worden bij de andere V.I.-commissies doorgaans veel minder scherp belicht (naar frequentie toe gebeurt dit eerder uitzonderlijk, en in inhoudelijk opzicht alleszins veel minder diepgaand). Veelal beperkt men zich eerder tot een zeer korte verwijzing of bevraging naar de oorzaken of motieven voor de gepleegde feiten (bijv. financiële nood, drugsverslaving, ...). Eerder uitzonderlijk kan een meer diepgaande bevraging naar de beweegredenen voor de feiten worden geobserveerd (bijv. bij de commissie Gent in dossiers waar er sprake is van seksuele delinquentie of drughandel). Naar aard van de delicten toe blijkt dat beslissingen tot weigering van een V.I. hoofdzakelijk betrekking hebben op persoonsgerichte delicten. Hoewel de V.I.-commissies weliswaar ook in dossiers van geweldscriminaliteit vaak positieve beslissingen nemen, geeft de aard of ernst van het delict soms wel aanleiding tot een grotere voorzichtigheid bij de beoordeling van de tegenindicaties. Wanneer in dergelijke dossiers wordt beslist tot afwijzing van de V.I., wordt de beslissing doorgaans evenwel gemotiveerd op grond van andere criteria, vnl. gaat het daarbij om de persoonlijkheid van de veroordeelde. Niettegenstaande de ernst van het delict op zich geen verklarende factor lijkt te zijn voor de uiteindelijke beslissing, wordt dit element - zoals kan worden afgelezen uit de observatiegegevens - wel regelmatig als argument gehanteerd tegen een V.I. of voor een V.I. op een uitgestelde datum in het advies door de minister van de Justitie of in dat van de parketten die de vervolging hebben uitgeoefend. Soms bedient ook het O.M. bij de V.I.-commissie Brussel zich van dit element om ter zitting een negatief advies inzake V.I. te geven. Andere elementen met betrekking tot de gepleegde feiten die in verband worden gebracht met mogelijke recidive, zijn o.m. veroordelingen wegens wapendracht en -bezit, en het plegen van de feiten met medeplichtigen. Deze factoren lijken evenwel geen rol van doorslaggevende betekenis te spelen voor wat de uiteindelijke V.I.-beslissing (toekenning/weigering) betreft, doch veeleer belang te hebben voor de formulering van V.I.-voorwaarden. Slechts in één casus voor de commissie Brussel (beslissing tot uitstel) werd vastgesteld dat het wapenbezit - in combinatie met andere 'negatief' geduide criteria (veroordelingen wegens drughandel, medeplichtigheid vader, intrekking vroegere V.I.'s) - meespeelde op het vlak van de besluitvorming.

Bij de bevraging door de V.I.-commissies wordt vrij regelmatig verwezen naar het gerechtelijk verleden en antecedenten op het vlak van de hulpverlening. Het meest systematisch en diepgaand wordt het gerechtelijk verleden ter sprake gebracht bij de V.I.-commissie Brussel. Het gaat daarbij o.m. om verwijzingen of een bevraging naar de aard en het aantal vroegere veroordelingen, de start van de criminele carrière, het aantal vroegere detenties, en - vooral - ook de bevraging naar de (reden van intrekking van) een vroegere (voorlopige dan wel voorwaardelijke) invrijheidstelling. Ook de duur van de criminele carrière trekt soms uitdrukkelijk de bijzondere aandacht van de V.I.-commissie. Waar tijdens de debatten wel enige aandacht bestaat voor het gerechtelijk (en ook het hulpverlenings-)verleden, lijken het gerechtelijk verleden of vroegere mislukte begeleidingen (hulpverlening) op zich geen elementen van doorslaggevende betekenis te zijn om een V.I. te weigeren.

Ook daar waar er sprake is van een vrij lange 'criminele' carrière (of hulpverleningscarrière) wordt een V.I. doorgaans niet afgewezen. Wanneer een V.I. toch wordt geweigerd, zijn er daarenboven primair andere criteria aanwezig die de beslissing bepalen (persoonlijkheid, houding t.a.v. de slachtoffers, detentiegedrag). Wel geven justitiële antecedenten en/of vroegere mislukte begeleidingen (bij de commissie Brussel) soms aanleiding tot een beslissing tot uitstel van de behandeling van de zaak: de tussenliggende periode werd als een soort van proefperiode aanzien (met het oog op een evaluatie van de volharding van betrokkene). Voor zover op basis van de observatiegegevens kan worden achterhaald, blijkt een 'hangende zaak' meestal geen tegenindicatie te zijn voor de toekenning van een V.I. Waar de V.I. toch wordt afgewezen gaat het evenwel om feiten die tijdens de detentie (vlak vóór de behandeling van het voorstel tot V.I.) werden gepleegd, of werd de V.I. primair op grond van de resultaten van een persoonlijkheidsonderzoek afgewezen.

Houding ten aanzien van het slachtoffer

Eén van de belangrijkste vernieuwingen binnen het kader van de vigerende V.I.-wetgeving is de bijzondere aandacht die in zowel de advies- als de besluitvormingsprocedure besteed dient te worden aan de positie van het slachtoffer. De aanwezigheid van een slachtoffer ter zitting lijkt op zich niet van doorslaggevende betekenis te zijn voor de uiteindelijke beslissing inzake V.I. Op de (in het totaal) zes dossiers waarbij een slachtoffer aanwezig was op de zitting, werd in één dossier een afwijzende beslissing genomen. Met betrekking tot de invulling van de wettelijk omschreven tegenindicatie 'houding ten aanzien van het slachtoffer' werd geobserveerd dat de vraagstelling door de commissies zich op dit vlak dominant richt op het criterium 'afbetaling van de burgerlijke partij' (als een meer 'objectief' aspect). Sporadisch komen ook een aantal andere aspecten ter sprake die een concrete inhoud geven aan de houding ten aanzien van het slachtoffer, zoals bijvoorbeeld (de allusie op) bedreigingen naar het slachtoffer toe, of een culpabilisering van het slachtoffer (wijziging van de versie over de feiten tijdens de detentie). De sterke aandacht van de commissies voor de afbetaling van de burgerlijke partij blijkt vooral ook uit de expliciete afkeuring door de V.I.-commissies wanneer door de veroordeelde nog geen aanvang werd genomen met de vergoeding van de burgerlijke partij, terwijl via penitentiaire tewerkstelling of een uitkering wel een zeker inkomen werd verdiend. Nochtans lijken de commissies niet ongevoelig te zijn voor de structurele moeilijkheden die zich binnen de detentiecontext voordoen met betrekking tot de afbetaling van de burgerlijke partij (m.n. het beperkte aanbod aan penitentiaire tewerkstelling en de geringe vergoeding ervan). Dergelijke realistische benadering blijkt overigens ook bij de inschatting van de mogelijkheden tot vergoeding van de burgerlijke partij na een effectieve invrijheidstelling: bij de afbetaling van de burgerlijke partij wordt immers ook rekening gehouden met de inkomenssituatie van de veroordeelde. Op basis van het onderzoeksmateriaal kan worden afgeleid dat een weigering of de afwezigheid van enige bekommernis om de burgerlijke partijen af te betalen in principe leidt tot een beslissing tot uitstel van de behandeling van het voorstel (om de situatie alsnog te corrigeren) of een beslissing tot weigering van V.I. zonder dat er daarbij sprake hoeft te zijn van andere tegenindicaties (d.w.z. als enige tegenindicatie). Waar er wel een bereidheid bestaat tot betaling van de burgerlijke partij, vormt de enkele omstandigheid dat tijdens de detentie nog geen aanvang werd genomen met de afbetaling van de burgerlijke partij of dat slechts na zekere druk werd overgegaan tot dergelijke afbetaling, in principe geen beletsel voor de toekenning van een V.I. Wanneer evenwel ook andere tegenindicaties voorhanden zijn - andere aspecten die gelieerd worden aan de houding ten aanzien van het slachtoffer (schuldafschuiving, minimaliseren of niet-bespreikbaar stellen van de feiten, ...) en/of andere wettelijk voorziene tegenindicaties (voornamelijk de persoonlijkheid) -, wordt dit element wel als een (bijkomende) motiveringsgrond gehanteerd voor een beslissing tot afwijzing van de V.I. Dat door de commissies

veel belang wordt gehecht aan de vergoeding van de burgerlijke partij (op zijn minst een principiële bereidheid daartoe), blijkt ook uit het feit dat de afbetaling van de burgerlijke partij (eventueel volgens een afbetalingsplan) vrijwel steeds als bijzondere voorwaarde wordt opgelegd. Uitzonderlijk wordt (bij de commissie Gent) - in dossiers van financiële criminaliteit - soms een zeer specifieke formulering gehanteerd, in die zin dat de afbetaling van de burgerlijke partij slechts vereist wordt voor zover de burgerlijke partijen zich alsnog zouden manifesteren (de veroordeelde dient in dit geval dus niet zelf spontaan initiatieven ter zake te nemen). Andere slachtoffergerichte voorwaarden die soms worden opgelegd, liggen in de lijn van de voorwaarden die ter zitting regelmatig door de slachtoffers worden gesuggereerd, nl.: het verbod zich op een bepaalde plaats te vestigen en/of er te vertoeven, en een verbod actief contact te zoeken met het slachtoffer. Zeer uitzonderlijk (bij de V.I.-commissie Antwerpen) werd in één dossier ook een verplichting opgelegd een cursus 'Slachtoffer in Beeld' te volgen. Andere voorwaarden richten zich - meer algemeen - op potentiële slachtoffers, bijv. het verbod in contact te komen met minderjarigen (eventueel uitgezonderd in het bijzijn van volwassenen).

2.5.4 Structurele factoren

Andere criteria die vaak de besluitvorming van de V.I.-commissie determineren zijn van meer structurele aard. Met name het ontbreken van bepaalde wettelijk vereiste dossierstukken geeft vaak aanleiding tot een beslissing tot uitstel van de behandeling van de zaak. In een aantal gevallen werd ook bij afwijzende beslissingen gewezen op het ontbreken van wettelijk vereiste dossierstukken: in deze dossiers gevallen speelden evenwel (ook) andere criteria mee. Ook de afwezigheid van een gespecialiseerd advies voor seksuele delinquenten bepaalt soms mee de besluitvorming van de V.I.-commissies: soms wordt tot een uitstel van de behandeling van de zaak; in één geobserveerde casus (bij de commissie Antwerpen) werd de betrokken veroordeelde toch in vrijheid gesteld - vooral gezien het naderende strafeinde. In nog een ander dossier van seksuele delinquentie (bij de commissie Brussel) werd de V.I. afgewezen, o.m. op basis van het feit dat er niet voorzien was in een - nochtans wettelijk verplichte - gespecialiseerde begeleiding of behandeling (althans ging het niet om een gespecialiseerde voorziening).

2.6 De besluitvorming in het kader van de procedure tot schorsing, herziening en herroeping

Met betrekking tot de procedure tot schorsing, herziening en herroeping werd binnen het geobserveerde staal dossiers een brede variatie in de aard van de beslissingen vastgesteld - bij de commissie Gent evenwel gedifferentieerder dan bij de andere commissies -. Met uitzondering van de beslissingen tot onontvankelijkheid van de procedure en onbevoegdheid van de commissie (telkens beslissingen bij de commissie Gent), gaat het hier met name om beslissingen tot:

1. Uitstel van de behandeling van het dossier;
2. Schorsing van de V.I.;
3. Herziening van de V.I. na een eerdere beslissing tot uitstel;
4. Herziening van de V.I. na een eerdere beslissing tot schorsing;
5. Herziening van de V.I. zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel;
6. Herroeping van de V.I. na een beslissing tot uitstel;
7. Herroeping van de V.I. na een eerdere beslissing tot schorsing;
8. Herroeping van de V.I. zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel;

Via onderlinge vergelijking van de verschillende casussen (zij het dat het om een eerder beperkt staal observaties gaat) konden verschillende condities worden afgeleid waaronder deze of gene beslissing voorkomt. De bevindingen hebben enkel betrekking op dossiers die voor een zitting in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping werden gefixeerd. Over het selectieproces dat evenwel aan de beslissing tot fixatie voorafgaat, kon op basis van de observaties

geen uitsluitsel worden gegeven. Wel opvallend is dat de commissie Gent vaak zittingen organiseert waarbij de herroepingsgrond betrekking heeft op een nieuwe veroordeling tot eerder relatief korte gevangenisstraffen. Anderzijds blijkt ook dat er bij de andere commissies frequent sprake is van een voorlopige aanhouding van de veroordeelde, evenwel in geen enkel geval bij de commissie Gent.

Met betrekking tot de beslissingen in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping van de V.I. werden volgende vaststellingen gedaan.

2.6.1 Uitstel van de behandeling van het dossier

Beslissingen tot uitstel van de behandeling van het dossier werden geobserveerd bij zowel de commissie Brussel als de commissie Gent. Globaal genomen komt dergelijke beslissing voor onder verschillende condities (bij de commissie Brussel werd evenwel enkel de eerste conditie geobserveerd):

- Een eerste conditie waaronder een beslissing tot uitstel wordt genomen is deze waarbij de commissie van oordeel is dat noch een schorsing, noch een herziening/herroeping onmiddellijk noodzakelijk zijn, maar naar de veroordeelde toe wel corrigerend geïntervenieerd dient te worden (wijzen op niet-naleving van de voorwaarden en de situatie van de invrijheidgestelde nauwgezet verder opvolgen). Een herziening wordt niet zinvol geacht aangezien de opgelegde voorwaarden adequaat zijn. Ook een schorsing wordt daarbij niet overwogen: aan de veroordeelde dient de mogelijkheid geboden te worden de situatie alsnog te corrigeren, nl. zijn V.I.-voorwaarden na te leven.
- Een tweede conditie die leidt tot een beslissing tot uitstel (commissie Gent), is deze waarbij de veroordeelde wordt opgeroepen omwille van een nieuwe veroordeling, maar de commissie uiteindelijk toch van oordeel is dat zowel een schorsing (eventuele herroeping) als herziening niet noodzakelijk zijn. Een herziening van de V.I. lijkt niet opportuun gezien de opgelegde V.I.-voorwaarden zinvol/noodzakelijk zijn (en dus niet aangepast hoeven te worden) of de proeftijd bijna afgelopen is (een herziening is dan ook zinloos, gezien bij het einde van de proeftijd de definitieve invrijheidstelling wordt verworven). Een schorsing wordt ook niet aangewezen geacht omdat de V.I.-begeleiding volgens de commissie in de praktijk goed blijkt te verlopen. Significat hierbij is dat het telkens gaat om nieuwe veroordelingen tot relatief korte gevangenisstraffen. De commissie stelde zich ter zitting bij de behandeling van deze dossiers soms zelf de vraag waarom men de veroordeelde in kwestie eigenlijk had opgeroepen. De afgesproken beleidslijn (bij de commissie Gent) dat elke nieuwe veroordeling zou resulteren in de fixatie van een zitting in het kader van de herroepingsprocedure leek - zoals ter zitting werd gesteld - alleszins geen automatisme te mogen worden (althans wanneer de begeleiding goed verloopt).
- Een beslissing tot uitstel van de behandeling van de zaak komt ook voor wanneer een veroordeelde ondanks regelmatige oproeping ter zitting afwezig blijft, maar wel nog contact heeft met de justitieassistent (commissie Gent). Een onmiddellijke schorsing van de V.I., zonder de veroordeelde zelf gehoord te hebben, wordt in dergelijk geval niet aangewezen geacht.
- Soms wordt ook tot een uitstel van de behandeling beslist indien de raadsman van de betrokken veroordeelde verhinderd is om op de zitting aanwezig te zijn.

2.6.2 Schorsing van de V.I.

Een beslissing tot schorsing van de V.I. werd bij alle V.I.-commissies aangetroffen, zij het dat de condities waaronder tot dergelijke maatregel wordt beslist enigszins verschillen tussen de V.I.-commissie Gent en de andere V.I.-commissies. Naar herroepingsgrond toe werd (binnen het geobserveerde staal althans) geen enkele beslissing tot schorsing aangetroffen indien het gaat om een 'nieuwe veroordeling': in dergelijk geval lijkt eerder een beslissing tot herroeping of, onder bepaalde voorwaarden, een beslissing tot uitstel waarschijnlijk.

- Een eerste conditie die aanleiding geeft tot een beslissing tot schorsing is deze waarbij de commissie weliswaar wenst over te gaan tot een herziening van de V.I., maar de voorwaarden voor een herziening de facto niet onmiddellijk realiseerbaar zijn. Meer in het bijzonder is een herziening niet mogelijk omdat een nieuwe reclassering op het ogenblik van de zitting onvoldoende/niet uitgewerkt is. Voor wat de commissies Antwerpen en Brussel betreft, maakt vooral ook de aanwezigheid van een voorlopige aanhouding (de commissie dient dan binnen één maand te beslissen) vaak dat er voor de veroordeelde onvoldoende tijd beschikbaar is geweest om dergelijk plan op korte termijn uit te werken (nl. tegen de dag waarop de zaak voor de commissie wordt behandeld). Bij gebrek aan een uitgewerkte "alternatieve" reclassering lijkt zich in dergelijk geval een vrijheidsbenemende maatregel op te dringen. Met name is de situatie in dergelijke gevallen dermate dat de commissies een invrijheidstelling zonder meer niet wenselijk achten: er is sprake van een 'bedreiging voor de fysieke integriteit van derden' en/of een vorm van residentiële opvang wenselijk/noodzakelijk.
- Bij de commissie Gent werd in één casus ook tot een schorsing beslist omdat een veroordeelde ondanks regelmatige oproeping afwezig bleef op de zitting. Een uitstel werd niet aangewezen geacht omdat er in dit geval vrijwel geen enkel contact meer was met de justitieassistent en met het begeleidend centrum. Dat een beslissing tot schorsing bij de andere V.I.-commissies niet voorkomt onder de conditie van 'afwezigheid van de veroordeelde' heeft te maken met het feit dat een herroepingsprocedure bij deze commissies doorgaans slechts wordt opgestart wanneer de veroordeelde beschikbaar is voor de commissie, m.n. gedetineerd is.

2.6.3 Herziening na schorsing of uitstel

In de gevallen waar de commissies een herziening van de V.I. wenselijk achten, zijn zij vaak genooddaakt eerst een andere (en voorlopige) beslissing te nemen vooraleer een eventuele beslissing tot herziening kan worden genomen. De nadere uitwerking van een nieuw reclasseringsplan vergt doorgaans immers enige tijd. Op het ogenblik dat het dossier voor de eerste keer ter zitting wordt behandeld, is de reclassering meestal nog niet of onvoldoende concreet uitgewerkt. In sommige gevallen wordt dan ook een beslissing tot herziening na een eerdere beslissing tot schorsing of tot uitstel van de behandeling van het dossier geobserveerd. Meestal worden bij de beslissing tot schorsing door de V.I.-commissies bepaalde acties gesuggereerd die de veroordeelde dienen toe te laten een nieuw plan voor te leggen aan de commissie, of wordt een bepaalde maatregel voorgesteld teneinde de professionele reclassering niet in het gevaar te brengen. Een beslissing tot herziening wordt enkel genomen indien op de vervolgzitting een reclasseringsplan wordt voorgelegd dat voldoende tegemoet komt aan de eerder door de commissie geformuleerde opmerkingen; in het andere geval zal immers tot een herroeping van de V.I. worden beslist. Opvallend is dat een beslissing tot herziening na een eerder uitstel of een schorsing niet voorkomt wanneer de herroepingsgrond betrekking heeft op een nieuwe in kracht van gewijsde gegane veroordeling! In dit geval is eerder een beslissing tot herroeping of een beslissing tot uitstel waarschijnlijk.

2.6.4 Herziening zonder voorafgaande beslissing

Waar de commissie een aanpassing van de voorwaarden (in de zin van een herziening van de V.I.) wenselijk acht, is dergelijke beslissing zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel eerder uitzonderlijk. In enkele gevallen (bij de commissies Antwerpen en Brussel) werd toch een rechtstreekse herziening (d.i. zonder voorafgaande tussentijdse beslissing) geobserveerd. In één geval was de reclassering op het ogenblik dat het dossier ter zitting werd behandeld, opnieuw verzekerd (wederopname in een residentiële instelling mogelijk). In een ander geval verkeerde de veroordeelde in vrijheid, was er geen direct 'gevaar voor de fysieke integriteit van derden' aan de orde en werd ook geen residentiële opvang overwogen.

waardoor er ook geen aanleiding was betrokkene (via een schorsing) eerst nog in hechtenis te nemen. Er werd evenwel geen uitstel verleend aangezien in de loop van het debat duidelijk was geworden dat er wel een aanleiding was om de voorwaarden te verscherpen (o.m. oplegging van urinecontroles).

2.6.5 Herroeping na schorsing

Met betrekking tot de beslissingen tot herroeping werd vastgesteld dat dergelijke beslissingen zowel voorkomen na een voorafgaande beslissing tot schorsing/uitstel als na een eerdere voorlopige beslissing. Een beslissing tot herroeping wordt in beginsel slechts genomen daar waar er geen alternatief beschikbaar is (in principe worden eerst de mogelijkheden tot herziening overwogen), of als loutere beschermingsmaatregel (nieuwe veroordeling wegens geweldsdelict). Wanneer de commissie overweegt aangepaste voorwaarden op te leggen, maar een nieuwe reclassering op het ogenblik van de zitting nog niet of onvoldoende concreet is uitgewerkt, volgt meestal eerst een beslissing tot schorsing of uitstel van de behandeling van de zaak. Op die wijze wordt aan de veroordeelde toegelaten op de vervolgzitting een alternatief reclasseringsplan voor te leggen. Daar waar ook op de volgende zitting nog geen concrete alternatieve reclassering wordt voorgesteld of terzake een 'gebrek aan medewerking' wordt vastgesteld, wordt uiteindelijk toch beslist tot een herroeping van de V.I.

Bij de commissie Brussel werd geen enkele beslissing tot herroeping genomen na een voorafgaande tussentijdse beslissing, maar werd - waar tot herroeping werd beslist - de V.I. onmiddellijk herroepen. De wettelijk voorziene termijnen maken in bepaalde omstandigheden (nl. indien er sprake is van een voorlopige aanhouding) dat een voorafgaande beslissing tot schorsing soms weinig zin heeft: zelfs indien beslist zou worden tot schorsing, kan nog geen nieuwe reclassering worden verzekerd.

2.6.6 Onmiddellijke herroeping

Een onmiddellijke herroeping van de V.I. komt voor onder drie verschillende condities:

- Een onmiddellijke herroeping van de V.I. wordt soms geobserveerd waar er sprake is van een nieuwe veroordeling tot een substantiële gevangenisstraf. Op grond van de gepleegde feiten (geweldsdelict) en de daaruit resulterende veroordeling, en het niet respecteren van de voorwaarden leidde de commissie Antwerpen in een concrete casus af dat het gedrag van de veroordeelde een "gevaar voor zijn omgeving" inhield. De gehanteerde besluitvormingslogica is hier terug te voeren op een door de commissie gevoelde noodzaak tot bescherming van de maatschappij.
- Een andere conditie waaronder soms wordt overgegaan tot een onmiddellijke herroeping van de V.I. is deze waarbij de commissie weliswaar een aanpassing van de voorwaarden (een herziening) opportuun acht, maar zij de uitwerking van een nieuwe reclassering gezien de tijdsbeperking als onmogelijk te realiseren beschouwt. Meer in het bijzonder de aanwezigheid van een voorlopige aanhouding maakt dat er, zelfs indien de commissie eerst zou beslissen tot een schorsing van de V.I., dan nog onvoldoende tijd rest om een nieuwe reclassering voor te bereiden (supra). De V.I.-wet voorziet immers dat de schorsingstermijn in dit geval begint te lopen vanaf de datum van uitvoering van het bevel tot voorlopige aanhouding (retroactief).
- In één specifiek geval voorziet de V.I.-wet in de mogelijkheid tot herroeping van de V.I. na afloop van de proeftijd, nl. wanneer er sprake is van een in kracht van gewijsde gegane veroordeling wegens feiten die tijdens de proeftijd werden gepleegd. In één bijzondere casus voor de commissie Gent achtte de commissie de oplegging van specifieke V.I.-voorwaarden wenselijk, doch gezien de proeftijd reeds verstreken was, diende de commissie hiertoe eerst de 'omweg' te hanteren van de herroeping. De wet biedt na afloop van de proeftijd immers geen

enkele mogelijkheid om een 'lichtere' maatregel (m.n. een herziening) te treffen: enkel een herroeping is nog mogelijk.

*

BIJ WIJZE VAN UITGELEIDE:

Beknopt overzicht van vroegere voorstellen en reflecties m.b.t.

het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling

en de strafuitvoeringsrechtbank

In deze afsluitende paragraaf worden met het oog op het actuele debat betreffende het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling en de mogelijke oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken enkele relevante beleidsaanbevelingen en persoonlijke reflecties geformuleerd. Naast de resultaten van het eigen onderzoekswerk³¹⁴ werd voor de formulering van de beleidsaanbevelingen eveneens inspiratie gezocht bij de commentaren die naar aanleiding van de nieuwe V.I.-wetgeving werden geleverd, alsook bij de talrijke voorstellen die in het verleden door eminente rechtsgeleerden en gezaghebbende deskundigen uit andere disciplines werden uitgewerkt.

Vooreerst moet duidelijk zijn dat met de nieuwe V.I.-wetgeving die in ons land vanaf 1 maart 1999 van kracht werd, in de woorden van Prof. Lieven Dupont (1998: 174-175) "*een revolutionaire vernieuwing*" werd ingevoerd op het vlak van de besluitvorming inzake de externe rechtspositie van veroordeelden en de procedurale aspecten ervan. De innovatie bestaat er in hoofdzaak in dat:

- multidisciplinaire administratieve rechtscolleges, onder voorzitterschap van een werkend rechter van de rechtbank van eerste aanleg, en niet langer de minister van Justitie de beslissingen nemen inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling van veroordeelde gedetineerden³¹⁵; en
- een procedure is voorzien die tal van jurisdictionele kenmerken in zich draagt (mogelijkheid tot wraking van de leden, inzage van het dossier, verplichting om gehoord te worden zowel voor de veroordeelde als voor het openbaar ministerie, bijstand van een advocaat, duidelijke tijdslimieten, procedure op tegenspraak, mogelijkheid van cassatieberoep).

Daarmee is, nog volgens Prof. Dupont, "*een (voorlopige) keuze gemaakt in een debat over 'het betrekken van de rechter of de rechterlijke macht bij de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf'*", een debat dat ruim zestig jaar geleden reeds werd ingeluid (Dupont, 1998: 175).

1 De voorwaardelijke invrijheidstelling: modellen en (besluitvormings) criteria

Waar dit debat, zoals aangegeven, in hoofdzaak terug te voeren is op de vraag naar het bevoegde beslissingsorgaan inzake o.m. de invrijheidstelling van veroordeelde gedetineerden en naar de te volgen procedure, is het principe zelf van de mogelijkheid tot voorwaardelijke (of vervroegde) invrijheidstelling sedert haar invoering in 1888, afgezien van de oppositie vanuit bepaalde politieke hoek of vanuit bepaalde belangengroeperingen (mede onder invloed van een sterke mediatisering van enkele - eerder

³¹⁴ Het gaat hier in hoofdzaak om deel II, hoofdstuk I, afdeling II en deel II, hoofdstuk II van het onderzoeksrapport. In deze paragraaf wordt niet verder ingegaan op het luik van de onderzoeksopdracht dat betrekking had op de ontwikkeling van een registratie-instrument voor de V.I.-commissies: een korte verslaggeving van de ontwikkelde activiteiten en de stand van zaken hieromtrent kan worden nagelezen in deel IV van het rapport.

³¹⁵ Een gelijkaardige hervorming van het V.I.-systeem en in het bijzonder de besluitvormingsprocedure (geen bevoegdheden voor de minister van Justitie meer) voltrok zich recent ook in Frankrijk (via de "*loi sur la présomption d'innocence*" goedgekeurd door het parlement op 24 mei 2000). Zie hierover o.m.: Tournier en Kensey (2000), en de rapporten van de *Assemblée nationale* (Doc. Nr. 2521) en de *Sénat* (Doc. Nr. 449) betreffende de toestand in de Franse gevangenissen.

uitzonderlijke - dramatische mislukkingen van vervroegde invrijheidstellingen), en in tegenstelling tot sommige buitenlandse ontwikkelingen ter zake (met name in de Verenigde Staten)³¹⁶, nooit fundamenteel ter discussie gesteld.

In zijn "*Oriëntatienota strafbeleid en gevangenisbeleid*" van juni 1996 bevestigde de voormalige minister van Justitie Stefaan De Clerck nog dat het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling een waardevol systeem blijft waarvan de adequate toepassing een sleutelelement vormt van het gevangenis- en strafuitvoeringsbeleid. Ook de doorheen de loop der tijd vanuit academische hoek en vanuit de praktijk geformuleerde kritiek op de voorwaardelijke invrijheidstelling richtte zich in eerste instantie niet op de vraag naar de zinvolheid van het instrument op zich. Wel werden onder meer kanttekeningen geplaatst bij de onduidelijkheid van de criteria die meespeelden in de V.I.-besluitvorming (Eliaerts, C., 1980; Snacken, 1997; Neys en Peters, 1988).

1.1 Van 'morele verbetering' naar 'sociale reïntegratie'

Lange tijd werd de V.I. aangezien als een loutere gunstmaatregel die door de gedetineerde verdiend moest worden, o.m. op grond van voorbeeldig detentiegedrag. De gedetineerde diende daarbij zelf zijn 'morele verbetering' aan te tonen. Met een veranderend strafrechts- en penitentiair denken - van een defensief georiënteerd systeem (*défense sociale*) naar een meer positief en op sociale reïntegratie gericht systeem - wijzigde ook het achterliggend concept waarop de voorwaardelijke invrijheidstelling gebaseerd is. Zo werd de V.I. de laatste decennia veeleer beschouwd als een wijze van tenuitvoerlegging van de straf voor veroordeelden die in de maatschappij en in het beroepsleven gereclasseerd konden worden³¹⁷. Onder impuls van de Hoge Raad voor Penitentiair Beleid werd het criterium van de morele verbetering in 1981 ingeruild voor het zogenaamde systeem van de negatieve selectie³¹⁸. Volgens dit systeem diende de selectie van gedetineerden voor wie V.I. kon worden voorgesteld, niet meer te gebeuren op basis van de beoordeling of zij het bewijs van verbetering hadden geleverd maar wel op basis van de vaststelling dat er geen tegenindicaties aanwezig waren. De tegenindicaties konden verband houden met diverse facetten van de wederinpassing en de handhaving van de betrokken gedetineerde in de maatschappij. Meer concreet ging het daarbij om de aard van de persoonlijkheid, de bewustwording over de eigen verantwoordelijkheid, de opvang- en huisvestingsmogelijkheden, en de bestaansmiddelen. Niet meer de bijzondere verdiensten die de veroordeelde kon doen gelden, gaven de doorslag, maar wel de wederinpassingsvooruitzichten in de maatschappij³¹⁹. In die zin zou de V.I. - zoals Génonceaux in 1974 hieromtrent schreef³²⁰ - enerzijds nog wel een *gunst* zijn gezien ze niet automatisch wordt toegekend, maar anderzijds ook

³¹⁶ Zie hierover bijvoorbeeld: Normandeau (1986, 1996).

³¹⁷ M.O. nr. 1249/IX van 9 maart 1976, *Bull. Best. Strafinr.*, 1976, 107-108.

³¹⁸ M.O. nr. 1390/IX van 20 mei 1981, *Bull. Best. Strafinr.*, 1981, 126-127.

³¹⁹ M.O. 30 december 1981.

³²⁰ Génonceaux (1974: 188, geciteerd in Eliaerts en Rozie, 1978): "(...) zo de voorwaardelijke invrijheidstelling een gunst is in die zin dat ze niet automatisch is, ze ook bijna een recht zou moeten zijn vanaf het ogenblik dat de feitelijke voorwaarden vervuld zijn en de sociale orde niet in gevaar gebracht wordt."

bijna een recht zijn van zodra de wettelijke (tijds- en reclasserings)voorwaarden voor V.I. vervuld zijn.

Waar de meest doorgedreven uiting van de 'V.I. als een recht' er in bestaat dat de V.I. automatisch (zonder voorafgaandelijk te vervullen voorwaarden) wordt toegekend na verloop van een bepaalde ondergane detentieperiode, is in de meeste hervormingsvoorstellen inzake de V.I. in ons land steeds vastgehouden aan een systeem waarbij de vervroegde invrijheidstelling nog zou kunnen worden uitgesteld op grond van gedragswetenschappelijke tegenindicaties: de gedetineerde zou alleszins niet automatisch invrijheidgesteld worden, maar op een bepaald ogenblik wel het recht moeten verkrijgen een uitspraak te vragen omtrent een eventuele vervroegde invrijheidstelling, en een recht op vervroegde invrijheidstelling indien geen afdoende argumenten kunnen worden aangehaald die daartegen ingaan (Eliaerts, 1980; Neys en Peters, 1988; Verstraeten en Dupont, 1990).

Deze nuancering is uiteraard erg belangrijk. In wezen zijn theoretisch gezien verschillende modaliteiten van vervroegde/voorwaardelijke invrijheidstelling mogelijk, niet alleen wat betreft de te vervullen voorwaarden vooraleer een invrijheidstelling kan worden toegestaan, maar eveneens voor wat de invulling van het post-penitentiaire luik betreft.

1.2 Voorafgaande voorwaarden voor voorwaardelijke invrijheidstelling

Met betrekking tot de condities die vervuld dienen te zijn vooraleer tot vervroegde invrijheidstelling kan worden overgegaan kan ofwel gedacht worden aan een systeem van automatische toekenning van de vervroegde invrijheidstelling wanneer aan de tijdsvoorwaarden is voldaan (enkel de ondergane detentieperiode is determinerend), ofwel aan een systeem waarbij een zekere - zeer strikte of eerder ruime - beoordelingsmarge blijft bestaan. Wat dit laatste betreft kan nog een verder onderscheid gemaakt worden tussen een systeem van positieve (de V.I. moet verdiend worden) dan wel negatieve selectie (er moeten voldoende ernstige tegenindicaties bestaan om geen V.I. toe te kennen).

De meest radicale voorstellen die in het verleden in ons land werden geformuleerd, tenderen in de richting van een quasi-automatische toekenning van vervroegde invrijheidstelling, nl.: de V.I. wordt in principe automatisch toegekend na het ondergaan hebben van een bepaald deel van de straf, tenzij de administratie/het parket menen dat er zwaarwichtige argumenten bestaan om de V.I. toch te weigeren, waarna de zaak ter beoordeling wordt voorgelegd aan een ander beslissingsorgaan (bijv. een executie- of strafuitvoeringsrechtbank). Dergelijk model werd bijv. voorgesteld door een regionale werkgroep van gevangenisdirecteurs (naar aanleiding van een bespreking van het Voorontwerp van Strafwetboek van de Koninklijk Commissaris voor de Hervorming van het Strafwetboek Legros: zie hierover Pieters, 1987)³²¹ en in een wetsvoorstel dat in 1991 en 1992 in de

³²¹ Vanuit de bekommernis over de drukkende onzekerheid over de effectief uit te zitten detentietijd stelden zij voor om de V.I. zoveel mogelijk te transformeren tot een recht, in die zin dat een bepaald gedeelte van de effectieve straf in detentie zou worden ondergaan, en het restant in vrijheid zou worden doorgebracht mits naleving van bepaalde voorwaarden. Het behoud van een zekere vorm van negatieve selectie werd evenwel wenselijk geacht: aan de plaatselijke gevangenisdirecties zou de mogelijkheid gegeven dienen te worden om in een

Senaat werd ingediend door M. Erdman³²². De hervorming die de huidige minister van Justitie in (een eerste versie van) zijn veiligheidsplan met betrekking tot de V.I. voor ogen had, vertoont opvallend veel gelijkenissen met deze vroegere hervormingsvoorstellen, met als belangrijkste verschil evenwel dat in het voorstel van de minister 1) gewag werd gemaakt van de bepaling van de toelaatbaarheidsdrempel voor V.I. door de strafrechter ten gronde (binnen wettelijk bepaalde grenzen), en 2) zowel de administratie als het parket de bevoegdheid zouden krijgen de niet-vrijstelling te adviseren. Kenmerkend voor dergelijk V.I.-model is dat de beslissende instantie enkel (nog) bevoegd is de (op een ander echelon - administratie/parket - doorgevoerde) negatieve selectie te controleren.

Als belangrijkste voordeel van dergelijk systeem wordt door de betrokken auteurs gewezen op het feit dat de invrijheidstellingsdatum voor alle betrokken partijen vooraf gekend is. Dit zou niet alleen een betere detentieplanning mogelijk maken, maar ook de onzekerheid opheffen voor de gedetineerde en zijn omgeving. Bovendien kenmerkt dergelijk systeem zich door een vereenvoudiging van de procedure en een vermindering van de kosten voor de gedetineerde (bijv. kosten voor de verdediging). Hoewel een aantal van de veronderstelde voordelen aanvaardbaar lijken, stelt zich daarentegen toch ook de vraag of met de voorstelling van een invrijheidstelling op een vooraf gekende datum geen illusoir beeld wordt opgehangen van de werkelijke invrijheidstellingspraktijk, althans wanneer de tegenindicaties, op basis waarvan de V.I. kan worden uitgesteld (m.n. ter beoordeling aan de rechtbank wordt voorgelegd), ruime interpretatiemogelijkheden toelaten - zoals trouwens het geval was in de vermelde voorstellen³²³. Zoals blijkt uit de korte ervaring met betrekking tot de werking van de V.I.-commissies dat het voorwerp van voorliggend onderzoek uitmaakte, impliceert een systeem van een 'V.I. tenzij' - hetgeen toch ook de achterliggende filosofie is van de huidige V.I.-regeling - geenszins dat de invrijheidstelling - abstractie makend van mogelijke vertragingen in de procedure - ook daadwerkelijk plaatsvindt op de (wettelijk) voorziene toelaatbaarheidsdatum. Volgens de huidige stand van de wetgeving vervullen de personeelscolleges een belangrijke filterfunctie: een positief advies van het personeelscollege vormt - behoudens de uitzondering van drie opeenvolgende negatieve adviezen - immers een basisvoorwaarde voor het in gang zetten van de procedure ten gronde voor de V.I.-commissies. Volgens de beschikbare statistieken maakte voor de periode 1 maart tot en met 1 december 1999 globaal genomen slechts 27-28% van de door de personeelscolleges uitgebrachte adviezen een positief advies uit (berekend op basis van het totaal aantal gedetineerden werd voor 43% van hen een positief advies geformuleerd). Bovengenoemde vaststelling betekent dus in concreto dat in een respectabel aantal gevallen de

omstandig rapport alsnog de niet-vrijstelling te adviseren, waarna een onafhankelijke instantie (bijvoorbeeld de executierechtbank) de uiteindelijke beslissing zou nemen.

³²² In het wetsvoorstel Erdman zou de gedetineerde na het ondergaan hebben van een wettelijk vastgelegde minimumtermijn invrijheidgesteld worden. De procureur-generaal kan zich tegen de vervroegde invrijheidstelling verzetten, wanneer er sprake zou zijn van een nieuwe definitieve veroordeling wegens een misdaad of wanbedrijf dat gepleegd werd sedert de opsluiting, of wanneer de verdere opsluiting volstrekt noodzakelijk zou zijn voor de openbare veiligheid. Bij verzet zou de zaak ter beoordeling worden voorgelegd aan de kamer van inbeschuldigingstelling.

³²³ In het voorstel van de werkgroep werd daarbij verwezen naar de persoonlijkheid van de veroordeelde, wangedrag tijdens de detentie, en de reclasseringsmogelijkheden. (Pieters, 1987) De minister verwees naar tegenindicaties die betrekking hebben op het niet opnemen van de verantwoordelijkheid naar het slachtoffer toe, het gevaar voor de maatschappij of het feit dat men niet akkoord gaat met de opgelegde voorwaarden.

behandeling ten gronde van het V.I.-voorstel voor bepaalde tijd werd uitgesteld.

Het voordeel van een zgn. vooraf gekende invrijheidstellingsdatum dient o.i. dan ook enigszins genuanceerd te worden. Het Nederlandse V.I.-model, waarbij wordt uitgegaan van een vaste - wettelijk vastgelegde - invrijheidstellingsdatum, is op het vlak van de toepassing van het principe 'V.I. tenzij' in elk geval strikter omlijnd dan de modellen die in ons land werden voorgesteld. In Nederland wordt de vervroegde invrijheidstelling immers verleend na 2/3 van de straf ondergaan te hebben tenzij het openbaar ministerie vraagt de V.I. uit te stellen of te weigeren op grond van duidelijk afgebakende en precies omschreven tegenindicaties, nl.: het gepleegd hebben van een ernstig strafbaar feit na het begin van de detentie, of een ontvluchting of een poging daartoe. Uiteraard biedt dergelijk model veel minder ruimte voor interpretatie dan een V.I.-systeem waarbij de opportuniteit van een voorwaardelijke invrijheidstelling o.m. ook geëvalueerd dient te worden op basis van gedragswetenschappelijke criteria en met name de inschatting van het recidivegevaar.

Nadeel van een op het Nederlandse V.I.-model geïnspireerde systeem van invrijheidstelling (met name de zeer beperkte draagwijdte van de tegenindicaties) - en a fortiori van een systeem van automatische invrijheidstelling zonder verdere appreciatiebevoegdheid hoe dan ook - is evenwel dat vanuit een logica van bescherming van de maatschappij geenszins vermeden kan worden dat bepaalde veroordeelden op termijn opnieuw vervroegd (lees: voorbarig) in de maatschappij worden geplaatst. Bovendien blijkt uit buitenlands wetenschappelijk onderzoek eveneens dat een systeem waarbij ruimte wordt gelaten voor de beoordeling van de opportuniteit van een V.I. op het vlak van voorkoming van recidive (soms evenwel slechts onder bepaalde condities³²⁴) - ook in geval van voor het overige vergelijkbare casussen - gunstigere resultaten oplevert dan een systeem van automatische invrijheidstelling (*mandatory release*) (Broadhurst en Maller, 1990; Forum, 1989; Gottfredson et al., 1982). De wijze van invrijheidstelling blijkt m.a.w. van invloed te zijn op de latere recidive. Elders werd geopperd dat bij toekenning van de V.I. louter op grond van het voldaan hebben aan objectieve tijdsvoorwaarden ook de bestaansgrond ervan in twijfel kan worden getrokken vermits de gefixeerde strafvermindering bij de straftoemeting ingecalculeerd kan worden: het automatisme van een vervroegde invrijheidstelling kan eventueel wel tegemoet komen aan het probleem van de toepassing van een discretionair V.I.-systeem voor korte straffen (omwille van de lange duur van een V.I.-procedure; Neys en Peters, 1988). Ook ervaringen in het Verenigd Koninkrijk hebben uitgewezen dat een steeds ruimere toepassing van de V.I. teneinde de druk op de gevangenis capaciteit te verlichten, leidde tot onvrede bij de zittende magistratuur die lijdzaam diende toe te zien hoe de door haar uitgesproken straffen steeds verder werden uitgehold (van der Linden, 2000). Beyens et al. (1993) verwezen in dit verband naar de zgn. vicieuze cirkel waarbij uitbreidingen van het toepassingsgebied van vervroegde (quasi-automatische) invrijheidstellingen op het niveau van de straftoemeting worden

³²⁴ Zo constateerden Gottfredson et al. (1982) dat de voorwaardelijke invrijheidstelling een gunstiger effect had ten aanzien van veroordeelden wegens doodslag dan bij veroordeelden wegens een ander misdrijf.

gecompenseerd door langere straffen, en als zodanig op hun beurt als ongewenst effect hebben dat de gevangenisbevolking (en de penitentiaire overbevolking) verder aangroeit. De betrokkenheid van de rechter bij de besluitvorming van de V.I. kan wellicht als een belangrijke stap worden beschouwd om deze vicieuze cirkel te doorbreken³²⁵.

Uit bovenstaande elementen kunnen o.i. **argumenten** worden geput om vanuit het perspectief van sociale reclassering en voorkoming van recidive aan een **V.I.-systeem waarin enige ruimte wordt gelaten voor een zekere beoordelingsmarge** de voorkeur te geven boven een systeem van automatische invrijheidstelling. Uiteraard kan - gezien het een materie betreft die vatbaar is voor uiteenlopende interpretaties - niet vermeden worden dat dergelijk model - wanneer de beslissingsbevoegdheid over meerdere instanties wordt gespreid - een zeker gevaar inhoudt voor een ongelijke toepassing van de V.I.-wetgeving. Uit ons onderzoek met betrekking tot de besluitvorming door de V.I.-commissies blijkt alleszins dat er een niet onbelangrijke variatie bestaat in de V.I.-toekenningsgraad naargelang de V.I.-commissie (het percentage toegekende V.I.'s varieert van 40 tot 80%) die - uitzondering gemaakt voor de Franstalige V.I.-commissie te Brussel - de vorm van een 'communautaire breuklijn' lijkt aan te nemen³²⁶.

De waarborg voor een zekere eenheid in de rechtspraak kan eventueel worden bekomen via de invoering van een hogere beroepsinstantie (*infra*). Ook via de uitwerking van concrete (ondersteunende) richtlijnen zou een meer uniforme toepassing gestimuleerd kunnen worden (cfr. de Canadese *National Parole Board Manual* en de verschillende *risks-needs-assessment*-instrumenten die ter ondersteuning van de besluitvorming werden ontwikkeld).³²⁷

De onttrekking aan de rechterlijke macht van de beoordeling van de opportuniteit van een V.I. (althans gedeeltelijk) zoals in een aantal voorstellen werd geformuleerd (cfr. de bovenvermelde voorstellen waarbij het **beslissingsorgaan enkel gevat wordt in geval de administratie of het parket tegenindicaties menen te ontwaren**) - houdt - hoewel verdedigbaar vanuit praktisch (organisatorisch-beheersmatig) oogpunt - o.i. een **aantal belangrijke nadelen** in, nl.:

1. Indien de justitiële instantie zich enkel dient uit te spreken met betrekking tot de zaken die haar door het parket of de administratie worden voorgelegd (in de andere gevallen zou de invrijheidstelling automatisch plaatsvinden), dan zijn het in feite de administratie (en/of het parket) die het "groen licht" geven voor de invrijheidstelling: binnen dergelijk model filteren de administratie (en/of het parket) de facto welke dossiers

³²⁵ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 12.

³²⁶ Waar één en ander verklaard zou kunnen worden door de ruime omschrijving van de tegenindicaties die krachtens de huidige V.I.-regeling bij de beoordeling van het V.I.-voorstel in rekening gebracht dienen te worden, dient opgemerkt te worden dat in het kader van het onderzoek over deze kwestie geen definitief uitsluitsel kon worden gegeven. Voor wat de Franstalige V.I.-commissies betreft kon immers niet in beeld worden gebracht op basis van welke criteria zij hun besluitvorming baseren. We kunnen enkel vaststellen dat de verschillen in V.I.-toekenningsgraad niettegenstaande het criterium van de 'negatieve selectie' erg groot zijn.

³²⁷ Welke invloed dergelijke "guidelines" zullen hebben op de ondergane strafduur en, in het verlengde hiervan, de omvang van de gevangenispopulatie is evenwel onduidelijk: op het vlak van de straftoemeting hebben o.m. de ervaringen in de V.S. intussen uitgewezen dat het streven naar meer gelijkheid in de opgelegde straffen leidde tot een toename in de uiteindelijke strafduur (Normandeau, 1986, 1996).

al dan niet ter beoordeling worden voorgelegd, hetgeen - bij een eerder ruime omschrijving van de tegenindicaties - veel ruimte laat voor een rechtsongelijke behandeling van de dossiers.

2. Dergelijke wijze van besluitvorming is ook niet erg consequent met het uitgangspunt van een grotere controle van de rechterlijke macht op de strafuitvoering, in het bijzonder het invrijheidstellingsbeleid; met name ontsnapt de gevoerde invrijheidstellingspolitiek als dusdanig voor een groot deel aan het blikveld van de rechterlijke macht. In de meeste voorstellen waarin een sterkere betrokkenheid van de rechter bij de strafuitvoering werd bepleit, werd trouwens een volwaardige beslissingsbevoegdheid aan de rechter toegekend (d.i. zonder voorafgaande filtering door administratie of parket), hetzij binnen het kader van een executierechtbank of als alleenzetelend rechter, hetzij binnen de schoot van 'gemengde commissies' waarin de verantwoordelijkheid voor de beslissing gezamenlijk door de rechter en o.m. een vertegenwoordiger van de penitentiaire administratie gedragen zou worden.

3. Het feit dat de administratie of het parket van oordeel zouden zijn dat er geen tegenindicaties voor invrijheidstelling aanwezig zijn, betekent niet per definitie dat er voor de justitiële instantie geen bezwaar voor V.I. zou bestaan mocht het dossier aan haar zijn voorgelegd geworden. Deze hypothese wordt o.m. ook ondersteund door de vaststelling uit ons onderzoek dat thans door de V.I.-commissies soms toch - zij het in een minderheid van de gevallen - wordt beslist tot weigering van de V.I. niettegenstaande het personeelscollege en/of de Dienst Individuele Gevallen een positief advies uitbracht (in het hier bekritiseerde model zouden de betrokken gedetineerden automatisch invrijheidgesteld zijn, zonder rechterlijke controle hierop). Ook blijkt dat de behandeling van het V.I.-voorstel door de commissies soms wordt uitgesteld teneinde o.m. bijkomende garanties op het vlak van de reclassering en het toezicht in te bouwen.

4. Verder stelt zich binnen het kader van dergelijk model ook de vraag welke instantie bevoegd is om aangepaste V.I.-voorwaarden op te leggen (voorzover men uiteraard zou vasthouden aan een V.I.-systeem waarbij invrijheidgestelde veroordeelden nog gedurende een zekere periode verplicht zouden worden bepaalde bijzondere voorwaarden na te leven). Het gegeven dat de justitiële instantie enkel zou tussenkomen ingeval zij gevat wordt door de administratie of het parket, impliceert noodzakelijkerwijze dat (in de gevallen van automatische invrijheidstelling) de V.I.-voorwaarden door een andere instantie worden bepaald. O.i. is het, teneinde in het kader van de opvolging problemen te vermijden op het vlak van de interpretatie van de achterliggende ratio van de voorwaarden, wenselijk dat de V.I.-voorwaarden bepaald worden door de instantie die de voorwaarden ook effectief zal controleren.³²⁸ Het is o.i. niet wenselijk dat de commissie of de strafuitvoeringsrechtbank voorwaarden dient te controleren die door een andere instantie werden geformuleerd en waarvan zij de achterliggende motivering niet kan inschatten. Een delegatie van de oplegging van de voorwaarden aan bijv. lokale gevangenisdirecties leidt anderzijds ook tot een grotere diversiteit in de aard van de opgelegde voorwaarden en als zodanig ook tot een grotere rechtsongelijkheid.

Om deze redenen dient de besluitvorming inzake V.I. o.i. **integraal** (zonder voorafgaande filtering) **voorbehouden** te blijven **aan een van de administratie onafhankelijke instantie** (zie ook: *infra*).

1.3 De bepaling van de minimaal te ondergane detentieduur

Een ander element dat in de discussie rond de hervorming van het V.I.-systeem soms aan de orde wordt gesteld, is de vraag naar de wijze waarop de minimaal te ondergane strafduur wordt bepaald. Waar in het actuele V.I.-systeem wordt uitgegaan van een regeling waarbij de termijn wettelijk is bepaald en de strafrechter ten gronde in feite enkel het kwantitatief maximum van de straf vastlegt (de termijn vóór dewelke geen V.I. mogelijk is, zou beschouwd kunnen worden als het repressief-vergeldende deel van de opgelegde straf), werd o.m. in (een eerste versie van) het veiligheidsplan van de huidige minister van justitie gepleit voor een **model waarbij de strafrechter ten gronde de minimale detentieduur zou bepalen** (niet enkel meer het maximum). Bij dergelijk model kunnen o.i. **verschillende kanttekeningen** worden geplaatst, nl.:

1. Wanneer de strafrechter ten gronde de toelaatbaarheidsdrempel vastlegt, wordt geenszins rekening gehouden met de evolutie die de veroordeelde tijdens zijn latere detentie zal doormaken (maar wordt de drempel reeds in een eerder stadium vastgelegd). Niettegenstaande het binnen het huidige V.I.-systeem niet uit te sluiten is dat de rechter via manipulatie van de door hem uitgesproken straf (d.i. de maximale detentieduur) anticipeert op een mogelijke vervroegde invrijheidstelling, is het o.i. alleszins niet wenselijk dat hij op het ogenblik van de straftoemeting de mogelijkheid zou krijgen om bijvoorbeeld op grond van redenen van speciale preventie of neutralisering (inschatting van het toekomstige gevaar op recidive) zelf de toelaatbaarheidsdrempel in concreto vast te leggen. De toelaatbaarheidsdatum vastleggen op grond van een inschatting van het mogelijke recidivegevaar (op lange termijn) lijkt ons de facto op dat ogenblik trouwens ook onmogelijk. O.i. kan de rechter ten tijde van de berechting en straftoemeting onvoldoende inschatten op welk ogenblik betrokkene opnieuw in de maatschappij gereclasseerd kan worden. In de discussie die actueel in Nederland wordt gevoerd met betrekking tot de vervroegde invrijheidstelling, stelt ook minister van Justitie Korthals zich eerder sceptisch op ten aanzien van een systeem waarbij de rechter ten gronde zich op het ogenblik van de straftoemeting zou moeten uitspreken over het maatschappelijk risico dat een veroordeelde op langere termijn zou stellen. Zo antwoordde de minister op een motie in de Tweede Kamer waarin werd voorgesteld bij onvoorwaardelijke gevangenisstraffen van meer dan drie jaar aan de rechter de mogelijkheid te bieden een voorwaardelijke veroordeling uit te spreken (teneinde het toezicht te vergroten) het volgende: *"In het geval van een dergelijke voorwaardelijke veroordeling wijs ik echter op de te verwachten terughoudendheid bij rechters om reeds bij de veroordeling voor een langere periode dan drie jaar te oordelen of betrokkene alsdan een maatschappelijk risico zal vormen. Een andere mogelijkheid om ditzelfde doel te bereiken is de thans geldende regelgeving van de vervroegde invrijheidstelling, die zonder nadere voorwaarden wordt*

³²⁸ Zie in dit verband bijvoorbeeld volgende casus: BRUS/HERR/HERR/2 (p. 117-118).

toegepast, te transformeren tot een wettelijke regeling waarbij de invrijheidstelling vanuit detentie onder voorwaarden plaatsvindt. Daarmee kan op het moment dat het er werkelijk toe doet, namelijk dat van de invrijheidstelling, worden bepaald in hoeverre iemand nog een risico voor de samenleving is." (Tweede Kamer 1999/2000 26 800 VI, nr. 37)³²⁹ In een Canadees rapport waarin verslag wordt gedaan van de consultatieronde die werd verricht in het kader van de evaluatie van de *Corrections and Conditional Release Act* werd met betrekking tot de in de Canadese wetgeving voorziene mogelijkheid voor de strafrechter om de V.I.-toelaatbaarheidsdatum naar een later tijdstip te verschuiven, o.m. het volgende opgemerkt: "Some respondents expressed concern with this provision of the legislation (...) that allows the judiciary to lengthen the amount of time certain offenders must serve before parole eligibility. It was stated that the judge, at the time of sentencing, would not have the benefit of observing the offender's progress over time. Respondents found it difficult to see the advantage of judicial determination to either the community or the inmate. The public and the inmate are better served through a process of gradual release for offenders. A member of the judiciary concurred, indicating that he felt he did not have enough information, at the time of sentencing, to determine parole eligibility dates." (Consultation Report, p. 4)

2. Dat de strafrechter ten gronde via de vastlegging van de V.I.-toelaatbaarheidsdatum op het ogenblik van de straftoemeting reeds zou tussenkomen in de fase van de strafuitvoering, lijkt ook niet erg logisch te zijn wanneer rekening wordt gehouden met de onderscheiden doelstellingen die aan de straftoemeting en strafuitvoering verbonden kunnen worden. Meerdere auteurs menen dat het belangrijk is een onderscheid te maken tussen de verschillende fasen van straffen (nl. de strafbedreiging in de wet, de vervolging en berechting, en de tenuitvoerlegging van de straf) binnen dewelke verschillende principes voorrang moeten hebben (van Dijk et al., 1995). Zo meent ook Dupont (1998: 135) in de toelichting bij zijn 'Proeve van voorontwerp van Beginselenwet Gevangeniswezen' dat er sprake is van een relatieve autonomie tussen de fase van de straftoemeting en deze van de strafuitvoering: "Zo is bijvoorbeeld het opleggen van een vrijheidsstraf door de rechter ingebed in een handelingskader (recht spreken) dat grondig verschilt (ook op het vlak van tijd en plaats, in de zin van het forum waarop diverse participanten aan het strafproces en desgevallend publiek en media aanwezig zijn) van het handelingskader waarin de opgelegde straf wordt uitgevoerd en waarin - binnen de tijdsgrenzen die door de rechter worden bepaald - aan deze straf vorm en inhoud dient te worden gegeven. Welke ook de doelstellingen zijn bij het opleggen van een vrijheidsstraf (vergelding, algemene preventie, bijzondere preventie, onschadelijkmaking, enz.), zij kunnen niet beschouwd worden als zonder meer dwingend na te streven doelstellingen bij de uitvoering in concreto van deze straf." Van Dijk et al. (1995) illustreren één en ander als volgt: "De officier van justitie zal bij zijn requisitoir in zware zaken vooral aandacht besteden aan de vergelding en generale preventie. In de fase van de tenuitvoerlegging zal doorgaans de speciale preventie, dat wil zeggen de resocialisatie van de dader veel aandacht krijgen."

³²⁹ Minister van Justitie (Nederland), Antwoord op een motie in de Tweede Kamer 1999/2000 26 800 VI, nr. 37 (<http://www.parlement.nl>)

3. Waar het voorstel tot bepaling van de vrijstellingsdatum door de rechter ten gronde wellicht ook voor een belangrijk deel ingegeven is door de sedert jaar en dag geuite kritiek dat rechters bij de bepaling van de strafmaat anticiperen op de mogelijke vervroegde invrijheidstelling van de veroordeelde en zodoende 'overmatig' bestraffen (terwijl sommigen dit niet doen, hetgeen leidt tot een onaanvaardbare ongelijkheid in de opgelegde strafduur), stelt zich evenwel de vraag of dergelijk model zulke praktijk wel voldoende kan counteren indien de door de rechter uit te spreken minimumduur van de straf wettelijk wordt begrensd (zoals geformuleerd in het aanvankelijke voorstel van de huidige minister). Een differentiatie in de mate van onsamendrukbaarheid van de straf³³⁰ (bijv. verschillende niveaus naargelang het misdrijf) impliceert o.i. niet noodzakelijkerwijze dat 'overbestrafing' uitgesloten wordt. Vooral in die gevallen waar de wettelijke bovengrens van het onsamendrukbare gedeelte lager zou komen te liggen dan de huidige toelaatbaarheidsdrempel voor V.I., blijft de kans op overbestrafing o.i. zeer reëel: een verlaging van de V.I.-toelaatbaarheidsdrempel verhindert o.i. geenszins dat bij de straftoemeting wordt geanticipeerd op de mogelijkheid van vervroegde invrijheidstelling (en 'overmatig' wordt bestraft; eventueel zou overwogen kunnen worden in dergelijke gevallen ook de strafmaxima te verlagen).

4. De idee dat de rechter bij de straftoemeting het onsamendrukbaar gedeelte van de straf zou bepalen brengt - naast het probleem dat daarbij geen rekening wordt gehouden met de verdere evolutie van de gedetineerde tijdens zijn detentie - ook nog een aantal andere moeilijkheden met zich mee, in de zin dat dergelijk model getuigt van een vertrouwen dat wordt gesteld in de selectieve onschadelijkmaking (neutralisering) van de delinquent als strafdoel. De idee van "*selective incapacitation*" die schuilgaat achter de 'onsamendrukbare straffen' (onschadelijkmaking van die delinquenten die een verhoogd risico vormen), roept immers een aantal vragen op. Ten eerste wordt in de criminologische vakliteratuur vanuit ethische hoek onder meer de vraag opgeworpen of het wel correct is dat rechters delinquenten veroordelen op basis van een inschatting van de delicten die zij in de toekomst zouden plegen (in plaats van louter op grond van de actuele feiten die zij gepleegd hebben) (Tarling, 1993). Ten tweede is de idee van selectieve onschadelijkmaking gebaseerd op de hypothese dat men accuraat kan differentiëren tussen lage- en hoge risicogeveallen. Bij de mogelijkheden tot inschatting van het risico op recidive kunnen evenwel een

³³⁰ Wattier (1998) onderscheidt drie vormen van onsamendrukbare straffen, nl.:

- De niet-samendrukbare straf in eigenlijke zin: in dit geval is de duur van effectieve in de gevangenis uit te zitten strafduur volledig gelijk aan de opgelegde strafduur en is elke mogelijkheid tot vervroegde invrijheidstelling uitgesloten.
- De tijdelijk niet-samendrukbare straf in de zin van 'eventuele' samendrukbaarheid: de uitgesproken straf wordt als een niet-samendrukbare straf opgelegd, terwijl de materiële uitvoering mogelijks wel samendrukbaar is (bijv.: er wordt een levenslange veiligheidsperiode uitgesproken, maar na X jaar kan een V.I. worden overwogen).
- De beperkt samendrukbare straf ('gereduceerde' samendrukbaarheid): aan de straf wordt een specifieke, in de tijd gelimiteerde, veiligheidsperiode gekoppeld vóór dewelke geen vervroegde invrijheidstelling kan worden toegestaan (bijv. een veiligheidsperiode van 14 tot 20 jaar).

Het actuele V.I.-stelsel en de laatste twee vormen van niet-samendrukbare straffen hebben gemeen dat een veiligheidsperiode wordt ingebouwd, nl. de toelaatbaarheidsdrempel voor V.I. (volgens de vigerende V.I.-regeling bedraagt het niet-samendrukbare strafdeel 1/3, 2/3, 10 of 14 jaar naargelang het concrete geval). Op een aantal andere punten verschillen zij evenwel van elkaar.

aantal belangrijke kanttekeningen geplaatst worden.³³¹ De kans op recidive kan nooit met 100% zekerheid correct voorspeld worden. Bij elke voorspelling treden steeds predictiefouten op (Goethals et al., 1998; Monahan, 1987).³³² Bovendien is daarbij meestal ook sprake van een overschatting van de criminaliteit ten opzichte van de non-criminaliteit (meer vals positieven t.o.v. vals negatieven), hetgeen uiteraard ook ethische vragen oproept. Ten derde impliceert een hoge toelaatbaarheidsdrempel voor V.I. eveneens dat aan bepaalde categorieën van delinquenten voor zeer lange tijd een concreet toekomstperspectief op terugkeer in de maatschappij volledig wordt ontnomen, hetgeen mogelijks ook zijn implicaties kan hebben voor wat de veiligheid in de strafinrichtingen betreft. En ten vierde houdt dergelijk systeem eveneens het gevaar in van een sterke aangroei van de gevangenispopulatie. De ervaringen in de V.S. hebben volgens Beyens et al. (1993: 224) alleszins uitgewezen dat de invoering van een verplichte minimumduur van de straf (*"mandatory minimum sentences"*) en de bepaling door de rechter van de minimaal uit te zitten strafduur verantwoordelijk zijn voor de stijgende gevangenispopulatie: *"Wegens een gebrek aan doorstroming van deze gedetineerden wordt door dit systeem een categorie van langgestraften gecreëerd, die jaren moet wachten vooraleer ze in aanmerking komt voor vervroegde vrijlating, met de ondertussen genoegzaam gekende catastrofale gevolgen voor de overbevolking in de Verenigde Staten."*

1.4 De invulling van het post-penitentiaire luik: V.I.-voorwaarden en proeftijd

Naast de vraag naar de criteria voor vervroegde invrijheidstelling stelt zich ook de vraag naar de opportuniteit van bijzondere door de invrijheidgestelde na te leven V.I.-voorwaarden, en zelfs naar de wenselijkheid in een proeftermijn te voorzien (= de vraag naar de invulling van het post-penitentiaire aspect). Het hervormingsvoorstel dat o.m. in een memorandum van de Liga voor Mensenrechten (1979) ter zake werd geformuleerd, houdt op het vlak van de controle van de V.I. een zeer radicale breuk in met het V.I.-systeem zoals we dit in België steeds gekend hebben en zoals het actueel nog altijd functioneert (de bepaling van een proeftermijn en de oplegging van V.I.-voorwaarden). De Liga opteerde voor een systeem van vervroegde invrijheidstelling, zonder voorwaarden of proeftermijn en dus ook zonder mogelijkheid tot herroeping. Wat het eerste aspect betreft, werd geargumenteed dat de opgelegde voorwaarden meestal arbitrair, niet gerechtvaardigd en moeilijk te controleren zijn en een sociale handicap voor de gedetineerde vormen. De argumentatie voor de

³³¹ Hoewel deze beperkingen ook gelden voor de beoordeling van de opportuniteit van een V.I. tijdens de fase van de strafuitvoering, zijn ze des te meer problematisch op het niveau van de straftoemeting gezien de voorspelling in dit geval geen rekening houdt met de verdere ontwikkelingen die zich kunnen voordoen: de rechter schat op het ogenblik van de straftoemeting op basis van de informatie waarover hij dan beschikt - o.m. rekening houdend met de risico's voor de maatschappij op lange termijn - de eventuele invrijheidstellingsdatum in.

³³² Predictiefouten zijn onvermijdelijk, ook wanneer gebruik zou worden gemaakt van een statistische voorspelling (waarvan geweten is dat zij tot betere resultaten leidt dan een louter klinische, intuïtieve aanpak (persoonlijke inschatting door professionelen)). Het probleem van de zgn. vals positieven en vals negatieven impliceert dat enerzijds personen als niet-recidivist worden aangemerkt hoewel zij nadien toch blijken te hervallen (vals negatieven), terwijl ten aanzien van andere delinquenten té repressief wordt opgetreden dan vanuit het oogpunt van recidivevermijding strikt noodzakelijk zou zijn (*"vals positieven"*: zij worden gebrandmerkt als potentiële recidivist, maar lukken wel).

verwerping van de proeftermijn luidde dat in geval van recidive een heropsluiting door de nieuwe veroordeling kan worden opgevangen.

Hoewel met betrekking tot de opgelegde V.I.-voorwaarden (m.n. sommige verbodsbepalingen) terecht wordt gewezen op de soms moeilijke controleerbaarheid ervan in zoverre ze strikt naar de letter worden geïnterpreteerd, dient de **mogelijkheid tot oplegging van V.I.-voorwaarden** o.i. toch **behouden** te blijven, omwille van de volgende redenen:

1. De bepaling van V.I.-voorwaarden maakt *integraal deel* uit van de *beoordeling van de opportuniteit van de V.I.* Zo blijkt o.m. uit de huidige V.I.-praktijk dat de toekenning van de V.I. vaak afhangt van de mate waarin bepaalde V.I.-voorwaarden de wettelijk voorziene tegenindicaties (m.n. het recidive-risico) kunnen counteren. Indien geen enkele mogelijkheid tot oplegging van bijkomende V.I.-voorwaarden wordt voorzien, mag o.i. logischerwijze een vermindering van het aantal toegestane V.I.'s worden verwacht: juist de garantie van een begeleidende of therapeutische omkadering na invrijheidstelling kan in bepaalde gevallen immers het doorslaggevende element vormen om toch een V.I. toe te kennen, daar waar er op het eerste gezicht ernstige tegenindicaties voorhanden zijn; in het andere geval lijkt eerder een afwijzende beslissing voor de hand te liggen. Tijdens de parlementaire voorbereiding werd trouwens het volgende gesteld: *"Bij het onderzoek naar mogelijke tegenindicaties (...) moeten deze bekeken worden in hun onderlinge samenhang. Hierbij is een zekere ruimte voor appreciatie voorhanden: het moet niet alleen gaan om ernstige tegenindicaties, maar bovendien kan door het opleggen van specifieke voorwaarden een bezwaar herleid worden zodanig dat het niet langer een ernstig risico inhoudt."*³³³

2. Het behoud van een systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling waaraan een periode van toezicht en V.I.-voorwaarden in de maatschappij wordt verbonden, kan ook vanuit een perspectief van *recidivebeperking* als legitiem worden beschouwd. Zo blijkt uit onderzoek dat modellen van vervroegde invrijheidstelling mét toezicht in de maatschappij op het vlak van recidivebeperking effectiever zijn dan andere vormen van invrijheidstelling zonder toezicht (Hoad, 1970; Hoffman, 1974; Home Office, 1978; Kensey en Tournier, 1991; Lerner, 1977; Martinson en Wilks, 1976).

3. Belangrijk in dit opzicht is eveneens dat in het actuele debat dat in Nederland over de vervroegde invrijheidstelling wordt gevoerd, wordt gesteld dat de huidige V.I.-regeling waarbij gedetineerden nagenoeg automatisch en zonder nadere voorwaarden recht kunnen doen gelden op vervroegde invrijheidstelling, zou moeten worden afgeschaft. In de plaats daarvan wordt - zonder evenwel afbreuk te doen aan de in wezen quasi zekere invrijheidstellingsdatum - voorgesteld terug te keren naar het oude stelsel van de invrijheidstelling onder voorwaarden en reclasseringstoezicht, teneinde in een aanvullende mogelijkheid te voorzien om de overgang tussen de gevangenis en de vrije samenleving begeleid en gecontroleerd te laten plaatsvinden. In die zin schrijven de ontwikkelingen in Nederland zich - op grond van de vaststelling dat een passend stelsel van voorwaarden en reclasseringsbegeleiding juist bij delinquenten met een verhoogd

recidiverisico effectief kan zijn in het terugdringen van recidive - mee in in wat men in modern vakjargon de *risk-assessment*-benadering pleegt te noemen. (van der Linden, 2000)

Een logische consequentie van bovenstaand pleidooi voor het behoud van de mogelijkheid tot het opleggen van V.I.-voorwaarden is dat dan uiteraard ook een **proeftermijn behouden** dient te worden. Zelfs in het geval geen bijkomende V.I.-voorwaarden zouden worden opgelegd, zijn er argumenten te vinden voor het behoud van een proeftermijn. Zo stelde Eliaerts (1980) - die zich wel aansloot bij het voorstel van de Liga tot afschaffing van V.I.-voorwaarden - dat het verwerpen van elke proeftermijn een aantal vragen oproept: enerzijds is het juridisch gezien niet altijd mogelijk in de nieuwe veroordeling (zoals gesuggereerd door de Liga) de eventueel aan het licht gekomen vereisten van bescherming van de maatschappij op te vangen (bijv. indien de maximumstraf niet hoog is), anderzijds kan het gebrek aan een proeftermijn en aan de mogelijkheid tot herroeping van de V.I. omgekeerd evenzeer leiden tot een overdreven repressie voor het nieuwe misdrijf, in het bijzonder wanneer de rechter geen kennis zou hebben van het dossier betreffende de V.I. Een te radicale ombuiging van het bestaande systeem zou volgens Eliaerts (1980) eveneens op verzet kunnen stuiten van de publieke opinie, het openbaar ministerie en de strafrechters, en kunnen leiden tot een verhoogde strafvordering en straftoemeting die de doelstellingen van de hervorming (nl. de V.I. zoveel mogelijk transformeren tot een recht volgens het criterium van de negatieve selectie) zouden ondermijnen.

1.5 Voorstellen tot aanpassing van het huidige V.I.-systeem

Globaal genomen lijkt het actuele Belgische V.I.-systeem - op basis van bovenstaande overwegingen - een verdedigbaar model te zijn, zij het dat zich o.i. wel een aantal correcties opdringen.

1. Een eerste punt van discussie betreft de **positie** die de **personeelscolleges** binnen de huidige besluitvormingsketen innemen. Zoals reeds eerder aangegeven, vervullen de personeelscolleges binnen het actuele kader een belangrijke filterfunctie, in die mate dat zij de behandeling van een V.I.-voorstel door de V.I.-commissies voor bepaalde tijd kunnen uitstellen. Deze regeling lijkt ons vanuit principieel oogpunt (m.n. de jurisdictionele aard van de beslissing) niet erg consequent te zijn met het achterliggende motief dat mede aan de basis lag van de hervorming van de vroegere V.I.-wetgeving, m.n. de versterking van de rechterlijke controle op de strafuitvoering, en meer in het bijzonder het invrijheidstellingsbeleid. Waar tijdens de parlementaire werkzaamheden vanuit bepaalde hoek werd gepleit voor een versterking van de rol van het personeelscollege, werden in de commentaren op de nieuwe V.I.-wetgeving ook reeds heel wat kritische bedenkingen geformuleerd ten aanzien van de positie van het personeelscollege en de voorziene 'advies'-procedure. Daarbij werden niet alleen kanttekeningen geplaatst bij de sterke machtspositie van de personeelscolleges (filterfunctie) en de mogelijkheid van het personeelscollege om de zaak de facto driemaal uit te stellen zonder enige rechterlijke toetsing, maar werd ook gewezen op de

³³³ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 15.

dubbelzinnige positie van de penitentiaire administratie: enerzijds staat de administratie mee in voor de voorbereiding van de reclassering van de veroordeelde, maar anderzijds velt zij in haar advies dat in wezen een beslissing uitmaakt en determinerend is voor de al dan niet behandeling van het V.I.-voorstel ten gronde, tegelijkertijd een oordeel over de waarde van het reclasseringsplan. O.i. dient de rol van de personeelscolleges zich te beperken tot deze van een adviesinstantie, en is het niet wenselijk aan organen die meewerken aan de reclasseringsvoorbereiding ook een uitgebreidere beslissingsbevoegdheid ter zake toe te kennen. Aan de gedetineerde zou in dit verband wel de mogelijkheid gegeven dienen te worden om - rekening houdend met het advies van het personeelscollege - de procedure op eigen verzoek voor bepaalde tijd op te schorten (bijvoorbeeld indien het reclasseringsplan onvoldoende is uitgewerkt).

2. Afgaande op de parlementaire voorbereidende werkzaamheden kan worden gesteld dat het de bedoeling van de wetgever is geweest de V.I. zoveel mogelijk te transformeren tot een 'recht', in de zin dat de V.I. in principe wordt toegekend voor zover er geen contra-indicaties bestaan die de reclassering van de veroordeelde in de weg staan. In de betreffende wetsbepalingen wordt evenwel vastgesteld dat de veroordeelde in zijn **reclasseringsplan** moet doen blijken van zijn bereidheid en inspanning tot reïntegratie, hetgeen o.i. verkeerdelijk de indruk kan doen wekken dat de veroordeelde actief zijn 'verbetering' dient aan te tonen.

Bovendien wordt in de wet ook reeds een voorgestructureerde lijst met **tegenindicaties** geformuleerd. De opname van dergelijke lijst in de V.I.-wetgeving zelf is o.i. niet aangewezen. Enerzijds is dergelijke lijst overbodig aangezien een aantal tegenindicaties inhoudelijk reeds vervat liggen in hetgeen - zoals tijdens de parlementaire voorbereiding werd verduidelijkt - als hét centrale beoordelingscriterium beschouwd dient te worden, nl. 'het risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten'. Anderzijds houdt de tegenindicatie 'gedrag tijdens de detentie' het gevaar in dat de V.I. opnieuw gebruikt zou worden als een onderdeel van een straffen- en gunstenpakket met het oog op gedragsbeïnvloeding in de gevangenis: significant in dit verband is de vaststelling dat - hoewel dit niet voor alle bestudeerde V.I.-commissies geldt en de geobserveerde casussen op dit vlak vaak weinig vergelijkbaar zijn - de V.I. soms eerder geweigerd lijkt te worden vanuit de motivatie ongewenst gedrag tijdens de detentie te sanctioneren (niet te belonen) dan wel omdat uit dit gedrag een ernstig gevaar voor recidive zou kunnen worden afgeleid³³⁴. Dergelijke besluitvormingspraxis ligt niet in de lijn van de doelstellingen van de nieuwe V.I.-regeling (zie de parlementaire voorbereidende werken). Ook in het hervormingsdebat in Nederland wordt een zgn. 'gedragsafhankelijke' V.I. door de minister van Justitie resoluut afgewezen aangezien de penitentiaire praktijk al voldoende mogelijkheden biedt om het gedrag van gedetineerden te sanctioneren (Beleidsnota 'Sancties in perspectief', 2000)³³⁵; in Engeland en Wales is zelfs de mogelijkheid voorzien om bij wijze van tuchtsanctie bijkomende detentiedagen op te leggen (waardoor de V.I.-datum achteruit geplaatst wordt, zonder evenwel de datum van strafeinde te doen opschuiven; Dickson, 1999). Teneinde nauwer aan te sluiten bij de

³³⁴ Zie Hoofdstuk II, afdeling I, par. 3.3.3. (Het gedrag tijdens de detentie).

³³⁵ Zie in dit verband bijvoorbeeld ook het onderscheid tussen interne en externe rechtspositie in het voorstel-Dupont.

basisgedachte over de uiteindelijke finaliteit van de V.I. kan o.i. in de wet worden volstaan met een meer algemene omschrijving die zeer expliciet de kern van het V.I.-besluitvormingsproces zou duiden.³³⁶

De beoordeling van het recidiverisico is in de praktijk geen eenvoudige opdracht: dit beoordelingscriterium kan inhoudelijk gezien zeer ruim geïnterpreteerd worden. Op basis van de beschikbare wetenschappelijke literatuur blijkt trouwens dat er een zeer grote diversiteit aan factoren bestaat waaraan een recidivevoorspellend of -verklarend karakter wordt toegekend. De resultaten van het beschikbare (kwantitatief) recidiveonderzoek zijn nochtans vaak moeilijk vergelijkbaar, o.m. omwille van verschillen in: de context waarbinnen het onderzoek werd uitgevoerd (wetgeving, cultuur, sociaal-economische omstandigheden), de operationalisering van de criteriumvariabele (definitie en meting van de recidive), het aantal onafhankelijke variabelen die in het onderzoek werden betrokken, en de aard en omschrijving van deze onafhankelijke variabelen, de statistische methoden die in het onderzoek worden gehanteerd, de omvang van de onderzoeksgroep, en de gehanteerde follow-up periode waarbinnen eventuele recidive wordt gemeten. Met betrekking tot de V.I.-besluitvorming binnen de Belgische context wordt daarenboven vastgesteld dat er, in tegenstelling tot de V.I.-praktijk in sommige andere landen (waar specifieke instrumenten werden ontwikkeld), vooralsnog geen concreet **instrumentarium** werd uitgewerkt dat de V.I.-commissies op dit vlak bij hun besluitvorming zou kunnen ondersteunen. De uitwerking van dergelijk instrumentarium lijkt nochtans aangewezen, enerzijds omdat het toelaat de V.I.-besluitvorming adequater te steunen op via wetenschappelijk onderzoek verkregen gedragswetenschappelijke inzichten, anderzijds omdat het de mogelijkheid biedt een grotere uniformiteit na te streven in de invulling van het criterium 'recidiverisico'.

De in de wet vermelde tegenindicatie '**houding ten aanzien van het slachtoffer**' kan niet volledig worden begrepen vanuit de besluitvormingslogica waarbij het recidiverisico wordt afgewogen tegenover de waarborgen die het reclasseringsplan daartegen biedt, maar vormt (deels) een afzonderlijk beoordelingscriterium: zo blijkt uit het onderzoek dat bij de beoordeling van de houding tegenover het slachtoffer ook de (in het vooruitzicht gestelde) inspanningen op het vlak van de afbetaling van de burgerlijke partij in rekening worden gebracht in het kader van de V.I.-besluitvorming. Dergelijke invulling komt ons eerder voor als een vorm van 'positieve selectie' die niet altijd even duidelijke aanknopingspunten vertoont met de sociale reïntegratie van de veroordeelde (nl. als tegenindicatie voor de mogelijkheid tot reclassering), maar kan - vanuit de idee van een herstelgerichte justitie - wel als gerechtvaardigd worden beschouwd, voor zover deze aandacht althans vanaf de prille beginfase van het strafproces levendig wordt gehouden (en de gedetineerde er niet enkel op het ogenblik van de beslissing in verband met zijn mogelijke invrijheidstelling op wordt afgerekend) en tevens binnen de detentiecontext de noodzakelijke basisvoorwaarden voor dergelijk materieel herstel aanwezig zijn (cfr. de notie van de herstelgerichte detentie binnen welk kader momenteel in enkele strafinrichtingen wordt geëxperimenteerd). De

³³⁶ In de Canadese *Corrections and Release Act* (art. 100) wordt in dit verband bijvoorbeeld het volgende gesteld: "(...) the purpose of conditional release is to contribute to the maintenance of a just, peaceful and safe society by means of decisions on the timing and conditions of release that will best facilitate the rehabilitation of offenders and their reintegration into the community as law-abiding citizens."

commissies lijken bij de V.I.-beoordeling alleszins niet ongevoelig te zijn voor de structurele moeilijkheden die zich op dit vlak momenteel op het terrein stellen.

3. De huidige V.I.-wetgeving maakt voor wat de berekening van de V.I.-toelaatbaarheidsdatum betreft nog steeds een **onderscheid** tussen **recidivisten en niet-recidivisten**. In navolging van eerdere commentatoren (Memorandum Liga voor de Mensenrechten, 1979; Eliaerts, 1980; Wetsvoorstel Erdman c.s., 1991-92) menen wij dat dergelijke differentiatie in wezen overbodig is, gezien de wettelijke herhaling reeds een zwaardere bestraffing mogelijk maakt, en de V.I. niet automatisch wordt toegekend maar het voorwerp uitmaakt van een beoordeling (waarbij dit element mogelijkerwijze in beschouwing wordt genomen bij de beoordeling van het recidiverisico).

4. Alhoewel één van de bedoelingen van de nieuwe wet er in bestaat de gedetineerde meer rechtszekerheid te bieden door met betrekking tot het verloop van de procedure duidelijke **termijnen** in te schrijven, heeft de wetgever nagelaten ook effectieve sancties te voorzien bij een eventuele overschrijding van de termijnen. De niet-naleving van de termijn(en) sanctioneren door een automatische vervroegde invrijheidstelling zoals door sommigen werd vooropgesteld (Memorandum Liga voor de Mensenrechten, 1979; Smaers en Van Laethem, 1997), lijkt ons - gezien niet verhinderd kan worden dat omwille van bepaalde onvoorzienbare omstandigheden de termijn voor het afleveren van een advies of het nemen van een beslissing wordt overschreden - een al te drastische maatregel; o.i. dient eerder een oplossing gezocht te worden in een soort van schadevergoedingsregeling (zoals bijv. ook voorgesteld door Smaers en Van Laethem, 1997) indien de maximale duur van de procedure overschreden wordt (de maximale duur kan bijv. berekend worden door optelling van de actueel in de wet voorziene termijnen). Alleszins dient ook vermeden te worden dat door het niet (tijdig) overmaken van dossierstukken een vertragingsspolitiek kan worden gevoerd: zo zouden de commissies zelfs indien wettelijk voorziene dossierstukken ontbreken (nl. indien ze niet binnen de wettelijk voorziene termijnen bij het dossier werden gevoegd), in bepaalde gevallen toch een beslissing moeten kunnen nemen (anders dan een uitstel of een weigering van V.I.). Zoals uit het onderzoek blijkt, worden beslissingen van de commissies soms immers (mede) gedetermineerd door vormvereisten, nl. het ontbreken van wettelijk voorgeschreven dossierstukken (bijv. de slachtofferfiche). In welke mate de actueel in de wet voorziene termijnen, en met name deze op het vlak van de adviesverlening, adequaat zijn, dient verder onderzocht te worden: de bevindingen van het onderzoek dekken slechts een relatief korte periode onmiddellijk na inwerkingtreding van de nieuwe wet (dus in volle overgangperiode) en hebben o.m. geen betrekking op de termijnen die voorzien zijn op parketniveau (advies en inwinnen slachtofferinformatie).

5. Er dringt zich ook een betere **afstemming** op tussen de diverse wettelijke en/of ministeriële **voorschriften** die actueel de problematiek van de invrijheidstelling ten aanzien van **seksuele delinquenten** reglementeren, met name in verband met: 1) de vereiste van een gespecialiseerd advies in het kader van de procedure tot voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorlopige invrijheidstelling (verschillend toepassingsgebied), en 2)

diverse bepalingen in het Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat en de Gemeenschappen en de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling. De actuele regelgeving is soms onderling tegenstrijdig of onvoldoende duidelijk omschreven.

6. De actuele procedure tot **schorsing, aanpassing, wijziging van de V.I.-voorwaarden** is té omslachtig en belastend in verhouding tot het relatieve belang van de te nemen beslissing. Het is wenselijk op dit vlak een eenvoudiger, bijvoorbeeld schriftelijke, procedure te voorzien, en de mogelijkheid tot het organiseren van een hoorzitting te behouden voor de gevallen waarin de commissies dit nuttig achten (dus zonder dergelijke procedure dwingend op te leggen) of op vraag van andere belanghebbenden in bepaalde welomschreven gevallen (veroordeelde, justitieassistent, bijv. na weigering van een initiële vraag om schorsing, aanpassing van de voorwaarden).

7. Bij de procedure tot **schorsing, herziening** of **herroeping** van de voorwaardelijke invrijheidstelling kunnen diverse kanttekeningen worden geplaatst:

- De opname van de *inverdenkingstelling* als mogelijke grond voor schorsing, herziening of herroeping van de V.I. lijkt o.i. overbodig te zijn gezien de middelen die binnen het kader van het gerechtelijk onderzoek reeds ter beschikking staan (voorlopige hechtenis): quid indien de commissie de V.I. herroept en de veroordeelde nadien toch vrijgesproken wordt? O.i. is in de V.I.-wetgeving trouwens reeds een andere grond ingeschreven die het mogelijk maakt dat de commissies in acute gevaarsituaties gepast kunnen reageren (zonder onmiddellijk over te moeten gaan tot een herroeping), nl. indien er sprake is van een ernstig gevaar voor de fysieke integriteit van derden.
- De *termijn waarbinnen na een beslissing tot schorsing een nieuwe beslissing dient te volgen* (nl. twee maanden) lijkt in de praktijk in sommige gevallen - vooral wanneer er sprake is van een voorlopige aanhouding door het parket (de schorsingstermijn begint te lopen vanaf het ogenblik van de voorlopige aanhouding) - te kort te zijn om de veroordeelde toe te laten tegen de vervolgzitting een alternatieve reclassering uit te werken (waardoor een herziening van de V.I. mogelijk zou zijn). Dit maakt dat de commissies soms overgaan tot een herroeping van de V.I. waarna in het kader van een nieuwe V.I.-procedure adequatere voorwaarden kunnen worden opgelegd. Een verlenging van de actuele termijn (bijv. met één maand) kan o.i. op dit vlak één en ander remediëren.
- Met betrekking tot de *mogelijkheid om de V.I. na afloop van de proeftijd te herroepen* is het merkwaardig vast te stellen dat de commissies in dit geval - juist omwille van de beëindiging van de proeftijd - geen 'lichtere' beslissing kunnen nemen (nl. een herziening van de V.I.), maar slechts via de omweg van een herroeping en een nieuwe V.I.-procedure gepaste maatregelen kunnen treffen. Zo men vasthoudt aan de mogelijkheid tot herroeping van de V.I. na afloop van de proeftijd (de opportuniteit ervan wordt door sommige auteurs, o.a. Mary (1998), in vraag gesteld, m.n. omwille van de hypothekering van de reclassering), zou alleszins ook de mogelijkheid tot herziening van de V.I. (i.p.v. enkel herroeping) voorzien moeten worden. Als proeftijd zou men in dit geval het strafresistant kunnen nemen dat de betrokken veroordeelde op het ogenblik

van de beslissing nog diende uit te zitten (onder de hypothese van een herroeping van de V.I.), met behoud van de nu ook reeds wettelijk voorziene minimumtermijnen.

- De *opdracht van het openbaar ministerie* bij de V.I.-commissies is in de V.I.-wetgeving vrij marginaal omschreven. In het bijzonder met betrekking tot de opvolging van lopende begeleidingen bestaat er nogal wat onduidelijkheid over de rol van het O.M. en met name over haar verhouding tot de V.I.-commissies. In de praktijk blijkt trouwens dat de samenwerking tussen het O.M. bij de commissie en de V.I.-commissies binnen elke commissie op een enigszins andere wijze wordt georganiseerd. Volgens de bepalingen van de V.I.-wetgeving is de V.I.-commissie in het kader van de opvolging van voorwaardelijk invrijheidgestelden als het ware steeds 'gevat', m.n. kan zij, waar daartoe een wettelijke grond bestaat, een procedure tot schorsing, herziening of herroeping opstarten zonder daarvoor voorafgaandelijk door het O.M. verzocht te zijn geweest. Het feit dat de V.I.-commissies in dergelijk kader tegelijkertijd 'partij' en 'rechter' zijn, pleit o.i. voor een reorganisatie van de actuele procedure waarbinnen ook de positionering van het openbaar ministerie duidelijker omschreven dient te worden. Hierbij kan bijvoorbeeld (deels) aansluiting worden gezocht bij de procedure die in het kader van de probatie-opvolging is voorzien (met name dat de instantie die beslist over de intrekking van de opschorting of het uitstel gevat wordt door het O.M.). Eventueel zou - zoals momenteel bijvoorbeeld het geval is bij de commissie Antwerpen - een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen enerzijds situaties waarbij de veroordeelde de V.I.-voorwaarden niet naleeft (waarbij de commissie zelf het initiatief zou kunnen nemen tot het opstarten van een herroepingsprocedure gezien zij ook zelf de V.I.-voorwaarden heeft opgelegd) en anderzijds situaties waarbij er sprake is van een nieuwe veroordeling (en waarbij de opportuniteit van een uitspraak i.v.m. de herroeping van de V.I. - naar analogie met het verloop van de strafvordering - voorafgaand door het O.M. wordt beoordeeld).

2 Op weg naar de oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken

Zoals ten tijde van het wetgevingsproces werd aangekondigd, dient de installatie van de V.I.-commissies gezien te worden als een voorlopige tussenstap naar de oprichting van de zgn. strafuitvoeringsrechtbanken. De formule van een strafuitvoeringsrechtbank werd tijdens de parlementaire werkzaamheden geenszins afgeschreven, maar kon op korte termijn niet gerealiseerd worden. Enerzijds diende de opportuniteit van het model van de strafuitvoeringsrechtbank beoordeeld te worden in het licht van een volwaardig strafuitvoeringsrecht, dat alle aspecten van de strafuitvoering regelt (hierbij werd gerefereerd aan de werkzaamheden in het kader van de Beginselenwet gevangeniswezen). Anderzijds stelde de behoefte aan een multidisciplinaire aanpak een probleem in verband met het statuut van de assessoren die in de rechtbank zouden zetelen dat enkel opgelost kon worden via een wijziging van artikel 157 van de Grondwet, hetgeen op korte termijn niet haalbaar was.³³⁷ De oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken werd ook in het huidige Regeerakkoord en het federale Veiligheids- en detentieplan

³³⁷ Parl. St., Kamer, 1996-97, 1070/1, 10-11.

als prioritaire beleidsmaatregel aangekondigd (Regeerakkoord, juli 1999; Veiligheids- en detentieplan, juni 2000). Deze beleidsoptie kadert in het streven naar een betere rechtspositionele omkadering voor gedetineerden (externe rechtspositie) en een sterkere betrokkenheid van de rechter bij de strafuitvoering.

Zoals eerder reeds werd aangegeven, is de idee van een grotere rechterlijke controle op de strafuitvoering en met name het toekennen van beslissingsbevoegdheid aan de rechter in deze materie geen nieuw gegeven. Integendeel gaat het om een debat dat in ons land reeds vanaf de jaren '30 wordt gevoerd. Voedingsbodem voor de discussie is de ontwikkeling die het strafrecht en het penitentiair systeem in het bijzonder hebben ondergaan vanaf het begin van de 20ste eeuw. Waar de strafuitvoering voorheen zeer eenvoudig te begrijpen was, nl. als de integrale uitvoering door de penitentiare administratie van de straffen zoals die door de rechter werden opgelegd, heeft deze problematiek onder invloed van de toenemende individualisering van de straf (specialisering van de strafinrichtingen, invoering van bijzondere modaliteiten van strafuitvoering zoals penitentiair verlop, halve vrijheid) sedertdien alleen maar aan complexiteit gewonnen. Het gegeven dat de penitentiare administratie vanuit de behoefte aan een sterkere individualisering van de straf via diverse modaliteiten van vervroegde invrijheidstelling ook belangrijke modificaties aanbrengt aan de duur van de door de rechter opgelegde straf, maakt dat de strafrechter in zijn veroordelend vonnis enkel nog het kwantitatief maximum van de vrijheidsberoving uitspreekt. In het licht van deze ontwikkeling is het niet verwonderlijk dat ook steeds vaker de roep weerklonk naar een sterkere betrokkenheid van de rechter bij de strafuitvoering.

Een sterkere betrokkenheid van de rechter bij de strafuitvoering door hem daarbij ook daadwerkelijke beslissingsbevoegdheden toe te kennen, werd in hoofdzaak bepleit op basis van twee argumenten. Enerzijds werd op grond van het principe van de scheiding der machten geargumenteed dat de uitvoerende macht krachtens de Grondwet weliswaar het recht (zelfs de plicht) heeft de door de rechter uitgesproken straffen uit te voeren, doch dat dit enkel geïnterpreteerd kan worden als de materiële uitvoering ervan, zonder verdere interpretatiebevoegdheid (dus geen inkorting van de uit te zitten strafduur). De tussenkomst van de rechter wordt in dit verband gezien als de enige mogelijkheid om de alsmaar uitgebreidere bevoegdheden van de administratie die een krenking van het gezag van het rechterlijk gewijsde inhouden, een halt toe te roepen (De Briey, 1968; Matthijs, 1974; Eliaerts en Rozie, 1978). Anderzijds werd gewezen op het feit dat de beslissingen die de administratie in dit kader neemt, raken aan de persoonlijke vrijheid van de veroordeelde waarvan de traditionele behoeder de rechter is. Dergelijke beslissingen kunnen niet aan de discretionaire beoordeling van de administratie worden overgelaten. Het betrekken van de rechter bij de strafuitvoering is in dit opzicht geen gedeeltelijke onteigening van de administratie, maar eerder een zich terug toeëigenen van een recht (Bélym, 1934; De Briey, 1968; Matthijs, 1974; Eliaerts en Rozie, 1978).

In de voorstellen die sedert de jaren '30 werden geformuleerd lijkt het alleszins niet meer ter discussie te staan dat de rechter nauwer bij de

strafuitvoering betrokken dient te worden en alleszins op het vlak van de vervroegde invrijheidstelling beslissingsbevoegdheid dient te verkrijgen. Wel zijn de hervormingsvoorstellen vrij uiteenlopend daar waar het gaat om de aard en samenstelling van de beslissingsinstantie en de aard van de te volgen procedure.

2.1 De aard en samenstelling van de beslissingsinstantie

Met betrekking tot de discussie over de beslissingsinstantie kan binnen de diverse voorstellen een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds de zogenaamde gemengde penitentiaire of resocialisatiecommissies en anderzijds het rechterlijke model (alleenzetelend executierechter of executierechtbank).

In de verschillende hervormingsvoorstellen werd tot midden de jaren '70 vrijwel exclusief gepleit voor het zgn. commissiemodel, waarbij de rechter betrokken zou worden bij de beslissingen inzake strafuitvoering zonder dat de penitentiaire administratie daarbij volledig buiten spel zou worden gezet (zie o.m.: Charles, 1956-57; De Briey, 1968; Matthijs, 1974). Gemeenschappelijk in deze voorstellen is dat de commissies zouden worden voorgezeten door een werkend rechter die zijn functie bij de rechtbank (deels) zou verder zetten en bij voorkeur criminologisch geschoold zou zijn, alleszins een duidelijke belangstelling dient te laten blijken voor de betreffende problematiek. Vrij uiteenlopende voorstellen werden evenwel geformuleerd voor wat de verdere samenstelling van de commissies betreft. Waar soms een onderscheid werd gemaakt tussen leden met louter raadgevende en met beslissende stem (Charles, 1956-57; De Briey, 1968), werden in de diverse voorstellen volgende personen als vaste leden (commissielid met beslissende stem) gezien: een advocaat (Charles, 1956-57), de directeur van de inrichting (Charles, 1956-57; De Briey, 1968; Matthijs, 1974), de geneesheer van de inrichting (De Briey, 1968), de geneesheer-antropoloog (Matthijs, 1974), een lid van het beschermingscomité (De Briey, 1968; Matthijs, 1974), en een hogere ambtenaar van de penitentiaire administratie (De Briey, 1968: enkel wanneer over vervroegde invrijheidstelling wordt beslist; Matthijs, 1974: met het oog op de eenheid van rechtspraak). Het aantal commissieleden (met beslissende stem) zou alleszins beperkt moeten blijven tot drie à vier leden. De argumenten die voor het model van de gemengde commissies (tegenover het rechterlijke model) werden aangehaald, zijn zowel van grondwettelijke als van praktische en psychologische aard. Zo meende Matthijs (1974) dat het artikel van de Grondwet waarbij aan de uitvoerende macht de taak wordt toevertrouwd de straffen uit te voeren, niet toelaat dat de rechter voortaan *alleen en uitsluitend* de hoge hand zou hebben over de tenuitvoerlegging van de straf. Bovendien zou dergelijke omwenteling ook om meer pragmatische redenen niet aan te bevelen zijn. In dit verband werd gewezen op: het gevaar voor desinteresse en een desengagement vanwege de penitentiaire administratie indien zij niet bij de besluitvorming betrokken zou worden en haar taak herleid zou worden tot deze van hotelhouder of sleutelbewaarder ('*captitis diminutio*') (De Briey, 1968; Matthijs, 1974), het gebrek aan de noodzakelijke technische kennis van de rechter over de methoden van het penitentiair regime (De Briey, 1968), en het risico dat de (alleenzetelende) rechter-strafuitvoerder zou evolueren tot een magistraat-ambtenaar (Matthijs, 1974).

Eliaerts en Rozie (1978) argumenteerden als voorstander van het rechterlijke model daartegen dat de penitentiare administratie geenszins gedegradeerd zou worden tot hotelhouder of sleutelbewaarder maar verantwoordelijk blijft voor de organisatie van de vrijheidsberoving, en dat een afbakening van de wederzijdse bevoegdheden een innige samenwerking geenszins zou uitsluiten. Een mogelijke overbelasting en onvoldoende vorming van de executierechters zou opgevangen kunnen worden door te eisen dat zij een criminologische opleiding bezitten, door te voorzien dat zij hun volledige dagtaak aan de toegewezen opdrachten zouden besteden en door een voldoende aantal rechters aan te wijzen. Gelijkaardige bezwaren konden volgens hen trouwens ook worden geopperd ten aanzien van de opname van een rechter in de gemengde commissies. Aan de administratie kon volgens Eliaerts en Rozie (1978) tenslotte ook geen (mede)beslissingsbevoegdheid inzake V.I. worden verleend aangezien de vervroegde vrijlating niet meer, zoals voorheen, gezien kan worden als een maatregel van inwendige penitentiare politiek ter beïnvloeding van het gedrag in de gevangenis (en dus louter een gunst), maar als een recht moet worden beschouwd van zodra de wettelijke tijds- en reclasseringsvoorwaarden vervuld zouden zijn. Om de onafhankelijkheid van de gedetineerde te bevestigen en te vermijden dat men tot 'dwangtherapie' zou overgaan, kan aan de administratie enkel een adviesbevoegdheid worden verleend. In zijn Voorontwerp van Strafwetboek toonde ook Koninklijk Commissaris voor de Herziening van het Strafwetboek R. Legros (1985) zich voorstander van het rechterlijk model, zij het dat zijn voorkeur uitging naar de installatie van executierechtbanken (colleges met drie rechters) die in bepaalde gevallen aangevuld zouden kunnen worden met een lid met louter raadgevende stem. Het voorstel-Legros werd in de daaropvolgende commentaren vrij kritisch onthaald, niet alleen vanwege het omvangrijke bevoegdheidspakket dat aan deze colleges werd toebedeeld, maar ook vanwege de eenzijdige - nl. exclusief juridische - samenstelling van het beslissingsorgaan. Door verschillende auteurs werd opgemerkt dat de gedifferentieerdheid van de conflictstof een pluridisciplinaire aanpak vereist: gezien het er niet alleen om gaat een wettelijk verantwoorde beslissing te nemen, maar ook om een *"juridisch adequate uitdrukking te vinden voor een medische, psychische en sociale evaluatie van personen en toestanden"*, is een nauwe samenwerking vereist tussen deskundigen die gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor een beslissing moeten dragen (Dupont en Peters, 1986). Pieters (1987) stelde in dit verband dat de integratie binnen het rechtbankensysteem de executierechtbank weliswaar een zekere status zou verlenen, maar verbaasde zich over de grote discrepantie tussen de noodzakelijke multidisciplinaire benadering en de disciplinair eenzijdige samenstelling van de executierechtbank: volgens hem zouden meer verschillende soorten menswetenschappers geroepen kunnen worden om als rechter in de executierechtbank te zetelen. De Smet (1986) voegde hieraan toe dat niet goed kan worden ingezien waarom de rechtbank in het licht van de wet van 25 juli 1985 noodzakelijkerwijze uit drie rechters zou moeten bestaan, en meende dat het niet voor de hand ligt in elke rechtbank drie rechters te vinden die én criminologisch onderlegd zijn én gemotiveerd zijn om bestendig in de executiekamer te fungeren.

In de huidige V.I.-wetgeving is uiteindelijk geopteerd voor een model waarbij getracht werd te verhelpen aan de kritieken ten aanzien van de eerdere hervormingsvoorstellen - nl. de blijvende intrusie van de

administratie in de eigenlijke besluitvorming met betrekking tot de persoonlijke vrijheid enerzijds en de eenzijdige juridische benadering anderzijds. In de actuele vormgeving wordt de rechter weliswaar betrokken bij de V.I.-besluitvorming (de magistraat-voorzitter), doch hij beslist niet alleen maar wordt bijgestaan door een aantal deskundigen (assessoren). In tegenstelling tot de vroegere voorstellen waarbij een commissiemodel werd bepleit, zijn deze bijzitters - evenals de magistraat trouwens - voltijds met hun opdracht belast en worden zij voor de duur van hun mandaat binnen de commissie ontheven van de taken die ze desgevallend binnen de administratie opnamen.

Criterium voor de aard en de samenstelling van de beslissingsinstantie is de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het concept van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Indien de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt beschouwd als een recht dat slechts in zeer uitzonderlijke - en vrij eenduidig te interpreteren - omstandigheden kan worden geweigerd (nieuw misdrijf, ontsnappingspoging), dan kan geopteerd worden voor een klassiek eenzijdig juridisch georiënteerd rechtbankmodel. Wanneer de voorwaardelijke invrijheidstelling daarentegen slechts kan worden toegekend wanneer de sociale reïntegratie verzekerd is en de nadruk wordt gelegd op de veiligheidsgedachte (beoordeling van de veiligheidsrisico's die aan een eventuele invrijheidstelling zijn verbonden) dan is eerder een pluridisciplinaire benadering aangewezen. Dergelijke multidisciplinaire benadering laat tevens toe dat de administratie mee opgenomen wordt in de procedure op een wijze dat zij zich ook verantwoordelijk en betrokken voelt bij de voorbereiding van de invrijheidstelling.³³⁸ De opvatting van de V.I. als een 'recht, tenzij' (V.I. tenzij ernstige tegenindicaties: negatieve selectie) sluit een *pluridisciplinaire aanpak* nochtans geenszins uit, maar is eerder een dwingende noodzaak, zoals door Snacken (1997) werd verwoord (wiens voorstel opvallend veel gelijkenissen vertoont met het actuele commissiemodel).

Zoals reeds eerder werd gesteld, is een V.I.-model waarbij een zekere beoordelingsruimte wordt gelaten met betrekking tot de opportuniteit van een V.I., o.m. op grond van een aantal penologische argumenten volstrekt verdedigbaar. Wanneer de V.I. gezien wordt als een instrument dat toelaat een begeleide en ondersteunde overgang te installeren tussen de uitvoering van de vrijheidsstraf binnen de gevangenis en de definitieve invrijheidstelling waarbij minimale garanties worden ingebouwd voor een toekomstig normconform gedrag van de veroordeelde en de waarde van het reclasseringsplan wordt afgewogen aan de maatschappelijke risico's die aan dergelijke invrijheidstelling verbonden kunnen zijn, dan is een **multidisciplinaire aanpak** o.i. **onontbeerlijk**. Dergelijke beslissing heeft immers niet enkel een juridische dimensie, maar impliceert ook een besluitvorming waarin gedragswetenschappelijke criteria verdisconteerd dienen te worden (zie ook de reeds eerder vermelde kritieken op het voorstel-Legros). Ook uit voorliggend onderzoek kunnen tal van voorbeelden worden aangehaald die wijzen op de waarde van een multidisciplinair model: zo blijkt dat een adequate oordeelsvorming over de V.I. ook een ruime kennis en een breed inzicht veronderstelt over de

³³⁸ *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, 1070/1, 5-6 en 10-11; *Parl. St.*, Senaat, 1996-97, 589/7, 33; zie ook: Dupont et al. (1996).

strafuitvoeringsproblematiek (regime-aanbod, extramurale executiemodaliteiten, aanpassingspatronen tijdens detentie, ...), over sociale reglementeringen, over geëigende interventiemodaliteiten (therapeutische programma's, ...) en hulpverleningsvoorzieningen, en over sociale en psychologische processen die criminaliteit genereren of doen persisteren in een delinquente loopbaan.³³⁹ Waar men zou kunnen beargumenteren dat de rechter over deze aspecten evenzeer geïnformeerd zou kunnen worden door die personen en instanties die binnen het huidige kader ook reeds een deskundig advies verlenen, dient toch voor ogen gehouden te worden dat de rechterlijke besluitvorming op dergelijke wijze o.i. al té zeer afhankelijk wordt gemaakt van de adviezen die hem worden aangereikt: men kan zich daarbij immers de vraag stellen of hij de inhoudelijke waarde ervan vanuit zijn eigen - voornamelijk juridisch - referentiekader wel voldoende kan taxeren.³⁴⁰ Van Cauwenberghe (1998) ging zelfs nog een stap verder daar waar hij stelde dat de formule van de V.I.-commissies, in het bijzonder de aanwezigheid van assessoren, ook model zou kunnen staan voor een hervorming van de procedure in eerste aanleg waar enkel magistraten oordelen over de strafmaat.

Het lijkt ons, wanneer gedacht wordt aan de installatie van strafuitvoeringsrechtbanken in navolging van de actueel bestaande V.I.-commissies, alleszins verkieslijk te zijn dat ook de toekomstige strafuitvoeringsrechtbanken multidisciplinair samengesteld zouden zijn (hetgeen wel een wijziging van de Grondwet veronderstelt). De optie van multidisciplinair samengestelde rechtscolleges van de rechterlijke orde (strafuitvoeringsrechtbanken of - in de terminologie van Dupont - penitentiaire rechtbanken) werd recent zowel door Dupont in zijn "Proeve van Voorontwerp van Beginselenwet ..." als ook tijdens de parlementaire voorbereiding van de huidige V.I.-wetgeving verdedigd. Waar de V.I.-commissies in hun huidige vormgeving volgens Dupont (1998) weliswaar een waardig alternatief vormen, meende hij dat toch de voorkeur gegeven dient te worden aan rechtscolleges van de rechterlijke orde, en dit om twee redenen: enerzijds om de voortzetting van de taak van de justitiële rechter met de daaraan verbonden garanties voor de individuele vrijheid van de veroordeelden op het domein van de uitvoering van de straf te beklemtonen, anderzijds om de toekomstkansen te stimuleren om de over diverse rechtscolleges verspreide bevoegdheden om redenen van doelmatigheid te realloceren (Dupont, 1998: 195). De geschiedenis van het wetgevingsproces van de actuele V.I.-reglementering leert voorts dat niet werd overgegaan tot de oprichting van (multidisciplinair samengestelde) strafuitvoeringsrechtbanken, o.m. omdat een wijziging van de Grondwet op korte termijn niet haalbaar was. Dergelijke grondwetswijziging diende toe

³³⁹ Zie in dit verband Deel II, Hoofdstuk II (Aandachtspunten en besluitvormingscriteria bij de procedures tot voorwaardelijke invrijheidstelling en schorsing, herziening en herroeping van de V.I.). Illustratief voor de toegevoegde waarde van de assessoren zijn bijvoorbeeld volgende casussen: BRUS/V.I./AFW/2 (bevraging naar de omstandigheden die aanleiding hebben gegeven tot het misdrijf met het oog op het inbouwen van garanties tegen verdere recidive: p. 203-204), GENT/V.I./UITST/3 - GENT/V.I.-N/V.I./5 (inschatting stabiliteit sociaal netwerk en evaluatie therapeutische omkadering: p. 175-176), BRUS/V.I./UITST/3 (bevraging naar ontkenningsgedrag, minimaliseren van de feiten: p. 207-208), BRUS/HERR/HERR/2 (onderzoek niet-naleving voorwaarden: p. 117).

³⁴⁰ In een andere context gebruikten Eliaerts en Rozie (1978) een gelijkaardig argument om te bepleiten dat de executierechter zich voltijs met deze taak diende in te laten met uitsluiting van elke andere gerechtelijke bedrijvigheid: in het tegengestelde geval zou de beslissingsmacht wegens het gebrek aan tijd van de rechter verschuiven naar diegenen die hem van advies moeten dienen.

te laten de geïmplementeerde rechtbanken multidisciplinair samen te stellen waardoor leken bij de rechtspraak betrokken worden zoals bijvoorbeeld het geval is bij de arbeidsrechtbanken en de rechtbanken van koophandel. Dupont (1998) opteert daarnaast ook voor een aanpassing van artikel 58 van het Gerechtelijk Wetboek waardoor de organisatie en bevoegdheden van de penitentiaire rechtbanken door bijzondere wetten zouden kunnen worden geregeld.

Wat de onafhankelijkheid van de toekomstige leken-rechters of de huidige assessoren binnen de V.I.-commissies betreft (en met name van de assessoren die gerecruteerd worden uit de penitentiaire administratie), menen we dat deze onafhankelijkheid alleszins veel beter gewaarborgd wordt binnen het kader van een structuur - zoals nu trouwens het geval is - waarin zij voltijds met hun opdracht worden belast (en dus tegelijkertijd geen andere functie binnen de administratie kunnen opnemen) dan in het commissiemodel zoals dit vroeger werd voorgestaan en waar de leden deze taak opnamen naast hun gewone professionele activiteit (binnen de administratie). De vrees dat de assessoren wellicht te veel onder druk zouden komen te staan om toch maar de adviezen van de minister van Justitie (*i.c.* de Dienst Individuele Gevallen) te volgen (Rondetafelgesprek, 1997), lijkt in de praktijk alleszins niet bewaarheid te worden wanneer hiervoor bijvoorbeeld de convergentiegraad tussen de DIG-adviezen en de beslissingen van de V.I.-commissies als maatstaf wordt genomen. Met name blijkt uit het onderzoek dat - zij het dat het een eerder beperkt aantal casussen betreft - meer afwijkingen tussen de V.I.-beslissingen en de DIG-adviezen worden vastgesteld wanneer de minister (de DIG) negatief adviseert: globaal genomen nemen de V.I.-commissies in 64,3% van dergelijke gevallen (18 op 28) toch een positieve V.I.-beslissing.

2.2 De materiële en territoriale bevoegdheid van de beslissingsinstantie

In de diverse vroegere voorstellen werd aan de bevoegde beslissingsinstantie (hetzij de gemengde commissie, hetzij de rechter of de executierechtbank), naast de beslissing inzake voorwaardelijke invrijheidstelling, ook beslissingsbevoegdheid toegekend over verschillende **andere aspecten** die betrekking hebben op de externe rechtspositie van de veroordeelde, zoals o.m.: de weekeindarresten, de beperkte hechtenis en de halve vrijheid, de voorlopige invrijheidstelling, het toezicht op de invrijheidgestelde en de herroeping of schorsing van de V.I. In een aantal van deze voorstellen werd trouwens nog verder gegaan en strekten de toegekende bevoegdheden zich ook uit over aspecten van de interne rechtspositie (keuze van de inrichting, hoger beroep tegen disciplinaire sancties en beperking van fundamentele rechten) (Eliaerts en Rozie, 1978; Legros, 1985) en/of materies die betrekking hebben op de uitvoering van niet-vrijheidsberovende straffen of maatregelen (Legros, 1985): vooral in het voorstel-Legros werd een uitermate uitgebreid bevoegdheidspakket toevertrouwd aan de executierechtbank.

Daar waar het de externe rechtspositie van de veroordeelde betreft, lijkt er in de literatuur althans een vrij brede consensus te bestaan over de stelling dat ook andere aspecten (dan de voorwaardelijke invrijheidstelling) die van aard zijn de vrijheidsberovende straf

ingrijpend te wijzigen in de zin dat zij slechts gedeeltelijk of onderbroken in de gevangenis wordt uitgevoerd, onder de bevoegdheid van de voorgestelde beslissingsinstantie te brengen. Waar Dupont (1998) in zijn Proeve van Voorontwerp van Beginselenwet stelt dat de vraag welke materies aan de bevoegdheid van de rechtbank dan wel aan de administratie moeten worden toevertrouwd, wellicht tot de nodige discussie zal leiden, stelt hij als centrale criterium voorop dat aan de penitentiaire rechtbank in principe de bevoegdheid verleend moet worden inzake 1) beslissingen die de strafduur beïnvloeden, en 2) beslissingen die rechtstreekse repercussies hebben op de 'gedifferentieerde marges van fysieke vrijheid' en die verband houden met een of ander stelsel van tijdelijk verlaten van de inrichting, of van bijzondere modaliteiten van strafuitvoering.

Het in het kader van ons onderzoek verzamelde observatiemateriaal en de V.I.-beslissingen leren alleszins dat de V.I.-commissies voor de realisatie van de voorwaarden van uitvoerbaarheid (bijv. het beschikken over een tewerkstelling) die zij soms aan hun beslissingen koppelen (en waarvoor uitgangspersmissies of verloven zouden moeten worden toegekend) volgens de actuele stand van de wetgeving afhankelijk zijn van het initiatief van de penitentiaire administratie dergelijke faciliteiten toe te staan. Men kan zich hierbij de vraag stellen in welke mate het principieel wenselijk is de uitvoerbaarheid van beslissingen inzake de persoonlijke vrijheid, die voortaan door van de administratie onafhankelijke rechtscolleges worden genomen, nog langer afhankelijk te stellen van de administratie.

Naast argumenten die vanuit een rechtspositionele benadering van de strafuitvoeringsproblematiek worden aangedragen voor een uitbreiding van de rechterlijke beslissingsbevoegdheid naar andere aspecten van de externe rechtspositie, werd elders gesteld dat de fragmentering van de strafuitvoeringspolitiek op het vlak van verantwoordelijkheid dragende instanties ook één van de belangrijkste problemen vormt die een consistent strafuitvoeringsbeleid verhindert. Geargumenteed werd dat van een optimaal, geïndividualiseerd en probleembetrokken strafbehandelingsplan slechts sprake kan zijn indien al de versnipperde materies en tussentijds geïntroduceerde correctieve strafuitvoeringsmechanismen op één noemer worden geplaatst en in hun toepassing een éénduidige wettelijke onderbouw krijgen: de realisatie van dergelijk plan wordt immers bepaald door de mogelijkheid om alle bestaande uitvoeringsmodaliteiten in hun toepassing op elkaar te betrekken (Neys en Peters, 1988), hetgeen - logischerwijze - dan ook zou (kunnen) pleiten voor een centralisatie van de beslissingsbevoegdheden ter zake. In dezelfde lijn werd ook in de commentaren naar aanleiding van de nieuwe V.I.-wetgeving (Bas en Van de Voorde, 1998) opgemerkt dat het wellicht beter was geweest indien ook de beslissingsbevoegdheid inzake andere modaliteiten van strafuitvoering (zoals penitentiair verlof, halve vrijheid) aan de rechterlijke macht zou zijn overgedragen, teneinde te vermijden dat de verschillende bevoegde instanties beslissingen zouden nemen die in de praktijk onvoldoende op elkaar zouden aansluiten (bijv. toekenning verlof door de administratie maar weigering van de V.I. door de commissie): binnen het kader van het versnelde wetgevingsproces kon deze kwestie evenwel niet worden beslecht (Kloock en Pieters, 1998).

Wat het **aantal instanties** (commissies of rechtbanken) en het **organisatieniveau** betreft, werd in de meeste vroegere voorstellen gepleit voor een eerder sterk gedecentraliseerde aanpak, hetzij door aan elke strafinrichting een beslissingsorgaan te koppelen (het commissiemodel: Charles, 1956-57; De Briey, 1968) hetzij door één instantie te voorzien per gerechtelijk arrondissement/per rechtbank van eerste aanleg (het rechterlijke model: Eliaerts en Rozie, 1978; Legros, 1985). Matthijs (1974) - voorstander van het model van de gemengde commissie - meende daarentegen dat de oprichting van een commissie bij elke strafinrichting overdreven was, en dat beter een regionale spreiding voorzien zou worden waarbij het aantal op te richten commissies bepaald zou worden in verhouding tot het aantal in de regio bestaande inrichtingen en hun gemiddelde penitentiaire bevolking. Een meer regionale verdeling (en dus een beperking van het aantal instanties) werd ook in latere voorstellen bepleit door de Commissie tot Herziening van het Strafwetboek (één instantie per taalgemeenschap) en de Hoge Raad voor Penitentiair Beleid (één instantie per provincie). De Briey (1968) zag in de sterk gedecentraliseerde aanpak - waarvan hij vooral om procedurele redenen (persoonlijk contact met de veroordeelde) voorstander was - als belangrijk nadeel het gebrek aan eenheid in de rechtspraak: dit zou niet alleen door gedetineerden als onrechtvaardig kunnen worden beschouwd, maar een te grote discordantie tussen de beslissingen zou volgens hem ook de publieke opinie tegen het hoofd kunnen stoten. De beste en meest radicale oplossing hiervoor zou de installatie van één enkele commissie zijn, maar deze optie heeft als belangrijk nadeel dat de besluitvorming nog enkel gebaseerd zou kunnen worden op dossierstukken zonder contact met de veroordeelde, hetgeen volgens De Briey (1968) niet wenselijk was. Het belang van de eenheid van rechtspraak diende volgens hem trouwens ook enigszins genuanceerd te worden gezien de besluitvorming omwille van de dominante oriëntatie op de persoon van de dader in plaats van op het delict sterk geïndividualiseerd dient te zijn. Het gebrek aan eenheid van rechtspraak zou bovendien deels opgevangen kunnen worden door de oprichting van een hogere commissie en de tijdelijke aanwijzing van de voorzitter en de commissieleden (De Briey, 1968).

In de huidige V.I.-wetgeving is geopteerd voor een bovenlokale structuur - één instantie per Hof van Beroep - waarbij, teneinde een al te grote disproportionaliteit in de werklast van de commissies te vermijden, wel enkele verschuivingen werden doorgevoerd (sommige strafinrichtingen werden toegevoegd aan de Nederlands- en Franstalige commissie te Brussel). Het vooralsnog beperkte bevoegdheidspakket (beslissingen inzake V.I. en de opvolging ervan) en het verloop van de actuele V.I.-procedure (voorafgaande filtering door het personeelscollege) maken dat de werklast van de commissies - althans voor wat de Nederlandstalige V.I.-commissies betreft - o.i. kwantitatief gezien hanteerbaar bleef. Voor wat de behandeling van de V.I.-voorstellen betreft (Nederlandstalige commissies), werd in de periode 1 maart 1999-1 december 1999 door de personeelscolleges in 506 dossiers een positief advies verleend, nl. 145 voorstellen te behandelen door de Nederlandstalige commissie te Brussel, 220 door de commissie te Gent, en 141 door de commissie te Antwerpen.

Indien naar de toekomst toe geopteerd zou worden voor een uitbreiding van de bevoegdheden van de commissies tot andere aspecten van de externe

rechtspositie en zou worden afgestapt van de voorafgaande selectie van dossiers op het niveau van de strafinrichtingen (personeelscolleges), zal uiteraard ook de caseload van de commissies gevoelig toenemen. De beschikbare statistieken (periode 1 maart 1999-1 december 1999) tonen aan dat alleen al het achterwege blijven van het selectiemechanisme op het niveau van het personeelscollege voor de Nederlandstalige commissies meer dan een verdubbeling van de dossierlast betekend zou hebben (nl. van 506 dossiers - positieve adviezen - naar 1165 dossiers - aantal gedetineerden waarvoor minstens éénmaal advies uitgebracht). Ook dient rekening gehouden te worden met het feit dat de commissies eveneens bevoegd zijn voor de opvolging van de V.I. en de proeftijd naargelang het geval minimaal twee of vijf jaar, soms tien jaar, bedraagt. Een bijkomende uitbreiding van bevoegdheden doet dan ook - niettegenstaande de verschillende beslissingen inzake de externe rechtspositie op eenzelfde groep van veroordeelden terug te voeren zullen zijn, met uitzondering van de omvangrijke groep van gedetineerden die onder het toepassingsgebied van de voorlopige invrijheidstelling vallen (voor gans België iets meer dan 5000 invrijheidstellingen op jaarbasis) - de vraag rijzen of een territoriale organisatie op het niveau van het rechtsgebied nog langer werkbaar blijft, en of niet eerder prioriteit gegeven dient te worden aan een sterkere decentralisatie m.n. tot het niveau van het gerechtelijk arrondissement. Eén en ander hangt ook sterk samen met het V.I.-model dat men uiteindelijk zal voorstaan. Worden de commissies/rechtbanken enkel gevat indien er ernstige tegenaanwijzingen bestaan voor het verlenen van een V.I. op de vooropgestelde invrijheidstellingsdatum (zie evenwel de principiële bezwaren die aangevoerd kunnen worden ten aanzien van dergelijk model: cfr. *supra*) of worden (blijven) zij enkel bevoegd voor de beoordeling van de invrijheidstelling van langergestraften (bijv. veroordeelden tot een straf van meer dan drie jaar), dan zal dit ook implicaties (in positieve zin) hebben op de werkdruk van de commissies. De caseload wordt verder eveneens bepaald door en zal grondig verschillen naargelang het criterium dat gehanteerd wordt voor de vaststelling van de bevoegde beslissingsinstantie (territoriale bevoegdheid). Een bevoegdheidsverdeling op basis van het criterium 'plaats waar de straf wordt ondergaan' genereert met name sterke onevenwichten in de werklast wanneer wordt uitgegaan van een gedecentraliseerde werking (bijv. per gerechtelijk arrondissement). Dit kan bijvoorbeeld treffend geïllustreerd worden aan de hand van de cijfers met betrekking tot het aantal gedetineerden waarvoor in de periode 1 maart-1 december 1999 door de personeelscolleges minstens éénmaal een advies werd verleend: voor het gerechtelijk arrondissement Turnhout gaat het in dit geval om 432 dossiers (waarvan 137 positieve adviezen), voor bijvoorbeeld het gerechtelijk arrondissement Tongeren slechts om 19 dossiers (waarvan 11 positieve adviezen). De actuele spreiding van de strafinrichtingen (m.n. de in geografisch opzicht ongelijke inplanting) zou in dit geval - afhankelijk van de mogelijke dossierlast - dan ook kunnen maken dat in sommige gevallen één commissie/rechtbank per arrondissement kan worden voorzien, daar waar in andere gevallen verschillende kleinere arrondissementen misschien gegroepeerd zouden moeten worden.

Met betrekking tot het **criterium** op basis waarvan de **bevoegdheid** van de beslissingsinstantie bepaald dient te worden (territoriale bevoegdheid), zijn in de vroegere voorstellen drie mogelijke criteria aangehaald die alle

hun voor- en nadelen hebben, nl.: de plaats van veroordeling, de plaats waar de straf wordt ondergaan en de toekomstige woonplaats van de veroordeelde. Waar Charles (1967-68) pleitte voor het criterium van de plaats van veroordeling, werd in een meerderheid van de voorstellen de voorkeur gegeven aan het criterium van de plaats waar de straf wordt ondergaan (De Briey, 1968; Matthijs, 1974; Eliaerts en Rozie, 1978) - hetgeen ook werd overgenomen in de huidige V.I.-regeling. In de hervormingsvoorstellen werd bij de keuze van het criterium zowel rekening gehouden met het belang dat aan de verschillende V.I.-beoordelingselementen gegeven dient te worden als met meer pragmatische overwegingen. Zo meende De Briey (1968) dat het criterium 'plaats van veroordeling' de voorkeur verdient indien de focus van de besluitvorming op de gepleegde feiten wordt gericht (gezien de kennis van het strafdossier aldaar); wanneer het accent wordt gelegd op de maatschappelijke weerklank van de inbreuk dient de bevoegde beslissingsinstantie daarentegen gelieerd te worden aan de 'woonplaats van de veroordeelde' (waar inlichtingen kunnen worden ingewonnen over het gedrag van de veroordeelde en waardoor de organisatie van de voogdij wordt vergemakkelijkt). Aan beide criteria kleeft volgens De Briey (1968) - gezien de specialisering van de strafinrichtingen - het nadeel van veelvuldige verplaatsingen van de commissies of overplaatsingen van gedetineerden.³⁴¹ Waar verplaatsingen van de commissies moeilijk verzoenbaar zijn met het principe van een efficiënt rendement, brengen ook overplaatsingen van gedetineerden verschillende problemen met zich mee, o.m. een verhoogd ontvluchtingsgevaar, nood aan bijkomend personeel, hoge transportkosten, en een desorganisatie van de gevangenisarbeid en het gevangenisleven. Deze nadelen worden weggewerkt wanneer de bevoegde beslissingsinstantie wordt bepaald op grond van het criterium van de 'plaats waar de straf wordt ondergaan'. Als enige nadeel van dit criterium zag De Briey (1968) een moeilijkere organisatie van de post-penitentiaire begeleiding en voogdij, hetgeen evenwel opgelost zou kunnen worden door het dossier na invrijheidstelling over te maken aan de commissie van de woonplaats van de veroordeelde - welke mogelijkheid trouwens ook in de huidige V.I.-regeling is voorzien. Pieters (1987: 492) meende daarnaast nochtans ook nog een ander belangrijk nadeel te ontwaren, met name stelde hij zich de vraag "of [...] de gedetineerden massaal bepaalde gevangenschappen [zullen] vragen omdat de E.R. [executierechtbank] daar soepel is bijv. qua V.I.?" Hoewel deze problematiek in het eigen onderzoek niet het voorwerp van analyse uitmaakte, kan niet ontkend worden dat de V.I.-wetgeving in haar huidige vormgeving via de voorziene regeling van de territoriale bevoegdheid (de strafinrichting van waaruit een voorstel tot V.I. wordt geformuleerd) op dit vlak - theoretisch gezien - enige manoeuvreerruimte biedt. Afgaande op de berichtgeving die ter zake werd gedaan tijdens een recente studiedag (d.d. 4 april 2000), georganiseerd door de *Conférence du Jeune Barreau de Nivelles* en de afdeling criminologie van de *Université Catholique de Louvain*, lijken zich in de praktijk daar trouwens de eerste tekenen van voor te doen³⁴². Het is uiteraard niet eenvoudig een criterium

³⁴¹ Zie ook: *Parl. St.*, Senaat, 1996-97, 589/1, 20-21 (Memorie van Toelichting)

³⁴² Tijdens het debat tussen het publiek en het panel van gastsprekers werd door een advocaat melding gemaakt van het feit dat uit zijn persoonlijke contacten met gedetineerden bleek dat nogal wat gedetineerden een aanvraag tot overplaatsing naar een andere strafinrichting deden of wensten te doen. De motivatie van de betrokken gedetineerden bleek gelegen te zijn in de (vermeende) verschillen in V.I.-toekenningsgraad tussen de verschillende V.I.-commissies. Vandaar de expliciete vraag aan het panel of het hier ging om een correcte beeldvorming onder gedetineerden.

te vinden dat volledig gespeend blijft van enig praktisch nadeel. Het criterium van de 'plaats waar de straf wordt ondergaan' werd tijdens de parlementaire voorbereiding alleszins als het meest functionele criterium beschouwd omdat de alternatieven zouden leiden tot onaanvaardbare verplaatsings- en/of veiligheidsproblemen³⁴³. Gezien de bezwaren die aan de andere criteria kleven, lijkt het criterium 'plaats van de strafuitvoering' ons een aanvaardbaar criterium te zijn in zoverre althans duidelijke classificatievoorschriften worden uitgewerkt - de toepassing van de huidige bij M.O. geregelde classificatievoorschriften wordt bemoeilijkt door de overbevolkingsproblematiek - die ook daadwerkelijk worden toegepast in de praktijk (zodanig dat ook elke vorm van rechtsonzekerheid kan worden vermeden). Interessant in dit opzicht zijn de voorstellen die in de 'Proeve van Voorontwerp van Beginselenwet' van Dupont (1998) werden geformuleerd inzake: de indeling van de strafinrichtingen volgens bestemming en de regulering van de bezettingscapaciteit (te regelen bij K.B.: zie art. 12-14 van de 'Proeve van voorontwerp beginselenwet ...'), en de plaatsing en overplaatsing van gedetineerden (zie art. 23 van de 'Proeve ...') waarbij een beklagmogelijkheid werd voorzien tegen de beslissingen die ter zake door ambtenaren van de administratie zouden worden genomen (art. 127-129 'Proeve ...').

2.3 De aard van de procedure

Wat de procedure betreft, werden eerder reeds enkele opmerkingen geformuleerd met betrekking tot de actuele adviesprocedure die in het kader van de V.I.-wetgeving is voorzien. Voor wat de eigenlijke procedure bij het onderzoek ten gronde door de beslissingsinstantie betreft, werden in het verleden algemeen gesteld twee verschillende modellen voorgesteld: de discussie spitste zich daarbij toe op de vraag of al dan niet voorzien diende te worden in een jurisdictionele - tegensprekelijke procedure.

In de voorstellen van o.a. Charles (1967-68), De Briey (1968) en Matthijs (1974) - niet toevallig de voorstellen waarin voor het zgn. commissiemodel werd voorgestaan - werd gepleit voor een niet-tegensprekelijke procedure. Enerzijds werd beklemtoond dat de V.I. niet als een recht kon worden opgevat (omdat zij niet automatisch wordt toegekend), maar gezien diende te worden als een gunst die slechts kan worden verleend wanneer er ook sprake is van verbetering en resocialisatie. Aangezien de gedetineerde enkel een recht heeft op onderzoek van zijn dossier, doch geen recht op V.I., kon niet goed worden ingezien waarom de gedetineerde een verdediger zou moeten hebben, hetgeen op haar beurt ook impliceerde dat ook de aanklager uit de procedure moest worden gesloten. (De Briey, 1968; Matthijs, 1974). Anderzijds werd ook gevreesd dat een zuiver jurisdictionele procedure (mededeling dossier, vordering O.M., pleidooi verdediging, hoger beroep) te veel de strijdlustige kenmerken van het gerechtelijk debat voor het vonnisgerecht zou doen herleven en de penitentiaire behandeling zou dwarsbomen: het principe van een tegensprekelijk debat gaat volgens hen in tegen de geest van samenwerking en tegen de acceptatie van de penitentiaire behandeling, en induceert wantrouwen, strijd en oppositie. (Charles, 1967-68; De Briey, 1968; Matthijs, 1974) Het door Matthijs (1974) geformuleerde voorstel is duidelijk het resultaat van een compromis (Dupont et al. 1996):

³⁴³ Parl. St., Senaat, 1996-97, 589/1, 21.

enerzijds wordt de noodzaak gevoeld de rechter bij de strafuitvoering te betrekken, maar anderzijds mag de administratie niet onthoofd worden: de inspraak van de administratie moet gewaarborgd blijven en een werkelijke rechtsstrijd dient vermeden te worden.

Andere auteurs (Eliaerts en Rozie, 1978; Eliaerts, 1980; Legros, 1985) daarentegen bepleitten de invoering van een procedure die zoveel mogelijk jurisdictionele kenmerken in zich draagt, m.a.w. inzage van het dossier, de mogelijkheid of verplichting gehoord te worden, de mogelijkheid tot bijstand van (of vertegenwoordiging door) een advocaat of een andere persoon naar keuze, een tegensprekelijk debat, ... Het bezwaar als zou zich door de aanwezigheid van een advocaat een nieuw proces afwickelen, werd door Eliaerts en Rozie (1978) als ongegrond afgewezen, en kon volgens hen worden opgevangen door in een meer informele procedure te voorzien die eerder de vorm van een 'hearing' zou aannemen. De rol van de advocaat in dergelijke procedure zou er, anders dan bij de fase van de berechting, in bestaan een oplossing te zoeken die voor de veroordeelde én voor de gemeenschap bevredigend is. Wanneer de straftoemeting en strafuitvoering als één voortgezette jurisdictionele handeling worden beschouwd, dienen de garanties eigen aan het strafrecht ook bij de strafuitvoering gegarandeerd te blijven en dient een zuiver administratieve procedure afgewezen te worden.

Zoals ook reeds in de inleidende paragraaf werd toegelicht, werd in de huidige V.I.-regeling - als reactie op de doorheen de tijd geformuleerde kritieken over de ondoorzichtigheid van de V.I.-procedure - geopteerd voor een procedure die tal van jurisdictionele kenmerken vertoont. De in het verleden geuitte vrees dat daarmee een strijd tussen de partijen zou worden geïnduceerd, lijkt ons vanuit de praktijk niet gerechtvaardigd te zijn: uit de in het kader van het onderzoek verrichte observaties kan alleszins moeilijk worden afgeleid dat er tijdens de zittingen van de commissies sprake zou zijn van enige vorm van een zgn. '*duel judiciaire*' (al gaat in deze gevallen uiteraard wel om dossiers waarbij de personeelscolleges een positief advies tot V.I. hadden geformuleerd). Het serene klimaat waarin de zittingen van de commissies doorgaans verlopen, is gezien de belangen die op het spel staan, o.i. zeer opmerkelijk.

Dit neemt niet weg dat de actuele procedure op een aantal vlakken voor verbetering vatbaar is. Naar de toekomst toe dienen alvast een aantal aspecten verder uitgeklaard te worden, met name daar waar het gaat om het horen van de veroordeelde en het slachtoffer:

1. In de huidige procedure is niet in de mogelijkheid voorzien dat een **gedetineerde** zich zou kunnen laten **vertegenwoordigen** door zijn raadsman: de gedetineerde kan zich enkel laten bijstaan door zijn raadsman. De vraag is of deze regeling, gelet op de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (arrest van 21 januari 1999) en de nieuw ontwikkelde cassatierechtspraak met betrekking tot de vertegenwoordiging bij verstek (arrest van 16 maart 1999), nog langer houdbaar zal zijn. Het E.H.R.M. oordeelde dat (met betrekking tot de procedure voor de strafrechtbanken) de Belgische regeling van de vertegenwoordiging van de afwezige beklaagde art. 6.1 en 6.3.c van het E.V.R.M. schendt, en bevestigde dat de beklaagde zijn

recht niet verliest zich te laten bijstaan door een raadsman doordat hij alleen maar niet verschijnt. De afwezigheid van de veroordeelde (en vertegenwoordiging door de raadsman) werd in de praktijk - niettegenstaande dit wettelijk niet voorzien is - in een aantal zeer uitzonderlijke gevallen toch toegestaan door de V.I.-commissies (o.a. daar waar een slachtoffer door de commissie werd gehoord). De vraag naar de rechten van de verdediging stelt zich evenzeer in geval van bijv. ontvluchting van de veroordeelde. In de V.I.-wet is geen rekening gehouden met de mogelijkheid van dergelijke bijzondere omstandigheid, alleszins is niet voorzien in de mogelijkheid van een verzetprocedure (hetgeen bijv. wel in het voorstel-Legros werd opgenomen).

2. Met betrekking tot de mogelijkheid van het **slachtoffer** om op de zitting gehoord te worden, stelt zich de vraag of niet voorzien moet worden in de mogelijkheid voor het slachtoffer om zich te laten **vertegenwoordigen** zoals o.m. ook in bepaalde commentaren op de nieuwe V.I.-wetgeving (Smaers en Van Laethem, 1997: vertegenwoordiging door de raadsman) werd voorgesteld: momenteel is enkel bijstand van het slachtoffer voorzien. De eerder marginale aanwezigheid van slachtoffers op de zitting zou ten dele verklaard kunnen worden door de vrees voor een pijnlijke confrontatie met de veroordeelde. Op vragen van slachtoffers om op de zitting niet geconfronteerd te worden met de gedetineerde, werd door de V.I.-commissies soms op vrij originele - doch wettelijk niet voorziene - wijze gereageerd (vertegenwoordiging van de veroordeelde, voorafgaande bevraging van het slachtoffer door het O.M. bij de commissie).

3. De voorwaarden die door de slachtoffers ter zitting worden gesuggereerd lijken vrij 'klassiek' te zijn hetgeen dan ook de vraag oproept in welke mate het **horen van het slachtoffer** ter zitting voor de V.I.-commissies wel een significante meerwaarde oplevert naar de formulering van slachtoffergerichte voorwaarden toe (d.w.z. naast hetgeen reeds schriftelijk in de slachtofferfiche is opgenomen). Slechts in een eerder beperkt aantal gevallen lijkt de communicatie met het slachtoffer en de dader ter zitting bijzonder verhelderend te zijn voor de V.I.-commissie (in het bijzonder waar het gaat om een contactverbod), in de zin dat de interactie de mogelijkheid biedt om als het ware te 'onderhandelen' over de formulering van gesuggereerde voorwaarden (aftasten van de grenzen en condities waaronder een specifieke voorwaarde kan worden opgelegd). De betrokkenheid van het slachtoffer en de mogelijkheid om voor de commissie gehoord te worden, lijken ons vooral om andere redenen - zoals die o.m. door Arnauts (1998) werden omschreven - van bijzondere **waarde** te zijn. Met name mag hierdoor een grotere bewustwording van de dader en een positieve bijdrage tot de gemoedsrust van het slachtoffer (zie in dezelfde zin de doelstellingen van het project 'herstelgerichte detentie'), een betere acceptatie van de vrijlating van de dader (vooral de toelichting van het V.I.-systeem en de consequenties ervan zijn soms erg overtuigend naar het slachtoffer toe, zoals tijdens een aantal zittingen is gebleken³⁴⁴), en een grotere legitimiteit van de beslissing tot invrijheidstelling worden verwacht.

³⁴⁴ Zie Hoofdstuk II, afdeling I, par. 3.3.5. (De houding ten aanzien van het slachtoffer (en de betrokkenheid van het slachtoffer bij de procedure)).

4. Er kan o.i. moeilijk worden ingezien waarom de mogelijkheid tot het **horen van het slachtoffer** ook niet werd voorzien in het kader van de **procedure tot schorsing, herziening of herroeping** (bijv. daar waar het gaat om een schending van de in het belang van het slachtoffer opgelegde voorwaarden), maar enkel bij de behandeling van de V.I.-voorstellen en bij de procedure tot schorsing, nadere omschrijving of aanpassing van de V.I.-voorwaarden (zie hierover ook de opmerking van de Raad van State: *Parl. St.*, Senaat, 589/1, 69). Het argument dat hiervoor tijdens de parlementaire voorbereiding werd aangehaald, nl. dat het niet de bedoeling is te komen tot een polarisering tussen dader en slachtoffer, lijkt ons niet erg overtuigend aangezien hetzelfde zou kunnen gelden voor wat de betrokkenheid van het slachtoffer bij de V.I.-procedure betreft.

Een ander aspect van de procedure dat verdere uitklaring verdient, is de vraag of al dan niet voorzien dient te worden in een mogelijkheid tot het instellen van **hoger beroep**. In de meeste voorstellen werden heel wat argumenten contra een beroepsmogelijkheid aangevoerd of kon ter zake geen duidelijk standpunt worden ingenomen (De Briey, 1968; Matthijs, 1974; Eliaerts en Rozie, 1978; Hoge Raad voor Penitentiair Beleid, 1978-82; Legros, 1985), in tegenstelling tot bijvoorbeeld het voorstel dat reeds in 1957 door Charles werd geformuleerd (één centrale penitentiaire beroepscommissie). Tegen de instelling van een rechtsmiddel voor de veroordeelde pleit o.a. de vrees dat bijna elke beslissing zou worden aangevochten met als gevolg een mogelijke overbelasting van de beroepsinstantie en een verlenging van de termijnen, en het gevaar op een verstoring van het sereen klimaat en de invoering van een debat dat in hoger beroep de allures van een werkelijke juridische strijd zou aannemen. Als alternatieve oplossing werd door Matthijs (1974) - teneinde toch een zekere eenheid in de rechtspraak te verzekeren - voorgesteld dat eenzelfde ambtenaar van de penitentiaire administratie deel zou uitmaken van al de gemengde penitentiaire commissies. De Briey (1968) voorzag enkel een beperkte mogelijkheid tot verzet en dan nog enkel door het openbaar ministerie (niet door de veroordeelde). Andere auteurs/commentatoren - voorstanders van een meer jurisdictionele procedure - argumenteerden daarentegen dat een recht op hoger beroep het sluitstuk vormt van de garanties voor de veroordeelde binnen het kader van een jurisdictionele procedure en dat het weinig zin heeft de V.I.-procedure aan allerlei voorwaarden te onderwerpen indien daarop geen controle kan worden uitgeoefend (Eliaerts, 1980). Zo meende ook Pieters (1987) dat de afwezigheid van een recht op hoger beroep lijkt in te druisen tegen het algemeen rechtsgevoel van hoe een '*fair trial*' eruit ziet. Verder werd geopperd dat het instellen van hoger beroep slechts tot de eerder theoretische mogelijkheden zou behoren wanneer de V.I.-besluitvorming op dergelijke wijze georganiseerd zou zijn dat alle betrokkenen de indruk hebben dat de zaak in volledige openheid en zonder vooringenomenheid werd behandeld (Eliaerts en Rozie, 1978). Het voorzien van een mogelijkheid tot hoger beroep werd tenslotte trouwens ook noodzakelijk geacht op grond van het gegeven dat de criteria voor V.I. en de uitgebrachte adviezen voor interpretatie vatbaar blijven en de motiveringen zeer uiteenlopende richtingen kunnen uitgaan of in gebreke kunnen blijven: een recht op verhaal zou in dit opzicht de eenheid van rechtspraak kunnen bevorderen (Eliaerts, 1980). Eliaerts (1980) stelde dan ook voor één centraal

beroepscollege (bestaande uit drie rechters) te voorzien, zij het dat eventueel ook geopteerd zou kunnen worden voor regionaal gespreide colleges (met het oog op een snelle procedure); de Hoge Raad voor Penitentiair Beleid (1978-82) bijvoorbeeld achtte een beroepsmogelijkheid daarentegen niet aangewezen, maar meende dat volstaan kon worden met het instellen van de verplichting om iedere zaak na verloop van tijd te herzien.

In de huidige V.I.-regeling werd de mogelijkheid tot het instellen van hoger beroep uiteindelijk niet opgenomen (wel cassatieberoep), hetgeen door meerdere commentatoren werd bekritiseerd, temeer daar de beslissingen van de V.I.-commissies een rechterlijk karakter hebben (Smaers en Van Laethem, 1997; Rondetafelgesprek, 1997). De mogelijkheid van cassatieberoep werd daarbij trouwens ook als een te beperkte - want enkel om formele redenen in te stellen - mogelijkheid gezien (Rondetafelgesprek, 1997): in de praktijk blijkt dergelijk beroep ook slechts zelden - alleszins aan Nederlandstalige zijde - ingesteld te worden. O.i. pleit niet enkel het jurisdictionele karakter van de beslissing, maar ook de dwingende noodzaak aan meer eenheid in de rechtspraak om de invoering van een beroepsmogelijkheid: zoals uit het onderzoek blijkt, bestaat er - hoofdzakelijk tussen enerzijds de Frans- en anderzijds de Nederlandstalige V.I.-commissies, doch ook tussen de Franstalige commissies onderling - een zeer groot verschil in de V.I.-toekenningsgraad. Ook Dupont (1998) erkent dat één van de onmiskenbare nadelen van de door hem voorgestelde regeling (penitentiaire rechtbanken) is dat de eenheid in de beslissingen met betrekking tot de externe rechtspositie verloren dreigt te gaan, en ziet als enig mogelijke oplossing de invoering van een beroepsmogelijkheid (al blijft hij hierover voor het overige op de vlakte). De wijze waarop het hoger beroep concreet georganiseerd zou moeten worden, hangt o.i. in sterke mate af van de bevoegdheden die aan de beslissingsinstanties zullen worden toegekend en het V.I.-model waarvoor geopteerd wordt (quasi-automatische invrijheidstelling vs. discretionaire beoordeling), ... Waar - voorzover we ons beperken tot de actuele V.I.-regeling - de voorkeur gegeven dient te worden aan één centrale beroepsinstantie, zou eventueel ook geopteerd kunnen worden voor één beroepsinstantie per taalgemeenschap: dergelijke opdeling kan aanvaardbaar overkomen gezien een groot aantal bevoegdheden met betrekking tot de invulling van het detentietraject en de post-penitentiaire hulpverlening aan de Gemeenschappen werd toevertrouwd.

* * *

Literatuur

- Assemblée Nationale (Frankrijk), *Rapport fait au nom de la commission d'enquête sur la situation dans les prisons françaises*, Doc. N° 2521, 2000, Tome I (Rapport), Tome II (Auditions).
- (Beleidsnota) 'Sancties in perspectief, Beleidsnota inzake de heroriëntatie op de toepassing van vrijheidsstraffen en vrijheidsbeperkende straffen bij volwassenen, Den Haag, Ministerie van Justitie, februari 2000, 78p.
- Bélym, L., "De la compétence du juge pénal au cours de l'exécution de la peine ou de la mesure de sûreté", *Revue de Droit Pénal*, 1934-35, 484-500.
- Beyens, K., Snacken, S. en Eliaerts, C., *Barstende muren. Overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, Antwerpen, Kluwer 1993, 326p.
- Broadhurst, R. en Maller, R., "The recidivism of prisoners released for the first time: reconsidering the effectiveness question", *Australian and New-Zealand Journal of Criminology*, 1990, 88-104.
- Charles, R., "Les limites actuelles de l'individualisation judiciaire et pénitentiaire des peines et des mesures de sûreté", *Revue de Droit Pénal*, 1956-57, 269-301.
- Charles, R., "Le rôle du tribunal dans l'application et la détermination des peines", *Revue de Droit Pénal*, 1967-68, 665-686.
- Commissie voor de Herziening van het Strafwetboek (aangehaald in: De Smet, A., "Heeft ook bij ons het nieuwe strafrecht de wind in de zeilen? Kanttekeningen bij een nieuw voorontwerp van Strafwetboek", *Rechtskundig Weekblad*, 1986-87, p. 777-778).
- De Briey, C., *La participation judiciaire à l'exécution des sentences pénales*, Bruxelles, Larcier, 1968, 215p.
- De Smet, A., "Heeft ook bij ons het nieuwe strafrecht de wind in de zeilen? Kanttekeningen bij een nieuw voorontwerp van Strafwetboek", *Rechtskundig Weekblad*, 1986-87, 705-736 en 769-780.
- Detienne, J., Houchon, G. en Peters, T., "Hoge Raad voor Penitentiair Beleid: Rapport betreffende de werkzaamheden, adviezen en grote opties van penitentiair beleid (1978-1982)", *Panopticon*, 1986, 585-589.
- Detienne, J., "Conseil supérieur de la politique pénitentiaire. Rapport sur les travaux, avis et grandes options de la politique pénitentiaire 1988-1991", *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 1993, 50-58.
- Dickson, L., "Release", in *The Prisons Handbook 2000*, Leech, M. en Cheney, D. (ed.), Winchester, Waterside Press, 1999, 289-294.
- Dupont, L., "Het voorontwerp van een nieuw Strafwetboek in België", *Delikt en Delinkwent*, 1986, 998-1021.
- Dupont, L. (ed.), *Op weg naar een beginselenwet gevangeniswezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1998, 293p.
- Dupont, L. en Peters, T., "Op weg naar een executierechtbank in België?", *Proces*, 1987, 16-26.
- Eliaerts, C., "De herziening van de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling: op weg naar een 'strafuitvoeringsrecht'?", *Panopticon*, 1980, 184-196.
- Eliaerts, C. en Rozie, M., "Toezicht op de uitvoering van de straf", *Rechtskundig Weekblad*, 1977-78, 2409-2428.
- Forum, *Research on Corrections*, "What Does Type of Offence Tell Us about Recidivism?", 1989, nr. 2.
- Goethals, J., Bogaerts, S. en Maes, E., *Sociale integratie populatie vervroegd invrijheidgestelden, Eindrapport, Deel II: Risk-assessment*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, december 1998, 253p.
- Gottfredson, M., Mitchell-Herzfeld, S. en Flanagan, T., "Another look at the effectiveness of parole supervision", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 1982, 277-298.
- Hoad, D., *Five year release study*, Office of Program, Planning, Evaluation and Research, New York State Department of Correctional Services, 1970.
- Hoffman, P., "Mandatory release: a measure of type II error", *Criminology*, 1974, 541-554.
- Home Office, *Prison Statistics England and Wales 1978*, Cmnd. 7626.
- Kensey, A. en Tournier, P., *Le retour en prison: analyse diachronique (détenus libérés en 1973 - détenus libérés en 1982, initialement condamnés à trois ans ou plus)*, Paris, Ministère de la Justice, Direction de l'Administration Pénitentiaire, Travaux et documents, n°40, 1991.

- Kloeck, K. en Pieters, F., "De nieuwe wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling: niet compleet nieuw, echt wel beter", *De orde van de dag*, 1998, afl. 4, 19-27.
- Legros, R., *Voorontwerp van Strafwetboek*, Brussel, Belgisch Staatsblad, 1985, 231p.
- Lerner, M., "The effectiveness of definite sentence parole program", *Criminology*, 1977, 211-224.
- Liga voor de Rechten van de Mens, *Memorandum met betrekking tot de vervanging van het huidig stelsel van de V.I.*, oktober 1979 (aangehaald in: Eliaerts, C., "De herziening van de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling: op weg naar een 'strafuitvoeringsrecht'?", *Panopticon*, 1980, 184-196).
- Martinson, R. en Wilks, J., *Knowledge in criminal justice planning: a preliminary report*, Report submitted to National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice, 1976.
- Mary, Ph., "Chronique de criminologie, Les nouvelles lois sur la libération conditionnelle en Belgique", *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 1998, 713-757.
- Matthijs, J., "Het betrekken van de rechter bij de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf", *Rechtskundig Weekblad*, 1974-75, 193-244.
- Monahan, J., "The Prediction of Violent Criminal Behaviors: A Methodological Critique and a Prospectues", in *Detterrence and Incapacitation: Estimating the Effect of Criminal Sanctions on Crime Rates*, Blumstein, A. et al., Washington, D.C., National Academy of Science, 1987.
- Neys, A. en Peters, T., "De voorwaardelijke invrijheidstelling gekneld tussen individualisering en rechtspositieregeling", *Panopticon*, 1988, 378-387.
- Normandeau, A., "La détermination de la peine et l'abolition des libérations conditionnelles aux Etats-Unis", *Revue internationale de criminologie et de police technique*, 1986, n° 3, p. 314-315.
- Normandeau, A., "Un panorama des politiques et des pratiques pénales de la nouvelle pénologie made in America: 1980-2005", in *Prison: sortir avant terme. Techniques judiciaires de réduction de la peine privative de liberté. Comparaison des droits et pratiques d'Amérique du Nord, du Japon et de la France*, Travaux de l'Institut de Sciences Criminelles de Poitiers, Paris, Editions Cujas, 1996, 11-54.
- Oriëntatienota Strafbeleid en Gevangenisbeleid* (minister van Justitie S. De Clerck), Brussel, juni 1996.
- Pieters, F., "De uitvoering van de straffen en de uitvoeringsrechtbank", *Panopticon*, 1987, 486-498.
- Regeerakkoord, *De brug naar de eenentwintigste eeuw*, 7 juli 1999.
- Report on Consultations, Towards a just, peaceful and safe society. The Corrections and Conditional Release Act Five Years Later.
- Rondetafelgesprek Voorwaardelijke Invrijheidstelling, *Panopticon*, 1997, 370-394.
- Sénat (Frankrijk), *Rapport de la commission d'enquête sur les conditions de détention dans les établissements pénitentiaires en France, créée en vertu d'une résolution adoptée par le Sénat le 10 février 2000*, Doc. N° 449, 2000.
- Smaers, G. en Van Laethem, W., "Standpunt Fatik inzake het wetsontwerp VI. Enkele kritische kanttekeningen bij het wetsontwerp inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling", *Fatik*, nr. 75 (september 1997), 3-8.
- Snacken, S., "Juridische uittekening van het detentietraject", in *Van Oriëntatienota naar penaal beleid?*, Peters, T. en Vanacker, J. (ed.), Deelredactie Panopticon 'Strafuitvoering en Justitiële Hulpverlening', i.s.m. de Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie, KUL, 1997, II.47-II.71.
- Tarling, R., "Incapacitation Effects of Custody", in Home Office, HMSO, *Analysing Offending. Data, Models and Interpretation*, London, 1993, 138-160.
- Tournier, P. en Kensey, A., "Aménagements des peines privatives de liberté, des mesures d'exception", *Questions Pénales*, XIII.3, 2000.
- Van Cauwenberghe, K., "De rechter en de voorwaardelijke invrijheidstelling", *De orde van de dag*, 1998, afl. 4, 37-41.
- van Dijk, J., Sagel-Grande, H. en Toornvliet, L., *Actuele criminologie*, Lelystad, Koninklijke Vermande bv, 1995, 258p.
- van der Linden, "Voorwaardelijke invrijheidstelling. Terug van weggeweest", *Justitiële Verkenningen*, 2000, nr. 4, 52-62.
- Veiligheids- en detentieplan* (minister van Justitie M. Verwilghen), eerste versie: januari 2000, definitieve versie: juni 2000.
- Wattier, I., "Les peines dites 'incompressibles' - du principe de la libération conditionnelle à la compressibilité dérogatoire", *Journal des Tribunaux*, 1998, 355-359.
- Wetsvoorstel tot invoering van de vervroegde invrijheidstelling (Erdman c.s.), Parl. St., Senaat, B.Z., 1991-1992 (9 januari 1992), nr. 58-1 (ook reeds eerder ingediend in de Senaat d.d. 14 februari 1991 onder nummer 1238-1).

BIJLAGEN

BIJLAGE I:

**TOELICHTING BIJ DE GEHANTEERDE
METHODOLOGIE**

Appui scientifique à l'activité des commissions de libération conditionnelle

Note méthodologique

Introduction

La recherche a d'abord pour objectif celui d'une évaluation à court terme des nouvelles lois sur la libération conditionnelle et rejoint ainsi le souci de concertation entre les différentes commissions. L'exposé des motifs au Sénat prévoyait déjà que dans un souci d'uniformité de la jurisprudence, un règlement (d'ordre intérieur applicable aux commissions établi par le Roi) disposera notamment que les différentes commissions se concerteront à des intervalles réguliers.¹ C'est effectivement l'article 11 de l'AR portant des mesures d'exécution relatives à la libération conditionnelle (AR cité à titre provisoire car il n'est pas encore signé) qui mentionne que "les présidents des commissions et les directeurs généraux de la direction générale des Etablissements pénitentiaires et la direction générale de l'Organisation judiciaire ou leurs suppléants respectifs se réunissent au moins deux fois par an pour se concerter et échanger des informations sur l'application de la loi relative à la libération conditionnelle et de la loi instituant les commissions, ainsi que dans la perspective de la rédaction d'un rapport d'activités annuel ayant trait à leurs travaux et à ceux des commissions". L'article poursuit en précisant que "les autres membres des commissions, les membres du ministère public attachés aux commissions, les secrétaires et les différents suppléants peuvent également être invités à ces réunions".

La perspective induite par le Ministre pour assurer l'appui scientifique à l'activité des commissions de libération conditionnelle est celle de la recherche-action.

1. La recherche-action : diversité des définitions et des pratiques

Le terme de "recherche-action" connaît une grande variété de définitions, conceptions et pratiques de recherche (Goyette et Lessart-Hébert, 1987: 17).

¹ Documents parlementaires, Sénat, 589/1, 22

La recherche-action se définit par l'intention de mettre en interaction une dimension de recherche et une dimension d'action. Mais que recouvre exactement le mot recherche ? Le mot action ? Et que désigne le trait d'union qui associe ces deux termes ? Jean Dubost (1984:16), s'interrogeant sur les significations de ces deux termes et sur la nature de la liaison joignant ces deux dimensions, a construit une taxinomie mettant en évidence les différences de conception de la recherche-action.

Ce tableau regroupe les huit catégories de pratiques identifiées par Dubost (1984:15). Celles-ci peuvent être regroupées en quatre classes selon que la notion désigne plutôt:

- **“Une stratégie de recherche** dans le champ scientifique qui utilise l'action et/ou l'observation participante comme instrument de connaissance
- **Une stratégie d'action** dans le champ de la pratique qui intègre des études ou des techniques en tant que moyen de progression ou de contrôle
- **Une conduite globale**, action expressive d'un groupe qui se veut expérience novatrice et non démarche de connaissance
- **Une méthode d'analyse**, conçue pour aider un acteur à dégager le sens de ses conduites et des situations auxquelles il est confronté”

La majorité des pratiques de recherche-action relèvent de la stratégie d'action. Elles se subdivisent en trois groupes selon qu'elles concernent plutôt l'évaluation des effets d'une politique, l'élaboration de politiques (études diagnostiques) ou la conduite d'interventions militantes.

La stratégie de recherche, quant à elle, regroupe les expérimentations sur le terrain, où les changements sont issus d'une action entièrement structurée par le chercheur, et l'observation d'un système ou d'un acteur en situation.

Notre perspective s'apparente davantage à cette stratégie. En effet, nous accordons au “pôle recherche” un objectif de production de connaissances scientifiques utilisant l'observation participante comme instrument de connaissance. Quant à la dimension “action” de notre recherche, dimension pouvant être définie d'une part par le degré d'anticipation, de planification et d'autre part par les lieux de conception et d'agents de mise en oeuvre, nous lui donnons un sens particulier. Par le biais de l'observation participante, l'action est mise au service de la recherche, constituant comme le dit Dubost “l'un des éléments d'une stratégie de découverte scientifique, de construction d'un savoir théorique” (1984:14). Ensuite, dans la seconde phase de ce projet, la recherche sera au service de l'action. Les observations, ainsi que l'analyse tirée de celles-ci, seront restituées aux personnes concernées.

Cette signification spécifique donnée à la recherche-action a des implications quant à la position que le chercheur adoptera sur le terrain de l'action. Pour découvrir, s'immerger dans les pratiques quotidiennes des acteurs concernés, nous procéderons donc de manière inductive, par la méthode dite de l'observation-participante.

2. Présentation des deux phases de notre recherche-action

Quelles que soient les formes qu'elle prend, la recherche-action est, dans la majorité des cas, une **recherche qualitative**. Selon Mucchielli (1996: 194), elle présente les caractéristiques suivantes:

- *Elle est naturaliste, c'est-à-dire qu'elle s'effectue sur les lieux mêmes de l'action, avec les acteurs concernés, à l'aide de procédés très peu encombrants.*
- *Elle fait appel le plus souvent à des méthodes qualitatives de cueillette de données (interview, observation, collecte de documents)*
- *Elle recourt essentiellement à des méthodes d'analyse qualitative ou quasi-qualitative*
- *Elle donne lieu à un compte-rendu et à une analyse de l'action plutôt qu'à un exposé de résultats.*

La perspective induite par le ministre pour assurer l'appui scientifique au fonctionnement concerté des commissions de libération conditionnelle est donc celle de la recherche-action. Il s'en déduit dès lors que notre recherche s'inscrit d'emblée dans une logique qualitative dite "inductive".

"La logique d'ensemble de la recherche (-action) varie également : elle se rapproche le plus souvent du pôle exploration/découverte (logique inductive) mais il arrive qu'elle tende vers le pôle vérification/preuve (logique hypothético-déductive). Mais en général, la recherche-action est recherche qualitative; elle en est d'ailleurs l'une des formes les plus complètes (P.P.)" (Mucchielli, 1996: 194)

2.1. Première phase de notre recherche-action: l'observation participante

L'objectif étant de refléter les pratiques des commissions de libération conditionnelle afin de fournir un appui à la concertation entre les commissions, il est avant tout primordial de procéder à une recherche de terrain.

2.1.1. Veldonderzoek en participerende observatie: definities, types, voor- en nadelen

A. Definitie van veldonderzoek

Bij het veldwerk begeeft de onderzoeker zich in het veld, d.w.z. dat hij gedurende enige tijd deelneemt aan het dagelijks leven van de groep of aan bepaalde activiteiten binnen het sociale systeem dat hij wil onderzoeken. Dit deelnemen kan sterk variëren naar duur en intensiteit. Veldonderzoek wordt aangewend in zeer uiteenlopende contexten of settings. De term 'veldonderzoek' dekt dan ook een zeer ruime waaier van mogelijkheden en de bruikbaarheid ervan is sterk afhankelijk van de probleemstelling en van de te onderzoeken setting. (Billiet, 1996: 259-260)

B. Types van veldonderzoek

Binnen het veldonderzoek kunnen verschillende types worden onderscheiden op basis van diverse criteria, m.n.: naargelang de rol van de onderzoeker, de mate van zichtbaarheid, de status van theorieën, en het paradigma waarop de onderzoeker steunt:

- Op basis van de *rol van de onderzoeker* wordt doorgaans een onderscheid gemaakt tussen vier mogelijke types van veldonderzoek, nl. de zuivere observatie en de volledige participatie als extremen van het continuüm, en (naargelang het accent ligt op het observeren of participeren) de participerende observatie en de observerende participatie als twee mogelijke tussenvormen. (Billiet, 1996: 272-274; Hagan, 1997: 202-203) Volgens Billiet beperkt de "participerende observatie" zich tot de twee tussenvormen, dit in tegenstelling tot Hagan (1997) en Gold (1958,

geciteerd door Hagan, 1997: 202-203) die alle vermelde types onder de noemer van participerende observatie plaatsen.

Gold (1958) définit ces quatre types comme suit:

- « la participation complète (rare: manipulation du groupe, influence sur les attitudes du groupe)
 - « le participant comme observateur: le chercheur fait connaître sa présence et, en essayant de ne pas influencer les situations, essaie d'observer objectivement les activités du groupe.
 - « l'observateur comme participant : est décrit comme une interview d'une visite.
 - « l'observation complète: le rôle du chercheur se résume à des expériences de laboratoire.
- Naar de *mate van zichtbaarheid* toe wordt een onderscheid gemaakt tussen volledig verborgen onderzoek (waarbij het in de setting niet bekend is dat een onderzoeker aanwezig is), het gedeeltelijk verborgen onderzoek (waar de onderzoeker zichtbaar aanwezig is maar een ander verhaal verspreidt over de reden van zijn aanwezigheid), en het volledig open onderzoek (waar de onderzoekers uitdrukkelijk gekend zijn als onderzoekers en zo eerlijk mogelijk zijn over het onderwerp van hun onderzoek). (Billiet, 1996: 274-276)
 - Via veldonderzoek kunnen zowel concrete hypothesen worden getoetst als theorieën worden ontwikkeld, zij het dat het veldonderzoek zich beter leent tot het laatste: in tegenstelling tot het empirisch testen van proposities die afgeleid zijn uit universele uitspraken (*hypothetisch-deductief onderzoek*: zeer geformaliseerde types van veldonderzoek), speelt bij veldonderzoek (waarbij doorgaans sprake is van een flexibel onderzoeksontwerp, dataverzameling en –analyse) de *inductie* een zeer belangrijke rol. (Billiet, 1996: 276-278)
 - Op grond van het achterliggend *paradigma* kan tenslotte ook nog een onderscheid worden gemaakt tussen coöperatief en investigatief veldonderzoek. Bij het coöperatieve type van veldonderzoek gaan de onderzoekers ervan uit dat zij kunnen rekenen op de welwillende medewerking van de subjecten; de onderzoeker stelt zich daarbij op als een neutrale waarnemer die zich enerzijds niet met de groep identificeert maar toch de gebeurtenissen bestudeert vanuit het perspectief van de betrokkenen. Bij het investigatieve onderzoek wordt er uitgegaan van de samenleving als een problematisch en conflictueel gegeven, waarbij de onderzoeker zich moet wapenen om niet om de tuin geleid te worden: de data-verzameling kan dan gebeuren door middel van technieken van het zgn. opsporingsonderzoek (bijv. infiltratie, gebruik van informanten, ...). (Billiet, 1996: 279-285)

Binnen het kader van ons eigen onderzoek kan het veldonderzoek dat werd verricht, worden beschreven als een volledig open onderzoek (de onderzoekers zijn gekend en de doelstellingen van het onderzoek zijn duidelijk) onder de vorm van participerende observatie (de participant als waarnemer), met als doel de ontwikkeling van een theorie (eerder dan de toetsing van duidelijk van tevoren gespecificeerde hypothesen), en uitgaande van de medewerking van de te onderzoeken groep (coöperatieve type).

C. Definitie van participerende observatie

De participerende observatie als een specifieke vorm van veldonderzoek kan worden gedefinieerd als "(...) een proces waarbij de waarnemer aanwezig is in een sociale setting met als doel onderzoek te doen". (Billiet, 1996: 285) De aanwezigheid van de onderzoeker impliceert daarbij face-to-face relaties met de waargenomenen in hun natuurlijke omgeving. De waarnemer maakt deel uit van de geobserveerde context en beïnvloedt deze ook tot op zekere hoogte. De rol van de onderzoeker kan verdoken of zichtbaar zijn, en de observatie kan doorlopend of gefragmenteerd gebeuren (tijdens bepaalde tijdsperiodes). In ons eigen onderzoek was de onderzoeker uiteraard duidelijk zichtbaar en gebeurde de observatie gefragmenteerd (nl. afhankelijk van de frequentie van de zittingen van de V.I.-commissies).

Weber (1949), cité par Hagan (1997: 202), parle de ces stratégies d'observation participante comme étant une illustration par laquelle le chercheur tente de comprendre un phénomène à partir du point de vue des acteurs ou gagner un aperçu critique par la compréhension totale du contexte et du cadre de référence des sujets étudiés ("*verstehen approach*").

Zoals reeds eerder werd aangehaald, wordt veldonderzoek vaak geïdentificeerd met de participerende observatie, hoewel dit laatste concept slechts één van de mogelijke varianten van het veldonderzoek is. De participerende observatie moet worden beschouwd als een bijzondere vorm van veldonderzoek. (Billiet, 1996, 259-260)

D. Voor- en nadelen van participerende observatie

Niettegenstaande aan de methode van participerende observatie een aantal belangrijke nadelen verbonden kunnen zijn (tijdsintensief karakter van de dataverzameling, complexiteit van de dataverwerking²) (Cozby, 1993: 52), biedt de participerende observatie ten opzichte van andere onderzoeksmethoden als belangrijk voordeel dat de onderzoeker zich kan richten op de totaliteit van een gebeuren en dat de dataverzameling veel indringender en langduriger is. Bovendien kan men bij de observatie ook rekening houden met het non-verbaal gedrag zoals dit feitelijk in de natuurlijke omgeving plaatsvindt. (Billiet, 1996) De methode van participerende observatie is vooral nuttig wanneer men complexe sociale settings wil onderzoeken, maar veel minder aangewezen om welomschreven hypothesen onder gespecificeerde omstandigheden te bestuderen.

La méthode dite de l'observation participante était dans notre recherche une méthode adéquate puisque l'objectif est de procéder par induction plutôt que par déduction. L'induction s'opérant par une immersion dans l'activité quotidienne des sujets.

Le type d'observation que nous avons envisagé et qui est celui du participant comme observateur, implique que le chercheur a un rôle "périphérique" dans lequel il est certes en contact étroit et prolongé avec les membres du groupe; il ne participe aucunement aux activités de ceux-ci. Le chercheur se situe donc entre deux positions: il est à la fois "en dedans" et "en dehors" du système d'action qu'il observe. Il est donc amené à maintenir un équilibre entre ces deux pôles pour tirer profit de sa fonction de chercheur-observateur. L'observateur-participant doit donc s'immerger dans l'activité quotidienne des acteurs pour en comprendre de l'intérieur toutes les dimensions. C'est en étant dedans, "en acquérant cette connaissance de l'intérieur que le chercheur peut percevoir le sens que les personnes donnent à leurs actions, qu'il aura accès à leur monde de références, leurs discours, leurs pratiques et aux significations qui sous-tendent celles-ci". (Vanneste, s.d.) Cependant, le chercheur doit également se tenir à distance, se maintenir "dehors". Il doit être "in" pour pouvoir comprendre et être "out" pour pouvoir objectiver des modèles de pratiques, de comportements et d'interactions. L'observateur ne doit pas être trop "inside" de sorte que tout lui semble normal et ne vaut donc plus la peine d'être reporté. Mais il doit aussi être capable de faire rapport objectivement de comportements et interactions. Il s'agit pour le chercheur de s'immerger dans la vie quotidienne du groupe (être in) tout en gardant au même moment une certaine distance vis-à-vis de son objet, garantissant ainsi une objectivité scientifique (être out). L'important est de réaliser un équilibre entre ces deux positions. Reprenons de nouveau Hagan (1997: 204):

"The researcher must avoid oversocialization, or going native."

² De data zijn vooraf niet gestructureerd en de procédés van de analyse en de gevolgtrekking zijn minder gestandaardiseerd.

Nous pouvons ajouter au danger de l'identification, celui de l'aversion envers le groupe étudié. Il faut rester objectif, essayer de ne pas juger, il s'agit seulement d'enregistrer et de déterminer la signification des "patterns" que leur donnent les acteurs eux-mêmes.

2.1.2. De verschillende stappen in het onderzoeksproces

In het onderzoeksproces van het veldonderzoek (en met name van de participerende observatie) kunnen verschillende stappen worden onderscheiden, nl. de voorbereidende fase, de intrede in het veld, het proces van 'role taking' en 'role making', en de dataverzameling en -verwerking.

A. Voorbereidingsfase

Het veldonderzoek kent doorgaans een flexibel onderzoeksontwerp (inductieve benadering): de onderzoeksvragen zijn meestal in algemene termen gesteld en worden geleidelijk meer specifiek en gericht naarmate het onderzoek vordert. (Billiet, 1996: 287-290)

In ons eigen onderzoek hebben wij ons vooral gericht op de mogelijke diversiteit in de besluitvormingsprocessen van de V.I.-commissies. De focus was daarbij in eerste instantie o.a. gericht op een aantal algemene thema's, zoals bijv.: de informatiebronnen waarop de beslissingen worden gebaseerd, de concrete invulling van de tegenindicaties, de beoordeling van het reclasseringsplan, de betrokkenheid van het slachtoffer in de V.I.-procedure, de bijzondere voorwaarden die aan de invrijheidstelling worden verbonden, het globale verloop van de procedure, ...

La notion "d'échantillonnage", terme appartenant à la logique hypothético-déductive dont les règles s'appliquent en début de recherche, est étrangère à la démarche inductive. Dans l'induction-analytique, le principe d'échantillonnage théorique s'applique de manière dynamique et est un guide en cours de recherche. Glaser et Strauss (1967:45) définissent l'échantillonnage théorique comme l'unité de trois opérations de base que sont la collecte, le codage et l'analyse des données (Demazière et Dubar 1997:54). L'échantillonnage théorique obéit donc à une logique d'inclusion progressive de groupes successifs de données. Mais à quel moment le chercheur peut-il arrêter la collecte des données? L'échantillonnage théorique se poursuit jusqu'à **saturation des données**. Dans ce cas, les données collectées n'apportent plus d'informations supplémentaires au matériel déjà collecté (Billiet:1996:288). La saturation des données a deux fonctions principales. Elle indique au chercheur le moment où il peut arrêter la collecte des données et permet la généralisation des résultats à l'ensemble de la population à laquelle le groupe appartient.

B. Intrede in het veld

De intrede in het veld is een zeer belangrijk aspect in het veldonderzoek. Het vertrouwen dat in de onderzoeker wordt gesteld (en dat mede afhangt van de initiële toegang in het veld) is immers een voorwaarde voor de geldigheid van de dataverzameling voor zover de data althans bestaan uit gesprekken en handelingen in aanwezigheid van de onderzoeker. (Billiet, 1996: 290-292)

L'entrée du chercheur sur le site étudié constitue un moment majeur dans la recherche de terrain. Pour Jean Peneff, un des quatre critères de l'observation-participante concerne la présence prolongée du chercheur sur le terrain. Cette période d'observation est consacrée d'une part à l'apprentissage du rôle tenu par le chercheur et d'autre part, à la tentative de neutraliser la méfiance que le chercheur

suscite. L'entrée sur le terrain est à négocier avec les personnes impliquées dans l'action. Premièrement, il faut obtenir l'aval des instances responsables et ensuite gagner la tolérance du personnel qui perçoit l'intrusion du chercheur comme inquiétante, à neutraliser ou à manipuler (Peneff).

Gezien de onderzoekers in het hier beschreven onderzoek volledig afhankelijk waren van de instemming en medewerking van de betrokken V.I.-commissies, is in de beginfase van het onderzoek veel aandacht uitgegaan naar de opbouw van een positieve samenwerkingsrelatie tussen het onderzoeksteam en de in de V.I.-procedure betrokken personen en instanties. Acties die in dit kader werden ondernomen, zijn o.m.: de voorstelling van het onderzoek tijdens de eerste vormingsdag voor de leden van V.I.-commissies, de terbeschikkingstelling van een projecttekst aan de commissieleden, de deelname van de onderzoekers aan bepaalde modules van het bedoelde vormingsprogramma, en de uitdrukkelijke vraag aan de V.I.-commissies om een aantal leden af te vaardigen voor deelname aan de begeleidingscommissie van het onderzoek.

In het kader van een open onderzoek waar de onderzoeker duidelijk waarneembaar en gekend is voor de onderzochten, heeft de toestemming die van de te onderzoeken groep verkregen dient te worden, betrekking op het verrichten van onderzoek. Het aanvaarden van het onderzoek is in dergelijk kader vaak afhankelijk van een ruil: het onderzoek dient m.a.w. ook enige waarde te hebben voor de onderzochten zelf. (Billiet, 1996: 291-292)

In ons eigen onderzoek werd in dit verband duidelijk geopteerd voor een actie-onderzoek waarbij de onderzochten na afloop van de observatiefase grondig geïnformeerd worden over de resultaten van het onderzoek. Het is de bedoeling dat de V.I.-commissies uit deze feedback nuttige informatie kunnen putten die hen in staat moet stellen om de eigen werking waar nodig bij te sturen en beter op elkaar af te stemmen.

C. Het proces van 'role taking' en 'role making'

Dit aspect, waarmee wordt bedoeld dat de onderzoeker-observator gedurende de observatieperiode verschillende rollen kan aannemen (Billiet, 1996: 292-296), is in ons eigen onderzoek van minder belang geweest gezien de eerder passieve rol die de onderzoekers op het terrein hebben gespeeld. De participatie op het terrein bleef immers beperkt tot een louter fysieke aanwezigheid op het actieterrein zonder enige interventie of bewuste beïnvloeding van de activiteiten die zich op het terrein ontplooiden.

De vraag naar de rol van de onderzoeker stelt zich echter wel des te meer in de latere "actie"-fase (in de betekenis van het begrip actie-onderzoek): in deze tweede fase van het actie-onderzoek zal van de onderzoekers immers een meer 'actieve' opstelling worden gevraagd (= vraag naar de invulling van het luik 'actie' in het kader van het actie-onderzoek).

D. De gegevensverzameling en -verwerking

De fase van dataverzameling en dataverwerking (Billiet, 1996: 300-313) zijn in het veldonderzoek in principe geen twee onderscheiden stappen die in de tijd op elkaar volgen. In dit type van onderzoek worden gegevens doorlopend geanalyseerd en worden op basis van deze analyse nieuwe data verzameld. Het ruwe materiaal voor de data-analyse vormen de notities die door de onderzoekers worden gemaakt. De materiële verwerking van het materiaal kan gebeuren via de zgn. 'knip- en

plakmethode' (ordering van fragmenten volgens een classificatiesysteem), al zijn er tegenwoordig ook specifieke computerprogramma's beschikbaar (bijv. Kwalitan).

De notities worden best zo snel mogelijk na de waarnemingen genomen, idealiter in het veld zelf. Alleszins dient het maken van aantekeningen zo weinig mogelijk de gewone gang van zaken in het veld te verstoren.

Gezien in het veldwerk doorgaans wordt vertrokken van een vage probleemstelling, zal naarmate de probleemstelling duidelijker wordt en de analyse vorm aanneemt, ook de aard van de notities veranderen. In het begin worden meestal zeer algemene notities genomen (beschrijving van de omgeving, van de personen, en van de gebeurtenissen in het veld); in een latere fase wordt het aantal onderwerpen beperkter en worden de beschrijvingen ook gedetailleerder en specifiek.

In het veldonderzoek worden verschillende soorten notities onderscheiden, nl.:

- *Observatienotities*: aantekeningen die naar aanleiding van de waarnemingen worden uitgeschreven en aangevuld; dergelijke notities hebben een zo getrouw mogelijke reconstructie van wat de onderzoeker kijkend en luisterend heeft ervaren in het veld als doel;
- *Theoretische/analytische notities*: theoretische notities zijn aparte aantekeningen die betrekking hebben op de ideeën (interpretaties, gevolgtrekkingen, vermoedens over de samenhang tussen concepten) die de onderzoekers ontwikkelen op basis van hun observaties;
- *Methodologische notities*: methodologische notities zijn observatienotities over de onderzoeker zelf en over het onderzoeksproces (entrée, aanvaarding, rollen in het veld) waarin vermeld wordt welke beslissingen werden genomen, om welke redenen, en met welke gevolgen; methodologische notities dienen de onderzoeker in staat te stellen te zien welk effect zijn eigen rol op de dataverzameling en zijn relaties met de leden in het veld heeft;
- *Reflexieve notities*: deze notities zijn een soort persoonlijk dagboek van de veldwerkperiode (info van de onderzoeker over zijn emotioneel leven, zijn reacties op het waarnemen, de setting, specifieke personen, ...) en zijn een middel om het eigen functioneren als waarnemer en theoreticus en de invloed daarvan op het verzamelde materiaal en de ontwikkelde visie aan de orde te stellen (d.i. het in verband brengen van de ontwikkeling van de eigen beleving met die van de meer formele observaties en interpretaties).

E. Bijkomende gegevensverzameling via interviews en dossierstudie

Danielle Ruquoy (1995: 62), en parlant des recherches portant sur les pratiques et la méthode de l'entretien, affirme que l'étude qui a pour objet le mode de décision d'une organisation s'attache à des fonctionnements objectifs, dont tous les aspects sont inégalement appréhendés par les acteurs.

"Si l'on prend le cas des modes de décision dans une organisation, il est clair que toute une part du jeu social est voilé et donc hors de conscience des acteurs. Le chercheur peut reconstituer un scénario plausible, comme le fait un détective à partir d'indices rassemblés en ordre dispersé qu'il essaie de réorganiser dans une certaine cohérence."

"Une situation est décrite à travers les jugements de valeur du locuteur et relativement à la place qu'il occupe. Cette tendance est d'autant plus prégnante que le thème abordé est connoté affectivement." (exemple de notion floue dans laquelle chacun met des comportements différents selon le rôle de l'acteur ...)

Elle conseille donc, pour les recherches sur les pratiques de vérifier les dires de l'interviewé: comparer les réponses des différents interviewés, mettre en regard les informations orales et celles provenant de documents, ...

“Dans ce contexte, l'interview ne peut être considéré comme le seul et le meilleur instrument. L'observation et l'étude de documents constituent des entrées privilégiées mais qui ne sont pas toujours utilisables pour diverses raisons...”

L'étude des pratiques des différentes commissions, afin de les comparer, a donc requis une période d'observation minutieuse, mais ne peut se contenter de cette unique entrée. La consultation des dossiers constitue en effet un moyen d'affiner l'observation et permet au chercheur d'avoir le même bagage informatif que les membres des commissions.

Souvent, à l'observation “silencieuse” d'un terrain déterminé vient s'ajouter une autre technique de collecte des données: des entretiens individuels. Paul Durning (1987) ainsi que Philippe Combessie associent en effet, à une période intensive d'observation la passation d'entretiens individuels (1996)³. Ces entretiens prennent place après une certaine période d'observation augmentant ainsi, selon P. Durning, la qualité des entretiens due à la relation déjà établie entre chercheur et les membres du groupe observé.

La passation d'entretiens individuels apporterait certes une plus-value à la recherche, mais dépendra essentiellement du timing de celle-ci. En effet, la méthode dite de l'observation participante est coûteuse en terme de temps.

2.1.3. Ethische problemen: beroepsethiek en afspraken

Zoals in andere types van onderzoek vormt de beroepsethiek eveneens in het veldonderzoek een belangrijk aandachtspunt. De deontologische regels spitsen zich daarbij vaak toe op de privacy van de onderzochten. Een aantal stelregels in dit verband, zijn o.m. dat:

- de geobserveerde personen recht hebben op een goede voorlichting over het onderzoeksdoel, de opdrachtgever, de wijze van selectie en de opslag en bescherming van de gegevens;
- de onderzochten op grond van de informatie die zij krijgen in alle vrijwilligheid moeten kunnen bepalen of zij meewerken of niet (*informed consent*);
- de vertrouwelijke behandeling van de gegevens gewaarborgd dient te worden; en
- de onderzoeker de verplichting heeft ook na afloop van het veldwerk iets van zich te laten horen, bijv. in de vorm van een verslag.

In het kader van ons eigen onderzoek werd hierover (een document ter voorbereiding van de uitwerking van) een samenwerkingsprotocol opgesteld. In het kader van het 'actie'-luik van het onderzoek werd eveneens een vorm van feedback vooropgesteld.

³ P. Combessie, “Ecosystème social et distribution des pouvoirs en prison”, in C. Faugeron, A. Chauvenet, P. Combessie, *Approches de la prison*, de Boeck, 1996, p 73. Cet article est tiré de sa thèse de doctorat. La méthodologie adoptée est mixte puisqu'elle se base à la fois sur des entretiens enregistrés réalisés avec des acteurs impliqués dans une prison ainsi qu'à partir d'observations prolongées (observation participante) de la vie quotidienne autour de quatre établissements pénitentiaires.

C. Rostaing, “Les relations entre surveillantes et détenues” in *Approches de la prison*. La même méthodologie a été adoptée par C. Rostaing pour sa thèse de doctorat : 142 entretiens approfondis ainsi qu'une observation directe de la vie quotidienne (par le suivi du travail des personnels et la participation aux activités des détenues).

2.2. Seconde phase: la communication des résultats de l'analyse aux personnes concernées (feed-back)

Après cette première phase d'observation-participante, un feedback était prévu; un retour d'information vers les personnes concernées par l'action. Cette recherche s'inscrivait, dans une logique de recherche-action où la dimension d'action concerne en grande partie la communication, la restitution des observations aux personnes du terrain.

Gabriel Goyette et Michelle Lessard-Hébert (1987) reconnaissent **une fonction de communication** à la recherche-action. Ce type de recherche-action, ayant pour fonction principale celle de communication, se déroule généralement en deux phases. Dans un premier temps, le chercheur effectue une enquête, une recherche descriptive et, dans un second temps, il "communique les résultats de son analyse aux gens du milieu" (Goyette et Lessard-Hébert, 1987: 45). Cette forme de recherche-action se nomme "enquête feed-back".

Par analogie, nous parlerons **d'observation feed-back** où la première phase n'est plus caractérisée par une enquête mais par un autre instrument de connaissance du terrain à savoir: l'observation-participante.

La fonction de communication des résultats de la recherche aux personnes de terrain constitue la dimension "action" de notre recherche. Le chercheur joue en quelque sorte le rôle de "miroir" restituant l'image captée à leurs propriétaires. Cette intervention du chercheur, par la communication de l'analyse tirée de ses observations, fournira ici le matériau de base d'un processus de concertation entre les différentes commissions et l'ensemble des acteurs intervenant dans le processus de libération conditionnelle. Les modalités concrètes de cette "information en retour" doivent d'ailleurs être négociées avec les intervenants concernés.

La communication a une fonction essentielle et pour la recherche et pour l'action .

"La communication y a une fonction essentielle à la fois pour la recherche (confronter, discuter, clarifier les résultats) et pour l'action (comprendre une situation, se sensibiliser à différentes hypothèses de changement, élaborer des recommandations, décider, amorcer un processus de changement)." (Goyette et Lessard-Hébert, 1987: 45).

Paul Durning, outre une observation d'une année au sein de cinq établissements (foyer de l'enfance, service de pédopsychiatrie) et la passation d'entretiens individuels, met également en place une phase de restitution des observations effectuées. Il soulève la différence de temporalité pour le chercheur et pour le groupe de praticiens observés. En effet, après la période d'observation, le travail d'investigation du chercheur ne fait que commencer, alors que pour les membres de l'organisation observée, la recherche est terminée et ils s'intéressent déjà aux améliorations que celle-ci pourrait apporter dans leur travail.

La phase de restitution, dans la recherche de P. Durning sur la compréhension des phénomènes relationnels en jeu dans la prise en charge d'enfants dans des organisations de suppléance familiale, se déroule en deux temps: d'abord un exposé des chercheurs intervenant sur le terrain puis une discussion. Son exposé comportait cinq points:

- un rappel des modalités d'entrée sur le terrain et de la négociation du contrat;

- reformulation de l'objectif général de la recherche en insistant sur le caractère comparatif et sur l'observation simultanée d'établissements différents;
- un exposé chronologique de la vie de l'établissement pendant l'observation;
- un exposé synchronique présentant un panorama de l'organisation d'ensemble de l'établissement;
- la conclusion de l'exposé par des questions relatives au terrain considéré.

La discussion suivant l'exposé permet de recueillir les réactions, critiques et interrogations ainsi qu'une fonction de conclure la relation qui s'est nouée entre chercheur et équipe.

“La réunion de restitution ainsi organisée doit permettre de rendre compte, aux équipes de praticiens, d'un travail qui les concerne dans les conditions permettant son écoute (intelligibilité, baisse des inquiétudes persécutives), et en évitant toute intervention démiurgique dans la marche de l'établissement. La restitution, ici, s'inscrit avant tout dans un projet de connaissance: par les personnels, des informations élaborées par l'équipe de recherche; par les chercheurs, des réactions des personnels à ces élaborations.”

Bibliografie

- Albarelo, L., Digneffe, F., Hiernaux, J-P, Maroy, C., Ruquoy, D., de Saint-Georges, P., *Pratiques et méthodes de recherche en sciences sociales*, A. Colin, Paris, 1995.
- Billiet, J., *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek: Ontwerp en dataverzameling*, Leuven, Acco, 1996.
- Combessie, P., "Ecosystème social et distribution des pouvoirs en prison", in Faugeron, C., Chauvenet, A., Combessie, P., *Approches de la prison*, de Boeck, 1996.
- Cozby, P., *Methods in Behavioral Research*, London, Mayfield Publishing Company, 1993 (5th ed.).
- Demazière D., Dubar C., "Analyser les entretiens biographiques, l'exemple de récits d'insertion", Nathan, 1997
- Documents parlementaires, Sénat, 589/1, 22.
- Dubost, J., "Une analyse comparative des pratiques dites de recherche-action", in *Connexions*, n° 43, 1984, 9-28.
- Durning, P., "Entre l'expérimentation en extériorité et l'intervention institutionnelle : la recherche clinique de terrain", *Connexions*, 49/1987-1, 107-118.
- Glaser B.G., Strauss A.L., the discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research, Chicago, Aldine, 1967.
- Gold, R., "Roles in Sociological Field Observations", *Social Forces*, 1958, 217-223.
- Goyette, G. et Lessard-Hébert, M., *La recherche-action : ses fonctions, ses fondements et son instrumentation*, Presses de l'Université du Québec, 1987.
- Hagan, F., *Research Methods in Criminal Justice and Criminology*, London, Allyn and Bacon, 1997 (4th ed.),
- Mucchielli, A., *Dictionnaire des méthodes qualitatives en sciences humaines et sociales*, A. Colin, 1996.
- Rostaing, C., "Les relations entre surveillantes et détenues" in Faugeron, C., Chauvenet, A., Combessie, P., *Approches de la prison*, de Boeck, 1996.
- Vanneste, C., *Note méthodologique: l'observation participante*, document intern, s.d.
- Weber, M., *The Methodology of Social Sciences*, Translated by Edward A. Shils and Henry A. Finch, New York, Free Press, 1949.

* * *

BIJLAGE II:

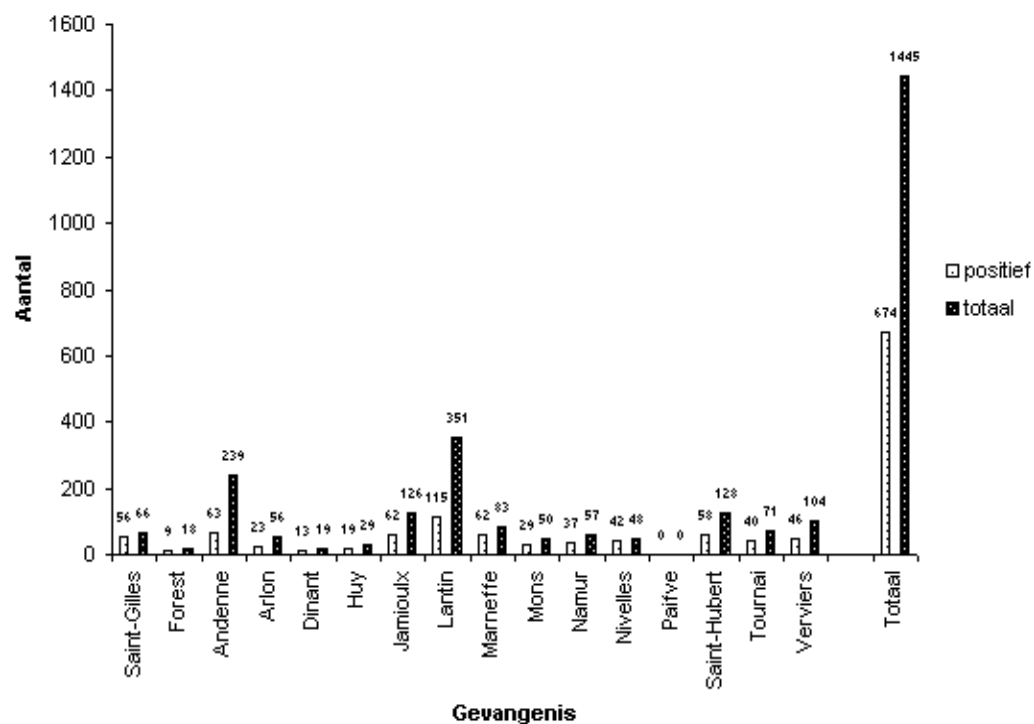
**CIJFERGEGEVENS
ADVIESVERLENING PERSONEELSCOLLEGES**

(Franstalig landsgedeelte)

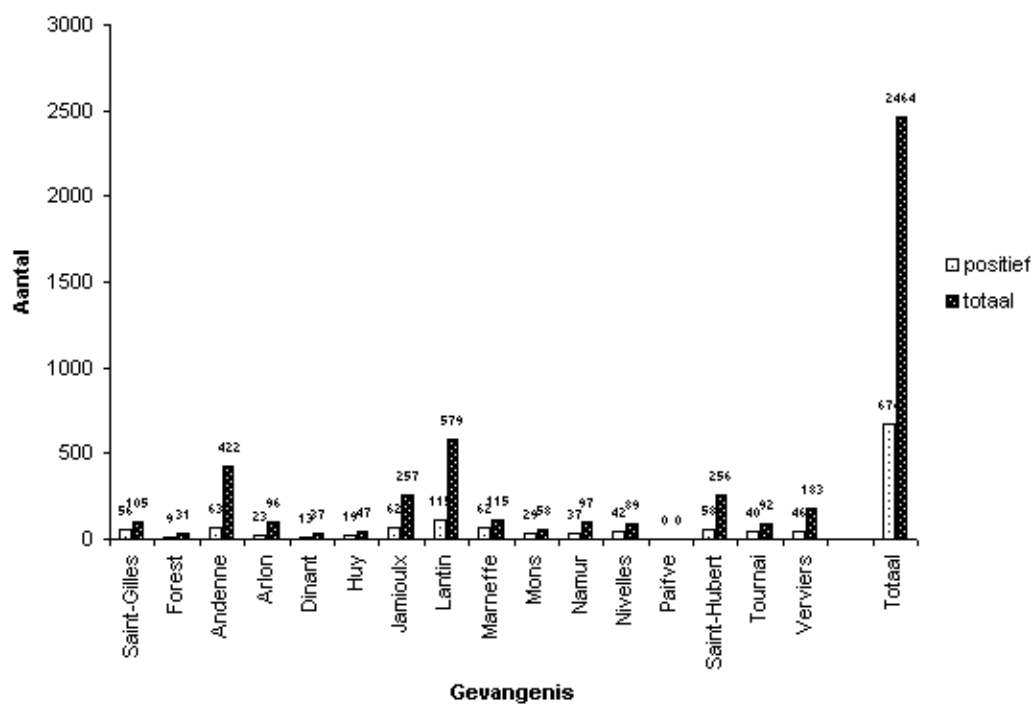
Tabel: Adviezen personeelscolleges geordend naar V.I.-commissie (Franstalige commissies)

Gevangenis	Adviezen			% positief
	N positief	N negatief	Totaal	
Saint-Gilles	56	49	105	53,3
Forest	9	22	31	29,0
Andenne	63	359	422	14,9
Huy	19	28	47	40,4
Marneffe	62	53	115	53,9
Namur	37	60	97	38,1
Nivelles	42	47	89	47,2
<i>Subtotaal Bruxelles-FR</i>	288	618	906	31,8
Arlon	23	73	96	24,0
Lantín	115	464	579	19,9
Paifve	0	0	0	
Verviers	46	137	183	25,1
<i>Subtotaal Liège</i>	184	674	858	21,4
Dinant	13	24	37	35,1
Jamioulx	62	195	257	24,1
Mons	29	29	58	50,0
Saint-Hubert	58	198	256	22,7
Tournai	40	52	92	43,5
<i>Subtotaal Mons</i>	202	498	700	28,9
Totaal	674	1790	2464	27,4

**Totaal aantal gedetineerden en aantal positieve adviezen personeelscolleges
(per gevangenis)**

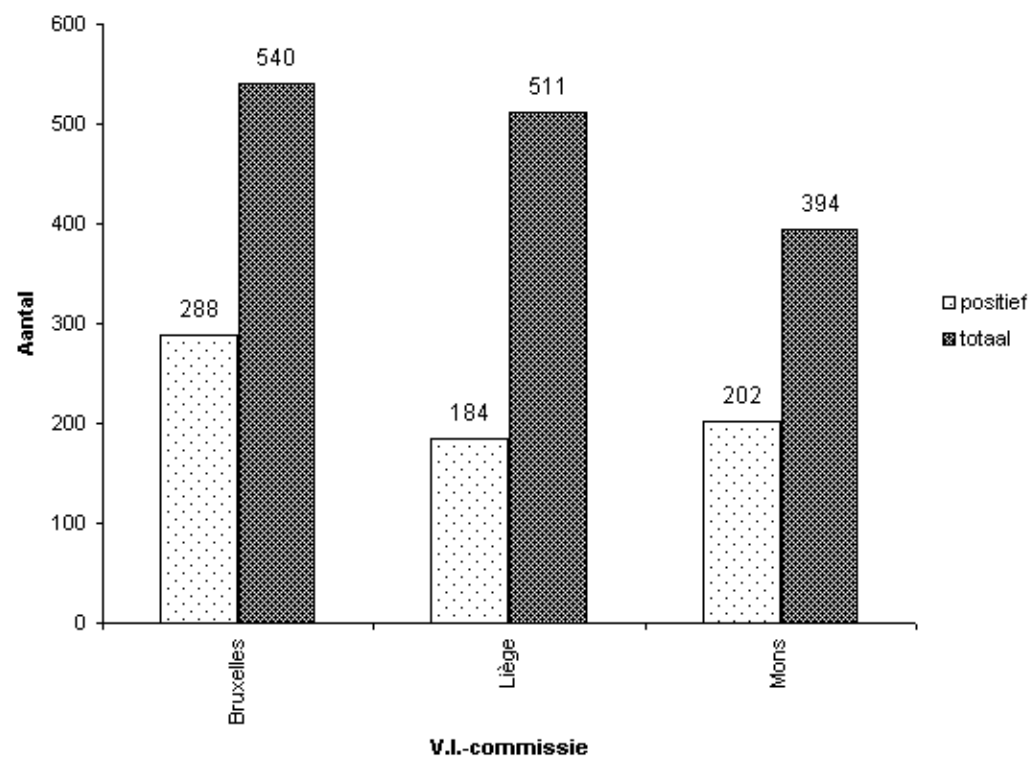
Totaal aantal adviezen en aantal positieve adviezen personeelscolleges (per gevangenis)

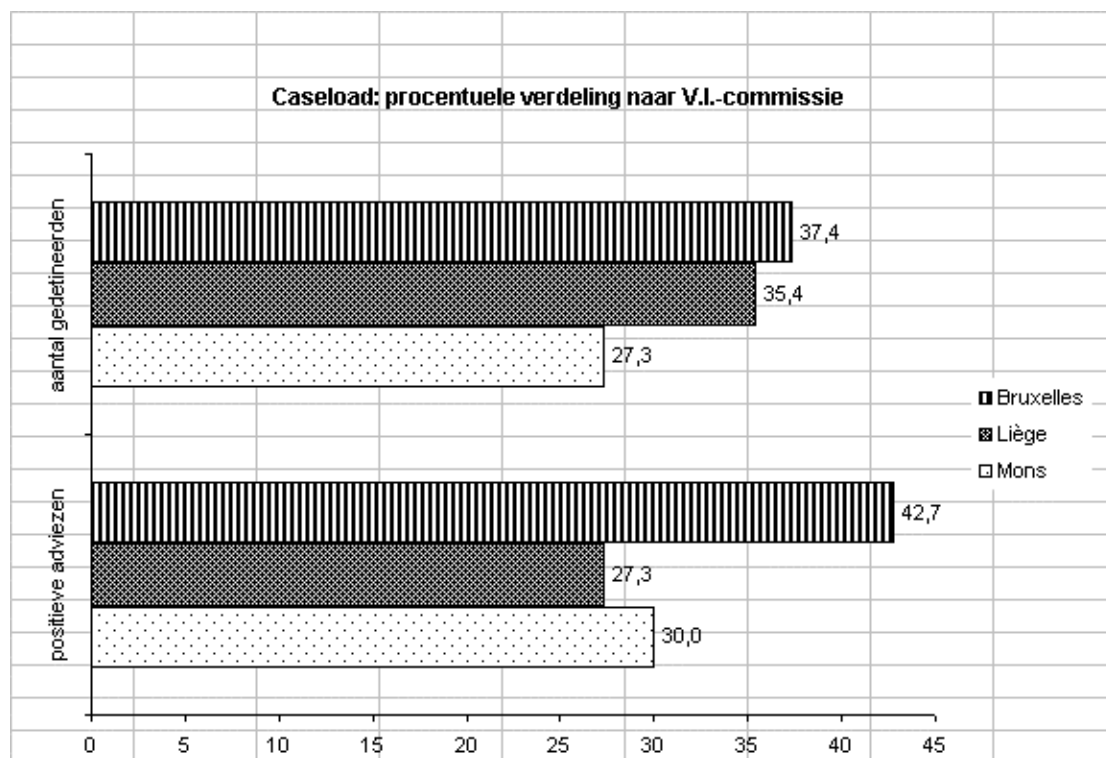

Tabel: Aantal uitgebrachte adviezen en aantal gedetineerden per personeelscollege en hun relatieve verhoudingen (franstalige strafinrichtingen)

Gevangenis	Adviezen				Gedetineerden	
	N positief	N negatief	Totaal	% pos/tot.adv.	N gedet	% pos/tot.ged.
Saint-Gilles	56	49	105	53,3	66	84,8
Forest	9	22	31	29,0	18	50,0
Andenne	63	359	422	14,9	239	26,4
Arlon	23	73	96	24,0	56	41,1
Dinant	13	24	37	35,1	19	68,4
Huy	19	28	47	40,4	29	65,5
Jamioulx	62	195	257	24,1	126	49,2
Lantin	115	464	579	19,9	351	32,8
Marneffe	62	53	115	53,9	83	74,7
Mons	29	29	58	50,0	50	58,0
Namur	37	60	97	38,1	57	64,9
Nivelles	42	47	89	47,2	48	87,5
Paifve	0	0	0	—	0	—
Saint-Hubert	58	198	256	22,7	128	45,3
Tournai	40	52	92	43,5	71	56,3
Verviers	46	137	183	25,1	104	44,2
Totaal	674	1790	2464	27,4	1445	46,6

Aantal positieve adviezen (werkelijke caseload) en totaal aantal gedetineerden (potentiële caseload) per V.I.-commissie

BIJLAGE III:

FICHE TER VOORBEREIDING ZITTING V.I.

(V.I.-commissie Brussel)

COMMISSIE VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING HOF van BEROEP te BRUSSEL

Verbindingslaan 52 1190 BRUSSEL tel.: + 32 2 349.75.89 fax: + 32 2 349.74.19

Fiche ter voorbereiding van de voorwaardelijke invrijheidstelling

datum analyse:

Naam:

Voornaam:

Geboren te:

Dossiernummer:

op:

Nummer Dienst VI:

Aard van het (de) delict(en): ☐ Vermogensdelict ☐ Gewelddelict ☐ Zedendelict
☐ Drugsdelict ☐ Levensdelict
☐ Andere

toelichtingen omtrent de feiten:

Elementen mbt de criminogenese:

Elementen mbt het delictscenario:

Elementen mbt het strafregister:

Totale strafduur ☐ < 3j ☐ > 3 < 5j ☐ > 5 < 10j ☐ > 10j ☐ levenslang

Toelaatbaarheid VI: 1/3: 1/2: 2/3:

Ondergane strafduur

Hangende zaken ja Opmerkingen

Statuut Vreemdelingenzaken : verblijf in orde, opmerking:

Vroegere beslissingen PC: 1: opmerking:
 2: opmerking:
 3: opmerking:

Overgedragen door de Commissie V.I. van:

omwille van:

Slachtoffers

naam & voorn.:	wil gehoord worden nvt	wil geïnformeerd worden nvt
naam & voorn.:	wil gehoord worden nvt	wil geïnformeerd worden nvt
naam & voorn.:	wil gehoord worden nvt	wil geïnformeerd worden nvt

Opmerkingen:

Info mbt de BP:

Adviezen

Minister van Justitie	gunstig	motief:
Openbaar Ministerie1	gunstig	motief:
Openbaar Ministerie2	nvt	motief:
Openbaar Ministerie3	nvt	motief:
Openbaar Ministerie4	nvt	motief:
Openbaar Ministerie5	nvt	motief:
Bijkomend deskundig advies:	neen	opmerking:

Opmerkingen:

Voorgestelde VoorwaardenGebodsbepalingen ☐ Begeleiding DSW:☐ Werk:☐ Opleiding:☐ Dagbesteding:☐ Vrijtijdsbesteding:☐ Inkomsten:☐ Budgetbegeleiding:☐ Burgerlijke partijen:☐ Specifieke medico-psychosociale begeleiding:☐ Andere:

Verbodsbepaling

☐ Middelengebruik:☐ Plaatsen bezoeken:☐ Contacten slachtoffers:☐ Bepaald werk:☐ Woonplaats te:☐ Andere:Aandachtspunten op gebied van

1.SOCIALE REÏNTEGRATIE:

2. PERSOONLIJKHEID:

3. RECIDIVERISICO:

4. HOUDING T.O.V. SLACHTOFFERS:

5. GEDRAG TIJDENS DE DETENTIE

SIGNIFICANTE ELEMENTEN VOOR DE ZITTING

1. OP TE ROEPEN PERSONEN (buiten de wettelijk voorziene):

☐ psycholoog☐ maatschappelijk werker☐ slachtoffer(s): , , , ,☐ derden:

2. AANDACHTSPUNTEN & PROBLEEMGEBIEDEN VOOR DE ONDERVRAGING:

3. ANDERE:

BIJLAGE IV:

FICHE TER VOORBEREIDING ZITTING V.I.

(V.I.-commissie Antwerpen)

Ref.commissie:

Strafinrichting te:

1. Gegevens opsluitingsfiche, strafregister en berekeningsblad.

Naam en voornaam:

geboren te

op:

leeftijd:

geslacht:

nationaliteit:

taalrol:

burgerlijke staat:

woonplaats voor detentie:

beroep voor detentie:

datum van opsluiting:

totale strafduur:

☐ <3jaar

☐ van 3 - 5 jaar

☐ van 5 - 10 jaar

☐ meer dan 10 jaar

☐ levenslang

datum strafeinde (hoofdstraf)

datum strafeinde (hoofdstr. + verv. str.):

datum toelaatbaarheid VI:

straf op 1/3 op

op 1/2 op

op 2/3 op

éénparigheid () wegens < 1/2 straffen ondergaan of wegens één straf van 10 jaar of meer

2. Gegevens betreffende veroordelingen.

aard van delict(en)

- ◊ vermogensdelict zonder geweld
- ◊ vermogensdelict met geweld
- ◊ gewelddelict
- ◊ zedendelict
- ◊ drugsdelict
- ◊ levensdelict
- ◊ verkeersdelict
- ◊ andere:

inlichtingen over vonnis(sen) en/of arrest(en):

uiteenzetting van de feiten:

wettelijke herhaling: JA--NEEN

3. Inlichtingen betreffende burgerlijke partijen, slachtoffers:

4. Bemerkingen betreffende het PSD-verslag:

5. Evaluatie van het reclasseringsplan

7. Contra-indicaties die betrekking hebben op:

- art. 2,3°,a: de mogelijkheid tot reclassering van de veroordeelde:
- art. 2,3°,b: de persoonlijkheid van de veroordeelde:
- art. 2,3°,c: het gedrag tijdens de detentie:
- art. 2, 3°, d: het risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten:
- art. 2, 3°, e: houding van de veroordeelde tegenover de slachtoffers:

6. Advies van het personeelscollege

8. Advies Ministerie van Justitie:

9. Advies Openbaar Ministerie:

10. Inlichtingen over voorwaarden in belang van slachtoffer:

11. voorlopige conclusie van de dossiertitularis:

11.1. de VI kan niet worden toegestaan ()

11.2. de VI kan worden toegestaan onder volgende bijzondere voorwaarden

12. Wat moet er tegen de zitting nog in orde gebracht worden:

13. Op te roepen derden:

14. Opmerkingen/vragen:

BIJLAGE V:

V.I.-VOORWAARDENSET

(V.I.-commissie Antwerpen)

V.I.-Voorwaarden

Justitieassistent

vw .1: actief mee te werken aan het maatschappelijk toezicht en de begeleiding door de justitieassistent en stipt gevolg te geven aan de oproepingen van de justitieassistent en de Commissie voor de Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

vw. 2: in het kader van deze begeleiding zijn vragen en problemen op het vlak van tewerkstelling, (gezins-) relaties, budgetbeheer, finances, vrijetijdsbesteding, drugs, alcohol, agressie, ... actief bespreekbaar te stellen en in overleg met de justitieassistent naar oplossingen te zoeken;

vw. 3: verbod van begeleiding, opleiding of werk te veranderen zonder voorafgaand overleg met de justitieassistent;

Woonst

vw. 4: de veroordeelde dient zich te vestigen op het volgende adres: met dien verstande dat hij niet van adres mag veranderen zonder voorafgaand overleg met de justitieassistent en mededeling van het nieuwe adres aan de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

Woonst (residentiële opvang thuislozen)

vw. 5: te verblijven in zolang dit door de hulpverleners aldaar en de justitieassistent nodig wordt geacht; de huisregels te respecteren en zijn volle medewerking te verlenen aan de begeleiding;

vw .6: aansluitend zich te vestigen op het adres dat in samenspraak met de hulpverleners van en de justitieassistent bepaald wordt, met dien verstande dat hij niet van adres mag veranderen zonder voorafgaandelijk overleg met de justitieassistent en mededeling van het nieuwe adres aan de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

Werk -opleiding

vw. 7: intensief te zoeken naar werk, vervolgens regelmatig te werken en de bewijzen daarvan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 8: regelmatig te werken of een beroepsopleiding te volgen en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 9: in eventuele periodes van werkloosheid zich intensief toe te leggen op het vinden van werk, in een wettelijk vervangingsinkomen te voorzien en daarvan de bewijzen voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 10: de beroepsopleiding en/of stage aan te vatten en/of te voltooien bij _____, aansluitend werk te zoeken en regelmatig te werken en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 11: zich inzake tewerkstelling/opleiding laten begeleiden door _____ (bv. Dienst voor arbeidstrajectbegeleiding) en aansluitend zelf werk te zoeken, regelmatig te werken en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 12: verbod een zelfstandige beroepsactiviteit uit te oefenen;

vw. 13: verbod een bestuursfunctie uit te oefenen in vennootschappen en verenigingen, noch in persoon, noch via tussenpersonen;

vw. 14: verbod te werken bij _____ ;

vw. 15: verbod te werken in de horecasector, het bankwezen, ...;

vw. 16: verbod te werken in bars, nachtclubs, dancings, cafés en dergelijke;

vw. 17: verbod te werken - al dan niet onder vrijwilligersstatuut - op plaatsen waar frequent en/of voornamelijk minderjarigen aanwezig zijn;

vw. 18: verbod te werken in het buitenland;

Dagbesteding

vw. 19: te beschikken over een zinvolle dag- en vrijetijdsbesteding die controleerbaar is voor de justitieassistent;

vw. 20: verbod tot het organiseren van vrijetijdsactiviteiten met minderjarigen of tot het deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten waar frequent ook minderjarigen aanwezig zijn;

Inkomsten

vw. 21: zich op zodanige wijze te organiseren dat een minimaal wettelijk inkomen verzekerd blijft;

Slachtoffergerichte voorwaarden

vw. 22: de schadevergoeding die werd toegekend aan de burgerlijke partijen regelmatig te betalen volgens een met de justitieassistent overeengekomen afbetalingsplan en de bewijzen van betaling hiervan voor te leggen;

vw. 23: wanneer nog geen overeenkomst kon worden bereikt in verband met de schadeloosstelling van de burgerlijke partijen, maandelijks een bedrag van minimum BF te storten op een geblokkeerde spaarrekening en de bewijzen daarvan voor te leggen aan de justitieassistent. Van zodra er een overeenkomst met de burgerlijke partijen gesloten wordt, deze overeenkomst strikt na te leven;

vw. 24: een cursus 'Slachtoffer in Beeld' van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk vzw te volgen en geheel te voltooien;

vw. 25: verbod zich te vestigen, zich op te houden of zich te vertonen binnen een straal van km van de woonplaats van het slachtoffer;

vw. 26: verbod zich te vestigen. zich op te houden of zich te vertonen te ;

vw. 27: verbod het slachtoffer te contacteren of zich op te houden in de omgeving van het slachtoffer, behoudens voor in overleg met de hulpverlener en de justitieassistent zorgvuldig voorbereide en begeleide contacten;

vw. 28: verbod zich op te houden in de omgeving van speelpleinen, scholen, zwembaden, sportpleinen, jeugdclubs en andere gelegenheden waar frequent minderjarigen aanwezig zijn;

vw. 29: verbod op enigerlei wijze contact te zoeken met de nabestaanden van het slachtoffer;

Begeleiding (algemeen)

vw. 30: zich met betrekking tot zijn psychosociale problematiek te laten begeleiden door , hieraan zijn volle medewerking te verlenen, deze begeleiding niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverlener en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

Begeleiding (drugsproblemen)

vw. 31: zich inzake zijn verslavingsproblematiek intensief ambulant te laten behandelen door , hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 32: zich inzake zijn verslavingsproblematiek intensief ambulant en zo nodig residentieel te laten behandelen door , hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 33: zich inzake zijn verslavingsproblematiek residentieel te laten behandelen door en aansluitend een passende ambulante nazorg te volgen, hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 34: aansluitend op de residentiële behandeling zich te vestigen op het adres dat bepaald wordt in samenspraak met de hulpverleners en de justitieassistent, met dien verstande dat hij niet van adres mag veranderen zonder voorafgaandelijk overleg met de justitieassistent en mededeling van het nieuwe adres aan de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

vw. 35: aansluitend op de residentiële behandeling daadwerkelijk uit te zien naar werk, een opleiding of een zinvolle dagbezigheid, vervolgens regelmatig te werken, de opleiding of dagbezigheid te volgen en hiervan de bewijzen voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 36: verbod van druggebruik;

vw. 37: verbod van alcoholmisbruik en van druggebruik;

vw. 38: verbod van druggebruik en medicatiemisbruik;

vw. 39: verbod zich op te houden met personen en in gelegenheden die een ongunstige of verdachte reputatie hebben op het vlak van drugs en er te werken;

Begeleiding (alcoholproblemen)

vw. 40: zich inzake zijn alcoholproblematiek intensief ambulant te laten behandelen door , hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 41: zich inzake zijn alcoholproblematiek intensief ambulant en zo nodig residentieel te laten behandelen door , hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 42: zich inzake zijn alcoholproblematiek residentieel te laten behandelen door , aansluitend een passende ambulante nazorg te volgen, hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 34: aansluitend op de residentiële behandeling zich te vestigen op het adres dat bepaald wordt in samenspraak met de hulpverleners en de justitieassistent, met dien verstande dat hij niet van adres mag veranderen zonder voorafgaandelijk overleg met de justitieassistent en mededeling van het nieuwe adres aan de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

vw. 35: aansluitend op de residentiële behandeling daadwerkelijk uit te zien naar werk, een opleiding of een zinvolle dagbezigheid, vervolgens regelmatig te werken, de opleiding of dagbezigheid te volgen en hiervan de bewijzen voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 43: zich inzake zijn alcoholproblematiek te laten behandelen door een gespecialiseerde hulpverleningsinstantie en daaraan ten volle medewerking te verlenen;

vw. 44: verbod van alcoholmisbruik;

Begeleiding (seksuele problemen)

vw. 45: zich inzake zijn seksuele problematiek intensief ambulant te laten behandelen door , hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 46: zich inzake zijn seksuele problematiek intensief ambulant te laten behandelen door , volgens de modaliteiten overeengekomen in de prestatieverbintenis afgesloten tussen de veroordeelde, de justitieassistent en de hulpverlener; actief mee te werken aan de behandeling, deze niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverlener in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 47: zich inzake zijn seksuele problematiek residentieel te laten behandelen door , aansluitend een passende ambulante nazorg te volgen, actief mee te werken aan de behandeling, deze niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverlener in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 48: zich inzake zijn seksuele problematiek residentieel te laten behandelen door , volgens de modaliteiten overeengekomen in de prestatieverbintenis afgesloten tussen de veroordeelde, de hulpverlener en de justitieassistent; aansluitend een passende ambulante nazorg te volgen, actief mee te werken aan de behandeling, deze niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverlener in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 34: aansluitend op de residentiële behandeling zich te vestigen op het adres dat bepaald wordt in samenspraak met de hulpverleners en de justitieassistent, met dien verstande dat hij niet van adres mag veranderen zonder voorafgaandelijk overleg met de justitieassistent en mededeling van het nieuwe adres aan de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

vw. 35: aansluitend op de residentiële behandeling daadwerkelijk uit te zien naar werk, een opleiding of een zinvolle dagbesteding, vervolgens regelmatig te werken, de opleiding of dagbesteding te volgen en hiervan de bewijzen voor te leggen aan de justitieassistent;

Begeleiding (psychiatrische problemen)

vw. 49: zich inzake zijn medisch-psychologische problematiek intensief ambulant te laten behandelen door , hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverlener in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 50: zich inzake zijn medisch-psychologische problematiek residentieel te laten behandelen door , aansluitend een passende ambulante nazorg te volgen, actief mee te

werken aan de behandeling, deze niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverlener in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 34: aansluitend op de residentiële behandeling zich te vestigen op het adres dat bepaald wordt in samenspraak met de hulpverleners en de justitieassistent, met dien verstande dat hij niet van adres mag veranderen zonder voorafgaandelijk overleg met de justitieassistent en mededeling van het nieuwe adres aan de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

vw. 35: aansluitend op de residentiële behandeling daadwerkelijk uit te zien naar werk, een opleiding of een zinvolle dagbezigheid, vervolgens regelmatig te werken, de opleiding of dagbezigheid te volgen en hiervan de bewijzen voor te leggen aan de justitieassistent;

Begeleiding (budgetteringsproblemen, schulden,...)

vw. 51: een budgetbegeleiding te volgen, eventueel met inbegrip van budgetbeheer, bij , hieraan actief mee te werken zolang nodig wordt geacht en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

vw. 22: de schadevergoeding die werd toegekend aan de burgerlijke partijen regelmatig te betalen volgens een met de justitieassistent overeen te komen afbetalingsplan en de bewijzen hiervan voor te leggen;

Diverse verbodsbepalingen

vw. 36: verbod van druggebruik;

vw. 37: verbod van alcoholmisbruik en van druggebruik;

vw. 38: verbod van druggebruik en medicatiemisbruik;

vw. 44: verbod van alcoholmisbruik;

vw. 52: verbod van medicatiemisbruik;

vw. 39: verbod zich op te houden met personen en in gelegenheden die een ongunstige of verdachte reputatie hebben op het vlak van drugs en er te werken;

vw. 53: verbod wapens te bezitten en te dragen;

vw. 54: verbod contact te zoeken met medeplichtigen;

vw. 55: verbod contact te zoeken met ex-gedetineerden;

vw. 56: verbod deel te nemen aan kansspelen;

Voorwaardenset ambulante drugsbegeleiding (ambudrugs)

actief mee te werken aan het maatschappelijk toezicht en de begeleiding door de justitieassistent en stipt gevolg te geven aan de oproepingen van de justitieassistent en de Commissie voor de Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

de veroordeelde dient zich te vestigen op het volgende adres: met dien verstande dat hij niet van adres mag veranderen zonder voorafgaand overleg met de justitieassistent en mededeling van het nieuwe adres aan de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

zich inzake zijn verslavingsproblematiek intensief ambulant te laten behandelen door , hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

regelmatig te werken of een beroepsopleiding te volgen en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

verbod van begeleiding, opleiding of werk te veranderen zonder voorafgaand overleg met de justitieassistent;

verbod van alcoholmisbruik en van druggebruik;

verbod zich op te houden met personen en in gelegenheden die een ongunstige of verdachte reputatie hebben op het vlak van drugs en er te werken;

Voorwaardenset residentiële drugsbegeleiding (residrugs)

actief mee te werken aan het maatschappelijk toezicht en de begeleiding door de justitieassistent en stipt gevolg te geven aan de oproepingen van de justitieassistent en de Commissie voor de Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

zich inzake zijn verslavingsproblematiek residentieel te laten behandelen door en aansluitend een passende ambulante nazorg te volgen, hieraan actief mee te werken, de behandeling niet stop te zetten tegen het advies van de hulpverleners in en de bewijzen hiervan voor te leggen aan de justitieassistent;

aansluitend op de residentiële behandeling zich te vestigen op het adres dat bepaald wordt in samenspraak met de hulpverleners en de justitieassistent, met dien verstande dat hij niet van adres mag veranderen zonder voorafgaandelijk overleg met de justitieassistent en mededeling van het nieuwe adres aan de Commissie Voorwaardelijke Invrijheidstelling;

aansluitend op de residentiële behandeling daadwerkelijk uit te zien naar werk, een opleiding of een zinvolle dagbezigheid, vervolgens regelmatig te werken, de opleiding of dagbezigheid te volgen en hiervan de bewijzen voor te leggen aan de justitieassistent;

verbod van begeleiding, opleiding of werk te veranderen zonder voorafgaand overleg met de justitieassistent;

verbod van alcoholmisbruik en van druggebruik;

verbod zich op te houden met personen en in gelegenheden die een ongunstige of verdachte reputatie hebben op het vlak van drugs en er te werken;

BIJLAGE VI:

**OVERZICHT TAKEN
O.M. BIJ DE V.I.-COMMISSIES**

TAKEN / WERKZAAMHEDEN O.M. - C.V.I.

I. Dossiers V.I. - voorstellen:

1. voorafgaand aan de zitting:

- dossierstudie
- opvragen ontbrekende stukken (dienstverlenende rol, bemiddelingsrol O.M. - C.V.I./parketten)
 - afschriften vonnissen of arresten
 - uiteenzettingen van feiten
 - adviezen vervolgende parketten
 - slachtofferbevraging
 - nadere informatie over nog hangende zaken

2. ter zitting:

adviesverlening (op grond van het al dan niet aanwezig zijn van de wettelijk voorziene contraindicaties)

3. na beslissing V.I.:

- al dan niet instellen cassatieberoep en mededeling van deze beslissing aan de secretari
- bij effectieve invrijheidstelling (P.V. van -):
 - het opdragen van de controle aan het parket van de woonplaats (door o.m. seining in C.S.B.)
 - kennisgevingen:
 - Centraal Strafregister
 - gebeurlijk: parket van nog hangende zaak

II. V.I. -opvolgingsdossiers:

1. Info vanuit parket - politiediensten:

(inverdenkingstelling - def. vonnis voor feiten tijdens proeftermijn - nieuwe strafbare feiten die tegelijkertijd een miskenning van de bijzondere voorwaarden uitmaken - voorlopige aanhouding)

(na inzage verslagen maatschappelijke begeleiding)

- *zo voldoende ernstig*: fixatie zitting m.h.o. op herroeping, schorsing of herziening V.I. in overleg met voorzitter C.V.I. (opportuïteitsbeginsel van het O.M. bij analogie met instellen van eigenlijke strafvordering?):
 - opvragen van nodige stavingstukken aan vervolgend parket (de vervollediging van het dossier qua verslaggeving e.a. behoort aan titularis - voorzitter of - assessor)
 - bevragen van rijksregister via plaatselijk parket
- *zo niet*:
 - mededeling aan titularis - voorzitter of -assessor
 - opvolging van nieuwe onderzoeken en de eindbeslissingen/veroordelingen

Info vanuit maatschappelijke begeleiding (J.A.):

O.M. zal slechts dienstverlenende rol spelen (op verzoek van titularis - voorzitter of - assessor):

- info vragen aan vervolgend parket over nieuwe strafbare feiten → gebeurlijke aanleiding tot II.1.

via controlerend of plaatselijk parket:

- politionele aanmaning voor contactname met J.A. (+ mededeling hiervan aan J.A.)
- info over woonplaats (rijksregister)
- wanneer totaal spoorloos: doen opsporen en seinen voor voorlopige aanhouding

Beslissingen van [niet] herroeping, schorsing of herziening V.I.(of schorsing, nadere omschrijving of aanpassing van de voorwaarden):

- al dan niet instellen van cassatieberoep (alleen bij [niet] herroeping en herziening)
- tenuitvoerlegging van beslissing - herroeping
 - schorsingaan gevangenisdirecteur binnen 24 u.
- kennisgeving aan:
 - Centraal Strafrechtregister (alleen van herroeping)

— controlerend parket (van [niet] herroeping of herziening V.I. ofschorsing, nadere omschrijving of aanpassing van de voorwaarden + gebeurlijke ontseining of aanpassing seining)

- parket dat voorlopige aanhouding heeft bevolen of het voorstel tot herroeping heeft gedaan

BIJLAGE VII:

VOORSTEL VAN UNIFORM MODEL

**BEVEL TOT VOORLOPIGE AANHOUDING
BETEKENING VAN BEVEL**

BEVEL TOT VOORLOPIGE AANHOUDING

Ref.:

Wij, ..., (eerste) substituut - procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg te,

Aangezien, geboren te op, wonende te
....., bij ministerieel besluit/beslissing van de Commissie voor de Voorwaardelijke
Invrijheidstelling van het Hof van Beroep te van, voorwaardelijk in vrijheid werd
gesteld;

Aangezien de definitieve invrijheidstelling was voorzien op

Aangezien betrokkene: (*schrappen wat niet past*)

1. door onderzoeksrechter in verdenking werd gesteld wegens nieuwe strafbare
feiten gepleegd gedurende de proeftijd, namelijk gepleegd op.....;
2. de bijzondere voorwaarden bepaald in de beslissing die uitspraak heeft gedaan over de voorwaardelijke
invrijheidstelling niet heeft nageleefd, meer bepaald
3. de fysieke integriteit van derden ernstig in gevaar heeft gebracht en geen andere geschikte maatregel kan
worden genomen.

Gelet op artikel 11 van de Wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en artikel 10
van de Wet van 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling;

BEVELEN DE VOORLOPIGE AANHOUDING van voornoemd en
vorderen de politie/rijkswacht van betrokkene gevangen te nemen en hem/haar naar de
gevangenis te over te brengen.

Waarvan akte.

Doorhaling goedgekeurd van

Voor eensluidend verklaard afschrift.

.....
De procureur des Konings.

.....
De procureur des Konings,

PARKET VAN DE PROCUREUR DES KONINGS

.....

.....

BETEKENING VAN BEVEL

Ref:.....

Ten verzoeken van de procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg te

Ik, ondergetekende....., directeur van de

heb betekend aan het bevel tot
voorlopige aanhouding dd.;

Doende deze betekening tot onderricht en teneinde als naar recht;

En, opdat betekende er niet onwetende van zou zijn, heb ik hem/haar een afschrift gelaten van mijn exploit en
van het bevel erin vermeld, sprekende met hem-/haarzelf in persoon.

Waarvan akte, gedaan te op

.....

	Antwerpen	Brussel	Gent
Naam	x (1,2,3)	x	x (1,2,3)
Voornaam	x (1,2,3)	x	x (1,2,3)
Geboorteplaats		x	
Dossiernummer	x (1,2,3)	x	x (1,2,3)
Detenbenummer		x	
Tuileers	x (1,2)	x	x (1,2)
Gebortedatum	x (1,3)	x	x (1,2)
Strafzitting	x (1,2)	x	x (1,2)
Strafbegin		x	x (1)
Strafeinde			x (1)
Aard feiten		x	
Datum zitting PC	x (1) + PC2/PC3		x (1)
Advies PC	x (1) + PC2/PC3		x (1)
Datum toegelaten bij commissie		x	x (1)
Dossier verwacht op		x	
Correspondentie			x (1)
Datum expertadvies/dossier DIG		x	x (1)
Ontbrekende info expertadvies			x (1)
Datum verzoek taaloverdracht		x	
Datum beslissing taaloverdracht		x	
Datum verzoek slachtoffer (1-4)		x	
Beslissing verzoek slachtoffer (1-4)		x	
Datum voorlopige aanhouding		x	
Voorlopige aanhouding		x	
Type zitting		x	
Datum zitting commissie		x	
Datum oproepingen		x	
Datum agenda		x	
Uiterste datum beslissing		x	
Datum beslissing	x (2)	x	x (3)
Beslissingsnummer	x (3)		x (3)
Beslissing	x (2,3)	x (V.I.-status)	(of te lezen uit nummer)
Memo			x
Datum betekening OM		x	
Datum einde cassatie OM		x	
Datum einde cassatie veroordeelde		x	
Status V.I.		x	
Begin V.I.	x (2)	x	x (2)
Einde proeftijd	x (1,2)	x	x (2)
Justitieassistent	x (1)	x	x (2)
Justitiehuis	x (1)	x	x (1,2)
Correspondentie/verslag	x (1)		x (2)
Nieuwe verlofpas		x	
Fixatie info opvolging		x	
Bron info		x	
Type info opvolging		x	
Opmerkingen info		x	
Info ontvangen?		x	
Datum info ontvangen		x	
Afwijking fixatie		x	
Dossier overgedragen aan		x	
Dossier ontvangen van ... op ...		x	
Vindplaats dossier	x (1)		
Bestanden	1 dossiers 2 uitsluitend V.I.'s 3 beslissingen	exclusief notulen zitting <u>inclusief (3 onderdelen):</u> * individuele fiche * beheer van de zittingen * opvolgingen	1 adviezen + nieuwe dossiers in V.I. 2 lopende dossiers (enkel oude) 3 beslissingen
Software	Excel	Lotus	Excel

Opm.: de gegevens opgenomen in het laatste ingedeelde blok, worden bij de commissies Antwerpen en Gent opgenomen in de rubriek "Correspondentie/verslag"

BIJLAGE VIII:

**OVERZICHT REGISTRATIEGEGEVENS
V.I.-COMMISSIES**

	Antwerpen		Brussel		Gent			
Naam	x (1,2,3)		x		x (1,2,3)			
Voornaam	x (1,2,3)		x		x (1,2,3)			
Geboorteplaats			x					
Dossiernummer	x (1,2,3)		x		x (1,2,3)			
Detentie nummer			x					
Titularis	x (1,2)		x		x (1,2)			
Geboortedatum	x (1,3)		x		x (1,2)			
Strafinrichting	x (1,2)		x		x (1,2)			
Strafbegin			x		x (1)			
Strafeinde					x (1)			
Aard feiten			x					
Datum zitting PC	x (1) + PC2/PC3				x (1)			
Advies PC	x (1) + PC2/PC3				x (1)			
Datum toegekomen bij commissie			x		x (1)			
Dossier verwacht op			x					
Correspondentie					x (1)			
Datum expertadvies/dossier DIG			x		x (1)			
Ontbrekende info expertadvies					x (1)			
Datum verzoek taaloverdracht			x					
Datum beslissing taaloverdracht			x					
Datum verzoek slachtoffer (1-4)			x					
Beslissing verzoek slachtoffer (1-4)			x					
Datum voorlopige aanhouding			x					
Voorlopige aanhouding			x					
Type zitting			x					
Datum zitting commissie			x					
Datum oproepingen			x					
Datum agenda			x					
Uiterste datum beslissing			x					
Datum beslissing	x (2)		x		x (3)			
Beslissingsnummer	x (3)				x (3)			
Beslissing	x (2,3)		x (V.I.-status)		(af te lezen uit nummer)			
Memo					x			
Datum betekening OM			x					
Datum einde cassatie OM			x					
Datum einde cassatie veroordeelde			x					
Status V.I.			x					
Begin V.I.	x (2)		x		x (2)			
Einde proeftijd	x (1,2)		x		x (2)			
Justitieassistent	x (1)		x		x (2)			
Justitiehuis	x (1)		x		x (1,2)			
Correspondentie/verslag	x (1)				x (2)			
Nieuwe verlofpas			x					
Fixatie info opvolging			x					
Bron info			x					
Type info opvolging			x					
Opmerkingen info			x					
Info ontvangen?			x					
Datum info ontvangen			x					
Afwijking fixatie			x					
Dossier overgedragen aan			x					
Dossier ontvangen van ... op ...			x					
Vindplaats dossier	x (1)							
Bestanden	1 dossiers		exclusief notulen zitting		1 adviezen + nieuwe dossiers in V.I.			
	2 uitsluitend V.I.'s		<u>inclusief (3 onderdelen):</u>		2 lopende dossiers (enkel oude)			
	3 beslissingen		* individuele fiche					
			* beheer van de zittingen		3 beslissingen			
			* opvolgingen					
Software	Excel		Lotus		Excel			
Opm.: de gegevens, opgenomen in het laatste ingeleunde blok, worden bij de commissies Antwerpen en Gent opgenomen in de rubriek 'Correspondentie/verslag'								

BIJLAGE IX:

INVENTARIS TE REGISTREREN GEGEVENS

(versie juni 1999)

(Beslissings)momenten	Registratiegegevens	Informatisering	Toelichting
1. Identificatiegegevens			
	Rijksregisternummer Nr. Dienst Vreemdelingenz.	Invoeren via Rijksregister	
	Naam en voornaam		
	Identificatienummer (intern)	Input intern nummer	
	Geslacht	Invoeren via Rijksregister	
	Geboortedatum	Invoeren via Rijksregister	
	Burgerlijke staat	Invoeren via Rijksregister + actualiseren	
	Woonplaats	Invoeren via Rijksregister + actualiseren	
	Nationaliteit	Invoeren via Rijksregister + actualiseren	
	Aantal kinderen	Invoeren via Rijksregister + actualiseren	
	Beroep	Invoeren via Rijksregister + actualiseren	
	Taalrol dossier	Invoeren na analyse dossier	
2. Veroordelingen in uitvoering			
<u>2.1. Delictgegevens per zaak</u>	Referentienummer zaak	Invoeren via SIDIS/Straferegister	
	Kwalificaties	Invoeren via SIDIS/Straferegister	
	Datum vonnis/arrest	Invoeren via SIDIS/Straferegister	
	Rechtbank	Invoeren via SIDIS/Straferegister	
	Vonnis/arrest	Invoeren via SIDIS/Straferegister	
	Taal	Invoeren via SIDIS/Straferegister	

2.2. Slachtoffers/BP per zaak	Referentienummer zaak		
	Naam en voornaam		
	Burgerlijke partijstelling	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Bedrag/omschrijving schadevergoeding BP	Toelichting indien slachtoffer zich burgerlijke partij stelde	
	Slachtofferfiche aanwezig	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Statuut slachtofferfiche	Invoeren (één antwoord): ☐ Art. 12, § 1, 1° KB (lijst misdrijven) ☐ Art. 12, § 1, 2° KB (minimale strafduur + manifestatie)	In bepaalde gevallen dient het parket inlichtingen in te winnen bij het slachtoffer (zie art. 12, § 1 K.B.)
	Wenst gehoord te worden?	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Wenst geïnformeerd te worden?	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Voorgestelde SO-gerichte voorwaarden	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): – Gebodsbepalingen: ☐ Begeleiding DS ☐ Werk ☐ Opleiding ☐ Dagbesteding ☐ Vrijtijdsbesteding ☐ Inkomen ☐ Budgetbegeleiding ☐ Burgerlijke partijen ☐ Medische/psycho-sociale begeleiding ☐ Andere – Verbodsbepalingen: ☐ Middelengebruik ☐ Beroepsverbod ☐ Plaatsen te bezoeken ☐ Woonplaats te ... ☐ Contacten slachtoffers ☐ Andere Vrij veld voor opmerkingen	Het openbaar ministerie wint in de bij KB vermelde gevallen (cfr. statuut slachtofferfiche) inlichtingen in over de eventueel in het belang van het slachtoffer, of zijn rechthebbenden zo het overleden is, op te leggen bijzondere voorwaarden (art. 12, § 1 KB)

3. Adviesprocedure			
<u>3.1. Advies PC</u> <u>Voorstel directeur</u>	Datum ontvangst negatief advies PC	Invoeren bij ontvangst Opdrachten: – Automatische berekening uiterste termijn nieuw advies – Listing te ontvangen nieuwe adviezen, d.i. na negatief advies PC (prognose): te onderscheiden van listing nieuw te ontvangen adviezen na weigering V.I. door commissie (4.4.)	Nieuw advies binnen 6 maanden resp. 1 jaar (uitgez. op verzoek van gedetineerde na drie opeenvolgende negatieve adviezen)
	Straf: al dan niet levenslang	Cfr. datum ontvangst negatief advies	Nieuw advies binnen max. 1 jaar bij veroordeling tot levenslange straf
	Uiterste datum nieuw (negatief) advies	Automatisch berekend	Cfr. datum ontvangst negatief advies
	Effectieve datum nieuw advies na negatief advies PC	Invoeren bij ontvangst	
	Datum ontvangst voorstel directeur	Invoeren bij ontvangst Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum advies minister – Listing te ontvangen adviezen minister	Voorstel directeur na positief advies PC of 3 opeenvolgende negatieve adviezen (op verzoek van gedetineerde)
	Gevangenis van voorstel-VI	Checklist (één antwoord): ☐ Aarlen ☐ Andenne ☐ Antwerpen ☐ Bergen ☐ Brugge ☐ Dendermonde ☐ Dinant ☐ Doornik ☐ Gent ☐ Hasselt ☐ Hoei ☐ Hoogstraten ☐ Ieper ☐ Jamioulx ☐ Lantin ☐ Leuven ☐ Marneffe	

		☐ Mechelen ☐ Merksplas ☐ Namen ☐ Nijvel ☐ Oudenaarde ☐ Paifve ☐ Ruiselede ☐ Saint-Hubert ☐ Sint-Gillis ☐ Tongeren ☐ Turnhout ☐ Verviers ☐ Vorst ☐ Wortel	
	Datum V.I.-toelaatbaarheid	Invoeren op basis van DADET (fiche strafberekening)	
	Aard (zwaarste) delict(en)	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Vermogensdelict ☐ Gewelddelict ☐ Zedendelict ☐ Drugsdelict ☐ Levensdelict ☐ Andere: (toelichting)	
	Totale strafduur:	Ckecklist (één antwoord): ☐ ≤ 3 jaar ☐ >3 jaar - ≤ 5 jaar ☐ > 5 jaar - ≤ 10 jaar ☐ > 10 jaar ☐ Levenslang	
	Datum opsluiting	Invoeren op basis van strafberekenningsfiche (Dadet)	
	Datum strafeinde	Invoeren op basis van strafberekenningsfiche (Dadet)	
	Datum 1/3 ondergaan	Invoeren op basis van strafberekenningsfiche (Dadet)	
	Datum ½ ondergaan	Invoeren op basis van strafberekenningsfiche (Dadet)	
	Datum 2/3 ondergaan	Invoeren op basis van strafberekenningsfiche (Dadet)	
	Seksuele delinquent (art. 372-378 Sw.; art. 379-386 ter Sw. minderjarigen)	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	Verplicht gespecialiseerd advies indien de veroordeelde een straf ondergaat voor feiten bedoeld in art. 372-378 Sw., of art. 379-386 ter Sw. indien ze gepleegd werden op minderjarigen of met hun deelneming (<i>art. 3, § 3, 4° VI-wet</i>)

	Hangende zaken	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee Opmerkingen: ...	
	Beslissing Dienst Vreemdelingenzaken	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee Checklist: ☐ KB uitwijzing ☐ MB uitwijzing ☐ ... ☐ ...	
<u>3.2. Voorgaande adviezen PC</u>	Datum advies 1	☐ Datum invoeren	Overzichtstabel met alle adviezen die door het personeelscollege ten aanzien van een bepaalde persoon werden uitgebracht (op basis van variabele datum ontvangst negatief advies PC, effectieve datum nieuw advies na negatief advies PC, datum ontvangst voorstel directeur)
	Aard advies 1	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Ongunstig Toelichting: ...	
	Datum advies 2	☐ Datum invoeren	
	Aard advies 2	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Ongunstig Toelichting: ...	
	Datum advies n	☐ Datum invoeren	
	Aard advies n	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Ongunstig Toelichting: ...	

<u>3.3. Voorgaande beslissingen V.I.-commissie</u>	Datum beslissing 1	☐ Datum invoeren	Overzichtstabel met alle beslissingen inzake V.I. die de commissie t.a.v. een bepaalde persoon heeft genomen
	Aard beslissing 1	Invoeren (één antwoord): ☐ Uitstel behandeling V.I.-voorstel ☐ Toekenning ☐ Weigering ☐ ... ☐ ...	
	Datum beslissing 2	☐ Datum invoeren	
	Aard beslissing 2	Invoeren (één antwoord): ☐ Uitstel behandeling V.I.-voorstel ☐ Toekenning ☐ Weigering ☐ ... ☐ ...	
	Datum beslissing 3	☐ Datum invoeren	
	Aard beslissing 3	Invoeren (één antwoord): ☐ Uitstel behandeling V.I.-voorstel ☐ Toekenning ☐ Weigering ☐ ... ☐ ...	
	Datum beslissing n	☐ Datum invoeren	
	Aard beslissing n	Invoeren (één antwoord): ☐ Uitstel behandeling V.I.-voorstel ☐ Toekenning ☐ Weigering ☐ ... ☐ ...	
<u>3.4. Advies parket 1</u>	Aard van het advies	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Voorbarig ☐ Ongunstig	
	Motivering		
	Opmerkingen	Vrij veld	
	Datum advies	Invoeren bij ontvangst V.I.-dossier	

		Opdracht: – Listing laattijdige adviezen (d.w.z. na één maand na ontvangst voorstel directeur)	
<u>3.5. Advies parket 2</u>	Aard van het advies	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Voorbarig ☐ Ongunstig	
	Motivering		
	Opmerkingen	Vrij veld	
	Datum advies	Invoeren bij ontvangst V.I.-dossier Opdracht: – Listing laattijdige adviezen (d.w.z. na één maand na ontvangst voorstel directeur)	
<u>3.6. Advies parket 3</u>	Aard van het advies	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Voorbarig ☐ Ongunstig	
	Motivering		
	Opmerkingen	Vrij veld	
	Datum advies	Invoeren bij ontvangst V.I.-dossier Opdracht: – Listing laattijdige adviezen (d.w.z. na één maand na ontvangst voorstel directeur)	
<u>3.7. Advies parket 4</u>	Aard van het advies	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Voorbarig ☐ Ongunstig	
	Motivering		
	Opmerkingen	Vrij veld	
	Datum advies	Invoeren bij ontvangst V.I.-dossier Opdracht: – Listing laattijdige adviezen (d.w.z. na één maand na ontvangst voorstel directeur)	

<u>3.8. Advies parket 5</u>	Aard van het advies	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Voorbarig ☐ Ongunstig	
	Motivering		
	Opmerkingen	Vrij veld	
	Datum advies	Invoeren bij ontvangst V.I.-dossier Opdracht: – Listing laattijdige adviezen (d.w.z. na één maand na ontvangst voorstel directeur)	
<u>3.9. Advies Minister</u>	Uiterste datum advies minister	Automatisch berekend	Dossier bij commissie binnen maximaal 2 maanden na ontvangst voorstel directeur
	Effectieve datum ontvangst	Invoeren bij ontvangst Opdracht: – Listing tijdig ontvangen resp. nog niet-ontvangen voorstellen (vgl. datum voorstel directeur + ontvangst VI-dossier door commissie)	Dossier bij commissie binnen maximaal 2 maanden na voorstel directeur
	Aard van het advies	Invoeren (één antwoord): ☐ Gunstig ☐ Voorbarig ☐ Ongunstig	
	Motivering (positieve elementen)	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Reclassering ☐ Persoonlijkheid ☐ Detentiegedrag ☐ Risico op recidive ☐ Houding naar slachtoffers In te vullen door dossierbeheerder V.I.-commissie	
	Motivering (negatieve elementen)	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Reclassering ☐ Persoonlijkheid ☐ Detentiegedrag ☐ Risico op recidive ☐ Houding naar slachtoffers In te vullen door dossierbeheerder V.I.-commissie	

<u>3.10. Ontvangst V.I.-dossier</u>	Datum ontvangst V.I.-dossier	Datum invoeren	
	Volledigheid dossier	Invoeren na ontvangst V.I.-dossier (één antwoord): ☐ Volledig ☐ Onvolledig	
	Ontbrekende stukken	Indien dossier onvolledig, checklist ontbrekende stukken (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Opsluitingsfiche ☐ Uittreksel strafregister ☐ Uiteenzetting der feiten ☐ Afschrift vonnissen/arresten ☐ Berekeningsfiche toelaatbaarheidsdatum ☐ Incidenten/tuchtstraffen ☐ Reclasseringsplan ☐ PSD-verslag ☐ Gespecialiseerd advies ☐ Info burgerlijke partijen ☐ Info verblijfstoestand vreemdelingen ☐ Info hangende zaken ☐ Memorie veroordeelde ☐ Memorie advocaat ☐ Voorgaande adviezen personeelscollege ☐ Voorgaande beslissingen V.I.-commissies	
	Evaluatie reclasseringsplan	Rooster met verschillende rubrieken Rubrieken: – Activiteiten tijdens detentie – Adres en opvangmilieu – Bestaansmiddelen – Geplande activiteiten – Medisch/psycho-sociale begeleiding – Engagement naar slachtoffers Invoeren per rubriek (één antwoord): ☐ Voldoende ☐ Middelmatig ☐ Onvoldoende ☐ Onduidelijk In te vullen door dossierbeheerder V.I.-commissie Vrij veld voor opmerkingen	
	Evaluatie criteria negatieve selectie	Rooster met verschillende rubrieken Rubrieken: – Reclasseringsmogelijkheden – Persoonlijkheid – Detentiegedrag	

		- Prognose recidive - Houding ten aanzien van slachtoffers Invoeren per rubriek (één antwoord): ☐ Positief ☐ Middelmatig ☐ Negatief ☐ Niet/moeilijk in te schatten In te vullen door dossierbeheerder V.I.-commissie	
	Voorgestelde voorwaarden	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): - Gebodsbepalingen: ☐ Begeleiding DS ☐ Werk ☐ Opleiding ☐ Dagbesteding ☐ Vrijtijdsbesteding ☐ Inkomen ☐ Budgetbegeleiding ☐ Burgerlijke partijen ☐ Medische/psycho-sociale begeleiding ☐ Andere - Verbodsbepalingen: ☐ Middelengebruik ☐ Beroepsverbod ☐ Plaatsen te bezoeken ☐ Woonplaats te ... ☐ Contacten slachtoffers ☐ Andere Vrij veld voor opmerkingen In te vullen door dossierbeheerder V.I.-commissie	
4. Behandeling VI-voorstel			
<u>4.1. Taaloverdracht</u>	Verzoek taaloverdracht	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Datum verzoek	Invoeren Opdracht: - Automatische berekening uiterste datum beslissing: datum verzoek + 10 dagen	De commissie neemt een beslissing binnen tien dagen na indiening van de aanvraag (art. 2, § 4 VI-COMM-wet)

	Uiterste datum beslissing	Automatisch berekend	
	Datum beslissing	Invoeren na beslissing Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum kennisgeving O.M. + veroordeelde: datum beslissing + 3 dagen – Automatische berekening uiterste datum kennisgeving Minister + directeur: datum beslissing + 10 dagen	– De beslissing wordt binnen de drie dagen per aangetekende brief ter kennis gebracht van het openbaar ministerie verbonden aan de commissie en van de veroordeelde (<i>art. 2, § 4 VI-COMM-wet</i>) – De beslissing wordt binnen de tien dagen per brief ter kennis gebracht van de directeur (<i>art. 9, § 3 KB</i>) en van de Minister (<i>art. 9, § 4 KB</i>)
	Beslissing	Invoeren (één antwoord): ☐ Niet ontvankelijk ☐ Ontvankelijk ☐ Overdracht ☐ Geen overdracht	
	Nummer beslissing	Invoeren	
	Overgedragen aan commissie	Invoeren VI-commissie waaraan dossier wordt overgedragen (één antwoord): ☐ Brussel-NL ☐ Brussel-FR ☐ Luik	Indien positieve beslissing, wordt het dossier overgedragen aan één van de V.I-commissies te Brussel (NL of FR) of aan de commissie te Luik (<i>art. 2, § 4 VI-COMM-wet</i>)
	Uiterste datum kennisgeving O.M.-COMM + veroordeelde	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te verzenden brieven van kennisgeving	
	Uiterste datum kennisgeving directeur + Minister	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te verzenden brieven van kennisgeving	
	Datum verzending kennisgevingen OM-COMM	Invoeren bij verzending	
	Datum verzending kennisgevingen veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Datum verzending kennisgevingen directeur	Invoeren bij verzending	
	Datum verzending kennisgevingen Minister	Invoeren bij verzending	

<u>4.2. Beslissingen in verband met het horen/informeren van het slachtoffer</u>	Datum beslissing horen SO	Invoeren na beslissing Opdracht: – Automatische berekening uiterste termijn kennisgeving (link met beslissing + datum zitting): – Positieve beslissing: datum zitting – 15 dagen – Negatieve beslissing: datum beslissing + 10 dagen	– Indien de commissie het verzoek van het slachtoffer inwilligt, wordt het minstens tien dagen voor de datum van de zitting per aangetekend schrijven hiervan ingelicht. (<i>art. 4 VI-wet</i>) – Indien de commissie het verzoek afwijst, brengt de commissie haar beslissing binnen een termijn van tien dagen per aangetekend schrijven ter kennis van het slachtoffer. (<i>art. 4 VI-wet</i>)
	Beslissing horen SO	Link met 2.3. Slachtoffers per zaak (wenst gehoord te worden) Invoeren (één antwoord): ☐ SO wordt gehoord ☐ SO wordt niet gehoord	
	Nummer beslissing	Invoeren	
	Uiterste datum kennisgeving SO	Automatisch berekend Opdracht: – Lijst te verzenden kennisgevingen	
	Datum kennisgeving	Invoeren bij verzending kennisgeving	
	Standpunt commissie informeren van het SO	Invoeren (één antwoord): ☐ SO wordt geïnformeerd (kennisgeving toekenning VI) ☐ SO wordt niet geïnformeerd	Opm. Kennisgeving aan het slachtoffer enkel indien V.I. wordt toegekend, indien het slachtoffer hierom heeft verzocht en indien de commissie in deze een positief standpunt inneemt (link met 2.3. Slachtoffers per zaak, 4.1. verzoek SO op de zitting, en 4.4. aard beslissing). Zie art. <i>art. 9, § 5 KB</i> en <i>art. 4 VI-wet</i>
<u>4.3. Zitting</u>	Datum behandeling	Invoeren na ontvangst advies minister of na verbreking van voorgaande beslissing van de commissie door het Hof van Cassatie Opdrachten: – Automatische berekening verzending dossiers ter inzage naar gevangenis: zittingsdatum – 7 dagen – Automatische berekening oproeping partijen +	– Eerste nuttige zitting na ontvangst van het dossier + minstens éénmaal per maand in elke gevangenis (<i>art. 4, § 1 VI-wet; art. 4, § 3 KB</i>) – Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor de veroordeelde en zijn raadsman voor inzage ter beschikking gesteld in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat (<i>art. 4, § 2 VI-wet</i>) – Oproeping minstens tien dagen voor de zitting van

		andere personen: zittingsdatum – 14 dagen – Automatische berekening uiterste datum beraadslaging: datum behandeling + 15 dagen	de veroordeelde (aangetekend/afgifte van een afschrift: <i>art. 5 en 10 KB</i>), de directeur (brief: <i>art. 5 KB</i>), het O.M.-C (schriftelijk: <i>art. 5 KB</i>), SO (aangetekend: zie 4.2. Beslissing in verband met het slachtoffer), andere personen (brief: <i>art. 5 KB</i>) – Beraadslaging binnen 15 dagen na behandeling van het voorstel (<i>art. 4, § 4 VI-wet</i>)
	Gevangenis verblijf gedetineerde	Checklist (één antwoord): ☐ Aarlen ☐ Andenne ☐ Antwerpen ☐ Bergen ☐ Brugge ☐ Dendermonde ☐ Dinant ☐ Doornik ☐ Gent ☐ Hasselt ☐ Hoei ☐ Hoogstraten ☐ Ieper ☐ Jamioulx ☐ Lantín ☐ Leuven ☐ Marneffe ☐ Mechelen ☐ Merksplas ☐ Namen ☐ Nijvel ☐ Oudenaarde ☐ Paifve ☐ Ruiselede ☐ Saint-Hubert ☐ Sint-Gillis ☐ Tongeren ☐ Turnhout ☐ Verviers ☐ Vorst ☐ Wortel	– De behandeling van het voorstel tot V.I. vindt, behoudens uitzondering, plaats in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat (<i>art. 4, § 1 VI-wet</i>) – Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor inzage ter beschikking gesteld in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat (<i>art. 4, § 2 VI-wet</i>)
	Gevangenis behandeling V.I.-voorstel	Checklist (één antwoord): ☐ Aarlen ☐ Andenne ☐ Antwerpen ☐ Bergen ☐ Brugge ☐ Dendermonde ☐ Dinant	De commissie kan (na voorafgaand het advies van het DGS te hebben gevraagd) beslissen de behandeling van het voorstel tot V.I. uitzonderlijk elders dan in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat, te laten plaatsvinden (<i>art. 4, § 2 KB</i>)

		☐ Doornik ☐ Gent ☐ Hasselt ☐ Hoei ☐ Hoogstraten ☐ Ieper ☐ Jamioulx ☐ Lantin ☐ Leuven ☐ Marneffe ☐ Mechelen ☐ Merksplas ☐ Namen ☐ Nijvel ☐ Oudenaarde ☐ Paifve ☐ Ruiselede ☐ Saint-Hubert ☐ Sint-Gillis ☐ Tongeren ☐ Turnhout ☐ Verviers ☐ Vorst ☐ Wortel	
	Vraag advies DGS in verband met zitting in andere SI	Invoeren: ☐ Ja ☐ Nee	Wanneer de commissie de behandeling van het V.I.-voorstel uitzonderlijk elders dan in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat, wil laten doorgaan, stelt zij het Directoraat-generaal Strafinrichtingen hiervan op gemotiveerde wijze in kennis. (art. 4, § 2KB)
	Datum vraag advies	Datum invoeren Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum ontvangst advies	
	Uiterste datum ontvangst advies DGS	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te ontvangen adviezen: datum vraag + 4 dagen	Het Directoraat-generaal Strafinrichtingen beschikt over een termijn van vier dagen om de haar gekende contra-indicaties die betrekking hebben op de orde en de veiligheid aan de commissie mee te delen. (art. 4, § 2 KB)
	Effectieve datum ontvangst advies DGS	Datum invoeren Opdracht: – Listing niet tijdig ontvangen adviezen	

	Aard advies DGS	Invoeren (één antwoord): ☐ Positief ☐ Negatief	
	Beslissing commissie	Invoeren: andere strafinrichting (één antwoord) ☐ Ja ☐ Nee	Na afloop van de termijn van vier dagen waarover het DGS beschikt om de haar gekende tegenondicaties mee te delen, beslist de commissie waar de behandeling van de zaak doorgaat (<i>art. 4, § 2 KB</i>)
	Uiterste datum verzending oproepingsbrieven	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te verzenden oproepingsbrieven (identificatie op te roepen personen) Opm.: SO en andere personen enkel indien commissie daartoe beslist; voor wat het SO betreft, zie 4.2. Beslissing in verband met het slachtoffer	
	Effectieve datum oproeping gedetineerde	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum oproeping OM-C	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum oproeping directeur	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum oproeping SO	Zie 4.2. Beslissingen in verband met het slachtoffer	
	Effectieve datum oproeping andere personen	Invoeren bij verzending	
	Uiterste datum verzending dossier (inzage)	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te verzenden dossiers	Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor inzage ter beschikking gesteld in de strafinrichting waar de veroordeelde zijn straf ondergaat (<i>art. 4, § 2 VI-wet</i>)
	Effectieve datum verzending dossier (inzage)	Invoeren bij verzending	
	Afstand recht gehoord te worden gedetineerde	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	De veroordeelde die gedetineerd is en afstand doet van zijn recht om gehoord te worden, tekent een document van afstand dat wordt overgemaakt aan de secretaris van de commissie (<i>art. 5 KB</i>)
	Gehoorde partijen op zitting	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Veroordeelde ☐ Raadsman ☐ Directeur strafinrichting ☐ Openbaar ministerie ☐ Slachtoffer(s)	Alvorens een beslissing te nemen, hoort de commissie de veroordeelde en zijn raadsman, het openbaar ministerie en de directeur van de strafinrichting. In bepaalde gevallen kan ook het slachtoffer gehoord worden. De commissie kan ook beslissen andere personen te horen (<i>art. 4, § 3 VI-wet</i>)

		☐ SO 1:... ☐ SO 2:.. ☐ SO n:.. ☐ Bijstand slachtoffer(s): ☐ SO 1:.. ☐ SO 2:.. ☐ SO n:.. ☐ Andere personen ☐ ... ☐ ... ☐ ...	personen te horen. (art. 4, § 3 VI-wet)
	Verzoek SO geïnformeerd te worden over de beslissing (op vraag van de voorzitter !)	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	Indien een SO door de commissie wordt gehoord en niet eerder te kennen heeft gegeven dat het bepaalde mededelingen wenst te ontvangen (zie 2.2.), dan vraagt de voorzitter hem of hij die informatie wenst te ontvangen (art. 14, § 2 KB)
<u>4.4. Beraadslaging</u>	Uiterste datum beraadslaging	Automatisch berekend Opdracht: – Listing binnen bepaalde periode te nemen beslissingen	Cfr. datum behandeling
	Uiterste datum nieuwe beslissing na verbreking in cassatie	Automatisch berekend (cassatieberoep)	Na een cassatiearrest met verwijzing neemt de anders samengestelde commissie binnen dertig dagen te rekenen vanaf de uitspraak van dit arrest een beslissing (art. 14 VI-wet)
	Effectieve datum beraadslaging	Invoeren bij beraadslaging	
	Vereiste van unanimiteit: J/N	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Grond unanimiteit	Invoeren (enkel indien unanimiteit vereist), checklist (één antwoord): ☐ Minder dan de helft van de straffen ondergaan; ☐ Één straf van tien jaar of meer; ☐ Combinatie	
	Seksuele delinquent (art. 372-378 Sw.)	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	Verplichte bijzondere voorwaarde: volgen van een begeleiding of behandeling

	Standpunt commissie informeren van het SO	Invoeren (één antwoord): ☐ SO wordt geïnformeerd (kennisgeving toekenning VI) ☐ SO wordt niet geïnformeerd	Opm. Kennisgeving aan het slachtoffer enkel indien V.I. wordt toegekend, indien het slachtoffer hierom heeft verzocht en indien de commissie in deze een positief standpunt inneemt (link met 2.3. Slachtoffers per zaak, 4.1. verzoek SO op de zitting, en 4.4. aard beslissing). Zie art. <i>art. 9, § 5 KB</i> en <i>art. 4 VI-wet</i>
	Datum beslissing	Invoeren bij beslissing Opdracht (link met aard beslissing): – Automatische berekening uiterste datum waarbinnen het personeelscollege het dossier opnieuw moet behandelen: in geval van weigering van V.I. VOORZOVER geen verbreking in cassatie (geen cassatieberoep aangetekend OF bevestiging van de beslissing door het Hof van Cassatie): datum beslissing + 6 maanden of 1 jaar – Automatische berekening uiterste datum behandeling door V.I.-commissie na uitstel van de behandeling: datum beslissing tot uitstel + 2 maanden – Automatische berekening uiterste datum verzending kennisgevingen van de beslissing Opm. Met betrekking tot het SO link met 4.4. standpunt van de commissie informeren SO – Automatische berekening afloop cassatietermijn – In geval van toekenning V.I.: 24 uur vanaf betekening aan het O.M. – In geval van weigering V.I.: 15 vrije dagen vanaf de betekening van de beslissing	– Indien de commissie het V.I.-voorstel afwijst, bepaalt zij de datum vanaf wanneer het dossier opnieuw door het personeelscollege kan worden onderzocht: deze termijn mag niet langer zijn dan zes maanden indien de veroordeelde één of meer correctionele hoofdgevangenisstraffen ondergaat die samen niet meer dan vijf jaar bedragen; deze termijn is maximaal één jaar in geval van criminele straffen of als het geheel van de correctionele hoofdgevangenisstraffen meer dan vijf jaar bedraagt (<i>art. 4, § 6 VI-wet</i>) – De commissie kan de behandeling van het VI-voorstel eenmaal uitstellen tot een latere zitting zonder dat die zitting meer dan twee maanden later mag plaatsvinden (<i>art. 4, § 7 VI-wet</i>) – De beslissing wordt binnen de 48 uur ter kennis gebracht van het O.M. bij de commissie (<i>art. 4, § 8 VI-wet</i>; communicatiemiddel niet nader bepaald), van de minister (<i>art. 4, § 8 VI-wet</i>; aangetekend: <i>art. 9, § 1 KB</i>), van de directeur van de strafinrichting (<i>art. 4, § 8 VI-wet</i>; aangetekend: <i>art. 9, § 1 KB</i>), van de burgemeester van de woonplaats van de veroordeelde veroordeelde (<i>art. 4, § 8 VI-wet</i>; per brief: <i>art. 9, § 6 KB</i>) en van de veroordeelde (<i>art. 4, § 8 VI-wet</i>; afschrift). Indien de V.I. wordt toegekend, wordt het slachtoffer hiervan binnen de 48 uur (<i>art. 9, § 5 KB</i>) per aangetekend schrijven ingelicht (<i>art. 4 VI-wet</i>) – Indien de V.I. wordt toegekend, bedraagt de termijn voor cassatieberoep 24 uur vanaf de dag waarop de beslissing aan het O.M. werd betekend (<i>art. 13 VI-wet</i>); indien de V.I. niet werd toegekend, bedraagt de termijn voor cassatieberoep vijftien vrije dagen vanaf de betekening van de beslissing (<i>MO p.29</i>)

	Uiterste datum kennisgeving V.I.-beslissing	Automatisch berekend	
	Datum kennisgeving O.M.-comm.	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving minister	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving directeur strafinrichting	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving burgemeester	Invoeren bij verzending (enkel indien V.I. toegekend)	
	Datum kennisgeving veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving slachtoffer	Invoeren bij verzending (enkel indien commissie daartoe beslist)	
	Aard beslissing	Invoeren (één antwoord): ☐ Toekenning V.I. ☐ Weigering V.I. ☐ Uitstel behandeling	Binnen de vijftien dagen na de debatten beraadslaagt de commissie over de voorwaardelijke invrijheidstelling (<i>art. 4, § 4 VI-wet</i>)
	Opgelegde voorwaarden	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): – Gebodsbepalingen: ☐ Begeleiding DS ☐ Werk ☐ Opleiding ☐ Dagbesteding ☐ Vrijtijdsbesteding ☐ Inkomen ☐ Budgetbegeleiding ☐ Burgerlijke partijen ☐ Medische/psycho-sociale begeleiding ☐ Andere – Verbodsbepalingen: ☐ Middelengebruik ☐ Beroepsverbod ☐ Plaatsen te bezoeken ☐ Woonplaats te ... ☐ Contacten slachtoffers ☐ Andere Vrij veld voor opmerkingen	

	Begeleiding/behandeling externe dienst(en)	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee Indien positief antwoord, uiterste termijnen berekenen waarbinnen deze diensten een eerste verslag dienen over te maken aan de commissie (zie 6.1.)	
	Nummer beslissing	Invoeren	
	Uiterste datum nieuwe behandeling personeelscollege (na weigering V.I. door commissie)	Automatisch berekend	Indien de commissie het V.I.-voorstel afwijst, bepaalt zij de datum vanaf wanneer het dossier opnieuw door het personeelscollege kan worden onderzocht: deze termijn mag niet langer zijn dan zes maanden indien de veroordeelde één of meer correctionele hoofdgevangenisstraffen ondergaat die samen niet meer dan vijf jaar bedragen; deze termijn is maximaal één jaar in geval van criminele straffen of als het geheel van de correctionele hoofdgevangenisstraffen meer dan vijf jaar bedraagt (<i>art. 4, § 6 VI-wet</i>)
	Door de commissie vastgestelde datum nieuwe behandeling PC (na weigering V.I. door de commissie)	Datum invoeren Opdracht: – Listing te ontvangen adviezen personeelscolleges na weigering van de V.I. door de commissie (voorzover geen verbreking in cassatie) Opm. Na ontvangst nieuw advies/voorstel opnieuw gegevens invoeren vanaf 3.1. datum ontvangst negatief advies PC of datum ontvangst voorstel directeur	
	Uiterste datum nieuwe behandeling V.I.-voorstel (na uitstel behandeling)	Automatisch berekend Opdracht: – Listing opnieuw te fixeren zittingen na uitstel behandeling V.I.-voorstel door commissie	
	Uitvoerbaarheid V.I.	In te voeren bij beslissing tot toekenning V.I.	Indien de commissie beslist tot invrijheidstelling van de veroordeelde, bepaalt zij het ogenblik waarop deze beslissing uitvoerbaar wordt (<i>art. 5 VI-wet</i>)
	Uiterste termijn cassatieberoep	Automatisch berekend	

	Aantekening cassatieberoep	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee Opdracht: – Naar 4.5 – Listing uitvoerbaar geworden invrijheidstellingen of opnieuw door het personeelscollege te behandelen zaken (indien geen cassatieberoep aangetekend): link aard van de beslissing, aantekening cassatieberoep, uitvoerbaarheid V.I.	
	Weigering V.I.-voorwaarden	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum nieuwe behandeling dossier door personeelscollege indien veroordeelde niet akkoord gaat met V.I.-voorwaarden – Automatische berekening verzending kennisgevingen in verband met weigering V.I.-voorwaarden (gevolg = weigering V.I.): datum weigering V.I.-voorwaarden + 3 dagen	– Indien de veroordeelde niet akkoord gaat met de opgelegde voorwaarden, bepaalt de commissie de datum vanaf wanneer het dossier opnieuw door het personeelscollege kan worden onderzocht: deze termijn mag niet langer zijn dan zes maanden indien de veroordeelde één of meer correctionele hoofdgevangenisstraffen ondergaat die samen niet meer dan vijf jaar bedragen; deze termijn is maximaal één jaar in geval van criminele straffen of als het geheel van de correctionele hoofdgevangenisstraffen meer dan vijf jaar bedraagt (<i>art. 16, § 1 KB</i>) – Alle personen en diensten die in kennis waren gesteld van de beslissing van de commissie waarbij de V.I. werd toegekend, worden hiervan binnen de drie dagen per brief in kennis gesteld (<i>art. 16, § 1 KB</i>)
	Uiterste datum kennisgeving weigering V.I.-voorwaarden	Automatisch berekend	
	Datum kennisgeving O.M.-comm.	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving minister	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving directeur strafinrichting	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving burgemeester	Invoeren bij verzending (enkel indien V.I. toegekend)	

	Datum kennisgeving veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving slachtoffer	Invoeren bij verzending (enkel indien door commissie geïnformeerd over beslissing inzake V.I.)	
	Datum effectieve invrijheidstelling	Invoeren op ogenblik invrijheidstelling Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum eerste begeleidingsverslag (zie 6.1.) – Automatische berekening uiterste datum ontvangst eerste verslag externe begeleiding (zie 6.1.)	
	Datum definitieve invrijheidstelling (einde proeftijd)	Invoeren op basis van bulletin tot becijfering	Indien tijdens de proeftijd geen enkele herroeping heeft plaatsgehad, wordt de veroordeelde definitief in vrijheid gesteld. De proeftijd is gelijk aan de duur van de vrijheidsbenemende straf die de veroordeelde nog moest ondergaan op de dag dat de beslissing betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling uitvoerbaar is geworden. Die proeftijd kan evenwel niet korter zijn dan twee jaar. De proeftijd is ten minste vijf jaar en maximaal tien jaar in geval van veroordeling tot een tijdelijke criminele straf of tot één of meer correctionele straffen die samen vijf jaar hoofdgevangenisstraf te boven gaan. De proeftijd bedraagt tien jaar in geval van veroordeling tot een levenslange vrijheidsstraf (<i>art. 8 VI-wet</i>).
<u>4.5. Cassatieberoep V.I.-beslissing</u>	Cassatieberoep OM/gedetineerde	Invoeren (één antwoord): ☐ OM ☐ Gedetineerde ☐ Beide	Tegen de beslissingen van de commissie om de voorwaardelijke invrijheidstelling al dan niet toe te kennen, te herroepen of te herzien staat cassatieberoep open voor het openbaar ministerie en de veroordeelde (<i>art. 12 VI-wet</i>)
	Tijdstip aantekening cassatieberoep	Invoeren tijdstip bij indiening cassatieberoep Opdracht: – Berekening uiterste termijn waarbinnen dossier naar Hof van Cassatie verzonden dient te worden (indien cassatieberoep aangetekend): tijdstip indiening cassatieberoep + 48 uur – Berekening uiterste termijn waarbinnen Hof van Cassatie beslissing moet hebben genomen (enkel voor beslissingen tot toekenning V.I.): tijdstip indiening cassatieberoep + 30 dagen – Berekening uiterste datum nieuwe beslissing	– De secretaris zorgt ervoor dat, indien cassatieberoep wordt ingesteld, de dossiers binnen 48 uur te rekenen vanaf dat beroep aan de griffie van het Hof van Cassatie worden toegestuurd (<i>art. 7, § 5 KB</i> ; zie ook <i>art. 13 VI-wet</i> in geval van V.I.-toekenning). – Het Hof van Cassatie beslist binnen dertig te rekenen vanaf het cassatieberoep (<i>art. 13 VI-wet</i> ; enkel in geval van V.I.-toekenning) – Na een cassatiearrest met verwijzing neemt de

		commissie (zie 4.4.) indien verbreking van de oorspronkelijke beslissing: datum indiening cassatieberoep + 30 dagen (koppeling aard beslissing cassatie + datum indiening cassatieberoep)	anders samengestelde commissie binnen dertig dagen te rekenen vanaf de uitspraak van dit arrest een beslissing met dien verstande dat de veroordeelde inmiddels opgesloten blijft (<i>art. 14 VI-wet</i>).
	Uiterste datum verzending dossier naar HvC	Automatisch berekend	
	Datum effectieve verzending dossier	Invoeren bij verzending	
	Uiterste datum beslissing Cass.	Automatisch berekend (enkel voor beslissingen tot toekenning van V.I.) Opdracht: – Listing dossiers waarin Hof van Cassatie geen beslissing heeft genomen binnen de wettelijk voorziene termijn (vgl. beslissing V.I.-commissie – nl. toekenning V.I. -, datum beslissing cassatie + uiterste datum beslissing cassatie) – Listing uitvoerbaar geworden beslissingen tot invrijheidstelling: koppeling aard beslissing commissie (toekenning V.I.) + datum uitvoerbaarheid V.I. + geen beslissing Hof van Cassatie binnen wettelijk voorziene termijn	
	Datum beslissing Cassatie	Invoeren	
	Aard beslissing Cassatie	Invoeren (één antwoord): ☐ Bevestiging ☐ Verbreking Opdracht: – Naar 4.4. (uiterste datum nieuwe beslissing) indien verbreking beslissing commissie – Indien bevestiging van de beslissing tot weigering V.I., geldt 4.4.: uiterste datum nieuwe behandeling door personeelscollege – Indien bevestiging van de beslissing tot toekenning: opmaak lijst uitvoerbaar geworden beslissingen tot invrijheidstelling (koppeling aard beslissing commissie + datum uitvoerbaarheid V.I. + beslissing Hof van Cassatie)	

5. Bevoegdheidsoverdracht commissie			
	Datum verzoek tot overdracht	Invoeren op ogenblik van verzoek Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum advies aangezochte commissie	Indien de commissie het in uitzonderlijke gevallen aangewezen acht om de bevoegdheid over te dragen aan een andere commissie, neemt zij een gemotiveerde beslissing nadat die andere commissie binnen vijftien dagen een eensluidend advies heeft uitgebracht (<i>art. 7, § 1 VI-COMM-wet</i>)
	Uiterste datum advies aangezochte commissie	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te ontvangen adviezen inzake bevoegdheidsoverdracht	
	Advies aangezochte commissie	Invoeren (één antwoord): ☐ Positief ☐ Negatief	
	Datum beslissing verzoekende commissie	Invoeren op ogenblik van beslissing Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum verzending kennisgeving (ten aanzien van de gespecialiseerde diensten – externe dienst – enkel indien beslist wordt tot overdracht; aan de directeur enkel indien de veroordeelde gedetineerde is): datum beslissing + 10 dagen	
	Beslissing verzoekende commissie	Invoeren (één antwoord): ☐ Overdracht ☐ Geen overdracht	
	Detentie betrokkene op ogenblik van beslissing	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	De directeur van de inrichting wordt enkel in kennis gesteld wanneer de betrokkene gedetineerd is (<i>art. 9, § 3 KB</i>)
	Gevangenis waar betrokkene verblijft	Checklist (voorzover gedetineerd) (één antwoord): ☐ Aarlen ☐ Andenne ☐ Antwerpen ☐ Bergen ☐ Brugge ☐ Dendermonde ☐ Dinant ☐ Doornik ☐ Gent ☐ Hasselt	

		☐ Hoei ☐ Hoogstraten ☐ Ieper ☐ Jamioulx ☐ Lantin ☐ Leuven ☐ Marneffe ☐ Mechelen ☐ Merksplas ☐ Namen ☐ Nijvel ☐ Oudenaarde ☐ Paifve ☐ Ruiselede ☐ Saint-Hubert ☐ Sint-Gillis ☐ Tongeren ☐ Turnhout ☐ Verviers ☐ Vorst ☐ Wortel	
	Commissie waaraan wordt overgedragen	Invoeren (één antwoord): ☐ Antwerpen ☐ Bergen ☐ Brussel FR ☐ Brussel NL ☐ Gent ☐ Luik	
	Uiterste datum kennisgevingen	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te verzenden kennisgevingen van beslissingen tot overdracht van het dossier	De beslissing waarbij de bevoegdheid al dan niet wordt overgedragen, wordt binnen de tien dagen ter kennis gebracht van de veroordeelde (per brief/afgifte afschrift: <i>art. 9, § 2 KB</i>), aan de directeur (per brief; enkel indien de veroordeelde gedetineerd is: <i>art. 9, § 3 KB</i>), aan de Minister (<i>art. 9, § 4 KB</i>), en aan de persoon of dienst bedoeld in art. 7, derde al. VI-wet (per brief, enkel indien de bevoegdheid wordt overgedragen: <i>art. 9, § 7 KB</i>).
	Effectieve datum kennisgeving veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum kennisgeving directeur	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum kennisgeving Minister	Invoeren bij verzending	

	Effectieve datum kennisgeving gespecialiseerde diensten	Invoeren bij verzending	
6. Verloop V.I. en beslissingen tijdens de proeftijd			
<u>6.1. Identificatie voogd + andere toezichthoudende diensten</u>	Identiteit justitie-assistent	Invoeren na invrijheidstelling + toewijzing voogd	
	Gerechtelijk arrondissement DSW		
	Identificatie toezichthoudende dienst (+ voorwaarden + nummer beslissing)	Per beslissing i.v.m. V.I.-voorwaarden (koppeling met nummers beslissingen) de toezichthoudende diensten identificeren + de door hen op te volgen voorwaarden	Overzichtstabel: – Kolom 1: nummer beslissing (V.I.-beslissing, beslissing tot herziening van de V.I., beslissing tot schorsing, aanpassing, nadere omschrijving van de V.I.-voorwaarden) – Kolom 2: benaming toezichthoudende dienst(en) – Kolom 3: per toezichthoudende dienst opsomming van de door de betrokken dienst te controleren voorwaarde(n)
<u>6.2. Begeleidingsverslagen</u>	Uiterste datum ontvangst eerste begeleidingsverslag	Automatisch berekend (zie 4.4.) Opdracht: – Lijst te ontvangen begeleidingsverslagen	De toezichthouder brengt binnen een maand na de invrijheidstelling verslag uit aan de commissie over de veroordeelde (<i>art. 7 VI-wet</i>)
	Datum ontvangst eerste begeleidingsverslag	Invoeren bij ontvangst	
	Uiterste datum ontvangst volgend begeleidingsverslag	Invoeren op basis van beslissing dienaangaande van de commissie (evenwel maximum zes maanden na ontvangst voorgaand verslag)	De toezichthouder brengt binnen een maand na de invrijheidstelling verslag uit ..., en verder telkens als hij het nuttig acht of telkens als de commissie hem erom verzoekt, en ten minste om de zes maanden (<i>art. 7 VI-wet</i>)
	Datum ontvangst volgend verslag	Invoeren bij ontvangst	De persoon of dienst die de opdracht aanneemt (begeleiding/behandeling), brengt aan de commissie binnen de maand na de invrijheidstelling verslag uit over de opvolging van de begeleiding of de behandeling (<i>art. 7 VI-wet</i>)

	Uiterste datum ontvangst eerste verslag externe dienst	Automatisch berekend (zie 4.4.) Opdracht: – Lijst te ontvangen verslagen externe diensten	
	Datum ontvangst eerste verslag externe dienst	Invoeren bij ontvangst	
	Uiterste datum ontvangst volgend verslag externe dienst	Invoeren op basis van beslissing dienaangaande van de commissie (evenwel maximum zes maanden na ontvangst voorgaand verslag)	De persoon of dienst die de opdracht aanneemt (begeleiding/behandeling), brengt aan de commissie binnen de maand na de invrijheidstelling en telkens als die persoon of dienst het nuttig acht, of op verzoek van de commissie en ten minste om de zes maanden, verslag uit over de opvolging van de begeleiding of de behandeling (<i>art. 7 VI-wet</i>)
<u>6.3. Voorlopige aanhouding</u>	Voorlopige aanhouding	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Grond voorlopige aanhouding	Invoeren (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Inverdenkingstelling ☐ Niet-naleving bijzondere voorwaarden ☐ In kracht van gewijsde gegane veroordeling ☐ Gevaar voor de fysieke integriteit van derden	In de gevallen waarin herroeping mogelijk is (<i>art. 10 VI-COMM-wet</i>) is, kan het parket de voorlopige aanhouding van de veroordeelde bevelen (<i>art. 11 VI-wet</i>)
	Datum voorlopige aanhouding	Invoeren Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum waarbinnen de commissie een beslissing dient te nemen: datum voorlopige aanhouding + 1 maand	In geval van bevel tot voorlopige aanhouding neemt de commissie binnen een maand na dat bevel een beslissing tot al dan niet herroeping, schorsing of herziening. (<i>art. 13 VI-COMM-wet</i>)
	Uiterste datum beslissing commissie	Automatisch berekend Opdracht: – Lijst te nemen beslissingen na voorlopige aanhouding	
<u>6.4. Beslissing tot schorsing, herziening of herroeping</u>	Grond herroepingsprocedure	Invoeren (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Inverdenkingstelling ☐ Niet-naleving bijzondere voorwaarden ☐ In kracht van gewijsde gegane veroordeling ☐ Gevaar voor de fysieke integriteit van derden	De voorwaardelijke invrijheidstelling kan worden herroepen in de gevallen zoals voorzien in artikel 10 van de VI-COMM-wet.

	Beslissing al dan niet na schorsing	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Beslissing al dan niet na verbreking in cassatie	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Datum behandeling	In te voeren door commissie (ingeval van voorlopige aanhouding wordt automatisch de uiterste datum berekend: zie 6.2.) Opdrachten: – Automatische berekening verzending dossiers ter inzage naar gevangenis: zittingsdatum – 7 dagen – Automatische berekening oproeping partijen + andere personen: zittingsdatum – 14 dagen – Automatische berekening uiterste datum beraadslaging: datum behandeling + 15 dagen	– Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor de veroordeelde en zijn raadsman voor inzage ter beschikking gesteld in de strafinrichting waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden (<i>art. 10, § 2 VI-wet</i>) – Oproeping ten minste tien dagen voor de zitting van de veroordeelde (aangetekend: <i>art. 10, § 1 VI-wet</i>), het O.M.-C (schriftelijk: <i>art. 5 KB</i>), en eventueel andere personen (per brief: <i>art. 5 KB, art. 10, § 3 VI-wet</i>) – Beraadslaging binnen 15 dagen na behandeling (<i>art. 10, § 4 VI-wet</i>)
	Veroordeelde gedetineerd	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Gevangenis verblijf gedetineerde	Checklist (één antwoord): ☐ Aarlen ☐ Andenne ☐ Antwerpen ☐ Bergen ☐ Brugge ☐ Dendermonde ☐ Dinant ☐ Doornik ☐ Gent ☐ Hasselt ☐ Hoei ☐ Hoogstraten ☐ Ieper ☐ Jamioulx ☐ Lantin ☐ Leuven ☐ Marneffe	– Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor inzage ter beschikking gesteld in de strafinrichting waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden (<i>art. 10, § 1 VI-wet</i>) De bevoegde commissie maakt uit in welke strafinrichting de behandeling doorgaat (<i>MO p. 30</i>) Eventueel dient in de overbrenging van een gedetineerde voorzien te worden indien de veroordeelde in een andere strafinrichting verblijft dan deze waar de zitting van de commissie zal doorgaan

		☐ Mechelen ☐ Merksplas ☐ Namen ☐ Nijvel ☐ Oudenaarde ☐ Paifve ☐ Ruiselede ☐ Saint-Hubert ☐ Sint-Gillis ☐ Tongeren ☐ Turnhout ☐ Verviers ☐ Vorst ☐ Wortel	
	Gevangenis zitting	Checklist (één antwoord): ☐ Aarlen ☐ Andenne ☐ Antwerpen ☐ Bergen ☐ Brugge ☐ Dendermonde ☐ Dinant ☐ Doornik ☐ Gent ☐ Hasselt ☐ Hoei ☐ Hoogstraten ☐ Ieper ☐ Jamioulx ☐ Lantin ☐ Leuven ☐ Marneffe ☐ Mechelen ☐ Merksplas ☐ Namen ☐ Nijvel ☐ Oudenaarde ☐ Paifve ☐ Ruiselede ☐ Saint-Hubert ☐ Sint-Gillis ☐ Tongeren ☐ Turnhout ☐ Verviers ☐ Vorst ☐ Wortel	– De bevoegde commissie maakt uit in welke strafinrichting de behandeling doorgaat (<i>MO p. 30</i>)

	Uiterste datum verzending oproepingsbrieven	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te verzenden oproepingsbrieven (identificatie op te roepen personen) Oproeping andere personen enkel indien commissie daartoe beslist	
	Effectieve datum oproeping veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum oproeping OM-C	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum oproeping andere personen	Invoeren bij verzending	
	Uiterste datum verzending dossier (inzage)	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te verzenden dossiers	Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor inzage ter beschikking gesteld in de strafinrichting waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden (<i>art. 10, § 1 VI-wet</i>)
	Effectieve datum verzending dossier (inzage)	Invoeren bij verzending	
	Afstand recht gehoord te worden veroordeelde	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	Indien de veroordeelde gedetineerd is en afstand doet van zijn recht om gehoord te worden, tekent hij een document van afstand dat wordt overgemaakt aan de secretaris van de commissie (<i>art. 5 KB; MO p. 30</i>)
	Gehoorde partijen op zitting	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Veroordeelde ☐ Raadsman ☐ Openbaar ministerie ☐ Andere personen ☐ ... ☐ ... ☐ ...	Alvorens een beslissing te nemen, hoort de commissie het openbaar ministerie en, voorzover deze aanwezig is, de veroordeelde die zich kan laten bijstaan door zijn raadsman. Zij kan beslissen eveneens andere personen te horen. (<i>art. 10, § 3 VI-wet</i>)
	Uiterste datum beraadslaging	Automatisch berekend Opdracht: – Listing binnen bepaalde periode te nemen beslissingen	Cfr. datum behandeling
	Effectieve datum beraadslaging	Invoeren bij beraadslaging	
	Datum beslissing	Invoeren bij beslissing Opdracht (link met aard beslissing): – Automatische berekening uiterste termijn waarbinnen de commissie een nieuwe	– In geval van schorsing neemt de commissie binnen een termijn van ten hoogste twee maanden een

		beslissing moet nemen (d.i. indien beslist wordt tot schorsing): – Datum beslissing + 2 maanden indien <i>geen</i> voorlopige aanhouding – Datum voorlopige aanhouding + 2 maanden in geval <i>wél</i> voorlopige aanhouding (link met 6.2. voorlopige aanhouding + datum voorlopige aanhouding) – Automatische berekening uiterste datum verzending kennisgevingen van de beslissing	beslissing tot herroeping van de V.I. of opheffing van de schorsing (eventueel wordt de VI herzien) Indien binnen deze termijn geen beslissing werd genomen, wordt de veroordeelde opnieuw in vrijheid gesteld (<i>art. 9, § 3 VI-COMM-wet</i>). Indien de commissie een schorsing gelast, wordt deze geacht te zijn ingegaan op de datum waarop het bevel tot voorlopige aanhouding is uitgevoerd (<i>art. 13 VI-COMM-wet</i>) – De beslissing wordt binnen de 48 uur per aangetekend schrijven ter kennis gebracht van de veroordeelde, het O.M. bij de commissie, de minister en de directeur van de strafinrichting (afschrift indien gedetineerd). (<i>art. 10, § 5 VI-wet</i>) Het slachtoffer dat een direct en legitiem belang had op het ogenblik van de toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt per aangetekend schrijven ingelicht van de herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling of in geval van herziening van de in het belang van het slachtoffer gewijzigde voorwaarden. De beslissing waarbij de VI wordt herroepen, geschorst of herzien en de eventueel in het belang van het slachtoffer gewijzigde voorwaarden worden binnen 48 uur ter kennis gebracht van het slachtoffer (<i>art. 10, § 5 VI-wet; art. 9 KB</i>) De beslissing waarbij de VI wordt herroepen, geschorst of herzien wordt per brief ter kennis gebracht van de burgemeester waar de voorwaardelijk invrijheidgestelde woont (<i>art. 9 KB</i>)
	Uiterste datum kennisgeving beslissing	Automatisch berekend: datum beslissing + 48 uur	
	Datum kennisgeving O.M.-comm.	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving minister	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving directeur strafinrichting	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving burgemeester	Invoeren bij verzending (geen uiterste termijn voorzien)	
	Datum kennisgeving veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving slachtoffer	Invoeren bij verzending	
	Aard beslissing	Invoeren (één antwoord): ☐ Na aanvankelijke schorsing: ☐ Opheffing schorsing zonder meer ☐ Opheffing schorsing maar herziening	– In geval van schorsing neemt de commissie binnen een termijn van ten hoogste twee maanden een

		☐ Herroeping ☐ Zonder dat eerst beslist werd tot schorsing van de VI: ☐ Schorsing ☐ Herziening ☐ Herroeping ☐ Herroeping wegens niet-akkoord met gewijzigde voorwaarden	beslissing tot herroeping van de V.I. of opheffing van de schorsing (eventueel wordt de VI herzien) Indien binnen deze termijn geen beslissing werd genomen, wordt de veroordeelde opnieuw in vrijheid gesteld (<i>art. 9, § 3 VI-COMM-wet</i>) – Binnen vijftien dagen na de debatten beraadslaagt de commissie over de herroeping, de schorsing of de herziening (<i>art. 10, § 4 VI-wet</i>) – De invrijheidstelling wordt herroepen indien de veroordeelde niet instemt met de nieuwe voorwaarden (<i>art. 12, § 1 VI-COMM-wet</i>)
	Nummer beslissing	Invoeren	
	In geval van herziening: gewijzigde voorwaarden	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): – Gebodsbepalingen: ☐ Begeleiding DS ☐ Werk ☐ Opleiding ☐ Dagbesteding ☐ Vrijtijdsbesteding ☐ Inkomen ☐ Budgetbegeleiding ☐ Burgerlijke partijen ☐ Medische/psycho-sociale begeleiding ☐ Andere – Verbodsbepalingen: ☐ Middelengebruik ☐ Beroepsverbod ☐ Plaatsen te bezoeken ☐ Woonplaats te ... ☐ Contacten slachtoffers ☐ Andere Vrij veld voor opmerkingen	
	In geval van herziening: uitvoerbaarheid	In te voeren bij initiële beslissing tot herziening	Indien de commissie beslist de opgelegde voorwaarden te verscherpen of bijkomende voorwaarden op te leggen, bepaalt zij het ogenblik waarop deze beslissing uitvoerbaar wordt (<i>art. 12, § 2 VI-COMM-wet</i>)
	Weigering gewijzigde voorwaarden	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee Opdracht: – Automatische berekening uiterste datum nieuwe behandeling dossier door personeelscollege indien veroordeelde niet akkoord gaat met V.I.-voorwaarden	– Indien de veroordeelde niet akkoord gaat met de voorwaarden, bepaalt de commissie de datum vanaf wanneer het dossier opnieuw door het personeelscollege kan worden onderzocht: deze

		– Automatische berekening verzending kennisgevingen in verband met weigering voorwaarden (gevolg = herroeping V.I.): datum weigering voorwaarden + 3 dagen	termijn mag niet langer zijn dan zes maanden indien de veroordeelde één of meer correctionele hoofdgevangenisstraffen ondergaat die samen niet meer dan vijf jaar bedragen; deze termijn is maximaal één jaar in geval van criminele straffen of als het geheel van de correctionele hoofdgevangenisstraffen meer dan vijf jaar bedraagt (<i>art. 16, § 1 KB</i>) – Alle personen en diensten die in kennis waren gesteld van de beslissing van de commissie waarbij de V.I. werd toegekend, worden hiervan binnen de drie dagen per brief in kennis gesteld (<i>art. 16, § 1 KB</i>)
	Uiterste datum kennisgeving weigering V.I.-voorwaarden	Automatisch berekend	
	Datum kennisgeving O.M.-comm.	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving minister	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving directeur strafinrichting	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving burgemeester	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving slachtoffer	Invoeren bij verzending	
	Aantekening cassatieberoep	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee Geen cassatieberoep mogelijk tegen beslissing tot schorsing	
	Cassatieberoep OM/gedetineerde	Invoeren (één antwoord): ☐ OM ☐ Gedetineerde ☐ Beide	
	Tijdstip aantekening cassatieberoep	Invoeren tijdstip bij indiening cassatieberoep Opdracht: – Berekening uiterste termijn waarbinnen dossier naar Hof van Cassatie verzonden dient te worden (indien cassatieberoep aangetekend): tijdstip indiening cassatieberoep + 48 uur	– De secretaris zorgt ervoor dat, indien cassatieberoep wordt ingesteld, de dossiers binnen 48 uur te rekenen vanaf dat beroep aan de griffie van het Hof van Cassatie worden toegestuurd (<i>art. 7, § 5 KB</i>).

	Uiterste datum verzending dossier naar HvC	Automatisch berekend	
	Datum effectieve verzending dossier	Invoeren bij verzending	
	Datum beslissing Cassatie	Invoeren Opdracht: – Berekening uiterste datum waarbinnen anders samengestelde commissie een beslissing dient te nemen: datum beslissing cassatie + 30 dagen	– Na een cassatiearrest met verwijzing neemt de anders samengestelde commissie binnen dertig dagen te rekenen vanaf de uitspraak van dit arrest een beslissing met dien verstande dat de veroordeelde inmiddels opgesloten blijft. (<i>art. 14 VI-wet</i>)
	Aard beslissing Cassatie	Invoeren (één antwoord): ☐ Bevestiging ☐ Verbreking	
	Uiterste datum beslissing na verbreking in cassatie	Automatisch berekend Opdracht: – Lijst te nemen beslissingen na verbreking in cassatie	
<u>6.5. Schorsing, nadere omschrijving, aanpassing vw.</u>	Datum behandeling	In te voeren door commissie Opdrachten: – Automatische berekening uiterste datum ter beschikking stelling dossiers ter inzage op de plaats van de zitting: zittingsdatum – 7 dagen – Automatische berekening oproeping partijen + andere personen: zittingsdatum – 14 dagen – Automatische berekening uiterste datum beraadslaging: datum behandeling + 15 dagen	– Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor de veroordeelde en zijn raadsman voor inzage ter beschikking gesteld op de plaats waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden (<i>art. 17, § 1 KB</i>) – Oproeping ten minste tien dagen voor de zitting van de veroordeelde (aangetekend: <i>art. 17, § 1 KB; art. 10, § 1 VI-wet</i>), het O.M.-C (schriftelijk: <i>art. 17, § 1 KB; art. 5 KB</i>), en eventueel andere personen (per brief: <i>art. 17, § 1 KB; art. 10, § 3 VI-wet</i>); Slachtoffer enkel indien vroeger V.I.-voorwaarden werden meegedeeld en indien het verzoekt gehoord te worden (<i>art. 17, § 2 KB</i>) – Beraadslaging binnen 15 dagen na behandeling (<i>art. 17, § 1 KB; art. 10, § 4 VI-wet</i>)

	Plaats van de zitting	Checklist (één antwoord): ☐ Zetel van de commissie ☐ Elders ☐ ... ☐ ... ☐ ...	Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor de veroordeelde en zijn raadsman voor inzage ter beschikking gesteld op de plaats waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden (<i>art. 17, § 1 KB</i>)
	Eerdere mededeling VI-voorwaarden aan slachtoffer	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	Voor zover eerder aan het slachtoffer een in zijn belang opgelegde voorwaarde werd meegedeeld, wordt het er ten minste tien dagen voor de datum van de zitting per aangetekend schrijven van in kennis gesteld dat het op zijn verzoek hieromtrent wordt gehoord (<i>art. 17, § 2 KB</i>).
	Verzoek SO gehoord te worden	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee (kennisgeving beslissing enkel indien het daarom schriftelijk verzoekt)	Voor zover eerder aan het slachtoffer een in zijn belang opgelegde voorwaarde werd meegedeeld, wordt het er ten minste tien dagen voor de datum van de zitting per aangetekend schrijven van in kennis gesteld dat het op zijn verzoek hieromtrent wordt gehoord (<i>art. 17, § 2 KB</i>).
	Uiterste datum verzending oproepingsbrieven/kennisgeving SO	Automatisch berekend Opdracht: – Listing te verzenden oproepingsbrieven (identificatie op te roepen personen) Opm. Oproeping andere personen enkel indien commissie daartoe beslist; oproeping SO enkel indien eerdere mededeling van V.I.-voorwaarden en verzoek SO gehoord te worden	
	Effectieve datum oproeping veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum oproeping OM-C	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum oproeping andere personen	Invoeren bij verzending	
	Effectieve datum kennisgeving SO	Invoeren bij verzending	
	Uiterste datum terbeschikkingstelling dossier (inzage)	Automatisch berekend Opdracht: – Listing ter beschikking te stellen dossiers	Het dossier wordt gedurende ten minste vier dagen voor de datum waarop de zitting is vastgesteld voor de veroordeelde en zijn raadsman voor inzage ter beschikking gesteld op de plaats waar de zitting van de commissie zal plaatsvinden (<i>art. 17, § 1 KB</i>)
	Gehoorde partijen op zitting	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Veroordeelde ☐ Raadsman	Cfr. oproepingen

		☐ Openbaar ministerie ☐ Slachtoffer ☐ SO 1: ... ☐ SO 2: ... ☐ SO n: ... ☐ Bijstand SO: ☐ SO 1: ... ☐ SO 2: ... ☐ SO n: ... ☐ Andere personen ☐ ... ☐ ... ☐ ...	
	Uiterste datum beraadslaging	Automatisch berekend Opdracht: – Listing binnen bepaalde periode te nemen beslissingen	Cfr. datum behandeling
	Effectieve datum beraadslaging	Invoeren bij beraadslaging	
	Datum beslissing	Invoeren bij beslissing Opdracht (link met aard beslissing): – Automatische berekening uiterste datum verzending kennisgevingen van de beslissing	– De beslissing wordt binnen de 48 uur per aangetekend schrijven ter kennis gebracht van de veroordeelde, het O.M. bij de commissie, en de minister (afschrift indien gedetineerd). (<i>art. 17, § 1 KB; art. 10, § 5 VI-wet</i>) Indien de beslissing betrekking heeft op een voorwaarde die in het belang van het slachtoffer werd opgelegd, dan wordt die beslissing per brief binnen 48 uur meegedeeld aan het slachtoffer, voor zover hij werd gehoord of schriftelijk had verzocht in kennis gesteld te worden van de beslissing (<i>art. 18 KB</i>)
	Beslissing in verband met SO-gerichte voorwaarde	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee	
	Uiterste datum kennisgeving beslissing	Automatisch berekend: datum beslissing + 48 uur	Art. 17, § 1 KB (zie ook procedure schorsing, herziening, herroeping)
	Verzoek SO kennisgeving beslissing	Invoeren (één antwoord): ☐ Ja ☐ Nee Indien het slachtoffer niet gehoord wenste te worden	Het slachtoffer dat niet wenst gehoord te worden, kan de commissie wel schriftelijk verzoeken in kennis gesteld te worden van de beslissing omtrent de in zijn belang opgelegde voorwaarden (<i>art. 17, § 2 KB</i>)
	Datum kennisgeving O.M.-comm.	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving minister	Invoeren bij verzending	

	Datum kennisgeving burgemeester	Invoeren bij verzending (geen uiterste termijn voorzien)	
	Datum kennisgeving veroordeelde	Invoeren bij verzending	
	Datum kennisgeving slachtoffer	Invoeren bij verzending (enkel indien SO werd gehoord of verzocht geïnformeerd te worden + indien de beslissing betrekking heeft op een in het belang van het slachtoffer opgelegde voorwaarde)	
	Aard beslissing	Invoeren (één antwoord): ☐ Schorsing V.I.-voorwaarden ☐ Nadere omschrijving van de voorwaarden ☐ Aanpassing aan de omstandigheden	De commissie kan de opgelegde voorwaarden schorsen, nader omschrijven of aanpassen aan de omstandigheden, zonder dat zij evenwel de opgelegde voorwaarden kan verscherpen of bijkomende voorwaarden opleggen (<i>art. 9 VI-COMM-wet</i>)
	Nummer beslissing	Invoeren	
	Geschorste/gewijzigde voorwaarden	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): – Gebodsbepalingen: ☐ Begeleiding DS ☐ Werk ☐ Opleiding ☐ Dagbesteding ☐ Vrijtijdsbesteding ☐ Inkomen ☐ Budgetbegeleiding ☐ Burgerlijke partijen ☐ Medische/psycho-sociale begeleiding ☐ Andere – Verbodsbepalingen: ☐ Middelengebruik ☐ Beroepsverbod ☐ Plaatsen te bezoeken ☐ Woonplaats te ... ☐ Contacten slachtoffers ☐ Andere Vrij veld voor opmerkingen	

<u>6.6. Administratieve zitting</u>	Datum zitting	Invoeren	
	Plaats van de zitting	Checklist (één antwoord): ☐ Zetel van de commissie ☐ Elders ☐ ... ☐ ... ☐ ...	
	Gehoorde personen	Checklist (meerdere antwoorden mogelijk): ☐ Veroordeelde ☐ Openbaar ministerie ☐ Andere personen ☐ ... ☐ ...	
	Aard beslissing	Invoeren: ☐ ... ☐ ... ☐ ...	
	Nummer beslissing	Invoeren	

BIJLAGE X:

**FUNCTIONEEL GEDEELTE LASTENBOEK
INFORMATISERINGSPROJECT "SIPAR"**

B. FUNCTIONEEL GEDEELTE

II.1. Beschrijving van de omgeving en omschrijving van de opdracht

Het Ministerie van Justitie beschikt over parajustitiële diensten die **personen die daar een beroep op doen** opvangen en informeren.

Het kan gaan om :

- een beklaagde;
- een veroordeelde;
- een slachtoffer;
- een persoon ten aanzien van wie een onderzoek loopt of bemiddeling in strafzaken plaatsvindt;
- of eenvoudigweg iemand die inlichtingen wenst omtrent de bevoegdheden van het ministerie.

Deze parajustitiële diensten vallen uiteen in twee categorieën, waarbij de ene dienst hulp verleent aan personen die in de strafinrichtingen verblijven, en de andere dienst hulp verleent personen die niet binnen de strafinrichtingen verblijven. Deze twee categorieën van diensten zijn :

- die welke afhangen van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen en zorgen voor gedetineerden (beklaagden, veroordeelden en geïnterneerden);
- die welke afhangen van de Rechterlijke Organisatie en zich tot de anderen richten, te weten :
 - a) beklaagden die niet zijn gedetineerd en beklaagden die onder voorwaarden in vrijheid zijn gesteld;
 - b) personen veroordeeld tot straffen met uitstel;
 - c) voorwaardelijk in vrijheid gestelde veroordeelden;
 - d) op proef in vrijheid gestelde geïnterneerden;
 - e) slachtoffers van misdrijven;
 - f) eenieder die bij voornoemde diensten informatie wenst te verkrijgen;
 - g) eenieder ten aanzien van wie een onderzoek loopt of bemiddeling in strafzaken plaatsvindt;

Het betreft de volgende diensten :

- de **Psychosociale Dienst** (SPS-PSD) die de psychosociale teams coördineert welke in de strafinrichtingen werkzaam zijn;
- de **Dienst Sociaal Werk** (STS-DSW)
 - de justitiehuisen;
 - de Probatiedienst;
 - de Dienst Bemiddeling in Strafzaken;
 - de Dienst Slachtofferonthaal;
 - de Dienst Vrijstelling onder Voorwaarden;
 - de Dienst Burgerrechtelijke Opdrachten;
 - de Eerstelijnszorg.

Deze diensten treden op op vraag van :

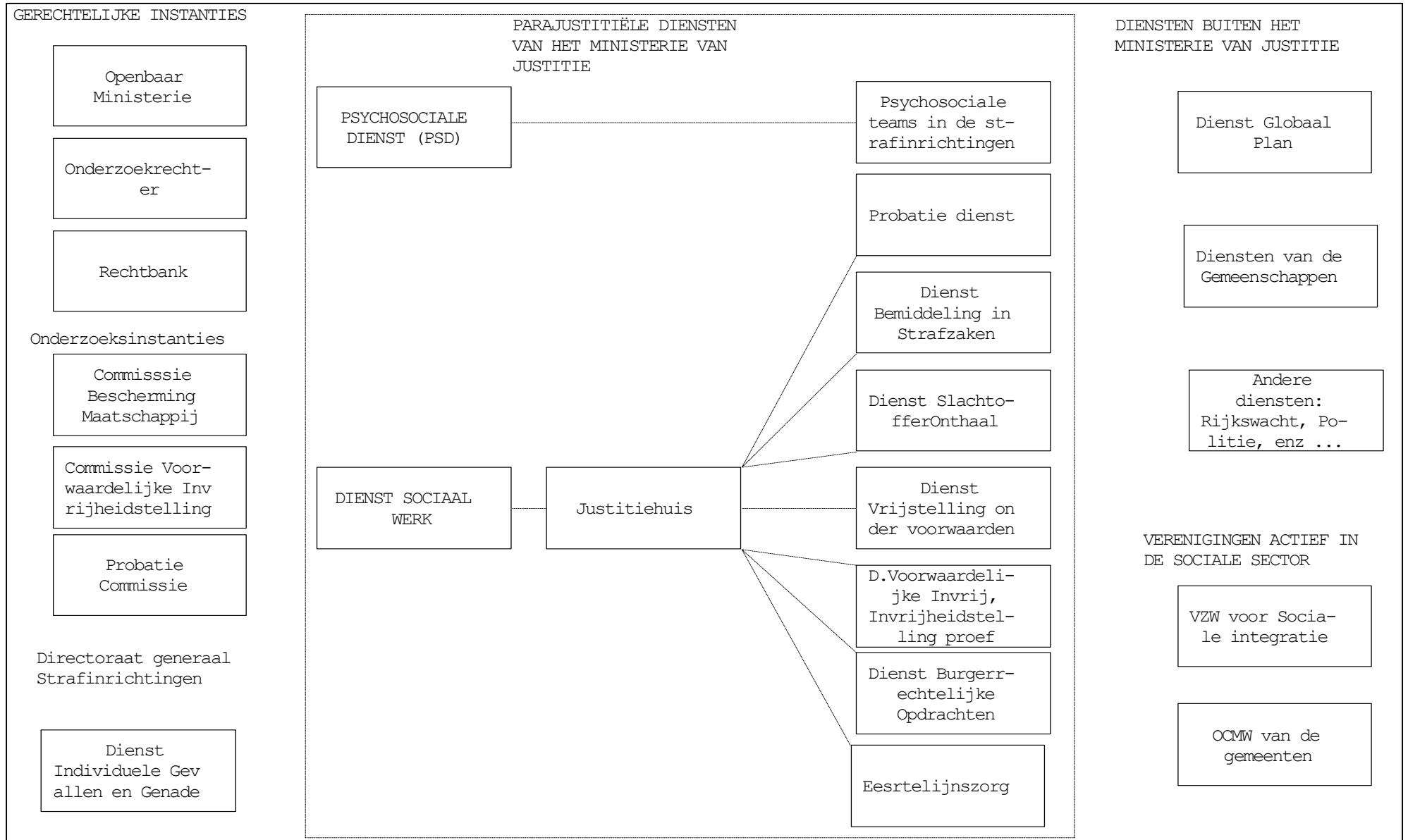
- de **gerechtelijke instanties** (het Openbaar Ministerie, de onderzoeksrechter, rechtbanken);

- de **onderzoeksinstanties** : de Probatiecommissie, de Commissie voor de Voorwaardelijke Invrijheidstelling, de Commissie tot Bescherming van de Maatschappij (CDS-CBM);
- de Dienst Individuele Gevallen en Genade (Directoraat-generaal Strafinrichtingen).

Zij staan in contact met de diensten van de **Gemeenschappen**, inzonderheid de diensten voor bijstand aan rechtzoekenden, de diensten voor hulp bij resocialisatie alsmede de diensten belast met bijstand aan jongeren en gezinnen.

Er moet aan worden herinnerd dat dit bijzonder bestek ertoe strekt aan het personeel van de parajustitiële diensten (ook Sociale en Psychosociale Diensten genoemd) van het Ministerie van Justitie toepassingssoftware ter beschikking te stellen teneinde de dossiers van rechtzoekenden administratief te volgen. In het volgende schema bevinden de diensten welke bij deze toepassing zijn betrokken zich binnen het in streeplijn getrokken kader.

Figure 1: Omgeving van Parajustitiële Diensten van Ministerie van Justitie.

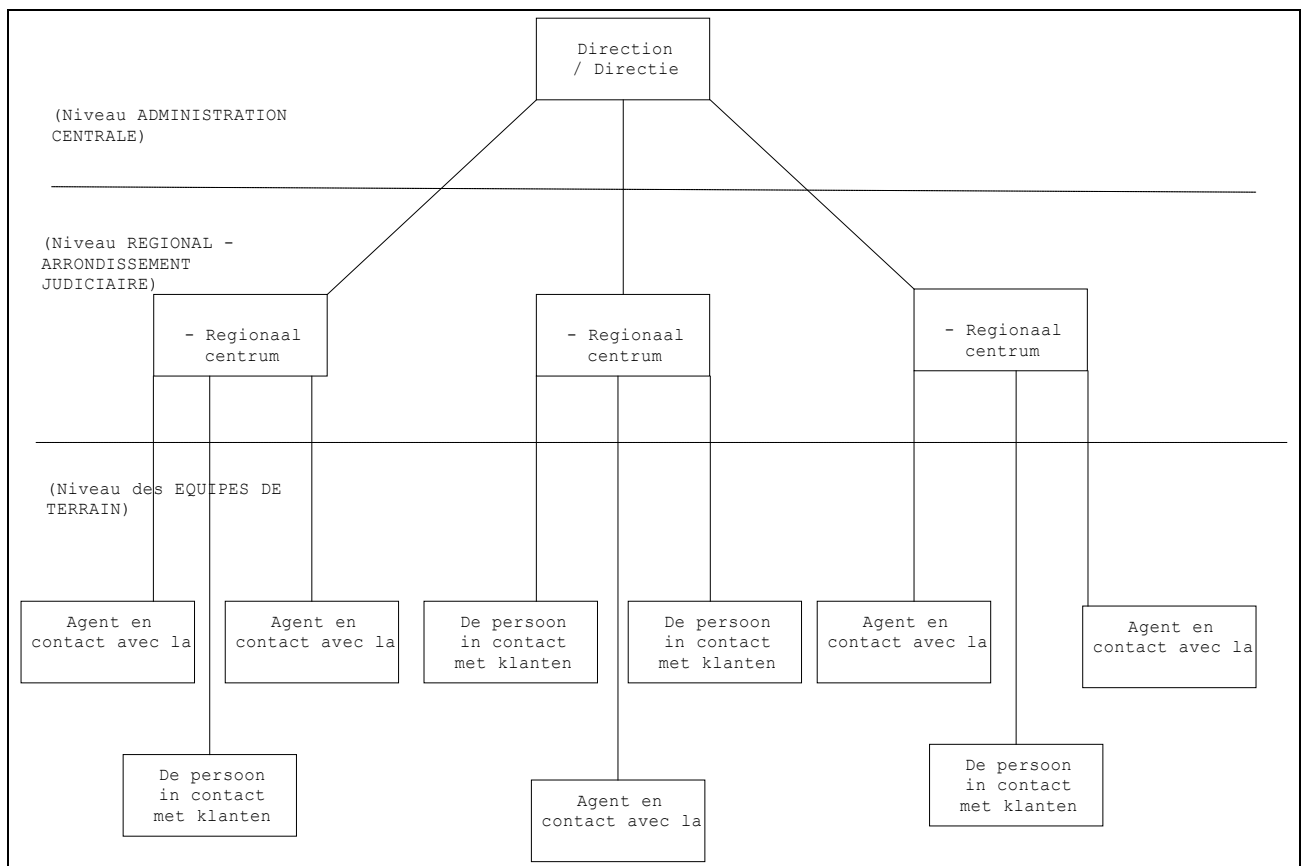

De parajustitiële diensten van het Ministerie van Justitie zijn op drie niveaus gestructureerd :

- 1) het **Centraal Bestuur** voor de centralisatie en verwerking van de informatie;
- 2) de **regionale centra** voor de coördinatie en controle van die opdrachten alsook verschillende administratieve werkzaamheden;
- 3) de **ambtenaren op het terrein** die met de betrokkenen in contact staan.

Deze structuur is in het volgende schema weergegeven :

Figure 2: Structuur van parajustitiële diensten

II.2. - Voorafgaande functionele analyse

Het arbeidsproces kan met de volgende woorden worden samengevat :

De **ambtenaren op het terrein** zijn verbonden aan een of meer **instanties** teneinde er opdrachten te vervullen ten voordele van een of meer **klanten** (bijvoorbeeld : veroordeelden, beklaagden, slachtoffers, enz...), zulks in samenwerking met een of meer **verenigingen** uit de sociale sector.

II.2.1 De tussenkomende partijen

II.2.1.1. De ambtenaar op het terrein

Een ambtenaar op het terrein kan **verbonden zijn aan een of meer** parajustitiële **instanties**, waar hij **een** bepaalde **functie** vervult en **opdrachten** krijgt.

Deze opdrachten worden door zijn instantie toegekend op initiatief of verzoek van een andere instantie vanaf een **datum** en voor een bepaalde **periode** met het oog op de follow-up van een bepaalde **klant**.

De ambtenaar vervult die opdracht via **contacten**.

Deze contacten kunnen **periodiek** zijn; het kan gaan om ontmoetingen op een van de **plaatsen waar** de ambtenaar **werkt**, binnen of buiten de werkuren dat hij de **dienst waarneemt** of tijdens **bezoeken** bij die klant thuis of op diens werk, hetzij via de **telefoon**.

Na elk contact op een bepaalde **datum** en een bepaald **uur** alsmede voor een bepaalde **duur** noteert de ambtenaar zijn **opmerkingen** met het oog op de samenstelling van verslagen. Aan de hand van de opmerkingen kan worden uitgemaakt wat de **problemen zijn** waarmee de klant kan worden geconfronteerd, en is het daardoor mogelijk diverse **oplossingen** te implementeren.

Voor bezoeken bij voornoemde klanten thuis of op hun werk krijgen de ambtenaren **vergoedingen** naar gelang van het **gebruikte vervoermiddel** en het **aantal afgelegde kilometers**.

II.2.1.2. De instantie

De instantie (diensten of commissies) kan **verschillende kamers of departementen** omvatten. Deze kamers of departementen bestaan uit **leden** die op een bepaalde **datum** en voor een bepaalde **periode** worden benoemd.

Deze leden oefenen een **functie** uit op grond waarvan zij **in een bepaalde hoedanigheid** zitting mogen hebben in de **werkzittingen**. Door hun **aanwezigheid** hebben zij recht op **vergoedingen** naar gelang van de **duur** van de op een bepaalde **datum** gehouden zitting. Tijdens die zitting kunnen de leden **voorstellen** doen

betreffende een **klant** (beklaagde, veroordeelde of slachtoffer). In verband met **vaststaande feiten** kunnen tevens **beslissingen** worden getroffen (N.B. : er moet een "eenvormigheidscontrole" tussen beslissingen en opdrachten worden uitgewerkt).

II.2.1.3. De klant

Ten aanzien van de betrokkene, die om **verschillende redenen** een beklagde, een veroordeelde of een slachtoffer kan zijn, kunnen **verschillende opdrachten** worden uitgevoerd op het vlak van bijstand en voogdij.

Hij kan een of meer **aliassen** hebben.

Behalve zijn persoonlijke gegevens heeft hij **relaties** en heeft hij **beroepsbekwaamheden** verworven. Hij kan zich in verschillende **maatschappelijke situaties** bevinden. Hij kan op **verschillende adressen** gedomicilieerd zijn en bezit **diverse identiteitsbewijzen**.

In het licht van zijn bekwaamheden kunnen ten aanzien van de betrokkene **verschillende maatregelen** zijn genomen. Deze maatregelen kunnen een **beperkte tijdsduur** hebben en plaatsvinden op plaatsen die **met het beschikbare vervoermiddel** bereikbaar zijn.

II.2.1.4. De vereniging

Een vereniging bestaat uit **leden** waarvan bepaalde verantwoordelijk zijn voor de voorgestelde **maatregelen**.

De vereniging kan ook samenwerken met de ambtenaar bij **contacten** met klanten. Voor die samenwerking kan zij van het Ministerie **subsidies** ontvangen.

II.2.2. Functionele uittekening

In de hierboven beschreven werkmethode kunnen 4 groepen van applicaties onderscheiden worden :

- het beheer van de ambtenaren
- het beheer van de instellingen
- het beheer van de klanten
- het beheer van de verenigingen

Bij die groepen dient nog een toepassingsgroep toegevoegd worden die het beheer van de referentiegegevens toelaat evenals het beheer van samenhangs- en tegenstrijdigheidscontroles.

II.2.2.1. Het beheer van de ambtenaren

De gevraagde modules zijn de volgende :

- 1) Het signalement van de ambtenaren
- 2) de affectaties van de ambtenaren in de verschillende parajustitiële diensten ;
- 3) het bijhouden van de permanenties (plaats en uren)
- 4) de toekenning van de mandaten aan de ambtenaren ;

Het bijhouden van de gegevens in deze vier eerste modules gebeurt onder verantwoordelijkheid van de ambtenaren van de directie en van de regionale diensten. De ambtenaren op het terrein hebben enkel een beperkte toegang tot de gegevens over de permanenties.

- 5) de agenda en de opvolging van de contacten van de ambtenaren (huisbezoeken, telefoongesprekken, enz. ...) : met de mogelijkheid om controle uit te oefenen op de permanenties en de toegekende mandaten
- 6) de resultaten van de opdrachten van de ambtenaren (enquêtes, probleemdetectie en de getroffen maatregelen)

Het bijhouden van de gegevens van deze twee modules behoort tot de bevoegdheid van de ambtenaren op het terrein belast met het te behandelen dossier met goedkeuring van de ingebrachte gegevens door hun directe hiërarchische meerdere. Een recht op raadpleging wordt toegekend aan de ambtenaren op het terrein belast met het zelfde dossier.

II.2.2.2. Het beheer van de instellingen

Voor de groep Instelling, zijn de modules de volgende :

- 1) Het signalement van de instellingen en hun samenstelling (kamers, afdelingen en/of andere)
- 2) Het signalement van de leden van de instellingen
- 3) De agenda en de opvolging van de werkvergaderingen
- 4) Het beheer van de aanwezigheden op de werkvergaderingen en de zitpenningen
- 5) De opvolging van de op de werkvergaderingen genomen beslissingen

Het bijhouden van de gegevens van deze modules wordt gedaan door de administratie van de betrokken instellingen. Een volledig recht om de gegevens te raadplegen wordt verleend aan de ambtenaren van de directie terwijl de ambtenaren werkzaam op het terrein slechts een raadplegingsrecht hebben beperkt door twee voorwaarden :

- a) toegang tot de dossiers waar zij mee belast zijn
- b) toegang tot zekere gegevens betreffende de beslissingen die tijdens de werkvergaderingen zijn genomen

II.2.2.3. Het beheer van de klanten

De modules zijn de volgende :

- 1) Het signalement van de klanten
- 2) De alias van de klanten
- 3) De identiteitsgegevens van de klanten
- 4) De sociale situatie van de klanten
- 5) De feiten waarvoor de klant aansprakelijk is of die hij heeft ondergaan
- 6) De relaties van de klanten (familiaal, vriendschappelijk en andere)
- 7) De kwalificaties van de klanten
- 8) De opvolging van de ten opzichte van de klanten getroffen maatregelen

Het aanmaken en het bijhouden van de signalementsregistraties van de klanten wordt behartigd door alle ambtenaren met goedkeuring door hun directe hiërarchische meerderen. De ambtenaren van het centraal bestuur hebben slechts een raadplegingsrecht van de verschillende modules.

II.2.2.4. Het beheer van de verenigingen

- 1) Het signalement van de verenigingen
- 2) Het signalement van de leden van de verenigingen

Het aanmaken van de registratie van het signalement van de verenigingen en hun leden komt toe aan de ambtenaren van de regionale diensten. De ambtenaren op het terrein hebben een raadplegingsrecht betreffende deze gegevens.

- 3) Het beheer van het aanbod van de verenigingen
- 4) De opvolging van de ten opzichte van de klanten getroffen maatregelen

De aanmaak en het bijhouden van de registraties in deze twee laatste modules komt toe aan de ambtenaren op het terrein met goedkeuring van hun directe hiërarchische meerderen.

II.2.2.5. Het beheer van de referentiefiches en controleparameters om verbanden te leggen en tegenstrijdigheden aan het licht te brengen

Het aanmaken en het bijhouden van de referentiegegevens voor deze registraties is voorbehouden aan de ambtenaren van de directie. De ambtenaren van de 2 andere niveaus (regionaal en op het terrein) hebben enkel het recht deze gegevens te raadplegen.

Er moet een module worden in werking gesteld die controleparameters inbrengt om verbanden te leggen en tegenstrijdigheden tussen de gegevens aan te tonen om op die manier een soepeler gebruik van de applicatie toe te laten. Het bijwerken van deze gegevens gebeurt onder de verantwoordelijkheid van de ambtenaren van de directie.

II.2.2.6. Omvang van de gegevens

Thans bevat de ASSIST-databank van de Dienst Sociaal Werk ongeveer 9.000 registraties van opdrachten voor 200 actoren op het terrein. Voornoemde dienst voorziet ongeveer 20.000 nieuwe opdrachten per jaar.

Er moet plaats worden voorzien voor gegevensopslag voor een termijn van minstens 5 jaar voor het merendeel van de gevolgde zaken. Daarom moet in de toepassing een opslagprocedure worden geïntegreerd waarbij de gearchiveerde informatie kan worden geraadpleegd en de de nuttige gegevens weer kunnen worden opgeroepen.

Met betrekking tot de niet-gestructureerde gegevens moet worden uitgegaan van gemiddeld 30 documenten per klantendossier, hetzij 300 Kb per dossier (ongeveer 12 Kb voor een bladzijde); de jaarlijkse toename van de hoeveelheid opgeslagen dossiergegevens kan dan ook op 6Gb worden geschat. Na verloop van de eerste vijf jaar bedraagt de totale omvang van louter de niet-gestructureerde gegevens 30 Gb.

De Dienst Sociaal Werk telt op dit ogenblik een 200-tal ambtenaren op het terrein verdeeld over 27 gerechtelijke arrondissementen. Er wordt voor de komende jaren een uitbreiding van het personeel van de Parajustitiële Diensten (Psychosociale Dienst en Dienst Sociaal Werk) op het terrein voorzien, wat het aantal op ongeveer 500 ambtenaren zal brengen.

II.2.3. Algemene vereisten

De applicatie moet kunnen geïntegreerd worden in de huidige applicaties van het Ministerie van Justitie waarin gebruik wordt gemaakt van de gegevens over signalementen en over vrijheidsberovingen opgeslagen in de applicatie SIDIS, evenals van de documenten onder MS WORD die deze laatste applicatie genereert. DE applicatie moet eveneens worden geoptimaliseerd met het oog op datatransmissie op het netwerk van het Ministerie.

II.2.3.1. Modulariteit naar gelang van het niveau en van de behoeften

Aangezien de structuur van de diensten welke moeten worden geïnformatiseerd uit drie niveaus bestaat, te weten:

- 1) het niveau Centraal Bestuur;
 - 2) het regionaal niveau met de gerechtelijke arrondissementen;
 - 3) het niveau op het terrein,
- moeten zij met de toepassing een hulpmiddel ter beschikking krijgen dat aan hun respectievelijke behoeften beantwoordt, inzonderheid :

- 1) *Op het niveau van het Centraal Bestuur* (de Dienst Sociaal Werk, de Psychosociale Dienst) moeten aan de hand van de toepassing de gegevens worden beheerd met het oog op :

- kennisneming van individuele dossiers via de verslagen afkomstig van de vorige echelons (respectievelijke verslagen en adviezen van de ambtenaren);
- toezicht op de toepassing van de getroffen maatregelen;
- overlegging van statistieken, alsmede
- controle op en bijwerking van de referentietabellen.

- 2) *Op regionaal niveau* (justitiehuizen, diensten Bemiddeling in Strafzaken, probatiediensten, diensten Slachtofferonthaal, psychosociale teams in de strafinrichtingen, enz ...) bestaat de opdracht uit het volgende:

- organisatie van vergaderingen van instanties belast met de besluitvorming (voorbereiding van verslagen, oproepingen, agendabeheer;
- toepassing van beslissingen en coördinatie van de opdrachten van de ambtenaren;
- administratieve follow-up (overzicht van de aanwezigen met het oog op de uitbetaling van de zitpenningen, controle op de verplaatsingen van ambtenaren).

- 1) *Op het terrein* (ambtenaren) bestaat de opdracht uit het volgende :

- follow-up van de personen (klanten) die zij begeleiden (inlichtingen in verband met persoonlijke gegevens, maatschappelijke situatie, leefomstandigheden, problemen waarmee zij worden geconfronteerd en goedgekeurde maatregelen);
- contacten met de hulpverleningsinstanties met het oog op dienstverlening of de implementatie van de goedgekeurde maatregelen;
- verslagen op basis van de besluiten uit onderzoeken of gesprekken, hetzij periodiek, hetzij op verzoek;
- administratief werk met betrekking tot de dagelijkse verslagen en de het voorziene tijdsgebruik (bijhouden wie de dienst waarneemt, berekenen van verplaatsingen, enz ...).

Met de toepassing moeten de betrokken ambtenaren naar gelang van hun hiërarchisch niveau alle geregistreerde gegevens volledig of gedeeltelijk kunnen raadplegen, hetgeen impliceert dat moet worden voorzien in toegangs- en gebruiksrechten :

- op het niveau van de toepassing;
- op het niveau van de gestructureerde en niet-gestructureerde gegevens (documenten, verslagen, enz ...).

Daarenboven

- a) mag de applicatie niet de mogelijkheid bieden geregistreerde gegevens uit te wissen : de geregistreerde gegevens mogen slechts kunnen geannuleerd worden nadat de datum voorbij is tot wanneer de gegevens geldig zijn. Er dient dan ook voorzien te worden in een datum die het begin van de geldigheid van de gegevens aangeeft.
- b) moet elke registratie voor echt worden verklaard door de persoon die verantwoordelijk is voor de aanmaak ervan.
- c) moeten de programma's verbanden kunnen leggen in het bijzonder om verbanden en tegenstrijdigheden tussen de verschillende gegevens te controleren (Cross-control), dit om een soepel gebruik van de parameters en die controles mogelijk te maken. Dat impliceert dat er controletabellen om tegenstrijdigheden en incoherenties vast te stellen worden opgesteld.
- d) moet in een log file, enkel toegankelijk voor de beheerders van de databank, elke toegangsverschaffing geregistreerd worden telkens iemand gegevens aanpast of de databank consulteert.

II.2.3.2. Relationele en gedeelde gegevensbanken

Een klant kan **tegelijk worden gevolgd door verschillende instanties en/of gerechtelijke arrondissementen**, te weten :

- het psychosociale team van zijn detentieplaats (strafinrichting);
- de Dienst Bemiddeling in Strafzaken bij het parket of de rechtbank waar hij werd veroordeeld.

De ambtenaren van de betrokken instanties moeten elk in het kader van hun opdracht de gegevens over die klant kunnen bijwerken.

Het hieronder beschreven voorbeeld heeft tot doel duidelijk te maken waartoe de applicatie zou moeten in staat zijn :

- de psychosociale ploeg van de strafinrichting van Brugge ontfermt zich over een in deze instelling verblijvende gedetineerde
- anderzijds kan deze zelfde gedetineerde worden gevolgd door een ambtenaar bij de Dienst Strafbemiddeling bij de Rechtbank te Gent , de rechtbank die deze gedetineerde veroordeelde, en dit met het oog op een mogelijke vervanging van een deel van de opgelegde straf in alternatieve straffen.
- daar komt nog bij dat deze zelfde gedetineerde een verzoek tot penitentiair verlof heeft ingediend, waardoor zijn geval in handen komt van de probatie-assistenten van het gerechtelijk arrondissement Hasselt waarheen de gedetineerde zich wenst begeven zo zijn verzoek wordt ingewilligd.

Het geheel van het dossier zou moeten toegankelijk worden gemaakt voor de

ambtenaren van de verschillende betrokken parajustitiële diensten : elke nieuwe inlichting afkomstig van een van deze diensten moet ter kennis gebracht worden van de andere diensten die zich bezighouden met de zelfde klant .

De toepassing moet dus voor elke dienst en op elk niveau gedecentraliseerd beheer mogelijk maken.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING

1	DE ONDERZOEKSOPDRACHT	1
1.1	DE ONTWIKKELING VAN EEN REGISTRATIE-INSTRUMENT	2
1.2	WETENSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING VAN DE V.I.-COMMISSIES EN EVALUATIE MET HET OOG OP DE ONTWIKKELING OP LANGE TERMIJN	2
1.2.1	<i>Ondersteuning van de werking van de V.I.-commissies</i>	2
1.2.2	<i>Evaluatie m.o.o. de oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken</i>	3
2	GEHANTEERDE ONDERZOEKSBRONNEN	5

DEEL I: HET WETTELIJK KADER. KORTE HISTORIEK, INHOUD EN COMMENTAREN

1	INLEIDING: KORTE HISTORIEK EN ACHTERLIGGENDE CONTEXT	13
1.1	KORTE HISTORIEK VAN DE WET-LEJEUNE (WET VAN 31 MEI 1888)	13
1.2	KRITIEKEN OP HET V.I.-STELSEL	16
1.3	SCHETS VAN DE ONTSTAANGSGESCHIEDENIS VAN DE NIEUWE V.I.-WETGEVING	16
1.4	BELANGRIJKSTE INNOVATIES VAN DE NIEUWE V.I.-WETGEVING	21
2	TOEKENNINGSVOORWAARDEN	21
2.1	TIJDSVOORWAARDEN	21
2.2	RECLASSERINGSPLAN EN CONTRA-INDICATIES	23
2.2.1	<i>Het principe van de negatieve selectie: korte omschrijving</i>	23
2.2.2	<i>Het reclasseringsplan</i>	24
2.2.3	<i>De tegenindicaties</i>	25
2.2.3.1	Gedrag tijdens de detentie	26
2.2.3.2	Reclasseringsmogelijkheden	27
2.2.3.3	Risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten	27
2.2.3.4	Persoonlijkheid van de veroordeelde	28
2.2.3.5	Houding tegenover het slachtoffer	29
3	PROCEDURE	30
3.1	DE PROCEDURE ONDER DE WET VAN 31 MEI 1888	30
3.2	DE NIEUWE V.I.-PROCEDURE	30
3.2.1	<i>Personeelscollege</i>	31
3.2.1.1	Hypothese 1: de voorwaarden voor V.I. zijn niet vervuld	32
3.2.1.2	Hypothese 2: de voorwaarden voor V.I. zijn wél vervuld	33
3.2.2	<i>Commissies voorwaardelijke invrijheidstelling</i>	36
3.2.2.1	Het commissiemodel en het model van de strafuitvoeringsrechtbank	36
3.2.2.2	Samenstelling	38
3.2.2.3	Bevoegdheden en procedure	39
4	CONTROLE OP DE VOORWAARDELIJK INVRIJHEIDGESTELDEN	48
5	DEFINITIEVE INVRIJHEIDSTELLING, SCHORSING, HERZIENING EN HERROEPING VAN DE V.I.	50
5.1	PROEFTIJD	50
5.2	HERROEPING VAN DE VOORWAARDELIJK INVRIJHEIDSTELLING	51

5.2.1	<i>Gronden voor de herroeping, schorsing en herziening</i>	51
5.2.2	<i>Voorlopige aanhouding</i>	52
5.2.3	<i>Procedure</i>	52
5.2.4	<i>Gevolgen van de herroeping</i>	53
5.3	SCHORSING.....	53
5.4	HERZIENING.....	53
5.5	COMMENTAAR.....	53
6	SCHORSING, NADERE OMSCHRIJVING OF AANPASSING VAN DE V.I.-VOORWAARDEN .	54
7	CASSATIEBEROEP	55
8	TER BESCHIKKINGSTELLING VAN DE REGERING	56

DEEL II: DE TOEPASSING VAN DE V.I.-WETGEVING IN BEELD. NEDERLANDSTALIGE V.I.-COMMISSIES

Voorafgaand

HOOFDSTUK I: AANDACHTSPUNTEN EN KNELPUNTEN IN DE V.I.-PRAKTIJK

AFDELING I: DE ADVIESPROCEDURE INZAKE V.I.

1	INLEIDEND	75
2	BEPALING VAN DE BEVOEGDE COMMISSIE EN CONSTRUCTIE VAN DE CASELOAD VAN DE COMMISSIES	76
2.1	BEPALING VAN DE BEVOEGDE COMMISSIE.....	76
2.2	DE CASELOAD VAN DE V.I.-COMMISSIES.....	78
2.2.1	<i>Graad van positieve advisering personeelscolleges</i>	78
2.2.2	<i>Impact op de werkelijke caseload van de V.I.-commissies (in kwantitatieve termen)</i>	84
2.2.3	<i>De caseload van de V.I.-commissies in kwalitatief opzicht</i>	86
3	SAMENSTELLING EN (ON)VOLLEDIGHEID VAN HET V.I.-DOSSIER	87
3.1	SAMENSTELLING VAN HET V.I.-DOSSIER.....	87
3.2	ONVOLLEDIGHEID VAN DE V.I.-DOSSIERS	90
3.2.1	<i>Afschriften van vonnissen en uiteenzetting der feiten</i>	91
3.2.2	<i>Slachtofferinformatie</i>	92
3.2.3	<i>Afwezigheid van een gespecialiseerd advies voor seksuele delinquenten</i>	93

AFDELING II: DE BESLUITVORMINGSPROCEDURE INZAKE V.I.

4	NALEVING VAN DE WETTELIJK VOORZIENE TERMIJNEN	94
1	DE V.I.-TOELAATBAARHEIDSVORWAARDEN	97
1.1	DE TIJDSVORWAARDEN EN HET VERDRAG VAN STRAATSBURG INZAKE DE OVERBRENGING VAN GEVONNISTE PERSONEN (21 MAART 1983)	97
2	DE BEHANDELING VAN HET VOORSTEL INZAKE V.I.	98

2.1	VOORBEREIDING VAN DE ZITTING	98
2.2	FIXERING VAN DE ZITTING	98
2.2.1	<i>Gemiddelde tijd tussen de datum ontvangst van het dossier en de zittingsdatum</i>	<i>98</i>
2.2.2	<i>Fixering van onvolledige dossiers.....</i>	<i>99</i>
2.3	OPROEPING VOOR DE ZITTING	100
2.4	PLAATS VAN DE ZITTING	100
2.4.1	<i>Wettelijke bepalingen.....</i>	<i>100</i>
2.4.2	<i>De plaats van de zitting en de problematiek van transfers.....</i>	<i>100</i>
2.5	INZAGE DOSSIER.....	101
2.5.1	<i>Inzage dossier in geval van halve vrijheid.....</i>	<i>101</i>
2.5.2	<i>Bijstand door een (vertrouwens)persoon.....</i>	<i>102</i>
2.5.3	<i>Inzage van het dossier door andere personen.....</i>	<i>102</i>
2.6	VERLOOP VAN DE ZITTING	103
2.6.1	<i>Praktische inrichting van de zittingszaal.....</i>	<i>103</i>
2.6.2	<i>Verloop van de zitting.....</i>	<i>103</i>
2.6.3	<i>Partijen die gehoord (kunnen) worden.....</i>	<i>105</i>
2.6.3.1	<i>De veroordeelde</i>	<i>105</i>
2.6.3.2	<i>De raadsman</i>	<i>108</i>
2.6.3.3	<i>De psychosociale dienst van de gevangenis</i>	<i>108</i>
2.6.3.4	<i>Het slachtoffer en bijstand aan het slachtoffer</i>	<i>108</i>
2.6.3.5	<i>Andere 'derden'</i>	<i>109</i>
2.6.4	<i>Permanente vs. tijdelijke aanwezigheid van 'derden'.....</i>	<i>109</i>
2.6.5	<i>Aanstelling van een tolk.....</i>	<i>110</i>
2.6.6	<i>(Gemiddelde duur) van de zitting (behandeling van een dossier)</i>	<i>112</i>
3	BERAADSLAGING EN BESLISSING	114
3.1	ONTWIKKELDE PRAKTIJK EN GEMIDDELDE DUUR VOOR HET NEMEN VAN EEN BESLISSING	114
3.2	TOEKENNINGSGRAAD V.I.	116
3.3	GRAAD VAN CONVERGENTIE TUSSEN HET DIG-ADVIES EN DE BESLISSING DOOR DE V.I.-COMMISSIE	118
3.4	MOTIVERING VAN DE BESLISSING	119
3.5	NIEUWE BEHANDELING DOOR HET PERSONEELSCOLLEGE NA AFWIJZING	120
3.5.1	<i>Termijnen: toepassing in de praktijk.....</i>	<i>120</i>
3.5.2	<i>Suggereren van strafuitvoeringsmodaliteiten en andere acties..</i>	<i>121</i>
3.6	V.I.-VOORWAARDEN	122
3.6.1	<i>Vooropgestelde principes.....</i>	<i>122</i>
3.6.2	<i>Toepassing in de praktijk.....</i>	<i>123</i>
3.6.3	<i>De post-penitenciaire begeleiding en behandeling van seksuele delinquenten</i>	<i>126</i>
3.7	KENNISGEVING VAN DE BESLISSING	128
3.8	UITVOERBAARHEID VAN DE BESLISSING	131
3.8.1	<i>Aandachtspunten bij de omschrijving van de uitvoerbaarheid....</i>	<i>131</i>
3.8.2	<i>Toepassing in de praktijk.....</i>	<i>132</i>
3.8.3	<i>Wijzigingen in de toestand tussen de V.I.-beslissing en het ogenblik van uitvoerbaarheid</i>	<i>135</i>
3.8.3.1	<i>Aanbeveling van nieuwe straffen</i>	<i>135</i>
3.8.3.2	<i>Nieuwe feiten of tuchtproblemen</i>	<i>135</i>
3.8.3.3	<i>Wegvallen van elementen uit het reclasseringsplan</i>	<i>135</i>
3.8.3.4	<i>Wettelijke beperkingen</i>	<i>136</i>
3.8.4	<i>Instemming met de V.I.-voorwaarden.....</i>	<i>137</i>
4	CASSATIEBEROEP	138

4.1	WETTELIJK VOORZIENE TERMIJNEN EN TOEPASSING IN DE PRAKTIJK	138
4.2	RELEVANTIE VAN CASSATIEBEROEP DOOR DE GEDETINEERDE TEGEN EEN BESLISSING TOT V.I.	138
4.3	TERMIJN VOOR CASSATIEBEROEP (BESLISSING TOT V.I.)	139
4.4	DE NOTIE VAN DE 'ANDERS SAMENGESTELDE COMMISSIE'	139
4.5	TERMIJN WAARBINNEN EEN NIEUWE BESLISSING MOET VOLGEN	139
5	ROL VAN HET OPENBAAR MINISTERIE	139

AFDELING III: DE OPVOLGING VAN DE VOORWAARDELIJKE INVRIJHERIDSTELLING

1	OVERDRACHT 'OUDE' DOSSIERS (LOPENDE BEGELEIDINGEN)	141
2	SAMENWERKING MET DE JUSTITIEASSISTENTEN EN EXTERNE DIENSTEN	144
2.1	OPDRACHT VAN DE JUSTITIEASSISTENTEN	144
2.2	SAMENWERKING MET EXTERNE DIENSTEN EN DE PRESTATIEVERBINTENIS	145
2.2.1	<i>Rapportageverplichting.....</i>	<i>145</i>
2.2.1.1	<i>Rapportage conform art. 7 V.I.-wet</i>	<i>145</i>
2.2.1.2	<i>Rapportage ten aanzien van bepaalde seksuele delinquenten</i>	<i>146</i>
3	INTERNE WERKORGANISATIE I.V.M. DE OPVOLGING EN SAMENWERKING TUSSEN DE V.I.-COMMISSIE EN HET O.M. BIJ DE COMMISSIE.....	147
3.1	V.I.-COMMISSIE ANTWERPEN.....	147
3.2	V.I.-COMMISSIE GENT.....	150
3.3	V.I.-COMMISSIE BRUSSEL	150
4	SAMENWERKING MET DE LOKALE (CONTROLLERENDE) PARKETTEN	150
4.1	CONTROLE OP DE NALEIVING VAN DE V.I.-VOORWAARDEN: URINECONTROLES	150
4.2	VOORLOPIGE AANHOUDING	151
5	DE PROCEDURE TOT SCHORSING, HERZIENING OF HERROEPING VAN DE VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING.....	153
5.1	GRONDEN VOOR DE HERROEPING, SCHORSING EN HERZIENING.....	153
5.1.1	<i>Wettelijke bepalingen.....</i>	<i>153</i>
5.1.2	<i>De inverdenkingstelling als mogelijke grond voor een schorsing, herziening of herroeping</i>	<i>154</i>
5.2	HET VERLOOP VAN DE PROCEDURE	155
5.2.1	<i>Oproepingen.....</i>	<i>155</i>
5.2.2	<i>Plaats van de zitting en inzage van het dossier.....</i>	<i>155</i>
5.2.3	<i>Personen die gehoord (kunnen) worden.....</i>	<i>156</i>
5.2.4	<i>Kennisgeving van de beslissing.....</i>	<i>157</i>
5.3	BESLISSING TOT SCHORSING VAN DE V.I.	158
5.3.1	<i>Vraag naar het ogenblik waarop de schorsingstermijn een aanvang neemt</i>	<i>158</i>
5.3.2	<i>Samenstelling van de commissie na een beslissing tot schorsing</i>	<i>158</i>
5.3.3	<i>Duur van de schorsing.....</i>	<i>159</i>
5.4	ONMIDDELLIJKE WEDEROPSLUITING IN GEVAL VAN HERROEPING	159
5.5	VRAAG NAAR DE MOGELIJKHEID VAN EEN AANPASSING VAN DE VOORWAARDEN BINNEN DE PROCEDURE TOT SCHORSING, HERZIENING, HERROEPING.....	159
6	DE PROCEDURE TOT AANPASSING, NADERE OMSCHRIJVING OF SCHORSING VAN DE V.I.-VOORWAARDEN.....	160
6.1	TOEPASSING	160

6.2	VRAAG NAAR RAPPORTAGEVERPLICHTING IN GEVAL VAN OPGESCHORTE V.I.-VOORWAARDEN	160

HOOFDSTUK II: AANDACHTSPUNTEN EN BESLUITVORMINGSCRITERIA

AFDELING I: DE PROCEDURE TOT VOORWAARDELIJKE INRIJHEIDSTELLING

1	INLEIDEND: ALGEMENE BEMERKINGEN	163
2	V.I.-TOEKENNINGSGRAAD (OBSERVATIES)	164
3	AANDACHTSPUNTEN EN BESLUITVORMINGSCRITERIA	166
3.1	DE TIJDSVOORWAARDEN.....	166
3.1.1	<i>Straffen van minder dan drie jaar.....</i>	166
3.1.2	<i>Ondergane strafduur/naderend strafeinde als argument pro/contra V.I.</i>	167
3.2	HET RECLASSERINGSPLAN	169
3.2.1	<i>Woonst.....</i>	169
3.2.1.1	<i>Algemeen</i>	169
3.2.1.2	<i>Permanent verblijf in het buitenland</i>	171
3.2.1.3	<i>Vraag naar de mogelijkheid tot het opleggen van een verbod om in België te verblijven.....</i>	173
3.2.2	<i>Sociaal netwerk.....</i>	174
3.2.3	<i>Professionele reclassering en vrijetijdsbesteding.....</i>	180
3.2.4	<i>Begeleiding.....</i>	188
3.2.4.1	<i>Begeleiding door de justitieassistent</i>	188
3.2.4.2	<i>Begeleiding/behandeling door een externe dienst</i>	188
3.3	DE TEGENINDICATIES	191
3.3.1	<i>De mogelijkheid tot reclassering van de veroordeelde.....</i>	191
3.3.1.1	<i>Weigering van de V.I.</i>	191
3.3.1.2	<i>Uitstel van behandeling van het V.I.-voorstel</i>	192
3.3.2	<i>De persoonlijkheid van de veroordeelde.....</i>	192
3.3.3	<i>Het gedrag tijdens de detentie.....</i>	195
3.3.4	<i>Het risico op het plegen van nieuwe strafbare feiten.....</i>	200
3.3.4.1	<i>Reclasseringsvooruitzichten</i>	201
3.3.4.2	<i>Delictgegevens - Houding ten opzichte van de feiten</i>	202
3.3.4.3	<i>Historische gegevens</i>	213
3.3.4.4	<i>Hangende zaak</i>	215
3.3.5	<i>De houding ten aanzien van de slachtoffers (en de betrokkenheid van het slachtoffer bij de procedure)</i>	216
3.3.5.1	<i>Procedurele aspecten</i>	216
3.3.5.2	<i>Het horen van het slachtoffer en de houding van de veroordeelde ten aanzien van het slachtoffer als besluitvormingscriteria.....</i>	220
3.4	STRUCTURELE CRITERIA	226
3.4.1	<i>Onvolledig dossier.....</i>	226
3.4.2	<i>Gebrek gespecialiseerde begeleiding seksuele delinquenten.....</i>	227

AFDELING II: DE PROCEDURE TOT SCHORSING, HERZIENING EN HERROEPING

1	INLEIDENDE BEMERKINGEN	233
2	BELANGRIJKSTE VASTSTELLINGEN M.B.T. DE BESLUITVORMING IN HET KADER VAN DE HERROEPINGSPROCEDURE.....	234

2.1	TOEPASSING VAN DE PROCEDURE (IN KWANTITATIEF OPZICHT) EN HERROEPINGSGRONDEN	234
2.2	ANALYSE VAN DE DIVERSE BESLISSINGEN (OBSERVATIEGEGEVENS)	235
2.2.1	<i>Uitstel van de behandeling van het dossier</i>	235
2.2.1.1	Conditie 1: corrigerende interventie (niet-naleving voorwaarden) ...	236
2.2.1.2	Conditie 2: opvolging van de situatie (nieuwe veroordeling)	238
2.2.1.3	Conditie 3: veroordeelde afwezig	239
2.2.1.4	Conditie 3: advocaat verhinderd	240
2.2.2	<i>Schorsing van de V.I.</i>	240
2.2.2.1	Conditie 1: herziening wenselijk doch niet onmiddellijk mogelijk ...	240
2.2.2.2	Conditie 2: veroordeelde afwezig én geen contact met de justitieassistent	241
2.2.3	<i>Herziening van de V.I. na een eerdere beslissing tot uitstel of schorsing</i>	242
2.2.4	<i>Herziening van de V.I. zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel</i>	243
2.2.5	<i>Herroeping van V.I. na een beslissing tot uitstel of schorsing</i> ..	245
2.2.5.1	Conditie 1: 'alternatieve' reclassering niet/onvoldoende uitgewerkt	245
2.2.5.2	Conditie 2: 'gevaar voor de omgeving' (na eerder uitstel op technische gronden)	246
2.2.6	<i>Herroeping van de V.I. zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel</i>	247
2.2.6.1	Conditie 1: gevaar voor de omgeving' (nieuwe veroordeling)	247
2.2.6.2	Conditie 2: uitwerking van een alternatieve reclassering niet mogelijk binnen de wettelijk voorziene termijn	248
2.2.6.3	Conditie 3: V.I.-voorwaarden wenselijk, maar proeftijd reeds afgelopen (nieuwe veroordeling)	249

DEEL III: DE TOEPASSING VAN DE V.I.-WETGEVING IN BEELD. FRANSTALIGE V.I.-COMMISSIES

1	OBJET DE LA RECHERCHE SELON LES TERMES DE LA CONVENTION AVEC LE MINISTRE DE LA JUSTICE	261
2	MÉTHODOLOGIE ENVISAGÉE	263
3	DÉMARCHES EFFECTUÉES	265

DEEL IV: UITWERKING VAN EEN REGISTRATIE-INSTRUMENT

1	OMSCHRIJVING VAN DE OPDRACHT	279
2	ACTIES M.O.O. DE ONTWIKKELING VAN EEN REGISTRATIE-INSTRUMENT	279

DEEL V: SYNTHESEVERSLAG

1	ONTWIKKELING VAN EEN REGISTRATIE-INSTRUMENT	285
2	EVALUATIE OP KORTE TERMIJN EN MET HET OOG OP DE ONTWIKKELING OP LANGE TERMIJN	286

2.1	ONDERZOEKSBRONNEN	286
2.2	ADVIESPROCEDURE	288
2.2.1	Constructie van de caseload.....	289
2.2.2	Samenstelling en (on)volledigheid van het V.I.-dossier.....	289
2.3	DE BESLUITVORMING VOOR DE V.I.-COMMISSIES	290
2.3.1	Termijn waarbinnen de dossiers worden afgehandeld.....	290
2.3.2	De zittingen van de V.I.-commissies (V.I.-procedure).....	291
2.3.3	De V.I.-besluitvorming.....	295
2.3.4	Cassatieberoep.....	299
2.3.5	De rol van het openbaar ministerie.....	300
2.4	DE OPVOLGING VAN VOORWAARDELIJK INVRIJHEIDGESTELDEN	300
2.4.1	Problemen bij de overdracht van zgn. 'oude' dossiers (lopende begeleidingen)	300
2.4.2	Samenwerking met de justitieassistenten en externe diensten...	300
2.4.3	Samenwerking met de lokale (controlerende) parketten en het bevel tot voorlopige aanhouding	301
2.4.4	De procedure tot schorsing, herziening of herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling	302
2.4.5	De procedure tot schorsing, aanpassing of nadere omschrijving van de V.I.-voorwaarden	303
2.5	AANDACHTSPUNTEN EN BESLUITVORMINGSCRITERIA IN HET KADER VAN DE V.I.-PROCEDURE ..	304
2.5.1	De tijdsvoorwaarden.....	304
2.5.2	Het reclasseringsplan.....	304
2.5.3	De tegenindicaties.....	307
2.5.4	Structurele factoren.....	313
2.6	DE BESLUITVORMING IN HET KADER VAN DE PROCEDURE TOT SCHORSING, HERZIENING EN HERROEPING	313
2.6.1	Uitstel van de behandeling van het dossier.....	314
2.6.2	Schorsing van de V.I.....	314
2.6.3	Herziening na schorsing of uitstel.....	315
2.6.4	Herziening zonder voorafgaande beslissing.....	315
2.6.5	Herroeping na schorsing.....	316
2.6.6	Onmiddellijke herroeping.....	316

DEEL VI: BIJ WIJZE VAN UITLEIDING

1	DE VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING: MODELLEN EN (BESLUITVORMINGS) CRITERIA	321
1.1	VAN 'MORELE VERBETERING' NAAR 'SOCIALE REÏNTEGRATIE'	322
1.2	VOORAFGAANDE VOORWAARDEN VOOR VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING.....	323
1.3	DE BEPALING VAN DE MINIMAAL TE ONDERGANE DETENTIEDUUR	328
1.4	DE INVULLING VAN HET POST-PENITENTIAIRE LUIK: V.I.-VOORWAARDEN EN PROEFTIJD ...	331
1.5	VOORSTELLEN TOT AANPASSING VAN HET HUIDIGE V.I.-SYSTEEM.....	333
2	OP WEG NAAR DE OPRICHTING VAN STRAFUITVOERINGSRECHTBANKEN	338
2.1	DE AARD EN SAMENSTELLING VAN DE BESLISSINGSINSTANTIE	340
2.2	DE MATERIËLE EN TERRITORIALE BEVOEGDHEID VAN DE BESLISSINGSINSTANTIE	344
2.3	DE AARD VAN DE PROCEDURE.....	349

BIJLAGEN

Liste des publications du Département de Criminologie Publicatielijst van de Hoofdafdeling Criminologie

Actualisée en janvier 2006 – Geactualiseerd in januari 2006

Ouvrages - Boeken

VANNESTE C., *Les chiffres des prisons. Des logiques économiques à leur traduction pénale*, L'Harmattan, collection Logiques Sociales, série Déviance et Société, 2001, 229 p.

Contributions à des revues et à des ouvrages collectifs **Bijdragen in tijdschriften en verzamelwerken**

2005

RENARD B., Faillibilité de la preuve scientifique et exigences de fiabilité. Quelles attentes du droit pénal ?, in *Police technique et scientifique. Les exigences d'une preuve fiable*, RENARD B. (ss dir), Actes de la journée d'étude organisée à Louvain-La-Neuve le 16 décembre 2004 par le Centre d'Etudes sur la police, Politeia/CEP, Bruxelles, décembre 2005, 15-29.

MAES E., Beknopte schets van de historische evolutie van de wettelijke onderbouw van het penitentiair regime (1830-2005), in VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., VAN DAELE D., SPRIET, B. (eds), *Strafrecht als roeping, Liber amicorum Lieven Dupont* (Reeks Samenleving, Criminaliteit & Strafrechtspleging), Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, vol. 31A, 487-504.

VAN CAMP, T., RUBBENS, A., Tien jaar slachtofferbeleid in België : stand van zaken en kritische reflectie, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, mei 2005, 78-84.

DE FRAENE D., LEMONNE A., NAGELS C., Débats autour de la victime : entre science et politique, in *Quelles places pour les victimes dans la justice pénale ?*, La Revue de la Faculté de droit de l'U.L.B., vol.31, 2005, 55-92.

VANFRAECHEM I., LEMONNE A., Victim-Offender Mediation for Juveniles in Belgium, in *Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe*, MESTITZ A., GHETTI S. (eds), Dordrecht, Kluwer International, Spring 2005, 181-209.

VANNESTE C., coll. GOEDSEELS E., DETRY I., Pour une histoire chiffrée de quarante années de « protection de la jeunesse » quelques repères utiles, in CHRISTIAENS J., DE FRAENE D., DELENS-RAVIER I (éd.), *Protection de la jeunesse. Formes et réformes*, Bruylant, Bruxelles, 2005, 3-26.

VANNESTE C., coll. DELTENRE S., DETRY I., GOEDSEELS E., JONCKHEERE A, MAES E., De la production à l'exploitation statistique : l'intervention scientifique dans tous ses états, in VESENTINI F. (dir.), *Les chiffres du crime en débat. Regards croisés sur la statistique pénale en Belgique (1830-2005)*, Académia-Bruylant, 193-217.

VANNESTE C., « Origine étrangère » et processus décisionnels au sein des tribunaux de la jeunesse, in *Délinquance des jeunes et justice des mineurs. Les défis des migrations et de la pluralité ethnique - Youth Crime and Juvenile Justice. The challenge of migration and ethnic diversity*, QUELOZ N., BÜTIKOFER REPOND F., PITTET D., BROSSARD R., MEYER-BISCH B. (éd.), Editions Staempfli, Collection KJS – CJS (Crime, Justice and Sanctions), Volume 5, Berne, 2005, 631-650.

MAES E., De externe rechtspositie van (veroordeelde) gedetineerden, *Metanoia, Driemaandelijks contactblad Katholieke Aalmoezeniersdienst bij het gevangeniswezen*, 2005 (1e kwartaal), 33-55.

GOEDSEELS E., VANNESTE C., DETRY I., Gerechtelijke statistieken inzake jeugddelinquentie en jeugdbescherming : een (grote) stap vooruit, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2005, 56-69.

2004

MAES E., Vijf jaar justitiehuisen : enkele cijfers over de werking van de justitiehuisen tijdens de periode 1999-2002, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2004 (november-december), nr. 6, 73-109.

RENARD B., Quelques méandres du processus de légalisation des méthodes particulières d'enquête. La loi du 6 janvier 2003, un produit fini ?, in *Les méthodes particulières de recherche. Premier bilan de la loi du 6 janvier 2003*, DESSEILLE M. Actes de la demi-journée d'étude organisée à Bruxelles le 22 mars 2004 sur ce thème par le Centre d'Etudes sur la police, Politeia/CEP, Bruxelles, 15-32.

RENARD B., LERICHE A., Deskundigenonderzoek, in *Postal memorialis*, Verbo D15, Kluwer, maart 2004, 30.

RENARD B., VANDRESSE C., La Belgique ou l'incrimination de l'organisation criminelle comme soutien des techniques d'enquête, in *Criminalité organisée : des représentations sociales aux définitions juridiques*, CESONI M. L. (ss dir.), Georg Librairie de l'Université (Genève), LGDJ (Paris), Bruylant (Bruxelles), 2004, 361-500.

DELTENRE S., MAES E., Pre-trial detention and the overcrowding of prisons in Belgium. Results from a simulation study into the possible effects of limiting the length of pre-trial detention, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2004, nr. 4, 348-370.

DE PAUW W., DELTENRE S., HENDRICX C., WILLEMS M., Tien jaar veroordelingstatistiek, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2004, 4, 82-92.

DELTENRE S., MAES E., Simulation de l'impact de quelques changements législatifs en matière de détention avant jugement, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2004, 1, 83-117.

GOETHALS J., MAES E., Voorwaardelijke invrijheidstelling. Nederland en België door een criminologische bril, *Tijdschrift voor Criminologie*, 2004 (Jubileumuitgave - 30 jaar NVK, 45 jaar TvC: Criminologie in Nederland - Een Vlaamse spiegel), 30-41.

VANNESTE C., L'exécution des peines. L'usage de la prison de 1830 à nos jours, in *Politieke en sociale geschiedenis van justitie in België van 1830 tot heden - Histoire politique et sociale de la justice en Belgique de 1830 à nos jours*, HEIRBAUT D., ROUSSEAUX X., VELLE K. (éd.), Die Keure - La Charte, 2004, 103-122.

DUPONT-BOUCHAT M.S., CHRISTIAENS J., VANNESTE C., Jeunesse et justice (1830-2002), in *Politieke en sociale geschiedenis van justitie in België van 1830 tot heden - Histoire politique et sociale de la justice en Belgique de 1830 à nos jours*, HEIRBAUT D., ROUSSEAUX X., VELLE K. (éd.), Die Keure - La Charte, 2004, 125-157.

VANNESTE C., Les statistiques en matière de délinquance juvénile et de protection de la jeunesse : un état de la situation, in *La réaction sociale à la délinquance juvénile. Questions critiques et enjeux d'une réforme*, Les Dossiers de la Revue de Droit Pénal et de Criminologie, la Charte, 2004, n° 10, 117-132.

DETRY I., VANNESTE C., Le dessaisissement : une pratique insaisissable ?, in *La réaction sociale à la délinquance juvénile. Questions critiques et enjeux d'une réforme*, Les Dossiers de la Revue de Droit Pénal et de Criminologie, la Charte, 2004, n° 10, 185-207.

MAES E., De externe rechtspositie van (veroordeelde) gedetineerden, *Ad Rem, Tijdschrift van de Orde van Vlaamse Balies*, 2004, speciale editie (Themanummer gevangeniswezen) 12-29.

DETRY I., VANNESTE C., Une image chiffrée du recours au dessaisissement, *Journal du Droit des Jeunes*, janvier 2004, n° 231, 23-30.

2003

RENARD B., Au croisement de la recherche proactive et des écoutes téléphoniques : construction et danger du mutualisme légistique, *Revue de droit pénal et de criminologie*, 2003, 3, 321-359.

DELTENRE S., GUILLAIN, C., Du classement sans suite à la détention préventive : de la différenciation sociale appliquée par le système pénal aux usagers de drogues, in *L'usage pénal des drogues*, KAMINSKI D. (éd.), Bruxelles, De Boeck Université, Coll. "Perspectives criminologiques", 2003, 175-193

MAES E., PUT J., Armoede en vrijheidsberoving: een vicieuze cirkel ?, in *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting*, VRANKEN J., DE BOYSER K., DIERCKX D. (eds.), Leuven/Leusden, Acco, 2003, 187-208.

MAES E., Een blik op drie jaar besluitvormingspraktijk van de (Nederlandstalige) commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (1999-2001), *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2003, nr. 4 (juli-augustus), 400-415.

N° complet de la *Revue de Droit Pénal et de Criminologie de février 2003* - Actes de l'Interlabo du GERN du 23 mars 2001 :

VANNESTE C., Analyse de processus de décision en différentes phases et branches du système d'administration de la justice pénale, *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 131-132.

RENARD B., La mise en œuvre et le suivi de l'enquête de recherche proactive : étude qualitative des facteurs influençant le processus de décision, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 133-167.

DELTENRE S., De l'impact des processus de décision relatifs aux condamnations prononcées sur l'évolution de la population pénitentiaire belge entre 1994 et 1998, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 168-20.

MAES E., Développements récents dans le processus décisionnel relatif à la libération conditionnelle en Belgique. De quelques aspects quantitatifs et qualitatifs, *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 206-231.

VANNESTE C., Les logiques décisionnelles des magistrats du parquet et des juges de la jeunesse à l'égard des mineurs délinquants, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 225-256.

2002

VANNESTE C., Délinquance et scolarité : regards croisés sur les résultats de différentes recherches, article destiné à *Custodes*, non publié (arrêt de la revue), 2002.

RENARD B., De l'automatisation de l'information policière à la systématisation de son traitement : quand les logiques de contrôle s'appuient sur les développements des technologies de l'information, in *La gestion de l'information, Seconde partie : Les contours de l'information et (les limites de) son usage*, RENARD B. (ss dir.), *Manuel de la Police*, 2002, 65, 111-133.

RENARD B., La gestion de l'information dans le cadre de la réforme des polices en Belgique, in *La gestion de l'information, Première partie : la réforme et ses impacts*, RENARD B. (ss dir.), *Manuel de la Police*, 2002, 64, 5-50 + addendum dans *Manuel de la Police*, 2002, 65, 135-141.

RENARD B., Quand l'expression de la vérité est attribuée au corps - Etat des lieux et quelques questionnements sur la légitimité de l'utilisation du polygraphe en procédure pénale, in *La Criminalistique, du mythe à la réalité quotidienne*, LERICHE A. (éd.), Kluwer, Bruxelles, 2002, 363-396.

VANNESTE C., Des logiques socio-économiques à leur traduction pénale : l'exemple de la Belgique de 1830 à nos jours, in *Sociétés et représentations, La vie judiciaire*, CREDHESS, Paris, sept. 2002, n° 14, 213-227.

DELTENRE S., MAES E., Overbevolkte gevangenen op de beklaagdenbank. Kan een begrenzing van de duur van de voorlopige hechtenis effectief bijdragen tot een 'ontvolking' van onze gevangenen?, *Winket, Tijdschrift van de Federatie van Vlaamse Gevangenisdirecteurs*, 2002, nr. 1, 6-31.

MAES E., PIETERS F., De hervorming van de voorwaardelijke invrijheidstelling in Frankrijk. Zijn er ook lessen te trekken voor de Belgische situatie?, *Tijdschrift voor Strafrecht. Jurisprudentie, nieuwe wetgeving en doctrine voor de praktijk*, 2002, nr. 1 (maart), 2-15.

MAES E., Naar een nieuwe wettelijke regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling in België? Enkele beschouwingen over de voorwaardelijke invrijheidstelling en de mogelijke oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2001, nr. 6 (november-december), 541-570, err. 2002, nr. 2, (maart-april), 187.

MAES E., Studie van de evolutie van de gedetineerdenpopulatie volgens misdrijfcategorie (1980-1998), *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2002, nr. 4 (juli-augustus), 340-350.

MAES E., Het leven zoals het was (is) ...in de gevangenis. Beknopte schets van de historische evolutie van het Belgische gevangeniswezen aan de hand van de belangrijkste penitentiaire regelgeving, in *Gevangen in de tijd, naar een museum over vrijheidsberoving*, VAN ROYEN, H. (ed.), Referatenboek van de studiedag georganiseerd op 18 mei 2001 in het Vormingscentrum Dr. Guislain te Gent, en ingericht door de vzw Gevangenis museum en het Dr. Guislainmuseum, Merksplas, 2002, 35-53.

RENARD B., LERICHE A., L'expertise judiciaire au pénal, in *Postal memorialis - Lexique du droit pénal et des lois spéciales*, Verbo E 180, Kluwer, juin 2002, 28.

DELTENRE S., MAES E., Effectmeting van enkele mogelijke wetswijzigingen op het vlak van de voorlopige hechtenis, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2002, nr. 3 (mei-juni), 196-211.

MAES E., Het nieuwe wettelijke kader. Historiek, inhoud en commentaren, *Metanoia, Driemaandelijks contactblad Katholieke Aalmoezeniersdienst bij het gevangeniswezen*, maart 2002, 7-41 (overname van Deel 1 'Het nieuwe wettelijke kader: historiek, inhoud en commentaren' uit het onderzoeksrapport 'De V.I.-commissies in actie' in een door de redactie herwerkte versie).

MAES E., De V.I.-commissies 'aan de bak'. Het functioneren van de (Nederlandstalige) commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling geobserveerd (eerste werkingsjaar – 1999), *Metanoia, Driemaandelijks contactblad Katholieke Aalmoezeniersdienst bij het gevangeniswezen*, maart 2002, 48-64.

2001

RENARD B., Quand l'expression de la vérité est attribuée au corps – Etat des lieux et quelques questionnements sur la légitimité de l'utilisation du polygraphe en procédure pénale, *Manuel de la Police*, 2001, 59, 155-188.

VANNESTE C., Pénalité, criminalité, insécurité ... et économie, in *Délinquance et insécurité en Europe. Vers une pénalisation du social?*, MARY P., PAPATHEODOROU T. (éd.), Groupe Européen de Recherches sur la Justice pénale, Bruylant, Bruxelles, 2001, 47-95.

VANNESTE C., Een onderzoek over de beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeudrechters, *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, december 2001/5, 193-202.

VANNESTE C., Une recherche sur les décisions prises par les magistrats du parquet et les juges de la jeunesse, *Journal du Droit des Jeunes*, septembre 2001, n° 207, 5-12.

MAES E., De V.I.-commissies 'aan de bak'. Het functioneren van de (Nederlandstalige) commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling geobserveerd (eerste werkingsjaar – 1999), *Fatik, Tijdschrift voor strafbeleid en gevangeniswezen*, 2001, nr. 91 (september), 4-14.

2000

VANNESTE C., L'évolution de la population pénitentiaire belge de 1830 à nos jours : comment et pourquoi ? Des logiques socio-économiques à leur traduction pénale, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2000, 6, 689-723.

DELTENRE S., LEBRUN V., La nouvelle directive à l'égard des usagers de drogue : changement de politiques ? Entre pénalisation de l'usage et usages de la pénalisation, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2000, 5, 534-570.

LECLERCQ S., RENARD B., Quel gage de fiabilité pour un alibi technologique ?, *Sécurité privée*, 2000, 6, 20-26.

RENARD B., VAN RENTERGHEM P., LERICHE A., Bespreking van de wet betreffende de identificatieprocedure via DNA-onderzoek in strafzaken, *Vigiles, Tijdschrift voor politierecht*, 2000, 4, 120-132.

RENARD B., VAN RENTERGHEM P., LERICHE A., Discussion de la loi relative à la procédure d'identification par analyse ADN en matière pénale, *Vigiles, Revue du droit de la police*, 2000, 4, 120-132.

MAES E., Het wettelijk kader: korte historiek, inhoud en commentaren, in *Voorwaardelijke invrijheidstelling: wetgeving, predictie en begeleiding*, GOETHALS J., BOUVERNE-DE BIE M. (ed.), Gent, Academia Press, 2000, 1-57.

1999

VANDERBORGHT J., Het doel heiligt de middelen ? Proactieve recherche in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit, in *De proactieve recherche/La recherche proactive*, *Custodes*, 1999, 1, 13-32.

HAVELANGE B., RENARD B., L'analyse criminelle et la protection de la vie privée, ou les dangers de remplacer Hercule Poirot par un processeur, in *Droit des technologies de l'information : regards prospectifs*, MONTERO E. (éd.), Les 20 ans du CRID, coll. Les Cahiers du CRID, n° 16, Bruxelles, Bruylant, 1999, 217-232.

VANNESTE C., DUPIRE V., MAES E., Het N.I.C.C. en het onderzoek naar de nieuwe procedure van voorwaardelijke invrijheidstelling, *Winket, Tijdschrift van de Federatie van Vlaamse Gevangenisdirecteurs*, 1999, 40-46.

Collection des rapports et notes de recherche
Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's

Actualisée en mai 2006 – Geactualiseerd in mei 2006

- N° 15b RENARD B., VANNESTE C. (dir.), *Het statuut van de deskundige in strafzaken*, Eindrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, december 2005, (gedeeltelijke vertaling, april 2006), 86 p.
- N° 15a RENARD B., VANNESTE C. (dir.), *Le statut de l'expert en matière pénale*, Rapport final de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Bruxelles, décembre 2005, 405 p.
- N° 14 GOOSSENS F., MAES E., DELTENRE S., VANNESTE C. (dir.), *Projet de recherche relatif à l'introduction de la surveillance électronique comme peine autonome / Onderzoeksproject inzake de invoering van het elektronisch toezicht als autonome straf*, Rapport final de recherche / Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, octobre/oktober 2005, 204 p. + bijl./annexes.
- N° 13 DAENINCK P., DELTENRE S., JONCKHEERE A., MAES E., VANNESTE C. (dir.), *Analyse des moyens juridiques susceptibles de réduire la détention préventive / Analyse van de juridische mogelijkheden om de toepassing van de voorlopige hechtenis te verminderen*, Rapport final de recherche / Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, mars/maart 2005, 367 p.
- N° 12 RENARD B., DELTENRE S., *L'expertise en matière pénale - Phase I: Cartographie des pratiques*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Rapport final de recherche, Bruxelles, juin 2003, 138 p. + annexes.
- N° 11 DELTENRE S., MAES E., *Analyse statistique sur base de données de condamnations : plus-value et applications concrètes / Statistische analyse aan de hand van de veroordelingsgegevens : meerwaarde en praktijkvoorbeeld*, Notes de recherche / Onderzoeksnota's, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, 2000-2002.
- N° 10 MAES E., *Studie van de evolutie van de gedetineerdenpopulatie volgens misdrijfcategorie (1980-1998)*, Onderzoeksnota, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, september 2001, 15 p. + bijlagen.
- N° 9 DELTENRE S., MAES E., *Effectmeting van enkele mogelijke wetswijzigingen op het vlak van de voorlopige hechtenis / Simulations de l'impact de quelques modifications législatives en matière de détention préventive*, Onderzoeksnota's/Notes de recherche, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie / Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Brussel/Bruxelles, 2001.
- N° 8b VANNESTE C., *De beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeugdrechters ten aanzien van delinquente minderjarigen*, Eindrapport (vertaling), Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, dec. 2001, 206 p. + bijlage.
- N° 8a VANNESTE C., *Les décisions prises par les magistrats du parquet et les juges de la jeunesse à l'égard des mineurs délinquants*, Rapport final de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Bruxelles, juin 2001, 205 p. + annexes.
- N° 7 RENARD B., *L'usage du polygraphe en procédure pénale; analyse procédurale*, Note d'étude - Partie III de l'avis pour le Ministre de la Justice et le Collège des Procureurs généraux sur l'usage du polygraphe en procédure pénale belge, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, septembre 2000, 59-80.

- N° 6 MAES E., DUPIRE V., TORO F., VANNESTE C. (dir.), *De V.I.-commissies in actie. Onderzoek naar de werking van de in het kader van de nieuwe V.I.-wetgeving (wetten van 5 en 18 maart 1998) opgerichte commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling / Les commissions de libération conditionnelle en action. Recherche sur le fonctionnement des commissions de libération conditionnelle créées dans le cadre de la nouvelle réglementation sur la libération conditionnelle (lois des 5 et 18 mars 1998)*, Eindrapport/Rapport final de recherche, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie / Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Brussel/Bruxelles, augustus/août 2000, 355 p. + bijl./annexes.
- N° 5 MORMONT, C. (dir.), VANNESTE, C. (dir.), TORO, F., MARSDEN, E., SNIJDERS, J., *Etude comparative dans les 15 pays de l'Union Européenne relative au statut et modalités de l'expertise des personnes présumées ou avérées abuseurs sexuels*, Rapport final de la recherche co-financée par la Commission européenne et le Ministère de la Justice belge, Programme européen STOP, Université de Liège et Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, octobre 1999, 192 p. + résumés en néerlandais (11 p.) et anglais (11 p.).
- N° 4 RENARD B., VANDERBORGHT J., *Recherche Proactive, révélateur d'une approche nouvelle ? Etude relative à la recherche proactive dans le cadre de la lutte contre la criminalité organisée/ Proactieve Recherche, exponent van een vernieuwde aanpak ? Onderzoek naar de proactieve recherche in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Rapport final de recherche/Eindrapport, Bruxelles/Brussel, septembre/september 1999, 386 p.
- N° 3 SNACKEN S. (dir.), DELTENRE S., RAES A., VANNESTE C., VERHAEGHE P., *Recherche qualitative sur l'application de la détention préventive et de la liberté sous conditions / Kwalitatief onderzoek naar de toepassing van de voorlopige hechtenis en de vrijheid onder voorwaarden*, Rapport final de recherche/Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie / Vrije Universiteit Brussel, Bruxelles/Brussel, 1999, 244 p.
- N° 2 SNACKEN S. (dir.), DE BUCK K., D'HAENENS K., RAES A., VERHAEGHE P., *Onderzoek naar de toepassing van de voorlopige hechtenis en de vrijheid onder voorwaarden*, Eindrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie / Vrije Universiteit Brussel, Brussel, 1997, 174 p.
- N° 1 DE BUCK K., D'HAENENS K., *Electronic Monitoring*, Studienota, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, 1996, 40 p.

